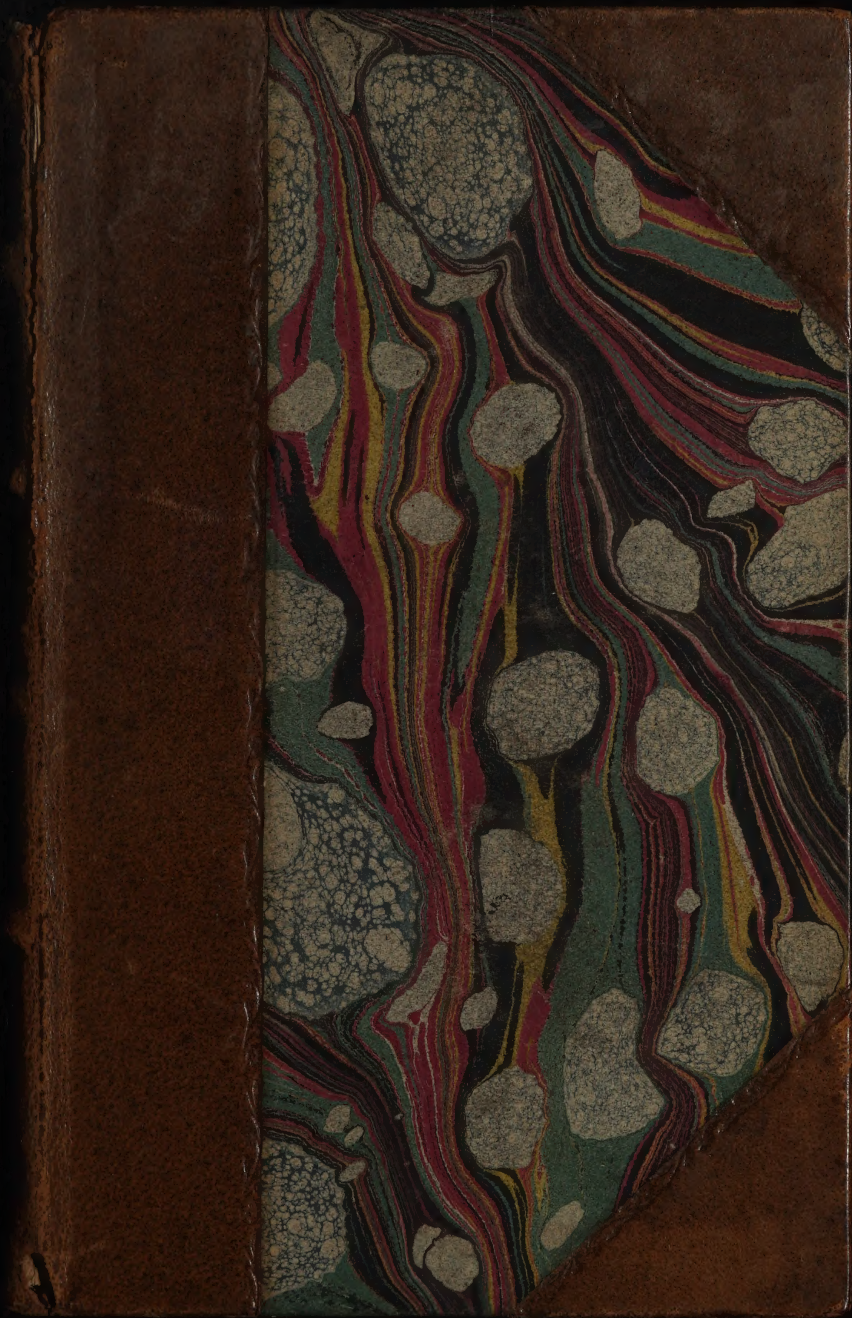

I. FERNELLI
AMBIANI
THERAPEUTICES.

1581

II 3

IOANNIS

FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI RATIONIS, LIBRI SEPTEM.

Quam totius medicinæ tertiam fecit partem, ad praxim perutilem & necessariam.

Will.m Parker

FRANCOFVRTI,

Apud Andream Wechelum.

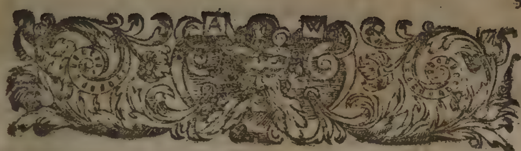
M. D. LXXXI.

Cum priuilegio Cæsareæ Maiest. ad sexennium.

Stillantē è Phœbi panacæam vertice monstrat,
Ægrotis medicam tradere doctus opem.

H. Sur.

IO. FERNELII AMBIANI, THERAPEVTICES VNIVERSALIS, SEV MEDENDI RATIONIS, libri septem.

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM.

Naturæ legibus esse medicinæ leges consentaneas.

NIVERSA illa mundi natura, omnia continens atque per singula meabilis, vt Solis & lunæ reliquorúmque syderum cursus & conuersiones, temporumq; vices & tempestatum commutationes atque Oceani æstus reciprocationésque moderatur: ita & hanc rerum immensitatem ordine certo & constantia regit immutabili. Nec verò tam sapienter & vniuersa gubernare & singula fouere posset, nisi diuina quadam mente architectatrice & conseruatrice vteretur: quę cõsilio & recta ratione omnia prudenter administret & prouidenter tuetur. Hæc autem ipsius ratio, lex est naturæ, summa quippe vis insita in natura, qua administrantur omnia atque existunt & conseruantur singula: ceu imperium quoddam cui cuncta parcant *Vniuersi atq; microcosmi easdem esse leges.*

& sine quo nec rerum natura nec mundus ipse consistat. Atque hęc quidē lex vnà cum mundo nata, è summa est mente Deiq; numine profecta. Nam, vt inquit Plato, quū Deorum sator mundum naturamq; conderet, huic simul leges fatales indixit. Iam verò quicquid aut animantium aut stirpium aut metallorū genere continetur, inferiore hac mundi regione comprehensum, id peculiari quoq; quadam natura (quæ sua est rei cuiusque) cōstat, quæ quod genuit, tuetur & regit. Hæc rursum peculiaris cuiusque natura, propria lege eáque stabili & rata ducitur, qua actiones omnes perficit, illaque tota est obediens & subiecta vniuersæ naturæ, eiusq; propria lex summæ legi: vt omnia vna quasi consensione & sympathia iussis supremæ legis obtemperent. Itaq; quicquid habet naturæ imperiū, id perpetua constantia rectáque ratione & conuenienti lege sustinetur. Hæc si ad nostram medicamq; contemplationem referemus, quicquid in homine præter cognitionē & voluntatis arbitrium inest, id omne administratur naturæ legibus. Ad huius autē similitudinem effictum simulachrum quoddam est medicina, quæ naturæ legē semper intuens in eamq; defixa, ad ipsius imitationē, studiū & opus omne dirigit, vt homini firmam miniméque morbis obnoxiam valetudinem conseruet & tueatur, lapsam verò & affectam erigat & in integrum restituat, vitamque ipsam saluam & incolumem quàm potest fieri longissimè producat. Illa quidem nata aut potius æterna, hæc verò scripta naturæ lex est: illa archetypus & primarium exemplar, hæc solida & expressa quædam est eius effigies. Has nulla vis humana, nulla regionum locorúmve mutatio, nulla temporum decursio peruertit: sed inuiolatæ, stabiles & omni seculorum æternitate immutabiles & perpetuæ manent. His vel inuiti (quia mors omnibus communis) colla submittunt, qui omnium gentiū populos sibi subiicere & legibus astringere contendunt. His imperatores summiq; reges parent, aut certè non impunè refragantur. Hæ legum omnium præstantissimæ, omnium gentium peræquè communes prorsus necessariæ & immutabiles. Quum igitur sit tanta earum necessitas, tanta præstantia, enitendum omnino vt integræ, puræ & castæ hauriantur è saluberrimis & purissimis naturæ fontibus: non eæ quidem

Medicina ad naturæ imitationem efficta.

arctæ

arctæ & rigidæ, sed blandæ ac mites, quæ morbis grauiter afflictos erigant, recreent & reficiant: eos verò qui earum ope medicinam sint facturi, magna dignitatis commendatione apud omnes extollant, fiantque tandem suasori honorificæ, morigero & obtemperanti frugiferæ, toti deniq; humano generi salutares.

Medici officium, & quæ artis præstantia. CAP. I.

MEDICI munus atq; officium est curare appositè ad sanandum. Non enim semper ægrotum sanitati restituit. Appositè autem curat qui citò, tutò & iucũdè remedia confert. Medicus porrò remedia confert, non solùm vt naturæ minister, sed interdum vt adiutor, interdum etiam vt opifex primarius. Est enim in plerisque ars natura præstantior: vt quæ non solùm naturam imitatur, sed & modò adiuuat, modò etiam superat, ac sæpe medendo plus quàm natura gerit. Etenim humanæ vitę moderatrix natura, cuncta quàm optimè potest administrat, ídque assiduè molitur, vt corpus in extremam vsq; vitæ periodum integra, aut quam saltem ortu accepit, sanitate conseruet: & si qua id fortè extrinsecus iniuria lacessitur, eam pro viribus propulset. Quęcunque autem vel tuenda sanitate vel morbis profligandis rectè illa gerit, imitatur consilioque dirigit medicina, vnam sanitatem scopum agendorum sibi proponens. Nonnunquã & morbi peruicacia impeditæ vel imbecillitate laboranti naturæ, adiutrix medicina fert opem, & manca inchoatáque munera explet ac perficit, diuturnósque morbos plerumque breuiores facit. Quinetiam naturam interdum ea superat. Siquidem luxatos artus reponit, vulnerísque disiuncta labra adducit, & in aliis non paucis præcipuam curationis partem administrat, quam minimè natura aggredi potest. Quorsum quæso cõstituta hæc esset tot tantísq; maiorum vigiliis, nisi maius quiddam & excellentius quàm natura præstaret? Vt fabrica in auro, quæ naturalis est materia, opera magnifica & eximia insculpit superiora naturæ viribus, & architectura ex lignis & lapidibus ædes templaq; extruit, quę architectari natura nunquã posset: sic & medicina nõnulla maiora, interdũ & præstantiora

Plus interdum medicus quàm natura præstat.

gerit, quàm natura queat efficere. Nimirum quòd natura instinctu solo, medicina verò rerum ducatur cognitione ac intelligentia. Quum igitur omnium quæ mundus habet medicina perspectas vires teneat, internoscatque salutaria à pestiferis, hæc quidem longè præuidet & declinat, illa cōsectatur & inquirit, & ita tempestiuè adhibet, vt suis viribus exitiales alioqui morbos leniat faciatq; salutares, quos sola natura nunquam euicerit. Iam verò medicinæ scopus sanitas est. Hanc violatam restituit sanatio, quæ modò natura ac sponte modò arte fit. Leuiores morbos sola natura plerumque sanat, idque per se nullo artis subsidio: grauiores sæpius arte indigent, quos non ipsa per se, sed adhibita curatione sanat: nam quæ arte fit sanatio, non nisi curatione perficitur. Est autem curatio, recta atque cōueniens remediorum vsurpatio. Remedia dicimus quæcunque corporis affectum præter naturam depellunt. Horum autem recta & conueniens est vsurpatio, quum idonea quantitate & modo rationeque congrua adhibentur, atque in his curatio omnis consistit. Tria igitur sunt quibus ars tota medendi constituitur: remedij genus, quantitas & vtendi ratio: quæ hoc libro accuratè persequi cōsilium est. Remedij genus vt planiùs cognosci percipique possit, discernendum vnúmne an multa esse oporteat. Si vnum, simpléxne an cōpositum: si multa, simúlne omnia, an sigillatim, & quo quæque ordine afferenda sint. Atq; hæc recta censenda est methodus. Quantitas rectè designabitur si constet quàm validum remedium, quo gradu recessus à mediocri, quo pondere, quoties & quandiu exhibendum sit. Vtendi ratio explicat per quæ loca abigendus morbus est, cui sedi adhibenda remedia, qua forma, quo morbi tempore, quáve hora. Hæc igitur omnia nosse oportet, vt conueniens fiat remediorum vsurpatio. Quum enim remedium conuenienti & quantitate & ratione adhibetur, arte curatio succedit.

Propositum medicinæ. *Curatio quid.* *Tria quibus medicina constituitur.* *Vtendi ratio.*

De remediis inuentione. CAP. II.

Contrariis morbus omnis abigendus.

MORBVS omnis contrariis profligandus: contraria enim sunt morborum remedia. Remedium est quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim

vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remedium morbo cõtrariũ eſſe neceſſe eſt, omnémque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici. Contraria multifariam dicuntur. Quæ non in qualitate ſolùm, verumetiã in quantitate, in numero, in ſitu, in figura, in omni deniq; genere plurimùm diſtant, vt calidum & frigidum, humidum & ſiccum, durũ & molle, craſſum & tenue, atq; etiam magnum & paruum, multum & paucum, altum & depreſſum contraria ſunt, quæ propriè nuncupantur aduerſa. Alia contraria ſunt quæ priuantia appellantur, vt plenum & inane, integrum & corruptum, continuũ & ſolutum. Quæcunque autem remedia contraria morbos remouere & valetudinem reſtituere poſſunt, in hæc tria genera retulerunt medicorũ celeberrimi, quæ ſunt medicamentum, chirurgia, diæta. Chirurgiam in aliud tractandi tempus reiecimus, medicamentorum alimentorumq; vires hîc traditurі. Quæ morbis aduerſa dicuntur, non in mediocritate quadam cõſiſtunt, ſed ab hac in oppoſitum diuertunt. Quod enim mediocre eſt in medio extremorum poſitum, nunquam ad mediocritatẽ id traducet, quod vel extremum iam eſt, vel in extremum deuergit. Nam quum illa vel permiſtione vel contactu congrediuntur, mutua actione ſeſe obtundunt, ſuáſque vires remittunt, ac neutrum omnino in alterius naturam, ſed in medium quiddam faceſſit. Itaque quod frigidum eſt, non temperatis, ſed calidis duntaxat in temperiem reuocatur: quemadmodum quod tortuoſum eſt, niſi in aduerſum crebrò retorqueatur, rectũ vix euadet. Hoc autẽ in priuantibus multo euidentius exiſtit, inter quę quoniam medium nihil intercedit, non niſi contrariis curationem perficiunt. Rata igitur conſtánſque manet curandi lex per contraria. Arbitrantur plerique, medendi ſummam legem euerti, dum morbos quoſdam audiunt remedijs depelli ſimilibus. At eiuſmodi omnia morbo licet ſimilia ſint, eius tamen cauſæ primùm ac per ſe aduerſantur, morbo autem ex accidenti: húncque tollunt non per ſe, ſed ſublata eius cauſa. Sic rheumbarbarum quamuis calidum febrem ſoluit, dum ipſius materiam expurgat. Et laſſitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per muſculos effuſum diſcutiat. Et vomitionem ſedat vomitio, quæ proritantem

φαρμακευτική, χειρουργική καὶ διαιτητική, partes medicinæ, quòd medicina, manu, & victu morbos depellant.

Morbos quoſdam ſimilibus abigi quomodo accipiendum.

humorem excutiat. Et dysenteriam purgatio leuat, noxia materia eius efficiente causa detracta. Ad eundem prope modum frigidæ larga perfusio conuulsionem (vt est apud Hippocratem) soluere putatur. Cæterùm non eiusmodi remedia hîc scrutamur, sed quæ primùm ac per se affectum summoueant. Sunt autem eiusmodi omnia curando affectui verè contraria. Itaque quum suum cuique morbo contrarium sit remedium, eadémque sit contrariorum doctrina, quot certè morborum, tot & remediorum genera sunt constituenda. Vt igitur aliàs vnicus morbus est, ísque aut simplex aut compositus: aliàs multi existunt modò impliciti modò disiuncti: ita sanè & remedium aut vnum est, idq; vel simplex vel compositum, aut multa existunt vel disiuncta vel implicita. Hæc summa remediorum genera ex vno simpliciq; fluxerunt. Nam vt vnum multis, ita simplex cõposito prius existit. Quocirca vt ea rectè constituantur, simplicia enumeranda sunt, & in primis inuestigandi colligendíque simplices omnes affectus præter naturam, quicunq; vel in corpore vel in humoribus alijsve cõtentis subsistunt.

Aph. 25. li. 5.

Partis similarũ morbi.

Partis quidem similaris vitia & simplices affectus cõtra naturam sunt, intemperies calida aut frigida, humida aut sicca. Ad hæc substantiæ laxitas & mollitudo: deinde corruptio atque putredo. Eadem vitia in humoribus quoque atque in cæteris contentis insunt, maximè verò intemperies & corruptio. Præter hæc quoque immodica exuperantia, qualis in plethora, turbulenta agitatio atque deffuxio, crassities atque tenuitas, durities & mollities, lentor seu tenacitas & acrimonia. Hæc enim quoties à naturæ modo longiùs absunt, vitiosa & præter naturam censeri debent. Instrumentorum verò vitia, quæ quidem medicamentis emendari possunt, numerari solent: meatuum læuitas & asperitas, angustia seu coarctatio, & amplitudo seu dilatatio, dẽsitas & raritas, occlusio & apertio. Nam cætera quæ vel in figura vel in numero vel in magnitudine fieri traduntur, aut ex enumeratis harum vitiis obtigerũt, aut certè chirurgiam expostulant, quemadmodum & continui solutio affectus partis vtriusque communis. Quare non alij simplices & primi affectus præter naturam consistunt in nobis, quorum sit per medicamenta curatio. Iam verò si his

Organici morbi.

aduerſas medicamẽtorum vires perſcrutemur, ita quidem in medendi arte omnia inter ſe collata è regione reſpondere videbuntur, vt quot affectus contra naturam ſimplices, totidem exiſtant & medicamentorum facultates, parq; ſit affectuum atque remediorum numerus. Quod & alia diuidendi ratione certiùs aliquando demonſtrabitur. Itaq; intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamentũ refrigerans, frigidæ calfaciens, humidæ exiccans, ſiccæ humectans. Humorum exagitationi ſedans & reprimens: defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuperantiæ aduerſatur vacuans per vomitum, aluum, vterum, per vrinas & ſudores & quod per nares aut partẽ aliam attrahit: & quod per cutem reſoluit digeritque: craſſitiei τὸ λεπτυντικὸν attenuans: tenuitati τὸ παχυντικὸν incraſſans: duritiei τὸ μαλακτικὸν emolliens: mollitiei τὸ σκληρυντικὸν indurans: lentori τὸ ῥυπτικὸν καὶ τμητικὸν detergens & expurgans. Acrimoniæ τὸ ὑδατῶδες ἐμπλαστικὸν illinens & glutinoſum frigidũ. Partium laxitati τὸ συντατικὸν contendens & corroborans. Corruptioni quod hanc inhibet alexiterium & alexipharmacum: putredini concoquens, ſuppurans & expurgans: quibus contraria ſunt venenatum, corrumpẽs & ſepticum. Meatuum læuitati repugnat τραχῦνον exaſperans, aſperitati λειαῖνον læuigans. Anguſtiæ dilatans, dilatationi coanguſtans ſeu adſtringens: denſitati ἀραιωτικὸν rarefaciens: raritati πυκνωτικὸν denſans: occluſioni ἀναστομωτικὸν aperiẽs: apertioni συνακτικὸν occludens. Continui ſolutioni & agglutinans & ſarcoticúm & epuloticum: his autem contraria ſunt exulcerãs, exedens, cauſticum & eſcharoticum. Omnes igitur ſimplices tum affectus præter naturam tũ medicamentorum facultates ſummatim percenſuiſſe videor. Hæc generalis eſt remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio atq; indicatio ſumma, è qua medicamentorũ omnium tam ſimplicium quàm compoſitorum vires peti debent.

Cuique morbo ſuũ oppoſitũ remedium.

Simplicis affectus, ſimplex curatio. CAP. III.

SIMPLEX affectus, ſimplici remedio, compoſitus compoſito propellendus. Qualis enim morbi, talis eſt & cõ-

trarij remedij conditio. Vt enim affectus alius ſimplex eſt, alius compoſitus vel implicitus: ita contrarium remedium aliàs ſimplex aliàs compoſitum aut ex varijs implicitum ſit oportet. Itaque ſimplicis affectus ſimpliciſſima eſt per contrarium curatio. Cui perſpecta cognitaque ſit morbi natura, facilè ſit nulla adhuc arte, ſed communi quadam animi notione contrarium ipſi curando remedium opponere. Nam ſi vel corpus vel humor aliúdve contentum calidius euaſit, cuius efficiens cauſa eſſe deſierit, ſolis refrigerãtibus ad mediocre temperatumque remigrabit: ſi verò frigidius, ſolis calfacientibus, ſi humidius ſiccantibus, ſi ſiccius humectantibus: ſi quid denique humoris copia turget vacuantibus, ſi quid inanitum eſt, replentibus. Eademque ratione in cæteris, omnem exuperantiam cõtraria depellit exuperantia. At verò inter ſimplices illas & primas cæterarum quaſi effectrices, quæ calida eſt intemperies pari tempore atque frigida diſcutitur. Licet enim caloris quàm frigoris maior ſit efficacitas, illi tamen patientis corporis repugnãtia magis obſiſtit: agenti frigori vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit, quò fit vt pari illa tempore ſuas efficientias exerceant effectusque compleant. At nihilominus tutior eſt ac mitior calidorum quàm frigidorum vſus. Nam frigida dum calorem præter naturam expugnare contendunt, inſito pariter negotium faceſſunt: calida verò dum frigus propulſant, inſitum pariter calorem exuſcitant atq; fouent. Sed & inſitus corporis calor aduentitio quaſi auxiliarius opitulatur, vt faciliùs ac mitiùs externum frigus excludat. Itaq; frigida intemperies tutiùs ac mitiùs quàm calida tollitur. Id verò de recente ac leui audiendum. Nam inueterata atq; conſummata frigida intemperies ęgriùs multo quàm calida cedit remediis, quemadmodum extrema ſenectus inſito calore deſtituta ac morti iam proxima, minus medicabilis eſt quàm hectica febris. Sicca quoque intemperies tardiùs omnino ac difficiliùs eximitur quàm humida. Si obſcurior morbi ſpecies nondum tibi penitus cognita perſpectaq; eſt, huic ne properes remedia adhibere: ſed rem totam naturæ committito. Natura enim proba ratione viuendi adiuta & innixa, aut morbum profligabit, aut patefaciet & foras proferet. Incerta quippe medicatio & irrita,

Calidorũ auxiliorũ quàm frigidorũ vſus tutior.

Quando curationem naturæ committere oportet.

rita, non nisi dispendio decernitur. Si quid fortè experiri cogeris, leue id esto, ne fiat in re ancipiti iactura grauis. Hæc quidem de affectu simplici, ac solitario, cui nec causa nec graue vllum symptoma assistit. Nunc de affectu quem sua adhuc causa fouet ac continet.

De methodica & legitima curatione. CAP. IIII.

CAVSA omnis prius quàm affectus methodo recta excindi & summoueri debet. Causa enim persistente affectus manet, nec penitus euelli potest. Quòd si adnitaris, quantum huius demes, tantundem assidua & cōtinens causa (nunquam enim naturalis quum sit, ociosa manet) proferet: atque licet affectus interdum leuior euadat, minimè tamen eius succedit perfecta curatio. Quum recens affectus nulla adhuc firma stabilique constitutione inhærescit, totus quidem sublata causa plerumq; disperditur: at quum pars quædā eius genita iam est, pars quasi ortu nouo continenter additur, tum causæ sublatio affectum non eximit. Quocirca causa primùm, genitus dein affectus summouendus: ita enim radicitus extirpabitur, nihil vt deinceps eius repullulet. Ergo & quum longior quædam continuatio seriesq; causarum existit, in qua alia ex alia nasci & existere, & omnes inter se aptæ connexæque videbuntur, suo quæque ordine demenda erit, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, inuestigatione verò postrema fuerit inuenta. Ab hac sensim ordinatimq; ad cæteras, postremóque ad morbum progressus fiet, suo cuiq; obiecto contrario. Hæc non iam simplex, sed methodica curatio est, quæ non solis remediis, sed via vtendiq; ratione completur. Hac vna maximè herbariis atq; pharmacopœis, quibus etiam cognita est remediorum materia, medicus est præstantior. Esto exempli causa, impuri eiusque calidioris alimenti vsu longo & immodico chylus acrior factus, qui dein necessitate & alterius penuria raptus in iecur, bilem multam vitiososq; humores proferat, quorum postea fit in venis facilis corruptio ac putredo, quam proximè febris sequatur suis comitata symptomatis. Constat sanè neque febrem neque eius symptomata sedari posse nisi vacuata putredine. Hanc

Vna curandi methodo medicus herbario & pharmacopœo præstat.

verò frustra purgari, nisi quæ hanc gignit humorum colluuies emendetur: hanc emendari non posse quandiu chylus impurus è ventriculo affluet & impurius calidiusq; alimẽtum suppeditabitur. Itaque nisi vrgentius quidpiam interpellet, primùm prohibendæ sunt euidentes causæ quæ cunque impurum chylum ingenerant, mox expurganda impura omnis colluuies quæ putredinis est materia, ac demum quæ his ex causis orta est humorum putredo vacuanda: ad postremum si quid caloris alieni vel in humoribus vel in ipsis partibus derelictum sit, extinguendum. Quendam rursum statuamus molesta cerebri destillatione vrgeri, quę ex immodico excrementorum prouentu sit orta: hic verò ex frigida humidáque cerebri intemperie, quam vel alimentorum refrigerantium vsus, vel gelidi cœli occursus pepererit: constat ipso statim initio tum immutata victus ratione tum aliis quibuscunque remediis corrigendam cerebri frigidam intemperiem, mox eximendum omnem excrementorum prouentum: sic demum quæ ab hoc fit destillationem protinus conquiescere. Hac ratione simplicis omnis affectus curatio pro causarum ordine procedat. In connexis quoque aut consequentibus, affectus omnes eo sigillatim extirpentur ordine, quo sibi ortu succedunt. Affectus enim prior statim initio eximatur necesse est, vt si crebrior ea destillatio tandem illabatur in ventriculum, cuius vitio tum nausea orta tum deiecta appetentia tum impedita sit concoctio, neque profectò nausea tolli, neque appetentia neque concoctio restitui potest, nisi expurgato ventriculo, prorsus verò expurgari nequit nõ antè inhibita destillatione, neque hæc inhiberi nisi vacuato cerebro sublatáque frigida intemperie eius effectrice. Itaque nisi vrgentius quidpiã sollicitet, primùm corrigenda frigidior cerebri intemperies, dein quicquid genitum est excremẽti purgandũ est: ac si quid posthac gigni cõtingat, id cursu naturali deriuandum in nares: his quum destillatio expurgata & auersa fuerit, ventriculus omnino expurgãdus, dum in eo nihil sit reliquum, atque vanescant symptomata quæ laboranti erant importuna. Hæc vtiq; vera est & exquisita medendi ratio, ex causarum affectuúmq; serie ineunda. Affectus dico præter naturam qui vel in partibus ipsis vel in cõtentis inhærescunt,

ſcunt, id eſt vel morbos vel interiores eorũ cauſas. Horum quippe vitium quodque contrario oppugnandũ eſt. Symptomata verò inter hæc plerumq; apparent interiecta, ſed quorum tamen propria non eſt curatio, neq; his cõtrarium quicquam è regione obiicitur, quòd ſublatis affectibus ea protinus euaneſcant. Methodi atq; ordinis inuerſio nõ modò nihil ad curationẽ proficit, ſed & plerumq; morbũ conduplicat. Quum enim perſiſtente cauſa de morbo nonnihil ſubtrahitur, licet tũ fortaſſe ſibi æger nonnihil leuatus eſſe videatur, mox tamen pari ferocitate morbus repetit, atque etiam interdum maiore: vt quum collecta fluxio calidis vehementerque diſſoluentibus diſcutitur, quæ irruenti cauſæ motum vehementiorem afferunt & agitant. Atq; hęc quidem methodus in cauſarum ordine: quæ verò in implicitis & compoſitis affectibus tenenda deinceps monſtrabitur.

Quum multi morbi inſunt, quænam curandi methodus. CAP. V.

QVVM diſiuncti & diſparati morbi in corpore conſiſtunt, ſuam quiſque ſeorſum medendi rationem obtineat. Qui ita ſedibus longè diſtant, vt vnicuiq; ſua poſſint remedia cæteris intactis adhiberi, poſſunt ij & ſigillatim & pariter omnes curari, minimúmq; refert cui primùm propria remedia decernas. Impliciti verò atque compoſiti non niſi methodo ac ratione ſumma eximi poſſunt. Nam impliciti quoniam tam vicinis partibus inſident, vt communiter ipſarum functiones impediant, vix propriam ſeorſum curationem habent. Multo magis eſt compoſitorum implicita ſanatio. Etenim quum vni eidemque particulæ penitus inhæreſcant, & in vnum quaſi conflati coëant, quodcunque remedium vnum quempiam, idem cæteros quoque pariter attinget. Quum igitur neque compoſitis neque implicitis, ſingulis liceat propria ſeorſum accommodare remedia: quúmque omnium curatio eodem tempore probè adminiſtrari nequeat, methodus omnino adhibenda in primis eſt, quę ſuum cuiq; ordinem præſtituat, & quid primo, quid ſecundo, quid denique tertio quartóve loco ſit ſanandum. Porrò autem ita variè cõcurrentibus morbis accidit inter-

dum vt omnino consentiant, quum vnius curatio alteri sanando conducit, aut nihil saltem obest: interdũ dissentiant, quum vtriusuis curatio alteri incommodat moramq; affert: nonnunquam verò partim consentiant partim dissentiant, atque eatenus vnius curatio alteri & prodest & obest.

Impliciti & cõpositi morbi si congruant, quanam curandi ratio tenenda.

Implicitos morbos atq; compositos qui aut congruunt aut minimè dissentiunt, & simul & seorsum sanare licet: quúmque id seorsum fit, ab vtrouis incipere conceditur: vt si oculus suffusione & albugine teneatur implicitis affectibus, & quorũ proximæ sunt sedes, potest suffusio acu deprimi perstante albugine, potest & albugo deleri permanente suffusione, possunt & illæ si videatur pariter eximi. Similiter si iecur frigida intemperie simulque obstructione simplici tenetur, ex quarum permistione compositus est morbus, intemperiem medicamentis emendare licet, quę obstructionem nec expediant nec geminent: & hanc quoque expedire intemperie remanente: licet & simul iisdémque remediis illas tollere.

Si dissentiant.

Quum impliciti aut compositi morbi omnino dissentiũt, nec prorsus huic aut illi, sed vtriq; mediocritate quadã & contrariorum permistione succurrendum. Sic increscenti phlegmone reprimentia remedia digerentibus permiscentur. Sic etiam ventriculum frigidiorem & iecur calidius temperata iuuant, quæque ex calidis frigidísque constant, & modò horum modò illorum vsus alternatus. Vbi vterque incremento iam vires acceperit, quoniam contraria præsidia postulant, difficilè sanescunt ac plerunq; desperati & insanabiles permanent.

Si partim consentiant partim dissentiant.

Quum impliciti morbi partim consentiunt partim dissentiunt, ab eo auspicandum, cuius curatio alteri haudquaquam officiat, & ab eo fine quo alterius curatio compleri nequeat: vt quum ophthalmiæ implicatur albugo, quoniam acribus hanc detergere non est quin noua accersatur fluxio asperetúrq; phlegmone, hæc in primis quidem sananda, mox detergenda albugo. Quum etiam in parte vlcus est, idque cauum & inflammationi coniunctum, vlcus neque agglutinari neque ad cicatricem perduci potest, nisi carne impleatur: carne autem proba impleri non potest, nisi inflammatione sedata pristinam temperiem pars receperit. Imò quę cicatricem inducunt, quia validè siccant, carni gignendæ obsistunt, &

quæ

quæ carnem regignunt, inflammationem augent. Necesse igitur est inflammationem primùm extingui, quæ rationem eius obtinet, sine quo nequit curatio perfici: deinde carne vlcus impleri, tandémq; cicatrice obduci. Hanc medendi methodum dictant simplicium affectuum naturæ, quæque illis contraria opponuntur remedia. Horum quippe obseruatione cognosci potest, quid à quo, quid cũ quo, quid post quod sanari possit. Ita quidem omnis absoluta videri potest legitima morborum curatio, quam semper sequi oportet, dum nihil vrgentius interueniet, quod hanc necessitate quadam interpellet.

De curatione extraordinaria legitimæ opposita. CAP. VI.

IN affectuum connexione plerumque vrgentiori vel inuerso & præpostero ordine in primis succurrendum. Ab eo enim auspicanda curatio, à quo maximè ægro periculum impendet, in eumq; primùm medentis consilium dirigi debet. Vrget autem & periculosus est affectus trifariam: aut propriæ essentiæ magnitudine, aut læsæ functionis pręstantia, aut facultatis offensæ dignitate corpus vniuersum gubernantis. Atq; horum quidem periculosissimus est, qui vniuersalem facultatem prosternit, & vires frangit corporis gubernatrices, vt quarũ conseruandarum gratia omnis instituatur curatio. Ab hoc sequitur qui præstantem quandam & eximiam functionem lædit: minus his periculosus est qui magnus quidem existit, sed citra præstantis functionis aut virium iacturam. Cęterùm si quando vel à functionis lęsione vel ab affectus magnitudine maius quàm à viriũ iactura ægro periculum impendet, ab alterutro auspicandum, atque in id quod est grauissimum omni cura & cogitatione primùm incumbendum, siue id ante susceptã curationem partum iam erat, siue recens dum legitima adhibetur curatio interueniat. Grauissimum autem dicere possis vel quod maximè ægrum in vitæ discrimen adducit, vel de quo is grauissimè queritur, cuius precibus & votis interdũ cedere cogimur. Hæc vt illustriora exemplis fiant, memoria repetatur frigidior illa antè commemorata ventriculi intemperies, eiusque cruditas ex cerebri destillatione pro-

Vrgere quid, & quot modis.

fecta, omnisque eius legitima curatio: cui tamen vt proposito seruiat hoc insuper addamus, tam frigidam esse vt totus æger inhorrescat, vixq; queat consistere: morbi quidem vis atque magnitudo hanc primùm lenire hortatur, deinde ad destillationem quæ eius causa est accedere, quemadmodum æstuosum febris ardorem plerumq; intermissa causa compescimus. Rursum verò id quoque ponatur, congestæ pituitæ vi vsque eò ventriculi appetentiam languescere calorémque remitti, nihil vt concoquat, sinatque quicquid assumitur aut crudum deiici aut vomitione reddi: læsæ quidem functionis necessitas ac præstantia suadent in primis ventriculum expurgãdum antequam irruens omnis destillatio sistatur. Hanc eandem pituitam si tertiò statuamus ita in os ventriculi defigi, ipsumq; tam acriter ferire, rosionísque sensum inuehere, vt frigidos sudores, viriumque defectionem ac syncopem accersat, ita quidem maximè curationis methodum inuerti continget: tum quippe prætermissis omnibus, properandum vt pituita accuratè abstergeatur. Tribus itaque hisce concurrentibus, postremum omniũ maximè vrgere solet, nisi fortè (quod rarissimum est) vsu veniat, morbi magnitudinem aut læsæ functionis præstãtiam plus negotij facessere. Omnem igitur eiusmodi curationem extraordinariam dicere solemus. Aliàs autem posterioris curationem prioribus prodesse, aliàs obesse cõtingit.

Præpostera curatio & inuersa.

Prodest in his quæ nunc commemoraui: quibus enim præsidijs posteriora, iisdem & priora tolluntur. Eodẽ quippe pituita medicamento potest è cerebro atque ventriculo expurgari. Expetenda omnino optabilisque curatio, qua omnibus eadem opera medeamur. Quòd si posterioris medicatio priori neque confert neque officit, non vtique magna potest celeritate perfici, sed ferè longiùs producitur: tum nihilominus tamen vrgentiori obsistendum, aliis quoad fieri potest minimè neglectis. Quum verò vrgentioris curatio cęteris prorsus obest, atque cõtraria exposcit remedia, dum illi vacamus, reliqua deteriora fieri est necesse, quorũ dein aut difficilior aut certè longior sit futura methodica curatio. Hoc tamẽ optabilius est, quàm vrgẽtioris ferocia & effręnatione affligi & prosterni ęgrotantis vires. Læsio etenim morte est tolerabilior. Qui methodum in omnibus

manibus nimium pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumque hominem de medio tollit. Age verò donemus pituitam, quæ in ventriculum è cerebro fluxit, ita demum in venas intrudi, easque adeò obstruere vt bilem coërceat, hacque putrescente causum accendat: quis tam inconsideratus aut rudis sit, vt in perseuerantem destillationem totus incumbat, neglecta febre quæ interim ęgrotum sit peremptura? Quis non potius properet in primis ardentem febrem tum vacuatione tum refrigerantibus restinguere, etiam si quid in destillationem peccet aut etiam irritet? Eadem est atque etiam multo manifestior in ea pleuritide ratio, quam è capite ruens frigida destillatio, sensimque succingentem membranam subiens excitauit. Sæuiori quoque symptomati quod vires nimiopere cõuellat aut etiam prosternat, in primis diligenterque succurrendum, morbo etiam interdum prætermisso. Quanquam enim sublato morbo protinus symptoma vanescit, quòd nusquam in corpore subsistat, si tamen nimium graue infensumque est, ne violentia aut pernicie iugulet, leniendum protinus, ipsaque methodus inuertenda. Atque ea quidem symptomatis sanatio est, non qua symptoma, sed qua aut offensarum virium, aut noui cuiusdam affectus causa existit. Nam vigiliæ, dolor excrucians, immodica omnis vacuatio, vacuandorum suppressio, prohibita transpiratio & vires debilitant & morbos ingenerant. Itaque vrgente quouis symptomate quandiu virium robori fidimus, methodus quidem tenenda, nec contra artis præscriptum in ægrotantis gratiam vni vacandum symptomati. At si iam vires labant, protinus symptomati occurrendum, morbo tantisper omisso, omnique ratione vires fulciendæ & reficiendæ, quò & morbo obsistere & toto curationis spatio satis esse possint. Sic igitur temperanda sunt omnia, vt neque laborans malorum sæuitia crudeliùs torqueatur, neque delicata mollique medicina quæ consanuisse videbantur recrudescant. Hactenus explicatum satis qua ratione vniuscuiusq; affectus remedium peruestigetur, siue id simplex siue compositum, siue vnum siue multa: & quo hæc ordine congruenter & methodicè afferenda sint. Nunc remedij designanda quantitas.

Sæuiori symptomati occurrendum, morbo interdum prætermisso.

Vt remedii quantitas definienda sit. CAP. VII.

EXPVGNANDO morbo paria quodam modo opponenda adhibendaque sunt remedia. Vt tria erant ex quibus medendi ars constituebatur, remedij genus, quantitas & vtendi ratio: ita tria sunt ex quibus illa nosse oportet, affectus species, magnitudo & partis cui insidet conditio. Ex affectus specie remedij genus innotescit, ex illius magnitudine remedij quantitas, ex partis conditione vtendi via & ratio peruestiganda. Affectus speciem ostendunt propria ipsius signa quæ demonstratiua dicuntur. Magnitudinē verò, signorum symptomatumq; vis ac impetus, & tum à pristino & naturali habitu, tum ab eo qui ante morbum fuerat, recessus indicat. Hic autem ex laborantis natura, ex ætate & consuetudine deprehenditur. Naturam dico non modò insitum temperamentum, sed & organorum conformationem & situm, omnemq; insitam eorum constitutionem. Consuetudo constat ex vitæ genere, ex superiore victus ratione & ex anni tempore, cœli statu & regione in qua quis plurimùm versatus est. His si propria signa accedant quæ alio loco prodita sunt à nobis, certū indubitatumq; euadet, quænam aut totius corporis aut partis affectæ pristina fuerit constitutio. Ad hanc deinde si morbi magnitudo symptomatū vi percepta cōferatur, planè constabit quātùm morbus à pristino habitu recesserit, & quàm valida decernenda sint remedia. Cognitus sit Dion ante morbum calido siccoque temperamento, Theon verò frigido atque humido: ambos perçquè adoriatur febris ephemera. Theoni qui à pristino habitu longiùs recessit, frigidiora remedia quàm Dioni decernenda sunt, grauiùs quippe & periculosiùs ex Hippocratis sententia laborat, quòd ipsius naturæ, ætati atque consuetudini minus cōsentaneus sit morbus. Eadem ratione senex, qui iuxtà ac iuuenis tactus iudicio febricitet, frigidiora tandem quàm iuuenis exposcet auxilia, licet ad ea sensim veniendum esse hortetur virium imbecillitas. Similiter quum pituitosum atq; biliosum par causus inuadit, biliosus cognato morbo minus periclitatur, huicque leuiora medicamenta tum bilem purgantia tum refrigerantia quàm pituitoso cōgruunt. In partibus

Magnitudinem morbi quæ indicant.

Aph. 3. lib. 3.

tibus quoq; si tendo pari atque caro vel humorum influxu vel vlcere tẽtatur, ficciora quàm caro remedia postulat. Et vt generatim complectar, aduersus omnem affectum præter naturam adhibendum eò vsque contrarium est remedium, dum in naturalem aut certè in pristinum habitum sit regressus. Id autem aliàs semel & vniuersum fit, aliàs sensim ac paulatim. Remediũ quod par morbo existit, quódque tanto recessu quanto & morbus à naturali distat, eum quidem omnino & vniuersim eximit atque persanat. Etenim si quatuor numeris corpus incaluit, quicquid quatuor quoque numeris frigidum, paribus viribus ei conuenienter adiungetur, id quidem vehementer immutabit, paritérque tantundem ab eo vicissim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. Vt enim si in aquam feruentissimam alterius gelidæ par modus infundatur, permistione tepor exurget: ita corporis sanguini humoribusque valde calidis, si aut alimenta aut medicamenta paribus viribus frigida, necdum ventriculi calore prorsus obtusa accedunt, perfusione temperies inducetur. Si quæ verò partes incaluerunt vehementiùs, eorum attactu adhæsuq; pristinam mediocritatem recipient. Ad hunc modum humoris lenti & glutinosi adhæsionẽ omnem detergit medicamentum æquè validum, & vitiosi exuperantiam vniuersam tollit medicamentum quod huic semel detrahendæ sit satis. At verò quod suppar infirmiusque morbo est, hunc quidẽ minuit eaq; ratione iuuat, sed nec prorsus tollit nec persanat. Quod enim ordine secundo frigidũ sit, haudquaquam potest quarti ordinis calidum affectum semel & vniuersim eximere, sed eius tamen portionem aliquam delet detrahitque. Nam licet ab affectu vehementiore id fortasse victum & quasi extinctum sit, ea tamen veluti colluctatione aut sibi parem aut aliquanto minorem alterius portionem sustulit. Curando igitur affectui contrarium remedium aliàs quidem par, alias infirmius adhibendum, his ferè legibus. Leuior affectus pari contrario semel vniuersimque summoueri potest: quandoquidem nullam id corpori viribúsve insignem vim infert. Extremis quoque morbis extrema diligentissimè remedia authore Hippocráte sunt adhibenda. Præcipites enim sunt &

Qui semel ac vniuersim pari contrario morbi profligandi.

Aph. 6. lib. 1. & Aph. 22. libr. 2.

acerrimi, vt apoplexia, quique breui oppressuri sint vires & extincturi. In quibus etiam morbis materia turget suóque motu & instabilitate omnia conturbat, statim initio valentissimum medicamentum adferendum est. Præstat enim nonnullo virium dispendio morbum discutere, quàm sinere, vt ea materia principem aliquam partem obruat, & nullo subsidio vniuersę vires mox collabantur & cōcidant. Mediocris autem affectus quoniam nec præceps est nec periculosus, lentè paulatimque tutiùs eximitur. Non enim citra corporis offensionem, & magnam perturbationem iacturamq; naturæ, vniuersum repente demoliri licet, quòd in contrariorum validorum pari robore magna vi & vtriusque iactura confligatur, multoque magis si corporis aut partis affectæ substantia rara aut eximio sensu prædita sit. Ita enim pronunciauit Hippocrates, vniuersim & repente vel vacuare vel replere, vel calfacere vel refrigerare, vel alio quouis modo corpus mouere periculosum: omne siquidē nimium naturæ inimicum: paulatim verò quod fit, tutum. Quum enim lentè id paulatimque fit, vtrique tum morbo tum naturæ consulitur: morbus siquidem abigitur, natura quàm minimum fieri potest offensa. Bifariam autem lentè paulatimq; curationem fieri contingit, contrariis quæ aut pari aut inferiore sint recessus ordine. Nam & contraria paria si exigua quantitate adhibentur, & quæ inferiore sunt recessus ordine identidem repetita, morbum blandè sensimque eximunt. Quod enim ordine tertio frigidum est, si morbo paris ordinis applicetur quantitate modica, nō vniuersum potest semel repentéque discutere: at identidem sæpiusque repetitum potest. Atque hæc profectò tametsi copia non magnopere lędunt, tempore tamen qualitatis noxiæ labem corpori quandam inurunt, vt non admodum tutus sit eorū vsus. Non enim immodicum corporis calorem congruenter vel opio vel mandragora vel hyoscyamo, exigua licet portione repetita extingues: neque exuperantem humorem parua portione vel scammonij vel colocynthidis repetita vtiliter detrahes. Tutior altera est quæ lentè paulatimque fit curandi ratio, contrariis blandis & quæ inferiore sint ordine, sed aut repetitis aut interdum copia maiore adhibitis. Sensim quippe multóque ocio & tempore affectum

Qui lentè & paulatim.

Aph. 51. li. 2.

Tuta curatio.

affectum omnem depellunt, nullo aut certè quàm minimo corporis & viriũ dispendio, nec vlla qualitate noxia in corpus inducta. Ne tamen vsqueadeo imbecillæ & languidæ sint remediorum vires vt nihil ferè proficiãt. Si quidẽ morbus vehementior illas plerumque sic aspernatur & contemnit, vt his vel iteratis nihil cedat. Sic verò blãdæ sint vt tamen aliquantùm iuuent, ne remediorũ blandimẽtis (quod sæpe fit) morbus exasperetur. Viribus imbecillis leuis lentaque curatio necessaria: ea quoque semper optanda, nisi morbus vehementior accelerare cogat. Tuta siquidem ea est ac iucunda, & quæ sat citò fit si sat bene. Hac paulatim medendi lege si omnia recta ratione geruntur, neq; id succedit quod ratio postulat, nõ protinus, inquit Hippocrates, ad aliud est transeundum. Tametsi enim manifesta vtilitas necdum vlla sit secuta, & tardior sit remediorum euentus, de recta tamen medendi via decedendum non est. Imperita stoliditas nihil ratum certúmve obtinens, huc illuc per omne remedij genus oberrat. Dum tamen in eodẽ remediorũ genere consistas, per varia & multa euagari licet, ne vni assuescẽs natura eius vim non sentiat & aspernetur. Sed & plerunque remedium vni, non alteri confert, ob eas proprietates quę sunt medicamentis cum corporibus communes, & quæ sola experientia deprehendi possunt. Quod igitur permutatione vtilissimũ compertum fuerit, id sedulò vsurpandum, quod verò noxium protinus immutandum. *Multa & varia remedia ad vnum morbum abigendum commodè vsurpantur, generis tamen eiusdem.* Quæsitum sæpe dubitatumque est, posśitne blandum ac lene remedium iteratũ, id sensim præstare, quod validius semel & vniuersim, huiusque vehementia compẽsari crebritate & copia lenioris. Hoc sanè in iis remediis veritatem habet, quæ nec genere nec agendi modo naturaque, sed ordine solo distãt. Nam plantago vel copia vel crebro vsu æquè refrigerare potest, atque semperuiuum semel aut parciùs admotum. At verò non id efficiet quod opium, quòd huic vis insit narcotica: neque agaricus crebriore vsu id quod semel colocynthis, quòd huic non illi vis insit trahendæ crassæ mucosæque pituitæ, idque è summis & extremis corporis partibus. In omni porrò siue repente siue paulatim suscepta curatione, sic administrari temperariq; remedia debent, vt neque morbi quicquam indiscussum maneat, neq;

contrarium morbi genus inducatur mediocritate transmissa. Id verò assequi in primis est arduum, vnaque remedij quantitas, omnium quæ in arte geruntur, maximè acri est iudicio decernenda.

Partium indicationes quibus limitatiùs definitur remedii quantitas. CAP. VIII.

Pro partiũ natura & conditione medicinæ immutatur quãtitas.

REMEDII quantitas quam morbi magnitudo præscripserit, etiã pro partis affectæ conditione augenda minuendáve est: non enim omni æquè parti eadem congruere potest. Partis autem conditio æstimatur ex ipsius conformatione, positu, præstantia atque sensu. In conformatione considerandum quàm rara sit aut densa. In situ verò sitne in summo ea corpore constituta, an in alto demersa, quàm longè absit vel ab ore vel ab eo loco cui remedium imponitur. In præstantia spectandum pársne sit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniuersum gubernant, cuiusmodi sunt cerebrum, cor & iecur: ánne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, intestina, renes & vesica & quæ his subseruiunt venæ, arteriæ & nerui: aut an priuata sit, sibi duntaxat non aliis vtilis. In sensu videndum hebésne is sit an acutus. Horum autem animaduersione remedij quantitas atq; vis sic est immutanda. Pars densa & compacta, remedia exposcit validiora & attenuantia magis, quorũ vis intrò subire possit, cuiusmodi sunt renes & iecur & quæcunque solida pars appellatur. *Substantia.* Quæ verò substantia est rariore, vt lien, pulmo & musculorum caro, mitiora postulat. Affectus in corporis summo positus pari quodam modo remedio abigi potest: *Situs.* qui verò in alto corpore demersus latet, valentius & attenuantius flagitat: validiora quippe inflammato iecori quàm inflammato abdomini extrinsecus imponuntur. Et ex assumptis vehementiora renibus quàm ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neq; qualia assumpta sunt perueniunt. Longior quippe via est per viscera partesq; multas directa, in quibus remedia aliis permiscentur humoribus, nec leuem mutationem subeunt.

subeunt. Quocirca longè acriora & vehementiora decernenda sunt, pro viæ longitudine & partium quas permeant numero. Præstantia porrò idcirco mitiora exposcit remedia, ne vehementiorum appulsu & contagione facultas aut offendatur aut dissipetur ad vitæ conseruationem necessaria. Priuata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta exposcit morbi magnitudo. Principi parti laboranti nullum adferendum est remedium quod immodicè vel relaxet vel refrigeret vel aliena & occulta qualitate sit prędi tum, sed id semper quadam corroborandi facultate polleat. Ob sentiendi quoque præstantiam neque oculus neque os ventriculi, vehementia acriáque medicamenta: hebetioris verò sensus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo sustinere ferréque possunt. Atque hæc quidem sunt omnia, quorũ summa esse debet obseruatio, vt certa decernatur remediorum quantitas. Ex his enim & ex intellecta morbi magnitudine, sciri potest quàm validũ remedium, quo gradu recessus & quo pondere conueniat, vt affectum semel vniuerseque demat: aut quoties & quousque admouendum sit, si lentè paulatimque id ars efficere præcipit. Semper autem pristini habitus memor, in eumq; intentus, eousque curationem promoue, dum in eum factus sit regressus. Eò quippe redire consilium est, vnde morbus exordium duxit. Pristinum statum, licet vitiosum, qualem acceperis conserua, nec quandiu morbus fatigat, de eius in meliorem commutatione labores, nisi aut morbi causa sit aut eius curationi officiat. Sublato recentiore morbo recreatisque viribus, si quid demum vetustioris inesse deprehendetur, id seosim ocioque multo, si videtur, demoliendum. Nã quę longo sunt tẽpore cõtracta, lentè curare oportet: quę breui, breuiter: vt creationis morbi atq; curationis paria quodam modo sint temporũ momenta. Quisquis remedij quantitatem arte consequi se posse diffidet, omnia sensim paulatimque gerat, dum æger sibi videatur restitutus & pristinas receperit vitę functiones. Quęstionis huius magnitudine non pauci occupantur: possítne quis ex morbo, in pristinã & æquè atque antea salubrem statũ redire. Validis hæc vtrinq; rationibus agitatur, sed quicquid in ea vel obscurũ vel ambiguum est, explanatione adhibita

Præstantia.

Sensus.

Quousq; progrediendum in curando.

Aph. 7. li. 2.

Quæstio & eius solutio.

elucebit. Morbus sæpe repente emergit, cuius causa sensim radices egerat. Nam quicunque continentem causam intus habet, sensim multóq; tempore genitus est: vt licet fortasse continua febris repente hominem prehenderit, eius tamen causa, quæ humoris est vitium, multo antè tempore sensim inualescebat, ob quam neque tum omnino & integrè sanũ corpus erat. Quũ igitur febris sublata causa perfectè sanatur, corpus non modò ad pristinum statum redit, verumetiam plerumque ad multo meliorem eo qui ante febrem fuerat. At verò fieri arte nulla potest, vt ad similem habitum redeat ei qui ante morbum & eius causam fuerat: aut si morbus sine cõtinente causa fuit, fieri nequit vt in pristinum statum regressus sit. Qui enim naturalis bonusque erat, ex morbo nonnihil immutatus est, parsq; affectione aliquid contraxit, cuius naturam aut diu aut perpetuò redolet, manetq; imbecillior: quod in grauioribus morbis luculentiùs apparet. Inuentum iam est affectus cuiusque remedium, eiúsque designata quantitas: restat vtendi ratio, quæ cui parti, & qua forma, quóque tempore & horà id adhibendum sit, explicet.

Vtendi ratio. CAP. IX.

REMEDIORVM alia vacuant, alia duntaxat immutant vitiosumq; affectum depellunt. Remedia quæ solùm immutãt, siue externa siue interiora sint, affectę parti quàm proximè licet, adhibenda. Id autem partis affectæ situs ostendit & sedes atque consensus. Nam si externa pars est, ei ipsi imponenda sunt quæ immutent, vitiosumq; affectum remoueant: ea quippe non nisi contagione quicquam efficiunt. Quum autem interior est affectus, eius sedes indicat remedia ei parti extrinsecus imponenda, quæ illi proxima è directo respondet. Quocirca ex anatome compertum sit oportet & notum, cui cutis regioni pars quæque interior subiecta subditáve est. Quo modo verò intrò sumenda rectè exhibeantur, demonstrat partis consensus atque societas, & viæ in affectam partem ferentes atq; directæ. Quum enim cognitum perceptúmque fuerit qua via ad partem affectam facilior expeditiorq; transitus est, mox in promptu erit

ptu erit illac etiam intromittenda esse remedia. Sic cerebri affectus corrigunt & immutant auxilia, quæ capiti maximéque syncipiti & coronali commissuræ foris adhibentur, & quæ induntur in aures, quæque vel substantia vel suffitu per nares intrò subeunt: iis verò quæ eduntur bibuntúrve, immutandi cerebri parua & admodum lenta vis inest. Pulmonum, laterum, thoracísque interiori vitio succurrunt, quæ foris pectori imponuntur, & quę vaporis specie vnà cũ spiritu hauriuntur: & quę sensim lambendo & deglutiendo illabuntur in arteriam, minimè verò quæ ore accepta in ventrem statim deuorantur. Ventriculum, iecur & lienem immutant & corrigunt, tum quæ admouentur tum quæ sumuntur conuenientia remedia. Intestinis superioribus potio clystere vtilior, inferioribus clyster potione cõuenientior. Renibus & externa conueniunt & intrò sumpta & subdita vt clyster. Vesicæ atque vtero externa, immissa & assumpta. Vacuatio autem fiat per communes patentesq; vias, in quas natura commodè dirigit. Has verò ostendunt partis affectæ conformatio atque consensus. Conformatio quidem, vt quę illius sit figura, quæ in ea aut circum eam spatia sint, in quæ excrementa sua deponit. Consensus, vt quas & ex quibus locis in se vias habeat pertinentes, quibus superuacanea suscipit, & quas aliò de se emittit, quibus illa depellit atque propulsat. Quum igitur vacuatio triplex habeatur, vna absolutè vocata, altera quæ reuulsio, tertia quæ deriuatio appellatur: simplex quidem & absoluta vacuatio eorum est, quę citra motum vllum aut exagitationem peccant. Reuulsio eorum quæ ex quauis sede in partem aliquã impetu feruntur & influunt. Deriuatio eorum quæ partem obsident, ipsi quodam modo iam impacta. Itaque ventriculum aut summa præcordia suis vitiis vtiliter euacuat vomitio: intestina clyster: viscera atque mesenterium purgatio: venas maiores venæ sectio: habitum corporis euaporatio aut sudorum eruptio. Ita igitur simplex fit euacuatio. Reuulsio verò ex humoris motu spectanda. Si enim cõstet ex qua parte in quam is incumbit, facilè fit reuulsione eum in contrariam partem retrahere, eiusque cursum inhibere. Sanguis vel quiuis humor cum sanguine per venas confertim in quamuis corporis partem supra claues positam ir-

Vacuatio triplex & vnde quæque vacuet.

Simplex vacuatio.

Reuulsio, ἀντίσπασις.

ruens, reuelli debet, secta è regione cephalica cubiti vena. Influens autem è venis maioribus in aliquã earum partium quæ inter claues & renes sitæ sunt, reuellitur secta è regione basilica cubiti vena. Qui autẽ in eas partes decũbit, quæ inter renes & femora interiacent, sistitur, si quidem plethoricum corpus est, primùm sectione interioris venæ, deinde saphenæ, idque è directo sedis affectæ. At si minimè plethoricum corpus est, vna saphena aperta, satis reuellit. Aliorum humorum quocunque influentium, reuulsio etiam purgatione fit: præsertim si è iecore maioribusque venis, vel in totum corporis habitum, vel in caput, vel in pectoris sedes, vel in renes & vesicam vel in vterũ aut crura procumbant. E iecore aut è liene cursus præceps in aluum vomitione reuellitur, quemadmodum & vomitio deiectione. Deriuationis porrò & genera & loca multo plura existũt, quæ vt apertiora sint sigillatim accuratiùs persequar. Cerebri humores quicunque partem priorem habent, per nares errhinis sunt deriuandi, qui partem summam per commissuras, qui partem imam apophlegmatismis per palatum, qui latera plerumque per aures, qui posteriora eius venæ sectione quæ puppis appellatur. Oculorum epiphora & lachrymæ deriuantur per coronalem commissuram: eorundem externa vitia collyriis eluuntur, interiora verò quæ è cerebro per opticos neruos fluxerunt, per occipitium vel commodiùs per id cauum quod pone radicem est infimæ auriculæ. Qui in auribus congesti sunt humores, per eas ipsas expurgantur: & qui circum fauces vel sectis venis quæ sub lingua extant, vt in angina, vel detergente & discutiente gargarismate. Pulmones, latera, interioraque pectoris vitia, vna excreatio purgat: quanquam interdum suppuratio aut abscessus pleuritidis, aperto latere foras deriuatur. Ventriculi pars summa, vomitione: ima, deiectione leuanda. Iecoris pars gibba per vrinas, pars caua quemadmodum & mesenterium & pancreas & intestina & lien totus, omnis denique intestinorum affectus per aluum expurgatur. Renes & vesica per vrinas: testes spermaticaq; vasa per parastatas: & vterus per suam ipsius ceruicem. Quæcunque aliter & per alia loca fit deriuatio, nec naturę motu nec arte, sed humoris impetu fieri putetur. His quidem omnis expo-

Deriuatio, παροχέτευσις.

exposita videtur remediorum adhibendorum ratio: nunc de eorundem formis.

Medicamenta qua forma, quo tempore conueniant. CAP. X.

VARIAE multiplicesque medicamentorum formæ omnes duabus continentur, liquida & solida. Vtra autem sit vtẽdum ostendunt affectus species & partis affectæ natura atq; situs. Pars affecta longiùs à remediis absistens, aut solida atque densa, liquidiorem medicamenti formam expostulat, vt quæ altiùs ac promptiùs penetret omniaque subeat. Pars verò propior aut rarior, solidis etiã iuuari potest. Medicamenta autem quæcunque intrò sumuntur vt vel emolliant vel extenuent vel detergant vel dissoluant digerantque: & quæ foris admouentur vt vel eadem præstent vel dilatent vel relaxẽt, omnia quidem liquidiore forma efficaciora sunt. Quæ verò vel repellunt vel attrahunt vel incrassant vel inferciunt vel astringunt atque densant vel corroborãt, siue intus siue foris adhibenda sint, maiorem vim obtinent effectumq; promunt manifestiorem solida. Quæ medias quodammodo vires habent, vt pleraque detergentia aut emollientia, his media quoq; forma, qualis vnguentorum est & eclegmatum, aptari accommodarique debet. Et hæc de remediorum forma, nunc de tempore.

In morbis curandis magni semper momenti est opportunitas. Affectus qui aliquantum protrahitur, vix nisi mutatis remediis sanescit. Simplex affectus qui leuiorib⁹ præsidiis tempestiuè non cessit, valentioribus profligandus. Quum autem diuersorum quadam remediorum serie curatio perficienda est, non nisi prioris effectu inducto, posterius aggredimur. Non enim durum scirrhosumque tumorem discutere conandum, antequam is planè attenuatus sit & emollitus. Neque erysipelatis humorem digerere priusquam id omnino deferbuerit. Frustra enim posterius tentatur, relicto priore. Ad hæc verò, qualis morborum per sua tempora, talis sit & remediorum mutatio. Fluxionis initio astringentia quæ hanc repellant sola ex vsu sunt. In statu quum fluxio planè consistit digerentia: incremento verò vtraq; permista. Aut si fortè congesta materia digeri minimè

Quo tempore & ordine curatio peragenda.

posse videatur, eius dein suppuratio procurãda. Et in febribus cæterisq; partium morbis, primùm quidem initiò exuperantis materiæ portio vacuãda, reliqua dein naturę imitatione præparanda: quúmque iam illius beneficio concocta aliquò propellitur, illac etiam protinus arte vacuanda ac prorsus extirpanda. Aut si fortè nullus vel certè languidus sit naturæ motus, artis præsidium eius vices tempestiuè suppleat: tunc enim medicamento locus est. Opportunè gerit omnia qui morborum temporibus omníque mutationi remedia accommodat. Naturam quippe adminiculantem habet qui progressum eius imitatur. Fœlix autem medicatio cui adiutrix natura succurrit: Irrita verò quæ citra naturæ opem tentatur. Sed & victus ratio præscribẽda est ex morborum temporibus. Nam initiò tenuis quodammodo est habendus, incremento tenuior, in statu tenuissimus. Quum enim sæuissima symptomata vigent & natura in morbi coctionem tota incumbit, aliò auertenda non est, neque plenioris cibi concoctione distrahenda. Et quo breuior futurus est morbus, hoc victus tenuior pro cuiusque temporis cõditione imperandus, quo verò longior, eo minùs tenuis. Itaque sine clauo & remis nauigat, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obseruatione medicinam facit. Iam verò quum pleriq; morbi certis horis concitentur vehementiùs & exasperentur, neque vllius ferè sit eadem & perpetua æquabilitas, horarum quoque tum alendo tum medendo habenda est summa ratio. In accessionibus (inquit Hippocrates) cibo abstinere oportet: nam adhibere noxium. Quum enim per circuitus irritantur morbi, natura his obsistens noua cibi coctione auocanda non est. Sed & ipsa concoctione suscitatus calor morbum plerumque grauiùs exasperat, quum etiam secunda valetudine non pauci dum cibus conficitur ingrauescant aut non parum agitentur. Huc adde, in ipsa morbi maximéque febris excandescentia, tetro vapore corpus vniuersum perfundi, eóque recèns sumptum cibum labefactari & maxima ex parte corrumpi. Quò fit vt neque in accessione neque quum mox futura est, sed duntaxat quum eius est decessio seu inclinatio aut intermissio, cibus adhibendus sit. Medicamentorum autem extrinsecus admouendorũ nulla stata

Qualis victus ratio quoque morbi tempore.

Aph. 11. li. 1.

ſtata hora, niſi quum ventriculũ aut præcordia attingunt: hęc enim cibo præmitti debent. Quæcunque verò intrò ſumuntur, expleta concoctione exinanitóque ventriculo iuuant, nec antequam exciderint, cibus eſt offerendus, niſi quum fortè maligna qualitate prædita ſunt. Hebetatur enim eorum vis & obruitur permiſtione cibi, neque longiùs poteſt ſyncerior ea prouehi, plerumque etiam permiſtum cibum corrumpit. At quum perniciosa qualitas medicamẽto vt elleboro ineſt, ne eius contagione exinanitus ventriculus grauiùs offendatur, cibi reliquias ineſſe conducit, vt quę illius vires non eximant, ſed duntaxat exuperantem ferocitatem infrænent. Neque præterea quum morbi acceſſio fatigat, vacuatione vlla conuellendæ ſunt vires. Perutilis & accommodata eſt vacuationi hora quæ exacerbationem aliquantùm præcedit. Tum enim cumulata materia exacui mouerique incipiens, promptiús euellitur. Cautio tamen etiam atq; etiam adhibenda, ne vacuatione immodica diſſolutæ vires, ſuccedentis exacerbationis impetum ægriùs perferant. *Medicinæ quando aſſumendæ.*

His ſummas medendi leges perſtrinxiſſe videor, quibus vnicuique cognito perceptóque affectui, mox remedium eiusq; quantitas & vtendi ratio præſcribatur. Quod autem ſummatim cõprehenſum eſt, nunc particulatim diſcutiendum, & vnoquoq; remedij genere propoſito excutiendum qua id quantitate & qua ratione ac methodo, curãdo morbo adhibendum ſit: à vacuatione, quæ ferè omnium morborum communis eſt, inducto exordio.

METHODI MEDENDI LIBRI PRIMI, FINIS.

METHODI MEDENDI LIB. II.

DE VENÆ SECTIONE.

Quid euacuatio, quotq́ sint humorum vitia. CAP. I.

EDENDI methodo certis legibus stabilita, summa remediorum genera, quæ vnicuique pręter naturam simplici affectui ex aduerso opponuntur, eorũ quantitatem, vtendique rationem summatim attigimus. Nũc quò sit artis cognitio vsusque certior, particulatim in vnoquoque remedij genere accuratiùs versandum, & explicandum quæ cuiusque vis sit, quæ congruens quantitas, & quæ vtendi ratio. Quoniam autem cõtenta dum præter naturam existunt, quamplurimorum morborum interiores causæ fiunt, quas in primis ars summouere præcipit, illorum euacuatio, vt maximè generale remediũ, cęteris iure prę̨mittenda. Est quidem euacuatio eorũ quæ præter naturã in corpore continentur expulsio. Cõtinentur autẽ spiritus, humores & excremẽta. Excremẽta sunt fæx alui & vrina & quæ à partibus quibusdam vt à cerebro & à pulmonibus redduntur. Humores alij superuacui, alij propriè succi nuncupãtur. Superuacui qui à sanguine vi naturæ secreti alendo corpori inutiles procul amandantur: vt pituita quæ in ventriculo & circum intestina hæret, bilis flaua quæ in propria cysti, & melancholicus humor qui in liene est. Succi dicuntur qui in corporis substantiam conuerti ipsumque alere solent: hoc genus ij sunt ex quibus sanguinis moles constituitur, & ij quos aliquando diximus secũdarios appellari. Iam verò horum singula aliàs secundum naturam aliàs præter naturam consistunt. Secundum naturam, quum decoram & consentaneam tum qualitatem tum quantitatem obtinent, conueniuntque naturæ legibus & integram sanitatem tuentur. Præter naturam

Euacuatio quid.

ram, quum vel qualitatis vel quantitatis modũ non tenent. Itaq; quicquid horum à mediocritate & à iusto naturæ modo manifestè deficit, quia morbi causa existit, si emendari aliter non potest, protinus auferendum expellendúmq; est. Hæc autem illius expulsio, est euacuatio. Vacuationis porrò differentiæ ex contentorum tum vitio tum situ comparandæ instituendæque sunt. Contentorum vitia sunt plethora & cacochymia, quæ hoc modo accipienda sunt. Venarum sanguis nequaquam simplex est & vniusmodi, sed ex pituitæ, bilis vtriusque & puri sanguinis permistione cõflatus: atq; hos etiam succos ex omnium consensione vsuque dicendi, sanguinis appellatione designamus. In homine bene temperato & optimè sano, minus est bilis flauæ quàm melancholiæ: minus huius quàm pituitæ, & pituitæ minus quàm sanguinis puri. Iusta illa & naturæ conueniens omnium humorum proportio, consentanea & naturalis est æquabilitas: atque is sanguis optimus & benignus censetur, qui ex quatuor succorum naturaliũ æquabilitate constat. Non sic quidem vt is parem habeat omnium portionem, sed pro ratione quam dixi cuique idoneam. Sanguis autem quantitate peccat, quum succi omnes in qualitatis mediocritate positi, supra iustam & naturæ congruentem mensuram accumulantur & increscunt. Tum sanè corporis vniuersa moles intumescit, & venæ supra modum plenæ tensionis sensum inuehũt, omniaq; membra, præsertim ab exercitatione, exporrigi videntur. Hæc ista cõstitutio, tametsi bonis conferta est humoribus & vires obtinet robustas, hoc tamen malum circumgerit, quod ad immodicam peruenit redundantiam, quæ in grauia pericula præceps ferri solet. Siue autem in hac succorum omnium æquabilis est redundantia, siue syncerioris sanguinis summa vbertas & affluentia, quia purus ille sanguis reliquos in permistione succos magnopere vincit, non qualitatis, sed quantitatis solius vitium subest, debet vtraque plethoræ genere contineri. Atque hæc simpliciter & absolutè plenitudo censetur, quam etiam ad vasa iam trito & apud omnes peruulgato nomine celebrant, quòd amplam vasorum capacitatem prorsus impleat, etiam si vires non premit. Alterum genus est plenitudinis quæ ad vires refertur, in qua tam-

Vacuationis differentia vnde petenda.

Plethora propriè & absolutè dicta.

Altera plethora ad vires relata.

etsi vasa nõ tument nec copia distenduntur, plus tamen vtilis sanguinis & alimenti continent, quàm à natura regi gubernarique possit. Mediocre alimentum sæpenumero infirmiori naturę molestum est & graue, quod licet per initia sit purissimum, diu tamen vix tale persistit: sed à nostri caloris gubernatione destitutum, tempore dierumque numero corrumpitur fitque morborum causa. Cacochymia est vitiositas seu vitiosa humoris qualitas, qua is à iusta mediocritate desciscit. Sub hac humorum pernicies atq; corrupte la corporis functionibus incõmodat, eiusque colluuie corpus sordescit & labefactatur. Est autẽ ea bipartita, vna mitior, quum vel superuacui humores immodicè accumulati sunt, vel succi in sanguine non illa iusta naturaliq; proportione & concordia tenentur. Altera deterior quum vel superuacui humores vel succi tum primi tum secundarij à naturali & conuenienti sua temperatione in vitium prolapsi sunt, quod aut substantiæ aut temperiei corruptio quædam est. Horum vtrumque rursum aut cum putredine aut citra putredinem obtingit. Latiùs verò patebit cacochymiæ appellatio, si excrementorum quoque vitia comprehendat.

Cacochymia.

Contentorum porrò vitia quibus sedibus insint & vbi posita, nosse quidem maximè oportet antè quàm vacuentur. Plenitudo quæ Græcis est plethora potissimum in venis atque in corporis habitu consedit: at cacochymia in omne corpus dispergi diffundique solet. Quò sit autem vacuandi ratio conspectior, corpus vniuersum in tres publicas regiones distribui partiriq; debet, quæ propriis limitibus & terminis circumscriptæ tum varia superuacuorum receptacula tum vias expurgandi varias sortitæ sunt. Vna vereq; prima è gula in mediam iecoris partem dirigitur, in qua ventriculus, venæ meseraicę quæcunque ad portas concedunt, caua iecoris, lien & his interiectum pancreas includuntur. Altera è medio iocinere in tenues partium singularum venas excurrit, comprehendens iocineris conuexa, omnémque venam cauam atque illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas & inguina. Tertia regio musculos complectitur, membranas & ossa, omnem denique corporis molem, quæ ab ipso ingressu arteriarum venarumque minorum, in partes singulas & in summam exti-

Contentorum vitia.

Corporis regiones tres propriis terminis distinctæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

extimamq; cutem profertur. Magna profectò istarum regionum varietas, quum propriis finibus ita circumscriptæ sint, vt inter eas communionis minimum intercedat. At multo maxima ex propriis cuiusque viribus: quum sint aliis aliæ coctiones, excremēta alia & viæ ad expurgandum aliæ: ex quorum animaduersione omnis ferè medendi ratio ducta deriuataque est. Præter communes ac publicas corporis regiones, extant haud paucæ arctiores, excrementis etiam subiectæ, quæ nec latè dimanant nec in vniuersum corpus influunt. Hoc genus sunt cerebrum, pulmones, renes & vterus.

Euacuationum genera & differentiæ. CAP. II.

HINC rectè vacuationis differentiæ duæ statuuntur, vna vniuersalis, particularis altera. Vniuersalis est quę communiter ab vniuerso corpore materiam subtrahit. Huiusmodi sunt sudor vel perspiratio, sanguinis profusio, vomitio & alui subductio. Harum siquidem quæcunque primùm obtigerit, quanquam plurimum ac validè regionem vnam, cæteras tamen etiamnum consequutione quadam licet parciùs exinanit. Vomitio primùm quidem ac maximè ventriculum, deinde si persistit viscera venasq; maiores, postremò corporis habitũ. Alui deiectio primùm & abundè intestina, ventriculum, viscera, primasq; venas, deinde venas maiores, postremò minores habitumque corporis. Sanguinis profusio primùm venas exhaurit & arterias illis anastomosi coniunctas: exin corporis molē ipsaq; viscera, ad primas vsque venas progressa. Quæ per cutem fit dissipatio, proximè quidem è corporis habitu dissoluit, secundò è venis arteriisque grandioribus, ad postremum è visceribus & ex intima corporis regione. Particularis autem euacuatio partem duntaxat aliquampiam excrementorũ onere pressam leuat. Quo in genere est cerebri per palatum & nares expurgatio, excreatio, quæ pulmonum & pectoris vitia extussit, arenularum aut puris è renibus emictio, sanguinis ab vtero aut hæmorrhoidibus profusio: hæc enim podicem, illa vterum in primis, vtraq; venam cauam expedit: quum aluus balano vel clystere mouetur, aut ex quouis lo-

Vniuersalis vacuatio.

Particularis.

co per cutem fit eruptio, particularis quoque vacuatio exi-
stit. Vnumquodque porrò vacuandi genus aliàs sponte a-
liàs arte fit. Sponte quum citra vllam medicationem quip-
piam è corpore effunditur. Id fit interdũ natura duce, quæ
dum integrè valet nobisque rectè moderatur, quicquid vi-
tiosè se habet aut superfluit, id omne corpore excludit, éstque tum naturalis & opportuna euacuatio. Fit & interdum
præter naturam, quum imbecillior facultas, humores cor-
poris regere atque cohibere nequit, eosq; prorsum diffluere sinit: aut licet robustior validiórque sit, interdum tamen
humoris copia vel acrimonia tantopere lacessitur, vt hunc
è vasis receptaculisque suis proprio impetu foras exilire finat. Vtraque symptomatica, irrita, præter naturam nullóque vsui est euacuatio, quòd benignus atq; salutaris humor
pariter cum pernicioso promiscuè, nullo delectu, nullisque
legibus prorumpat. Artificiosam euacuationem perhibemus, quæ externi subsidij ope suscitatur. Ea rursum bipartitò scinditur. Vna legitima existit, quæ quod vel qualitate
vel quantitate negotium facessit, duntaxat exterminat. Altera huic aduersatur extraordinaria, qua vtilis & qui in nullo vitio est humor exigitur: hæc medentium culpa vel inscitia decernitur, qui neque quod iustum neq; quod idoneum
est perspectum habent.

Naturalis vacuatio. *Symptomatica.* *Artificiosa.*

Euacuationem natura non externa ope, sed suis duntaxat viribus maximéque expultrice complet: medicus verò
variis subsidiorũ generibus, quæ in ea comparat & accommodat. Profundendi sanguinis gratia venã aperit aut scalpello aut hirudine aut medicamentis quæ ora venarum reserent. Purgationem molitur medicamentis, quæ noxios
humores è corpore eliciunt, ac dein eos foras vel vomitione vel deiectione pellunt. Perspirationem verò atque sudores, exercitatione, frictione, motu omni, æstu, balneis præsertim nitrosis, sulphureis aut bituminosis & ex accidenti
inedia. Per hanc enim dum nihil offertur alimenti, insitus
calor humoris plurimum populatur atque dissipat. Multa
insuper attenuantia medicamenta tum foris adhibita tum
intrò sumpta, corpus per halitum pérque sudores digerunt. In partium quoque vacuationibus, cerebrum per nares expurgant errhina medicamenta, & per palatum apo-
phlegma-

phlegmatiſmi: pectus & pulmones expediunt, quæ bechica nuncupantur: renes & veſicam diuretica: vterum hyſterica: aluum reſoluunt balani & clyſteres. Ex vnaquaq; demum particula eruptionem mouent, adhibita digerentia, ſuppuratoria, amyctica, cauſtica: item hirudines, cornua, cucurbitulæ, ſcarificatio & ferrum candẽs. Hęc igitur præſidia & tanquam inſtrumenta medici ad omnes omnium generum omniumque partium vacuationes ſibi compararunt. Singulorum autem remediorum quæ hîc generatim percenſui, tractationem iam iamque diligentiùs exequamur, à venæ ſectione exorſi.

Quid & vnde vena ſecta vacuet. CAP. III.

QVVM quatuor ex ſuccis ſanguis totus cõſtet & cohæreat, iiſque tenui ſero perfuſis, omnes quidem caloris & concoctionis quæ in iecore perficitur efficientia, ita accuratè exquiſitéque permiſti ſunt, vt nullus ne minimum quidem à cæteris diſiunctus compareat. Inciſa vena ídque patente ſatis foramine, continendi facultas nequit obliquis fibris tam arctè ſanguinem continere ac inhibere, quin is aperta via excidat defluatque. Imò ſi fortè conetur auidiùs complecti atque ſupprimere, contractis venis hunc vberíùs è vulnere profundet. Emanat autem, non quemadmodum in purgatione, ſeorſum hic ille ve humor, ſed ſanguis vniuerſus, qualem in venis haberi commemorauimus. Atque tametſi moderatus aut etiam paucus ſit, motu tamen impetuque ſuo prorumpit, nihil aut minimum protrudente natura. Neque per morbos in quibus vitioſa eſt humorum conſtitutio, natura poteſt ſic opus moderari, vt aperta vena id ſolùm quod vel redundat vel vitio contaminatum eſt effundat. In criſi (fateor) nonnunquam infeſtum humorem concoctione præparatum ab aliis ſegregat, ac tandẽ per vias idoneas excludit: at nihilominus ſi tum venam incidere contingat, per eam minimè poſſit tantulo tempore vitiatum humorẽ ſecernere atq; exigere. Quod Auicennas ait phlebotomiam bonum ſanguinem rapere, malum verò intus relinquere, quódque metuit ne vena ſecta æger vel ad bilioſorum efferueſcentiam vel ad pituitoſorum cru

Promiſcuè quicquid in ſanguine boni malíve continetur vacuat phlebotomia.

ditatem perducatur: si de permistis venarum humoribus id protulit, falsissimum & inconsiderantiæ plenissimum est. Neque enim serum prius quàm bilis, neque hęc prius quàm pituita vel melancholia, neq; inutilis & deprauatus humor antequam integer & familiaris elabitur. Hoc & quotidianus rerum euentus dilucidè commonstrat. Dum enim sanguis effluit, simplex quidē & vniusmodi apparet. Exceptus deinde proprio disperdito calore mox totus concrescit, eiusq; partes omnes in suam quæque regionem cōtendunt. Serum per summa innatat, vrinæ haud absimile: bilis tenuis & florida concreti sanguinis pars fit suprema, melancholia subsidet, sanguis rubētior & pituita pallidior media tenent. Constans sit igitur præcisa vena omnes qui in venis conditi sunt humores æquabiliter vacuari. At verò vnde & quibus ex locis euacuatio fiat, quærendum. Quum profluens liquidusque sit sanguis, quisquis secto loco vicinior assistit, primus quidē exilit, deinde qui illi iunctus cōtinuatúsque est, deinceps verò totus non modò è venis & arteriis, verumetiam è visceribus & ex habitu corporis emanat. Est enim admirabilis quædam continuatio seriesq; venarum, per quam sanguis sic totus transfunditur, vt patente via vniuersus plerunq; cum anima excedat. Fit autē sanguinis per venas & arterias transmissio, dum toto corpore analogia quædam sit & æquabilitas: nam inanitæ & indigentes partes fibris oblongis trahunt è plenioribus, & pleniores illis subsidio veniunt, copiaq; grauatę in vacuas illas onus suum deponunt. Adde quòd fusus & liquidus humor sponte sua decliuiores inanesque regiones consequitur, in easq; procumbit. Itaque venæ sectio qualcunque venas depleuerit, vniuersum corpus euacuat. Hinc duplici illa nomine vniuersalis cēsetur, & quòd omnes humores ex quibus sanguis constituitur, & quòd ex vniuerso corpore detrahat. At certè non æquabiliter: quum enim partes ordine quodā constitutę sint, prius ac magis è propinquis quàm è distantibus: quúmque aliæ venæ in alias propagentur partes, celeriùs atque validiùs ab iis quæ è directo, quàm quæ ex transuerso positæ sunt, hauriet. Hæc rerum nominumque explanatio præmittenda videbatur vacuandi præceptis, quæ deinceps traditurus sum.

Qua

Quæ humorum vitia phlebotomia vacuet è venis.
CAP. IIII.

HVMORVM qui aut peccant in venis aut ex his affatim defluunt, proprium accommodatumque remedium est venæ sectio. Illos quippe euacuat, hos reuellendo sistit. In primis autem de euacuatione, mox de reuulsione præcipiam. Humorum qui in venis conduntur vitium, aut plethora aut cacochymia est. Plethoræ exuperantisq; sanguinis vnicum ac proprium remedium est venę sectio. Quumque sit plethora duplex, vna pura ex optimorum succorum pari quodammodo portione constans, altera impura cacochymiæ particeps, quæ vitiosorum est humorum in venis redundantia, vtrique secta vena succurrit. Quum igitur musculi solidi atque distenti necnon venę amplæ atq; turgentes periculum minantur, protinus sectione venæ est opus. Hæc enim dolores ex tensione placat, corpus graui pondere leuatum erigit & quasi recreatum alacrius expeditiusq; reddit ad omnis generis functiones: quinetiam insito calore liberaliùs ventilato, reseratisque arctioribus viis & spiraculis, morbos arcet, quorum discrimen impendebat. Discrimen autẽ est vel ne distenta vasa dehiscant aut disrumpantur, vnde partium inflammationes obtingunt, & hæmorrhagiæ: vel ne oborta vniuersalis obstructio insitum calorem restinguat, strangulétque vires alioqui validas, vnde ardentissima febris aut repentina mors irruit. His verò malis neque purgatio neque exercitatio neque inedia tutò ac repẽte quemquam prohibere potest. Plethora pura sanguine tutissimè demitur. Impura verò non æquè tutò, quo tamen ea simplici propinquior magisque affinis fuerit, hoc sanguis abundantiùs mittendus: parciùs verò atque restrictiùs quo fuerit impurior. In iis igitur qui prauam constitutionẽ sortiti, venas supra modum referserunt, aut qui licet proba essent constitutione, vitiosis tamen se cibis impleuerunt, eousque solùm eximendus sanguis est, dum plenitudinis pericula vitẽtur. Nam reliquæ impuritati purgatio dein accommodatur. Calida autem biliosaque plenitudo omnium impurarum tutissimè vena secta tollitur: vt quæ non eam modò minuit, verumetiam refrigerat. Melancholica

Plethora duplex.

Cõmoda phlebotomiæ, quũ plethora grauis est.

plenitudo parciùs id auxilij genus tolerat: non enim eousque calida existit vt refrigerationem postulet. Pituitosa omnium certè minimè: quum enim impensè frigida sit, sanguinis missionem auersatur, quæ magis cruditatem refrigerans ita conduplicat, vix vt vnquam concoqui emendariq; possit. Sed & huic ferè comes virium imbecillitas largam vacuationem minimè tolerat. Quocirca decernenda non est, nisi venæ supra modum confertæ graue periculum minentur: quúmq; necessitas exposcet non id semel & vniuersè, sed sensim ac partitè tentandum, ea ratione quā posthac explicabimus. In omni igitur impura plenitudine à secta vena auspicāda est vacuatio, sine qua vix tutò purgatio decernatur. Etenim medicamentum quod præsertim validius sit tum calore tum trahendi facultate, humores exagitans perturbansq; plethoricum corpus, in grauius id discrimen adducit. In vniuersum autem plenis turgentibusque venis, si non prosit, obesse tamen non potest moderata sanguinis missio. Iam verò altera plenitudo quæ ad vires refertur (hæc autem signis non faciiè agnosci potest) licet neque vasa diducere neque disrumpere neque ingenitum calorem obruere possit, quoniam tamen imbecillas vires premit, ne qua fortasse putredo aut humorum corruptela succedat, venæ sectione minui potest, quæ tantum relinquat, quantum natura facilè gubernet. Sed & ea quoque quoniam nullius periculi præsentis metu vrget, aut victu parciore aut inedia vtiliter subtrahitur. De sanguinis humorúmq; corruptione aut putredine quæ in venis citra plenitudinem consistit, & quæ nuncupatur cacochymia, quam etiam nonnulli appellant plenitudinem ad vires, maior dubitandi occasio existit, num etiam possit commodè vena secta demi. Simplicem venarum cacochymiam secta vena minuere tutum est ac vtile, copiæ tamen ac virium ratione suscepta. Licet enim dū in hac vena secatur, omnes humores æquabiliter prodeant, & vna eadémque ac antè restet humorum proportio: quoniā tamen detracta oneris portione quo natura premebatur, vires nihilo imbecilliores, sed alacriores plerumque euadunt, quod reliquum est faciliùs ferunt, minoréque negotio domant atque conficiunt. Ita sanè per cōtinuas febres quū humorum summa etiamnum

plenitudo ad vires an leuāda venæ sectione.

An cacochymia sectione venæ minuenda.

num cruditas & putredo in venis eſt, plerumque miſſo ſanguine vrinæ quæ rubræ, craſſæ ac turbidæ fuerant, mox puriores apparent, concoctionisque notas exhibent. Ita quidem ex artis principiis iſthæc præcepta duci videntur atque ſtabiliri, vt in ſecanda vena perinde ac in diiudicandis litibus, facti quàm iuris quæſtio ſæpe ſit obſcurior. Exercitari igitur vnumquemque in his ſignis oportet, quę tum plenitudinem tum vniuſcuiuſque humoris exuperantiam ſitúmque demonſtrant. Neque imperitorum more, ſi vel nares ſtillant ſanguine vel vrinæ rubicundæ ſeſe offerunt, protinus imperanda venæ ſectio. Etenim facilè ſanguis prorumpit, non ex plenitudine ſolùm, quódque eam vacuationem moliatur natura, ſed aliis compluribus ex cauſis. Quibus enim exeſa ſunt venarum oſcula: quibus etiam viſcera præſertimque iecur imbecillum vel ſcirrhoſum euaſit, iis ſæpe ſanguis fluit è naribus, haud ſecus atque hydropicis. Quinetiam vrina rubeſcit cruentáque redditur in attritu calculi renum. Flaueſcit ex ictero ſimplici, ex ſcirrho hepatis atque etiam ex aſcite. Nemo tamen per hos affectus rectè venam ſecuerit. Itaque ex iis ſolùm notis quæ vniuſcuiuſque humoris exuperantiam denunciant, venæ ſectio tutò decerni poteſt. Hæc vna omnium humorum qui in venis maioribus conditi ſunt vitio expeditè ſuccurrit: eóque liberat ſi illinc non autem è malè affectis viſceribus originem habet: tum enim (vt aliquando pleniùs exequemur) præſtantior accommodatiorq; eſt purgatio. Ex his igitur conſtare poteſt quæ humorum vitia vena ſecta vacuet. Nunc vt è venis prorumpentes humores reuellendo ſiſtat, exponendum.

Cacochymia viſceris vitio genita, ſectione venæ non emendatur.

Reuulſio atque deriuatio vt per venæ ſectionem fiat.

CAP. V.

VNVM prorumpentis ſanguinis remedium eſt reuulſio: idque ſiue foras vt è naribus aut ex vtero, ſiue in partem aliquam abſceſſum facturus illabitur. Eſt autem reuulſio illabentis humoris in contrarium tractus. Hoc quippe nihil celerius fluxionis impetus cohibere poteſt. Contraria mathematicis ſunt quæ vnius & eiuſdem rectæ lineę ex-

ἀντίσπασις, id eſt reuulſio, quid.

trema tenent, ad quæ qui fiunt motus contrarij dicuntur, Medicis verò contraria quæ in eiusdem venæ recto processu, per quem humorum cursus est, quàm longissimè distant. Aperta porrò vena primùm quidē pars vulneri propinqua exinanitur, hęc dein è longinquis sanguinē prolicit. Quúmque id rectarum fibrarū ope compleat (illas siquidem trahendo vt transuersas expellēdo natura destinauit) plus sanguinis & expeditius ab iis partibus, in quas fibræ diriguntur, quàm à cæteris eripiet. Imò etiam si nihil venæ trahant, humores tamē sponte recto fibrarum cursu defluent. Quicunque in dextris sunt, dextra consectantur: qui in sinistris, sinistra: Laudanturque humorum cursus quicunque in directum feruntur: qui verò obliquè in transuersum, vitio dantur, tanquam violatæ naturæ & perturbationis indices. Nomine quidem contraria sunt, antè ponè, ad dextram ad læuam, sursum deorsum, intro foras. Cæterùm in humorum reuulsione, ne illa quidē cōtraria sunt, nisi & in fibrarum venarumque recto cursu collocentur. Pleuritidi dextræ nequaquam contrarium est latus sinistrum: at inflammato cruri dextro cōtrarium est sinistrum. Hîc enim communis & directa venarum societas, per quam sinistrū crus incisum euocat è dextro: at è dextro latere nulla vena rectis fibris in sinistrum concedit. Proinde huius secta vena, dextram pleuritidem non adimit, sed noxium humorem vel inflammata parte linquit, vel puro sanguini permiscet, vel (quod frequentissimè accidit) sinistram pleuritidem inuehit. Quum itaque omne eò spectet consilium, vt à loco phlegmone occupato plus sanguinis ac celerius quàm à cæteris partibus hauriatur, vena præcidetur, quæ sit in directo situ partis affectæ. Sic enim & naturam cum ratione, & Hippocratem summum virum imitabimur, qui in pleuritide interiorem brachij venam secare iubet, ab eo latere quod dolore sit affectum. Neque verò solùm in dextra pleuritide, verumetiam in iecoris inflammatione (cui tamen venæ omnes societate iunguntur) interiorem dextri cubiti tundit: qua non comparente, mediam secat: si nec ea se profert, ad humeralem cōfugere mauult, quàm ad interiorem sinistri brachij, tantam scilicet vim his attribuens, quæ sunt in directo situ. Itaq; reuulsio è directo euidens subsidiū

κατ' ἴξιν, seu κατ' εὐθὺ è directo.

celeri-

celeriter adfert, è transuerso nullum. Vena porrò ampla copiosè, vicina validè atque celeriter trahit. Quum igitur magna vehemensque fiet inflammatio ex humore scilicet maligno cuius fluxio sit præceps, & locus in quem procumbit nobilis eximiíve sensus, ampla vena finitimo loco secanda, vt quæ plus, celeriùs atque potentiùs ab affecta sede vacuet. Sin verò affectus mitior est, angusta vena eligenda, eáque distantiore loco, vt minus, tardiùs & ignauiùs euacuet. Eiusmodi reuulsio omnis præterquã quòd fluxionem sistit, ab affecta quoque parte prius putrem & inquinatum sanguinem, quàm ex reliquo corpore benignum atq; syncerum detrahit. Neque tum metus vlli sit nouæ fluxionis proritandæ. Quum enim pars laborans magis quàm cæteræ exinanita fuerit, si ad penuriam vsq; detractum sit, vix denuo alia humorum fluxione conflictabitur, nisi fortè nouo peccetur viuendi errore. Distantes enim indigentia auidæ, proprium sanguinem elabi non sinent: nec pars affecta (nisi dolor aut calor restet vehemens) ab illis quicquã eripiet, vt quæ sit imbecilla, nec multo egens alimento. Malè igitur Arabum dogmate censetur, præcisam in pleuritide eiusdem lateris venam fluxionis impetum augere, ac proinde quum ingens est plenitudo, ne fluxio geminetur, copiam primùm vel ex inferiore pedis vena subtrahendam: deinde ex aduersi cubiti interiore reuellendum, postremò reliquias ex eodem latere deriuandas. Quid hoc quęso consilij & prudentiæ, ægrum toties torquere, quem semel possis malo redimere? Profusus ad indigentiam ex laborante latere sanguis, copiam è fonte plenissimo haurit, simulque phlegmone obsessam partem releuat, nullum metum afferens nouæ fluxionis. At ex aliis venis quæ è directo nõ sunt, vnam copiam imminuit, nequicquam tamẽ deprauati elicit, neque oppressæ parti leuamento est: aut certè putris humor è parte motus, puro venarum sanguini permiscetur, redditurque malum quod corrigendum fuerat pristino deterius. Quum autem è directo secatur, vacuat, reuellit atq; deriuat. Vt fluxio lenta atque diuturna tutiùs è distantissimis reuellitur, ita & quæ futura est arcetur: sic enim in tractum nouæ viæ longiorem conuersa, sensim à pristino citra virium offensionem desciscit. Deriuatio est humoris illapsi

De vena sectione falsum dogma Arabum.

προχέτευσις deriuatio.

tractus in vicinum latus. Fit autem aperta ea vena quę in affectam partem inseritur. Per quam ea modò alimentum capessit, modò noxium humorem influentē excipit. Quocirca quum iniecto scalpello ea vena præciditur, pars multitudine defessa illac onus suum abiicit. Opportunè autem deriuatio administrabitur, quum reuulsione præmissa fluxionis impetus & ardor iam resedit, neq; denuò recentis & inopinati suspicio est: simulque humor adhuc liquidus est in parte, è qua remeare potis est. Si verò vsqueadeo infarctum esse parti coniectura est, vt omni fluendi remeandique habilitate sit orbatus (quod in diuturnis inueteratisq; inflammationibus frequens est, in quibus scirrhosæ quædam reliquiæ inhærent) nulla vtiq; deriuatio venæ sectione, sed fomentis & emplastris mollientibus digerentibusq; tentanda. Quibus etiā si humor dissolui dissipariq; nō potest, neq; locus est insignis neq; dolor vehementer viget, pars affecta incidetur ac diducetur, maximè verò si humor pernicie atque contagione vicinas sedes inquinauit. Id quanquā deriuatio propriè veréque dici non potest, illi tamen quasi vicaria succedit. Hactenus de venæ sectione generatim traditū sit, quæ interiorem morborū causam in vasis conditā euacuat vel effluentem reuellit: deinceps enumerandi affectus singuli quibus illa debeat accommodari.

Singulorum morborum, quibus vel præsentibus vel futuris secta vena succurrit, enumeratio. CAP. VI.

MORBOS quos vel sanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præsentes quidem sanat venæ sectio, impendentes arcet. Eius generis maximè sunt: synochus febris tū ea quæ citra putredinem ex sanguine efferuescente tum quæ ex putrescente eo accenditur, omnisque continua, cuius putredo in vasis maioribus condita est. In partium autem affectibus numerātur, phrenitis, ophthalmia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, hepatitis, splenitis, nephritis, vteri pudendorum, inguinū, alarū, brachiorū, crurum, articulorum, omnium denique tum interiorum tum externarum partium inflammationes, dictæ Græcis phlegmonæ. Fiunt enim dum aperta, rupta vel exesa vena dilapsus

lapſus ſanguis in partem abſcedit, abundantiorque congeſtus tumorem parit. His proximè accedunt ſputum ſanguinis, incipiensque tabes, ſanguinis vomitio & quæ è naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoide plenior fit eruptio. Horum initio vena oppoſito loco tuſa fluxionis impetum ſiſtit, reuulſionisque vi nonnihil ex affecta parte reuocat. Ea igitur legitimum ac proprium his remedium eſt, qui ex boni ſanguinis plenitudine ortus ſui primordia acceperũt. Qui verò ex impura plenitudine emerſerunt, quia his plurimum cognati ſunt, vena quoque ſecta curari deſiderant, quòd eorum materia, etiam ſi impura ſit, in vaſis tamen condita eſt, vel ab his emanat. Deinde carbunculus, furunculus, ſcabies humidior, omnísque rubor per corporis ſumma efflorescens & quicunque ad iſtorum naturam conditionemque accedunt. His ergo præſentibus venæ ſectione medemur. Sic igitur cauſus, omnisque continua febris curanda, cuius putredo in vaſis maioribus coërcetur. Nam & interdum circa ventriculũ maximéq; os ipſius & iocinoris partes ſimas coaceruatus humor, exardeſcens febrem parit continuam, quam vt & eius cauſam non poſſit phlebotomia tollere. Intermittens verò quæ pura ſit, ſiue tertianarum ſiue quartanarum aut quotidianarum genere continetur, quòd eius proxima materia propriusq; fomes non in vaſis ſit maioribus, neque ex his prorumpat, venæ ſectione haudquaquam rectè curatur. At nihilominus in his interdum ſanguis conuenienter mittitur, quum aut venæ immoderata copia turgeſcunt, plethoræque pericula impendent, aut incaleſcentis ſanguinis ſymptoma quoddã acriùs vrget: vt pulſans capitis dolor, corporis iactatio, ęſtus penè ſuffocans: quanquam & hæc plerunq; obrepunt ex bile circũ præcordia efferueſcente. At ne ſic quidem venæ ſectio aut febrem aut cauſam eius tollit, ſed duntaxat ſymptomatum tum præſentium tum impendentium ſæuitiam compeſcit. Ex partium quoq; affectibus, capitis & aurium pulſans dolor, lethargus, vertigo, apoplexia quædam & epilepſia, acris mordaxque fluxio, cordis quædam palpitatio. Quinetiam impendentibus illis conſuetis aut anniuerſariis, quum iam plenitudo cauſaque ſubeſſe deprehenditur, anteuertendum occurrendumq; eſt ſectione venæ, quãdo-

quidem præsentium atque futurorum vna communisque est ratio medendi: & quæcunque morbis præsentibus rectè peraguntur, eadem sunt aut incipientibus aut imminentibus illis premittenda. Sed & citra plenitudinem, atq; etiam in penuria interdum vena inciditur, quum euidentes causæ vt contusio, dolor vel ardor fluxionem proritant, quæ partis alicuius phlegmonem minatur: quod etiam non præsentis, sed incipientis aut imminẽtis morbi magnitudine atq; metu fit. Hoc loco dubitatio existit non parum controuersa, vtri magis ex vsu sit venæ sectio, præsentíne morbo an imminenti. Quæ sic tamen explicari potest. Quum maxima & preceps est plenitudo, necdum morbus vllus genitus est, nullo virium dispendio sanguis abundè educi potest, vt qui copia & pondere naturæ grauis erat: protinus enim laborans discrimen effugit morbi imminentis, securusq; redditur. Quum verò morbus iam est genitus, vires præsentia eius attenuatæ, vix queunt citra detrimentum iustam sanguinis effusionem sustinere. Hinc Hippocrates ex more insilientes vel imminentes morbos iubet anteuertere sanguinis missione, non illorum incursum appulsumque expectare. Hac ratione in ephemera ex obstructione, in synocho simplici, sanguis copiosè trahitur antequã materia putrescat. Quocirca tutiùs imminente quàm præsente morbo sanguis profunditur: ac vtilius est futurum prospicere atq; præcauere, quàm prorogare, vt insilientem defixumq; profligemus. Nam ægriùs eiicitur quàm nõ admittitur hospes. Cæterùm quum morbus iam grauiter hominem exercet, maiore necessitate remedium expostulat, quàm quum nondum inuasit. Quocirca genito quàm impendenti morbo necessaria magis est venæ sectio, quòd geniti sæuitia, maiore nos necessitate impellit & vrget, quàm futuri metus. Itaque presenti necessitas, imminẽti vtilitas ac securitas inest.

Dubitatio & eius solutio.

Quæ vena in quouis affectu secanda. CAP. VII.

PLENITVDO cui nulli⁹ partis affectio assistit, qualibet ex vena citra delectum detrahitur, commodissimè tamen vsuque maximo ex interiore cubiti dextri, quæ à caua plurimum & à iecore validissimè prolicit. Plenitudo biliosa,

sa, ex dextri quoque, melancholica ex sinistri cubiti interiore vena: ita enim efflagitat lienis situs. Quæ verò ex crudorum colluuie suborta fuerit, ex vtrocunq; cubito peræquè demi potest. Eadem prorsus lex & in febrium curatione obseruanda. Quapropter synochus tum simplex tum putrida, venam interiorem cubiti dextri præcidi postulat: perinde vt febris ardens & pestilens simplex, itemque tertiana & quotidiana continua. Quartana verò quæ continenter affligit, interiorem poscit sinistri brachij. Eadem propemodum ratione in puris intermittentibus secanda vena deligetur, si quando aut plethora aut symptomatum sæuitia hanc aperire postulet. Ex partibus quę supra clauiculas sunt, perspicuè reuellit & vacuat incisa vena humeraria, celeriùs validiúsque in cubito, tardius verò & segnius in eo manus ramo qui inter pollicem & indicem excurrit. Ex his verò quæ inter clauiculas & renes positæ sunt, reuellit secta interior celeri⁹ & maiore vi in cubito, tardiùs verò & segniùs in manus ramo qui inter annularem & minimum digitum porrigitur. Ex vtrisque reuellit vena media, siquidem ex communibus illa humerariæ & interioris ramis coagmentata conflataque est. Nam plerumque aut latet altius inuoluta, aut alterius duntaxat soboles est. Subter renes in quacunq; parte inhærescet affectus, secta poplitis vena maiore tum impetu tum celeritate reuellitur, lentius verò & infirmius secta in malleolo saphena. Renes ancipites sunt, medij inter superiora inferioraque interiecti. Situm definio non ex partis ordine, sed ex ortu & productione venæ, quæ in partem emittitur. Itaque phlegmone quæ rectos abdominis musculos supra vmbilicum inuaserit, retrahetur aperta inferiore vena. Quæ verò colum intestinum prehenderit, quamuis subter renes sit, reuelletur secta interiore cubiti: ita enim venarum origines deriuationesque commonstrant. Hinc singulas vniuscuiusque partis affectiones persequamur. Capitis ex plenitudine affectus tum interiores tum externos, siue etiam nunc initium faciant siue magnitudinem summam impleuerint, reuellit secta cubiti humeraria; dextros quidem dextra, sinistros sinistra. At si segnius & ignauius id agendum erit, vti quum anteuertere ac futuros præcauere consilium est, secabitur quæ directo inter polli-

Capitis affectibus quæ vena secanda.

cem indicemq; manus cõtendit, nisi fortasse aliunde quàm ex humeraria ducat originem. Eos porrò deriuant scapularum atque humerorum scarificatus, iniectæque cucurbitulæ, & sanguis profusus è naribus, quemadmodum etiam phrenitidas, deliria & apoplexias. Vertigines verò quæ capitis vitio enatæ sunt, deriuantur præcisis quæ ponè aures sunt arteriis: perinde atque inueterati capitis dolores calidi spiritusque pleni. Qui dolores priora capitis obsederunt, deriuãtur aperta frontis vena: qui verò occiput & posteriora tenent, cucurbitulis ceruici humerisque adhibitis aut incisa vena puppis. Oculorum inflammationes & acres lachrymæ, primùm secta eiusdem lateris humeraria, deinde humerorum ceruicisq; cucurbitulis retrahuntur inhibenturq;: deriuantur autem incisa vena quæ in alterutrum fertur angulũ. Auribus inflammatis & parotidibus post humerariam secetur vena sub aure. Gingiuarum, maxillarum & dentium calidiores affectus, post humerariam earum quæ sub labiis extant sectionem desiderant: vt angina earũ quæ sub lingua cernuntur. Pulmonum inflammationem reuellit pariterque deriuat interior cubiti sinistri potius quàm dextri: quandoquidem pulmonum venæ ex dextro cordis sinu prodeunt, hic autem in sinistrum parietem venæ cauæ inseritur, qui per alam sinistrã in cubitum excurrit. Eadem sanguini qui tussiendo reiicitur, tabi, cordis palpitationi, aliisque eorum vitiis succurrit. Pleuritidi tum interiori tum externæ, itemque pectoris, diaphragmatis inflammationibus & vlceribus sanguinem sputo fundentibus, interior eodem latere secta reuellendo deriuandoq; confert. Inflammationes quæ vel axillas vel humeros malè habent, nisi ad brachij flexum pertingant, eandem curandi rationem subeunt: quum autem eò peruenietur, quoniam partẽ inflammatione obsessam sectione proritare tutum non est, manus è directo aperienda est vena. Iecore inflammato grauitérve oppresso, interior dextra cæditur: at verò malè affecto lieni succurrit interior sinistra, in cubito quidẽ validius, in manu languidius. Deriuatio è liene, non vt quibusdam videtur in hæmorrhoidas, sed in aluum fit: & è cauis quoq; iecoris in aluum, è gibbis verò in vrinas. Recens renum inflammatio, quam copia sanguinis comitatur in venis, ex

Pulmone inflãmato quæ vena aperienda.

interiore

interiore cubiti reuellitur, dextri quidē si ren dexter, sinistri, si sinister affligitur. Cùm verò nō immodica plenitudo premit, tutiùs validiúsque ex inferioribus quæ è directo sunt, vel in poplite vel in malleolis. Per vteri affectus si menses præter modū emanant, vena cubiti interior impetum coërcebit, sursúmque retrahet, quemadmodum & cucurbitulæ subter mammas, vel etiam vmbilico infixæ. Suppressos autem menses vena in poplite aut malleolo instante purgationis tēpore cæsa mouet: nam sanguinis impetu deorsum conuerso, venæ quæ in vterum pertinent resignantur. At si qua inflammatio subest, per initia sursum retrahetur, idque directò: illinc quippe tanquam è fonte plenior fluxio irruebat. Nec est quòd inde mensium suppressionem vereare: si modò quàm mox venam in poplitem aut in malleolū directam ferire iubeas, quæ illorum euacuationi deriuationiq; paratum & expeditum est præsidium. At si quis temerè hoc ab initio experiatur & attentet, fluxionis impetū plegmonemque augebit. Reuulsio enim quę fit secta interiore cubiti vena, quia iecur fontem ipsum è quo fluxionis exordiū est exhaurit, vniuersalis censetur: quæ verò ex venis inferioribus fit, particularis, neq; fontem primariò euacuat. Quū itaque vniuersalia particularibus sint præmittenda, inflammationes quæ subter renes incurrent, primùm reuellendæ sunt præcisa interiore cubiti vena directa, deinde reseratis inferioribus, quæ aliquam etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè sit primas ferire, maximè si ingens est vasorum plenitudo, fluxionisque incursio vehemens. Profluentes affatim hæmorrhoidas secta in cubito vena supprimit: suppressas diducit & euocat secta in malleolo. At si qua inflammatio vel podicem vel partes obscœnas vel vesicam vel alterutrum inguen infestabit, modò non venenatæ cuiusdam perniciei particeps ea sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summouenda inhibendaque fluxio: secundum quam ex inferioribus, si magna premet necessitas, particularis reuulsio deriuatioq; fiet. Similis est crurum inflammatorum ratio: quoties enim ingens inest plenitudo effrenataque fluxionis vis & incursio, ex cubito sanguis primùm, mox ex crure vel pede fundetur. Sin leuior existet inflammatio, neq; plenitudo extra modum increuerit, tu-

Vtero affecto vena quæ secanda.

Partibus infra renes affectis quæ secanda vena.

periorum venarum sectionibus prætermissis, satis superq; erunt quæ ex inferis obeuntur. Hæ igitur venæ in factis aut incipientibus morbis incidēdæ. Cæterũ qui ex præsenti plenitudine futuri morbi metuũtur, sanguinis detractione arcēdi sunt & prçuertēdi. Ac si plenitudo ex suppressis mensibus coagmētata est, quisquis morbus impēdebit, cōgruenter propulsabitur inferarũ sectione, quæ dum vacuant, menses pariter exciunt, ipsamq; mali causam exterminant. Vbi verò ex longa consuetudine fluentes hæmorrhoides cohibentur, plenitudinemque inuehunt, si quidem has euocare consilium est, ex inferioribus plenitudo haurietur: sin illas obcæcare ægrotus requirat, neque velit posthac illis obnoxius haberi, plenitudo ex superioribus erit detrahēda. Quçcunq; autē aliis ex causis nata plenitudo morbos minitatur, eos inhibebit secta iecoraria in flexu cubiti dextri. Pars cuius vasa facilè diducuntur vel rumpuntur, aut illabentem fluxionem promptè excipit, exinanienda est nō per venam finitimam, quum nihil morbi adhuc genitum sit, sed per venam quàm longissimè è directo disiunctã, quæ & futuram fluxionem inhibeat, & eius solitum impetum in diuersam regionem incitet.

Ad arcendam plenitudinem vena quæ secanda.

Quid spontanea sanguinis eruptio conferat in morbis. CAP. VIII.

SANGVIS è naribus, ex hæmorrhoide atque ex vtero plerunque sponte prorumpit: ex ore verò modò tussi modò vomitione: at ex alia corporis parte perquam raro, nec nisi contra naturam. Quocunque ex loco lentè parcéque sanguis etiam secundum naturam emanat, inutilis habendus: neque enim morbum soluit neque conuenientem vacuationem dehortatur, quã præsertim morbi vehementia maturare cogit. Qui verò affatim copioseque profluit tum in grauante plethora tum in synocha febre vtilis, vt quam decretorio die plerumque finit. Quum enim vniuersale malum omnes peræquè tum venas occupet, vndecunque obtingat sanguinis imminutio, grauitatis plenitudinisque symptomata cedunt. At in causo atque in omni continua per quam humores alij in maioribus vasis putrescunt,

sanguis

sanguis etiam copiosè & affatim prosiliens non æquè confert. E naribus enim qui excurrit, licet vigilias, deliria, capitis dolorem aliáq; symptomata demulceat, vix tamen propriam morbi essentiam atq; radicem euellit, nisi fortè immoderatior succedat profusio, summa virium dissolutione; quæ tamen nusquam videtur optanda. Vitiosus enim sanguis per nares postremus elabitur, nec nisi quum vtilioris magna vis erit effusa. In his igitur febribus tametsi nares multo stillent sanguine, vena tamen cubiti secanda: quandoquidem sæpe deprehensus est è naribus tum colore tum substantia laudabilis, quum ex cubito impurus sordidúsque detrahitur. At verò qui per hos morbos ex hæmorrhoide aut vtero affatim & copiosè exit, quòd proximè è vena caua lumborum decedat, multo quidem vtilior habendus: sed plerumque nec ipsam febris radicem extirpat, quæ in venis est cordi proximis. Hinc sæpe profluentibus mensibus, atque etiam in puerperis quæ ritè purgantur, ob febris ardorem sanguis (licet parcius) è cubito demẽdus. Eadem quoque ac etiam euidentior est interdum ratio mittendi sanguinis è cubito, profluente hæmorrhoide. Iam verò partium phlegmonæ aliíque affectus qui supra iecur & diaphragma consistunt, nihil aut minimum mitescunt sanguine ex vtero aut ex hæmorrhoide profuso: nec qui inferiores sedes obsident, eo profluente è naribus: quemadmodum nec è nare dextra emanãs affectus tollit sinistros, nec è sinistra dextros. Itaq; sanguis sponte at nõ ex ratione profluẽs, non eam dehortatur venę sectionem quam ratio vsúsque postulat. Morbis autẽ curandis venę sectio aut per se aut ex accidẽte confert: per se aut vacuat aut reuellit, ex accidente verò modò refrigerat, quum calidiorem sanguinem educit, modò obstructiones expedit, sed eas duntaxat quę ex multitudine contractę fuerant. His autem affectibus semper adhibenda est, quibus per se, non semper verò iis quibus ex accidente medetur. Etenim iecoris calidiorem intemperiem emendare emissione sanguinis quum eius est penuria, minimè tutum sit: sed eorum tutior vsus quæ per se refrigerãt & proprium sunt intemperiei remedium. Dicti iam sunt affectus omnes quibus remedio est venæ sectio: nunc effundendi sanguinis præfinienda quantitas.

Sanguis sponte fluens phlebotomiam si eam morbus exigat nõ dehortatur.

Quibus signis morbi magnitudo & virium robur comprehendantur: pro quorum indicatione mittere aut non mittere sanguinem oporteat. CAP. IX.

CVICVNQVE affectui conuenit venæ sectio, ei protinus adhibenda si magnus is est virésque cõsentiunt. Leuis autem vsqueadeo interdum affectus est, vt vel sponte nullo artis subsidio breui sanescat. Atque interdum licet magnus sit, vires tamen imbecilliores apparent quàm quæ vllam vacuationem sustineant: vt quæ ferè omnem illarum substantiam conuellat, quarum seruandarum gratia curatio instituitur. Itaque vt accuratè & ad vnguem pręscribatur in quibus morbis & quantum demendum sit sanguinis, prorsus æstimandum quàm magnus morbus sit, quámque validæ sint vires. Morbus autem siue factus omnino, siue incipiens siue impendens, magnus dicitur aut ex se aut ex sua continente causa quæ in humoribus consistit, aut ex symptomatis cuiusdam sæuitia. Ac primùm quidem magnus veheménsque intelligitur ex suo genere: nam cuiuscunque partis sit phlegmone, grauior deteriórque censetur quàm simplex eiusdem intemperies. Deinde ex partis vsu atque præstantia, si ex principum partium est ordine, vt cor, vt cerebrum & iecur: aut si contrà inter partes abiectas & ignobiles censetur. Præterea ex istarum situ: nam aliæ principibus affinitate iunguntur, vt pulmones, latera, ventriculus & lien: aliæ verò longiore interuallo disiunctæ sunt, vt intestina, renes, vesica, artus, aliæque in extremis corporis positæ. Ex ipso denique partis sensu, qui aut acer acutúsque est aut hebes. At causæ magnitudo ex humoris qui in affecta sede congestus est & continens sit morbi materia, conditione & natura spectatur: quòd nempe benignus sit vel vitiosus, vel putridus, vel perniciosa qualitate contaminatus, ísque aut multus aut paucus. Hîc enim quicquid perniciosum est & malignum, magnum etiam nuncupare consueuimus. Ex vasorum etiam & viscerum totiúsque corporis plenitudine vel exinanitione, antecedentis causæ magnitudo deprehenditur: itemque ex humorum inibi conceptorum puritate aut vitio. Symptomatis magnitudinem ex vehementia aut remissione co-

Magnitudo morbi vnde æstimanda.

rum

tum quæ incidunt metimur, nempe doloris, sitis, languentis appetentiæ, vigiliarum & cæterorum quæ vires imminuunt & attenuant. Itaque si praua quædam morbi species velut inflammatio, iecur, cerebrum vel partes cordi vicinas atque connexas occupauerit, cuius vis latè se fundat, sitque humor putridus & venenatus, quali & corporis vasa conferta appareant, adeò vt inde magna excitetur corporis agitatio, mala appetentia, sitis, dolor acerbus & vigiliæ: hunc profectò in maximorum grauissimorúmq; morborũ numero reponemus, cui & maxima congruit euacuatio. In quo autem morbo diuersa comparent omnia, is certè pro leuissimo minimóque ducendus est, & qui fortasse nullius vacuationis indigeat. Inter hos nõ pauci interiecti sunt medij ordines, qui pro maioris minorisque ratione, aut abundè aut parcè vacuandum denunciant. Nunc ad virium æstimationem transferatur oratio. Facultatum viriúmq; corporis aliæ partibus singulis ingeneratæ sunt & insitæ, aliæ communes & influentes. Insitarum atque innati calidi vnã eandémque haberi essentiam, eámque naturam appellari, & ex innato spiritu & humido primigenio conflari, cui solida partium substãtia tanquam materia substernatur, aliàs planum effecimus. Communium verò vagarúmque essentias è tribus principiorum fontibus emanare, triplicique spiritu in totum corpus, animalem quidem è cerebro per neruos, vitalem è corde per arterias, naturalem è iecore per venas effundi ostendimus. Quo loci demonstratum simul est vires partibus singulis ingenitas ab influentibus illis sustineri, totum verò animal ab vtrisque gubernari. Itaque si integra sanitate frui debet animal, vtrasque tam insitas quàm influentes saluas & incorruptas esse est necesse: Quod euenturum est, si earum substantia æquabili & iusta quadam moderatione consistat, quæ in certa quãtitate atq; proba temperie posita est. E contrariò autem si substantiæ vel quantitas vel temperies inuertatur, illę necessariò iacturã facient aut imbecilliores euadẽt, vnde earum functiones lædentur, totiúsq; animalis gubernatio perturbabitur, tandémq; vitæ consequetur euersio. Ergo valentes & imbecillę vires ex operibus primùm internoscendæ sunt. Vrinæ aut alui excrementa cruda, nempe tenuia & aquosa, aut loturę

Vires vndè æstimandæ & coniectandæ.

carnis similia, naturalis facultatis imbecillitatem cõmonstrant, quemadmodũ vel retẽtio vel alia quæuis oblęsa functio. Vitalis facultas ex pulsu paruo, obscuro & lãguido, similiter ex respiratione parua, difficili atque crebra, ex voce exili & languida, quæ neq; pulmonum neq; pectoris vitio oborta sit, debilis animaduertitur. Horũ verò cõtraria eiusdem robur & firmitudinẽ ostendunt. Animalem vim imbecillam coarguunt motus sensúumque læsio, vigiliæ, deliria, aliæq; perturbatę principes actiones: quemadmodum contrariæ constantiam ipsius firmitatémq; demonstrant. Ex iis ergo functionibus facultates lædi coniicimus. Læduntur autem & imbecillæ apparẽt bifariam, vel oppressæ vel languidæ. In omni porrò euacuatione maximè refert languidas ab oppressis internoscere. Hæ siquidẽ largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Earum distinctio ex causis euidentibus est petenda. Si enim eius generis prægressæ sunt quæ virium substantiam vel mutant vel dissipant, eas verè languidas esse: sin nullæ eiusmodi deprehensæ sunt, & aliæ vrgent suo põdere, opprimi solùm censeto. Externæ causæ & euidentes quibus insitarum virium (ab his enim exordiar) temperies mutatur, sunt ardentissimæ febres quæ corpus liquant & causæ vehementiores quæcunque solidas partes immodicè calefaciunt, refrigerant, humectant, siccántve. At illarum substantia digeritur atque disperditur in morbis longissimis, qui hominem in atrophiam vel in tabem coniiciunt. Influentium autem virium triplex spiritus permutatur, tum ex ambientis & rerum quarumlibet irruentium intemperie vel venenata qualitate tum ex viscerum aut humorum deprauatis qualitatibus. Aëris quippe feruor & æstus nõ solùm quà nos extrinsecus ambit, verumetiam quà intrò respiratione ducitur, pulmones primùm, deinde cor, omnésque spiritus eousque inflammat, dum plerumq; febris incendatur: ex qua spiritus intemperie necessitas est vires imbecillæ languidæque reddantur. Adde per eum feruorem spiritus non modò temperiei mutationem subire, sed & dissipatione minui. Frigoris contrà immoderata vis foris incidens intróque subiens, aliàs spiritum omnémque calorem infringit & debilitat, aliàs prorsus extinguit. Aër dum vel pestilens vel quodpiam venenatum aliud vitium concepit,

Quî languidas vires ab oppressis dignoscere liceat.

concepit, haustus tractusq; contagione nostros etiam spiritus labefactat, ex quo grauium morborũ in corpus incursio, viriumq; non mediocris iactura. Multo quidem apertius vel scorpij vel rabidi canis vel alterius venenatæ bestiæ morsu acceptũ virus spiritum polluit & inficit. Porrò etiam interiores & abstrusæ causæ spiritus immutare solent. Vbi enim principes corporis partes intemperie aliquapiã conflictabuntur, eadem si longius serpat, necessariò ad spiritus indidem ortos dimanabit, viriumque robur comminuet. Quodcunque etiam humoris vitium in corpore dominetur, ex eius intemperie grauem offensionem spiritus excipiant oportet. Crudorum quippe humorum vi qui aut corpus vniuersum aut ventriculum maximéque os eius occupauerint, necesse est tum caloris tum spiritus substãtia refrigescat & infringatur, animalque prorsus languescat, interdum verò & syncope prehẽsum corruat. Bilis ardentior calore immodico spiritus cremans, aut os ventriculi vellicans & quasi aculeis compungens, haud leuiorum malorum fit causa. Est & quum humor aliquis veneni labe & pernicie aspergitur, cuiusmodi est cohibitum putrescénsque semen aut menstruum aut grumus sanguinis, cuius vapor spiritum labefactans & inficiens aliàs syncopen, aliàs vteri strangulatum, aliàs epilepsiam, aliàs alia incommoda solet inferre, viribus extra modum offensis. Ergo tot tantísque modis spiritus à sua temperie desciscunt. Eorum porrò viriumque substantia imminuitur atq; dissoluitur, interdum sponte, quia tenuis & dissipabilis in corpore calido, raro, laxóque concluditur, vt proinde suopte impetu disperdatur & vanescat. Interdum verò externarum & euidentium causarum occursatione perimitur, quales sunt ambiens aër feruidior & siccior, vacuatio immodica, motio vehemens, animi pathemata, dolor & vigiliæ. Immodica humoris aut etiam inutilis excrementi euacuatio, hoc ipso quòd spiritus substantia fusa atque profluens est, non potest non bonam illius partem è corpore secum abripere. Quocirca siue aluus nimiopere vel natura vel arte profluit, siue vrina plus æquo profunditur vt in diabete: siue pus aut aqua ex thorace, stomacho, ventre inferiore, aut ex magno quopiam abscessu vniuersè & affatim prorumpit, necessitas est grauem

vires iacturam faciant. Multo autem certiùs & clariùs nimia ſanguinis aut ſalutaris humoris vacuatio ſpiritus effundit, viréſq; conuellit, ſiue is ex vulnere, ſiue ex naribus, ſiue ex ore, ſiue ex mariſcis, ſiue ex vtero, aut aliunde profiliat. Hac etiam ratione inediæ corporis robur frangunt, quòd per has neceſſario & vtili corporis alimento diſperdito & exhauſto aliud non ſufficitur, vnde vim omnem concidere eſt neceſſe. Labor ac ęſtus ſpiritus caloriſq; ſubſtantiam halitu aut ſudore diſſipant. Quapropter qui vitæ ſuæ curſum in labore aut circa balneas & fornaces cōficiunt, quoniam continenter labitur ac fluit eorum ſubſtantia, haud æquè excrementis circumfluunt atque ij qui ocioſam & inertem vitam traducūt. Qui luxuria & effrenata libidine diffluunt, his (inquit Poëta) frigent effœtæ in corpore vires, quæ nullius medicinæ vim perferunt. hi omnium maximè ex tantula ſeminis vacuatione flacceſcunt & languent, quòd ſpiritus plurimum diſſipetur. Doloris porrò atrocitas multo amplius quàm labor ſpiritus diſperdit, viréſque proſternit. Animi pathemata alia quidem ſpiritum atque calorem obruunt & ſtrangulant, vt timor, mœſtitia: alia verò diſſoluūt atque diſſipant, vt gaudium, lætitia. Vigiliæ corpus vniuerſum eiúſque maximè animalem ſpiritū exhauriunt, quemadmodū ſomnus vacuationis genus omne præter ſudores & quā ἄδηλον διαπνοὴν Græci vocant cohibet. Atq; hæ ſunt cauſæ quarum exuperantia calorem, ſpiritum viréſque diſſipat: quæ quoniam euidentes exiſtunt, tanquam notę & ſigna ſunt ex quibus vires propriæ ſubſtantiæ iacturam feciſſe intelligimus. Cauſę verò quę duntaxat vires opprimūt interiores ſunt & abſtruſæ neque adeò nobis expoſitæ: eius generis ſunt obſtructio, & immoderata humorum copia. Venarum arteriarúmque obſtructio quæ à craſſis lentíſq; humoribus fit, ſpiritus arctè coërcet, neque illos ventilatione refrigerari ſinit, vnde præpedito vſu vitæ neceſſariò grauiter cum ingenito calore opprimuntur. Id quidem in pulmonibus, in iecore, in cerebri ventriculis atque arteriis, in ipſo denique corporis habitu ſæpe ac multum euenire ſolet. Obſtructio autem quam humores nimio plus exuberantes induxerunt, non modò ſpiritum calorémque premit, verum etiam ſuffocat & obruit. At multitudo libera neque vlla ob-

Quæ vires obruunt & opprimunt.

ſtructio-

ſtructione præpedita ſiue ſimplex ſiue cacochymiæ particeps eſt, vires ſtrangulat: vt in athletico habitu ſanguinis, in leucophlegmatia pituitæ, in hydrope cruditatum, in ictero bilis exuperantia. Quotieſcunque igitur naturalis facultas ab excrementis, vitalis ex pulſu & reſpiratione, animalis ex propriis functionibus imbecilla deprehendetur, ſi qua ex cauſis illis procatarcticis vehementior anteceſſerit, direptã & imminutam cenſeto virium ſubſtantiam. Vbi verò nulla ex cauſis illis pręgreſſa fuerit, & vires nihilominus imbecillæ comparebunt, non vtique diſſolutas, ſed oppreſſas putato: maximè ſi vel plenitudinis vel multæ cacochymiæ ſigna fuerint connexa. Sublatis cauſis opprimentibus protinus vires recreantur & ad ſeſe redeunt, niſi affectionis diuturnitate proſtratæ iam ſint. Velim igitur affectarum virium tres à nobis ordines conſtitui, alias eſſe proſtratas, grauatas alias, tertias languidas, quarum ſigna ſigillatim ex antè cõmemoratis elucebunt. Sunt qui vni pulſui tanquam ſigno minimè fallaci iubent attentos eſſe de virium robore iudicaturos. Id certè magnum quippiam, at nondum ſatis eſſe iudico: quandoquidem pulſus ferè inconſtans incertúſque eſt, & externarum complurium rerum interuentu perturbatur mutationémque ſuſcipit. Deinde ingens copioſáque euacuatio alias vires non minus quàm vitalem concutit, atque earum occaſu haud ſecus emorimur atque ſi vitalis intercideret: quare videtur aliarum etiam facultatum obſeruatio ad vacuandum neceſſaria. Si quis enim vehementi aut diuturno morbo, vt lienteria, atrophia maraſmóve extabuit, huic ſanguinem non mittes, etiamſi pulſus plenus nunc exiſtit & validus. Quocirca non vnius, ſed trium vagarum & influentium facultatum, neque harum ſolùm, verumetiam inſitarum quibus actio vitæ continetur, robur ad vacuationem æſtimandum eſt.

Vt vacuandi quantitas ex morbi magnitudine & virium robore æſtimari debeat. CAP. X.

MORBVS omnis ægroti vires conuellit, vt & vacuatio quæ ad illius depulſionem adhibetur. Ne igitur durũ videatur iam affl.ctum grauius affligere, ea lege tẽperanda

sunt omnia, vt morbi substantia dematur, viribus quàm fieri potest minimum oblæsis. His quidem tantisper negotium facessere dum malum profligetur, & in maioris commodi spem adducamur, periti in primis est artificis. Quæcunque autem offensio per legitimas euacuationes viribus infertur, leuis admodũ & breuis esse solet, vt quæ completa euacuatione mox cõquiescat. Natura siquidem noxiorum humorum pondere deonerata, quo veluti sarcina premebatur, priores vires recuperat, quicquid spiritibus & innato calori fuerat detractum resarcit, factáque morbo deinceps superior, quę reliqua sunt euincit partim coquendo partim foras dissipando. Si Hippocrates ad pericula prospicienda sagacissimus, consuluit tenuem victum ægrotis adhibere, haud veritus illorũ vires licet infirmas victus tenuitate debilitare, vt hac simul morbi essentiam comminueret: idem profectò in vacuandi munere tenendum. Cęterùm perinde vt in victus ita & in euacuationis ratione cauendum, ne in extremam debilitatem adductę vires concidant, circumspiciendúmque etiam atque etiam & accuratè considerandum, quantum & quoad perferre queant. Æqua autem & legitima vacuationis quantitas citra insignẽ virium offensionem morbum adimit. Hoc morbi viriumque inter se exquisita collatio commonstrat. Nam validis constantibúsque viribus fidenter quantum morbus desiderat erit vacuãdum: minus validis parciùs, prostratis nihil prorsus moliendũ. Cęterum hoc ipsum in disceptationem quęstionemq; vocatur, posśintne vires vsqueadeo debilitari, vt ne minimã vacuationem tolerent. Plerumque enim in magna virium deiectione vacuationes sponte, salubriter, euentuque fœlici prorumpunt. Deinde vnicuique virium ordini sua quędam vacuationis quantitas proportione reddi potest: non enim credibile est vncia aut semuncia sanguinis effusa vires etiam prostratas offensum iri. Quoniam igitur hęc obscura sunt, explanationes adhibendę, vt omnis veterum ambiguitas tollatur. Vacuationum alia integra statuitur & perfectè absoluta, quę omnem aut certè plurimam morbi materiam adimit: alia vtilis quidem at non integra, quę parte morbi sublata reliquum facit leuiorem: tertia eousque exigua & deficiens, nihil vt laborantem leuet. Rarò quidem

Quæstio & eius solutio.

Vacuationum quantitatis tres gradus.

quidem vires adeò prosternuntur (nisi malo victis & deploratis) vt ne vel minimam quidem vacuationem sustineant: verùm huiusce tanquam inutilis veteres non meminêre, quòd citra ægroti alleuationem viribus incommodet, statuerúntq; viribus afflictis & prostratis nullam omnino vacuationem adhibendam. Itaque valentes vires integram consummatámque, mediocres imperfectam quidem, sed vtilem, prostratæ nullam mali curatricem vacuationem tolerant. Ex morbis autem quicunque vehemens ac magnus extiterit, copiosam eámque necessariam exposcit, sine qua aut nullo modo aut non tutò sanari potest. Mediocris moderatam, quæ rarò necessaria, sed duntaxat vtilis habetur, per quam citiùs ac tutiùs sanatio perficitur. Exiguus morbus exiguæ etiam aut nullius omnino vacuationis indiget. Iam verò morbi magnitudo viriū robori conferatur. Quū vires erunt planè integræ, & morbus mediocris, non vtique necessaria, sed duntaxat vtilis est venæ sectio: potest tamen tutò & quantum morbus desiderat sanguis mitti. Nō enim verendū est cōstantes vires aliquantisper imminuere, dum morbi sentina funditus exhauriatur: eæ siquidem promptè nulláque mora recreantur. Quum in virium constantia & firmitudine morbus inuadet magnus & periculosus, qui vasa immoderatiore copia distendat, quemadmodum in habitu athletico & in synochis febribus, tunc vberior vacuatio præscribenda, quæ affectus magnitudini vsquequaque respondeat, expedítque (inquit Hippocrates) vsque ad animi defectionem ducere, si æger perferre possit. Neque verò de ea animi defectione præcipit, quæ vel timiditate & animi ignauia vel acrimonia humoris accidit, qui os ventriculi pungit & irritat: sed de ea duntaxat quæ vberiorem euacuationem cōsequitur. Hanc enim in morbis extremis statuit tanquam regulam & legitimum vacuationis modum. Est autem animi viriúmque defectio lipothymia siue lipopsychia, in qua etiamnum ægrotus loquitur, audit, videt, agnoscítque præsentes. Syncope verò est omnium virium præceps lapsus, vt epilepsia animalium: qua certè qui opprimitur nec audit nec videt, & (vt verbo expediam) omnes externas functiones quasi interceptas habet. Lipothymia leuior est syncope, hancque solet præcedere. In his

Virib⁹ firmis & constantibus quid agendum.

Ad lipothymiam vacuare.

igitur affectibus sanguinem vsq; ad lipothymiam mittere permittitur: at non temerè & sine iudicio. Sed quum iam vires præ vacuatione manifestè fatiscunt & vacillant, & initium patiuntur defectionis atque lipothymię, cohibēdum: neque vnquam vacuationes ad extremum & vsque ad veram syncopen deducendæ, vt quæ omnino periculosæ euadant, etiamsi validę vires erant. Tentandum igitur est exuperantem humorem subducere, quoad vires ferant. Et quocunque tempore dissoluuntur, etiamsi restent superuacua, ab euacuatione nihilominus desistendum cessandúmque protinus est. Hoc autem certissimè disces pulsuum mutationi animum mentémq; adhibens, quum ex magno paruum, ex æquali inæquabilem, ex vehementi debilem & obscurum fieri, quúmque fluentis sanguinis impetum labare, ægrotúmque iam languere animaduertes. Quoniā igitur syncope mortis est imago quędam, quæ astantes perterret & ægrum in maximum vitę discrimen adducit, in eam profectò vacuatione ægrotum minimè præcipitabit, quicunque dignitatem existimationémque suam inuiolatam tueri, neque in vllas obtrectatorum reprehensiones incurrere volet. Conducibilius quidem sit ægrum diutius torqueri, quàm vnà cum morbo vitam omnem profundere. Hactenus vires integras valentésq; oratio nostra attigit. Mediocres porrò vires si mediocris quoq; morbus adoritur, moderatam quoque vacuationem postulant, quæ leui aut exigua virium offensione vniuersam causam detrahat. Atque etiam vtilis ea fuerit, quæ leuior mitiórque adhibebitur. At si easdem vires morbus maior inuadat, & cui multa vacuatio fuerit necessaria, nequaquam debet ea semel & vniuersè suscipi: vt quam vires tolerare nequeant. Non enim rectè morbum demit, qui cum morbo ægrum de medio tollit. Quum igitur semel & vniuersè facta vacuatio citra periculum adhiberi nō potest, quòd vitiosè se habet, paulatim vacuare expedit, & minutatim salubre quippiam pro eo reponere: ac primùm quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione supplere, ídque vel bis vel ter vel nōnunquam sæpius: ea curatio Græcis est ἐπίκρασις. Prostratis autem viribus nulla vel morbo exigente vacuatio ineunda. Quæ enim adeò exigua fuerit, vt virib⁹ illis quasi dimensæ

Viribus mediocribus quātum vacuandum.

Deiectis & exiguis.

mensa & par respondeat, quoniam commodi nihil, incommodi verò atque perturbationis plurimũ infert, tanquam inutilis & superuacua prætermittatur. Atque in viribus roborandis confirmandísque omne tum studium collocetur, idque cibis boni succi modicè ac sæpius offerendis, quibus etiam facultas insit morbo aduersa, quæ cacochymiam emendet. Quòd si postea vires recreari atque refici contingat, tum idonea afferetur vacuatio, quod in diuturnis morbis sæpius vsuuenit. In acutis verò nimia cunctatio semper anceps est & periculosa.

Præsentium præteritorumq́; obseruationes, ex quibus certior vacuandi quantitas indicatur. CAP. XI.

MITTENDI sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam, exquisitiùs atque perfectiùs euidentium causarum obseruatio præscribet. Ex his causis tres numerantur interiores & nobis congenitæ, temperamentum, corporis constitutio vel habitus & ætas. Totidem externæ & aduentitię, ambientis cõstitutio ex anni tempore, regione & cœli statu profecta: vacuatio suppressa vel immodicè procedens: consuetudo victus vel generis vitæ vel vacuationis. Præteritas hasce causas idcirco suprà exquirebamus, vt ex iis exquisita morbi & viriũ magnitudo nobis eluceret. Præsentes & futuræ nondum morbũ aut vires immutarunt: quoniam tamẽ humoris aliquid è corpore vacuare & vires dissoluere incipiunt, nõ parum ad euacuationẽ quam proponimus momenti obtinẽt. Quas autem hæ vires habeant, sigillatim explicandum est. *Primi & præcipuus scopi duo sanguinis detrahendi.* *Secũdarii sex scopi & animaduersiones in sanguine mittendo.*

Calidum humidúmque corporis temperamentum, in propria solidarum partium substantia situm, quoniam vi insiti caloris assiduò plurimum dissipatur ac dissoluitur, non perçquè copiosam fert vacuationem atque quod ab illo plurimum dissidet frigidum & siccum. Quodcunq; verò corpus inde humidũ appellant quòd multo humore abundet in venis recondito, id facillimè vacuationem tolerat. Corporis habitus extenuatus, mollis & rarus, tum imbecillus tũ multæ dissolutioni obnoxius est: contrà verò carnosus, firmus atque densus pauca sinit è corpore dissipari. Qui autẽ præ- *Temperamentum.* *Habitus.*

pinguis & obesus existit, quanquam minimum dispergitur, difficilè tamen venæ sectionem idcirco sustinet, quòd exilibus sit venis, quas exinanitas pinguedo facilè stringit deprimítque, vt inde metus sit ne natiuum calorem extinguat. In corporis habitu æstimanda etiam est venarum capacitas: quibus enim amplæ & turgidæ spectantur, tolerabilior est euacuatio, quàm quibus angustæ. Neque verò humorum natura posthabenda est: nam tenues & calidi celerrimè dissipantur ac diffluunt, crassi ac frigidi diutius hærent. Atque hæc quidem ad corporis constitutionem habitúmque pertinent. Ætatum porrò quæ decrepita nuncupatur, quia effœtis est viribus, nullam venæ sectionem tolerat: moribundum senem præcipitat quisquis reliquum vitæ caloré cum sanguine profundit. Quæ inter senectutem & pueritiam mediæ interueniũt, quoniam firmis viribus & corpore bene constituto tenentur, nulla vacuandi præsidia metuunt. Puerorum ætas virium quidem substantia abundat, cæterùm quia corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod sponte sua assiduò digeritur ac defluit, sanguinis missionem tutò non feret: quantum enim ex incidenda vena vacuandum fuerat, id vltrò ex corporis natura pręstatur. Has ætates nullis annorum finibus Hippocrates circumscripsit. At Galenus neque ante annum decimum quartum neque post septuagesimum iis quas protuli causis adductus venam pertundit. Quod profectò de pleniore illa veteribúsq; consueta vacuatione audiendum: nam moderatam quæ tum viribus tum plenitudini aut par aut inferior sit, vtrique pro eo ipso quantulocunq; sunt præditi modo, facilè ferent. Sic Rhases ætate decrepita quæ graui vrgentéque pleuritide vel peripneumonia torquebatur, sanguinem emisit. Sic Auenzoar filio suo trimo se vtiliter venam secuisse commemorat. Hoc & ipsi plerumque experimur, sexto aut quinto ætatis anno tres sanguinis quatuórve vncias, pleuritim, interiores inflammationes, hísque grauiores morbos finiuisse. Sponte naturæ tum pueris tum infantibus lactentibus sanguis interdum abundè prodit è naribus, nulla corporis aut virium iactura. Suis viribus iísque validis prędita est puerorum ętas: cur igitur ad illarum proportionem vacuare non possumus, quum præsertim eusar-

AEtas.

cus

cus est puer, plenè ac liberaliter educatus, cui amplæ venæ bene cocto puróque sanguine tument? Ad extremum verò donemus virium robur lædi: vtrum magis optandum fuerit, vel vt puer seruata plenitudine succíque copia intereat, vel vt ea imminuta offensísq; quodámodo viribus à morbo vindicetur? Secandæ autem venæ necessitas in pleuritide interioribúsque inflammationibus quàm in continuis febribus puero maior existit. Nulla igitur est ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat. Hæ sunt interiorũ causarum obseruationes, quæ sponte intimóque motu corpus virésq; afficiunt. Præter eas verò euidentium quoque constitutio tenenda. Regio feruens & arida multum innati calidi viriúmque, multum peccantis humoris è corpore haurit. Hinc vires comminuuntur pauciórque sanguis manet in venis: in ea proinde contractiores parcioresque in sanguine mittendo esse conuenit. Regio frigidior ac humidior innatum calidum humorésque intus coërcet, horúmque minimum dissoluit, quocirca sanguis abundãtius profundi potest. Cæterùm in extremè frigida quæ plurimum in Boream deuergit, sanguis frigore veluti cõglacians vacuationi vix cedit, sed & partes interiores si à suo calore destitutę maneant, ambientis frigoris iniuria extinctionis periculum subibunt. Quæ inter illas intercedit regio temperatior largissimam sanguinis profusionem tolerat. In anni temporibus ver temperatum, succi viriúmque abundans, sanguinem largiùs fundi permittit: estque vere secta vena præcauẽdis morbis idonea. Post ver, autumnus, deinde hyems, omnium verò minimum æstas. Cœli status qui calidior obtigerit, vt subsolana vel austrina tempestate, parciùs: qui frigidior vt valido Aquilone aut Fauonio, is quoque parcè: largiùs autem quicunque clementior nulla ingenti tempestatum vi iactabitur, sanguinem mittẽdum esse suadet. Tria hîc in ambientis constitutione perpetuò implicita atq; colligata, iam in vnum conferamus. Regione frigida & hyeme premens Boreas prorsus venę sectione nobis interdicit: solúsque Auster placidior illam admittit. Regione autẽ feruida & æstate, quum perflat Auster, venam pertundere formidolosum: at quum Boreas æstum temperat, tutissimum. Hę igitur causę tum innati calidi tum humorũ substãtiam

Regio.

Anni tempora.

Tempestas.

vel conferuant vel diffipant, fed tamen obfcurè ac fine fenfu. Cæterùm de manifefta copiofaque vacuatione, quæ fortè tum erumpit quum venam fecare proponimus, ita quidem ftatuendum. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, veram atque legitimam non excludit. Quod igitur morbus expofcit protinus vacuandum, præfertim fi neceffitas impellit, & vires fpontanea illa vacuatione nondum in magnam offenfionem incurrerunt. In vehementi pleuritide, quo tempore fortè fortuna erumpet totius corporis fudor aut vomitio aut aluus, fanguis mitti non debet: at fedatis illis paulúmque recreatis viribus, vena incidenda. Symptomata enim quum illa fint, neque morbi fubftantiã detrahunt neque vicaria effe poffunt phlebotomiæ. Sic in febre ardente, lienteria quæ ex frigidæ potu immoderatiore laxato diffolutóque ventriculo inciderit, venę fectionem non vetat. At quoniam vires inde paulo imbecilliores euaferunt, harum feruata dignitate fanguis parciùs emittetur. Spontanea autem vacuatio quæ morbi fubftantiam demit, fi iam ægrotum leuet pofsítque quantum requiris vacuare, prorfus eft naturæ committenda: Sin minus id poffit, tantum ipfe detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod poftulas. Quæ fponte natura perfectura eft, ne tangito: inchoata verò nec ab ea perficienda completo. Itaque in pleuritide, in febre affidua, fi fanguis abundantiùs ex vtero, ex hæmorrhoide, vel è naribus dimanet, iuftáque fit vacuationis quantitas, ex qua æger fatis leuetur, venam non incides. Sin verò parciùs aut languidiùs ex his locis profluit, morbúfque interim vehementer vrget, quod deficit, etiam fi puerpera fit laborans, venę fectione fupplendum. Eadem ex caufa in dyfenteria purgans medicamentum offertur, vt quod fenfim & languidè per anfractus parum idoneos elabitur, affatim per ductus conuenientiores deriuetur ac defluat. Confuetudo porrò nobis obferuanda, in victus ratione, in vitæ genere & in euacuatione. Qui frugaliter fiue ex confuetudine fiue ex morbi impedimẽto victitant, parciùs vacuandi funt quàm qui liberalius pleniúsque viuunt. Qui venæ fectionem iam eft expertus, modò vires crebra vacuatione nondum fint læfæ, alacrius ac leuius eam perferet quàm inexpertus. Confueta quippe mala, minus funt infenfa.

Spontanea vacuatio.

Confuetudo.

Aph. 50. li. 2.

infensa. Quapropter opinione sua vulgus longè fallitur, qua primam venæ sectionem vt in primis salutarem suscipit,& quasi veneratur conseruátque in extremos vsus commodaturam.

Futurorum obseruatio aut verius prouisio præfiniendæ quantitati necessaria. CAP. XII.

NON solùm vires præsentes emetiri, verumetiam futuras prospicere acuti sapientísque est medici. Post vacuationem vires ita tueri atque conseruare par est, vt & alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque iudicationi sustinendæ satis esse queant. Quinetiam ne posthac intempestiuè & alieno tempore nutrire cogamur, sanguinis nonnihil retinendum asseruandúmque est ad morbi decursum & ad reliquæ curationis spatium. Futuras vires æstimabimus tū ex causis procatarcticis quæ præsentes sunt & posthac etiam perseuerabunt, tum ex symptomatis quæ præter opinionē incidere possunt. In causis procatarcticis præcipuè sunt, cœli constitutio & viuendi ritus. Cœli constitutio si calida euaserit & sicca, ac istiusmodi deinceps expectetur, restrictiùs sanguis emittetur quàm si frigidam fore coniiciamus. Rursum si prospicimus ægrotum tenuiter sobriéque victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia, vel quia morbus deuorare non sinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs euacuare monemur, quàm si pleniùs is viuat. Seruare tum aliquid sanguinis oportet, tanquam naturę thesaurum & suppetias in leuamen futuræ penuriæ. Iam verò repentina & inopinata symptomata, quæ vires summopere eneruant & frangunt, sunt dolor vehemens, vigiliæ, vacuationes præter spem erumpentes, & in primis syncope. In hanc siquidem non pauci quàm mox ab aperta vena ex consuetudine incidunt, vel quòd natura sint imbecilliores, vel quòd timore magno perculsi, vires omnes offundant: vel quòd os ventris amara bile perfusum, aut quàm maximè acri sensu præditū & infirmum nacti sunt. Quum igitur aliquid eiusmodi futurū suspicamur, quanquam vires tunc valent, sanguinem tamen vel nullo modo vel præparcè mittemus, nisi fortè huic periculo antè

Quales erunt vires in posterū, vnde coniectandum.

ſit occurſum. Summæ autem prudentiæ fuerit repentina & inopinata quęcunque incident, longè proſpicere atq; præcauere. Hæc iam exemplis illuſtremus. Eſto quiſpiam natura ſanguineus, corpore euſarco, denſo ac firmo, ętate florenti, qui multos dies luxurioſum vitæ genus ſecutus, alimentis ſe expleuerit ſolidioribus & valentis materiæ: qui priſtinam exercitationis conſuetudinem intermiſerit, domique otioſè vixerit, cui ſanguinis ex naribus, ex vtero vel ex hæmorrhoidibus vetus conſuetáque eruptio iampridem ſubſtiterit: adeò vt ex harum concurſione cauſarum corporis habitus non mediocre incrementum ceperit, & venę natura amplæ præ copia ſint diſtentæ. Quocunque tempore hominem ita conſtitutum grauis vehemẽnſque febris vel inflammatio prehendet, quàm mox ſanguis profundendus eſt, iſque copioſus: quandoquidem tum morbi tum cauſæ magnitudo id expoſtulat, ex præteritorum obſeruatione confirmata. Quòd ſi his etiam præſentia conſentiunt adſitque aëris conſtitutio ex regione, anni tempore & ex tempeſtate collatis moderatè frigida & humida, ægrotus verò ad vacuationem procliuis ſit: poſthac verò morbus non ad multos dies, lõgius producatur, nulla calidioris futurę tempeſtatis ſignificatio appareat: nulla item futuri doloris, vel inedię vel vigiliarum vel ſpontaneæ vacuationis comminatio intendatur: his ita in vnum conſpirantibus, quis dubitet largiſſimam ſanguinis miſſionem imperare? At verò hiſce contraria omnia, quem non ſubitò à ſanguinis detractione auocabunt? Permiſcentur plerumque ac prorſus inter ſe pugnantes exiſtunt obſeruationes, ac tum prudenti acríque iudicio eſt opus, quo ex comparatis illis vacuationi modus præſcribatur. Præteritorum recordatio plerumque copioſum ſanguinem fundẽdum monet, cuius tamen libertatem nobis præſentium obſeruatio ſubtrahit. Vt ſi quis priſtina exercitationis conſuetudine intermiſſa deſidię ſe & luxurię dediderit, & alimentis expleuerit, & ſolennis quæpiam vacuatio ſubſtiterit: ſed hinc euaſerit corpus pingue & album, laxum & molle, tenuíſque ſucci plenum, adſitque æſtas, regio æſtuoſa, cœlíque ſtatus calidus ac ſiccus: omnino huic ſanguinem non mittes: ſatis enim ex ſe ipſo non modò obſcurè, verumetiam manifeſtè vacuatur. Parum verò detrahes

Indicationib⁹ cõtrariis quid agendum.

hes in eo ipso habitu, si hyems adsit & regio frigida, cœlique status Aquilonius. In hac autem rerum permistione, non obseruationum multitudinem, sed potestatem velim te attendere, quòd vna plerumque reliquas omnes dignitate præstantiáque superet. Qui neque artis cognitione neq; longo rerum vsu neque prudenti syncerόque mentis iudicio confidit se posse vacuationis quantitatem definire, is Hippocratis consilio potius infrà subsistat, quàm exquisitè vacuet. Hoc autem loco non abs re fuerit perscrutari, sitne vteri gestatio inter obseruationes habenda. Ipsa veritatis species multa probabilitate suadet in prægnantibus graui morbo implicitis temperandum, ob fœtum qui vtero continetur, Hippocratis patrocinio ac sententia hunc in modum defensa: Mulier in vtero gestans incisa vena abortit, ídque magis si est fœtus auctior. At certè hoc perpetuum minimè est, vt neq; illud quod proximè antè scribitur: Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi, lethale est. Quum enim purgatio quæ malignis fit medicamẽtis, cum periculo grauiore fœtus quàm venæ sectione decernatur, si Hippocrates grauidæ morbo ex cacochymia tentatæ, purgationem largitur iis mensibus qui inter tertium & octauum interponuntur: nos profectò iisdem multo tutiùs sanguinem mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. Quod si media gestatione liceat, longè tutius in initio factu fas est: quòd sanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore si sæpe natura illius superuacui effusionem sponte vtiliterq; aggreditur per nares, per hæmorrhoidas, aut per vterum: & nonnunquam menses statis temporibus salubriter effluunt, cur non similiter nobis liceat premente necessitate naturam arte imitari? Multę nisi vena circiter quartum mensem reseretur, abortiunt, fœtus enim copia obruitur. Neque verò in plethora sola, verumetiam citra hanc quũ pleuritis aliáve inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena in cubito cædenda. Inferiores autem prægnantium venas incidere minimè tutum, quòd impetu deorsum conuerso menses procedant, præcipiteturq; fœtus. Octauo ac nono mẽse rarò citra abortum sanguis emittitur, quum præsertim mulier leui ex causa vel ob vteri imbecillitatem, vel ob lubricum lento-

Prægnatio an inter obseruationes mittendi sanguinis habenda.

Aph. 30. li. 5.

Aph. 31. li. 5.

rem abortire consueuit. Hac in re Cornelius Celsus morbi
" duntaxat viriumq; magnitudinem animaduertit. Antiqui,
" inquit, primam vltimámq; ætatem sustinere non posse hoc
" auxilij genus iudicabant, persuaserantq; sibi mulierē grauidam,
" quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea
" verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliásq; potiores
" obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curātis
" consilium debeat. Interest enim non quę ætas sit neq; quid
" in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Firmus puer, & robustus senex & grauida mulier valens tutò curantur. Itaque vteri gestatio quemadmodum & ętas inter quantitatis obseruationes habenda. De quantitate mittendi sanguinis hæc quidem satis, deinceps verò de vtendi ratione.

Quo morbi tempore, qua die quaq; hora sanguis emittendus. CAP. XIII.

QVORVM morborum causa est plenitudo aliáve humorum labes in vasis, ea incipiētibus illis quam mox secta vena summoueri debet. Hoc enim pacto quicquid morbi in posterum gignendum est prohibebitur, quicquid verò genitum & procreatum iam est, facilius natura concoquet, euincet atq; profligabit. Sic febres ardentiores antequam sanguinis moles feruoris incendio torreatur, aut vehementior putredo inualescat, acceleratum hoc remedium extinguit. Sic & interiores inflammationes hoc auxilij genus initio radicitus eruit, dum qui in partem confluxerat humor nondum obhærens, profluentis sanguinis impetum cursúmque sequitur. Vires per initia firmæ sunt & constantes, nec admodum iis dissimiles quæ pridem erant integra valetudine: si quo igitur tempore, ipso maximè initio hoc præsidij genus tolerabunt. Qui plenitudine aut fluxione permanente alia vult remedia adhibere, peruerso medendi ordine affectum conduplicabit viribusq; negotium facesset. Sic tamen maturè vena secetur vt ventriculus primæq; venæ nec vlla humoris corruptela, nec cruditate, nec cibo semicocto confertę sint. Præcepit quidem Auicennas in morborum principiis phlebotomiam prorsus omittere & concoctionem expectare, dum morbus principium statumque

Aduersus Auicennam non nisi post concoctionem phlebotomiā admittentem.

tùmque præterierit: atque tum demum solùm illam conferre asseuerat. Idq; non de solis partium morbis quos antè percensuerat, audiendum putat, quum & mox idipsum de febribus omnibus præcipiat, maximeque de sanguinea, in qua quum aderit concoctio, iubet sanguinem profluenter educere. Quia verò ista mirabiliter dissentanea videtur, perpendendum quibus illa rationibus suadere contendat, vt controuersia ad vnguem discussa, veritas ipsa clariùs eluceat. Inquit igitur per initia incisam venam noxios humores extenuare, & per corpus quoquouersum impellere, sanguinéque puro & syncero permiscere: nonnunquam etiam nos expectatione nostra adeò decipi, vt cum salubri nihil prorsus vitiosi humoris educatur. Ex animi verò sententia atque voto omnia succedere, si expectata cõcoctione quũ iam morbus principium & statum præterierit, sanguinem detrahamus. Sed minimè tam inconsiderata eius ferenda est sententia: neque audiendi illius explanatores, quorum dicta quotidie re & euentis refelluntur. Quæ enim absurdior futiliorque sententia hac excogitari possit, phlebotomiam humores extenuare, quum ex superiorum demonstratione dilucidè constet, qua ante, eadem & post phlebotomiam proportione humores in corpore retineri atq; seruari? Si qua fortè mutatio incidit, quum tenuis humor expeditiùs celeriúsque, crassior ægriùs & pigriùs emanet, verisimilius est phlebotomiam, sanguinẽ & humores potius incrassare debere. Cur deinde hæc humores exagitet? si multitudinem demit, quæ perturbationum & morbi causa fuerat, debet eadem omnia mitiora & tranquilliora reddere. At si peccans materia sanguine permiscetur in venis, cur hæc secta vena non pariter foras exiliet? Sed iã plenius æstimata rei veritate, donemus morbum quempiã vehementem & acutum ex solius sanguinis exuperantia natum, cuiusmodi sunt vtraque synocha, putrida febris ex plenitudine, angina, pleuritis, peripneumonia, iecoris aliarúmque partiũ inflammationes. Hæ si peracutæ sunt & periculosæ præ sanguinis copia præcipites, quis non statim ipso initio venam pertundat? quis quum adhuc vires integræ sunt, nõ eam plenitudinem prorsus eximat, quæ morbo causam dedit, & quæ in vitæ discrimen adducit? Hoc consilio in syno-

cha festinamus statim initio sanguinem ad animi defectionem mittere, antequam materia putrescat. At ille, in ea febre sanguinea principio sanguinem parcè mittit, abundantiùs verò vbi coctionis signa comparent. At quam quæso cōcoctionem expectet sanguinis optimi & bene cocti, qui sola multitudine peccat? In his igitur vt in valde acutis, Hippocratis consilio differre & cunctari malum est: sed statim si vires integræ & valentes erunt, ad animi vsque defectionem ducendum. Si minus acuti & vehementes erunt morbi, etiam per initia sanguis effundetur, ídq; pro multitudinis ratione. Num igitur in his venæ sectionem omittemus, & cum Auicenna expectabimus dum concoctio eluceat, & principium morbus statúmq; præterierit? Siccine morbum sinemus suo impetu proteruire atque ægrotum tam immaniter iactari citra vllam artis opem? Si exitialis is erit, ad concoctionem nunquam perducetur: sin salutaris vel anceps, post statum in ipsa declinatione quum iam prorsus euictus erit, & laborans à periculo tutus, quid tum venæ sectione fuerit opus? Sed age hoc loco temporum morbi & concoctionis vim expendamus. Natura concoctione impuros noxiósq; humores è purioribus secernit: hos vt conseruet, illos vt tandem foras exturbet, aut sola per se aut medicamenti ope. Atqui venæ sectio nullo delectu omnes qui in venis sunt, promiscuè & indiscriminatim prolectat. Quorsum igitur vt hæc fiat, humorū concoctionem atque secretionem præstolemur? Vt in phlegmone pus iam factum non amplius secta vena, sed alia ratione per vias breuiores deriuamus: ita in febribus quarum materia in venis coërcetur, concoctus ac iam secretus humor, medicamento deriuandus deturbandusque est. Qua in re tum temporis naturam habebimus adminiculātem, quę secretos humores foras excludere contendit. At si quis hoc tempore venam ausit incidere, non eos solùm, sed pariter vtiles eliciet: quódque grauius est, eos qui vi naturæ secreti fuerant, puro sanguini permiscebit, hunc inquinabit, omnia confundet, naturæque molitionem optimam interpellabit. Quū igitur concoctionis manifestæ signa comparebunt, non amplius venæ sectione, sed aut purgatione, aut aliis deriuantibus præsidiis reliqua curatio transigenda: nisi (quod interdum

Post perfectā coctionem sectioni venæ locum non esse.

dum fit) cruditatis signa denuò se prodant. In febribus vacuata multitudine vbi quæ putruerant concocta sunt, per aluum, vrinas & sudores ea vacuare tentandum. In pleuritide & in peripneumonia quæ putruerunt & in pus conuersa sunt, per sputa: in hepatitide, caua quidem per aluum, gibba per vrinas, quemadmodum & in nephritide: singula deniq; per loca proxima & conuenientiora sunt expurganda. Si metu, ignauia, aliísve occasionibus venæ sectio primis morbi diebus administrata non est, quocunq; die etiã vigesimo in ægrũ incideris, si plenitudinis atq; cruditatis signa permanebunt, hoc præsidij genus adhibendũ, modò vires ferant neq; sint morbi diuturnitate collapsæ. Nõ enim dierum morbi numerus à phlebotomia per se ac primùm dehortatur, sed quòd sępius temporis progressu vel concocta est morbi materia, vel sunt vires dissolutæ. Vt autẽ vniuersalium temporum, ita particulariũ & dierum quibus morbi recurrunt delectus habendus, in his potissimùm morbis quorũ certa est vel intermissio vel remissio. Vacuatio non excandescenti, sed mitescenti morbo afferenda. Natura quidem plerumque febrium maximéque intermittentium inuasionibus vomitiones, & declinationibus sudores cõmodè ciet, quo tempore nobis etiam licet eadem vtiliter arte promouere: at non vel alui deiectionem vel venæ sectionem. In accessionibus ab his omnino temperandum est, vt quas neq; natura tum molitur, sed si quæ fortè incidunt, solius morbi feruore impetúq; fiunt. Nulla eiusmodi vacuatio quæ vires supra modum lacessit, in tanta accessionum quasi fluctuum agitatione tutò obiri possit. Quũ enim humores tum maximè quodã quasi ęstu incitati efferuescant, obturbatiq; permisceantur, nulla omnino queat iusta eorũ fieri secretio. Esto etiam, peccans morbi materia extra venas maiores exardescat, si hoc tempore vena reseretur, metuendũ erit ne illa in venas exinanitas è vestigio cõmigret, fiatque ex intermittente continens. At verò maxima morbi tranquillitate vena secta, vix vllum naturæ negotium facessit, ipsamq; multitudinem è venis maioribus eripit, nullo excandescentiæ metu. Maxima tranquillitas est medio remissionis intermissionísve tempore. Si spatia inter accessiones porriguntur, facilè fit medium ipsum pro rerũ com-

Quo die aperienda vena.

moditate designare, sin angustũ, difficilè, quòd interdum vix occasio sese offerat vt vel ante vel post venæ sectionem opportunè ægrum alamus. In quibus morbis vel præcautionis vel curationis gratia, potestas datur sanguini mittendo horam deligere, conueniẽtior erit matutina quàm pomeridiana. Nam à Solis exortu sanguis suscitatur, viget atque dominatur, ipsoque diei lumine tenuis fit, serenus & ad fluendum aptior: maximè secunda tertiáve hora. Hac ipsa ne æger sopore torpeat, experrectus insomnem horam saltem vnam duxerit oportet. Hesternum cibum integrè concoxerit, sitque alui & vesicæ munia executus: eóque magis si vna quæpiam ampliorum venarum erit incidenda. Nam exiles è quibus sanguis parcius emanat, nulla istiusmodi obseruatione feriuntur. Astrologica etiam obseruatio vt non parum efficax tenenda. Cæterùm quotiescunque vehementiores morbi prement & instabunt, tum venam pertundito. In vehementi enim & suffocante pleuritide vel in angina, in sanguinis immoderato fluore, in extrema vasorum plenitudine, in aliis denique morbis qui nimiùm præcipites sunt, nihil istiusmodi delectus habendus. At verò in febribus aliísve morbis qui circuitibus affligunt, quietis aut remissionis animaduersio multo præstantior quàm matutini temporis. In quamcunque igitur diei noctísve horam remissio inciderit, cæteris in id ritè administratis vena pertundetur.

Qua hora detrahẽdus sanguis.

Quæ ante venæ sectionem præparatio afferenda.

CAP. XIIII.

Vt ad venæ sectionem opportuna temporis occasio, ita corporis idonea præparatio adhibenda, qua neglecta ægroto plurimum offensionis impendet. Partium quæ in prima corporis regione sunt, puritas & expurgatio, potissima est ad venæ sectionem præparatio. Vitia quæ opus impediunt aut certè remorãtur, sunt ventriculi primarúmque venarum cruditas, noxiorum humorũ colluuies, aluus fæcibus astricta, os ventriculi nimiopere sentiens vel imbecillum: quę non omnino vetant & excludunt, sed duntaxat retardant venæ sectionem dum arte sint sublata. Crudiore enim vẽtriculo secta atq; exinanita vena, crudi succi pluri-

Quatuor ista venæ sectionem dum tollantur retardant.

plurimum in sanguinis locum rapiet. Et suppressiore aluo si venam eliseris, iecur exhaustęq; venæ sordidum quiddam & impurum è fæcibus exugent. Tantum moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum satis est tum ad crudorum concoctionem tum vt excremēta descendant. Hæc sponte nisi succedant, clystere vel balano prolicienda sunt: pruuis vel cassia aluus emollienda. Coctus crudúsve cibus internoscitur ex accepti eius qualitate & copia, ex tempore quo acceptus est, ex ructu, ex ventriculi pondere. Corruptus humor in vētriculo aut in vicinis partibus exuperans, siue illic genitus est siue aliunde, velut ex capite, ex iecore aut ex liene procubuit, differre hortatur venæ incisionem, dum sit expurgatus. Secus enim multo maiore detrimento quàm cruditas rapitur in venas, hásque impuritate multa polluit. Hinc vel obstructiones vel cachexiæ fiunt, vel morbi quibus mederi proposueris ingrauescunt, euaduntque eorum symptomata sæuiora. Quinetiam impuri humores impetu ferociáq; concitati excandescunt, ventriculū præcordiaque vellicant, hinc nausea, conuulsio, lipothymia, syncope & alia symptomata, quæ terroris & metus plena sunt. Vna bilis in os ventriculi tum effusa, omnium maximè hęc mala inuehere solet. Has autē partes à putridis humoribus occupari portendunt cibi fastidium, nausea, humoris vomitio, frequens alui deiectio, ventriculi grauitas aut dolor, ventriculi præcordiorúmve tumor atque distentio. Quæ quoties præter vllam ciborum cruditatem in ægris apparebunt, è prima corporis regione antequam vena secetur deturbandus est vitiosus humor, illorum author & velut seminarium. Vomitione id moliendum si sursum vergit, hausta potione vel aquæ vel hydrelæi tepescentis pondo selibræ. Alui autem deiectione, si eò declinat. Cassia in id parum efficax, vt quæ sola vi leniente & emolliente prædita, tenaces valde & glutinosos humores nec satis detergit nec ex aluo subducit. Accommodatior est hiera picra, si febris non reclamat, vel rheumbarbarum, vel senna, vel agaricum, vel pro humoris specie aliud quoddam blandum, cuius vis vniuersam corporis molem neutiquam exagitet. His non modò semel, verumetiam secundo & tertio pro rei necessitate expedit vti: sub hæc tamen mox ad venæ

Cassia non satis aptum detergendo expurgandoq; ventriculo medicamentum.

Quum totum corpus impurum est qui ordo tenendus in purgando.

sectionem accingendum. Quandoquidem humorum vitia, quũ in omnes corporis regiones pariter irruerunt, methodus summáque artis præceptio est, eas suo quamque ordine vacuare, mesenterij quidem venas ante maiores, atq; has rursum ante corporis molem. Nõ autem contrà, ne ex primis venis in maiores aut ex his in corporis habitũ noxij humoris fit traiectio: quod sanè est non expurgare, sed inquinare & labefactare corpus. At ex habitu corporis in venas maiores, aut ex his in primas atque in aluum traducere consentaneum est. Quæ autem dixi vitia non solùm venæ sectionem remorantur ac tardant, sed omnino præpediũt. Hinc neque in hydrope, neque in cachexia, neq; in scirrho iecoris aut lienis, vel exigente alterius morbi importunitate, scalpellum admouemus. Tertium vitium cui præparatio ante venæ sectionem adhibetur, erat oris ventriculi sensus eximius aut imbecillitas. Eximius est sensus quib⁹ nerui è cerebro missi, molles sunt, teneri, nudi aut occursantibus rebus obuij: atque hi vix citra offensionem, acria, acida aut salsa, quod genus habentur acetum, piper, sinapi deuorant. Imbecillitas siue ex intemperie siue ex rariore fibrarum structura prouenerit, inde noscitur quòd nec cibus appetitur nec facilè fertur, sed eo accepto dolor est, interdúmque vel nausea vel cibi vomitio. Qui sic affecti sunt, vt ex leuissima occasione, ex inedia, ex ira, ex tristitia vel timore, ita sanè ex phlebotomia quæ pariter cum sanguine spiritus dissipat & reliquos humores commouet, vel cõuulsione vel comitiali morbo vel syncope stomachica tentantur ad internecionis periculũ, vel in alia deniq; symptomata incurrunt, quæ huius partis occasione nasci proditũ est. His itaq; ante venæ sectionem consulendum, ósq; ventriculi muniendum iis quæ corroborant, quæ humorum acrimoniam retundunt & quę humoris influxũ arcent. Id genus sunt succus mali punici, mali cotonei, medici, citrei, limonũ, oxyachantæ & vuæ acerbæ, acetũ aut qui ex his fiunt syrupi. Aut si qua frigidæ intemperiei suspicio inest, ex vsu erunt calida aromatica, maximè syrupus mentæ, diacydonion, vinum austerum aut aromatites. Horum tantulum, vel panis optimi momentum his intinctum conferetur: mox verò vt æger paulum quieuerit, vena incidetur. Præparatio venæ

sectioni

sectioni præmittenda, si morbi clementia sinit. Immanis verò importunusque morbus nulla præparatione nulláque cunctatione festinare cogit. Sic in habitu athletico à quo præsens aut suffocationis aut ruptionis vasorum periculum impendet: in vehementissima pleuritide, in febre ardentissima eáque maligna, in casu & prolapsione aut in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus est quàm noxa ex non præparato corpore.

Quid ipso sectionis tempore faciendum. CAP. XV.

DECVMBENTI ægro, in maxima tum corporis tum animi tranquillitate vena incidenda, potissimum si vires imbecillæ sunt aut syncopes metus inest. Etenim dum vel stamus vel sedemus, animalis facultas corpus sustinens laborat, ipsáque intestina ac viscera ex præcordiis pendentia vitali naturalique facultati vim inferunt. Sit pars quę inciditur prona, sit & in hanc facilis directúsq; sanguinis cursus, ex ea corporis sede quam plurimùm exinanire proponimus. Artus confricentur dum incalescant, & proximè supra eum locum in quem scalpellus adigetur arctius vinciantur, vt sanguine prolecto vena tumentior in conspectum sedet. Infra etiam illigari mos est, quum tremula inconstánsque vena ad scalpelli quemuis impulsum subterfugit, aut è sua sede dissilit. Quibus autem densa & squalida cutis est, & quibus angustæ venæ aut in altũ demersæ multa carne vel adipe obductæ, iis multo arctius vinculum iniici debet, quàm quibus diuersa est constitutio. Minores pedum manuumque venas, quia vinculis non satis implentur, in calentem aquam demittimus, quæ & profluenti sanguini impetum facit. Si ne sic quidem vena in apertum promatur, eam quo loco inesse solet digitorum impulsu percunctare, dum sanguinis fluxu & incursione, illius sit explorata sedes: hâcque signatam, scalpello industrius artifex feriat. Sedulò etiã atque etiam prospiciat, ne vel flatu tumidũ locum, vel arteriam, vel tendonem pro vena petat. Interdum enim iniecto arctiore vinculo aliquid venæ simile intumescit: interdum pressa arteria motu vacat, & pro vena se profert. Scalpellũ chirurgus visu perspicaci manuque valida, summis digitis

prehendet, nec plus mucronis proferet quàm ad penetrandum sit satis: manu altera membrum eiúsq; pollice venam stabiliet, sensim nulláque festinatione scalpellum intrò suauiter, quod satis erit impellet. Venæ quę in articulis, in brachij flexu & in poplite extant, in rectum diffissæ tardius coalescunt, quòd articuli motu vulneris labra dehiscant: neq; eiusmodi fissio tentanda, nisi quum iteratione est opus. Extra articulos, vt in capite, in manibus vel in pedibus quæcũque emergunt, in rectum fissæ cicatrice celerius obducuntur, quòd labra semper inter sese coëant. Sub interiore quæ basilica dicitur, ferè comes arteria delitescit, & sub media neruus, vtrisque musculorum tendones plerumque substernuntur. Cephalica licet difficilis, omnium tamen solet esse tutissima. Chirurgus ne in tendonem, in neruum aut in arteriam impingat. Ex neruo aut tendone puncto dolor fit ingens, stupor, resolutio & brachij conuulsio cum tumore. Arteriæ sanguis ægrè compescitur: illiusque magna vi effusa virium sequitur exolutio, sed neq; incisa arteria coit, neque sanescit, ac pars tandem gangræna corrumpitur. Punctum neruum aut tendonem indicant doloris vehementia & insequens conuulsio atque tumor. Huius si qua erit suspicio, vulnus ne coalescat, dum ab impendente phlegmone vindicatum sit, & dies duo trésve abierint. Inhibebitur autem coalitus fotu tepentis olei. Lapso triduo si dolor conquiescat, nec noui quicquã obrepat, sinatur coalescere: Sin minus, adhibeantur aperientia, attrahentia, & qualia neruis compunctis cõueniunt, vt terebinthina, adiecto interdum euforbij momento. Aperta arteria, sanguis emanat tenuis, rubicundus, igneus & pulsu quodam exiliens. Subsidio autem est emplastrum ex aloë, myrrha, thure & bolo armena quæ oui candido & pilis leporis sint excepta. His deinde lintea ex liquore rosaceo imbuta insternentur. Emplastrum fasciis obuoluetur firmè ac tutò, ne triduo excidat, hoc blandè summoto simile denuò imponendum. Si ne iis quidem arteria coalescat, tota transuersim discindatur, vt extrema vtrinque reuulsa molli carne obducantur. Rursum autem quod ad sectionis modum facit, si crassus aut viscosus sanguis qualis melancholicus inesse putabitur, aut cœli constitutio frigida sit, ampla fiet venæ apertio: sin

Neruo puncto quæ auxilientur.

Incisam arteriam quæ obstruant.

tenuis

tenuis & aquosus aut ipsa cœli cōstitutio calida, angustior. Vena vt decet aperta vinculū à superiore parte laxabitur, quò inde sanguis vberius defluat. Si sanguini cursus erit idoneus, sinatur, si minus abundè & segnius fluat, idq; sectionis errore, ea emēdetur: si sanguinis crassitie aliáve ex causa, laborās pugnū arctè vehementerq; adducat, neruos, musculos & latera tussi ac voce valida cōtendat: vulnus aquę calidæ fomēto proritetur. Si vecordem cura metusq; terreant, hincque parcius sanguis emanet, intermissio fiat dum vires exponendis recreentur modis. Imò etiā si pro ratione sanguis dimanet, vtile est medio cursu digitū vulneri imponere tum vt vires reficiātur minusq; dissipentur, tum etiā vt deterior spurciorq; sanguis ex intimis celerius in sectionē confluat. Emanantis autem sanguinis quantitas ęstimanda est, vt is demum opportunè sistatur. Æstimatio ex morbi necessitate & ex viribus est ineūda. In plethora simplici, ad imminentiū morborū præcautionem satis sit redundantiā demere, dum mediocritas sit reliqua. At quū iam morbus inest, isq; vniuersalis, vt febris, non satis illud fecerit, sed si vires tolerent, infra mediocritatem imminuendum est. Mediocris enim si putrescat, quasi efferuescens intumescit, & tum corpori infestus tum viribus grauis est: minui igitur debet, at parcius quàm in plenitudine. In partiū autem phlegmonis non vna quantitas, sed tum coloris tum substātię mutatio spectanda. Quum vehemens dolor, aut magna quędam inflammatio locis inest sectioni propinquis, sanguinis cursus nō antè sistatur, quàm vel dolor mitescere occipiat vel eius color commutetur. Mutatio quippe indicat sanguinem ex inflammata sede, in qua is est à reliquo dispar, euelli: quod omnino expectandū est, nisi aut parti vehemēter impactus humor est aut euacuatione vires exoluuntur. Hęc siquidem cogunt intēpestiuè supprimere, ac potius iteratò quod reliquum est detrahere, aliàs quidem eodem die, aliàs postero. Vt enim effluenti sanguini, ita & viribus attendendum ne deficiant. Vires defecturas præmonstrant, labans fluoris impetus, pallens faciei color, oscitationes, pādiculationes, aurium tinnitus, oculorū suffusiones, quæ omnia coarguūt vitales spiritus imminui & cor infringi destitutū calore. Ad hæc singultus & nausea, quæ fiunt irrūpente humore in os

Signa & præsagia virium labantium.

ventriculi. Omnium tamen certissima & minimè fallax est pulsus mutatio, qui si ex crebro supra modum rarus euadat, aut ex magno paruus, ex vehementi debilis & obscurus, ex æquabili inæqualis, vires collapsuras aut perturbationem epilepsiæ non admodum dissimilem præsagit. Hęc igitur si ex vacuationis quantitate incidãt, protinus intermittendũ, ne imbecillitas progressa vel mortem inferat vel iacturam quæ nullo pacto resarciri possit. At si vel metu & terrore vel stomachi demorsu, hæc signa compareant, intercepto fluore laborans recreetur, vt exinde possit reliqua vacuatio cõpleri. Recreandi multę sunt rationes. Os atque faciem frigida conspergere: acetum, vinum, moschum, ídque genus aromatica ad nares admouere. Ab his verò præstantissimũ sit ægrum prosternere: partibus quippe omnibus in vnam situs æquabilitatem adductis, cessat labor omnis, principésq; partes caloris & spiritus plus sibi mutuò impartiunt. Si ne sic quidem releuetur ęger, vomitus excitetur, aut faucium titillatu aut iniecto oleo: quandoquidem is impetus stomachi cordísque tædia depellit, suscitatque robur. Mox vires instaurentur vino, succo mali punici, iure carniũ, medicamento diamoscho aliísve cardiacis.

Reuocandarũ virium modi.

Vt à vena sectione regendus sit æger. CAP. XVI.

SANGVINE vt morbi magnitudo virésque ferebant emisso, vinculum dissoluatur, vulnus exiccetur, ne concrescente sanguine madens aut non coalescat aut abscessus metum inferat. His siquidem non accuratè animaduersis, die octauo aliquando resignatum est vulnus. Adeps si exiliat ne præcidatur, sed intrò molliter referendus est. Detersum vulnus linteo obsignetur vel rosacea vel dulci aqua imbuto: aut etiam oleo, si sanguinem iterũ fundere consilium est. Fasciis linteum deuinciatur, quæ nec arctiores sint nec cutem vlcerísve labra distorqueãt. Si icto tendone aut neruo, fluxionis aut phlegmones metus est, emplastrũ è cerussa imponendũ est: in ambitu verò cataplasma ex semperuiuo, solano, arnoglosso, aliísque frigidis. Sectus ęger supinus decumbat, vt omnibus partibus in spinam dorsi tanquam in corporis basim reclinãtibus, summa sit quies, & in quiete partes

partes exhaustæ repleantur, resarcianturque spiritus. Neque igitur ad consueta munia properet, neque celeriùs inambulet, neque vllo exercitationis genere se fatiget: neque vtatur venere, neque in balneum descendat: quãdoquidem sanguis & spiritus vehementius incitati, ne dissipentur aut incalescant, sedandi comprimendique sunt. Nec verò venæ sectioni continuò indormiendum est, ne aut languidior calor extinguatur aut obruantur imminuti spiritus. Itaq; vigilans conquiescat, absitque omnis tum animi tum corporis contentio, quod & in lipothymia præcipimus. Hora vna aut altera à sanguine misso, alimẽtum licet offerre, exiguũ quidem quodque boni sit succi, quod promptè alat, & quod sit profligando morbo accommodatum. Duabus abhinc horis aut etiam minus, nihil vetat obdormiscere, modò assidentes prospiciant, ne vel laborans in brachium cæsum se deuoluat, vel vinculum dissoluat, quo sanguis dimanet, vel aliud sibi incommodum ferat. Reliquus cibus sensim tum copia tum materia deinceps increscet, neque temerè aut auidè ad pleniorem properandum est, vt quem natiuus calor imminutus non plenè sit confecturus & quem crudum multumque exuctæ venæ rapiant, quo demum omnem corporis molem referciant. Esto etiam, integra sit omnis alimenti concoctio, quid tamẽ iuuat illico se succis largiùs implere, quos animus est vena secta demere? A misso sanguine exquisitior victus ratio tenenda, neq; protinus æger ad pristinam diætam perinde vt canis ad vomitum redeat. Intemperantes idonei venæ sectioni non sunt. De iteranda venæ sectione sic statuendum est. Quum ex feruentis sanguinis copia, vel maxima inflammatio, vel dolor vehementissimus, vel ardẽtissima febris irrumpit: ipso protinus initio antequam effrænatus sanguis in principem aliquam partem incumbat, non modò quantum illius exuperat, verum etiam multo plus emittendũ est, ídque vniuersè & affatim, etiam ad vsque animi defectionem, si validę vires tolerando sunt. Ferè autem valẽt in plethoricis affectibus, in quibus rarò vacuationis copia deficiũt. Validas quidem & integras vires, non autem imbecillas permittit Hippocrates vsque ad animi defectionem deducere. Nam constantibus & integris viribus defectio interueniens, arteriarum

De iteranda phlebotomia, quam ἐφαφαίρεσιν nominant.

duntaxat spiritus exoluit, illęsæ verò persistūt eæ vires, quas cordi, iecori ac cerebro natura cōgenuit. Licet autem in lipothymia illæ dispereant, ex his tamen insitis alię persimiles denuò suscitari poterūt, ex quibus impēdio recreabitur ęger. At imbecillis (quoniā illæ principibus partibus insitæ vires languēt) si lipothymia obrepserit, vix instaurario fiet. Quocirca viribus imbecillis cauenda dilig ēter est defectio. Ita quidem de maximis vrgentibusq; morbis sanciendum. At in leuioribus iisque vniuersalibus, vt in plethora, in febribus & aliis morbis, quorum materia coërcita est in vasis, non quidem ad lipothymiam, sed tamen quantum expedit quantumque affectus expostulat, vniuersè & semel statim initio vacuandum est, si modò vires annuant. Ea vacuatio citra vllam virium iacturam, exuperantē materiam subtrahit antequam vel tota putrescat, vel in nobilem partem irrumpat, vel horrenda symptomata suscitet. Qui metu deterritus in his vacuationem partiri proponet, & minus sanè proficiet, & morbum producet in longius. At si per virium imbecillitatem nequit vniuersa vacuatio compleri, quum præstantior virium quàm morbi sit obseruatio, partitione vti cogimur, idque summo iudicio summaque prudentia. Partitio autem fit ex modicis interuallis, atque vel dissoluto vinculo vel digito indito vulneri, intermittatur tantisper dum modis antè expositis restituantur vires. Interdum hora vna, interdum etiam plures ad virium instaurationem necessariæ sunt. Optimum autem sit non vltra diem prorogare, ac bis sanguinem (si vires sinunt) eodem die mittere, idq; in morbis vniuersalibus: & (nisi quid aliud vetat) antequam putredo aut alia inualescant mala, quantum expedit educere. Cæterùm in affectib⁹ partium omnibus præsertimque in phlegmonis, partitas euacuationes oportet longiore interuallo seiungi, atque repetitam vel in diē posterum vel in perendinū differri: vt hoc temporis spatio, corrupti humores ex affecta sede remigrent in venas exhaustas, quos exinde altera sectio promptiùs eripiet. Pars enim laborans sensim vno alteróve die humores suos eò deposuit, qui corrupti quum sint, illic relinqui non debent, etiam si dolores conquieuerint. At verò venenatam, malignamque inflammationem, vt pestilentem bubonem vel carbun-

carbunculum, necesse est eo ipso die festinanter iterata vacuatione demoliri, ne pestilens contagio diutius hæreat in venis. Neque tamen confidentius atque audacius crebrior venæ sectio adeunda: non parum enim spiritus calorisque demit ac in senectutem immaturam & hanc morbis grauioribus obnoxiam præcipitat: cuiusmodi sunt cachexia, hydrops, arthritis, tremor, paralysis, apoplexia. Impensius enim refrigerato natiuo calore, humidoque primigenio imminuto viscera languescunt, cruditas dominatur, quæ tot malorum causa fit atq; origo.

Emissi sanguinis obseruatio. CAP. XVII.

EFFLVENS sanguis excipiendus mundis tersisque peluiculis, terrenis, vitreis, stanneis aut argenteis, nõ item æneis, ne ab his vel propriæ substantiæ vel coloris vel alterius qualitatis conuersionem subeat, quæ nostrum de corporis affectione iudicium peruertat. Sint & peluiculæ multæ in quibus sanguinis varietas dispici ac distingui possit. Seponantur loco mundo, quo nec puluis, nec fumus, nec ventus, nec Solis radij pertingant. Omnium prima in his obseruabitur sanguinis substantia. Viscosus est qui lentè fluxit & tanquam glutinum digitis obhæret, quorum neutrũ efficit probus atque mediocris. Crassus est & densus, multásque fibras habet, qui ocyus concrescit atq; conglaciat, hic obstructionum aliorumque inde morborum fit author. Qui tardius concrescit ac durescit, tenuis est: qui verò iam refrigescens minimè durescit, is omnino vel aquosus, vel putridus est, cuius fibræ omnes direptæ atque corruptæ vanuerunt. Idipsum planius distinguit fissio. Crassus ac compactus difficilè finditur, tenuis facilè: putridus verò non finditur, verùm simulatque attingitur totus in partes exiguas discerpitur. Serum multum tanquam aqua citrina concreto sanguini innatans, vel potum liberaliorem, vel iecur infirmum quale hydropici, vel imbecillos renes, vel eosdem obstructos ostendit: quibus ex causis serum redundãs in venas sanguini permiscetur. Hunc tamen non eo prorsus destitui par est, velut in his qui frugalius bibunt, aut immoderatius sese exercent: crassescens enim sanguis difficilè in

Sanguinis conditio ex substantia & colore.

tenues venas distribuitur, eásque promptè intercludit. Spuma innatans nisi fluoris impetu nata sit, incendium atque feruorem eius humoris ostendit, cuius colorem præ se fert: rubra quidem sanguinis: citrina, bilis: alba, pituitæ: liuida, melancholiæ. Durescentis sanguinis color per summa rubicundus, boni vtilisque sanguinis est index: ruber quidem ac lucidus ardentis, qualis est arteriarum, ruber verò & obscurus mediocris, qualis est venarũ. Color citrinus, bilem: albus, pituitam: viridis, bilem retorridam: liuidus aut plumbeus atram bilem cum pernicie, vt disparium colorum permistio varios humores exuperare commonstrat: qui an etiam putridi sint nécne, sanguinis substantia palàm facit. Sanguinis parte summa innatat nonnunquã pingue quiddam & adiposum, instar telæ aranei cohærens. Hoc, si admodum pingue & obesum corpus est, ex ipso sanguine caussam habet, qui est in adipem pronus. Sin corpus strigosius fiat minusque opimum, idipsum colliquari & marcescere portendit. Ima parte concreti sanguinis subsidet quod terrenum magis est atque fæculentum. Id quum finditur, sæpius apparet vel rubrum obscurum, vel nigrum vel liuidum vel viride: vnde humoris qui sanguinem perfundit, naturam videre est: atq; ex coloris copia assequi quantum vnusquisque humor in venis abundet. Si diffisso sanguine grana quędam arenularum æmula offendãtur, aiunt vel elephantiasim vel propensionem ad hanc notari: quanquã obseruantibus rarò tale quiddam deprehensum est. Rarum est sanguinem à venis graueolere: quòd si contigerit, putredinis corruptionisque deploratæ est indicium. Detractum sanguinem nemo degustarit: at si cui in os fortè incidet, dulcísque apparebit, secundum naturã est: qui amarus, biliosus: acidus aut stipticus, melancholicus: insipidus, pituitosus: salsus, pituita salsa perfusus. Sanguinis substantia atque colore animaduersis, conferendæ inuicem erunt peluiculæ: quæ si omnes optimum sanguinem æquabiliter exhibeant, credibile est reliquum in venis similem haberi, illum tamen detrahẽdum fuisse, quòd multitudine peccaret, quæ vna corpus grauat, sensus offundit, & in putredinem aut in grauiorum malorum pericula coniicit. Si vitiosus & impurus sanguis conspicitur, multo etiam vtilius eductus est, vt qui & copia

cõpia & qualitate molestus, corpori negotium facesseret: sed & posthac diligentius vacuari corpus debet, aut pharmaco, aut venæ sectione. Non tamen quo impurior sanguis aut crudior alienatórve a sua natura longius desciuerit, eo plus detrahes, vulgarium & malorum medicorum more: sed quanto humores citra vltráve sanguinis naturam longius recesserint, tanto parcius & cunctantius hauriendum de sanguine, quámque longissimè ab eius forma abesse deprehendentur, in totum erit à phlebotomia abstinendum. Si qui prius manauit syncerus, qui autem posterius, prauus existit, multi huiusmodi resident humores in corpore, proba victus ratione, idoneísque vacuationibus exterminandi. At si hoc ex phlegmone accidit, bono esse solet, nempe indicium completæ & integræ vacuationis, quæ morbi materiam ex affectis sede extirpauit. Si postrema peluis purior est primis, consummata est vacuatio, quæ sanguinem vitiosum omnem detraxit, dum vtilis ac bonus dimanaret. Sanguis in tepescentem aquam effusus, diuulsis secretisq; substantiis multa profert. Serum cum aqua omnino confunditur, vt internosci nequeat: illi etiam permiscetur tenuior sanguinis portio, ex cuius colore liceat de humoris natura & specie quodam modo iudicium facere. Crassior sanguinis portio & fibrosa subsidet in imo: quæ pura & secundum naturam esse iudicabitur, si lucida, tenuis, subalbida, & cohærens fuerit. At crassior crassum etiã sanguinẽ inesse: obscura & nigra alióve infecta colore, sanguinem vitiosorum humorũ fæcibus inquinari commonstrat, quos ipsa coloris differentia discernit. Si parum illa cohæret, distractáque facilè dilaceratur, summæ putredinis est argumentum.

De arteriarum sectione. CAP. XVIII.

MAIOREM arteriam in cubito venæ substratam, aut eam quæ in poplite sita est, neque ex industria, neq; imprudenter incidere sit tutum. Eius enim sanguis ęgrè restingui potest, nempe tenuis & calidus impetúque prorumpens: & sanè nõnulli volentibus medicis vinculo quasi hæmorrhagiã sistere, nata partis gangræna mortui sunt. Neque si reprimatur, facilè queat vulnus ad cicatricem perduci, citra aneurysma ob assiduũ pulsum obque tunicas cras-

ſas & præduras. In ipſa verò aneuryſmatis chirurgia non pauci periere. Præſtat igitur quum neceſſitas poſtulat maiorem arteriam totam obliquè in tranſuerſum ſecare: nam ſanguis deinde ſiſtitur, vtrinque ipſius extremis retractis, & vulneri impoſito emplaſtro ex aloë ſuprà deſcripto. Minores verò arterias quæ in ſummis artubus, in capite, in manibus & in pedibus extant, licet citra hęc pericula incidere: vt quæ agglutinari poſſint, præſertim in molli humidóque corpore, quali mulieres ac pueri præditi ſunt. Confert autem harum ſectio quum vehemens diuturnúſque dolor circum membranas vim infert, qui pungenti ſimilis eſt ob membranæ ſenſum, & qui pulſans eſt ex arteriarum motu. Sanguis enim multus, tenuis & calidus in affectę partis arteriis coërcitus, fit doloris cauſa. Itaque ſi partibus extremis inuestigentur ac ſecentur arteriæ, quę à ſedibus illis affectis procedunt, dolor omnino vaneſcit. Pauci hoc tempore arterias incídunt, quòd non admodum conſpicuæ ſint, nec facilè ſit illas conſequi. In temporibus tamen ſectæ calidas acréſque oculorum fluxiones inhibent, quarū gratia totæ diſcinduntur, aut inuruntur candente ferro, vel cauſtico medicamento. Pone aures ſecantur in vertigine, in diuturnis capitis doloribus calidis atq; ſpirituoſis, in faciei rubore & quibuſdam aliis capitis affectibus inueteratis. Quæ inter pollicem & indicem excurrit, aperitur in diuturnis laterum doloribus inter viſcera & diaphragma poſitis. Iuxta malleolū ſecta vetuſtos lenit coxendicum dolores qui iamdiu inualuere. Semper autem eius delectus habeatur, quæ è directo affectæ ſedis eſt, ad quam ne accedendum quidem fuerit, corporis totius prouiſione neglecta.

De particulari ſanguinis vacuatione. CAP. XIX.

QVVM ſanguis aliqua in parte ita inhæſit vt nec ſecta vena nec medicatione reuelli poſſit, ab ea potiſſimum parte quæ offenditur educendus eſt remediis quæ ei ipſi parti liberandæ inſideant. Eiuſmodi ſunt hirudo, ſcarificatio & cucurbita, quæ à parte iam læſa ſanguinem manifeſtè exhauriunt. Hirudo morſu trifidum vulnus infligit, quod non cutem modò, verum altiùs quoq;, ſi ea tenella vt pue- *Sanguiſuga.*
ris

tis & infantibus est, penetrat. Exhausta porrò exinani-áque & accuratè præparata auidiùs tutiúsque sugit, feréque continenter dum copia turgescat saturáque procidat. Plerumque etiam sublata ea sanguis confertim profluit, si præsertim in prominentem venam erat infixa: ac tum pro scalpello & phlebotomia est. Ita quidem ex hæmorrhoide tam copiosum interdum sanguinem euocat, vt emplasticis adstringentibúsque medicamentis sit opus, & puerorum cubito infixa phlebotomiam exæquet. Quæcunque sic è vena caua haurit, pro vniuersali vacuatione habenda est. Quæ verò duriusculæ cuti, aut ei parti cui nulla sit amplior vena subiecta adhærescit, quam solùm partem attigerit, euacuat: aut certè minimum è vicinis, nihil verò prorsus ex alto aut ex distantiore loco prolicit. Quocirca iis duntaxat partium vitiis exugendis adhibetur, quæ in summa sunt cute, vt scabiei, vitiligini, impetigini, pano, nasi facieique rubori & elephanticorum tuberculis.

Scarificatio fit epidermide minutim scalpello discissa: quę tamen & nonnunquam altius subiens veram cutem ferit. *Scarificatus.* Vacuat è sola parte diuulsa, nisi fortè venam conuulneret: exitum enim facit humori subiecto, nec tamē vi quicquam ex alto aut èlonginquo trahit. Quo altius scalpellus adigitur, eo plenior sanguinis est effusio. Expurgandæ cutis remedium est scarificatio, ac eorum quoque affectuum quibus dixi hirudinem opitulari: quinetiam eorum qui in cutem irruperunt eique iam contumaciter obhærent, vt scirrhi, inueteratæ phlegmones, & cuiusuis corruptæ materię. Ad hæc gāgrænæ, sphaceli & aliorū in quibus natiuus calor strangulatus ventilari desiderat. Largius autē ac vberius scarificatio sanguinem profundet, si protinus adhibeatur cucurbitula. *Cucurbitula.* Hæc enim vi flammæ atque caloris non modò quicquid tenuis fluxique humoris ac spiritus partē circumfundit, sed & quod in locis distantioribus, penitioribúsque inest, validissimè trahit. Atque si cutis antè ferro exasperata est, id manifestè in se prolicit: sin verò leuis ea & integra manet, è distātioribus penitioribúsq; euocat in cutē, ac in eam sedem transfert cuicunq; fuerit impacta. Itaq; inhęrens cucurbitula cute iā incisa, corporis summas partes expurgat, multo quidem potentius, quàm aut scarificatio simplex,

aut hirudo, iisdemque succurrit affectibus. Leuis autem & quæ sine scarificatione imponitur, nō manifestè sanguinē, sed vnum spiritū extrahit. Cæterùm humores ad sese rapit, irruētem fluxionem reuellit, sanguinis profusionem vndecunque factam directo contrarióque loco imposita sistit, quum præsertim ex vena sanguinem mitti reuellique imbecillæ vires minimè sinunt. Errabundum vterum fluctuantemq; humorem cohibet: eum verò qui parti iam hæret impactúsq; est deriuat: & eum qui in alto corpore demersus est euocat in summum: vt idcirco stuporis, paralysis, inueterati doloris accommodatū sit remediū. Flatus verò ac spiritus quauis sede coërcitos expeditè dissoluit atque dissipat. Proinde palpitationem, singultum, colicum, nephriticúmq; cruciatum ocyssimè compescit. Expeditissimum hoc prǽsidij genus ac minimè periculosum. Neque enim corpus vlla qualitate labefactat neque vires infringit.

Hactenus remedia exposui quæ sanguinem tum vniuersim tum particulatim detrahunt, ad ea deinceps accingar, quæ non hanc illámve, sed nullo discrimine omnem corporis materiam vel absumunt vel dissipant.

Vniuersalis quæ per habitum fit corporis euacuatio. CAP. XX.

EORVM quæ per summa corpus exhauriunt vacuántq;, alia sudores conspicuè cient, alia halitum tenuémque substantiam perspiratu digerunt. Hoc genere continentur inedia, vnctio & frictio: illo exercitatio, balneum, laconicum. Phlebotomiæ vires proximè imitatur inedia, sensim ac pedetentim sanguinem absumens quem semel ac repente phlebotomia vacuat: præterea verò crudos humores aliósque complures dissipat, omnisque generis excrementa propellit. Etenim natura libera nec impedita, salutaria quæque nobis continenter procurat. Quum igitur consuetus corpori cibus aut subducitur aut ex toto circumciditur, huiúsque penuria inest, insitus nobis calor omnium naturalium functionum author, per omnia diffusus ac insertus noui cibi copia minimè implicatus, vbique vim suam exerens, inualescit. Ac primùm quidem vtilem succum & sanguinem

Inedia & eius effecta.

guinem in corporis partiúmque substantiam mutat absumitque nutritione: tenues verò humores ac superuacuos in halitum digerit & sine sensu dissipat: crudos concoquit, mutátque in sanguinem alendo corpori idoneum. Ex superuacuis autem crassos attenuat, lentósque detergit: ac proinde strenuè expedit obstructiones, adhæc quicquid concoquere non potest, id saltem præparat, viásque omnes corporis quibus excludatur patentiores expeditiorésque facit. Tum etiam expultrix facultas quæcunque præparata fuerint, in expurgationis vias adducit expellitq; foras. Hinc plerumque aluus sponte soluitur, vomitiones erumpũt, vrina profunditur vberior, cerebri excrementa defluunt, & quæ à purgationis via longius absunt perspiratione dissipantur. His corpus vniuersum sublato quasi onere leuatur, respiratio libera fit ac facilis, mens sensúsque omnes expeditiores alacriorésque euadunt. Hæc dum confert inedia, impuro quidem corpori plerumque vẽtriculum vitiosis implet humoribus: vnde stomachi erosiones, vigiliæ, corporis perturbationes & vertigines, quòd scilicet insitus calor perinde ac medicamentum noxios humores exagitet in alimenti penuria. At verò perturbatos ea demum subigit, domat atque depellit, vnde magna sequitur trãquillitas & morborum multorúmque symptomatum sedatio, superstite quidem etiamnum & integro naturali calore. Hæc sanè moderata efficit inedia, vt quæ acres humores exacuit, incendit, calfacitque corpus. Immoderata verò quoniam pabulo atque etiam superuacuo humore absumpto, ipsam quoque partium substantiam dissipat, quę caloris est sedes, corpus tandem refrigerat, virésq; comminuit & obterit. Salubris est tempestiua abstinentia, & apprimè vtilis quæ per inediam fit euacuatio. Etenim blandè nulláq; violenta aut corporis aut humorum impulsione, nulláq; aliena qualitate in corpus inducta sensim ac lentè progreditur. Acutis porrò vrgentibúsq; morbis sola inedia vix tutò succurri potest, sed aut venæ sectione aut pharmaco expeditè vacuandus est corruptus ac putridus humor, qui de sua bonitate plurimùm decessit, & quem insitus calor neque amplius in benignum reducere, neque de repente exturbare potest. At leues morbos ex cruditate futuros arcet cibi parsimonia:

eosdem recens genitos facilè persanat inedia: inueteratos quoque eos plurimùm coctione lenit, tandémq; profligat. Ea ipsa ex plenitudine futuros conuenienter inhibet, quòd sensim ac tempore onerantem copiam eximat. Qui verò iam præsentes ex copia sæuiunt, eos nō inedia, sed venæ sectio expeditè tollit. Sed & in crudioribus morbis materiæ situs æstimandus. Nam quum venis aut summis partibus vt capiti, vel plenitudo, vel cruditas, vel pituita grauis molestàque est, cibus parcus siccúsque confert, ea moderatione vt precordia primásque partes ne collabātur alat, nō autem ad corporis summa ipse pertingat. Quum verò aut in ventriculo aut in prima corporis regione vitiū inherescit, multo parcior sicciórque victus imperandus. Inedia appellatur modò abstinentia modò parsimonia non cibi duntaxat, sed & potus, qui magis promptiúsque quàm cibus tum viscera tum venas implet, iisque negotium facessit. Quos igitur morbos inedia non sustulit, medicatione curato.

Exercitatio. Exercitatio aliquantum quoque, sed quàm inedia minus absumit ac digerit, idque magna tum corporis tum humorum perturbatione. Hec nullum extrinsecus corpori calorem confert, sed ingenitum nobis & innatum suscitat, qui dein quoquouersum effusus corpus humorésque calfacit. Vnde alimenti cōcoctio, distributio, nutritióque fœlicior. Eadem sanguinē & humores extenuat, mollit, colliquat & diffundit, atq; adeò perturbat, vt sua illi vasa impleant atq; distendant, vixque turgentes contineri possint, sed vi impulsi aut foras exiliant aut impetu in partem aliquampiam irruant. Ipsa etiam cutis spiracula laxat & resoluit, quúmq; validior suscitatus est calor, spiritus quoquouersum in corpus impelluntur, qui ductus omnes reserant viásque expurgant, & oborto sudore copioso superuacua propulsant. Nō ægrotantium, sed bene valentium est quæ exercitatione fit sudorum eruptio. Etenim quia vires exoluit corpúsque defatigat, laboranti grauis importunáque est. Bene valenti ad præcautionem accommodata, concocto certè ac iam distributo cibo aluóque subducta. Impuriori corpori vitanda exercitatio. Quum enim vitiosos humores confundat ac perturbet, quos tamen nec euincit nec prorsus depellit, plerumque morbis grauioribus rudimenta ponit.

Balneum

Balneum dulcis aquæ longè quàm exercitatio potentiùs spiracula laxat remittitque, humores calfacit, extenuat, fluxósque colliquat. Ex his fuliginosos non modò dissipat è summis, verumetiã ex intimis corporis regionibus tenues & fluxos foras euocat prolicitque sudores. Crassiores verò quos nõ discusserit, colliquat & tanta vi concitat, vt in alias plerumque partes iactati confluant. Quocirca balneum iis aduersissimum est qui morbo graui tenentur, atque iis qui citra morbũ impuro plethoricóve sunt corpore, & quibus nobilioris cuiusdam visceris imbecillitas inest, aut præcordiorum durus reniténsque tumor. Quippe liquatus humor præter naturam in partem languidam decumbens in phlegmones discrimen adducit. Vtile verò & accommodatum iis deprehenditur, qui squalidi extenuatíque sunt, & quibus iam magna partium solidarum inest ariditas: atq; iis etiam qui ex febris ardore quasi retorridi euaserunt: melancholicis quoque & crasso terrenóque humore oppressis. Sed & in iis cautio adhibenda, ne vlla subsit in venis primis copia crudi humoris, quæ in omne corpus rapi possit: néve inter administrandum horror vllus incidat, qui febrem prænunciare solet. Tanto autem manifestius atque validius hęc efficit balneum, quãto vel natura vel arte calidius obtigerit, siue sulphureum, siue nitrosum, siue medicamentorum calidorum permistione comparatum sit. Solium verò aquæ calidæ in quod resupinus æger à genibus ad vmbilicum demergitur, non mouendis sudoribus destinatum est, sed aut molliendo reserandóque vtero, aut leniendo dolori, qui ventris imas partes excruciat. *Balneum.*

Laconicum in quo sicco calore sudor elicitur, humores è corpore aliquanto valentius quàm balneũ resoluit. Morbis accommodatur frigidis atq; diuturnis, quorum materia aut in artubus aut in summo hæret corpore. At quoniã in eo vapor feruidus, non solùm corpori extrinsecus occursat, verumetiam respiratione intro sese insinuans, ac in omnia diffusus corpus haud mediocriter incendit & exiccat, nec calidis, nec acutis affectibus, nec impensè bilioso, nec extenuato corpori decernendum. Quum verò humores conturbet corpúsque vehementer lacessat, iisdem atque balneũ obseruationibus vsurpetur. His vacuandi generibus *Laconicũ seu hypocaustum.*

humoris atque spiritus non exiguum ex vniuerso corpore dissoluitur in sudores, qui tamen per febres acutósque morbos, si res expostulet, leuioribus mouebuntur auxiliis.

Vnctio & frictio. Iam verò vnctio atque frictio summa duntaxat corporis exinaniunt, neque humores intus ac penitus abstrusos, neque corpus ipsum insigniter conturbant. Mollis quidem longáque frictio corporis summa excalfacit, cutis spiracula laxat dilatátque, quibus ex causis humores in extrema corporis effusi incalescunt, extenuantur & liquefiunt, qui demum sponte sua dissipantur & euaporant. Vnctio calida eadem, sed aliquanto validius confert. Altius siquidem penetrans non modò cutem emollit, verumetiam corporis interiora & humores cõtagione calfacit, extenuat, dispérditque. Leuior tamen est vnctio & tolerabilior frictione longa. Illa quidem in acutis morbis, longa verò neque in acutis neque in crescentibus est ex vsu.

His mihi cõcludenda videtur de venæ sectióne deq; omni vacuatione vniuersali suscepta tractatio, quam idcirco paulo pleniorem institui, vt omnia complecterer, quæ in hanc rem pertinent, & quæcunque veterum scriptis ambigua sunt aut controuersa, perspicuam lucem acciperent. Quæ si cui vix licet omnia ad vnguem ipso medendi vsu complere, conandum tamen est, vt ad illa tanquam ad certam legem & regulam opus omne dirigat.

LIBRI SECVNDI THERAPEVTICES, DE VENAE SECTIONE, FINIS.

METHO-

METHODI MEDENDI, LIBER III.

DE PVRGANDI RATIONE.

Quid purgatio, quótq; eius differentiæ. CAP. I.

VRGATIO, est eorum quę sola qualitate molesta sunt euacuatio. Qualitatis genere non eas solùm complector quæ primæ appellantur, sed & secundas & cuiusuis substantiæ corruptionem. Nam corporis excrementa & humores superuacui quũ immoderatius exuperant, non multitudine, sed qualitate peccant: quemadmodum & qui aut nimium crassi sunt aut glutinosi aut acres. Prętereà tum hi, tum etiã qui propriè succi nuncupãtur, si vel intemperiem, vel alienam qualitatem, vel corruptionem sortiti sunt, qualitate peccant, & cacochymiæ nomine continentur. Quum igitur hæc vitia à naturali cõstitutione eousque iam recesserunt, vt neque victu neque alteratione sola emendari, neque naturæ calorisq; beneficio in pristinam bonitatem reduci possint, auferenda certè sunt, omnisque eorum materia tanquam inutilis prorsus extirpanda. Id autem purgatione fit, quę vna cacochymiam subtrahit. Vené sectio cum fortasse vitiosum humorem qui consistit in venis, at nõ syncerum euacuat, sed sanguine & vtili humore permistũ. Purgatio verò id solum quòd vitiosum est & qualitate peccat, vtili relicto, nisi fortè immoderatius efferatur. Purgatio alia sponte, alia arte & medicamenti ope fit, quæ propriè appellatur medicatio. Hęc rursum duplex, vniuersalis & particularis. Vniuersalis non quæ omnes humores, sed quæ ex vniuerso corpore aut certè maxima ex parte superuacua deducit. Particularis quæ partẽ quampiam propriis vitiis expurgat, vt è cerebro per palatum & nares muci deriuatio: è pectore & pulmone excreatio: arenularum aut puris è re-

ἡ κάθαρσις.

ἡ φαρμακία.

nibus emictio: vteri per ceruicem expurgatio: & quæcunque rupta cute è quauis particula fit eruptio. Est porrò vniuersalis triplex, alui perfusio, vomitio & quæ alui nuncupatur deiectio: de quibus sigillatim accuratiùs disserendum.

De clystere CAP. II.

ὁ κλυσμός.

INTESTINORVM præsertímque crassiorum vitiis aptè clyster succurrit. Eo quippe integris viribus pertingit, quò epoti medicamenti vis non nisi hebetior & longo viæ prolapsu fracta, ignauior accedit. Quot igitur in intestinis vitia, tot & clysterum genera: alij dolores leniunt, alij humores acres consopiunt, alij vlcera detergunt aut siccant, alij fluxiones cohibent, alij euocant. Horum rursus alij flatus discutiunt, alij fæces emolliunt, alij humores eliciunt è vicinis partibus, qui purgantium genere propriè contineri solent. Nam præter flatus ac fæces cibiq; reliquias, nō pauca etiam in intestinis cumulatur superuacanea pituita, quæ nonnunquā proruit è cerebro, assiduò autem ex ventriculi & intestinorum nutritione vt peculiare excrementum succrescit: maximè verò quibus ex multa ingluuie aut ex glutinosis cibis magnus est cruditatum prouentus. Ea quidem initio aquosa aut etiam mucosa existit, quę diutius in longo viæ anfractu, præcipuè verò in cæco intestino, aut in coli cellulis inhęrescens, caloris vi tempore crassescit dum & vitrea & gypsea euadat. Talis interdum modò seorsum, modò fæcibus circunducta sponte redditur: plerumque tenacius intestinis adhærescit, vt neque illabenti excremento, neque medicamento cedat. Cumulata hæc copiosior, atque tum intestina, tum mesenterium inferciens, caput, sensus corpúsque vniuersum degrauat, obstructionum multorúmque morborum procreatrix. Similis est & humorum quorumlibet ratio, qui aut sponte, aut purgationis vi è visceribus decussi & in intestina deuoluti, illic subsistūt & hærent. Hos ergo attingens clyster incidit, extenuat, detergit, secúmque deducit: ac multa sæpe crassa detrahere cernitur, quæ nulla purgationis vis excludit. Sed & inferiora expurgans, superiora consequutione exonerat: etenim viscera pressaque præcordia liberat meliúsq; spirantia facit. A clystere

ſtere omnis eſt purgationis initium: hic deiectionis viã parat & expedit, vomitionis impedimenta ſubtrahit. Quúmque in inteſtina defixi humores aliíve eorũ affectus ſanandi ſunt, flatus fæcésq; clyſtere in primis excludendę, vt dein ſit in ipſos affectus vis efficacior. In latus dextrũ decumbenti facilius celeriúsque ſubit, ſurſumque excurrens inteſtina proluit: ſiniſtro decubitu in recto aut in colo inteſtino, quod aliorum mole premitur, plerumque ſubſiſtit. Tepens iniiciendus, idque ſenſim, ne impetu flatus ſurſum magnis torminibus compellat. Ad alui ſubductionẽ, quòd ſæpe conturbet ſubuertátque cibum, ventriculo vacuo indendus eſt: ad medicationem verò eo etiam cibis cõferto admittitur, diúque continendus eſt vt tempore vires ſuas potentiùs exerat. Hoc diutius ſubſiſtente poteſt laborãs cibum ſumere, aut huic etiam-ſi volet indormire: nam poſtea licet non ſyncerus, ingenti tamen fœnore redditur. Rarenter admodum aut in ventriculum ſubit, aut in meſenterij venas rapitur, licet odore vel ſapore os naréſve feriat, aut etiam vrinas inficiat. Qui naturæ conueniens pro alimento ſubditur, abſorbetur interdũ ſi lõga fuit inedia aut parſimonia cibi. Sæpe etiam quũ vehemẽtes cruciatus quales colici ac nephritici torquent, ſubſiſtit ac manet ſurſúmq; repit. Dolor enim omnia quaſi abſorbens vacuationem cohibet. Ferè tamen remorantem clyſterem acrior alter aut glans reuocat.

Glans clyſtere longè ignauior eſt, nihil quippe eorum eluit aut ſanat, quæ inteſtina afficiunt, ſed aluum duntaxat idcirco mouet, quòd acrimonia podicem ad deſidendum ſtimulet. Crebrior hæmorrhoidas irritat & aperit, acriórque vlcus interdum excitat. Ad podicis vitia ſolent omnis generis componi, adſtringentes, detergentes, lenientes, prout affectus conditio poſcit.

De Vomitione. CAP. III.

VOMITIO, eſt impetu ventriculi ſurſum facta reiectio. Quum immoderato potu ventriculus fluctuat, redundans humor plerumque ſine ſenſu per gulam in os refluit, crebráq; expuitione redditur. Lumbrici quoque interdum ex inteſtinis per ventriculũ & gulam in os ſurrepunt: atque ὁ ἔμετος.

in nausea & cordis dolore tenuis aqua è ventriculo confertim in os confluit. Hi motus omnes tametsi sursum præter naturam fiunt, nondum tamen possunt vomitionis appellatione contineri; sed qui duntaxat manifesto ventriculi conatu obtigerint. Vt enim vterus in partu collectis vndique viribus sese arctissimè summis partibus adstringit quò fœtum excludat: ita & ventriculus rei noxiæ iniuria lacessitus compresso fundo totus sursum impetu fertur, vomitione quicquid infensum est excutiens. Motus hic omniũ est naturalium manifestissimus, quo & ventriculus de propria sede exiliens, assidentes partes quibus annectitur magna vi diuellit. Hinc vomitio difficilis violentáque est, aliis tamen magis, aliis minus. Quibus pressum angustúmque pectus, & quibus ceruix gracilis & oblonga, ij rarò ac certè violenter vomunt: facilè verò & occasione leui qui contrario sunt habitu. Violẽter rursum & periculosè asthmatici, tabidi, & ij quos præcordiorum inflammatio aut dolor exercet: metus enim est aut suffocationis, aut cruentæ expuitionis, aut ruptionis, quemadmodum & in motu omni vehementiore. Crebrior difficilisque vomitio ventriculum, præcordia & quæ sub his sunt viscera, crebra validáque cõcussione debilitat, eóque humores rapit impuros: caput implet sensúsque degrauat & offundit. Quę verò facilis & moderata obtigerit, saluberrima est & purgationum omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit & vacuat, omnem quę in ventriculi capacitate in eiúsve tunicis hæret illuuiem in primis expurgat, è præcordiorum membranis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores synceros elicit, quos plerumque nec hiera nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare potest. In ventriculum enim ex his locis viæ breues ac expeditæ magis quàm in aluum directę sunt, per quas facilis est vomitio. Quanquam autem primùm ab interioribus euellit, consequutione tamen caput reliquúmq; corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à pręcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio, crebræ vomitioni, ventriculo pręcordiísve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hemicraniæ,

οἱ δυσημεῖς καὶ εὐημεῖς.

Vomitionis facilis cõmoda.

craniæ, vertigini, incubo, epilepsiæ, suffusioni, omnibúsque capitis affectibus, qui præcordiorum sympathia contracti sunt, & quos è præcordiis in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocunque igitur affectu languescit appetentia, & nausea vomendique desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quę illinc nō facilè labuntur in aluum, promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur vomitionis vis ęstimanda. Cui autem ægrè ea cietur, diligens adhibenda est præparatio. Quum enim vel ex corporis conformatione, vel ex humoris situ & crassitie, vomendi conatus angere solet, ac faciei oculorúmque rubor, capitis tensio, sudor multus & interceptus spiritus obtingere, idque citra vacuationem vllam, non nisi adhibita præparatione vomitio tentanda. Primùm igitur attenuandus detergendúsque humor, atque iis viæ molliendæ & laxandæ sunt quę posthac traduntur. Corpore autem conuenienter pręparato, quum vomendi necessitas premet, addendus stimulus vt artis & naturæ concursione effectus edatur perfectior. Ferè quidem ieiunos nausea vomendiq; desiderium premit, quum exinanitus ventriculus noxiorum humorum incursione infestatur. Nam pastis benignitate cibi noxius humor demulcetur lenitúrque nausea. Sæpe verò noxius humor ventriculum stimulat cogitque cibum vomere, nec tamen ipse prodit, vt quum extrinsecus ventriculum feriens nondum in eius capacitatem penetrare potest, aut quũ lentore suo intus illi tenacius adhęrescit. Itaque synceri humoris superuacui vomitio ieiunis maximè cienda: quanquam tum leuiusculus cibus pharmaco præmitti potest, vt facilior succedat vacuatio. In id etiam corpus turbandum agitandúmque est motu & exercitatione. Atque quum oborto cordis dolore illuuies copiosior effluens laborantem vrget, prono situ collocandus firmato capite & vẽtriculo manu cõpresso, dũ primùm cibus & pituita, deinde bilis varia, quantum necessitas postulat eruperit omnisq; impetus sedetur. Si violentior vomitio nimiopere fatigat superueniatq; vertigo, æstus, angustia, suffocatio, cordis aut ventriculi compunctio: aut si immoderatiùs exuperat atq; vel succos vtiles vel sanguinem elicit, vel ramenta, vel nigrũ quid-

Ad vomendũ præparatio.

dam fœtidũ atræ bili persimile, lenienda certè & cõpescenda: atq; in quiete continendus est laborans, ventriculus fouendus spongia macerata in aceto tepente, atq; iis etiã firmandus quæ posthac dicentur. Quúmq; sedata vomitione pulsus plenus & validus existit, placidus somnus sponte obrepit, facilis & libera est respiratio, appetentia bona reliquúmque corpus leuius, vtilis ea censeri debet & consentanea. Contrà verò inutilis & noxia, si contraria appareant.

De purgantium medicamentorum viribus, ac primùm vt vnumquodq; familiarem humorem totius substantiæ similitudine deducat. CAP. IIII.

PVRGANS medicamentum humorem communi quodam omnium tractu prolicere non pauci censuerunt, eiúsque portione detracta aliam dein consequutione quadam, ei quæ euacuata sit succedere, idque ne vacuum quicquam & inane in corpore subsistat. Neque medicamentum vnum quempiam humorem, sed omnes promiscuè hirudinis aut cucurbitulæ modo trahere, eum tamen qui tenuior & ad fluẽdum aptior sit, primùm sequi, ab hoc deinde crassiorem, postremò crassissimum: atq; si medicamentum infirmum & inualidum erit, nihil præter serum vacuari, si validius, cum hoc etiam bilem flauam, sin valentissimũ, tum pituitam tum bilem atram. Huic sententiæ suffragãs Auerrhois putauit tenues humores quia purgationi aptiores, prius quàm crassos omni medicamenti genere prolici. At si satis rerũ peritus animaduertisset rheumbarbarum, agaricum atque sennam, etiã ex hydropico corpore non aquam, sed crassos humores: scammonium verò & iridem non crassos, sed tenues serososque vel ex corpore sano elicere, non tam turpi credo errore lapsus esset. Si vacuationis ordine tenuia semper cæteris antecedunt, cur non & sanguis prius quàm bilis atra defluet, quem constat multo tenuiorẽ esse? Hæc opinio dum vnicum medicamenti genus sola pro vacuandi ratione quantitate mutatum satis fore humoribus omnibus expurgandis statuit, perturbato rerũ ordine summam confusionem inuehit. Hæc incommoda circumspectius animaduertẽs Hippocrates, rectè nouit medicamen-

tum

tum humorem qui in corpore præter naturam continetur attrahere non communi & promiſcua quadam vi,ſed totius ſubſtantiæ ſimilitudine inſitáque familiaritate. Medicamentum (inquit) quum in corpus fuerit ingreſſum,primùm ſanè id quod omnium maximè ſibi natura reſpondet atque ſimile eſt deducit, deinde alia quoq; trahit & purgat, quemadmodum ſemina & ſtirpes terram vbi ſubierint,id quod in terra ſecundum ipſorum naturã eſt,ſibi attrahunt, ſiue acidum,ſiue dulce,ſiue amarum,ſiue ſalſum,ſiue aliud quidpiam diuerſum. Primùm igitur eius quod ſibi naturali ſimilitudine coniunctum eſt plurimum arripiunt, tum cætera deinceps attrahunt. Talem quoque modum & medicamenta in corpore ſeruant. Etenim quæ bilem mouent primùm hãc meraciſſimam purgant,deinde mixtã. Quanquam igitur attractio aliàs caloris,aliàs vacui & inanitionis vi,aliàs totius ſubſtantiæ ſimilitudine fit,quæ tamen à medicamentis purgantibus eſt,vna ſimilitudinis proprietate completur, qua & ſtirpes ſuccum è terra ſibi idoneũ,& vnaquæque corporis particula id quod in ſanguine ſibi familiare & conueniens eſt,& lapis heraclius ferrum,& paleas ſuccinum prolectat. Hæc autem ſimilitudo non temperamentorum, ſed ſubſtantiarum eſt. Illa quippe attractionis cauſa ſtatui minimè poteſt:quandoquidem nullum medicamentum eſſet trahendæ pituitæ idoneum,quum illa frigida,vniuerſum verò purgantium medicamentorum genus calidũ habeatur. Ergo ſola ſubſtantiæ ſimilitudo cauſa eſt cur medicamentum hunc illúmve humorem alliciat. Hæc autem ſubſtantia non ipſa eſt rei materia,à qua vnumquodque aut tenuis aut craſſæ ſubſtantiæ dicere ſolemus: neque huius ſubſtantiæ ſimilitudo attrahendi cauſa exiſtit: nam neque agaricus,neq; colocynthis tenuis ſubſtantiæ quum ſit,craſſiorem pituitam, neque rheumbarbarum quòd aſtringentis & ſolidæ craſſæque ſubſtantiæ, tenuem bilem educeret. Sed præſtantior eſt tota illa ſubſtantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat, quæ totius ſubſtantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur cùm neque materia ſit, neque temperamentum, neceſſe eſt rei ſpecies & forma ſit, quæ præcipua eſt ac ferè tota compoſitæ rei ſubſtantia. Admirabiles eius proprietates neque colore, neque ſapore,

Lib. de Natu. hominis.

Proprietas ſimilitudinis, qua medicamentum familiarem humorẽ allicit, vnde nam proficiſcatur.

neque odore, neque vllis ſenſuum qualitatibus, ſed operibus ſolis percipi poſſunt, vnde à pleriſque cæcæ & occultæ nuncupatæ ſunt. Quæ porrò eadem continentur ſpecie, ſubſtantiam non ſimilem ſed planè eandem habere dicuntur: vt ferrum ferro, magnetem magneti, non ſimili, ſed eadem ſubſtantia dicimus. At verò magnetem ferro ſimilem, non eundem, quòd eorum ſubſtantiæ ac formæ affinitate quadam & familiaritate coniunctæ ſint. Eadem in medicamentis quoque eſt ratio: cenſerúrque agaricus pituitæ tota ſubſtantia ſimilis. Ea autem ſubſtantiæ ſimilitudo attractionis eſt cauſa, atque vnumquodque id trahit quod ſimile, non quod eodem eſt genere. Sic agaricus pituitam, non agaricus agaricum trahit, nec pituitam pituita. Itaque perperam Auicennas colligit, ſi attractio fit à ſimilitudine ſubſtantiæ, oportere ferrum attrahere ferrum, aurúmq; aurum. In hac autem ſimilitudine quod validius eſt trahit infirmius, vt agaricus pituitam, non contrà, quòd agarico vis inſit potentior, quam & temperamenti calor plurimum impellit. Si quando autem contingat tam exiguam medicamenti portionem exhiberi, vt ab humoris copia obruatur, ea omnino fruſtrabitur purgandi facultate, & in alienã vertetur ſubſtantiam. Vſus enim tres notauit purgãtium medicamentorum ordines. Vnus eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, in quo habentur colocynthis & ſcammoniũ. Alter benignorum, quæ minimum ab alimenti natura defecerunt, cuiuſmodi ſunt pruna, violæ, manna, ſerum lactis, caſſiæ medulla. Tertius mediocrium, in quo ſunt rheumbarbarum, agaricus, ſenna, aloë. Itaque in corpore valido atque inedia exhauſto, benigni medicamenti exigua portio in corporis ſubſtantiam faceſſit: maligni verò portio vel exigua in putredinem veneno finitimam: mediocris in humorem vacuandum, qui ex ſuperuacaneorum eſt genere alendo corpori minimè idoneus. Licet igitur agaricus calidus ſit, verti tamen nihilo minus poteſt in pituitam, vtpote qui (quemadmodum & cnicus) tota ſubſtantia non temperamento pituitoſus ſit. Hac rerum commutatione temperamenti qualitates pereunt, permanente ſubſtantia.

Medicãmentorũ purgantium ordines tres.

Purgans

Purgans medicamentum nonnunquam alium quàm proprium & sibi familiarem humorem extrahere è corpore. CAP. V.

APTAM vtilemq; purgationem efficiunt medicamentum accommodatum satisque validum vt humorem exturbet: natura robusta quæ proritantem humorẽ expellat & purgationem moderetur: humor tenuis & ad fluendũ aptus: corporis viæ per quas fluxurus est patentes & liberæ. Siquid horum desit, aut languida, aut inutilis erit purgatio. Inutilem dico quæ vel alieni est humoris, vel effrenata existit. Qyum igitur vacuandus humor corporis parte densa, adstricta, vel obstructa coërcetur, neque huic purgationis viæ patent: aut quum vel nimiũ glutinosus crassusq; est, vel crudus aliisque humoribus omnino permistus, vel in longinquas partes disiectus, tametsi natura valens conuenienti medicamento proritetur, languida tamen aut inutilis succedet purgatio. Languida quippe ac imperfecta eius humoris qui vacuãdus erat: inutilis verò alterius qui paratior occurrerit. Medicamentum enim quod proprio humore frustratur, quemuis obuiũ & paratiorem impetu adoritur atq; exturbat, eũ scilicet qui aut ad fluendũ est aptissimus, aut immodicè exuperat, aut in via purgationis subsistit. Is enim quouis medicamẽti genere impulsus excidit, vt qui sponte etiã interdum elabatur. Id sanè commonefacit Hippocrates. Si enim (inquit) eidem homini idem medicamentum quater in anno voles exhibere, hyeme pituitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima. Qũ ergo melancholicus humor crassus, sanguine permixtus fortè irrepsit in cerebrũ, licet medicamẽtum huic ducendo validum offeratur, potius tamen quàm hunc eam detrahet pituitam quæ in ventriculo & in intestinis solet inhærescere: aut etiam bilem quæ seorsum pura atq; tenuis vel nimia copia, vel corruptela naturam extimulat. Cacochymiam igitur in venis conclusam, aut in corporis habitũ effusam, vix medicamentum (nisi fortè validissimum) detrahet, quòd quę circa ventriculũ, circum viscera primásque venas consistunt, in primis occurrant expurganda. His ex causis nonnunquã accidit vt purgans medicamentũ non

Quæ ad purgationis facilitatem & euphoriam conuenire oportet.

Cur alium quàm familiarem humorem interdum attrahat medicamentum.

proprium & peculiarem humorem, sed diuersum plerumq; exturbet. Quinetiam si effrenata vis eius fuerit, alienum quoque trahet: tum quippe natura vel grauius lacessita, vel iam imbecillitate languens, neque medicamenti vim, neq; humoris impetum coërcere potest. Effrenatæ & immodicæ hę sunt purgationes, ὑπερκαθάρσεις Gręcis appellatę, quibus non modo peculiaris humor, sed & reliqui deinceps profluunt. Etenim violentius medicamentum proprio humore detracto, in alios dein inuadit, ac primùm tenuiorem ad fluendumq; aptiorem prolicit, deinde eum qui crassior atque pigrior sit, postremò sanguinem, quem natura tanquam reconditum thesaurum auidius amplexatur ac retinet. Cholagogum exempli gratia in primis bilē, deinde pituitam, tertio loco atram bilē, postremò sanguinē euocat. Phlegmagogum primùm pituitam, deinde flauam bilem, postea atrā, nouissimùm sanguinem. Melanagogū atram bilem primùm, deinde flauam, tertiò pituitam, ad postremum sanguinem naturę familiarissimum. Effrenatio ea & purgationis exuperantia fieri non potest totius substantiæ proprietate, quòd nullum medicamentum possit omni humori substantiam similem habere. Hanc non pauci ad medicamenti calorem & acrimoniam referunt, quæ tum venarum oscula patefacit recluditque, tum continenter adeò proritat, vix vt humorem suum coërcere possint. Verùm si hypercatharseos ea causa sit, allium, pyrethrū & piper purgandi facultatem sortientur. Quocirca præter peculiarem, quæ sua est cuiusque, necesse est generalem purgandi vim medicamēto attribui, qua in alios quoque humores incumbat, eósque communiter euacuet. Compertum sit in Dione purgandæ bili flauæ iustam congruentemque quantitatem esse rheibarbari drachmas tres: atræ bili, sennæ drachmas sex: pituitæ, agarici drachmas tres. Consilium sit triplex humoris genus expurgare, in idque medicamentum componere & accommodare: aptum id efficaxque comparabitur si cuiusq; triens conferatur, & rheibarbari drachma vna, agarici drachma vna, sennæ drachmæ duæ permisceantur confundanturque. Quod hac ratione compositum foret, nullam vim obtineret, nisi communi quadam & generali purgandi facultate simplicia illa mutuò se fouerēt. Ne-

Quæ sit hypercatharsis causa.

que

que enim drachma vna rheibarbari quicquam bilis purgare potis esset, neque drachma vna agarici pituitæ, neq; sennæ drachmæ duæ, melancholiæ quicquam: neque igitur permista illa, nisi mutuas operas conferrent. Simile enim hic accidit atq; cùm multi nisu communi graue quoddam onus attollunt. Itaque præter propriam, necesse est & generali vi purgandi medicamentum vnumquodque præditum esse, qua cùm nimia purgatio erit, alios etiam humores detrahet, idque adiutum calore & acrimonia.

Purgantis medicamenti facultatem à nostro calore excitari, substantiam verò ad expurgandum humorem non permeare. CAP. VI.

PROPRIETAS peculiarem humorẽ expurgandi è tota medicamenti substantia & ex intimis principiis manans ac defluens, illi non energia & reipsa, sed duntaxat potestate inest. Etenim si scãmonio syncerae bilis portio propius assistat, non hanc quemadmodum magnes ferrum alliciet, sed duntaxat quũ à nostro calore excitatum prorumpet in actum & ad agendum impelletur. Dum enim ventriculi calore medicamentum teritur, calefit, omniq́ue ratione exagitatur, tacita eius facultas quasi solutis vinculis exurgens se promit profertq; vires nouas. Ac tũ vapor ea ipsa facultate præditus illinc prosiliens, per cæcos occultósque duct⁹ in omnes corporis partes quoquouersum effusus, ad noxium humorem pertingit. Atq; is humorem iamdiu fortasse parti consuetũ ac quiescentem, acrimonia incîdit præparatq;, & aduersa qualitate partis naturam acrius stimulat proritatque ad excernendum. Ipsa verò medicamenti substantia in ventriculo intestinísve etiamnum persistẽs, eum ipsum humorem simul prolectat, vt purgatio communiter fiat trahente medicamento & expellẽte partis natura. Non igitur pharmaci substantia ad eum humorem concedit ac permeat, qui vacuandus est, vel hoc argumento, quòd plerumque aluo soluta medicamentum in ventriculo subsistat, aut etiã vomitione reiiciatur, quódq; pilulę duriores posteaquam abundè purgassent, visæ sint nondum dissolutæ, aliàs vomitione, aliàs deiectione reddi. Hinc Paulus præcepit

lathyridis grana integra vorare si imbecillus est stomachus, eáque etiamsi minimè atterantur miniméq; in corpus permeent, validè tamen purgare. Si, inquit Serapio, medicamentum ad humorem longè dissitum accederet, illi familiaritate iungeretur, neq; eum cuius iucunda voluptate perfruitur, detraheret aut exturbaret, quemadmodum neque magnes ferro iunctus idipsum aliò trahit, sed planè retinet ac seruat. Et hæc quidem consentanea iis sunt medicamentis quæ maligna dicuntur, & in quibus vis inest venenata totique corpori infensa. Nam quæ in mediocrium sunt ordine, vt senna & rheumbarbarum, quanquã dum agunt, magna ex parte subsistunt in ventre, corũ tamen tenuior quædam portio irrepit in venas, vacuandumque humorem assequitur, illiusque tum color tum odor manifestus in vrinis est. Benigna verò medicamenta in omne fortasse corpus peruadunt, & noxium humorem quasi vinctum reducunt in ventrem. De quibus ita censuit Aristoteles, Medicamenta vbi ventrem adierunt resolutaque sunt, statim ad venas per easdem feruntur vias per quas cibus commeat. Mox quum nihilo concoqui potuerunt, sed victrice perstiterunt potentia, relabuntur, & quæ sibi obsistunt, secum detrahũt, quæ res purgatio vocitatur. Venter porrò selectum secretumque humorem vbi pariter cum medicamento excipit, gemino stimulo acriùs lacessitus, quum diutius ferre non potest, totis viribus vtrunque excutit, dum à se deponat expellatque per loca conuenientia. Non igitur quem humorem attraxit medicamentum, eundem exigit forásque excludit vomitione aut deiectione, prout scilicet ipsius vis insita in ventriculum aut in aluum irruerit, sed natura sola. Neque enim hinc solùm vomitio obrepit, quòd medicamentum in ore ventriculi inhærescat, ídque infirmet: neque alui deiectio quòd in ventriculi fundum & in intestina id mox illabatur eaque debilitet, sed quòd medicamento proprietas insit, qua familiarem humorem non ad se modò, verumetiam ad certum designatumque locum impellit ac mouet. Vt enim cantharides scapulis brachióve admotæ, non solùm ad se aquam alliciunt, sed & vrinas abundanter cient, quò tamen eorum substantia minimè penetrat: sic propemodum medicamenta quædam extrinsecus ventri ap-

Expulsio noxij attracti humoris naturalis est.

tri applicata aluum ſubducunt, quædam vomitionem mouent. Quanto igitur expeditius eorum ſumpta ſubſtantia, etiam in ventriculo aut in inteſtinis conſiſtens, purgandi vires obtineat exeratque?

Per quos ductus medicamentum humorem detrahat.
CAP. VII.

QVI porrò expurgatur humor ferè per apertos conſpicuosq; ductus traducitur, & à corporis ambitu in venas refluit minores, ab his in maiores, è quibus per iecur in inteſtina deuoluitur. Cæterum in violenta purgatione humores non per hos ſolùm, verumetiã per cæcos occultosq; ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione cõfluunt in ventrẽ. Extincto animante ampliora duntaxat vaſa & ſpiracula cernuntur, plurima in ſe conſidunt atq; conniuent, quæ dum id in viuis erat, vi caloris & ſpiritus diſtenta latius patebant, per quæ non modò tenues, ſed & craſſos glutinoſosq; humores validioris medicamẽti vi deduci putandum. Sic hydropicorũ aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in inteſtina rapitur, aut in veſicã remeat: ſic multa plerumque & è pulmonibus & è cerebri ventriculis, neque tamen per venas, neque per manifeſtos ductus in ventrem illabuntur. Sic & varij artuum articulorumq; tumores, non œdematoſi modò, ſed planè ſcirrhoſi aliàs in aluum, aliàs in os lenta ſaliua deriuãtur ab illitu hydrargyri, cuius vi colliquantur omnia & è toto corpore in os impetu feruntur: ſic deniq; valentiores apophlegmatiſmi non è cerebro ſolùm, verumetiam è ventriculo aliíſque partibus pituitam eliciunt, ea interdum copia, quæ neque cerebri ventriculis, neque totius caluæ capacitate contineri queat. Horum nihil mirum videbitur, ei qui præter rerũ euentus, Hippocratis quoq; ſententiam ſpectabit, qua is corpus intrò foráſq; ſpirabile ſtatuit, & naturam quæ præſertim robuſta validáque ſit, ſemper viam moliri expurgãdis ſuperuacaneis, craſſioresque materias vel per anguſtiſſima foramina deducere, quin etiam per oſſa abſceſſus fieri confirmat: quemadmodum & empyorum & pleuriticorum craſſus humor per denſam membranam traducitur in pulmones, ac demum tuſſi reiicitur. Hæc ſi natura per ſe facit, multò certè maio-

εὔπνουν καὶ ἔκπνουν τὸ σῶμα.

ra & admiratione digniora molietur adiuta trahentis medicamenti vi, præsertim si conuenienter præparatum corpus, atque humor ad fluendum comparatus est. Itaque purgantis medicamenti quod validum sit facultas in omne corpus subiens ac penetrans, humorem familiarem (qui coërcitus non sit) vndique detrahit, non modò amplis patentibusq; viis, verumetiam occultis & sensibus incompertis. Hæc de vniuerso purgantium medicamentorum genere, déque viribus eorum præmittenda videbantur. Nunc verò particulatim medicamenti species quærenda, eiusque quantitas & vtendi ratio: quod vt accuratiùs exequamur, explicandum quibus morbis conueniat purgatio, quod cuique adhibendum purgationis genus, clyster an vomitio, ánve medicatio: quæ medicamenti species, quàm validum & quo id ordine: vniuersè an partitè: deinde quantum & quousque vacuandum sit, & qua id ratione faciendum. His enim tota completur purgandi tractatio.

Quibus humorum vitiis, & quibus morbis adhibenda purgatio. CAP. VIII.

CACOCHYMIAE proprium accommodatúmque remedium est purgatio: quicquid enim impurum adeò corruptúmque est, vt omnino naturæ limites transcendat, quoniam arte nulla emendari benignumque reddi potest, prorsus extirpari eximique debet. Hoc autem purgatione præstandũ, quæ vna omnem impuritatem seorsum ex quauis corporis sede subtrahit & vacuat, ex hac quidem promptiùs ac expeditiùs, ægriùs tardiúsque ex alia. Primæ regionis cacochymia purgatione sola commodè vtiliterq; demi potest: & quæ in intestinis est clystere: quæ circum ventriculum & præcordia, vomitione: vtraque etiam pharmaco, sed maximè quę aut in liene, aut in iecoris cauo, aut in pancrea, aut in mesenterio, aut in abdominis capacitate consistit. Ex his quippe sedibus viæ breues sunt ac directæ, per quas facilè ea ferri potest in aluum, quò sponte etiã interdũ prona ruit. Venæ sectæ vis eò vix vnquam pertingit, neque hinc humores vacuat: sed graui sanè dispendio naturæ ordinem peruertit quicunque impuritate derelicta purum syncerúmque

Cuiuslibet regionis corporis cacochymia quo vacuationis genere & quibus viis eximenda.

cerúmque sanguinem profundit è venis: quique venas sectione exinanitas implet fœda illuuie rapta è primis sedib⁹, quæ quasi sentina est omnis impuritatis. Quis quæso adeò rudis in medendo sit, vt aut ventriculi cruditatem, aut lienteriam, aut dolorem colicum, aut lienis scirrhum, aut choleram, aut hydropē, aut his affines affectus audeat aut tentet vena secta curare? Quinetiam venarum cacochymia sola purgatione, non phlebotomia eximi tota potest: permittitur tamen in hac plerumque venæ sectio, quum tam copiosa accreuit, vt venas supra modum distendens, pericula minetur, quæ ex immoderata impendent plethora, tū enim ad exuperantiam demendam adhibetur. Deinde etiam quum ex ruptis, apertis, aut exesis vasis, vel foras ea prosilit, vel in partem quampiam abscedit: etenim reuellit impetumque sistit. Tertió quum metus est ne ea concitata vehementiùs & quasi furore corpus exercens, in principē aliquam partem feratur: impetum quippe sedat atque compescit. Nonnunquam & citra hæc, quum præceps est morbus, cuius tamē materia in venis conclusa aut cruda est, aut viam expeditam non habet per quam facilè medicamento detrahi possit, eius portionem venę sectio promptiùs quàm purgatio demit, à qua & morbi sæuitia sæpe mitescit, & natura quod reliquum est faciliùs coquit. Sic initio continuarum febrium, si vires ferant, nec venæ nimium exinanitæ sint, sanguis mittitur. Cæterùm quæ in his fit venæ sectio, impuritatis quidem portionem elicit, at minimè synceram sed sanguine permistam: nec vlla potest phlebotomia omnem venarum cacochymiam eximere, nisi fortè sanguinem vniuersum profundat. Nam vitiosus humor æquabiliter sanguini permixtus seorsum profluere non potest. Quocirca licet his ex causis aut necessaria, aut vtilis fuerit venæ sectio, adhibenda tamen est tandem & purgatio, quæ vt proprium remedium reliquias detrahat. Ea porrò cacochymia quæ vel partis alicuius substantiam vel corporis habitum occupauit, medicamento in primis non venæ sectione ducenda: deinde quicquid reliquum fuerit per cutis spiracula, aut per ductus peculiares mouendum. Sic exhauriēda est cerebri pulmonúmve crudior pituita, sic & totius corporis cachexia. At verò in cacochymia quæ regiones

multas æquabiliter infestat, vndelibet vacuationem auspicari licet. Vt si vel ab vniuersa obstructione, vel à stipatione cutis, vel à vigiliis, labore, æstu, ira, pestilentia, vel ab aliarũ euidentium causarum immoderatione, omniũ humorum putredo corpus æquabiliter inuasit, non magni interest à purgatione an à venæ sectione vacuationẽ inchoẽs, quanquã tutius primæ regionis præmittitur purgatio. At quum inæquabilis est cacochymia, ea in primis exhaurienda regio, quæ aut vehementiùs premitur, aut aliis mali initium dedit. Iam verò à causis ad morbos ex cacochymia ortos me conferam. In continua febre quæ æstu magno & lassitudine fatigat, si neque nausea, neque vomitio, neque primarum venarum cruditas est, protinus initio vena secari potest. In ea verò quæ aut ex ventriculi iecorisque constitutione praua, aut ab esculentorum potulentorúmque vitio proficiscitur, quoniam infima regio prius ac etiam magis impuritate sordescit, ex eaque in venas & in habitum corporis vitium irrepsit, expurganda in primis est, vtpote sine qua cæterarum nulla purior euadat. Hac etiam ratione in cachexia, in leucophlegmatia, in hydrope, in ictero atque in aliis plerisque affectibus, quorum impuritas è iecoris aut lienis vitio corpori toti impertitur, purgatione sola vacuandum. Nec quoties vrinæ crassæ ac rubicundæ cernuntur, temerè imperanda venæ sectio: nec si ex hac sordidus sanguis ac impurus emanat, continuò vtilis putanda. Impuro enim mox impurior alius ex ipso fonte affluit. Non igitur è riuulis, sed ex fonte ipso exhaurienda mali scaturigo: cui nisi sit antè prospectum, vix cæteris dein potest arte succurri. Vt autem in his, ita & in febribus intermittentibus etiam atque etiam obseruandum, ne vel confusis vel transmotis humoribus corpus euadat impurius. Nã febres tertianæ quarum causa in iecoris cauo inhęrescebat, sæpe intempestiuè secta vena in continuas abiêre: & continuæ in quibus admodum impura erant viscera, non parum exasperatæ sunt. Exhausto enim sanguine impurus humor, quauis sede sit derelictus, efferatur ferociúsq; sęuit. Aliàs bilis flaua circũ iecur, aliàs pituita vel in cerebro, vel in pulmonibus, vel in ventriculo quasi subsultans detracto sanguine deiectísque viribus grauiora profert symptomata. Constare hinc iã potest,

Quo quaque regio ordine expurganda.

teſt, quibus humorum vitiis & quibus morbis ſuccurrat accommodata purgatio.

Per quas vias inſtituenda ſit purgatio, quo medicamenti genere, & quàm valido. CAP. IX.

DVO præcipuè ſunt quibus purgationis via indicatur: vitij ſedes & naturæ motus ſeu inclinatio. Sede perſpecta in promptu ſunt ductus omnes qui ex ea aut per ventriculum, aut per aluum, aut per aliud quoduis emiſſarium foras pertinent, per quos ſcilicet natura libera nec impedita, vitia ſua expurgare conſueuit. Hi ſunt quos Hippocrates conuenientes appellat. Ventriculus quidem, & præcordiorum ſummæ partes vomitione: inteſtina maximéque craſſa alui profuſione: pharmacia verò cùm hæc ipſa, tum maximè viſcera & venæ habitusque corporis commodè expurgantur. Renes & veſica per vrinæ vias: vterus per propriam ceruicem: cerebrum per palatum & nares: corporis ſumma per cutẽ halitu & ſudore. Si fortè purgationis vias morbus intercipit, aliò motum conuertes: nunquam enim humor noxius in affectam ſedem eſt deriuandus. Quocirca neq; imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque in inteſtinorum vlcere, aut inflammatione bilis eò deuocanda, ſed aliorſum reuellenda: neq; renibus inflammatis aut exulcerata veſica ad vrinas, ſed ad inteſtina vitioſus humor conuertendus. Motus verò ac impetus naturę ſic obſeruandus. Humor noxius per conuenientes regiones atque vias delatus ſinendus eſt: atque etiam ſi ſegnius progreditur, incitandus, fit enim natura duce, quæ nihil perturbatè, nihil niſi vtiliter gerit. Qui verò inſueto nec naturali curſu fertur, inhibendus, & in breuẽ rectumq; tramitem (ſi cõmodè licet) reuocandus, vt qui humoris impetu & impedita natura ſymptomaticè fiat. Iam verò medicamenti genus ex humoris genere petendum. Quot enim peccantiũ humorum, totidem & medicamentorum genera vſus notauit, vt ſingulis accommodaret ſingula. Alia pituitam, alia bilem flauam, alia atram detrahunt, ſanguinis ſerum alia: & in vnoquoque genere alia ex aliis partibus. Ita enim quum arquato laboranti & flaua bile ſuffuſo medicamentum datur demendæ huic accommodatum, mox totus in habitũ natu-

Aph. 21. li. 1.

Inclinatio humoris noxij & momentũ.

Medicamenti genus ex humoris ſpecie.

dum ſuccum generant. Inter quæ primas tenet vinum generoſum, deinde auium quadrupedúmque ſalubriorũ carnes, ſorbilium ouorum vitelli, vua paſſa, ſtrobili id eſt nuclei pinei, piſtacia. Calida verò aromata & quæcunq; poſthac tradentur ſuo calore partium robur augere earumque inſitum calorem fouere atque ſuſcitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunque calida ſubſtantiæ tenuitate craſſam pituitam incidũt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparãt: in quorum cenſu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuã vim obtinet in radice, deinde in ſemine; cenſetur ſecundo calidorum ordine, tertio ſiccantium. Venarum, arteriarum renumq; obſtructiones abſtergendo, attenuandoque ſoluit flatusque diſcutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxyſmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infenſum.

Petroſelinum tertio eſt ordine calidorũ ac ſiccorũ, cuius etiam vis in ſemine atq; radice. Extenuat, aperit, menſes vrináſque ciet, obſtructiones tollit, & flatus extinguit. Secũdas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ ſuppoſitum.

Feniculum ſemine valet & radice, eſtq; tertio gradu calidorum & ſecundo ſiccorũ, viſcerum renumq; infarctus expurgat, torminaque ſedat quàm prædicta tutius & validius.

Betonica calida ſiccaque receſſu ſecundo, incidendi detergendique vi prædita: ſtomacho laboranti prodeſt, eiusq; concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lieníſque vitia expurgat, menſes ducit, renum lapides exterit, regium morbum ſanat, omnibus denique obſtructionibus expediendis & cum febre & ſine febre accommodatiſſima.

Hyſſopum ſolo folio valet, quod calidum ſiccúmque eſt ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuãdi & detergendi humorem craſſum quem per aluum etiam exigit, ſic viſcerum omnium ſed maximè pulmonum obſtructiones expedit craſſamque eorum pituitam.

Praſſium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam ſumendum) folio ac ſemine ſecundo eſt calidorũ ordine, tertio ſiccorum, quod quia tenue & amarum eſt, iecur, lienem, thoracem, vterúmque

que validè expurgat & obstructiones liberat. Id tamen censuit Dioscorides renibus ac vesicæ nocere.

Stœchas calida sicca primo ordine, subastringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniaque viscera obstructione liberat simulque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque vmbella eo quo prassium ordine vniuersas obstructiones aperit. Hinc tussientibus & peripneumonicis ictericisq; cōfert, lienosis atra deducit, menses quoque ciet. Crudo etiam nauseabundóque ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abstergendoq; infarctus omnes expedit, vrinas ac menses expellit, regium morbum & asthma expurgat, corpus sudore digerit, elephanticis, quia crassos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, fugit, postremò vlcerat, remedio est. Prægnantibus verò suspecta, quandoquidem seu pota seu admota conceptum interimit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris siccitatisque est ordine: crassos humores extenuat & lentos, quia subamarū detergit, crassam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, mēses secundásque pellit, ventriculi cruditates nauseámque compescit.

Satureia quæ & thymbra pulegij vires ꝓximè imitatur.

Thymus calidus siccúsque ordine tertio, strenuè incidit, viscera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atq; thoracem. Menses quoque ciet, sed fœtum expellit.

Chamædrys quasi pusilla quercus calida sicca tertio ordine, crassos lentósq; humores incidit & terget, atq; viscerum obstructiones expedit vrinásq; & menses ciet.

Chamæpitys sicca tertio ordine, calida secundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio est, ab odore pinus & similitudine quasi pumila pinus appellata.

Rubia radice atq; semine pollet, calida ordine secundo, sicca tertio. Eximia detergēdi facultate insignis, qua iecur, lienem, renes atq; vterum exquisitè purgat. Nam icterum sanat, lienem absumit, vrinam crassam atque copiosam nonnunquam & cruentam mouet, menses ciet, appositáq;

propterea tamen validioribus ea medicamentis ſolicitan-
Aph.37.li.2. da ſunt: quoniam qui integro ſalubrique corpore conſtant, difficilè ferunt medicationes. Noxio quippe humore deſtitutum vehemens medicamentum ſanguinem carnesque colliquat, quò proprium ex ipſis humorem magna vi proliciat.
Cœli ſtatus. Iam verò cœli ſtatus ex regione, anni tempore & tempeſtate ſpectandus, purgationes quales futuræ ſint oſtendet. Sub canicula & ante caniculam, atq; in regione æſtuoſa, acer & paucus ineſt humor in corpore, qui & foras euocatur, vt proinde haud facilis eius poſſit eſſe purgatio. Hyẽs
Aph.17. li.3. media regióque gelida corpus denſant & aſtringunt, humorem coarctant, qui ægrè demittitur. Sic propemodum aquiloniæ tempeſtates corpora denſant coguntque & aluum exiccant. Auſtrinæ ſoluunt, laxant & aluũ humectant. Solo igitur auſtrino ſtatu, & temporum regionumque moderatione fœlices ſuccedunt purgationes. Hæc ſi omnia ſummatim complectemur, corpus ſiccum, robuſtum, denſum, obſtructum, purgationibus aſſuetum, melancholia pituitáve craſſa non admodum multa confertum, quæ inueterata longè à viis purgationis diſſita concreuerit: hyeme, regione frigida & tempeſtate aquilonia difficillimè medicamento moueri ſoluique poteſt. Hiſce verò contraria ſortitum, facilè. Horum igitur obſeruatione pharmaci quantitas coniici decernique debet. Ad hanc præterea magnam vim habet roboris, ætatis & prægnationis obſeruatio, quæ non modò medicamenti quantitatẽ, ſed & genus plerum-
ἡ πεῖρα σφαλερή. que immutat, ceu mox docebitur. At quoniã nos ſæpe multa latent nullis indiciis comprehenſa, incognitam laborantis naturam expedit blandis ſenſim pharmacis explorare, non temerè vehementioribus impetere & labefactare. Cognitis antè & exploratis naturis tuta decernetur medicatio.

Quantum & quouſque vacuandum, vniuersè an partitè. CAP. XI.

VBI medicamentũ & inuentum & iuſtis viribus & idonea quantitate tum humori tum corpori expurgãdo accommodatum fuerit, purgationis poſtea præfinienda eſt quantitas, atque æſtimandum quantum & quandiu ſit vacuandum.

euandum. Noxius humor quum alienus ac præter naturã fit, siue morbum præcauere, siue profligare consilium est, prorsus eximi debet. Exigua quidem eius derelicta portio, exquisita viuendi ratione, naturæ calorísque vi domari ac vinci poterit, vt integra interdum tutaque sanitas succedat nullo metu recursuri morbi. Multa tamen si reliqua sit, nisi hanc natura tandem subactam sponte propellat, nulla quãtumuis exacta viuendi lege tutus à morbo ęger esse potest: nam tametsi purgatione leuatus appareat, in pristinam tamen valetudinem recidet, modò citiùs, modò tardiùs, aliàs leuiùs, aliàs grauiùs, pro humoris copia, malignitate atque virium statu & victus modo. Nam autore Hippocrate, quæ à morbis relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt. Quum enim derelicta portio totius conditionem referat, quæ omnino erat præter naturam, nunquam ipsa poterit in corporis substantiam conuerti, sed tempore syncerος humores, atq; etiam recens alimentum inquinabit, rediuiuósque morbos excitabit. Sic impura corpora quo magis nutris, hoc magis offendis. Itaq; quicquid noxij inest humoris, id prorsus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. Id autem vniuersè an partitè fieri oporteat, humoris copia laborantisque vires indicabunt: ita enim mittendi quoque sanguinis quantitatem ex morbi magnitudine & ex virium robore dimetimur. Constantibus viribus pauca cacochymia vniuersè detrahi potest, præsertim si concocta sit aut tenuis, ab eaque viæ pateant in aluum. Imbecillis autem viribus non modò multa, sed & pauca cacochymia partitè eximenda. Non enim vel in leucophlegmatia vel in cachexia humor quoquouersum in omne corpus effusus, potest vllius medicamenti vi ex distantissimis locis per cæcos occultosque ductus vniuersus in aluum confluere. Neque vt sanguis in plethora exuperans, semel & affatim totus ex aperta vena, ita multus humor è corporis habitu elabi profluerèque potest. Atque si id medicamento quopiam præstari possit, necesse tamen fuerit corpus grauiter concuti, humores variè permisceri, torsiones molestas inferri ac spiritus dissipari: hinc tandem vires concidere, prosterni ac plerumque exolui. Hæc in eos ferè incidunt, qui prauo vtuntur cibo, quos purgante hausto medicamen-

Vnde morborum hypostrophe.

Aph. 12. li. 2.

Aph. 9. lib. 2.

Quando vniuerse, & quando partitè purgandum.

Aph. 36. & 37. lib. 2.

to statim deficere tradit Hippocrates. Quum enim vitiosis corruptisque scateant humoribus, & pauco perfruantur bono succo, facilè purgationibus soluuntur & fatiscunt, atq; venenatis pharmacis, quæ Hippocratis seculum vsurpabat, non parum exagitantur. Neque tamen tentandum leuiorum medicamentorum quantitate immodica vniuersos semel demoliri: sed assentiendum Hippocrati monenti omnes euacuationes extremas periculosas esse. Quod nõ de sola virium extrema debilitate morti proxima, sed & de peccãtis humoris vacuatione extrema intelligendũ. Nam alio inquit loco, Empyi, aut hydropici cùm vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnino moriuntur. Quanto magis in vitæ discrimẽ adducuntur si valido aliquo medicamento firmis etiã viribus vno tempore vniuersa tentetur purgatio? In multa igitur cacochymia tutius est paulo citra modum subsistere, quàm vltrà procedere. Lipothymia quæ purgationibus ob humorum vacuandorum acrimoniam & intestinorum torsionem interuenerit, leuis est: grauis verò quæ ob concitati humoris corrupti tetrum vaporem in cor principesque partes sublatum: grauior ob malignam venenatamque pharmaci qualitatem, grauissima ob immoderatæ purgationis violentiam: neque tamen vires hæc æquè deiicit atque exuperans phlebotomia. Semper horrendũ exanimato iam ægro mortis imaginem obtrudere. Itaq; humoris copia accuratè viribus comparanda est. Ex præsentium, præteritorum ac futurorum obseruatione, ex aliisq; signis quæ secanda vena animaduertenda esse monuimus, tum morbi magnitudo humorisque copia tum virium robur exquisitè perspiciendum. Virium autem obseruatio quum sit omnium præstantissima, non hîc, vt in phlebotomia, solum vacuationis modum, sed & quod medicamenti genus, quamque validum esse oporteat præscribit. Tametsi enim morbi species, humorisque vacuandi sedes validum medicamenti genus postulent, aliquod tamen ex mitiorum ordine exhibendum suadet virium imbecillitas. Eadem quoque est tum ætatis tum prægnationis ratio. Puero enim ac seni benigna, non vt ætati mediæ maligna decernes medicamenta, etiamsi humoris species atque situs eorum vim desideret. Prægnans quoque inte-

gris

Aph. 51. li. 2.

Extremas vacuationes omnes periculosas.

Aph. 27. li. 6.

Lipopsychia à purgatione.

gris viribus, licet horum vim tolerare possit, quoniã tamen fœtui qui intus geritur, quem seruare volumus, vehemẽter obsunt, benignis solis est purganda. Ad virium porrò obseruationem pertinet expendere quæ corpora grauiter ac molestè, quæ leuiter ferant medicationes: multis enim quibus integræ vires apparent, ingens ex purgatione labor, ac plerumque ob suam cuiusque corporis propriamq́ue naturam virium sequitur exolutio. Macilenti acriter feriuntur medicamenti qualitate praua, vtpote quæ promptè in solidas partes se insinuet. Quibus acrium humorum copia inest, hos molestæ torsiones miserè fatigant, diriq́; vapores principes partes offundunt. Dolorum metu non pauci medicationem despuunt & abominantur, quibus magna pernicie vitiorum colluuies omnem vitam languoribus exercet. Quibus partes circa vmbilicum & imum ventrẽ extenuantur & contabescunt, ad inferas purgationes tuti non sunt. Multóque minus quibus abscessus vel in pulmonibus, vel in iecore, vel in liene, vel in renibus aliísve sedibus delitescit. His enim concussis non modò dolor ingrauescit, sed & eruptionis & defectionis viriũ metus incutitur. Quocunq; vitio labefactatæ sint interiores corporis partes, quia imbecillæ sunt, facilè medicamenti qualitate & acrimonia percelluntur. In summa, corpus aut magna labe aut morborũ humorúmve copia vehementer pressum & languẽs, medicamenti vi labefactatum concidit, quemadmodum & ruinosæ ædes instaurando fortè concussæ, mox vniuersæ corruunt. Itaque in his omnibus qui aut imbecilles sunt aut ægrè ferunt vacuationes, pro medicatione expedit interdum inedia victuque opportuno blandiri, aut ægrum, si nequeat in integrum restitui, sublata morbi portione leuare. Vacuandum enim quantum & quousque vires patiuntur, quumq́; iam dissolui apparent, etiamsi restent superuacua, protinus supersedendum dum illæ recreentur. At dum vires integræ manent atque persistunt, tum vniuersè tum partitè vacuandum eousque est dum nihil reliquum sit morbi, & perfectæ purgationis indicia quæ mox tradentur omnia compareant. Ex his ergo omnis præfinietur purgationis quantitas: nunc quæ illius sit vtendi ratio, explicandum.

Qui facilè & qui ægrè ferunt purgationes.

Aph. 35. li. 2.

Quò morbi tempore, quo die quaq; hora purgandum. CAP. XII.

SVMMA purgandi opportunitas ex morbi tum concoctione tum impetu spectatur. Concoctio est substantiæ in naturæ conuenientiorem statum caloris vi facta mutatio. Non enim qualitates solas, vt quæ appellatur alteratio, sed ipsam rerũ substantiam concoctio mutat. Alimentum initio dissimile, corpori tandem simile euadit, in illiusque substantiam vertitur coctione crebra. Vitiosus verò putridúsque humor & à natura prorsus alienus, tametsi in corporis substantiam nequeat facessere, concoctione tamen in aliquid melius & naturæ cõuenientius, vt in pus aut in quippiam quod sit puri finitimum deducitur. Phlegmones materia putris, quemadmodum & vlcerum sanies, in verum & exquisitum pus vertitur, quod interdum sputo aliísve excretionibus innotescit. Venarum verò maiorum succus putrescens in aliquid mutatur, quod est puri finitimum, cuius in vrinæ sedimento conspicuæ sunt notæ. Superuacui autem humores siue putruerint siue nondum putredine tentẽtur, nunquam verè concoquuntur, nec caloris nostri beneficio aut in pus aut in quippiam illi finitimum mutãtur: sed duntaxat tum substantiæ tum qualitatis moderationem quandam adipiscuntur. Sic tenuis aquosáque pituita influens in pulmones concoctionẽ crassescens faciliùs expuitur: crassa verò extenuatur. Sic & vtraque bilis circum viscera (quemadmodum in intermittente febre) putrescens, concoctione mitescit, domitaque promptiùs excluditur. Omnis concoctionis insitus noster calor diuinus est opifex, cuius vna eademque vis optimum quiddam perpetuò molitur: atque si varia interdum opera emergunt, non illius, sed subiectæ materiæ id varietas efficit. Non aliter is alimentum, aliter putridum humorem concoquit. Neque (vt quibusdam videtur) pus à duplici calore tum naturali tum præter naturam fit, sed à naturali solo, agente tamen in materiam quæ caloris præter naturam est particeps. Hanc neq; prorsus vincere, neque in corporis substantiam, sed in pus solum mutare potest, quod est putredine melius, ac inter putredinem & corporis nostri substantiam medium. Vt autem in phlegmones

Pepasmus. *Pepsis.* *Omnis seu pepseos seu pepasmi solus est calor insitus auctor.*

gniones suppuratione, ita & in febribus corruptus humor dum concoquitur ac mitescit, pariter etiam fluidior euadit secernitúrque à crudis, vt eius dein expeditior esse possit euacuatio. At verò purgandi tempus opportunum præscribetur ex humoris specie & situ, atque etiam ex morbi vehementia. Leuiter affecti naturæ viuendíque legibus committendi: quos enim sponte natura persanat, frustra medicina fatigat. At quibus nec naturę vis nec proba viuēdi ratio satis fuerit, medicina succurrat. Si enim aut longiùs protrahitur morbus aut vehementiùs excandescit, opitulandū arte. Ac primùm si corruptus vitiosúsque humor aut in ventriculo aut circum hunc consistere signis deprehenditur, siue pituitosus, siue biliosus, siue alio quouis præter naturam genere corruptus sit, primo quoque tempore expurgandus est, præsertim si impetu quodam sponte mouetur, neque locis illis tenaciùs adhærescit, alioquin leniter est præparādus: eius verò concoctio haudquaquam est expectanda, vt quæ propriè futura non est, neque eius ab vrinis mutatio quærēda. Qui autem vitiosus humor altiùs aut in liene, aut circum pancreas atq; iecur, aut in mesenterio conditus erit, siue lentam febrem, siue intermittentem, siue melancholiam, siue diarrhœam, siue cachexiam, siue ingentem obstructionem protulerit, protinus quoque detrahi potest, nisi aut admodum lentus crassúsque sit, aut ventriculi impuritas obsistat. Hæc enim quum adsunt primùm quidem leniter detergendus est ventriculus, deinde attenuandus ac detergendus humor, postremò aut vniuersè aut partitè vacuādus. Quum autem vitiosus humor in maioribus vasis conclusus, vt in continua febre, aut circum hæc aliqua sede coërcitus, vt in plerisq; acutis morbis, putrescit: tametsi corporis adsit præparatio, & ventriculus vięque omnes eò directæ, liberæ, expeditæq; sint, haud tamen rectè potest ante coctionem exquisitè purgari. Etenim in morbis acutis tempus perfectæ purgationi accommodatissimum, status est, aut veriùs declinationis initium, quo & perfecta existit concoctio & vacuationes sponte procedunt. Tum enim morbi materia fluida, & à reliqua puriore secreta iam est, simul natura præparatam illam expellere contendit. Itaque quum iam perfecta apparet concoctio,

Occasio purgandi vnde captanda.

Si humor prima corporis regione hæreat quādo expurgandus.

Si in secunda.

ſtatúsque vehementia miteſcente nulla ſuccedit vacuatio
Aph.27.li.2. decretoria, moue tu medicamento. His enim quæ præter rationem leuiora apparent minimè confiſus, quicquid concoctum, pręparatúmque eſt expurgabis, vt mox integra ſequatur ſolutio. At ſi tum natura euacuationem aggreditur
Aph.20.li.1. ac iudicat, ſinenda eſt dúm opus compleuerit. Deinde ſi integrè iudicauit, neque morbi quicquam reliquum fecit, res
Aph.12.li.2. in tuto eſt, nec aliud quicquam mouendũ. Sin quippiam derelictum eſſe quaſi ex imperfecta criſi ſuſpicio ſit, quoniam quæ relinquuntur in morbis, recidiuos morbos facere conſueuerunt, medicamento quoque detrahendum. Vniuerſa igitur morbi materia non niſi concocta & poſt ſtatũ quum iam ſymptomata præter rationem miteſcunt, radicitus ex-
Aph.22.li.1. tirpari poteſt. Idipſum eſt quod præcepit Hippocrates, concocta medicari atque mouere, non cruda. At nihilominus morbi incremento quum nondum perfectè, ſed manifeſtè ſolùm, & in fine principij quum obſcurè concocta eſt materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim iuſſit Hippocrates concocta medicari, non ſolùm perfectè, ſed & quouis modo cocta complectitur, mox ea duntaxat à medicatione remouens atque excipiens, quæ vt in morborum principiis abſolutè cruda ſunt. Ita quæcunque vllo modo concocta fuerint medicari ſinit, obſcurè quidem comodo parcè, manifeſtè moderatiùs, perfectè verò cocta validiùs. Vt igitur in phlegmone non vniuerſa materia retinetur, dum perfectam concoctionem ſit aſſequuta, ſed quicquid ſuppurat quotidie elicitur, ita ſanè & in acutis ſtatuendum morbis, idque ſiue partium ſiue graduum ordine fieri putetur materiæ concoctio. Ita enim quicquid à purgatione reliquum erit, faciliùs natura domabit. In neutra corporis affectione, impendentem morbum ſæpe arcemus purgatione, quæ vitioſos iam congeſtos humores detrahat. Atqui tum maximè multóq; magis quàm ipſo morbi initio crudi ij ſunt. Cur igitur non peræque initio vtiliter illos purgemus? Et hæc de morbo quidem acuto, ſed ſalutari prorſúsque tuto præcepta ſint. Cæterùm in ancipiti atque graui cuius ſemper & ſymptomata ſæua ſunt, & minimè tutus exitus, ſtatim per initia non vtiliter ſolùm, ſed & neceſſariò vtendum medicamento, neque prudentis ſit medici con-

concoctionẽ expectare, quæ fortasse futura non est. Quum enim anceps is sit ac vehemens, sempérque metus impendeat, ne aut deterior euadat aut laborantem ante statum iugulet, crudæ etiamnum materiæ nonnihil purgatione demendum ante concoctionem. Et certè cruda ea materia quum in plerisque acutis morbis turgere soleat, & quasi oberrans fluctuet & fluat refluátque in venis atque visceribus, non admodum ægrè videtur medicamento cessura. Sic sæpe artis vsu animaduersum est crudioris humoris purgatione, siue sponte siue arte ea contigisset, accelerari concoctionem, móxque vrinas puriores & cum sedimento fieri, & ancipitem periculosumque morbum tutum salutarémq; reddi. Idipsum Hippocratis est consilium in acutis morbis inter initia vtendum esse medicamẽto: & quum morbi incipiunt, mouendum esse, si quid mouendum videtur. Quo autem acutior est morbus, hoc magis accelerãda validiórque decernenda purgatio: vt tandem extremis morbis extrema diligentissimè adhibeantur remedia. His non solùm remedij celeritatem, sed & vehementiam hortatus, concitatam omnem materiam protinus atque eodem ipso die euacuare docet, ne vltrò citróque concita in principem aliquam partem irruat, repentinóque sit exitio. Itaque licet à perfecta concoctione fœlicior semper sit purgatio, ea tamen etiam antè concoctionem in ancipiti grauique morbo est necessaria: in salutari ac miti vtilis. Est & alia ratione ante concoctionem purgandi necessitas, si præter continentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis aut in visceribus aut in habitu est corporis, & cuius expectatur concoctio, alia quædam vitiosa in ventriculo, in intestinis aut circum præcordia obhæret, dolore, æstu, nausea, amarore aliísve signis manifesta. Hæc enim omni tempore etiam nondum vlla morbi apparente coctione, vtiliter potest adhibita præparatione medicamento trahi. Humor igitur qui publicis viis subsistit, si præparatus est, omni morbi tẽpore vtiliter deiici potest. Qui verò aut in visceribus inhæret aut in venis concluditur, & proxima est morbi materia, dũ concoctus apparet, fœliciter: dum adhuc crudus est, vtiliter atque etiam interdũ necessariò purgandus. Iam verò de purgationis die déq; hora dicendum. Tranquillo die purgatio

Aph. 29. li. 2.

Aph. 6. lib. 1.

Quo die quáque hora purgandum.

tutior, expeditior verò perturbato. Quum enim morbus minus fatigat & collectæ vires melius cõstant, faciliùs medicamenti vis & impetus tolerari potest. At quo die morbus exasperatur agitatáq; eius materia in motu est, promptiùs detrahitur. Quocirca si per vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorũ morborum, atque etiam decretorio (quo tamen natura decretura nõ est) copiosior expeditiórque, pari verò tutior fiet purgatio. In febrium intermittentium quiete, medicamẽtum tanto ante accessionem tempore offerendum, quo possit purgatio compleri. Per accessionem quippe materia non in aluum, sed plerumque in diuersum ruit, & sæpe accessionis vehementia purgatio subsistit. Præstat nihilominus ante accessionem, quàm mox ab ea, & pridie quartanæ, quàm postridie medicamẽto vti. Purgationi autem quæ libera est, nullíque præsentis morbi necessitate ad præcautionem solam suscipitur, aptissimum est ver, deinde autumnus, aut quæ illis non absimilis, sed quodammodo temperata sit constitutio. Dies non aquilonia, sed austrina humidáve, quæ & corpora laxat & humores liquefacit. Tempestas quoque similis & beneuola syderum commistione salutaris.

Quæ præparatio purgationi præmittenda. CAP. XIII.

Vt in omnibus rebus agendis, ita maximè in purgandis humoribus antequam aggrediare, diligens est adhibenda pręparatio: qua & viæ pateant & trahenti medicamento omnia cedant ac obtemperent, fiántque, vt iubet Hippocrates, corpora ante purgationem fluxa. Est autem præparatio duplex, vna corporis, vacuandorum humorum altera. Corpus sic præparatum comparatúmque sit, vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor deriuandus expurgandúsque est, liberæ sint & expeditæ. Primùm igitur ventriculus humorum copia minimè sit nauseabundus, ne haustum pharmacum nimiopere auersetur, aut mox reuomat. Nec intestina coarctata ob structáve noxiorum humorum cursum impediant. Etenim concitati si subsistant, aut ventris torsiones, aut fastidia, aut vertigines, aut animi defectiones mouent, corpúsq; iactatione

Aph. 9. lib. 1.
Præparatio duplex, vna corporis.

ctione multa fatigant. Quòd si aut è visceribus aut è venis atque ex corporis habitu eliciendi sunt, non modò ventriculum & intestina, sed & mesenterij venas & viscera libera esse oportet. Itaque nausea omnis ante purgationem summouenda est, aut inedia, aut vomitione, aut detersione atque deiectione per pilulam ex aloë. Suppressa iamdiu aluus clystere mollienda: aut si quid aliud intestinis adhæreſcit, detergendum id eluendúmq; est. Noxius præterea humor præparandus: qui enim durus crassúsve est, non facilè per angustas vias profluit in aluum: glutinosus in his etiam obhæret. Quocirca durum mollire, crassum incidere & attenuare, lentum glutinosúmque detergere oportet ante purgationem. Quæcunque id præstant, pariter quoque venarum per quas futura est purgatio obstructiones expediunt. Atque hæc vel alimenta vel medicamenta sunt. Horum autem alia intrò sumuntur, eáque vel arida vel liquida. Arida quum frigidi lentíque sunt humores, & magna cruditas in primis est visceribus, prẹsertímque hyeme. Liquida vt syrupi, apozemata & oxymeli, quum altiùs & in exilibus venis conditi sunt humores, in ficciore corpore, ac ètiam æstate. Alia verò extrinsecus præparant, vt fotus & vnguenta. Fotus suo tepore ac vapore per spongiam, partem quamuis blandè concalfacit natiuúmq; eius calorem erigit ac suscitat, humores qui ei præter naturam insident & impacti consopitíque sunt excitat, emollit, attenuat, colliquat, fluxilésque reddit, vt facilè sequantur quocunq; medicamentum trahet. Hoc quidem præparationis genus diuturnis est affectibus accommodatissimum, quod tamen & Hippocrates acuti morbi vt pleuritidis initio vsurpauit, neque calorem veritus neque fluxionem nouam. Sed & quum omne corpus vitioso humore eóque crasso ac glutinoso perfunditur, hunc nonnulli ante purgationem balneo perinde atque fomento præparare iubent, quo tamen minimè proritentur sudores, sed duntaxat emolliatur & liquefiat vacuandus humor. Fotui proximam vim obtinet vnguentum, at infirmiorem, quòd non admodum altè subire possit. Victus quoque præparandi facultate pollet, quum attenuans detergénsque imperatur: maximè verò tenuis ac parcior. Detracta enim de consueto cibo portioné, natiuus

Altera humoris, primùm quidem crassi & lenti.

calor crudos humores concoquit absumitque: frigidos verò crassos & glutinosos visceribus aut venis impactos partim absumit, partim adeò extenuat, vt etiam sponte nõnunquam procidant: quúmq; inedia corpus exhaustum excrementis vacat, liberúmque est, medicamentum facilè quoquouersum subit, ac integris viribus in omnia penetrat. A tenui victu medicatio synceros ac minimè permistos humores commodissimè detrahit. Ea igitur crassis lentísque humoribus vt melancholicis & pituitosis, ante purgationẽ adhibenda pręparatio. Tenues verò vt aquosos & biliosos, non Auicennæ consilio, ante purgationem crassiores reddere oportet. Non enim quod ille existimat, vt sputorum quæ mediocri sunt substãtia facilior est excreatio, ita & humorum mediocrium facilior est purgatio. Nam licet pulmonibus contenta materia supra modũ tenuis, impellentis spiritus vi tussiendo non facilè in arteriam sustolli excreari-que possit, sed tenuitate sua facilè relabatur in pulmones: in corpore tamen conuenienter præparato, quo tenuior ac liquidior sit humor, eo fluidior existet, & promptiùs trahenti medicamento cedet, eiúsq; impetum sequetur: feruentior tamen & acrior is si fuerit, eius ante purgationem obtundenda est & frenanda acrimonia, iis præsertim remediis quę corporis quoque pręparandi vim habeant. Licet igitur tenuis humor concoctione aliquantùm crassescat, atque tum euacuationi sit apparatior, non idcirco tamen & nos naturæ imitatione eum ante purgationem debemus crassiorem facere. Non enim quòd crassescat idcirco coquitur, neq; concoctus idcirco purgationi aptior est quòd crassior euaserit, sed quòd sit à reliquis humoribus secretus, eúmque natura prorsus vacuare contendat. Quo autem tenuior, eo ad effluendum est aptior. Aliud pręparatio est, aliud concoctio. Hæc naturæ solius opera calorisque nostri beneficio, illa etiã arte tota plerumq; perficitur. Detergentibus enim incidentibúsque medicamentis expeditur obstructio, humórq; attenuatur, at non plenè concoquitur. Præparatum humorem non semper licet exquisitè purgare, concoctum verò Hippocratis præcepto licet, quum præsertim viæ patent. Itaq; corpus qua purgari debet, patens nec impeditũ esto. In hoc quisquis peccat humor tenuis ac fluidus, si vt in

Deinde tenuis & biliosi.

acutis morbis turget, statim initio nulla præparatione è quauis regione detrahendus est: sin verò parti cuipiam is firmiùs inhærescit, vix nisi detersus aut concoctus & naturæ vi secretus, trahenti medicamento obtemperat. Crassus verò atque glutinosus humor, non nisi vi & perturbatione vel è patente corpore deduci potest. Accommodanda porrò vnicuique est ea præparationis forma, quæ pariter morbi sæuitiam leniat: vt acutis morbis potio, nonnunquam & vnguentum ex eorum materia quæ attenuando detergendóque refrigerant, at non impensè calfaciunt. Diuturnis atque lentis valentiora, non potionis modò aut vnguenti, sed & fotus & balnei forma: vtrísque demum apta conueniénsque victus tenuitas.

An ieiuno, & qua forma, & quibus obseruationibus dandum medicamentum. CAP. XIIII.

SALVBERRIMA est quæ sine offensione fit medicatio. Solet autem omnium primus ventriculus offendi, vt qui medicamentũ summis integrisque viribus excipiens, primos eius sustinet impetus, neque id nisi fractum retusúmque lõgiùs penetrare sinit. Quum igitur in omni morborũ curatione tanti sint momenti ventriculus, summa tum huius tum medicamẽti ratio est habenda. Medicamentum omne validum aut malignum naturæ infensum est, forma quoque omnis liquida ventriculi latera alluit, in illiúsque substantiam altiùs se infert, ac proinde grauiùs eum ferit: solida verò minùs, quòd promptè in fundum intacta ferè illius substantia illabitur. Cæterùm liquida altiùs penetrat in omniáque subit, potentiùs detergit & infarctus expedit. Solida diutius hærens circum præcordia, tardior minúsque efficax existit. Ventriculus præterea quum aridior fuerit, atque prorsus vel ab inedia, vel à febre, vel à Solis ardore exhaustus, tum medicamenti vi plurimùm lacessitur, tum id auidiùs in se recondens & velut exorbens, neque diffundi neque vim suam exerere sinit. Contrà verò, quum moderatè est humidus. At immoderato humore potúve perfusus, medicamenti, quod præsertim imbecillum fuerit, plerumque vim obtundit. Itaque imbecillo

Forma liquida & solida.

Imbecillo aut puro ventriculo conueniens medicamentum.

quemadmodum & puro ad vnguem ventriculo, medicamentum blandum aptetur: aut si fortè distantiorũ partium affectus validius exposcit, ieiuno quidem at non prorsus exinanito detur: quum nempe concoctus cibus descendit, ac nihilominus interior ventriculi tunica reliquiarum benignitate etiamnum madet. Sic enim in distantiores partes id permeat, minimùm offensa ventriculi substantia. Quum autem malignitatis particeps est medicamentum, vt veratrum, corpora, inquit Hippocrates, ante potionem humectanda sunt cibo pleniore quietéque. Ipsum verò medicamentum seu liquida seu solida sit forma, sacchari, mellis, aromatis aut rei cuiuspiam suauioris permistione condiendum, vt ventriculo præcordiisq; iucundum occurrens, quadam odoris saporisque gratia vires suas fœliciter exerat. At robusto atque impuro ventriculo, liquida forma nullius rei suauitate oblita confert, idque longissimè á cibo, vt altiùs in primas corporis sedes in earúmque humores se inferat. Et hæc quidem obseruanda, quum syncera optatur humorum detractio. At verò blanda leuiáque medicamenta, quę solas alui fæces emolliunt & exturbant, eccoprotica dicuntur, non multo ante cibum, atque etiam cum cibo sumenda. Si cui consueta est matutina vomitio, ea ante medicamentum cienda. A medicamento quoque ea nonnunquam succedit, vel quòd imbecillior sit ventriculus, vel quòd pharmaci horrore concutitur, vel quòd quum agitari cœpit, humores quorum copia obruitur, excutit, vel quòd præcordiorum mole coarctatus pylorus, aut aluus fæce obstructa duriore non id facilè illabi sinit. Hæc tamen omnia diligens auertit præparatio. Hausto medicamento, vel aqua hordei vel succo mali punici, vel subaustero vino, vel saccharo reliquiæ è faucibus & è gula detergendæ deiiciendæque sunt, quum præsertim horrendo sapore grauis suspectáque est vomitio. Surrectum dein corpus in quiete continendum, dum ventriculus medicamentum arctius complectatur: atque etiam interposito semihoræ spatio, si (quod ferè fit) inexpugnabilis dormiendi necessitas premet, vtile medicamento indormire, vt illius vis in sopore plenior excitetur: quum primum verò in actum id prorumpit, vigilandum penitus est, dum effectum omnem compleuerit.

Aph. 13. li. 4.

Robusto & impuro.

A medicamento cur vomatur.

Medicamento vtiliter super dormitur.

pleuerit. Nam arctiore somno purgationis opus subsistit. Quum enim, inquit Hippocrates, sistendum censueris, somnum moliêris, nec quicquam mouebis, contrà quum medicamentum citare voles, corpus mouebis. Motione enim corpus turbari indicio est nauigatio. Cibum plerique putant non antè offerendum quàm medicamentum suo perfunctum sit munere: satis tamen sit è ventriculo id ita excidisse, vt nullus eius odor, nullus ructus, nulla nausea, nulláque stomachi rosio subsit, quum præsertim syncera desideratur purgatio. Cibus enim medicamēti permistione corrumpitur. Solida forma, blandúmque medicamentum, quòd tardius descendat, longiorem cibi moram, eámque quatuor saltem horarum interponi postulat. Primus autem cibus detergens sit sorbitio, quæ medicamenti reliquias eluat, & quò decet impellat, simúlque ventriculi interiora oblinens omnem medicamenti qualitatem tædiáque demulceat. Qui purgatur continendus est temperato loco: nam concitati iam humores æstus iniuria, aut rapiuntur in cutem, aut nimium efferuescunt febrémq; incendunt: frigore verò torpescunt & densatis coarctatisque viis ignauiter exeunt. Liberior ac vastior aër, aut apertus flatibúsque expositus, etiam si nulla est intemperies grauis, difficiles efficit purgationes, quandoquidem corpora præsertimque imbecilla vehementer conturbat. *Aph. 13. 14. 15. lib. 4.*

Vtilisne & perfecta fuerit purgatio, an contrà. CAP. XV.

ARTIFICIS cuiusq; summum est studium quorsum opus euadat animaduertere. Purgationum alia vtilis, alia vitiosa est. Vtili talia purgantur, qualia purgari oportet, vitiosa verò aut aliena purgantur aut non conuenienti ratione. Vtilis tres statuantur differentiæ, obscura, manifesta, perfecta. Obscura exiguam admodum peccantis humoris portionem detrahit, quæ quia conueniens est, confert quidem, nondum tamen ægrotum manifestò leuat. Manifesta quæ insignem humoris portionē exturbat. Perfecta quæ nihil illius reliquum facit. Signis hæ discernūtur, à deiectionibus & à laborantis tolerantia depromptis. Deiectiones, inquit Hippocrates, non copia æstimandæ sunt, *Aph. 23. li. 1.*

Neque enim fæcum neque crudorum quæ circum mesenterium exuperant copiosa deiectio, vtilem purgationẽ facit: sed quum talia, inquit, deiiciuntur qualia deiici oportet: qualia nimirum exuperasse & morbi causam fuisse, coniectura fuerat. Qualia autem sunt illa, biliosáne, an pituitosa, an melancholica, ex substantia & colore noscendum, nisi quid medicamenti color peruertat. Nam ex rheobarbaro & hiera flauescit deiectio, nigrescit verò multum ex cassia, aliquantum ex senna. Laborantis verò tolerantia atque leuamen quàm perfecta fuerit purgatio docet. Itaque si purgatione qualia oportebat, sed admodum pauca exierunt, & quibus laborans non magnopere leuatum se percipit, obscura est purgatio, quæ confert quidem, sed leuiter. Si verò noxij humoris copia maiore detracta ægrotus seipso iam multò leuior apparet, manifestè vtilis est. Si plurimo humore seu vniuersè seu partitè euulso, laborans non leuiorem modò, sed vel ab omnibus vel à pręcipuis quibus affligebatur symptomatis sese prorsus vindicatũ solutúmque sentit, idque non quum adhuc purgatio fit, sed quum ea iam planè desiit, perfecta censeri debet. Tum somnus placidus isque multo quàm antè arctior, citra vllum tamen veternum obrepit: non quidem ex virium imbecillitate, sed inde obortus, quòd ex morbo perinde atque ex labore fatigatum corpus, mox vt peccantium humorum quasi sarcina deoneratur, sedato spirituum impetu leui somno conquiescit. Sitis quoque si vehemens præcesserat, exquisita purgatione mitescit, detracta nimirum materia quæ illam concitauerat: aut si fortè nulla fuerat, exquisita purgatione exiccatum corpus sitire incipit: nec, inquit Hippocrates, id desinit purgari antequam sitiat. Quinetiam à perfecta purgatione appetentia restituitur, dolor si quis vrgebat mitescit, atque etiam febris, aut alia quæuis morbi essentia extirpatur, hinc laboranti vires resurgunt, idque pro eorum quæ vacuata sunt ratione. Cæterùm nonnunquam accidit vt humor agitatus periodis conquiescat, aut morbus persistente intus causa sponte se remittat, ac tum laborans se morbo expeditum putat. At certè minimè tuta est quæ citra vacuationem obtigerit mali leuatio, &, vt inquit Hippocrates, si quid fiat præter rationem leuius confiden-

Ægroti euphoria perfectam purgationem indicat.

Aph. 19. li. 4.

Aph. 27. li. 2.

fidendum non est. Perfecta igitur purgatio non modò ex symptomatum sedatione iudicanda, sed ex eorum maximè quæ purgata sint tum specie tum copia: quippe quum iis respondent quæ certis signis inesse deprehensa fuerant. Horum igitur contemplatione innotescet quid, quantum & quandiu purgandum: & quando absoluta fuerit purgandi necessitas.

Vitiosa autem purgatio, aut inutilis est, aut molesta, aut exuperans. Inutilis est tum quæ humorem à noxio diuersum trahit, tum quæ noxium proritat, non autem educit, conturbat enim magis quàm euacuet. Vtraque dum infensum humorem euellere contendit, eum diffundit & exagitat, suscitatóque vapore tetro corpus inflat atque distendit, ac proinde magis quàm iusta purgatio lacessit. Molesta noxium quidem humorem, sed vi quadam elicit, vel quòd præparatio adhibita non fuerit, vel quòd vehemētius aut immoderata quantitate sit pharmacum, vel quòd non correctæ malignitatis sit particeps, vt colocynthis, euphorbium, elleborus, vel quòd externus error sit admissus. Omnis quippe eiuscemodi ægrotum præter modum affligit atque torquet. Hinc corporis lassitudo, capitis dolor, febris aliáq; symptomata. Sub hac quidē talia exeunt qualia exire oportet, sed vires nimium conuelluntur atque dissipantur. Exuperans effrenatáque purgatio cum humore noxio naturalis pariter atque necessarij nonnihil vi eripit, non citra virium offensionem. Quoniam igitur de propria corporis substantia nonnihil euellit, vel cruor citra hæmorrhoidas, vel ramētum, vel pingue aliquid liquamini aut loturæ carnis simile in excretis cernitur. Hinc torsiones, cordis dolor, æstus, anxietas, iactatio, corporisq; perturbatio, præter hęc animi quoque defectio, & summa virium exolutio: spiritu quidem quasi naturæ thesauro vel vi directo, vel pharmaci pernicie & malignitate oppresso. Hîc iam omnis cōcludenda videtur de vniuersali purgatione tractatio. Quicquid enim præterea desiderari potest, ab his quæ fusiùs de venæ sectione præcepta sunt mutuari licet. *Mala purgatio.*

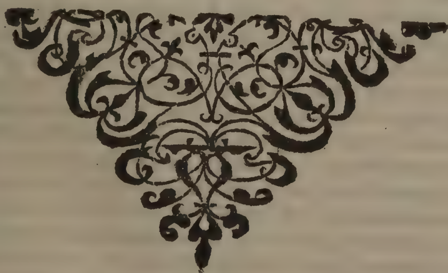
De purgatione particulari. CAP. XVI.

PRAETER ea quæ publicas corporis regiones, alia etiam priuatas quasdam sedes exhauriunt ac expurgant, quorum & hîc tandem meminisse expedit. Eiusmodi numerantur errhina, apophlegmatismi, bechica. Nõ antè his vtendum quàm reliquum corpus probè exinanitũ sit prorsusque vacet excrementis, ne aliunde noxios humores rapiant in affectam sedem. semper enim vniuersalis curatio particulari præmittenda. *Errhina.* Errhina in nares vel immissa vel hausta cerebri superuacaneam pituitam proliciunt. Non eam quidem quæ in cerebri ventriculis (hinc quippe nulla via excurrit in nares) sed quæ circum cerebri substantiam circúmque meninges colligitur & fluitat. Hauriantur autem prono capite, vt rectà per os ethmoides ferantur nec recidant in fauces. Omnibus medentur soporosis affectibus, obtusósque sensus omnes expediunt, & interiores in quauis sede infixos dolores discutiunt. Similis propemodũ est & sternutamenti ratio: sed quòd vehementer succutiat, vis ei maior. Etenim non modò cerebrum expurgat, sed & quæ in partem eius posteriorem atque etiam in fauces irruunt validè succussu reuellit. *Apophlegmatismi.* Apophlegmàtismus vel mansus vel gargarisatus saliuam atq; pituitam ore deducit. Huic vis maior est expurgãdi cerebri ventriculos, quibus via decliuis est in palatum: multò proinde maxima vis erit apophlegmatismi, si resupino capite hauriatur in nares, vt mox per summa palati relabatur in fauces. Ita quippe cerebri basim proluens longè validiùs ex illius ventriculis excrementa detrahit. Et hæc quidem in primis necessaria ars destinauit expurgando cerebro, quod naturâ cumulandis excrementis maximè est obnoxium. Expurgatur autem tutiùs confecto iam cibo quàm quum crudus venter est cibóque turgens. Pulmones interioráque thoracis expurgant, *Bechica.* quæ bechica nuncupantur. Quanquam enim ex iis nonnihil detrahi potest in aluum, id tamen perexiguum est, ac maximam superuacuorum partem vel in pulmonum substantia vel in arteriis tum destillatione tum peculiari vitio congestam, necesse est impetu tussis expurgari. In id autem ea conferunt, quę destinata pulmonibus, modò tenuiorem pituitam incrassant, modò lentam detergunt crassamque attenuant, ídque quadam lenitudine: nam exasperantia, vt salsa,

ſalſa, acida & acria tuſſim plerumque fruſtra cient: neque ex vſu ſunt niſi quum pigriorem vel imbecilliorem expultricem vim ſtimulare oportet. Commodè autem bechica in lentam ac craſſam medicamenti formam aptantur, qualis eclegmatis eſt aut craſſioris ſyrupi, ne liquidior præproperè illabatur in ventrem. Lenta quippe (præſertim ſi ſenſim ac blandè quaſi lambēdo demittitur) quoniam diutius ſubſiſtit obhærétque faucibus, maiore portione ſubit in aſperam arteriam. Hanc tamen ſemper potulentorum liquore irrigari, præterquam quod Hippocratis ſententia confirmatum eſt, conſpicuè etiam in eo obſeruauimus, cui ex vulnere gutturis ſub larynge accepto, nec probè agglutinato, inter bibendum ſorbendúmve nonnihil ſemper humoris emanabat.

Ita quidem medendi vacuandiq; ratio ſummis iam præceptionibus expoſita videri poteſt, quæ tamen quoniam ſola in vſum accommodari nequit, par eſt deinceps ſingula tum ſimplicia tum compoſita medicamenta illi ſubnectere, quæ tanquam artis inſtrumenta ad profligandos morbos comparari vſurparique ſolent.

LIBRI TERTII THERAPEVTICES, DE PVRGANDI RATIONE, FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER IIII.

DE SVMMIS MEDICAMENTORVM GENERIBVS ET FACVLTATIBVS.

PRÆFATIO.

QVONIAM omnis motus & omnis effectio è contrariorum dissidio atque repugnantia proficiscitur, Natura dum mundi hanc vniuersitatem assiduæ mutationi subiecit, simul eam necessariò variis dissidiorum generibus quasi seminibus conspersit. Atque vt quatuor rerum primordia, ignem & aquam, terram & aërem contraria instituit, ita & vnicuique quod ex iis ortu processit, aliud quippiam opposuit dissidij lege. Nullus igitur affectus subsistere potest in nobis, cui nõ pariter contrarium quiddam tanquam remedium illa protulerit. Nulláque vsquam est remediorum penuria, sed nostra eorum plerumque turpis ignoratio. Nullus toto genere immedicabilis est affectus, sed idcirco dũtaxat aut quòd supra modum auctus omnem præsidiorum vim aspernetur, aut quòd imbecillę iam vires curationis prolixitati succumbãt. Summa igitur sit in inuestigandis remediis sedulitas, & quæ singulis morbis profligandis propria & accommodata sint, nobis semper in promptu extent & quasi aceruatim occurrant. In remediis quidem numerantur venę sectio, cucurbitula, scarificatio, hirudo, vstio, sectio, huiúsque generis non pauca: at pars eorum maxima ex medicamentis petenda, de quibus nunc mihi ineunda tractatio. Ne quẽ verò immensam eorum quasi syluam ingressum offundat turbulẽta rerum confusio, omnem medicamentorum materiam posthac in classes quasdam referendam duxi. Sed in

primis vt omnis eorum cognitio ex differentiis & generibus stabilita dilucidior sit & luculentior, pauca de his in vniuersum præmittam.

Quid medicamentum, quotq́; id modis in nos agat. CAP. I.

MEDICAMENTVM est quod potestate naturalẽ corporis constitutionem quoquomodo immutat. Eorum autem quæ nos immutant & afficiunt atque etiam agentium omnium alia vim suam agendi actu, alia potestate duntaxat obtinent. Actu quidem, quæ ita promptam & expeditam illam habent, vt primo quoque contactu nos immutent, vt ignis, vt ferrum candẽs. Potestate verò, quorum vis & facultas intus condita & quasi sopita nondum ita exeritur aut depromitur, vt primo quoque contactu agat. Sic piper potestate calidum est & mandragora facultate frigida. Iuuabit autem in hanc contemplationem paulò altiùs incumbere. Prima & communia rerum omniũ elementa, terra, aqua, aër & ignis, & quæcunq; cœlesti diuinóque calore sunt prædita, vt sol, vt animãtes & stirpes, energia actúque vires habent eásque sic promptas vt semper agant, nec vllius externi subsidij ope vel irritamento indigeant. Ignis quippe semper calfacit & aqua semper refrigerat: Sol quoque perpetuò calfacit, & animantes quoad viuunt actu calidę quemadmodum & stirpes omnes: quandoquidem suis facultatibus alimentum continenter trahunt, coquunt & expellunt superuacua, cæterisque vitæ muniis fruuntur. Ex inanimorum quoque genere magnes seu heraclius lapis facultate illa cœlesti & quæ trans elementum est, vim actu habet alliciendi ferrum, & succinum actu paleas attrahendi. Si qua fortè alia comperientur vim actu habere, vt lapis ferrúmve candens aut aqua feruida, non eam quidem insitam sibi, sed ascititiam habent, & ab iis acceptam quæ actu talia sunt. Reliqua omnia mundi mista & vitę expertia corpora, præsertim verò medicamenta, potestate duntaxat vires habent insitas, eásque ex varia elementorum cõmistione profectas. Hæ autem illorum consopitæ vires, ab iis insuper excitari debent quæ actu vigent: nec vllũ potest medicamentũ insita facultate sua nos immutare, citra nostri ca-

Quid actu.

Quid potestate.

Quæ actu talia.

Quæ potestate.

loris opem. Non hinc quidem quòd calor noster vim vllam medicamento impertiat (omnes enim hoc habet sibi congenitas) sed quòd tacitas illas & otiosas suscitet & in actum proferat, à quibus deinde corpus nostrum mutatur & afficitur. Calor enim noster medicamentum dum subigit, eius naturam, temperamentum & alias quascunque vires detegit & explicat: hoc verò quasi proritatum communi rerum omnium conditione reluctatur & obsistit, atque viciſſim contagione corpus afficiens, omnes in id vires suas expromit. Sic piper aut pyrethrum etiam si actu frigidum sumitur, protinus vt depulso frigore à nobis incaluerit, suo ipsius calore nos acriter vrit: & vinum licet nos plerumque dum bibitur refrigeret ascititio frigore, mox tamen vt incaluit impēse calfacit. At verò lactuca, mandragora & quodcunque frigidum est medicamentum, primùm quidem ascititio frigore, deinde quum incaluerit insito quoque nos afficit, quemadmodum & aquæ frigidæ potus: haud absimili ratione quum purgans medicamentum calefit ac subigitur in nobis, purgandi vim suam exerit atque profert, qua dein corpus cōturbat & peculiarem sibi humorem prolicit. Deleterium quoque venenatam qualitatem tùm primùm depromit & nos labefactare adoritur, quum calefit irritatúrque vi nostri caloris. Ex his luculentius intelligi potest, nostrum calorem nullam medicamento agendi facultatem conferre. Vnde enim venenatam illam qualitatem sortiretur, aut cur eam sibi aduersiſſimam deleterio impertiret in suam perniciem? Ita igitur de his quæ actu & de his quæ potestate vim habent sentiendum. Medicamentum autem non ab actu, sed à potestate propriè definitur. piper enim & allium & lactucam & mandragoram propriè quidem: cæterùm nec ignem nec niuem nisi fusa nominis appellatione medicamentum dixeris. Quicquid porrò calidum frigidum aliterve appellamus, aut simpliciter aut comparatè dicitur. Simpliciter & absolutè quod vim illam summam & impermistam obtinet, vt ignis simpliciter calidus est, aqua absolutè frigida. Comparatè verò cuius vis & facultas contrarij quidem permistione repressa obtunditur, sed tamen cæteris adhuc in mistione superior præpollet actúmque profert, vt piper, vt lactuca. Quod huius est generis nec summè nec

Actu fieri.

Quid simpliciter tale.

Quid per comparationem.

mè nec absolutè calidum vt ignis, sed homine eucrato (qui & vniuersæ substantiæ mediocritatem obtinet) calidius, & lactuca eo ipso frigidior est, ob ídque talis comparatè dicitur: vt enim sumptum piper temperatum hominem calfacit, ita & lactuca eum ipsum refrigerat. Quòd si ad vnumquemuis hominẽ referre velis, quod vni calidum alteri frigidum plerumque videbitur. Ita igitur vires quæ tum actu tũ potestate insunt, æstimandę sunt in iis quæ per se non per accidens agunt. Per se id agere dicitur quod proximè nulliúsq; interuentu nos immutat, vt ignis vt nix. Ex accidenti verò quod non proximè, sed alterius cuiusdam interuentu, vt aqua frigida æstuoso cœlo corpori moderatè affusa. Ea quippe primo occursu atque contactu, ac proinde per se refrigerat: at certè quoniam cutem densat nihilque expirare aut dissipari sinit, insitum nobis calorem cohibẽs ac etiam intrò compellens conseruat atque auget, & idcirco corpus ex accidente calfacit. Sic rheumbarbarũ licet occursu primo aliquantum calfaciat, quòd tamen bilem quæ ardoris febrisq; causa est expurget, accidente refrigerat: quemadmodũ & calida medicamenta quæcunque febrium obstructiones infarctusq; expediunt. Hæ præcipuæ sunt & cognitu necessariæ agendi efficiendiq; differentiæ. Nunc quo tota definitio particulatim explicetur, tradendũ quot quibúsque modis immutetur corporis nostri naturalis cõstitutio. Hæc quidem in tribus maximè posita est ex hísque constat, ex bona corporis & humorum temperie, ex materiæ commoderatione, & ex formæ seu substantiæ integritate: nam & his tribus continetur humanum corpus, temperamento, materia atq; forma. Trifariã igitur id immutari potest, atq; triplex omnino statuendum est nos afficientium medicamentorum genus: vnum naturalem tum corporis tum humorum temperaturã mutat, vt quod impendiò calidũ, frigidum, humidum, siccúmve est. Alterũ materiæ cõmoderationem, vt quod nimiũ densat aut rarefacit, adstringit aut laxat, incrassat aut attenuat. Tertiũ corporis humorúmve formam atq; substantiam demolitur, vt quod illam deterit aut diripit ceu venenũ, & quod illã detrahit aut penitus eximit, ceu quod septicũ & purgans medicamentum appellamus. Et hęc quidem simplicia sunt genera. Postremum hoc

Per se & per accidens.

Humanũ corpus quibus cõstet, & quib⁹ dissoluatur.

genus propriè & maximè medicamentũ est, alimento prorsus aduersum. Vt enim alimenti ita & medicamẽti propria ratio, ex ipsius substantia seu forma spectatur. Alimentum quidem est quod corporis substantiæ quodammodo simile, in eam tandem facessit atque conuertitur, quam tum alit tum interdũ auget. Id si ita simile est vt in corporis substantiam conuersum, nulla interim aliena qualitate illam insigniter afficiat, simpliciter & absolutè alimentum dicitur, vt panis, vt caro, vt ouum. At si substantia quodammodo simile, exuperante qualitate corpus immutat, alimentũ est medicamentosum, vt lactuca, vinum generosum, mespilum, cotoneum malum. Quod porrò substantia prorsus est dissimile, simulq; nulla est præditũ qualitate qua corpus manifestè afficiat, id neq; alimentum neque medicamentum censeri debet. At si in substantia nobis prorsus dispari qualitates nimium exuperantes obtinet, siue à temperamento vt hyoscyamus, vt pyrethrum, siue à materia vt rhus, galla & alumen, siue à forma profectas, vt scammonium, vt arrhenicum & veneni atque deleterij genus vniuersum, id prorsus & vsquequaque medicamentum est.

Alimentum.

Medicamentum.

De primis & secundis medicamentorum facultatibus. CAP. II.

MEDICAMENTVM aliud simplex, aliud cõpositum. Simplex appellamus quod sponte soliusque naturæ beneficio emersit, cuiusmodi sunt rosa & absinthiũ. Compositum quod arte & industria ex multorum permistione constat, talis est theriace. De simplici prior erit tractatio, de composito & compositionum formis posterior. Vt igitur paulo antè ex triplici corporis nostri constitutione tria nos afficientium medicamentorum genera statuimus: ita & omnes simplicium medicamentorum vires atque facultates in tres ordines aut differentias distribuẽdæ sunt. Aliæ enim sunt quæ primæ qualitates aut facultates appellantur, aliæ quæ secundæ, aliæ quæ tertiæ. Prima qualitas seu facultas ex primorum elementorum permistione & qualitatũ simplicium temperamento proficiscitur, eiusq; qualitatis vim & naturam imitatur quæ cæteris in temperamento antecellit. Ea enim licet contrariarum vi sit repressa, quia ta-

Prima qualitas.

men

men superior est, vim agendi præcipuam obtinet, & medicamento nomen suum impertit. Aliàs autem vnica dominatur & vincit, aliàs verò duæ. Ab vna & simplici quatuor fiunt medicamentorum facultates, à quibus aliud calidum existit vt piper, aliud frigidum vt mandragora, aliud humidum vt oleum, aliud siccũ vt aqua marina. Ex duabus qualitatibus quatuor quoque prodeunt coniugatæ facultates, à quibus medicamentum aut calidum siccumque est, aut calidum & humidum, aut frigidum ac siccum, aut frigidum & humidum. Hęc prima tum simplex tum coniugata qualitas atque facultas, elemento quidem actu inest, quia nullius contrarij permistione obtunditur aut impeditur: At medicamẽto illa solùm potestate inest, quia contrarij permistio impedit & cohibet vincentem qualitatem ne promptè & primo quoque occursu agat. Quocirca piper dum actu frigidum est, non temperamento sed ascititia qualitate tale existit: eam autem vim & potestatem qua nos calfacit, sibi insitã habet & à naturæ primordiis accepit. Quoniam autem eorum quæ verbi gratia calida appellantur non vna est omnium vis & æquè valida facultas, quatuor earũ gradus & ordines vsus distinxit. In primam ea classem referuntur quæ obscurè necdum manifestè agunt, in secundã quæ iam manifestè, in tertiam quæ vehementer, in quartam quæ summè atque extremè, vt quæ in calidorum genere deurunt escharamque moliuntur. Deinde etiam vniuscuiusque classis & ordinis, vt cuius non parua sit latitudo, tres statuuntur partes, initium, medium & finis, vt eorum quæ ordine tertio calida dicuntur, alia in huius ordinis initio, alia in medio, alia in fine consistunt. Secunda medicamentorum facultas ex eorum materia temperamenti siue qualitatis primę vi perfusa suscitatur. Est autem materia alia tenuis, quæ tum in corpus tum in humores sese promptè infert & insinuat: alia crassa atque lenta, quæ hæret ac subsistit nec altè penetrare potest: alia mediocris, quæ ambarũ medias vires sortitur. Calor verò in quamcunque materiam inciderit, agendi vim atque celeritatem auget, quemadmodũ & siccitas: at frigus & humiditas reprimunt & cohibẽt. Ex horum porrò commistione varia, secundæ medicamentorum facultates emergunt, quarum hæ sunt præcipuæ,

Secunda qualitas.

ex methodo depromptæ. Incidens ſeu attenuans & incraſſans, Detergens & glutinoſum quod oblinit vel emplaſticũ eſt, Exaſperans & lęuigans, Aperiens & occludens, Dilatãs & coarctans & coanguſtans ſeu adſtringẽs, Rarefaciens & denſans, Relaxans & contendens quod aſtringens & corroborans, Attrahens, digerens, diſſoluens & repellens, Emolliens & obdurans, Maturans ſeu pus mouens & corrumpẽs ſeu ſepticũ, Agglutinans & exulcerans ſeu veſicas excitans, Sarcoticum & exedens, Epuloticum & diſrumpens quod cauſticum vel eſcharoticum eſt. Sic autem materiæ atque temperamenti permiſtio illas profert. Medicamentũ quod tenuis eſt materiæ ſi pariter calidum eſt, idq; citra ordinem tertium vt petroſelinum, hyſſopus, ſumptum quidem corporis meatus exiguos aperit, ex humorib⁹ tenues diſſoluit, diſſipat ſeu halitu digerit, hincque ſudores & vrinas mouet, craſſos verò incidit attenuat ſeu comminuit: foris autẽ impoſitum cutem rarefacit & dilatat, ex alto quoque corpore ſpiritus humoresque trahit atque reſoluit. At ſi iam quarto eſt calidorum receſſu, ſepticum habetur, quod nimirũ aut vrit aut vlcerat aut veſicas excitat aut colliquat. Quod verò tenuis eſt materię ſi temperatum, aut etiam ſi pariter id frigidum exiſtit vt acetum, intrò ſumptum aperit quoque & attenuat, ſed ignauius quàm calidum: at foris inductũ corpori, quatenus frigidum eſt fluxionem repellit & eruptionis impetum cohibet, idque validius quàm quod frigidum adſtringensq; eſt, altius enim frigoris vim deducit. Quod verò cum media materia frigidum quoque exiſtit vt omphacium, portulaca, modicè fluxionem repellit ac ſiſtit, ſiccat & aſtringit. Medicamentũ mediocris materię quod vnà temperatum fuerit vt oleum ſimplex, relaxat, emollit ſcirrhos, concoquit, maturat atq; pus mouet. At moderatè calidum vt chamæmelum, quia dolorem lenit anodynum appellatur. Quod paulò calidius, ſed citra tertium eſt ordinẽ vt abſynthium, ſumptum quidem aperit ora vaſorum, glutinoſosque detergit humores, ac proinde venas meatusq; omnes expurgat, & eorum obſtructiones expedit: quod tenuior materia quia celeriùs & ſine deterſione penetrat, non effecerit. Quod iam tertium caloris receſſum ſuperat vt colocynthis, ariſtolochia, non ſolùm detergit, ſed etiam quia

quia acrius, partes ipsas vehementer exasperat & exulcerat. Eadem quoque præstat si foris corpori sit inductum. Medicamentum quod in crassa terrenaque materia temperiem quandam caloris frigorisque nactum sit, vt bolus Armena aut terra Lemnia, interiores meatus obstruit cutemq; obturat, exasperata lenit & soluta agglutinat: infarciens enim est aut emplasticum aut læuigans aut etiam glutinosum. Quod autem moderatè seu calidum seu frigidum existit, vt rosa, vt myrtus, laxiores partes contendit atq; idcirco corroborat. At immoderatius velut ordine quarto calidum, vt calx, auripigmentum, arrhenicum, exedit estque septicum, causticum vel escharoticum. Immoderatius verò frigidum atque siccum vt galla, nux cupressi, ora vasorum sumptum non modò obstruit, verumetiam cõtrahit & occludit, meatus omnes coarctat seu coangustat, ipsos verò humores supra modum incrassat. Foris impositum cutem densat & adstringit, fluxionis impetum cohibet ac etiam repellit, & vulnus cicatrice obducit.

Ita igitur facultates secundas ex medicamenti materia tẽperamento perfusa prodire quiuis intelligere possit: quarum tamen singularum rationes luculentius posthac explicabimus.

De saporibus. CAP. III.

VT autem facultates secundæ, ita & medicamentorum sapores ex eorum materia primis qualitatibus instructa prodeunt: qúmque horum magna sit ex origine affinitas, optima ratione sapores indices erunt & internuncij primarum atque secundarum facultatum. Itaq; calidúmne quippiam an frigidum sit, tenuis an crassæ materiæ sapore internoscitur. At verò tertias medicamentorum facultates, vt purgandi peculiarem humorem, aut obtundendi venenum, aut aliam quampiam ex iis quas mox subiiciam, non sapor vllàve sensuum qualitas, sed vna patefacit experientia & obseruandi consuetudo. Nouem autem saporum differentiæ sunt, nec plures gustus notauit: acer, acidus, pinguis: salsus, austerus, dulcis: amarus, acerbus, insipidus. Tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, postremi è crassa atque terrena.

Acer. Sapor acer est qui linguam & os acrimonia ferit atque compungit, simulque calfacit & interdum quasi exurit: is maximè conspicuus est in pipere, pyrethro & euphorbio: quorum exemplo de ceteris inferioribus æstimandum. Suscitatur autem ex tenui, sicca calidaque materia, nec in alia consistere potest. Quicquid igitur acre seu mordicās gustu percipitur, id statim igneæ naturæ particeps est. Atq; si non dum vehemens est sed citra tertium ordinem subsistit, vt hyssopus, petroselinum, feniculum, thymus, vim atque facultatem habet intro quidem sumptum penetrādi & meatus aperiendi, crassosque humores attenuandi: extrinsecus verò corpori insidens cutem rarefacit, humoresque elicit ac resoluit. Quod verò iam acrius est tertiumque calidorum ordinem excessit, & gustando præter acrimoniā tenui vapore caput ferit, aut exurit papulásque excitat, vt sinapi, pyrethrum, euphorbium: aut vesicas infert, vt lepidium, cantharis, ranunculus: aut colliquat & putrefacit, vt sublimatum, chamælea & thapsiæ succus.

Acidus. Acidus sapor gustum quoque penetrat & tenuitate ferit, sed citra vllum sensum caloris: talis maximè in aceto deprehenditur, deinde etiā in succo mali citrei, in quibusdam malis punicis & cotoneis. Emanat hic ex tenui siccaq; materia, cuius vel calor insitus putredine expirauit vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes est, vt in aliis quæ commemoraui. Quocirca acidum penetrando & incidendo nihilo est acri infirmius, imò sanè ad hæc nihil quicquam est aceto valentius, pręsertim si aut vetus est aut stilliaticium, hoc enim metalla, quemadmodum & citrei mali succus margaritas dissoluit. At verò non vt acre foris impositum dissoluit atque dissipat, sed contrà repellit cohibetque fluxiones: idque validiùs quàm frigidum adstringens, altius enim frigoris vim deducit. Sic acetum experimur & fluxiones repellere, & omnem sanguinis è naribus eruptionem atque dysenteriam tum vapore suscitato, tum etiam fotu cohibere, ipsasq; hæmorrhoidas & immodicas vteri purgationes suffitu insessúve sistere, omnemque sanguinis reiectionē potū vel per se vel admista aqua promptissimè cohibere. Neq; idcirco id inter adstringētia numerādū, lōgè enim ab his materia distat, sed vnius frigoris altè subeun-

ſubeũtis beneficio fluxiones repellit, ſiccitate verò quę planè valida eſt eas atq; ſanguinis eruptiones ſiſtit ac cohibet.

Pinguis ſapor nec calore nec acrimonia guſtum ſollicitat, ſed linguam orisque partes lentore quodam oblinit. Is præcipuè animaduertitur in oleo tum ſimplici tũ amygdalino, in butyro, in adipe qui nec vetuſtate rancidus nec natura ſit acrior, cuiuſmodi leonũ eſt & vulpium. Pingui quoque ſapore eſt althæa atq; eius & pſyllij mucus & tragacantha. In aliis pleriſq; tum adipibus tũ oleis, vt in ricinino, in amygdalino amaro, ſub pingui alij quoq; ſapores exiſtunt: at verò vt non vnus ſimplexq; eſt horum ſapor, ita nec facultas nec materia ſimplex & vna. Naſcitur pinguis ſapor ex tenui non quidẽ ignea ſed planè aerea materia, quæ calore & frigore quodãmodo temperata ſit. Atque ea licet tenuis, ſicca tamen non eſt: alioqui pingue perinde atq; acidum & acre penetraret ac incideret. At certè humoris eiusq; aërei particeps magis eſt: ac proinde præcipua vis eius atque facultas eſt relaxare, emollire & humectare. *Pinguis.*

Salſus ſapor linguam non admodũ calfacit, ſed acriter ſiccando corradit. Hic in primis elucet in ſale atq; in nitro, deinde moderatius in crithmo herba. In mediocri materia conſiſtit cum calore & ſiccitate. Aqueæ enim materiæ, (quę non exquiſitè ſimplex eſt) partes quaſdam terrenas permiſtas calor externus tandem præaſſans & vrens atq; ſiccans, ſalſum ſaporem inducit: ſitq; à terreno ſicco quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum attenuatúmq; eſt. Neq; igitur prorſum terrenus neq; aqueus, ſed ex amborum permiſtione quandam materiæ mediocritatem ſortitur. Neque ſi ex calore proceſſit hic totus manet ſed permiſtione obtunditur, ſiccitas verò maior conquiritur ac perſiſtit. Quocirca ſalſum moderatè penetrat & incidit, corradẽdo ſtimulat & expurgat, validè ſiccando tenues ichores abſorbet, corpora conſeruat & à putredine tuetur: ſyncero tamen ſalſorũ eſu & nimio, humores & ſanguinẽ labefactari conſtat. Atq; ſalſus hic ſapor ſecundum naturam fit à calore non admodum acri, ſed qui tamen ſenſim multoq; tempore terrenas partes quæ ſunt in aqueo humido exurit atque ſiccat: hinc in ſalſo ſapore ſiccitas maior quàm calor deprehenditur. Alius etiam ſalſus ſapor arte præſertim alchymia profertur, *Salſus.* *Alchymia.*

ex ſicciſſima planéq; terrena materia, quã acerrimus calor extremè tũ exuſtictum aſſauit. Nullumq; corpus eſt in rerum natura è quo & calcem & propriũ ſalem non eliciant alchymiſtæ, quem vnuſquiſque guſtu percipiat & agnoſcat, vt è fuligine, è vini fęce, è nitro, huius enim axungia appellata, ſal eſt. At verò omnis eiuſcemodi impenſè calidus eſt ac in pleriſq; cauſticus & qui pro cauteriis vſurpatur.

Auſterus. Auſterus ſapor os & linguam moderatè conſtringit & quadam aſperitate coarctat: hinc quadamtenus ſiccat & refrigerat. Hic propriè crudus appellatur, eſtq; immaturis fructibus peculiaris, vt in ſucco vuæ acerbæ, pomorum, pyrorum, meſpilorum immaturorum, atque etiam in portulaca. Conſiſtit in media materia quæ terrenæ & aqueæ particeps eſt, in qua non calor ſed frigiditas dominatur & exuperat. Ac proinde auſterum omne ſtrenuè refrigerat, extinguit, cogit atque contrahit, fluxiones moderatè ſiſtit atque repellit. Hæc autem frigiditate potius atq; ſiccitate efficit quàm materiæ mediocritate. Quũ enim in ea ipſa materia naturalis calor dominari cœperit & frigiditatem hãc euincet, quúmque vi caloris terrenæ materiæ aquea exquiſitè permiſta fuerit & iam maturatio facta apparebit, depulſa auſteritate in eadem materia ſuccedet dulcedo. Sic enim crudorum fructuum auſteritas maturatione dulceſcit, non tam materiæ quàm qualitatis mutatione.

Dulcis. Dulcis ſapor guſtu ſuauis atque iucundus oblectat, nulláque qualitatis exuperantia moleſtus eſt. Eiuſmodi conſpicuus eſt in ſaccharo, melle, glycyrrhiza, polypodio, iuiubis & aliis pleriſque fructibus: atque in omnibus lenientibus. Hunc tamen ſaporẽ caue ne cum pingui & oblinente confundas: licet enim affinis quodammodo, reipſa tamen diuerſus eſt. Diſtat autem ab eo nõ qualitatibus primis, quia vterque temperatus eſt aut obſcurè calidus, ſed vna materia, quę in pingui tenuior eſt, in dulci paulò craſſior, ſed quę tamen non vltra mediocritatem procedat. Quocirca dulce quadamtenus ſed minus quàm pingue relaxat, magis verò aſperitatem lenit: præterea quoniam & materiæ & temperamenti mediocritatem obtinet, anodynum eſt, maturat, concoquit & pus mouet. Et hi quidem ſapores in mediocri ſunt materia: nunc de his qui in craſſa conſiſtunt.

Amarus

Amarus sapor dulci ex aduerso oppositus, insuauis ac tristis sensum ipsum velut corradit aut diuellit. Eo insignis est aloë, deinde absinthium, centaurium minus, & colocynthis: quorum exemplo cætera dignosci possint. Crassa eius est materia atque terrena, quam exuperans calor præassauit & exiccauit: omnéque amarum calidum siccúmque est. Hinc sanè præcipua vis detergendi & meatus expurgandi ei inest, idq; cum calore non tamen extremo. Quum enim calor penetrando crassiusculam materiam secum deducit, ea quicquid obuium est secum rapit & abradendo expurgat. Et quo amarius medicamentum, eo valentius id efficit. Absynthium quidem moderatè: at aloë, aristolochia, centaurium minus, & colocynthis non expurgant modò & abstergent, sed & partes ipsas immodico vsu exasperant atque corradunt & exulcerant. Hinc aloë ora venarum aperit profunditque sanguinem præsertim ab hæmorrhoidibus, aristolochia interiores dirrumpit abscessus, centauriũ & colocynthis exulcerant secumque ramenta detrahunt. His autem vt intrò sumptis infarctus expediendi, ita & admotis sordida vlcera detergendi & expurgandi eximia vis est. Quinetiam amarũ quia siccando superuacuos humores aut absorbet aut detergit, & dulcedini quæ putredinis parens est prorsus aduersatur, ratione optima putredinem arcet & corpora diu integra conseruat. *Amarus.*

Acerbus sapor austero finitimus, eo tamen grauior molestiorque est, ac magis linguam omnemque gustum constringit & exasperat: ac proinde magis tum siccat tum refrigerat. Is luculenter in malicorio, in galla, in rhoe & cupressi nucibus conspicitur: atq; in aliis quàm plurimis quæ acerbitate sunt his proxima. Eorum materia planè terrena est & sicca nec aquæ nec humoris manifestè particeps, in qua non calor sed frigus planè dominatur cum siccitate. Quoniam igitur frigida fluxiones repellunt, vt adstringentia humorum impetum sistunt & cohibent, vt siccantia coarctãt atque densant & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena humores incrassant. *Acerbus.*

Insipidus ἄποιος dictus qui propriè sapor nõ est, sed saporis priuatio, nulla qualitate manifesta gustum ferit. Tali esse videtur farris genus vniuersum, & cucurbita & citrulus, *Insipidus.*

quibus & alia plurima finitima sunt. His materia tametsi crassa quodammodo est, non tamen prorsus terrena & sicca adstringens, sed humore quodam etiam perfusa, qui tamen nō exquisitè sicco permiscetur vi caloris. Et quum neque ipsius frigoris vis superet, accidit necessariò vt nullo gustu sapor, nulla effectu qualitas aut facultas percipiatur. At nihilominus hęc eorum materia quoniam verè emplastica est, meatus omnes & intus & foris infercit & obstruit, exasperata lenit, & soluta agglutinat. Quanquā autem hic sapori dulci affinis est, distat tamen quòd & in paulo crassiore atque crudiore sit materia, & à temperie aliquantum in extremum frigidius deuergat: dulcis verò sapor in calidius. Moderato enim ac miti calore bene cōcoquente plurima dulcescunt, vt fructus. Atque etiam in dulci nonnihil inesse caloris argumento est, quòd dulcia non pauca vt mel vetustate aut coctura amarescunt.

Hi sunt igitur simplices omnes sapores atque synceri, in quibus dignoscendis seorsum exercitari oportet. Ex sapore autem quæ medicamenti temperatura & quæ materia sit cognoscitur: ex his demū quibus id tum primis tum secundis qualitatibus ac viribus sit præditum.

Quibus verò sapores varij inesse deprehendentur, vt absynthio, quod pręter amarorē qui primus est obuius, adstrictionem quoq; habere percipitur, diuersæ quoque substantiæ atque facultates, vt detergendi & adstringendi seu corroborandi insunt. E contrario quoque, si cui medicamento vt cichorio, facultates inerunt varię, vt detergendi & refrigerandi, ex variis id quoque & ferè contrariis substantiis & saporibus constabit. Itaque è sapore siue simplex is est siue multiplex, de materia deque facultatibus medicamenti iudicari potest. Id autem facilè ac certò fiet si simplex aut exquisitus sapor erit. At rarò admodum purus syncerusque & solitarius inuenitur. In quibus igitur sapor non certò poterit medicamenti vim atque facultatem exprimere, experientia succurrit ac supplet: atq; etiam si gustu aut ratione videberis facultatem assequutus, eam tamen experimento identidem confirma. Multa enim plerumque solitaria meditatio & probabilis ratio suadet, quæ vsus & experientia coarguit. At ne te fallax experientia decipiat, etiam atque

etiam caue ne effectum, qui per accidens à medicamento processit, primùm ac per se editum esse iudices.

Quibus obseruationibus statuendi sint facultatum ordines. CAP. IIII.

VT in primis ita & in secundis facultatibus virium ordines quatuor habendi sunt: atq; in astringentium vel attenuantium genere, primę classis existunt quæ obscurè id agunt, secundæ quæ manifestè, tertiæ quæ vehementer, quartæ quæ summè ac extremè. Rursum vniuscuiusq; classis seu ordinis & initium quoddam est, & medium & finis. Multorũ simpliciũ facultates veterũ diligentia & obseruatione in ordines digestæ sunt, quarum imitatione & exemplo quæ desunt referri in eosdem possunt. Id autem consideratiùs & circunspectiùs agendum, iis nimirum æstimatis & obseruatis quæ simplicium vires minuunt vel augent. Ea sunt regio, tellus, situs, tempus, cultura & præparatio. Vt enim similes vitis palmites diuersis regionibus atque locis depacti diuersa vina, ita similia semina regione atque tellure varia, stirpes proferunt facultatibus viribusq; varias. Regio calida & æstuosa, omnia edit profertque acriora & vehementiora: hebetiora verò frigidior & humidior. Origanum, hyssopũ & satureiã aduectas è Cappadocia aut Creta, iis duplo acriores deprehendimus quas nostra Gallia protulit. Tellus arenosa atque sicca, acriora quoque edit, quemadmodum inculta atque deserta: frigida verò palustris & vliginosa, & quę multa cultura magnoq; labore subigitur, vberiora & lętiora, sed multò ignauiora. Collis in austrum decliuis præstantiora gignit quàm in aduersum aquilonem deciduus. Vere & æstate media stirpes omnes dum multo succo eoq; maturo & probè cocto turgẽt, validiores sunt quàm autũni fine, quũ deciduis foliis & exhausto succo effœtæ manent: semperq; prior germinatio posteriore vtilior. Adhæc tempore frigidarum humidarumque stirpium vis hebescit quum iam planè inaruerint: calidarũ verò siccarumq; inualescit. Etenim althæa aut malua quæ prorsus arida sit, nec humectat nec probè emollit: neq; plantago, aut solanũ, aut semperuiuum quũ proprio humore destituitur,

commodè refrigerat. Origanum verò, hyssopus, aut thymus conuenienter arefactus, dissipato humore aqueo multo magis tum calfacit tum exiccat. Præparatio quoque arte quæsita simplicium vires auget vel imminuit. Nam calida attenuantia atque detergentia, si sensim arefacta & in puluerem redacta offerantur, multo præstantiores habent vires & effectus edunt manifestiores, quàm virentiũ expressus succus: atque hic validior est quàm aqua in qua illa fuerint incocta. Non enim vt quidam prodidit, aqua simplex tanquam communis sit materia omnium quibus permisce tur, cum calidis calfacit & cum frigidis refrigerat, sed perpetuò calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim obtundit. Quinetiam coctio omnis eorum quibus tenuis est materia vim aut minuit aut prorsus dissipat: crassiorum verò vt metallorum, adstringendi siccandique facultatem auget. Lotio quoque incidendi atque detergendi vim aufert, emplasticam verò auget. Horum igitur atque similium obseruatione prætermissa, statui certò nõ potest quàm valida sit vllius medicamenti facultas. In æstimandis autem simplicium medicamentorum viribus, hisque in classes digerendis, veterum imitatione omnia ex mediocri tum loco tum regione tum præparatione quærenda sumendáque sunt. Hîc porrò non minus obscura quàm cõtrouersa quæstio existit, qua quantitate designati sint in medicamentis facultatum ordines. Quum enim quod secundi est ordinis calidorum aut detergentium copia maiore sumptũ, æquè validè vel etiam validiùs calfaciat aut detergat, quàm quod est tertij ordinis copia & quantitate minore acceptũ: constat profectò simplicium vires & ordines ex pari eorum quantitate constituendas esse. Sed quænam ea quãtitas est atque mensura? drachmáne an vncia? & quod gradu secundo calfacit drachmæ pondere, si vnius vnciæ pondere sumatur tertio calfaciet, atque necessariò in varias classes erit referendum. Hinc non minùs difficilis suboritur disputatio de dosi constituenda medicamenti alterantis, quod nimirũ aut prima aut secunda facultate agit. His dissoluendis non pauci vehementer æstuant, atque rei tam arduæ interpretationem in iusti libri magnitudinem auxerunt, quam tamen ita paucis complectar. Medicamenti cuius vim experiri

Montanus.

riri volumus quantitas ea sit mediocritate, quę nõ protinus exolescat aut deficiat. Non enim scintillæ vis & calor quantus sit (summus autem est perinde ac totius ignis) percipi potest, quòd prius extinguatur quàm in nos agat: neq; piperis aut pyrethri minima portio. Quum autem moderata & iam insignis medicamẽti quantitas ad experiundum sumitur, mandendo æstimandum & perpendendum non quantum aut quàm latè, sed quàm vehementer aut acriter agat. Piperis enim granum si manditur, os & linguã acrius & vehementius calfacit quàm vncia feniculi: ac proinde piper toto genere censetur feniculo calidius, licet vncia feniculi plures oris partes ac latiùs calfaciat. Quæ pari mensura sunt, si pari quoque acrimonia & vehemẽtia agunt, pari statuantur ordine: si verò impar sit agendi vehementia, diuerso. Sic igitur vt facultatis robur & ordo designetur, efficiundi qualitas & vehementia spectanda.

Iam verò in præstituenda dosi alterantis medicamenti, alterandæ seu mutandæ partis amplitudo atque situs æstimetur. Affectionis quæ in ea parte est (seu intemperies fuerit seu obstructio) magnitudo, alterantis medicamenti ordinem præscribit: si enim pars frigida sit ordine secundo, medicamentum opponetur quod secundo quoque sit ordine. At qua id quantitate sit offerendum, ex affectæ partis magnitudine atque situ decernitur. Si magna pars est quæ laborat aut longè ab occursu medicamenti dissita, largius: si parua aut medicamento obuia, parcius & minore dosi id offerẽdum est. Crudum aut refrigeratum ventriculum sex octóve piperis grana calfaciunt, quæ ad refrigeratum vterum nihil aut minimum contulerint: & æstuantem oculum aquæ rosaceæ semuncia recreat, quæ concalfactum caput nihil iuuet. Horum igitur obseruatione & prudentis medici iudicio, alterantiũ medicamentorũ dosis præscribenda.

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V.

TERTIA medicamentorũ facultas de qua mihi dicendum restat, non è temperamento, non è materia, sed è tota rei substantia atque forma primùm ac per se proficiscitur: ac proinde occulta totius substantiæ proprietas appel-

lari solet. Ab hac duæ medicamentorum differentiæ prodeunt: alia enim euacuantia, alia duntaxat alterantia. Euacuant quæ totius substantiæ familiaritate atque similitudine peculiare sibi quiddam proliciunt. Horum rursus alia è toto corpore, alia ex vna quapiam particula trahunt: quæ è toto corpore, purgantia dicuntur: & eorũ quędã attractum humorem vomitione reddunt vt asarum & veratrũ album, quædam deiectione vt rheumbarbarum & scammonium. Quæ ex vna quapiam parte, aut ex cerebro per os atque palatum vt apophlegmatismi, aut per nares vt errhina, aut ex vtero per ceruicem superuacuum humorem trahunt, vt aristolochia. Cæterùm quæ vel vrinas cient vt petroselinũ, vel menstruas purgationes vt artemisia, vel excreationes mouent vt hyssopus, quoniam non attrahendo, sed vel detergendo vel extenuando atque penetrando excrementa depellunt, quodammodo euacuantia, non tamen purgantia ritè dici possunt, non enim similitudine trahunt. At verò alexiteria & alexipharmaca, id est quę aut venenum aut deleterium medicamentum proliciunt amolianturque similitudine, vt schistum lac, agaricum, dissecti pulli gallinacei calentes percussæ parti applicati, scorpius ipse proprij inflicti veneni alexiterium, iure inter euacuantia connumerantur, nec tamen propriè cathartica dici debent. Huius quoque classis sunt quæ vulneri foris imposita tela atque spicula euellunt & euocant, vt radix arundinis. Hæ sunt igitur eorum differentiæ quæ totius substantiæ proprietate euacuant. Quanquam autem quæ primis aut secundis facultatibus agunt, alterantia propriè nuncupantur, multa tamen tertiis etiam facultatibus, seu tota substantia alterant. Ea sunt quæ abdita proprietate totam rei substantiam immutant, atque rem ipsam demoliuntur ac prorsus corrumpunt. Horum alia sunt deleteria, alia antidota & antipharmaca. Deleteria quidem sunt quæ propriè venena dicuntur. Quum enim venenorum, id est eorum quæ præsentanea vi nos interimunt, alia id manifesta, sed tamen violenta & excellenti qualitate præstent, vt euphorbiũ vrendo & opium stupefaciendo: alia verò qualitate occulta, hæc sanè non illa veneni appellatione complectimur. Hęc igitur totius substantię dissidio nobis infensa noxiaque sunt, vt dry-

opteris,

opteris, pityocampe & hydrargyros: vt venenatarũ bestiarum ceu scorpij, phalangij & rabidi canis ictus. Etenim cũ saliua hæ virus ictu eiaculantur, quod sensim intrò subiens ac prorepẽs, in principes tandem partes insilit earumque vires ac substantiam dirimit. Priora verò intrò sumpta quum nequeunt à nostro calore domari atq; vinci, hunc tandem omniumq; facultatum substantiã peruertunt. Antidota verò & antipharmaca deleteriis planè contraria sunt, eáque totius substantiæ dissidio sic immutant & obtundunt, vt ne minimùm dein nos queant offendere. Horũ alia haustum vel iniectum venenum aut etiam deleterium medicamentum, totius substantiæ contrarietate ac dissidio frangunt obtunduntq; aut prorsus extinguũt, vt citrij semen. In hoc genus pertinent & quæcunque pestilentes aliosque epidemios morbos profligant aut arcent, vt mithridatium. Alia virulentarũ bestiarum ictibus medentur, vt alyssum & pimpinella rabidi canis: quorũ ampla est tractatio, & eximia vis medendo. In hoc porrò tertiatum facultatum genus referenda sunt quęcunque vnicuique corporis particulæ aut iuuandæ aut lædendę addicta creduntur: pro quibus nõnulli frustra quartas medicamentorũ facultates induxerunt. Etenim saluia cerebrum idcirco iuuat & corroborat, quòd illi totius substantiæ similitudine familiaris sit: qua ratione & buglossum cordi, & eupatorium iecori, & scolopendrium vel asplenium lieni gratum familiareque est. At verò totius substantiæ dissidio atque repugnantia, lepus marinus solos pulmones, cantharis vesicam solam exulcerat. Tertia hæc medicamentorum facultas, quia extra sensus est humanos, nec sapore nec odore nec tactu, nec vllo denique sensu nosci deprehendíve potest: sed vna obseruatione & experientia, quæ vsu longo & artis exercitatione bene stabilita confirmatáq; sit.

Hic autem apposité de experiundi ratione pauca subnectere videbor. Experiri est quippiam effectu probare. Alia enim sensu aliquo comprobantur, quorũ est certissima cognitio: alia ratione probabili, quæ tamen è sensibus ducta deriuataque est: alia vsu & effectuum atque euentuum obseruatione. Hæc igitur rerum notio quæ ex crebra euentuum obseruatione habetur, propriè dicitur experientia: *τὸ ἀποπειρᾶν, unde ἡ ἀπόπειρα experimentum.*

ἡ ἐμπειρία. vt alia cognitio sensu, alia demonstratione vel opinione,
ὁ ἔμπειρος. alia experientia percipiatur, & experiens qui experientia doctus euasit. Ea autem experientia nosci debent, quæ nec sensus percipere nec ratio vlla consequi potest: atq; hæc forte sola vel casu deprehenduntur: ac sæpe diúque quęsita, fortuitò plerumque inueniuntur & occurrunt nobis. Sic sanè & purgantium medicamentorum & alexipharmacorum cognita vis est. Non quod semel duntaxat, sed quod identidem atque similiter & eadem rerum omnium concursione sæpius euenerit, experientiam gignit. Quúmque effectus aliquis sæpius obseruabitur ex causa quapiam proficisci (cauendum tamen ne causarum similitudo nos eludat) vis huius atque facultas erit experimento cognita. At nihilominus ex aliquo experimento interdum affinitate rerum ducimur in alterius experimenti inuestigationem.

De medicis ponderibus & mensuris. CAP. VI.

RERVM omnium æstimatio aut numero fit, aut pondere, aut mensura. Numeri vna est & ęadem apud omnes vbique gentium ratio, non etiam ponderis aut mensuræ, sed maxima horum varietas, & vniuscuiusque ditionis suum pondus suáq; mensura, patrio nomine insignita. Sed tamen quoniam rerum omnium maximè quæ ad medendi vsum comparantur, certas & communes esse leges oportet, certa quoque & omnibus communia decet esse pondera, vt vna lege vna sit omnium gentium consensio. In id autem stabiliendum in primis est pondus minimum ceu minutum, è quo (velut in numeris ab vnitate) additione continua aucto prodeant cætera pondera. Id quidem est granum omnium ponderum minimum, è quo fiunt obolus, scriptulus seu scrupulus, drachma, vncia, libra: & quę ex his componuntur, semuncia, sescuncia, selibra, sesquilibra. Granum igitur cui tanquam basi reliqua innituntur pondera, ratum constansq; esse decet: neque id granum esse hordei, neque tritici, neque ciceris, neque frugis vllius aut leguminis, quòd nullius par sit vbiq; gentium pondus. At verò numarium minutum, quod aurifabri granũ appellant, & Latinè momentum dici potest, omnibus mundi nationibus

vnum

vnum idémq; est & stabile:quod auri sacra fames & opum furiosa libido, inuiolatè & incorruptè seruat,idque signis & exemplaribus vndiq; identidem collatis. Hoc igitur nobis sit omnis ponderis initium:è quo medicinarum pondera recepta nunc lege stabilita sunt hoc pacto.

Obolus ℈ ß	pendet		g̃.x.
Scriptulus seu scrupulus ℈ j.			g̃.xx.
Drachma	ʒ j.	℈.iij.	g̃.lx.
Semuncia	℥ ß		ʒ.iiij.
Vncia	℥ j.		ʒ.viij.
Sescuncia	℥ j ß		ʒ xij.
Quartarius seu quadrans	quart. j.		℥.iij.
Selibra	℔ ß		℥.vj.
Libra	℔ j.		℥.xij.
Sesquilibra	℔ j.ß.		℥.xviij.

Ita numarium pondus quod non modò numularij sed & mercatores vsurpant, vulgare medicum superat quincunce:estque ad id proportione sesquiquinta Geometris appellata. Nam drachma numaria pendet g̃.lxxij. & vncia quæ drachmis quoque his octo constat, pendet drachmas medicas ix.& g̃. xxxvj. siue vnciam medicorum vnam cum drachma vna & granis triginta sex:libra verò numaria quæ vnciarum est xij.(nam est vbi xiiij,est vbi xvj,aut xviij,aut xx.vncias habet)pendet medicorum ℥ xiiij.ʒ iij.& g̃ xij.

Atque hęc ita licet pharmacopolarum & recentium medicorum vsu recepta confirmatáque sint, certiora tamen & iniquitati ac fraudi minus opportuna pōdera retinere si velimus,in ea re præsertim in qua vel leuissimum detractum momentum non solùm errorem,sed etiā periculum creare potest,præstiterit vt momentū numariū,ita & cætera inde prodeuntia pondera vsurpare,vt vna eadémq; sit vbique gentiū certa & constans medicis & pharmacopolis ponderum mensurarúmque regula, quæ & aliis omnibus.Itaque obolus grana xij.semiobolus sex,scriptulū xxiiij.drachma septuaginta duo pendebit,cęteráq; ad horū proportionem. Quæ ponderis ratio veterib⁹ medicis vsitata fuit,in scriptulo xxiiij.grana cōstituentibus:quod τὸ γράμμα vox pro scriptulo Græcis vsurpata apertè demonstrat. Propterea enim

γράμματα ipſis appellantur, quia tot minutis ſcriptulũ conſtat, quot nimirũ apud eos ſunt literarũ figuræ. Idem ratio quoque ipſa comprobat. Quum enim ſcriptulum ſiliquas ſex pondere æquet, & ſiliquã σιτάρια quatuor æquent, ſcriptulum quatuor & viginti frumenti grana pendeat neceſſe eſt. Antiquum autem pondus imminutũ & adulteratũ propolarũ auaritia fuiſſe credibile eſt, qui quàm poſſunt maximo coëmunt põdere, quæ poſtea diuendãt quàm minimo.

Hęc igitur pondera ſunt, quibus hodie omnia referuntur ad lancem, vt aliis fruſtra ſit opus. At ne iis deeſſe videar qui veterum ponderum interpretationem deſiderant, illa quoque paucis complectar atque ſubiiciam, quæ Græcis, Latinis & Arabibus vſurpata fuêre.

Pondera.

Granum numarium baſis omnium ponderum, tãquam minutum & λεπτόν, ob id minutia appellatum.

Chalcus ſiue Æreolus	pendet gr ij, ſiliquæ dimidium.
Siliqua Latinis, ceration & dichalcum Græcis, kirat Arab.	pendet gr iiij. Chalcos duos.
Semiobolus, ἡμιώβολον, dauic Arab.	pendet gr vj. æreola tria, ſiliquam vnam & dimidiam.
Obolus Onoloſat Arab.	Scriptuli dimidium, pendet gr xij. ſeu ſiliquas tres, chalcos ſex.
Scriptulum, gramma Græcis & διώβολον dictum	pendet gr xiiij. ſeu obolos duos, chalcos xij.
Semidrachma ſiue τριώβολον. ilarium Oribaſio, victoriatus Scribonio & Celſo.	pendet gr xxxvj. Seſquiſcriptulum.
Drachma Attica, holce quoq; Græcis dicta, vnciæ pars octaua.	pendet gr lxxij. ſcrupulos tres, obolos ſex.

Denarius Romanus paulò grauior eſt drachma, vt denarij duntaxat ſeptem ſint in vncia. Hincque Celſus & Scribonius qui pro drachma vertunt denarium, ſeptem ſolùm drachmas

drachmas ponunt in vncia: Plutarchus tamen, Galenus & Plinius dum Latina aut Græca transferunt, denarium drachmæ, & drachmam denario quasi nil differant reddiderunt, pro vnciæ parte octaua.

Sextula, Hexagium, Aureus, Solidum } pars sexta vnciæ, pendet scrupulos quatuor.

Sicilicus pro didrachmo apud Scribonium pendet ʒ ij. Assarius & ἀσσάριον quoque appellatur quòd duodenis obolis, sicut as vnciis constet.

Duella sextulas duas ℈ viij.

Stater est semuncia ℥ ß seu ʒ iiij. Dupondium quoque dicitur, pendétque Assaria duo.

Vncia Attica libræ pars duodecima pendet drachmas octo, seu tradente Celso denarios Romanos septem.

Romana libra, Pondo, As } pendet vncias xij, siue drachmas xcvj.

Mna siue Mina Attica paulò grauior est, pendétque drachmas centum, seu vncias xij. cum dimidia.

Quanquam autem propriè as libra dicitur, plerumque tamen & rem vnamquamque solidam & integram significat: vtque libra ita res quæque in partes xij distribuitur quæ totius sunt vnciæ: aliæ verò partes sic Latinis appellari solent:

As, libra, res ipsa tota.

Vncia pars est assis seu totius duodecima.

Sextans	vnciæ	duæ
Quadrans		tres
Triens		quatuor
Quincunx		quinque
Semis		sex
Septunx		septem
Bes & octunx		octo
Dodrans		nouem
Dextans		decem
Deunx		vndecim.

Mensuræ.

Iam verò de mensuris: quoniam magna in his & incerta est varietas, rectè quidem videntur exoleuisse, ac pro illis concauis quibus tum arida tum liquida veteres dimetiri solebant, libras & pondera nunc passim medici vsurpant: nisi fortè quum virentes herbas præstituunt quarum non adeo exquisitum pondus desideratur: has enim pugillis & manipulis mensurant.

Manipulus m. quantum manu comprehenditur.
Pugillus p. quantum digitis tribus capi potest.

Potest tamen quisquis volet cõcauas mensuras ad liquores præsertim sibi comparare, eásque ponderibus coaptare, vt alia sit libræ vnius, alia duarum, alia trium, aliæq; aliorum ponderum capaces.

At nihilominus veterũ mensurarum quæ tum aridis tum liquidis accommodabantur, hîc interpretationẽ subiiciam.

Cochlearium mẽsura minima, capit vini mediocris substantiæ seu flaui ʒ j. & ℈ ß.

Cheme, mediocre seu minus cochlearium, capit cochlearia parua ij, seu ʒ ij. ℈ j.

Mystrum, seu cochlearium magnum ligulæ par, cochlearia parua ij. ß, seu ʒ ij. ß.

Concha mystra ij, chemas ij. ß. cochlearia v.

Cyathus conchas ij. mystra iiij. cochlearia x. seu ℥ j. ß.

Acetabulum græcis oxybaphon sesquicyathum, conchas iij. mystra vj. cochlearia xv. seu ℥ ij. ʒ ij.

Quartarius τέταρχν ἡμικοτύλιον, sextarij pars quarta, cyathos iij. cochl. xxx. ℥ iiij. ß. oxybapha ij. mystra xij.

Hemina seu cotyle seu tryblium & ἡμίξεστον, dimidia sextarij pars, hemisextarius Parisiensis: continet quartarios duos seu ℥ ix. cyathos vj. oxybapha iiij. mystra xxiiij. cochlearia lx.

Sextarius Græcis ξέστης, mensura omnium vsitatissima, congij pars sexta, heminas duas, quartarios quatuor, cyathos xij. seu ℔. j. ß. chopina est Parisiensis.

Chœnix Græcis, modulus Latinis, sesquisextarius est, ℔. ij. ℥ iij.

Congius, Græcis Chus, sextarios sex, ℔. ix. quartarios xxiiij. Pintæ tres sunt Paris.

Vrna

Vrna congios quatuor, ſextarios xxiiij.

Amphora } idem, vrnas duas, ſextarios xlviij.
Quadrantal

Metretes & Ceramium Græcis } capit congios ſeu cho-
Cadus Latinis } as xij. ſeſquiampho-
ram, ſextarios lxij. ſeu ℔.c.viij.

Culeus capaciſſima Romanorum menſura, continebat amphoras xx. ſextarios 960. congios 160. vrnas 40.

Aridorum verò menſuræ Romanis hæ fuerunt, quæ & liquidorum communes erant præter modium.

Ligula par myſtro.	
Cyathus capit	ligulas iiij.
Acetabulum	ligulas vj.
Quartarius	acetabula duo.
Hemina	acetabula iiij. ligulas xxiiij.
Sextarius, heminas duas,	quartarios iiij. acetabula octo.
Semodius	ſextarios octo.
Modius	ſextarios ſedecim.
Medimnus	chœnicas 46. ſextarios 72.

Hæ liquidorũ menſuræ vino præſertim dicatæ fuerũt, quod ſi mediocris eſt ſubſtantiæ, referetur ad id quod dixi pondus. At quoniam oleum leuius eſt vino parte nona, mel verò grauius vino parte dimidia, quęcunque menſura capit mellis vncias xv. capit vini vncias x. & olei ix. Eáq; proportio in menſuris omnibus obſeruanda: quę ſi iniquę fuerint, pondus quod minimè vnquam fallax eſt, iis erit pro lege.

De componendorum medicamentorum cauſis. CAP. VII.

VT morborum ita medicamẽtorum genus duplex ſtatuendum, vnum ſimplex, compoſitum alterum. Simplex medicamentum appellatur, quod ſponte ſua tale exortum eſt, nihil noſtra adeptum induſtria. Hoc autem aliàs vnica, aliàs pluribus tum ſubſtantiis tum facultatibus præditum eſt: vnica vt piper, pyrethrum, euphorbium, quorum ſubſtantia omnis prorſus tenuis calidáque eſt: pluribus vt roſa & abſynthiũ, quæ mediocri ſubſtantia detergunt, craſſa & terrena corroborant: & rheumbarbarum quod tenuî purgat, terrena aluum & ſanguinẽ ſiſtit. Hoc eorum genus

possis quodammodo, nempe naturâ & primâ origine compositum appellare, quòd varias illas tum substantias cum facultates ortu sint nacta. Cæterùm hoc loco compositum dicimus quod non ipso ortu, sed arte operâq; nostra tale euasit, vt theriace, mithridatiũ, & quodcunq; ex multorum permistione constat. His tamen non ars vires contulit, sed duntaxat simplicia conuenienter miscuit, è quorũ actione mutuâ noua & incomperta vis tandem emersit. Miscendorum autem & componendorum medicamentorum magna fuit tum ad simplices tum ad compositos morbos necessitas. Simplicem morbum simplex plerumque medicamentum quod paribus sit viribus tollit. Quúmque simplex aliquod existit, quod citra vllam corporis & virium offensionẽ morbum prorsus depellat, quia omnium præstãtissimum, nulla compositio permistione quærenda: neq; quod simplici effeceris, composito tentandum. Etenim composito prius est simplex & certius & exploratius, neque eius quod vel optima ratione compositum sit, ante experientiã tutus ac certus vsus esse potest: nam multa plerumq; nos consentanea putamus, quæ permista tacitis sese viribus perimunt atque demoliuntur. Optimum igitur & in primis conducibile sit, ad vnumquemq; affectum simplicem præstantissima simplicia tanquã remediorũ bases accommodare, & in promptu habere, non gustu modò & ratione, sed experimento quoque & vsu longo comprobata. At verò quoniam non semper cuique morbo peculiare remedium licet opponere, ad simplices etiã affectus multis de causis necessaria fuit medicamentorum permistio. Prima quum, vt dixi, simplex medicamentum deest curando morbo prorsus oppositum, eius enim penuria compositum vsurpamus, cuius vires sint morbo pares. Vt quum intemperies affligit numeris duobus à mediocritate distans, si nullum in promptu medicamentum sit frigidum ordine secundo, duorum quę primi & tertij sint ordinis pares portiones temperatæ, compositum efficient ordinis secundi & depellendo morbo accommodatum. Eadem in detergentibus, attenuantibus atq; cæteris permiscẽdis est ratio. Altera componendi causa ex simplicis medicamenti vitio depromitur, quod aut imbecillum est, aut malignum. Imbecillum seu ignauum ac pigrũ, acrioris

Compositum medicamentum quale.

Cõpositionis medicamentorum necessitas.

Prima componendi causa.

Secunda.

acrioris permistione excitatur, vt rheumbarbarum spica vel cinamomo, senna ginzibere, agaricus & turbith ginzibere quoq; aut sale gemmeo: aloë asaro, spica, xylobalsamo: absinthiũ cinamomo: & quorum vis in crassiore materia fixa inhærescit, si altiùs aut longiùs deducenda est, attenuãtium aut acrium adiectione impellitur. Nonnunquam tamen & hæc agendi celeritas præparatione comparatur, præsertim tritura vel coctione. Asarũ enim aut piper aut calaminthe diligenter trita cribróq; tenui creta, longius penetrat, validiúsq; aperit ac digerit. Æs quoq;, chalcãthum, alumen aliáque metallica vstione tenuitatem acrimoniámq; nãciscuntur. Quod porrò malignum aut prauum medicamentũ fuerit (si qua eius vtendi necessitas est) benignioris permistione obtunditur: vt scammonij atque etiã aloës acrimonia, mastiche, tragacantho, cotoneo malo, rosis, phœnicobalanis: venenata qualitas, dictamno, scordio: ellebori nigri malignitas, aniso, dauco, cumino: æruginis ad malignorũ vlcerum detersionem acrimonia retũditur olei & ceræ permistione in Ægyptiaco, aut aquis adstringẽtibus: vis opij narcotica ne quid officiat, castorio & croco emendatur: hæc quoq; correctio interdũ præparatione fit, vt ne aloës acrimonia venas exedat lotione eximitur, & æs vstum lauatur, vt sine morsu cicatricem inducat.

Tertia componendi causa ex affectæ partis substantia, situ, præstantia atque sensu existit. Quum enim pars densa longéq; à remediis dissita fuerit, vt ren & vterus, plerumq; attenuantia basi permiscemus quæ eò penetrent, plerumque alia quæ substantiæ familiaritate basim, id est præcipuũ simplex medicamentum eò dirigant: vt medicamentis cephalicis betonicam, pulmonicis hyssopum, cardiacis buglossum, hepaticis agrimonium, splenicis scolopendrium, hystericis artemisiam. Pars quoq; nobilis aut exquisiti sensus (si basis vehementior fuerit) aliud quiddam sibi tota substantia familiare misceri postulat, & quod se suúmque robur conseruet. Ea propter quæ visceribus accommodantur medicamenta, corroborantibus fulciuntur, & quæ sub alimenti sunt specie, vt medicata vina, quia minus molesta, cæteris antecellunt. His igitur de causis simplex affectus compositum plerumque medicamentum postulat. *Tertia.*

Quarta & postrema. Quarta & omnium maximè necessaria cõponendi causa est affectuum varietas. Quot enim simplices ij fuerint, totidem facultates iis opponentur, neq; vlli simplici vis est depellendi compositũ affectum: quandoquidẽ simplex simplici, non autẽ composito contrarium est. Si quod ortu simplex varias tum substantias tum facultates sortitũ est vt satis sit composito affectui tollendo, bene est: sin minus, permiscenda tot erunt simplicia quot facultates expetuntur. Si simplex quidem est morbus, sed quem vel sua interior causa, vt humoris lentor, vel symptomatis grauitas, vt doloris sęuitia comitatur, necessaria est medicamẽti cõpositio, quę in singulos affectus referatur atq; pertineat. At multo magis si multi iique dissimiles morbi, vt intemperies & obstructio in eandem partem cõcurrant: aut etiã si partibus ij diuersis insideant, vt iecoris calida intemperies, renum calculus, & vteri obstructio menses supprimens. In his igitur necesse est medicamẽtum ex iis componatur quæ singillatim vnumquemq; affectũ depellant. Quum multę compositionis bases collectæ fuerint, addenda fortasss his rursus erunt quæ singulas illas vel adiuuent, vel emendent: vt iam inde non paruus simplicium numerus accrescat. Sic enim fiunt quæ polychresta medicamenta veteres appellarunt.

Hæ igitur causę quatuor, nempe simplicis medicamenti penuria, eius peruersitas, affectę partis conditio, & affectuũ varietas, efficiunt vt necessaria sit medicamentorum compositio. Sunt & aliæ quædam causæ, non eæ tamen necessariæ, sed vel vtiles vel iucũdæ. *Secundariæ quędã causæ compositionis.* vtilis quidem est medicamenti forma, quòd solida potentius trahat, liquida commodius penetret & eluat. Quocirca medicamentum in catapotiorum formam accommodamus, quum potentius è capite & è distantioribus locis trahere: in potionem verò quum ventriculum & præcordia expurgare, & in omnia penetrare consilium fuerit: sic quoque si dolor leniendus est, aut emolliendum quippiam est, vnguentum: sin verò euocandum quippiã aut digerendũ est, emplastrum potius vsurpamus. Adde quòd quadã vtilitatis specie medicamẽti formã vtentis consuetudini aut naturæ plerumq; aptamus, quòd alij catapotia, alij bolos, alij potiones penitus auersentur: vt etiam vtilẽ medicamento formã demus, quædã interdũ

adiicienda

adiicienda sunt, vt potioni hydromeli, vnguẽto oleum, emplastro cera vel lithargyros, quæ nullas vires, sed formam duntaxat exhibent. Iucunditas porrò quoad licet medicamentis comparanda, modò vtiliorum vim & facultatẽ non tollat: tristia enim & horrenda nec sumuntur facilè, nec continentur, sed ventriculum euertunt, corpus conturbant, ac plerumque animi defectione vires exoluunt. Comparatur autem medicamento iucunditas colore, odore, sapore. Ad colorem & tenuitatem, purgans medicamentum in tenui & puro liquore maceratur, quædam foliis auri integuntur, cerusa vnguentis additur vt albescant. Ad odoris gratiã medicamẽtis addimus anisum, daucum, cinamomum, caryophyllum, nucem moschatam, & ipsum quoq; moschum, aut ambarum. Externis quoque spicam nardi, iridem, cyperum, malabathrum, amomum, costum. Hæc enim odoris iucunditate non modò oblectant, sed & corroborant, & corporis spiritus vehementer reficiunt, animúmque exhilarant. In saporis suauitatem (qui quàm odor magis ventriculum & præcordia recreat) amara medicamenta melle vel saccharo leniuntur, nimium dulcia succo limonum, vel aceto, vel succis austeris, vt nempe expetet laborantis gustus, cathartica in vino, & liquore rosarum stillàticio macerantur, additis aromaticis: eadem quoque ex carnium iure sumuntur.

Hæ igitur causæ sunt omnes quæ medicamento, quod basis appellatur, nõnulla adiicere cogunt, ex quorum permistione & coagmentatione quædam fit compositio.

Lex & methodus componendorum medicamentorum.
CAP. VIII.

VT methodo quadam apta fiat medicamentorũ compositio, basis in primis constituenda est, id est medicamentum simplex in compositione præcipuum & velut columen cui cætera innitantur, profligando affectui accommodatissimum, eiúsque tum qualitas tum quantitas designanda. Qualitas quidem ex affectus qui præter naturam in corpore fuerit specie: magnitudo ex illius magnitudine, & ex laborantis partis natura atque conditione præscribe- *Basis quid.*

tur. Vt quum frigidus erit affectus, medicamentum pro basi statuetur atque eligetur calidum: atque si ordine secundo frigidus est, id à mediocritate in cõtrarium pari ordine recedet. Si pars quoque affecta profunda fuerit, aut longè dissita, densa, obtusi sensus, atque ignobilis, hinc basis facultas augenda erit, vt vires omnino pares in ipsam affectus substantiam exerceat. Partis quoque dignitate æstimata, medicamentum quærendum quod ei consentaneum sit, eámque singulari quadam familiaritate iuuet. Horum obseruatione basis designabitur affectui contraria, eique par viribus, & affectæ parti consentanea. Oportet igitur medicinã facturo, selecta omnis generis remedia ad vnumquemque affectum & ad partem affectam accommodata, vndique ratione & experimento cognita comparentur, vt quasi in promptuarium recondita ac seposita suppetant ad vsus. Atque in primis si simplex & solitarius morb⁹ sine causa interiore, sine symptomate proponetur curandus, simplex depromatur medicamentum quod depellendo illi par sit viribus, & partem iuuet, aut saltem nõ offendat. Si simplex nullum par morbo suppetet, ex multis vnum tale cõparetur, quæ aut similiũ, aut etiam contrariarum sint virium. Si basis quæ sit arte constituta omniúmque optima, fuerit nihilominus vel ignaua nimis, vel maligna, vel minimè ad partem sit accommodata, aliorum permistione iuuetur, & reliqua, vt dixi, attexantur, quæ illius effectum opúsque prosperent, ac promoueant. Basis si nõ quantitas, vis saltẽ summa atque præcipua in compositione esse debet: neque enim theriaci pastilli, neque euphorbium, neque scammonium in compositionibus quæ ex iis constãt, cæteris quantitate, sed tamen viribus antecellunt. Cæterorum quæ basis effectum felicitant, tum quantitas tum vis minor sit, vt neque in affectum neque in partem insigniter agat, sed in solam basim, cuius tamen vires minimè peruertat. Eorum verò quæ melioris vsus vt odoris saporisque gratia induntur, multo quidem minus vis elucere debet aut basi obsistere. Iam verò si morbus simplex quidem est, sed quem interior quædam causa fouet, aut aliquod graue symptoma comitatur, vniuscuiusque profligandi constituenda quoque basis est, cuius etiam quantitas ex affectus magnitudine designetur,

signetur, vt quo vehementior is fuerit, validiorem quoque basim sortiatur. Atque si vno eodémque tempore his omnibus quæ præter naturam concurrunt pariter occurrendum est, confusæ bases in quandam compositionem referantur, quæ vna vice fit omnium. Si quid verò eorum magis videbitur vrgere, in id quoque magis ac præcipuè remedio valentiore incumbendum. Si præterea morbi complures in vnam eandémque partem cõcurrant, cum omnibus vnum æquè possit remedium opitulari, multo magis cõpositum id esse oportet, & ea ratione quam dixi ex variis basibus atque ex iis quæ illas constabiliant ac vndiq; perficiant, constitui. Si in varias longéque dissitas partes varij morbi inciderunt, non æquè necessaria est compositio, cùm sua cuiq; remedia seorsum pura aptari possint. Hæc componendorũ medicamentorum methodus est, ex ipsa quoque methodo medendi deprompta, quæ morbo depulso, corpus in naturalem habitum restituit. Hîc autem obiter dubitare licet, vtilis ne sit multorum eiusdem facultatis simplicium permistio. Empiricorum vetus is mos fuit, in eundem vsum & effectum multa vndiq; simplicia congerere, vt vnum saltem ex multis in compositione existeret, affectui curando propriũ, & laborantis naturæ cõsentaneum. Hanc & nunc rationem pleriq; sectantur, qui neq; affectus speciem, neque magnitudinem inuestigant, neque laborantis naturam, neque remediorum vires aut ratione aut vsu compertas habent. De his verò ita statuendum: Si prima aut etiam secunda medicamentorum facultas, vt calfaciendi, refrigerandi, molliendi, incidendi, detergendi, aut similis quædam compositione quæritur, complura hisce facultatibus prædita aptè commisceri possunt: atque tametsi complurium vires non sint quàm vnius efficaciores, in eundem tamen effectũ consentiunt, nec sese perimunt: vt plantaginis, solani, lentis palustris & semperuiui commistio: aut ex malua, althæa, & helxine compositio. Cæterùm si tertia quædam qualitas compositione expetitur, non æquè certò aut tutò multa & varia permiscueris. Cùm enim eiuscemodi qualitas obscura quodammodo sit, nec sensibus deprehensa, quæ ex multorum confusione emerget admodum incerta atque anceps erit, nec nisi experimẽto & obseruatione cõprobari potest.

Quæstio.

Solutio.

Tametsi enim quædam seorsum comperta sint similes effectus edere, plerumque tamē tacitis etiam quibusdam viribus omnino dissentiunt, vt idcirco si in vnam eandémque compositionem concurrant, non sese iuuent atque corroborent, sed contrà perimant atque peruertant. Non igitur possunt compositionis tacitæ vires ex simplicium viribus coniici, nisi etiam vsu compertum sit ea sibi omnino cōsentire. Vt enim non omnia quæ dulci sunt sapore, si concurrant dulcem iucundúmque saporem proferunt: neque vini Cretici & pomacij & lactis & mellis (quæ seorsum singula palatum iuuant) permistorum suauis est & gratus sapor: neque omnium quæ seorsum suauem spirant odorem, si confundas, suauis quoq; odor euadet: ita neque omnium quæ aduersus venenum seorsum deprehensa sunt vires habere, permistio atque compositio ratione censeri potest pristinas aut æquè validas vires retinere. Quod enim fuerat in singulis, rarò deprehenditur in mistis: denuóq; debet compositio etiam obseruatione comprobari. Existit huic affinis & alia quæstio, an quæ diuersarum virium permiscentur, singula pristinas in compositione vires retineant eásque adhibita nobis exerceant. Constat quidem veteres phlegmonarum incremento adstringentia discutientibus miscuisse, vt simul pares vires exererent. At quî fieri potest, vt contraria illa confusa non sese mutuò retundant? Hæc igitur diluenda sunt. Cùm recens est eorum permistio, vtraque pristinas suas vires integras retinent, eásque adhuc vt antè exerunt. Neque in his modò quæ foris adhibentur, sed & in his quæ intro seu potionis seu antidoti forma sumuntur. Nonnulli vim quandam in nobis statuerunt discretricem, quæ singula illa antequam sint perfectè confusa, secernat in nobis, & quæ singula suis aptet partibus atque affectibus, eáque in proprios vsus referat & accommodet: quemadmodum & iidem sentiunt vim illam discretricem ex simul permistis diuersis alimentis quid parti cuiq; cónueniat attribuere. At verò cùm multorum in compositione iamdiu facta est confusio, atque ea quam iuniores fermentationem appellant, mutua actione omnium quædam coitio atque concursio euaserit, pristinæ singulorum vires non amplius integræ manent, neque illas potest facultas vlla discretrix in no-

Quæstio altera.

Solutio.

Auicen.

In nobis seiungere: sed pereuntibus & extinctis singulorum viribus, nouæ prorsus emergunt, ex illarum tamen concursione profectæ. Quæ autem hæ sint nouæ vires, ex primis quidem atque secundis qualitatibus quænam fiant, potest ex simplicibus ipsis coniici. Ex tertiis verò quænam summa facultas oriatur, quæ totius compositionis formam atque totam substantiam comitatur, cùm ex simplicium occultis viribus illa prodeat, non nisi experimento disci cognoscique potest.

De medicamentorum formis eorumq́ue eliciendis viribus. CAP. IX.

FORMAE tum sumendi tum admouendi medicamenti quàm compositionis longè diuersa est ratio: magniq́ue refert qua forma quoduis seu simplex seu compositum medicamentum administres. Nam præterquam quòd alios aliæ formæ delectant, aliæ etiam formæ tum ad partes affectas, tum ad morbos accommodatiores sunt, neque formarum pares sunt omnium vires, quandoquidem ad extenuandum atque penetrandum conuenientior est liquida, ad corroborandum & adstringendum solida. Quæ talia sumuntur qualia sponte prodierunt, siue recentia, vt holera & acetaria, siue arefacta, vt siccæ radices vel stirpes, nondum formæ cuiusquam dicuntur conditionem adepta. Primæ formarum differentiæ inde depromptæ sunt, quòd medicamenti tum simplicis tum compositi aliàs ipsa substantia & materies, aliàs vis eius præcipua atque facultas arte elicita suggeritur. Vim ipsam atque facultatem interdum ipsi materiæ permisceri, in eáque contineri confert, vt in medicamentis adstringentibus, corroborantibus & siccantibus: interdum verò à materia secerni, vt in medicamentis attenuantibus, diaphoreticis & purgantibus, quòd crassior illa & compactior materia viribus obsit. Itaque forma omnis aut solida est aut liquida. Solidarum prima atque simplicissima est puluis, qui deinde & ipse in alias coaptatur formas: quales sunt pastillus, electarium tum liquidum tum solidũ, catapotium, bolus, eclegma seu delinctus, antidotus multiplex recentioribus confectio appellata, partim enim aromatica est & analeptica, partim opiata & anodyna, partim

cathartica, partim antipharmaca, conditum simplex, conditum compositum, ex quibusdam autem horum liquore quouis solutis potiones fiunt medicę. Quę verò solam medicamenti facultatem retinent formæ ferè liquidæ hæ sunt, liquor stillaticius, infusum seu dilutum, & vniuersum factitiorum vinorum genus, ius seu decoctum, emulsio, medicatus succus, sapa seu rob: è quibus & aliæ comparantur, iulepus, syrupus, apozema. Ex his quoque varè commistis potiones fiunt medicæ, clysteres, glandes, pessi, noduli.

Externorum medicamentorum formæ eadem possunt methodo institui: puluis inspergendus, fomentum siccum, sacculus, fomentum humidum, insessus, balneum, epithema, collyrium, mucilago, embrocha, oleum, ceratum simplex seu illitus, vnguentum, puls, cataplasma, emplastrum. Cauterium autem, errhinum, gargarisma & apophlegmatismus, facultatum potius quàm formarũ sunt nomina. De singulis ergo hisce formis particulatim tradendum, & explicandũ qua ratione, & qua simplicium proportione præscribi temperarique debeant. Simplicium autem cognitio, collectio, delectus, expurgatio, conseruatio, præparatio, correctio & miscendi industria, seorsum ad pharmacopœos referuntur ac pertinent: quorum tamen in primis & medicum gnarum peritúmque esse oportet, siquidem apud artis ministros auctoritatem dignitatémq; suam retinere ac tueri velit: quos docere hæc ipsa debet, quemadmodum cõponendorum medicamentorum formulâ ad pharmacopolas ostensuri sumus. Formarum ergo rationes atque vires expositurì, á liquidis auspicemur. Quas veteres olim medicamentorũ facultates memoriæ prodiderunt, eas in integris illis primùm quidem sunt experti, alij postea vt laborãtium delicijs subscriberent, eas variè à crassiore terrenáq; materia seiunxerunt: vt destillatione, infusione, decoctione & succi expressione. Quum autem in physiologia demõstratum sit, stirpis cuiusque materiam humorem continere alimentarium, & alterum primigenium, in quo præcipua vis inest, aqua stillaticia alimẽtarij humoris portio est tenuior: quæ si sine odore & sine sapore est, nullas, sin odorem saporémq; stirpis retinet, exiguas illius vires habet. Oleum verò humidi est primigenij portio aëria, atque vt illius odo-

rem saporémque, ita & vires plurimum refert, quarum tamen non parum ignis vi dissipatur & euanescit. Elixatione facultas (quæ præsertim in crassiore materia inhæret) manifestius euocatur, atque in ius ipsum transfertur: quæ verò in tenuiore consistit, tota plerumque dissipatur ac disperditur. Infusio vim multo maiorem trãsfundit in quemuis accommodatum humorem, nihilque aut minimum dissipat tenuioris substantiæ, quòd sensim blandéque fiat, nulla vi immodici caloris. Expressione qui quasi plantæ sanguis citra liquoris alieni permistionẽ succus extorquetur, nulla videtur illius facultate destitui. Sed hęc rursum planius ex facultatum discrimine distinguam. Refrigerandi, humectandi, emolliendi atque relaxandi facultas, in solis virentibus & humore multo præditis, & in fructibus atque seminibus inueniri potest. Neque enim plantago, neque solanum, neque semperuiuum si exaruit, manifestè refrigerat, neque althæa, aut malua, aut helxine arefacta manifestè humectat vel emollit. Neque profectò facultas ea admodum destillatione syncera euocatur, quòd empyreuma siccitásque conquiratur calore. Elixatione verò ac infusione efficacior manet, multóque magis expressione, vt in iure, in mucilagine, in succo vel oleo. Calfaciendi autem, siccandi, attenuandi, detergendi, penetrandi & adstringendi facultas in arefactis quoq; integra consistit, & aliquanto valentior quàm in virentibus, quandoquidẽ in his ex humoris alimentarij eiúsque aquosi & crudiusculi perfusione ea facultas obtunditur. Hæc è virentibus stirpibus destillatione aliquantũ eximi potest, sed expressione plurimum, infusione atque decoctione siue ex virentibus illis siue ex aridis, mediocriter elicitur, si præsertim è liquore accommodato, vt ex hydromelite fiat, nam aqua calidorum & attenuantium quæ incoquuntur vim hebetat, atque remittit, neque potest integras illorum calidorum vires assumere aut adipisci: sed est necesse decocti ius mediam & mixtam naturam aquæ & eorum quæ incoquuntur, obtineat. De singulis qua ratione fiant rursum summatim tradendum.

Liquoris destillatione eliciendi ratio. CAP. X.

LIQVOR stillaticius duplex comparatur, aqua & oleũ. Aqua elicitur è floribus, herbis & radicibus virẽtibus, quæ tempore legitimo lectæ & expurgatæ, in vaporarium integrę coniiciuntur, si tenuior substantia in qua præsertim vis inest odoris, expetitur: cui deinde blandus lentúsque ignis subdendus. At si medicamentosa facultas desideratur, recentes herbæ atque radices minutim concisæ, atque etiam tonsæ, suóque succo immersæ ac madentes, in fictile vas omnis alienæ qualitatis expers recondendæ & operiendæ sunt lôco tepido, dum vno aut altero die insita earum facultas, olim tacita & penitus recondita, sese expromat. At si multarum stirpium, & quæ diuersæ sint facultatis, vis quædam summa extrahenda est, confusæ illæ contritæque, suo sinantur liquore madere atque macerari, dum fermentatione omnium in quandam vnitatem facta sit coitio. Posteà verò omnia promiscuè in vaporarium coaptentur vitreum, aut plumbatum, & inducatur stillans capitellum cæmento vel luto tenaci obseratum, ne quid expiret, è cuius oblongiore canaliculo & quasi ceruice receptaculum propendeat, diligenter etiam obseratum. Vaporarium porrò in cacabum ęneum, cinere, sabulóve, aut aqua plenum, fornaci superpositum & coaptatum sic mergitur vt ne fundum eius attingat, ignisque succenditur è prunis aut carbonibus aut è stipulis, qui minimè tetro fumo opus inquinet: isque initio acrior, deinde languidior & ignauior, qui duntaxat moderatam caloris vim conseruet. Quæ per cineres aqua elicitur acrior est, magísque empyreuma redolet, ac minus vernaculæ & insitę facultatis retinet quàm quæ per aquam, asseruatur tamen diutius & tardius corrumpitur. Vtraque tamen ratione & modo stirpium pars tenuis in qua tum odoris tum saporis vis inest, dissipatur, simúlque facultatum pars maxima exolescit, vt non temerè illis sit fidendũ. Quapropter tertia destillandi ratio solius vaporis vi inuenta est, quæ vna omnium maximè stirpium odorem, saporem, facultatésque retinet citra vllam empyreumatis insuauitatẽ: quæ tamen vt diutius conseruari possit, postea octo circiter dies insolatur. Ad hanc comparandam lebes æneus aqua plenus fornaci inducitur, & lebetis labris amplæ ollæ vel vrnę labra quoque coaptantur, & luto agglutinantur. Olla

verò

verò circumquaque in ambitu amplis foraminibus pertusa est, in quę vaporaria herbis plena inferuntur & agglutinantur, vt cùm accensus ignis fuerit, feruentis aquæ solus halitus in ollam subiens, vaporaria contingat, & blandè è stirpibus aquam suscitet. Ne tamen coërciti atque conclusi halitus copia calor obruatur, vrna vel olla summo fastigio exiguum foramen habeat, quo halitus partem expiret, possisque calorem pro nutu moderari. Liquoris huius stillaticij si quàm cæterorum vis aliquanto ignauior est, iucundior tamen, suauior & ad multa accommodatior existit. Id autem minimè silendum, earum stirpium quarum tenuis est & rara materia, vt ocymi, florum violarum, rorismarini, vires cum odore & sapore quauis destillatione exolescere: earum verò quarum crassa est & densa materia magis retineri ac conseruari.

Olei autem è stirpibus eliciendi diuersa est ratio: neque in id virentes sed conuenienter arefactæ sumuntur, partim vt humoris alimentarij & aquei minuatur portio, & oleagina (quæ humidi primigenij pars est) sincerior & purior eliciatur, partim etiam vt herbæ teri possint. Imprimis enim eas tundere & terendo in tenuissimum puluerem redigere necesse est. Is immissus in cucurbitam vitream, quæ protractum collum habeat & tanquam longam proboscidem exactè, ne quid expiret, Hermetis sigillo obserandã, in diplomate per octo decémve dies sinitur, dum per mediũ vitrum quandam conquirat substantiæ maceratione. Deinde proboscidis summo naso detruncato, collocanda transuersim cucurbita est in perforato amplo fictili in id adaptato, & tenui cinere vndique ad duos trésve digitos aggesto operienda, & viuo carbone fumi experte desuper dato paulatim calfaciẽda, dum in aliud agglutinatum vas profluat oleum primùm pallidum dein flauescens. Hac ratione Alchymistę ex lachrymis, resinis, atq; etiam metallis per humectationem oleum extrahunt purius & odoratius cum peculiari phlegmate, quod nec odore nec viribus oleo cedit. Sed ad id longo opus est tempore & maxima diligẽtia, atque in moderando attemperandoque igni dexteritate summa: & ad postremum pro impensa opera ex pulueris libra dimidia vix puri & sinceri olei vncia elici potest.

De infusione, elixatione & succorũ extractione. CA. XI.

INFVSIO quòd caloris vi nihil dissipet, simplicium vires puras syncerásque transfert in liquorem: at non omnes, sed eas præcipuè quæ in tenuiore sunt substantia: eas verò quæ in crassa ac terrena, non ęquè validas. Purgandi etiam vim summam elicit, quum præsertim tenuis ac penetrans liquor fuerit, aut simplicium naturæ consentaneus. Rei autem infundendæ conuenientes liquores sunt multiplices, quorum præstantissimus est aqua vitæ, quæ tenuissima cùm sit, in omnes commissæ materiæ partes sese insinuans, concretum illius succum attenuat, incidit, colliquat, secúmque rapit: ab hac deinde sunt vinum album ac tenue, aqua tum simplex tum stillaticia tum in qua attenuãtia simplicia sunt incocta, hydromeli, mel & oleum. In his quæ maceratur materia exarefacta sit & aquoso humore destituta, expurgata, minutim concisa aut tusa, vt liquorem omni ex parte combibat. Tamdiu autem maceretur dum contabescat, & sapore deprehendatur vim omnẽ suam exuisse: aut si multa variaque permiscueris, dum omnia fermentatione vnam eandémque communem naturam sint adepta, quod ferè triduo fit. Liquor autem in quem eorum materia coniicitur vel tepidus sit, vel tepido loco asseruetur, vel insoletur, vt blandi caloris beneficio adiutus vim promptius exorbeat. Hac igitur ratione comparantur potiones catharticę, & aceti, vini, mellis atque olei complura factitia genera. Vinum autem vt commodè fiat, stirpium materia quum viribus excellit legitur, & in vmbra siccatur: deinde in mustum coniicitur dum deferuescat, ac post duos trésve menses quum iam vinum deferbuerit & fuerit defæcatũ, transfunditur reconditurq;: nec si stirpium materia diutius macerari sinatur, corruptionem subit, nisi vinum fortè vapescat dolio nimium vacuato, aut non cõuenienter obthurato. In vetustius etiam vinum macerata stirpium materia, non parum id efficax reddit. Quum autem vinum naturæ iucundum sit ac familiare, qualcunque vires acceperit, eas per omnia sese insinuans, promptè in singulas & abditissimas corporis partes diffundit atque impartit, éstque optimum medicinæ vehiculum. Vis ei præcipua hyeme ad crassos

fos lentosque humores, ad obstructiones, ad morbos frigidos ac diuturnos, qui sine febre fatigant: ad quæ quouis est syrupo vel medicato liquore præstantius. Aceti, aut mellis aut olei conficiendi non admodum dissimilis est ratio: de quibus seorsum particulatim trademus.

Liquor in quo iam stirpes incoctæ sint, quod & earum ius appellatur, non paruas earum vires elicit, & coctio ea quæ propriè elixatio dicitur, rerum facultatem atque speciem à materia sciungit. Elixantur autem quorum vis & facultas cum quadam tenui substantiæ portione transfertur in liquorem, vt ligna, pulueres, radices, herbæ, germina, fructus, semina, flores. Lapides & metalla elixari nequeũt. Liquor verò, aut aqua simplex est, aut hydromeli, aut lactis serum, aut succus, aut simile quippiam: rarò vinum, quòd promptè acescat aut vapescat, rarius aqua stillaticia, quòd vis eius exolescat. Non igitur, vt quidã memoriæ prodidit, simplex aqua omnium eliciendarum virium communis est materia, neq; vt ea cum frigidis frigida est, ita cum calidis calida, neque si seorsum diutius excoquitur (quod ille putat) incalescit, sed frigida semper, tametsi min[9], persistit. Itaque calida tenuiáque medicamenta quorum vires integræ desiderantur ad frigidos crassósque humores attenuandos, aut lentos detergendos, aut ad expediendos veteres infarctus, ex hydromelite tenui coquenda sunt, quòd eorum vim aqua simplex nimium obtundat: frigida verò, vt biliosos feruentesque humores ac febrium ardores validè restinguant, ex aqua coquenda, addita etiam sub finem interdum aceti parte octaua, si cum refrigeratione extenuatio quoque & penetratio expetitur. Facultas porrò quæ in tenui atque dissipabili est substantia, vt penetratio, extenuatio, apertio, resolutio, coctione pauca euocatur, multa disperditur: quæ verò in crassiore est materia, vt abstersio, adstrictio, repressio, incrassatio, non nisi coctione pleniore educi potest, altius enim demersa est. Quin & eorũ quæ coquuntur materia æstimanda, crassáne sit, dura, sicca atq; cõpacta, vt lignorum, radicum aridarũ & seminum: an e contrario. Cùm igitur singula selecta expurgatáq; fuerint, seorsum moderatè (vt suprà de infusione dixi) arefiant in vmbra, dũ aquosus humor fuerit absumptus. Ita enim vt odo-

Liquor seu decoctum.

Montanus.

re atque sapore sic viribus efficaciora fient; dein quum coquenda erunt, quæ compactiora sunt & diutius coqui postulant, prima in tepidam aquam coniicienda sunt, deinde quę mediocriter, postremò quæ leuiùs: vt primùm ligna, deinde radices, semina, lignorum cortices ac fructus, postremò flores, qui non nisi macerari debent. Igne lento qui tetri & alieni fumi sit expers, sensim ea serie coquantur, dum arida atque dura mollescant: cætera verò planè contabescant, & in liquorem vires suas odore saporéque noscendas singula deponant, quod nec, vt quidam putant, hora vna, nec vllo temporis certo spatio, sed vno periti artificis iudicio, definiri potest. Percocta omnia quinq; séxve horis maceranda sunt in tepido liquore, & antequam penitus refrigescãt, excolandum est ius, atque in vsus recondendum. Vt autem virium quædam prodeat æquabilitas, nihilque cætera viribus aut sapore nimioperè superet & obtundat, simplicis vniuscuiusque vis atque sapor seorsum ante permistionem æstimandus obseruandusque fuit. Moderatus tamen atq; conueniens virium saporisq; modus iuri impartietur, si recentes herbæ, radices, cortices, semináve, quibus præsertim vis sapórq; validus inest, ex liquoris sextuplo pondere coquantur ad dimidias, vt stirpium recentium vnciæ quatuor aut manipuli quinque, ex aquæ libris duabus dum libra vna supersit: aut aridæ ex octuplo liquore ad tertias, vt arefactarũ stirpium vnciæ quatuor ex aquæ vnciis duabus & triginta, dum vndecim vel duodecim restent. Has enim quòd aridiores sint & humoris non parum combibant, ex copiosiore liquore, & quòd in sicca earum materia vis firmiùs inhærescat, diutius elixari par est. Et hęc quidem ad iulepi aut apozematis vsum: nam syrupis, quòd pluri melle & sacchare condiantur, efficacius reddi decoctum oportet, & parem ferè mensuram relinqui iuris atq; herbarum. Recens enim herbarum radicumque materia ex quadruplo liquore coquitur, dum ad tertias redeat: sicca verò ex sextuplo liquore, dum ad quadrantem redeat: vt libra vna materiæ aridæ ex libris sex aquæ, dum sesquilibra supersit. Manipulorum is modus esto vt singuli paulo minus quàm singulas vncias pendeant. Ea igitur mediocritate nec crassum nec insuaue nimis ius fuerit, atque moderata dosi integras vires

fortie-

fortietur. Quanquam autem hæ communes sunt coquendi leges, sciendum tamen peculiariter est, quam simplex vnumquodque decoctionem ferre potest, vt vis integra elici possit: quorundam enim etiam si dura sint, vt asari, iridis, pyrethri & cyclamini vis coquendo perit: quorundam virentium & mollium manet, vt sennæ, maluæ, cichorij, buglossi: in id quidem simplicis cuiusque natura pernoscenda. Et hæc quidem ad quasuis potiones comparandas. Ad fomenta verò ex aliis etiam plerisque liquoribus stirpes coquuntur, vt ex lacte, si leniendus est dolor, ex oleo si quid emolliendum, ex aqua aluminosa si adstringẽdum, è lixiuio si validè digerendum siccandumque est.

Succus è viridi stirpe aut fructu expressus, vt illius ferè omnem substantiam atq; saporem, ita & summas vires obtinet. Exprimitur autem ex minutim concisis tusisque radicibus, herbis, floribus, atque seminibus, quæ tusa vtiliter sinuntur biduò aut triduo macerari: dein in linteum rarum coniecta, vel manibus, vel prælo, vel torculari subiguntur, dum succum profundant: alia quidem facilè, vt quæ humida sunt & succulẽta, vt pleraque fructus: alia difficilè, vt quæ exucca sunt & paucioris succi, vt thymus, polium, laurus, saluia, sampsuchus, & quorum lenta viscosaque est materia, vt buglossum, borrago, portulaca: ex his enim vix nisi ignis tepore liquatus succus prolicitur. Omnium efficacissimus est qui recens fit ac turbidus: qui autẽ iam inclaruit puriórque redditus est, licet gratior iucundiórque sit, vt tamen fæcem ita & facultatis portionem deposuit, neque vllius purgantis medicamenti quod defæcatum sit vis admodum valida deprehenditur. At nihilominus ad syrupos & potiones qui accommodabitur, expressus phialáque reconditus leniter insolari, aut tepido loco reponi debet dum vinorum ritu deferbuerit fæcémque deposuerit, & quicquid crassum inest subsideat. Ita deinde quicquid purius & clarius innatat, secretum in potiones confertur. Hac ratione comparatur limonum succus, granatorum, & cotoneorum, pomorum, pyrorum, cerasiorum, oxyacanthæ & ribes, hi enim diutius sine coctura persistunt. Recentium quoque herbarum succi eadem possunt ratione elici. At plerumque protinus vt extracti sunt, in rem præsentem clarefiunt, ídque

vel sæpius colo denso aut panno transmissi, vel ex oui candido scopulis agitati, vel leniter feruefacti, dum omnis crassior sordes ipsi candido tanquam visco adhęrescat. Concreti porrò & obdurati succi plerique asseruantur in varios vsus, qui aut mox vt expressi sunt & colo transmissi lento igni coquuntur dum crassescant, vt sapa, defrutum, miua cydoniorum, robub ex ribes: aut insolantur concrescuntque in solidam formam, vt aloë, scammonium, elaterium, lycium, acacia, mororum succus.

Emulsio iunioribus dicta huc etiam pertineat. Ex fructibus enim & quibusdam seminibus contusis elicitur, quę quòd succi minimum fundant & ne attritu pinguescant, inter conterendum liquore asperguntur, qui deinde simpliciũ viribus perfusus colatur & exprimitur, hac ferè ratione: ℞ amygdalarum dul expurgatarum vncias duas, quatuor seminum frigidorum maiorum recentium & mundatorum an. drachmas duas, seminis lactucæ & papaueris albi an. drachmam vnam, pariter omnia terantur in mortario marmoreo, affusa sensim libra vna aquæ coctæ quæ iam refrixerit, aut aquæ decoctionis hordei vel glycyrrhizæ. Huic quidem non parua vis est ad refrigerandum, ad renum ardores extinguendos & ad leniendam vrinæ acrimoniam. Ad pectoris quoque & pulmonum vitia, conteruntur pinei nuclei, pistacia aut strobili: nonnunquam & syrupus aliquis permiscetur leniens atque refrigerans.

De iulepo, apozemate & syrupo. CAP. XII.

POTIONVM formæ ad simplicem intemperiem, & ad corporis vel humorum præparationem & ad alios plerosque vsus, tres nunc præcipuæ vsurpari solent, iulepus, apozema & syrupus. Iulepũ iuniores Gręci iulapium appellant, idque è quouis liquore stillaticio, aut succo defæcato addito mellis sacchari've triplo conficiunt, coquuntque sensim expumando dũ toto ferè liquore absumpto mellis cõsistentia fiat. Nunc verò simplicior fit atque liquidior, quòdque simplex sit ab apozemate, quòd liquidus à syrupo distat. Accõmodatur autem is præcipuè intemperiei corrigendæ, leniendæ siti & compescendo atque frenando humoris ardori, &

ri, & malignitati frangendæ. Fit proinde vel è cardiaco liquore stillaticio, vel è puro defæcatoq; succo, vt limonum aut granatorũ, vel è iure vnius paucorúmve simplicium, cui mellis saccharíve quadrans permiscetur, leniterque coquitur, ac deinde clarefit, & condîtur aromate, vt citra aquæ vlliúsve liquoris permistionẽ, omnino iucunda fiat potio. Interdum etiã nulla ignis vi ex his fit quę coqui nõ possunt, vt ex aquis stillaticiis, & succo limonum: quę omnia sacchara expurgato affusa, colo denso subinde transfiguntur. Ferè autẽ sacchari quadrans aut sextans inditur, cinamomi verò ad vnamquamque dosim scriptuli dimidium. Est & alia iulepi ratio, cùm hyeme, aut in virentium herbarum penuria, quiuis syrupus duplo aut interdum quadruplo stillaticij alteriúsve puri liquoris diluitur, nullo ignis beneficio.

Apozema æquè ac iulepus liquidum est, sed ex complurium simplicium decocto compositum, quæ in multos variosque vsus accommodantur: atque id ferè ad tres quatuórve doses instituitur. Id autem quoniam ferè iulepo insuauius est, raró in eosdem vsus destinatur, sed maximè in humorũ attenuationem, atq; detersionem, in corporis pręparationem, & in reliquiarum expulsionem. Olim quidem veteres modò virentes, modò aridas herbas mulsæ incoquebant, propinabantq; ius colo transmissum: hyeme verò earum pollinem tenuissimũ mulsæ inspergebant: hæcq; vice erant apozematis. Nũc verò decoctarum stirpium ius assumitur ea quam suprà dixi ratione, in quod sacchari aut mellis aut cuiusuis syrupi quadrans, si non admodum insuaue, aut triens si insuauius est, soluitur: rursumque leniter & parcè coquitur aut solùm calefit vt clarificetur & aromate condiatur ea dosi quam nunc in iulepo dixi. Hæ quidem potiones in rem præsentem vsurpari solent. Solet exigendis quoque humoribus præparatis è simplici apozemate catharticum ex tempore fieri, incoctis scilicet in eo aut dilutis medicamentis purgantibus. Syrupus quòd in herbarum penuria recondatur, asserueturq; diutius, crassiore fit cõsistentia, in eos pręcipuè vsus in quos & apozema, quanquam plerumque iulepi etiam commoditatem habet. Ex iis cõparatur quæ vix hyeme suppetunt nobis, aut quę a state non facile fit aut promptum, cùm necessitas postulat,

ex variis locis tam multa congerere. Fit haud secus ac apozema, è stirpiũ succo, vel ex earũ coctarum iure, in quod adhuc tepidũ pro libris ternis singula ouorũ candida inijcies, diúque scopulis agitabis dum sordes omnis spumę adhærescat. Deinde in idipsum mellis sacchari ve par pondus dissolue, & rursum coque dũ feruendo sepositaq; spumæ portione, sub hac detectus humor clarus appareat. Tũ denuò coletur & leuiter exprimatur reddaturq; igni lento, dum percoctus sit in syrupi consistentiam, & in singulis libris binæ duntaxat liquoris vnciæ supersint. Quum tamen ius ipsum ex admixtis fructibus, vt ex prunis, ficubus, myxariis, zyziphis, aut ex quibusdã mucosis seminibus, vt althææ, cydoniorum, aut psyllij, aut ex tragacantho vel gummi Arabico crassum lentumq; euaserit, vt conuenienter coletur, mellis sacchari ve minus indendũ est. Accuratius is clarificatur vt diutius asseruetur, nec putrescat facilè, percoquiturque in mellis consistentiã, ac dum extracta guttula atq; refrigerata, nõ amplius perfluat, & diluti mellis crassitudine indurescat. Quoniã autem plus sacchari quàm apozema habet, liquorisq; minimum & vix sextantem retinet, vt valida integráq; eius facultas transferatur in saccharum, ius, vt suprà dixi, meracius atque efficacius assumendum est. Omnium autem validissimi sunt ij syrupi, qui è defæcatis expurgatísque fructuum succis comparãtur, in quos par quoque sacchari modus additur, expurgantur coquunturque vt superiores. Aut si fortè succi vis coctione nimia dispersditur in sacchari iam expurgati & perfectè cocti libra vna, succi crudi & residentia defæcati selibra sensim dissoluatur atq; coquatur. Si metuitur ne hic syrupus ob succi cruditatem sitũ cõtrahat, insoletur dies aliquot. Hi enim si vel blando igne, vel diplomate lentè ac sensim coquãtur, tota & integra succi vis transferetur in saccharum: ex melle confectus syrupus quia diutius asseruatur, minus neque ad consistentiam coquẽdus est: is quoq; magis incidit ac detergit. Ex saccharo autem suauior, sed non æquè efficax: percoquendus is est, at ferè tandem candefit, quod tamen vitium præcauetur, si mellis quadrans permisceatur saccharo. Harum compositionum formulas hîc nullas descripsimus, quòd multæ posthac omnisq; generis passim occurrant.

De clyste-

De clystere & balano. CAP. XIII.

CLYSTER siue clysmus est alui & intestinorum diluuium atq; perfuso siphone in podicem indita. In varios is vsus comparatur, ad molliendas fæces obduratas, & intestina oblinenda, ad flatus dissipandos, ad expultricem vim proritandam, ad crassos & pituitosos humores detergendos qui intestinis adhærescunt, ad humores è locis distantioribus euocandos, ad compescendos dolores, ad coërcendam aluum & corroboranda intestina, ad naturales vires instaurandas. Constat ferè clyster omnis ex libra vna iuris vel cuiusuis liquoris, in qua sextās, aut quod summum fit quadrans medicamentorum diluatur cum olei quadrante. Pueris aut pusillis infrà subsistitur, grandioribus supra transcenditur ad sesquilibram, simili cæterorũ ratione seruata. Omnium primus atque simplicissimus ex hydromelitis libra vna, olei quadrante & salis drachmis duabus constabat: deinde verò compositiores redditi sunt. Qui emolliens dicitur, ex iure fit coctarum herbarum emollientium, vt radicis althęæ & liliorum, maluæ, helxinæ, violæ, mercurialis, acanthi, seminis lini, althææ & fœnigræci, ficuum, in quo soluta sint interior pulpa cassiæ, mel violatum, butyrũ salis expers, oleum simplex aut violatum. Interdũ ex oleo simplici tepefacto, vel ex oleo & butyro, additis mucilaginibus vt prorsus intestina oblinat. Ad flatus dissipādos confert ius origani, calaminthæ, rutæ, chamæmeli, anethi, cum semine anisi, carui, cumini, feniculi & cum baccis lauri, quo dissoluatur mel anthosatum, confectio è baccis lauri, cum oleo rutæ, lauri aut chamæmeli. In eundẽ vsum fit ex oleo nucum puro, vel addito vino Cretensi. Proritabitur expultrix facultas, si salis communis drachmæ duæ, vel salis gemmei drachma semis liquefiat, vel hiera simplex, vel composita, vel diaphœnicum, vel cõfectio Hamech, vel aliquid ex his quæ potenter stimulant. Detergens ex hordeo, furfure, rosis, plantagine, absynthio, beta, agrimonio, centaurio minore & contritis lupinis, admista hiera & melle rosato. Euocabuntur quoque humores è superioribus sedibus, si istis pulpa colocynthidos ad duas trésve drachmas incoquatur: aut tantundem dissoluatur pilularũ cocciarum, aut

quoduis acrius medicamētum, quandoquidem diutius intestinis obhærens, viscera reliquumque corpus vi sua conturbare expurgareque potest. Cùm dolores leniendi sunt, meliiotus, chamæmelum, semen lini & althææ, aliaq; anodyna coquuntur in lacte, adduntur que vitelli ouorum duorum. Aut si doloris causa perspecta est, induntur quæ illam summoueant, vt exin dolor mitescat. Si concitatior aluus, cohiberi adstringiq; debet & intestinum corroborari, conueniunt rosæ rubræ, plantago, portulaca, sanguinaria, tapsus, cauda equina, additis granis myrti & cupressi nucibus: in quorum iure interdum mastiche, bolus armena, sanguis draconis, amylum, farina fabarum, aliaque eiusmodi quæ quandam pultis speciem exhibent, permiscentur sine oleo. Recreantur porrò intestina, si iusculo capi carnís ve alterius benè succulento, aut vino rubro generoso subaustero proluantur: exinanita quippe auidius hæc plerunque retinent, & in corporis commoditatem referunt.

Balanorum seu glandium vsus est ad proritandam vim intestinorũ excretricem, cùm enim subditus vix supra sphinčterem musculum ascendat, hunc solùm acrimonia stimulat, & desidendi cupiditatem infert. Fit autem teres & oblongus quatuor séx ve digitos: infantibus betæ vel mercurialis cauliculus, melle vel butyro salso oblitus pro glande est: quemadmodum & sapo albus in eã coaptatus formam. Cæteris mel coctione incrassescens, & in eam quam dixi formam redactum: cui si acrior desideratur, salis vulgaris drachma dimidia, vel gemmei scrupulus dimidius, vel pulueris hieræ scrupuli duo, vel pulpæ colocynthidos puluératæ scrupulus vnus inspergitur. Frequentior porrò balani vsus sæpè hæmorrhoidas, interdum vlcera & condylomata proritat. Quocirca non solùm ad aluum ciendam, sed ad hæmorrhoidas quoque reserandas aut sistendas, & ad tenasmum ex idonea fingitur materia.

De potione purgatoria. CAP. XIIII.

CATHARTICA potio quòd latiùs sese diffundat subeatque tenues venas, ad humores quosuis expurgandos efficacior est bolo, pilullis & quauis solidiore forma: &

pilullarum

pilullarum drachma vna liquore soluta, nō minus purgabit quàm duriorũ duæ. At verò quod medicamentum vel acrimoniæ, vel malignitatis est particeps, liquidũ id magis quā solidum partes principes ferit atq; vellicat. Purgãtis potionis dosis rarò excedit tres vncias, ne copia vẽtriculum subuertat. Fit autem interdũ ex simpliciũ purgantiũ infusione, vt cùm rheibarbari drachma vna & semis, agar trochiscati drachma vna, & drachma dimidia cinamomi electi macerãtur in hydromelite, aut in aquis stillaticiis betonicę & endiuiæ, & in expresso diluuntur sex drachmæ syrupi capill. ven. Interdũ ex iure coctorũ fit purgantiũ, vt quum polypodij quercini, seminis carthami, radicis petroselini, vuarum passarũ expurgatarũ an. ʒ ij. foliorũ sennæ emundatorum ʒ iij. epithymi ʒ j. decoquuntur in vnā dosim, addendo sub cocturæ finem cinamomi ʒ ß. & in expresso diluuntur syrupi de scolopendrio ʒ vj. fitque potio. Interdum mixturâ quadam iunguntur decoctum & infusum, vt si ad varios expurgandos humores præscribas, ℞. Endiuiæ, lupuli, betonicæ, buglossi an. m. ß. foliorum sennę emundatorum ʒ iij, fiat decoctio ad ℥ iij. in qua colata infunde rheibarbari lecti ʒ j ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresso dissolue syrupi violati vel capilli veneris ʒ vj. fiat potio. hac quoque formula apozemata fiunt in plures doses, atque syrupi in varios atq; multiplices vsus conseruandi. Interdum verò ipsa purgantiũ materia vel in tenuem pollinem redacta, vel ab antidotis accepta, aquis stillaticiis alióve liquore diluitur: vt cùm rheibarbari drachmæ duæ pulueratæ dantur ex aqua rosarum & syrupo rosato ad dysenteriā: aut pulueris hieræ simplicis vncia semis ex hydromelite, aut catholici drachmæ decem ex decocto hordei, aut diaphœnici semuncia ex iure radicum cichorij, oxalidis, petroselini & polypodij. Purgantium porrò aliæ quædam solidiores formę sunt, bolus vt qui fit ex drachmis decem pulpæ cassiæ cum saccharo vel cum puluere Ducis, & qui ex catholico vel ex diapruno. Electarium quoque solidiore forma, vt quod è succo rosarum est, & diacarthami, & quæcunque ad horum imitationem solẽt in rem præsentem præscribi. Pilullæ his solidiores existunt, quarum varia genera, & cõficiendarum rationem posthac exponemus.

De solidioribus formis, ac primùm de puluere.
CAP. XV.

SOLIDIORES formæ præcipuam è medicamentorum puluere nanciscuntur materiam, qui vt rei necessitas postulat, variè in illas coaptatur. De eo igitur tanquam basi in primis dicendum. In puluerem teruntur quæ aut natura duriora sunt, aut prorsus exaruerunt, vt quædam radices, complura semina, herbarum folia, surculi, flores, plurimaque aromatum genera. Hæc igitur mortario teri possunt, alia quidem tenuissimè & in exquisitissimum læuorem, quorum nempe vis & facultas in substantia non admodum tenui posita est, & quæ altiùs penetrare desideramus: alia verò crassiusculè & minus accuratè, vt flores & aromata, quorum nimis attenuatorum vis facilè disperditur. Aluta itaq; tegendum mortarium, ne pars tenuissima attritu euolet atq; vanescat in auras: néve acrimonia astantes feriat offendatq;, vt ferè fit in thapsia & euphorbio. Si tenuissimus puluis expetitur, denso cribro cernendus est, ac subindè mortario reddendus dum totus traiici possit, ac demum sedulò recondendus. Quæ multò sunt duriora, vt corallium, margaritæ & alia complura tum lapidum tum metallorũ genera, quæ præsertim in collyria vsurpari solent, mortario primũ crassiusculè trita, marmori deinde vel porphyrio solidissimo inducuntur, & laboriosè læuigantur dum nihil asperum aut durum subsistat. Quę porrò minus dura sunt aut arida, quia puluerari nequeunt, vt radices quædam & semina atq; fructus, seorsum pila contunduntur pilo mundo, deinde cernuntur & aliis permista siccioribus promiscuè teruntur atque puluerantur. Amygdalæ, pinei nuclei, cucurbitæ, melonis & aliorum quorundam semina, quia trita pinguescũt, & tempore rancida euadunt, minutissimè cõciduntur. Glutinosa vt gummi ammoniacum, bdellium & myrrha, quòd minimè contundãtur, vino, aceto, aut alio quouis liquore soluuntur & expurgantur. Hæc igitur aut seorsum singula, aut confusa puluerantur, sed quadam serie, primúmque durissima, postremò tenerrima. Pulueres tum cardiaci tum corroborantes, ampulla vitrea reconduntur in vsus: quibus nunquam pinguia semina, vt quæ diuturnitate rancescant im-

immiſcenda ſunt, ſed quum apparabitur electarium illa poſtulans, tum recentia addentur opportunè.

Pulueres ad varios accommodantur affectus, nõ ſolùm ad venena & vulnera aut ad vires corroborandas, aut ad iuuandam concoctionem, ſed præterea ad ſiſtendas deſtillationes, ad aluum vel cohibendam vel ſubducendam. Is ſi non admodum inſuauis eſt, purus datur: ſin inſuauis, addito ſacchari triplo aut quadruplo. Extrinſecus quoque in varios vſus pulueres tũ capiti tum aliis partibus inſpergi ſolẽt.

Paſtilli quos τροχίσκους & κυκλίσκους ceu orbiculos complanatos Græci dixerunt, ex pulueribus quoque ac plerumque ex metallicis fiunt. Arida quippe medicamenta diligenter cõtrita, humore aliquo non pingui iunguntur excipiunturq; dum coëant, vt liquore ſtillaticio, vino, aceto, herbarum ſuccis, aut quadam mucilagine. Humore abſorpto concinnantur formulæ orbiculares lupinorum ſpecie, propereáque ἀρτίσκοι Græcis & nobis paſtilli ceu parui panes dicti, qui aut blando igni exiccantur, aut ſenſim in vmbra exareſcunt reconduntur que. Cùm vſus requirit, cõuenienti humore diluuntur, aut cerato molli, aut in alias coaptãtur formas. Hoc tantùm diſtant à puluere, quòd huius ſoluti putent vires promptius diſſipari & vaneſcere, paſtilli verò vtpote ſolidioris atque compactioris, melius retineri & conſeruari.

Antidoti non ſolùm aduerſus venena, quæ vel per morſus, vel per cibos, vel per potiones, vel per inſpiratum contactúmve inferuntur, ſed aduerſus viſcerum interiorúmque partium affectus omnes, ad vires quoque corroborandas, & ad expurgandos humores dantur perinde ac pulueres: ex his enim fiunt vel melle vel paſſo exceptis. Mel optimum in fictilem patellam coniectum aquæ vel alterius liquoris quadrante diluitur, ſenſimq; moderato igne coquitur atque deſpumatur, cumque expurgatum planè fuerit, deponitur, & feruore ſedato perductoque ad teporem qui immiſſum digitum admittat (nam calidius puluerum vim abſorbet) in libras ſingulas ternæ confuſorum puluerum vnciæ paulatim inſperguntur, paulatimque ligneo pilo melli permiſcentur, dum vbiq; ſubſtantiarum quædam ſit æquabilitas. Cùm mixtura prorſus infixit, eximitur & pyxide

reconditur, nec liquida nimis nec solida, vt deinde mutua simplicium actione melior succedat fermentatio. Si amygdalæ, dactyli, aliive fructus, aut saccharum etiã indendum fuerit, aut cassiæ aut thamarindorũ pulpa, aut manna, minimè debet istorũ causa mellis pondus augeri. Et hæc conficiendæ antidoti summa est ratio, in qua simplicium vires integræ persistunt admodum efficaces, probeque fermentantur, & diutissimè conseruari possunt. huius innumera posthac exempla suppetent.

Electuarium formæ solidioris iuniores antidoti vice in laborantium gratiam substituerunt, idque sacchro concinnatum, sed commodo & effectu minori. Neque enim simplicium æquè validæ vires manent, neq; par est fermentatio, neq; conseruatio. Pulueres eadem ac in antidoto ratione triti cretique confunduntur: saccharum verò liquore stillaticio, aut quouis alio qui tamen acidus minimè sit (nũquam enim vel limonum, vel mali punici succo, vel aceto solutum denuò obdurescit) igne diluitur, despumatur expurgaturque, coquitur lentè supra syrupi crassitudinem, atque dum extracta guttula soliditatem prorsus adepta videatur. Tum demum aliquantùm refrigerato, paulatim puluis inspergitur, & accuratè pilo agitatur, confunditurque dum æquabilis omnium fit vnitas. In singulas expurgati sacchari vncias, pulueris non admodum ingrati drachmas singulas: insuauis verò minus inspergunt. Exempta dein massa antequam refrigescat mensæ inducitur, pilo dilatatur atque complanatur, & refrigerata discinditur in tessellas vel quadratas vel quadrangulas vel rhomboideis, ponderis duarũ triúmve drachmarum, quæ in sacchari duritiem siccescãt. *Rhomboideis.* Quidam mixturæ adhuc calentis guttulas excutiunt quæ mox concrescunt in orbiculos, vt in electuario cui manus Christi nomen indiderunt.

Catapotia. Pilullæ ex aridis quoque sed minus laboriosè contritis medicamentis finguntur, quibus plerunque arefacti succi, & lacrymę gummi accedunt. Omnia conuenienti pondere permista, humore excipiuntur non pingui quidem, sed neque tenui vt pastilli, lento tamen & glutinoso, vt in massam iuncta aptius cohæreant, nec tempore exiccata massula dehiscat, nec simplicium expiretur facultas. Humor igi-

tur

tur aut mel erit coctum & expurgatum, aut syrupus crassiusculus, aut lenta quædam mucilago ex idoneo succo vel liquore cõparata. At nihilominus si vel lacrymas, vel gummi, vel succos, vt aloën, scammonium, sagapenum, ammoniacum, tragacanthum compositio habeat, tenui quouis liquore cogi satis ea poterit. Ac primum quidem gummi aut lacrymæ expurgatæ subiguntur pilo calido dum mollescant, pulueres paulatim induntur, ac postremò liquoris affunditur quantum mistura postulat. Molliuscula fit initiò, vt simplicium concursione fermentatio proba fiat: exacto biduo aut triduo recondenda massa oleo amygdalino oblinatur, obuolutaque aluta vel tenui membrana referatur in pyxidem.

De mediis medicamentorum formis, primùm de delinctu. CAP. XVI.

ILLINCTVS, Græcis eclegma, thoracis destinatus affectibus, mediam sortitur substantiam eamq; glutinosam, ne præproperè elabatur in ventriculum, & media quasi via subsistens atq; obhærens, thoraci pulmonibusq; impartiri possit. Fit igitur maximè ex fructibus, cuiusmodi sunt vuæ passæ, dactyli, ficus, myxaria, zyzipha, & ex succis glycyrrhizæ, scyllæ, brassicæ, prasij, hyssopi, ex tragacantho, gummi arabico, ex semine cydoniorum, maluæ, melonum, cucumeris, citrulli, ex amygdalis, auellanis, strobilis. Horum igitur contusa cretaque impulsu materia, aut melle cocto, aut syrupo, aut mucilagine accommodata excipitur, dum mediam nacta crassitudinem, mellis aut pultis modo delingi possit. Si qui præterea pulueres, vt cinamomi, zinziberis, iridis, ari, dracuntij, aut diaireως aliorúmve electariorum induntur, pro eorum modo lentus liquor, qui omnia comprehendat augendus. Fit etiam linctus ex ipsis electariis & saccharo candefacto, aut penidiis, quæ in eam formam thoracico quodam syrupo soluuntur. Quocirca liquoris quantitas præscribi nulla potest, sed artificis committenda arbitrio.

De succis medicatis & conditis. CAP. XVII.

SVCCAGO, Græcis ἀποχύλισμα, & Arabibus robub appellata, succus est fructuum herbarúmve expurgatus atque defæcatus, & ignis Solísve beneficio in duriusculam sapæ consistentiam percoctus. Hæc diu incorrupta seruari potest, & simplex appellatur: quæ autē mellis saccharíve nonnihil in palati gratiam acceperit, composita. Ab vua triplex omninò substantia elicitur, vna quum in lebete coquitur, exprimitur, & quod expressum fuerit, denuò in duriusculā consistentiam recoquitur, hęc veteribus inusitata fuit. Altera quæ propriè sapa Latinis, σιραῖον & ἕψημα Græcis, & rob Arabibus appellatur, ex quàm recentissimo fit musto ad tertias cocto, quod & mellis crassitudinem superat, & tempore dierumque numero vt saccharum candescit. Quòd si aliquantum tardetur, dum dulcore minimum deposito acrimoniæ nonnihil mustum conquirat, nunquam postea in sapam concrescet. Sed ex hoc ad dimidias aut etiam ad tertias cocto expumatoque, fiet quod veteres defrutum dixerunt, id etiam ex meraciore vino conficitur. Sic sanè & cotoneorum, & ribes, & baccarū oxyacanthæ, & cerasiorum, & pyrorum, & malorum & prunorum recens succus feruefactus concrescet in sapalem crassitudinem, quæ aut simplex fiet, aut addito sacchato composita. Herbarum & fructuum expressi succi in alios, vt suprà dixi, vel siccantur vel reconduntur vsus.

Condiuntur fructus aut saccharo, aut melle, aut permistis ambobus: exigui quidem vt cerasia, pruna, baccæ ribes & oxyacanthæ, integri: maiores vt mala, pyra, cydonia, persica, citrea, iuglandes virides confecti & foris intúsque purgati. Saccharum aqua solutum clarificatur & percoquitur, tumque humidiores fructus, vt cerasia, corna, pruna, persica, baccæ ribes atque oxyacanthæ immerguntur coquunturque leniter, donec absumpto fructuum humore saccharum in priorem redeat consistentiam. Fructus verò duriores, vt cotonea, iuglandes virides, citrea, pyra & mala, intus forisque purgati atque secti elixantur donec tenerescant, deinde eximuntur & demadescunt: in hac eorum aqua saccharum dissoluitur, clarificatur & percoquitur: huic dein fructus redduntur & recoquuntur, dum reliquo humore absorpto, syrupi consistentia fiat. Amariores fructus

ctus vt iuglandes, citreorum & aranciorũ cortices, nouem circiter dies tenui lixiuio quotidie mutando macerantur, exin aqua coquuntur dum mollescant, condiuntúrque ea quam dixi ratione. Haud secus radices vt eryngij & satyrij, acori & zinziberis, herbæ quoque vt menta, lactuca, earúmque teneriores cauliculi condiri solent. Hæc porrò saccharo imbuta ac bene saturata eximuntur, & sole vel igne lento exiccantur, vt condita sicca euadant, quæ plerosque magis quàm liquida iuuant.

Condiēdorum florum diuersa est ratio: puluerato enim duntaxat immerguntur saccharo, vt conseruari possint, quę proinde conditura neotericis conserua nuncupatur. Quòd enim florũ vis coctione facilè dispereat, non igni coqui, sed duntaxat insolari debent. Flores igitur vt rosarũ, violarum, buglossi vtriusque, nympheæ, genistæ, cichorij, aranciorũ, persicorũ, betonicæ, saluiæ, hyssopi, pæoniæ, rosmarini, calendulæ, exemptis superuacuis demetuntur summo vigore. Hos dein alij integros, simúlque saccharum duplo pondere pulueratum in vitreato vase inuicem insternunt, insolántque vnum, duos, tréſve menses pro florum tenuitate & natura. Alij recentes flores laboriosè conterunt, & facchari duplum triplúmve pondus addunt, exquisitè illa permiscēt, recondunt & insolant, vt sensim nulla virium aut odoris dissipatione fermentatio fiat. Alij saccharum tenuissimè terunt, huic rosarum aliorúmve florum succum affundũt, ex iisque confusis pastillos, & figuræ cuiusuis panes cõfingunt, quos linteo obductos insolant, dum planè exaruerint. Hos bene reconditos conseruant in annum, ad quoſuis vsus multò cæteris præstantiores. Quidam flores integros duplo triplóve primario saccharo liquato & adhuc calente immergunt & perfectè commiscent, dein vbi refrixit misturā pyxidibus recondunt & insolant.

Conditum compositum quale iuniores plerique in rem præsentem præscribendum duxerunt, mixtura quædam est apposita ex simplici condito aut conserua, & ex quodam electario aut puluere corroborante, quibus tandem conueniens facchari modus adiicitur. Temperandorum lex quidem nulla, sed vtilitati iungenda est commoditas. Rarò tamen cõseruarum vncia, plusquam puluerum drachmam

admittit: vt in cardiaco quod habet conditurae buglossi, nymphaeae & rosarũ, corticis citri conditi an. vnciam dimidiam, pulueris electarij diambrae, de gemmis & diamargariton frigidi an. scrupulũ dimidium, ossis è corde cerui, seminis citrei & cardui benedicti, radicũ tunicis & tormentillae an. scrupulum vnum, scobis vnicornis grana octo, folia auri minutim concisa sex numero, sacchari albi quantum satis esse videbitur ad conditi formã. Huc quadam rerũ affinitate pertinere videtur mixtura quae neotericis est pasta regia, Mesuae electuariũ regium. Ex his ea maximè conficitur quę pectoris pulmonisque vitiis, & extenuatis succurrunt: cuiusmodi est quę continet, amygdalarũ dulcium cortice liberatarum ℥ j. strobilorum, pistaciorum recentium & expurgatorum an. vnciam dimidiam, pulpae dactylorũ, myxariorũ & vuarum passarum an. drachmas sex; gummi tragacanthi & Arabici an. drachmam vnam, amyli vncias duas, pulpae capi elixi vncias quatuor: fructus omnes aqua rosata aliquandiu macerati cum caeteris tundantur, & saccharo modo conuenienti paulatim insperso omnia subigantur in massam, ex qua boli aut panes dulciarij fiant cuiusuis figurae, sensim exiccandi, & auri foliis obducendi. Adduntur interdum quatuor seminum frigidorum maiorũ cortice expurgatorum, seminis papaueris albi & sesamini, an. drachmae duae: interdũ cinamomi drachmae tres aut semũcia: interdum ambrę aut musci sex octóve grana. Quae ex quibusdam horũ massa simplicior conficitur, si diligenter subacta in panes aut placentulas concinnetur furnóque leniter coquatur, fiet qui Massae panis aut Marci panis à iunioribus est appellatus. Et hae quidem pręcipuae sunt sumendarum compositionum formulae, quae nunc vsurpari solent: deinceps quae foris admouentur tradendum.

De externorum medicamentorum formulis ac primum de humidis. CAP. XVIII.

IN externis medicamentis prima sint humida fomenta, quae vt variis partibus & in varios coaptantur vsus, ita & ex varia constant materia. Alia dolores leniunt, alia laxant atque emolliunt, alia adstringunt, alia siccant ac dissipant, alia

alia partes corroborāt. Sua autē est cuiusque affectus & partis apta peculiarisq; materia. Hęc non aliter quā suprà dixi, ex cōuenienti idoneóq; liquore coquitur, aliàs ex aqua simplici, cui interdū sub finem vinū vel acetum sit adiectū, aliàs ex lacte, aliàs ex lixiuio, aliàs ex ferratiorū aqua. Modus & quātitas tum simpliciū tum liquoris, partis fouendę magnitudini & situi accōmodetur. Itaque ad caput siccandum atq; corroborandum, & ad eius destillationes sistendas, lotio fotúsq; fiet ex cephalicis stirpibus, tenui lixiuio incoctis, addito interdū vino, interdū sale aut alumine. Ad lateris dolores finiendos, ex mollientibus, anodynis & leniter discutientibus, aqua incoctis, affuso interdū vini albi quadrāte. Ad ventriculi dolores & eius cōcoctionē iuuandā, ex stomachicis, vino rubro adstringente & aqua percoctis. Ad iecoris lienisque tumores & veteres infarctus, ex mollientibus & attenuantibus, quibus & adstrictio lenis ad partiū robur accedat, nunc vino albo, nunc aceto sub finem imposito. Ad nephritidē laxantibus & anodynis, aqua simplici vel hydromelite incoctis fouendū. Vtero his quæ tum affectui, tum parti conueniēt, modò fotu, modò vapore succurritur. Fotus porrò parti affectæ per filtrum, vel per spongiam inducitur, quæ eo ipso iure calēte imbuta, ac deinde expressa sit, aut per vesicā, aut per lagenā eiusdem iuris plenam. Quum amplior est pars, quàm vt fotu vllo tegi tota possit, insessus aptandus est, cōstans copiosiore decocto, in quod pars tota affecta immergi possit: nō alia is quàm fomentum ratione cōparatur: particulatim autem mirè conducit tibiarum atq; coxendicum doloribus: vteri affectibus mensibusq; ciēdis, colicis, iliacis, præsertimque nephriticis doloribus. In hunc quippe laborantes partes omnes demersæ, plurimum leuantur nulla reliqui corporis perturbatione.

Balneum verò vt totius est corporis, ita & eius tum interioribus tum externis confert affectibus. Quod moderatè frigidum est, aut egelidum, aut nondum tepidum, calidiores viscerum intemperies emēdat, quibus plerumq; corpus vniuersum absumitur atq; marcescit: corporis summa refrigerat, itémq; densat, sudores coërcet, nec tenuem substantiā dissipari sinit. Tepidum quo diutius sine manifesto calore corpus madescat, insitū calorē suscitat & auget, hunc cum

optimo ſucco & alimento in corporis ſumma euocat, omnia humectat ac modicè refrigerat, extenuata implet, habitúmq; meliorem procurat, nec quicquam ſudore halitúve digerit: quæ omnia confert, nulla corporis humorũ, aut ſpirituum perturbatione. Quòd porrò calidius fuerit, corpus calfacit, rigidis perfrigeratisque neruis atque muſculis opitulatur, humores craſſos attenuat, concretos diluit, colliquat, fluxiléſque reddit, interiora quoque ſed maximè cutis ſpiracula laxat, ſudores ciet, multáque diſſipat è corpore, hácque ratione ex accidenti ſiccat. Simul verò his eſt incommodis moleſtum, fluxiones ſi quæ ſunt in partes imbecilles auget, ſpiritus incendit, corpus vehementer exagitat, adeò vt ſi vel plethoricum vel impurũ fuerit, morbo promptè tentetur. Atque balneum eiuſmodi ſimplex eſto. Compoſitum verò vt fomentum variam ſimplicium materiam pro affectus ſymptomatiſve natura continet.

Epithema aliter quàm olim nunc plerique vſurpant, éſtque tum viribus tum formula à fomento diuerſum: id ſimiliter parti cuipiam admouetur feréque principi, quam vel ab intemperie, vel ab inſiliente malignitate vindicare, vel corroborare conſilium eſt. Id cordi & iecori peculiare eſt. Concinnatur ex aquis ſtillaticiis aliíſve liquoribus, & binis vnciis ſingulæ accommodatorum puluerum drachmæ diſſolutæ permiſcentur, mixtura deinde tepefacta per ſpongiam tenuem vel per pannum mundum imbutum expreſſumq; parti inducitur. Nonnunquam pulueres aliáq; ſimplicia ſacculo includuntur, qui tepentibus aquis inſperſus imponitur. Vt ad iecur calidum & imbecillum id confert, in quo ſunt aquarũ ſtillaticiarũ endiuiæ, cichorij, portulacę, roſarum, plantaginis an. ℥ ij. aceti ℥ j. ß. in quibus ſoluantur roſarum rubrarum, cimarum abſynthij, trium ſantalorum, cyperi, ſchœnanthi, trochiſcorum è camphora, ſingulorum pulueratorum ʒ j. fiat epithema. Cordi verò muniendo atque corroborando ſuperponatur quod habet aquarũ buglosſi, boraginis, roſarũ, cardui benedicti & ſcabioſæ, vini albi odorati an. ℥ ij. in quibus ſoluantur foliorum meliſſæ & pimpinellæ, grani tinctorij, xyloaloës, corticis citri ſicci, radicum dictamni & tormentillæ an. ʒ j. caryophyllorum ʒ ß. croci ℈ j. fiat epithema. Si pulueres ſacculo libet compreheu-

prehendere, crassiusculè terantur ac duplo ferè pondere. Sacculos eosipsos citra vllius humoris perfusionem nonnunquam partibus inducunt, sed vsu minore.

Mucilago ad humectandum, molliendum & leniendum dolorem in primis efficax, tum sola tum illitui iuncta. Elici autem ea solet ex plerisque seminibus, vt cydoniorum, althææ, maluæ, psyllij, lini, fænigræci, quæ aliquantū tusa aut incisa in liquore aut stillaticio aut alio qui ad rem conducat macerantur: hic tepefactus vel feruefactus dum totus lenti cuiusdam mucoris speciem induat, linteo colatur & exprimitur. Singulis autem aquæ vnciis singulæ seminum drachmæ satis sunt. Sic cydoniorum & psyllij contusa semina, in aquis solani & plantaginis macerantur ad erysipelata & quasuis inflammationes. Sic ad molliendum althææ & lini mucilago elicitur ex iure ficuum, & fænigræci mucus ex aqua chamæmeli aut saluiæ aut ex hydromelite, cùm quid leniter resolui postulat.

De oleo, cerato, Vnguento. CAP. XIX.

OLEI genus statuendum duplex, vnum simplex, mistum alterum. Simplex fit aut pressu aut destillatione. Pressu ex fructibus, baccis aut seminibus oleagineis, quæ mortario tusa, & aquæ calidæ vapore tepefacta, sacculóque inducta, torculari premuntur dum purum emanet oleum. Ita quidem ex amygdalis dulcibus & amaris, pistaciis, strobylis, nucibus auellanis & iuglandibus, atque etiam ex baccis lauri, iuniperi & myrti, ex seminibus lini, canabis, ricini, cucurbitæ, cucumeris, papaueris & hyoscyami, denique ex vuarum acinis tritis, calfactis & torculari expressis oleum simplex elicitur. Destillatione verò ea quæ per descensum appellatur ex lignis, herbarum foliis arefactis, & olla comprehensis, vi ignis superpositi oleum in vas subiectum & agglutinatum profluit, quod ferè empyreuma redolet: qua ratione oleum eruitur è iunipero, tartaro & è lateribus quod philosophorum nuncupant. Elicitur & destillatione per ascensum dicta, quomodo suprà docui quintam essentiam iunioribus inuentam, è stirpium materia seiungi, præcipuámque earum vim cum odore atque peculiari sapore

retinere. Mixtũ porrò oleum è simplici fit, in quod stirpiũ, fructuum, florũ & quorumuis simpliciũ materia mergitur: id deinde insolatur vel coquitur dum inditæ materiæ vires prorsus hauserit, tum demum exprimitur atque recõditur. Sic oleũ fit rosatũ, violatum, melinũ, rutaceum, vulpinum, scorpionum, lumbricorum, aliáq; generis huius complura. Simplex oleum ex oliuis aut amygdalis expressum sumitur, omnis alienæ qualitatis expers, purissimum ac optimum, quod integrè ac purè eorũ quæ infundentur velut cõmunis quędã materia, vires excipiat. Hoc autẽ vt pulchrius syncerúsque euadat, & ne tempore pinguescens aut rancescens sordescat, tetrúmque nanciscatur odorem, lauari in primis debet, vel aqua simplici, vel rosacea, blandéq; agitari, aqua subinde mutata dum prorsus albescat. In eo macerãtur medicamenta quadrantis aut (vt vires erunt) sextantis põdere. Si nõ insolatu, sed coctione comparandum id est, cum medicamentorũ materia humor quoq; aliquis vt vinum, aqua simplex vel stillaticia, vel succus de recenti stirpe extractus affundatur, & eousq; decoquantur dum humor omnis absumptus fuerit, & olei guttula igni data non amplius crepitet, ne si asseruandum fuerit, putredine situ've inquinetur. Humoris indendi modus quadrãs ad oleum aut etiã triens esto: aut oleum sine humore duplici vase sensim coquatur, ne feruendo vstionis vel nidoris insuauitatẽ conquirat. Atque hæc & similia composita olea veteribus gręcis quidem μύρα, Latinis verò vnguenta ceu vnguinosa odoramenta appellantur. Vnde myropolæ & vnguentarij dicti qui aromatibus atq; aliis odoratis rebus olea imbuunt ac spissant ad odoris gratiam. Ipsis siquidem eiusmodi odores conditi expetebantur, non ad fomenta solùm & cataplasmata, aut ad vlcera iunctionémve corporũ, quibus vario vsu illinebantur, sed propter fragrantiam etiam & suauitatem odoris: quæ quidam nostris quoque & oleis & vnguentis quoad fieri potest concilianda esset, sed ea in re medicorũ imprimis dein & pharmacopœorum accusanda est incuria. Quin etiam simplex quoduis oleum si fragrabat, vnguenti nomine dignabatur. Vnde laurinũ vnguentum Galeno dictum: & Stacte perquàm odoratum & preciosum vnguentum per se efficere tradita Dioscoridi.

Embro-

Embrocha non est vlla medicamenti compositio, sed vtendi quædam ratio: partis nempe cuiusuis irrigatio atque perfusio oleo facta, quod vel altè cadendo, vel blandè fricando intrò adigitur.

Illitum appellamus quod veteres ceratum mollius dixerunt: ex oleo & cera in id comparatum, vt olei vis atque facultas cuti diutius insideret. Oleum quippe permisto ceræ triente aut quadrante incrassatur. Sed vt temporis & cæli constitutio fuerit, ceræ plus minúsve indēdum est, vt æstuoso cælo plus, rigido verò minus. Cera minutim concisa in oleum coniicitur, eáque liquantur simul vel igne lento, vel ne exustionem redoleant vase duplici: vix dum liquata igni subtrahuntur, continentérque tudicula permiscentur dum coëant. His interdum adipes adduntur, & axungiæ, & mucilagines, quæ paulatim quoque refrigerando permiscentur. Si nihilominus exustio metuitur, cera pilo calido subigenda est, adiecto adipe aut mucilagine, vt res postulat, sensímque affuso oleo dum omnia in linimenti mollitudinem concrescant. Hoc genere continentur quæ quòd fatigatis neruis affectisque lassitudine musculis sint vtilia, acopa Græci dixerunt: cuiusmodi est quod habet, olei, ceræ an. ℥ ij. terebinthinæ ʒ ij. mellis ℥ ß.

Vnguentum id iam appellant quod Græcis est ἔγχριστον, medicamentum quidem quod in cerato molli crassiusculam quandam materiam confusam habet, vt idcirco ceratum crassius appellari iure possit. Ea autem est herbarum arefactarum, aut metallorum, aut terrarum puluis tenuissimus, qui refrigescenti cerato inspergitur, & ne quid grumosum maneat, accuratè spatha permiscetur. id cerato seu linimento aliquanto crassius euadit. Mixturæ modus est vt oleum pulueris quadrantem, ceræ verò sextantem contineat. Succi quum ex vsu erunt & gummi & resinæ, sicciores quidem vt pix, vt mastiche, teruntur: humidiores verò vt terebinthina instillantur: mediæ vt ammoniacum & bdellium, aceto, vino, aut alio liquore solutæ induntur, siccantúrque dum absumpto humore moderata sit vnguenti consistentia. Illitus aut vnguenti præscribendi quantitas vix duas transcendit vncias, nisi affectæ partis amplitudo maiorem postulet.

Puls, cataplasma seu malagma, emplastrum. CAP. XX.

PVLS ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad resoluendum & ad cōcoquendum, ex farinis fit liquore quodam solutis, & moderata coctione coactis. Nonnunquam & panis medulla farinarũ vice substituitur: vt quum ad arthritidis dolorẽ panis mica lacte bubulo diluitur, coquitúrq; adiectis sub finem vitellis ouorum & croco. Nonnunquam mucilagines pro liquore sunt, vt si in libra vna mucilaginis seminum althææ, lini & fœnigræci, paulatim igne lento hordei farina inspergatur, coquatúrq; cum ouorum vitellis & croco dum pultis forma existat. Butyrũ, adipes & olea his inter coquendum continenter misceri possunt, idque in varios vsus, & ne puls dum laboranti particulæ insidebit, præproperè siccescat.

Cataplasma ad eosdem ferè vsus atque puls accommodatur, media inter vnguentum & emplastrum quasi ex amborum materia mixtum, consistentia. Fit ex radicibus, herbis, floribus, surculis, coctis atque contusis dum abundè mollescant, adiectis dein farinis & oleis. Vnde non aliud cataplasma censeri debet, quám quod veteres malagma dixerunt, cùm & ex his ipsis quæ dixi medicamentis malagma confici Celsus tradat. Itaque recentes radices, herbæ, flores, surculi, fructus, presertimq; caricæ coquuntur dum cōtabescãt, cribro cernuntur, cretis adduntur & mucilagines, & farinæ, & adipes, & olea, rursumque coquuntur dum in pultis aut concreti mellis crassamentum coëant. Hoc deinde cataplasma linteo aut stupæ canabinæ inducitur, & super integram cutim inicitur. Omnium autem modus is esto, vt stirpium pars sit vna, farinarum semis, adipis aut olei quadrans. Si quæ semina, aut radices aridæ aut stirpes indendæ fuerint, pulueratæ substituentur pro farinis hac formula: ℞. Radicum althææ, liliorum & iridis an. ℥ ij. caricas sex numero, maluæ, violariæ, parietariæ, rutæ, absinthij, an. m. j. coquantur & cribrentur, deinde addendo florũ chamæmeli & meliloti, seminis anisi & feniculi pulueratorum an. ℥ ß, farinæ hordei, lini & fœnigræci an. ℥ j. axungiæ anseris, olei irini an. ℥ iij. coquãtur in cataplasma.

Sina-

Sinapismus tum qui cum axungia tum qui sine hac fit, in cataplasmatum est genere. Conficitur enim ex pulpæ ficuum & fermenti pari pondere, quibus seminis sinapis contusi quadrans concorporatur. Nonnunquam adduntur & farinæ & adipes, sed ea semper ratione, vt sinapi compositionis totius pars sit quarta, tametsi eius vis intendi remittive ex causa potest.

Emplastro forma solidior inest, quoniam id non inditur in vlcera, sed parti superinducitur, icirco maximè vt eã corroboret & exiccet, vel impactos ei humores digerat, interdum vt concoquat, rarò vt emolliat. Non enim emplastri substantia intrò se infert, sed foris insidens quæ subiecta sunt potius in se rapit & euocat. Præcipua eius materia aut lithargyrus est, aut cera, aut gummi aliquod, aut permista omnia, quibus tamen oleum aut adeps additur vt aptè cohæreant, nec partem cui inducantur inquinent, & quod ex his agglutinatis emplastrum fit, non adeò tenaciter parti adhærescat vt ægrè summoueri possit. Sic quod tetrapharmacum appellant ex oleo, cera, pice & resina coalescit. His lentis, glutinosis ac verè emplasticis, aridarum stirpium, aut metallorum creti pulueres plerumque induntur, omniáque legitimè concorporantur. Primum autem si cera inditur, ea liquatur in oleo: si lithargyros, ea quoque ex oleo coquitur: si qui præterea insunt herbarum succi & liquores aut mucilagines, cum his pariter feruefiunt dum absumantur. Postea verò his permiscentur adipes, & resinę, & gummi, vt ammoniacum, bdellium, sagapenum aut pura aut liquore quodam velut aceto aut vino soluta: postremò terebinthina infunditur. His demum confusis & in legitimam temperaturam coctis, igne subducto pulueres paulatim insperguntur, agitantúrq; spatha dum omnia in massam coëant. Ex hac manibus oleo peruncitis subacta fingũtur magdaliæ, ac tum tenuissima quæque admiscentur, vt crocus humore solutus, moschus, ambra & cætera quæ ignis vim nullam sustinent. Magdaliæ ea sint consistentia quę minimè manus inquinent, & lentam nihilominus solidámque emplastri nanciscantur formam, nec mollem, nec planè duram. Sic igitur singulorum in temperatione quantitas iudicio potius quàm legibus præscribenda: quam qui

non obtinuerit, liquidis denuò vel ſiccis malaxãdo adiun-ctis, aptam compoſitionis formam inducet,

Eſt porrò & alia ſimplicior emplaſtri ſpecies, cùm prætermiſſis lentis hiſce & glutinoſis, ceræ pluſculum oleo liquatur, vt indendos pulueres comprehendat. Ceratum durius non autem emplaſtrum id iuniores appellant. In hoc oleum & cera pari ſunt pondere: at nihilominus cùm æſtas eſt aut recens pinguiſq; cera, paulò minus ſit olei: plus verò ſi vetus aridáque cera aut hyems fuerit. Si qui pulueres conueniant, hi detracta ceræ portione ſubſtituẽdi erunt. Et hoc quidem ceratum eſt durius. Vt autem emplaſtri forma exiſtat, ſi quod gummi, aut terebinthina, aut adeps, aut medulla exigitur, minuendum eſt oleum. Si verò reſina, pix, metallica, aridæ ſtirpes, aut alia quæuis exiccata atque puluerata inerunt, minus eſto ceræ. Antequam autem horum pulueres indantur, reliqua quæ in cerati compoſitionem venerant, coquantur dum bene coëant, & eouſque dum exempta eorum portio, atque refrigerata legitimam emplaſtri conſiſtentiam habere videatur, craſſáque ſit mediocriter & vt cera igni remollita ſequax & quadamtenus glutinoſa.

Iuniorum quorundam ſedulitas formarum varietate capta, telas emplaſticas inuenit, quæ pro partis affectæ magnitudine confectę & impoſitæ, aliæ reſoluunt, aliæ vlcerũ ſordes expurgant, aliæ illa agglutinant & cicatrice obducunt, non in alios quàm emplaſtrum vſus aptæ. In emplaſtrum quod coquendo legitimam propè conſiſtentiam ſit aſſequutum, tela vetuſtate quodãmodo iam attrita demergitur, emplaſtro conuenienter vtrinque imbuta atque infecta, extrahitur tenditúrque, vt refrigerata obdureſcat, ac tum demum obuoluta reconditur, vt quæ ſic habet: olei, axungiæ porci, lithargyri. an. ℔ j. cerę nouę, axungiæ arietis, picis nigræ tuſæ an. ℔ ß. coquãtur ſenſim, ſub finem addendo colophoniæ pulueratæ vncias nouem, ceruſæ vncias tres: quum idoneam ſubſtantiam compoſitio nacta fuerit, immergendum linteum, dum vtrinque infectum ſit ſatis, atque vbi refrixerit recondendum.

De ſiccioribus medicamentorum formis. CAP. XXI.

PVLVIS ad externos affectus, siue è stirpibus & earũ seminibus, siue ex metallicis & terrenis petitur, nõ aliter quàm sumendus apparatur: quanquam interdum formæ quædã crassiusculum postulant. Is in varias coaptatur formas, in sacculum, in scutum, frontale, cucufam, suffitum. Sacculus pro fomento sicco est ad flatus dissipandos, ad dolores qui ex his orti fuerint demulcendos, ad refrigeratos artus, ad humores euocandos & absorbendos, denique ad destillationes sistendas. Eiusmodi est qui continet milij ℔ ß. salis vulgaris ℥ iiij. baccarũ lauri modicè contusarum ℥ ij. sem. anisi, fœniculi, carui & cumini, florum chamęmeli, comarum anethi, an. ℥ j. integra nec tusa omnia sartagine torrefiant, & protinus recondantur in sacculum; calidus capiti, ventri, aut cuiuis parti affectæ inducatur, subinde mutetur dum optatum effectum præstiterit.

Scuti forma ventriculo peculiaris est, in id maximè vt illius insitum calorem suscitet, concoctionem iuuet, illique omnino robur addat. Arida materia crassiusculè teritur ad vnciam vnam vel sesquunciam, carptóque bombace excepta geminis linteis cõsuitur in scuti formam. Vt in eo quod habet rosarum rubrarum, mentę, absinthij, saluiæ, sampsuchi, anethi an. ʒ ij. caryophyllorum, nucis moschatæ, galangę, schœnanthi an. ʒ j. Redigantur in puluerem ex quo cum bombace scutum concinnetur. Nõ alia ratione cucufa minutim cõsuitur, ad frigidam capitis intemperiem, & ad dolores inde genitos, ad destillationem sistendam, modò eius forma capiti apta sit & cõueniens. Pulueris modus duarum est vnciarum: vt qui recipit saluiæ, sampsuchi, rorismarini, stœchados, betonicæ, an. ʒ ij. corticis citri sicci, granorum alckermes an. ʒ j ß. piperis, cardamomi, caryophyllorum, nucis moschatæ an. ʒ j. referãtur omnia in cucufam. in eosdem vsus is quoq; puluis interdũ capillis inspergitur. Ex cardiacis vt ex melissa, floribus buglossi & rorismarini, ex semine ocymi, cardui benedicti, xyloaloë, macere, singulis pondere drachmę vnius cum croci scrupulo, sacculus intersuitur cordi aptus. Ex his prætereà quæ capitis ardorẽ compescunt & somnum cõciliant, vt ex rosarum, florum nymphææ, violarum, betonicæ, serpilli an. ʒ j. frontale concin-

Scutum.

Cucufa seu cucullus.

natur: quibus si conciliandus somnus erit, addentur lactucæ, papaueris albi & hyoscyami aut folia aut semina.

Suffitus & odoramenta ad spiritus reficiendos & cor exhilarandum, ab externáque malignitate vindicandum: ad crassam pulmonum pituitam & infarctus soluendos: ad siccandum roborandúmque cerebrum, eiúsque destillationes coërcendas ex conuenienti singulorum fiunt materia. Hæc trita aut prunis candentibus inspergitur, vt odoratum fumum expiret: aut aqua rosarum stillaticia vel alia odorata diluitur, quæ sensim igne incalescens, suauem halitum edat: aut in pilæ pomíve formam conglomerata, in odoris gratiam circunfertur. Ad siccandum corroborandúmque cerebrum efficacior est suffitus siccus, qualis ex styrace, ex succo cyrænaico, xyloaloe & caryophyllis: sistitur destillatio suffitu ex rosis, mastiche, vernice. Pulmones expurgat ex tussilagine, iride, thure, aut sulphure. Cordi halitus confert ex xyloaloe, caryophyllis, nuce moschata, calamo aromatico, styrace, benioin, ambra, moscho, quæ trita vt veterum thymiamata vel in pastillos referuntur, vel aqua rosarum vel lauendulæ vel florum aranciorum soluta, igni superponuntur.

Ex horum quibusdam pulueres fiunt odorati, ex his rursum ladano exceptis poma odorata, vt quod habet styracis aridæ ℥ ß, calami aromatici, benioini, rosarum rubrarum, maioranæ siccæ, radicis iridis florentiæ an. ʒ iij, macis, caryophyllorum an. ʒ ij, ambræ, moschi, an. ℈ ß, ladani purissimi quantum ad omnia concorporanda desideratur. Pilo malaxantur calido, affundendo sensim aquam rosarum, aut naphthæ, vel terebinthinæ momentum vt tenacior massa fiat.

Sapo quoque horum permistione odoratus euadet, hac ratione, ℞ saponis albi (qui ex ueruecis adipe, ex calce & sale constat) ℔ j, radicis iridis florentiæ ℥ j, mentę, maioranæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij, aquæ lauendulæ quantum satis fuerit ad concorporandum.

Cypriæ quæ vocantur auiculæ eos ipsos pulueres habẽt, cum duplo aut triplo carbone è salice: ex his deinde vel ladano, vel terebinthina coactis iunctisque effinguntur auicularum

cularum formæ, quæ citra flammam ignem facilè admittant, è quo fumus expiretur. Si pulueres cum cera subigantur, ex hac concinnatæ minutiores tedæ, quum incendentur, iucundum quoque halitum edent.

℞ carbonis salicis ℥ iij, styracis, calaminthæ ℥ ij, beioin ℥ j, caryophyll. pulueratorum ℥ ß, concorporentur cũ gummi tragacanthæ, effingantúrque vel tedæ vel auiculæ.

METHODI MEDENDI LIBRI QVARTI FINIS.

METHODI MEDENDI, LIBER V.

DE VSITATA INTERIORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

DE SIMPLICIVM medicamentorũ viribus generatim quidem dixi, & qua ratione permisceri illa cõponiq; debeant. Nunc verò particulatim omnem eorum materiam persequi, & in quasdam facultatum classes digerere consilium est, quę summis affectuum generibus ex aduerso respondent, vt vnicuique medicinam facturo statim constet & in promptu sit, quod remedium ad curationem tum interioris tum externi affectus proferat. In id autem nõ solas simplicium medicamentorum quæ in eodem sunt genere, sed & singulares ac proprias cuiusque vires tum veterum tũ nostra obseruatione cognitas recensebo, vt ex vnoquoq; genere quid ad quemuis affectum aptius conueniat

accommodatúmque sit, seligere liceat. Non enim quęcunque vno & eodem genere continentur vt attenuantia, prorsus similia sibi sunt: sed singula insuper peculiares sibi vires sortiuntur, quibus ad hunc illúmve affectum magis conducant, aut hãc potius quàm aliam partem iuuent. Vniuersalis porrò interiorum affectuum curatio iis completur, quæ partis cuiusq; intemperiem corrigunt, quæ humores emolliunt, attenuant aut detergent, quæ corporis vias leniunt & aperiunt, in quibus posita est omnis ad vacuationem præparatio: iis deinde quæ iam præparatos humores detrahũt & vacuant, quæ vacuationis reliquias ex quauis particula eximunt, quæ prorsus expurgatas partes ab omni malignitate aut intemperiei labe vindicant, quæ illas tandem corroborant ac firmant. Posthęc verò non admodum dissimili serie externarum facultatum materiam distinguã. Quæ autem medicamenta singulis morbis atque symptomatis peculiari quadam dote opem ferunt, in particulari singulorũ curatione tradetur. In his recensendis tũ vniuersalib⁹ tum particularibus remediis, ex immensa medicamentorũ sylua ea solùm protuli, quę velut optima & in hominum salutem vsu longo comprobata, medẽdi exercitatione vsurpari debent. Quę nulla naturæ & virium offensione cognita fuerint languentibus opem ferre, eximio quasi cultu seruanda sunt, nec temerè in noua quæuis & incomperta prorumpendũ. Sapore multa aut profutura, aut nihil certè nocitura putantur, quæ sæpe vidi tacitis viribus, sola obseruatione noscẽdis, alia sumpta, alia solùm admota, in perniciẽ summam & exitiũ miseros præcipitare. Vtinã qui omnem ætatem discendis stirpiũ nomenclaturis conterunt, operam suam iis experiendis sedulò nauarent. Vt in rebus cæteris quæcunque optimæ sunt habitę, magno mortalium vsu retinentur, aliæ verò tempore exolescunt, ita & in stirpibus credi par est, eas omnium esse pręstantissimas, quarum prisca etiam nunc extant nomina. Quocirca non operęprecitũ esse duxi, hoc loco stirpes singulas & metalla, atque res omnes terra mariq; comparatas, in medendi vsum eorũ more coaptare, qui omnia peræquè indignis laudib⁹ quasi encomiis celebrare contendunt, naturæ potius inani ostentatione aut admiratione quàm medicinæ fructu.

Qua

Quæ simplicem intemperiem corrigunt. CAP. I.

PARTIVM interiorum totiúsque corporis simplicem intemperiem emendat contrariorum vsus, quę sumpta aut qualitate sola, aut sua pariter materia nos immutant. Qualitate sola, quę non in nostram vertuntur substantiam, sed prætereuntia suam nobis qualitatem impertiunt, & intemperiem immodicam temperant. Horum alia frigida, alia calida, humida aut sicca existunt. In frigidorum genere primas obtinet aqua simplex frigida, quæ citra vllũ substantiæ nostrę incrementum exuperantẽ calorem obtundit: ad quam deinde accedunt oxycratum, & potiones non paucæ ex aqua comparatæ, & mali punici & citrij & consimilium simplicium succi, in quibus tamen & alia quàm refrigerandi facultas inest. In calidorum genere habentur piper, zinziber, pyrethrũ, sinapi, & quæcunque citra alimenti conditionẽ refrigeratas corporis partes calfaciunt, depulsóq; frigore calorem suscitant. Sic propemodum de humidis atq; siccis statuo, aquę potum aut balneum etiam si intrò subeat, & inanes corporis capacitates impleat, quòd tamen minimè in corporis naturam mutetur, simpliciter humectare: quemadmodum & violam, & maluam, & althæam, & hordei decoctum, potus verò parsimoniam & arida omnia, quòd eum superuacuum humorẽ absumant, exiccare. Materiâ pariter atque qualitate intemperiem emendant, quæ coctione in sanguinem & succum vertuntur alendo corpori idoneum, qui pristinæ qualitatis semper particeps, conditionis suæ quandam substantiam gignit in nobis: sicque pro dissipata calida frigidam substituens atque reponens, cum substantia ipsam quoque intemperiem mutat nouámque suggerit. Ea sunt quæ alimenta dicuntur medicamentosa. In frigidorum ordine sunt lactuca, cucumis, pepo, cerasiũ, aliique fructus complures, qui dum nos alunt, nos pariter refrigerant, & exuperantem partium humorúmque calorem obtundunt. In calidis numerantur vinum suaue, vua passa, strobili, pistacia, sorbilium ouorum vitelli, & iuuenum quadrupedum auiúmque carnes: horum quippe vsu corporis substantia alitur, & pro frigida calidior redditur, natiuus quoq; calor fouetur atq; suscitatur. In humectan-

tibus ea sunt quæ non humore superuacuo, sed vtili & alimentario partium solidarum substantiam implent, alunt & augent, citra vllum caloris aut frigoris præter naturam incrementum, vt hordei cremor, pullorum gallinaceorum aut columbinorum decoctum, hœdinæ aut vitulinæ carnis iusculum, in quo etiã humidiores herbæ fint incoctæ. Corporis verò substantiam vehementer siccat & absumit inedia, idque ex accidenti, per se autem panis biscoctus & arefactus è fabis, pisis, hordeo & milio torrefactis & sale conspersis, & meracius gaiaci decoctum. Copiosa est tum alimentorum, tum medicamentorum, tum etiam cæterorum remediorum materia, quibus intemperies omnis emendari abigique solet, nec integrè potest eorum tractatio sine medendi ratione compleri.

De præparantibus. CAP. II.

SIMPLEX intemperies diutius vix solitaria subsistit quin sibi consentanei humoris eiúsq; superuacui prouentum faciat, & ex simplici composita euadat: hæc verò non antè potest commodè tolli, quàm vitiosus humor qui illius fomes est expurgatus fuerit. Expurgari autem conuenienter nequit ante præparationem idoneam: hæc igitur si deest, vacuationi est præmittenda, feréque curationis est initium. Est autem præparatio duplex, vna corporis, humorum altera. Vtraque rursum aut naturæ aut artis fit beneficio. Naturæ quidem in concoctione, qua sensim inutiles & superuacui humores, insiti caloris vi mitificantur & domantur, acres frenantur, crassi attenuantur, duri molliuntur, lenti deterguntur, adeò vt non amplius vel partibus vel viis ipsis adhærescant. Eos tandem sic concoctione præparatos, natura plerumque vel sponte vacuat: in idque opus illa etiam vias per quas excretura est dilatat atq; patefacit. Cæterùm cùm non semper natura valeat sola humorum vitia domare, vt in diuturnis morbis, sed nec in acutis omnia illi tutò commiseris, idcirco artis subsidio illam plerumque adiutare cogimur, præsertim autem vacuatione, & ante hanc tum corporis tum humorum præparatione. Hac quidẽ non verè coquuntur humores superuacui, sed feruidi & acres temperantur,

perantur, crassi attenuantur, duri molliuntur, léti deterguntur, & corporis exasperatæ viæ leniuntur, clausæ patefiunt aperiuntúrve: atque in his maximè posita est omnis tum corporis tum vacuandorum humorum præparatio. De singulis igitur particulatim dicendum.

Frænans dománsque medicamentum dixeris quod ferocientes humores, turgentes & quoquouersum impulsos coërcet atque compescit, vt eorum perturbatione sedata, facilior sit in aluum deductio. Id autem frigidum esse oportet, non tenuis substantiæ, ne magis exagitet, neque tamen crassæ, quòd hæc vacuationi obsit, sed quodammodo mediæ: cui etiam austeritatis quiddam sit adiunctum: hæc enim peculiari dote ferocientis humoris acrimoniam obtundit. Itaque medicamentum eiusmodi sapore austerum, acerbum & quodammodo crudum existit, vt omphacium, succus oxalidis, mali punici acidi, citrij & medici, succus quoque oxyacanthę & ribes: his enim maximè bilis retunditur acrimonia. Contrarium huic est medicamentum acre, quod vehementi calore & tenuitate bilem auget, eamque concitat & in furorem agit: quo genere est sinapi, nasturtium, piper, cardamomum, omnéque calidiorum aromatum genus. χαλιναγωγοῦν.

Detergens medicamentum, Græcis est ῥυπτικὸν, tum calidis tum frigidis humoribus præparandis aptum accõmodatúmque est, quòd vtrisque lentor plerumque infit. Id lentos atque glutinosos humores aut visceribus, aut internis meatibus, aut etiã vlceribus cutísve poris præter naturam adhęrescentes eluit, præteriensq; secum deducit atq; rapit. Quod cutis poros expurgat, quia in eos penetrare debet, tenuis cuiusdam & nitrosæ est substantiæ: quod verò interiore infarctu liberat, siccum est & mediæ cuiusdã substantiæ: quod enim tenuius est, celeritate nimia citra effectum vllum penetrat, hoc verò mora quadam & moderata crassitie lentos humores conuenienter abradit. Sapore id ferè amaro est, qui & in eadem substantiæ mediocritate consedit: hæc illius detergẽdi facultas interdũ cum frigida est intemperie, vt in cichorio, & omni intybi genere: sed efficacior cum calida, quæ tamen citra ordinem tertium existat, vt in absinthio, in aristolochia & centaurio.

Huic ex aduerso opponitur glutinosum, Græcis est ἐμπλαστικὸν, cuius partes colligatæ inuicem tenaciter cohærent. In quamcunque id corporis partem impegerit, ei firmius adhærescit, eam oblinit, atque etiam si caua est obstruit: verè inquinans, infarciens & emplasticum id est. In interiores corporis ductus insertum, eos obstruit & infarctu implet: cutis meatibus illitum tenaciter hæret, ciósque pariter obstruit. Huic media quodámodo est materia, humore multo aqueo vel aëreo, sed tamen tenaci perfusa: citra manifestum calorem, in quadam calidi frigidíque mediocritate. Eiusmodi est quod pingue appellant, quódque dulci est sapore, aut insipidum, nec acre, nec mordax, nec acidum, nec salsum, nec amarum.

Attenuans medicamentum quod Græcis est λεπτυντικόν, crassos atque compactos humores incidit, comminuit & variè disiungit. Id facilè penetrare oportet, ac proinde tenuis esse materiæ: siue pariter frigidum sit vt acetum, siue calidum vt piper. Cæterum quod in tenui materia calorem habet secundo aut tertio recessu estq; ferè sapore acri, id in attenuantium genere valentissimum est.

Incrassans quod Græcis est παχυντικὸν, tenues fluxósque ac liquidos humores, consistentiores compactiorésque reddit: hoc verò efficit dum crassa sua materia se tenuioribus illis permiscet, perinde ac si aquæ terra inferatur fiátq; lutum. Sita est hæc vis & facultas in crassa & terrena substantia, quæ aut frigida aut temperata sit, citra vllam acrimoniam.

Obstructione & infarctu liberans quod Græcis est ἐκφρακτικὸν, non simplex est & vniusmodi, vt neque vna atque simplex est obstructionis ratio. Sed vt hæc vel à lento vel à crasso fit humore, ita & quod obstructione liberat, vel detergens est vel attenuans, vel etiam interdum emolliens. Præcipuè autem infarctu liberans id appellare liceat, quod vnum potest omnia præstare. In his igitur posita est vacuandorum humorum præparatio: at verò eam quæ corporis est, hæc præcipuè faciunt.

Leniens seu læuigans Græcis est λειαῖνον, asperas & summa facie inæquales partes æquabiliter implet, ac planas læuesque reddit. Exquisitè humidum, id est humore multo

aqueo atque etiam aëreo abundans, in mediocri tamen & minus crassa quàm glutinosa materia, quæ tamen humorē ipsum cohibeat, nec diffluere sinat, vt melius implendis partibus atque læuigandis adhærescat. Estq́. quemadmodū & glutinosum in quadam caloris frigorísq; mediocritate, omnis acrimoniæ & vehementioris qualitatis expers.

Exasperans τραχύνον Græcis, detergente multo est validius, vt non solùm sordida & aliena eluat, sed & partiū quibus adhærent substantiam corradat, & quadam inæqualitate diuellat. Id certè vehementer siccum est, & calore quodam præditū, in mediocri tamen materia: hoc genere sunt centaurium minus, aristolochia, aloe & quæcunque vehementer amara sunt, salsa & acria.

Aperiens medicamentum quod ἀναστομωτικὸν appellant, vasorum ora reserat, omnésque interiorum partium ductus, vt venas, arterias, vreteres & intestina dilatat & amplificat: quæ conniuent iunctáque sunt soluit, longiúsque disiungit. Id substantia est mediocri, sed tamen calida, vt altè penetret, nec immodicè sicca, vt commodius relaxet nec vias coarctet.

Occludens atque coangustans, quod venarum & arteriarum ora reliquósque corporis ductus coarctat, & in angustum adducit, Græcis est συνακτικόν. Crassioris id substāntiæ est, frigidum pariter & siccum, omnis expers acrimoniæ & amaroris, vt quod in austerorum adstringentiumq; genere primas obtinet.

Dissoluens διαφορητικὸν dicitur, quod intrò sumptū detergendo & attenuando non solùm obstructas vias aperit, sed & obstruentes humores in corporis summa impellit, eósque tandem vel sudore vel halitu dissoluit. Id autem substantiæ est tenuis & calidæ, vt detergendo attenuandóque celerrimè penetret in omniáque subeat: huic ex aduerso est cohibens, & tenuis humoris dissolutionem coercens: quod certè vel crassum omninò est vel oblinens. Deinceps autē quæ sit expositarum facultatum materia tradendum.

Frigida quæ æstuantem & ferocientem bilem compescunt, inhibentq́; putredinem. CAP. III.

FRIGIDORUM medicamentorum alia simpliciter refrigerant, vt lactuca, alia refrigerando acrium humorum impetum sedant, vt mali punici succus, alia attenuant & detergunt infarctúque liberant, vt cichorium: de quibus sigillatim dicendum.

Lactuca frigida est initio tertij, humida secundo, ídque simpliciter citra adstrictionem aut vllius qualitatis excessum, cruda quæ estur, aquæ frigidæ modo refrigerat, ventriculi & præcordiorum æstum compescit, bilem feruidiorémque sanguinem frenat. Neque tamen vt aqua emollit, aut ventriculi præcordiorúmve robur soluit, sed nulla offensione pro succo feruido temperatiorem profert, eúmque benignum ac probum. Ea temperatione somnum accersit, veneris insomnia coërcet: ad quæ eius quoque semen vsurpari solet.

Portulaca frigida ordine tertio, humida secundo, sapore austero, bilis feruorem per febres maximè ardentes atque malignas, eiúsq; ferocientis & concitatæ impetum sedat, & putredinem cohibet ne serpat longius. Ventriculum corroborat, eiusque vomitiones sedat, cùm præsertim siti à bilis ardore exæstuat. Ventris quoque biliosas fluxiones atque dysenteriam sistit. Cruda acetariis expetitur, herbæ coctæ ius & interdum succus medicamentis, quorum penuria semen vsurpatur.

Plantago vtraque frigida siccáque est ordine secundo, modicè adstringens folio & semine, radice quoque abigendis febribus peculiariter est efficax. Ea quoque bilis feruorem compescit, sitim sedat, etiam si vel decocti ius, vel stillaticius liquor ore contineatur. Sanguinis reiectiones alui que biliosos fluores & dysenteriam cohibet: at nihilominus iecur renésque infarctu liberat.

Rosa frigida primo, sicca ordine secundo, leniter adstringens præsertim alba, rubra verò paulò minus frigida, sed sicca adstringénsque magis. Quocirca bilis æstum retundit, confértque ad febres ardentes & quascumque putrescens biliosus humor procreauerit. Ventriculum iecúrque corroborat, & effluuia reprimit quibus per febres caput tentatur, eiusque dolores demulcet & somnum conciliat. Quòd sapore non admodum iucundo sit, stillaticius li-

quor

quor huius in eadem non minori facultate accõmodatur. Rosa pallida caloris est particeps atque siccitatis in tenui substantia, multóq; magis quæ moschata appellatur. Vtraque amara abstergensque, venarum, arteriarũ ac præcipuè iocineris obstructiones expedit, nec secus ac aloë crebro vsu ora venarum aperiens sanguinẽ prolicit: bilem flauam serosósque humores subducit, ac proinde morbo regio incipientíque hydropi non parum confert.

Omphacium vuæ acerbæ & nondum maturescentis succus, frigidus est ordine secundo, siccus primo, austerus quẽadmodũ & fructus omnis crudioris succus. Æstum omnẽ febriumque ardores valde compescit. Incipientes phlegmonas cohibet, putredinem coërcet ac sitim extinguit. Ac nihilominus iecoris obstructiones expedit, vt idcirco regium morbum fœdosque colores abstergat: quę dum pręstat leni simul adstrictione ventriculum iecurque corroborat, nec vt acetum acrimonia ferit.

Cerasium quod rubrum subacidúmq; est, frigidum ordine secundo siccúmque primo est, languenti stomacho confert, appetentiam excitat & sitim extinguit. Eius succus quum vini modo expressus deferbuerit fæcemq; deposuerit, in annum asseruatur, febrium demulcet ardores ęstuantiq; stomacho auxiliatur & odoris suauitate cor exhilarat. Et (quod cæterorum acidorum austerorumque commune est) serpentem putredinem cohibet. At qui è dulci cerasio exprimitur, stomacho nocet, estque mali succi febricitanti prorsum infensus.

Ribes fructus Arabibus appellatus è suo frutice racematim propendens, subacido dulciq; sapore, acidum cerasium suauitate superat, nihilo facultate inferior. Eius succus frigidus & siccus ordine secundo, acidus acerbusq; ac leniter adstringens, in annum quoque asseruatur: acutis febribus opitulatur earúmque putredini resistit, cardiacis confert, vomitũ & biliosum alui profluuium sistit, appetentiam mouet, sitim sedat, sanguinis feruorẽ demulcet & bilis acrimoniam domat, erosiones & vellicationes eiusdem tollit.

Mali punici acidi multo quàm cerasij aut ribis succus est acerbior & adstringentior, sed insuauior. Quocirca bilis ardorem aluiq; profluuium efficacius compescit, acutarum

feorium non putredinem modò sed & malignitatem coërcet, earumque acrimoniam strenuè retundit, syncopas stomachicásque defectiones arcet, viscerum substantiam roburque tuetur.

Mali medici seu citrij, limonij & arancij succus acidior est quàm punici & acerbior, minus tamen adstringens. Minus quoq; vomitiones aut aluum sistit aut syncopas tollit, aut viscerum robur seruat: febrium tamen acrimoniam & malignitatem, earumque concitatiorem materiã non minus fraenat atque demulcet. Praeterea tenuitate quadã vias ductúsque expurgat, calculosis renibus opitulatur.

Oxyacanthae quàm mali punici succus, frigidior acerbior adstringentiórque habetur, & quamuis insuauior minúsque cardiacus sit, ferocientem tamen febrium humorem aequè cohibet: validiùs verò bilis impetum, hincque ortam diarrhoeam & dysenteriam aliásque eius fluxiones sistit atque coërcet.

Acetum frigidum atque siccum ordine secundo, licet tenue sit & alte penetret crassósque humores extenuet, crebatásque obstructiones expedire, pariter tamen non mediocriter humores cohibet. Hinc alui profluuia & sanguinem vndecunq; manantem, incipientésque inflãmationes & sumptum & admotum arcet: bilis quoque impetum sedat temperátque febrium aestus, sitim extinguit, appetentiam mouet, nauseam tollit aperientia medicamenta praegnantibus tutiora reddit. Quae dum praestat in humoribus ipsam tamen viscerum partiumque substantiam vellicat & ferit, neque his aequè ac superiores succi robur tuetur.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendiq; vis inest. CAP. IIII.

INTYBI genera quatuor quę nuncupantur seriola, intybum satiuum, intybum agreste & ciceribita, omnia quidem frigida atque sicca gradu secundo, & aliquanto validiora agrestia quàm satiua. Omnia sanguinis humorumq; feruorem leniunt & veneris appetentiam extinguunt. Simul etiam quoniam amara sunt & detergentia, viscera maximéque iecur infarctu liberant, absumuntque aut dissipant collectam in illis biliosam illuuiem, viuidumque faciei

cici colorem reddunt. Ad hæc verò adſtrictione quadã ſtomachum propriè autem iecur atque renes corroborant, vt ne aſſiduo illorum præſertim cichorij, quod intybum eſt agreſte, eſu vel potu quiſquam incommodum perceperit.

Oxalidis quæ Latinis rumex appellatur & quæ frigida atq; ſicca eſt ſecundo receſſu, vis præcipua eſt in radice deinde in folio. Licet nullo ſit amarore prædita, iecoris tamẽ primum ac præcipuè, deinde lienis atque renum infarctus tollit. Hinc regium morbum emendat, lienem diſcutit, arenulas expurgat, & menſes ciet, moderatè quidem omnia. Semen verò leniter adſtringit & corroborat: hinc alui profluuia & ſtomachi vitia potum ſanat.

Cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli pulpa frigida & humida ordine ſecundo, quæ quoniam improbum ſuccũ gignit ac facilè corrumpitur, rarò in artis remedia vſurpatur. Semini pręcipua vis eſt, quod integrum ſi coquitur, iuſculo refrigerato modicè ſiccat, incidit & abſtergit, vt etiã lentes in facie deleat, ac propterea iecur ac renes expurgat vrináſque ciet. Quod verò expurgatum fuerit, tritum aquáque hordei exceptum ſanguinis & vrinæ ardores lenit minúſque ſiccat.

Lichen vulgò hepatica dicta refrigerat & ſiccat ordine primo vt & inflammationes compeſcat, moderatè abſtergit & regium morbum ſanat. Ad hæc tamen omnia quàm intubi genera ignauior: cæterum hepati familiaris atque vernacula.

Trichomanes, polytrichon, callitrichon omnéque adianti genus calore quodammodo temperatum eſt. At modicè ſiccat, extenuat ac digerit. Quocirca craſſam glutinoſamque pulmonum pituitam expellit, confértque aſthmaticis, ienáque & viſceribus adhærentem bilem eluit. Hinc ictericis ſuccurrit, hydropicis, lienoſis, nephriticis, horú mq; calculos terit ac menſes mouet. At nihilominus ventris fluxiones cohibere Dioſcoridi creditur.

Gramen & aſparagus moderatè refrigerant, ſiccant atque etiam abſtergũt. Hinc iecoris & renum obſtructiones aperiunt proſuntque regio morbo correptis & nephriticis. Gramini præcipua vis in radice: aſparago in radice atque in ſemine cuius & cauliculi eduntur crudi.

Eupatorium quod agrimonium appellant folio atque semine commendatur. Incidit detergitque, ac modicè adstringit nullo manifesto calore. Propriè autem iecur, deinde omnia quoque viscera infarctu liberat seruato eorum robore. Febribus diuturnis morbisque ex obstructione profectis mirè succurrit.

Formulæ potionum quæ ex his simplicibus in rem præsentem præscribi solent. CAP. V.

SITIM quæ per summos æstus aut per febrium ardores vehementer excruciat, aqua in primis compescit quæ pura sit, leuis & omnis alieni saporis ac odoris expers: qualis è purissimo fonte per saxa & arenosa rapidè profluit. Quæ tamen ampliùs extenuari leuiórque reddi potest, vel agitatione vel transfusione crebra: immersa etiam interdum cibarij panis medulla, quæ fermenti acrimonia illam seruato sapore emendet. Quæ diu igne ferbuerit in fictili mundo & si tenuem de se vaporem multum expirauerit, attenuata tamen est leuiórque facta, sed minus frigida, quòd igneam quandam in se vim conceperit: neque pristinā suauitatem retinet, quòd contrarij ignis vi immutata sit, & de sua natura decesserit. Vt autem tutiùs & citra viscerum offensionem pro potu ac vice vini sumi possit, in ea integrum hordeum incoquitur dū crepuerit: vel glycyrrhiza vel vua damascena vel corinthia vel saccharū, cùm præsertim vlla est pectoris affectio, adiecto sub finem cinamomi momento si ventriculi robur seruandū est. Quod si acida magis delectāt, aut nausea & animi defectio dulcibus proritatur, aut ferociens humor frenandus est, aut viscerum robur conseruandum, in ea vel mali punici expurgata grana incoquuntur, vel medici citriíve mali pulpa, vel cerasia, vel vua acerba, vel oxyacanthæ baccæ: aut certè horum expressus defæcatusq; succus aqua cocta & refrigerata, eo modo diluitur qui ad laborātis palatum faciat. Sic enim seruatur aquę refrigerandi facultas, & eius mollities qua tandē ventriculum visceraque relaxat atque debilitat, emendatur. Itaque per febres ardentes atque pestilentes eiusmodi potiones his conferent qui ventriculo & visceribus sunt imbecilles,

& qui

& qui nausea aut animi defectione aut alui profluuio, aut maligna putredine, aut immodica virium spirituúmve dissipatione laborant. In diuturnis porrò febribus & in cæteris morbis quos iecoris lienísve calidior intemperies aut vetus obstructio etiam cum tumore progenuit, vt in ictero, in cachexia, in leucophlegmatia, in diuturno alui profluuio, si vino parcendum est, vt plerumque licet, pro potu erit iusculum radicis graminis, aut oxalidis si præstantius desideratur, aut cichorij si præstantissimum. His enim citra vllum incommodum seruatoque robore, iecoris quæ dixi mala tolluntur: quemadmodum & lienis vitia radicis buglossi aut asplenij herbæ aut corticis tamarisci iusculo. Medicatæ verò potiones ad sitim, bilis æstum ac feruorem & ad febrium ardores earumque arcendam putredinem, ex asseruatis iisdem succis & ex aquis stillaticiis sic fiunt iulepi formulâ in rem præsentem. ℞. Aquę rosarum stillatitię ℔ j. sacchari clarificati ℥ iiij. bulliant igne lento dum exquisita sit permistio. Vtendum ex modo pari aut duplo aquæ coctæ refrigeratæ. Alius. ℞. Aquarum stillatitiarum endiuiæ & rosarum an. ℔ ß. sacchari albi ℥ iiij. coquãtur modicè in iulepi consistentiam. Ex aqua portulacæ vel plantaginis similes quoque comparantur cùm præsertim aluus profluit. Iam verò si acidi iulepi vsus fuerit necessarius, seu propter nauseam & animi defectionem, seu vt bilis feruor putredóve coërceatur, acidus succus quicunq; videbitur ad rem accommodatior defæcatus in iulepum sub finem indetur, ne feruore exoluatur aciditas. ℞. Aquæ rosarum, succi limonum, succi granatorum, sacchari albi an. ℥ iiij. lentè coquantur dum despumauerint. Aut: Iulepi rosati, succi limonum, an. ℔ ß. misce in eosdem vsus.

Dilutior verò hic fuerit, qui habet aquæ fontanæ ℔ j. aquæ rosarum, succi limonum, succi granatorum, sacchari albi an. ℥ iiij. coquũtur dum despumauerint. Ex aceto quoque vel omphacio sic fiet. ℞. Aquæ purissimæ ℔ j. aquę rosarum, sacchari albi an. ℥ iiij. aceti sub finem iniecti ℥ ij. vel omphacij ℥ iij. coquantur in iulepum. Hyeme verò vel in succorum penuria, syrupi pharmacopolio asseruati aquæ coctæ quadruplo diluuntur. Eiusmodi sunt syrupus è limonibus, è succo citrij, è granatis acidis, ex omphacio, de ri-

bes & è succo oxalidis, syrupus acetosus & oxysaccharum simplex. Hæ igitur potiones biliosis febribus tum intermittentibus tum continuis seu ardentes seu pestilentes eæ sint, accommodari solent. Cæterum noxiorum atque feruentium in illis humorum præparatio, aliis perficitur medicamentis, quæ refrigerando pariter detergant & attenuent: bilis enim tametsi feruida, plerumque tamen tenax crassáque est, velut in fellis cysti: nonnunquam & per has febres viscerum tenuiúmque venarum obstructio à pituitosis & obduratis est humoribus. Tum igitur apozemate infarctus tollendus, quod ex his aut ex horum quibusdam constet.

℞ Radicis cichorij, oxalidis, graminis & asparagi an. ℥ ß. endiuiæ, seriolæ, agrimonij, hepaticæ, polytrichi, callitrichi, adianti albi an. m. j. seminis cucurbitæ, cucumeris, melonis & citruli an. ʒ ij. coquantur ex aquę ℔ ij. ad dimidias. Colato & expresso iuri adde sacchari albi ℥ iij. fiat apozema clarificetur & aromatizetur ʒ ij. santali citrini, vel santali citrini & cinamomi an. ʒ j. Si qua fortè malignitatis suspicio inest, arceri ea simul poterit adiectis radicibus tunicis & tormentillæ, seminibus citrij & cardui benedicti, & limonum succo: de quibus tamen posthac pleniùs.

Autumno quum iam herbæ marcescũt, aut hyeme quoniam frigidis iam arefactis vis nulla manet, radices ac semina sic debent in apozema conferri.

℞. quatuor radicum frigidarum an. ℥ ß. quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis endiuiæ lactucæ & asparagi an. ʒ j. Coquantur ex arte ad quartaria tria. Colatis adde sacchari albi ℥ ij ß. fiat apozema clarificatum & aromatizatum. Si res acidum fieri postulet, radices horis quatuor in aceto macerentur, aut sub cocturæ finem affundatur aceti pars octaua. Nonnunquam & sacchari vice syrupus aliquis diluitur in apozemate vt syrupus de cichorio, de endiuia, de limonibus: nonnunquam iusculum si non admodum ingratũ fuerit nulla sacchari syrupíve permistione datur, vt quod habet radicum graminis, asparagi & oxalidis an. ℥ j. sem. endiuiæ & melonum an. ʒ ij. Coquantur ad ℔ j. ius coletur in rem præsentem. Cùm non facilè suppetet apozematum materia, syrupi in vsum afferuati diluentur duplo triplóve aquę coctæ, aut liquoris cuiusdam conuenientis. Eiusmodi

sunt

sunt syrupus è cichorio simplex, syrupus de endiuia & syrupus bizantinus: qui omnes etiam à purgatione derelictam intemperiem emendant & eximunt.

Medicamenta quibus bilis atra domatur & quibus praeparatur. CAP. VI.

QVAE porrò medicamenta ad atram bilem aut etiam ad ei finitimam cæruleam aut æruginosam (quæ ex præassata citrina aut prassina fiunt) conferant, si domanda ea fuerit, eæ ipsa vsurpentur acida quæ suprà dixi flauæ bilis acrimoniam consopire atque frenare: etenim crebro vsu atræ perinde ac flauæ bilis symptomata lenient. Sin verò feruor minor fuerit qui leniri duntaxat postulet, hæc peculiariter conuenient.

Viola purpurea frigida ordine primo, humida secundo aquea & emolliens, feruidos acrésque humores temperat, lenit atque subducit, siccam exustamque bilem & qui ab hac fiunt capitis dolores consopit, somnumque accersit, cordis tædia depellit.

Buglossum vtrumq; tum hortense quod borrago appellatur, tum agreste calidum humidumque est ordine primo. Eadem quæ viola confert ac præterea animum lætitia & hilaritate perfundit, discutitque melancholicorum imagines & spectra.

Malorum fragrantium succus vt odoris suauitate cor reficit, ita & quicquid hinc infestum est præsertim verò bilis atræ fuliginem domat: suaque substantia illius materiam diluit & mitificat: cordis palpitationem arcet.

Citrago quæ & melissophyllon, calida siccaque recessu primo. Demulcet quoque atram bilem: confert ad timores & tristitias quæ occasione nulla ex atra bile suscitantur, lætaque facit somnia. Simul quoque aliquantum detergit.

AT verò quum bilis atra ad purgationem præparanda erit, medicamenta quæ ipsi præparandæ conueniunt, si feruidior ea acriorque fuerit, ex iis constent quæ mox subiiciam: sed quæ tamen frenantium quæ dixi mistione temperata sint. Si verò lenta crassa atque terrena ea fuerit, & tanquam fæx limúsque sanguinis nullius sit caloris parti-

ceps,

ceps, vt in lienis tumore & morbis diuturnis inde pfectis, iis quæ ſequuntur ſolis ad purgationem præparabitur.

Fumaria calida primo ordine, ſicca ſecundo, modicè acris & amara: viſcerum omnium obſtructiones tollit eaq; corroborat, exuſtos humores blandè ac ſenſim expurgat, ſanguinemque puriorem reddit: vrinam bilioſam & multam commanducata aut pota ciet: diuturnis febribus ex viſcerũ obſtructione & morbis omnibus ex ſanguinis impuritate remedio eſt: corpus enim & humores à putredine vindicat.

Lupulus calidus primo receſſu, ſiccus ſecundo, cauliculis & flore inſignis, lienem præſertim ac deinde cætera viſcera infarctu liberat, vrinasque mouet: fumariam facultatibus omnibus æmulatur, ſed ſaporis moleſtia minore.

Caſſutha quæ vulgò cuſcuta, primo ordine calida, ſicca ſecundo, amaroris adſtrictionisque particeps, melancholiam tum herba tum ſemine propriè incidit atque detergit, obſtructum lienem expedit, deinde & iecur, arquatumque nigrum & febres lentas diuturnasq; pellit, quandoquidem venas omniaq; vaſa à putridis humoribus expurgat, ſeruato ventriculi & reliquorum viſcerum robore.

Scolopendrium quod eſt aſplenium, quódq; ceterachum appellant, nulla ſaporis inſuauitate, folio ſolo lienem diebus quadraginta abſumit, fœdumque ex obſtructione colorem detergit, atq; calculos etiam in veſica comminuit.

Polypodium moderatè calfacit, ſiccat vehementer, dulci ſimulq; auſtero ſapore præditum: lentos & craſſos humores terget & expedit, atram craſſioremq; bilem ſenſim expurgat. Nimia autem eius auſteritas leniente & humectante quopiam, vt gallinaceo iure, mollienda eſt.

Capparis cuius florem ac radicis corticem vſurpant, calidus ſiccusq; eſt tertio receſſu. Attenuat detergitque adſtrictione leni, coctus appetentiam excitat ac ventriculum recreat, lienis prędurum tumorem diſſoluit, pręcipuè cortex aridus tum ſumptus tum admotus: eumque diebus quadraginta colliquare traditur. Iecoris quoque obſtructionibus non leuiter ſuccurrit.

Tamariſcus calidus eſt & ſiccus principio gradus ſecundi, incidit abſtergitque. In id primas tenet virentis ſuccus apprimè efficax, ab hoc eſt cortex, deinde flos ac folia, poſtremo

mo loco lignum: huius decoctũ peculiari facultate lienem validissimè comminuit prodestq; morbo regio cõsumptis.

Epithymus calidus siccusq; ordine tertio, incidit ac leniter adstringit, melancholiam extenuat ac lienem validè expurgat morbisque omnibus eximiè confert illius vitio prognatis. Sed tamen sitim æstumq; suscitat: quamobrem vuæ passæ, violis aliisq; lenientibus permiscendus.

Ex his compositiones in rem præsentem fient quæ ad hypochondriacam melancholiam, ad maniam, ad cordis palpitationem & cæteros ex atra bile affectus cõferent: vt iulepi ex aquis stillatitiis violarum, buglossi vtriusque, melissæ & fumariæ. ℞. Stillatitiarum aquarum violarum, buglossi, borraginis an. ℥ iij. succi malorum redolentium, sacchari albi an. ℥ iiij. fiat iulepus sumendus ex pari portione aut ex duplo aquæ hordei. ℞. Florum violarum, buglossi, borraginis recentis, florum pomorum redolentium & melissæ an. m. ij. macerentur horis duodecim in ℔ duabus aquæ tepidæ. In expresso dissolue sacchari albi ℔ ß. fiat iulepus lenissimè coctus.

Apozema ex earum herbarum radicumque decocto ad crassam & fęculentam melancholiam, ad lienis obstructiones atque tumores, ad quartanam omnesque affectus melancholicos. ℞. Radicum buglossi, polypodij, querni an. ℥ ß. corticum capparis & tamarisci an. ʒ iij. cymarum lupuli, fumariæ, melissæ, cassuthæ, scolopendrij an. m. j. fiat decoctum ad ℔ j. in quo dissolue sacchari ℥ iij. coquantur in apozema clarificatum.

Calida medicamenta simplicia frigidos humores præparantia. CAP. VII.

CALIDA tum præcipuè ex vsu fuerint quum corpus vel nimioperè refrigeratum, vel frigidis pituitosisque humoribus confertum existet. Ex his autem alia probum vtilémque succum progignunt, alia crudorum concoctionem adiuuant, alia superuacuos ac pituitosos humores attenuant, detergunt & ad purgationem præparant. Primi quidem generis sunt calida alimenta, quæ quoniam boni sunt succi, natiuum calorem augent simúlque vtilem cali-

dum succum generant. Inter quæ primas tenet vinum generosum, deinde auium quadrupedúmque salubriorũ carnes, sorbilium ouorum vitelli, vua passa, strobili id est nuclei pinei, pistacia. Calida verò aromata & quæcunq; posthac tradentur suo calore partium robur augere earumque insitum calorem fouere atque suscitare, crudorum concoctionem complent. At verò quæcunque calida substantiæ tenuitate crassam pituitam incidũt aut lentam detergunt, vt inde profluentior euadat, ea ad purgationem præparãt: in quorum censu hæc præcipuè numerantur.

Apium præcipuã vim obtinet in radice, deinde in semine; censetur secundo calidorum ordine, tertio siccantium. Venarum, arteriarum renumq; obstructiones abstergendo, attenuandoque soluit flatusque discutit. Sed epilepticis (vt quorum paroxysmos irritet) & fœtui & mulieri lactanti infensum.

Petroselinum tertio est ordine calidorũ ac siccorũ, cuius etiam vis in semine atq; radice. Extenuat, aperit, menses vrinásque ciet, obstructiones tollit, & flatus extinguit. Secũdas & mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ suppositum.

Feniculum semine valet & radice, estq; tertio gradu calidorum & secundo siccorũ, viscerum renumq; infarctus expurgat, torminaque sedat quàm prædicta tutius & validius.

Betonica calida siccaque recessu secundo, incidendi detergendique vi prædita: stomacho laboranti prodest, eiusq; concoctionem iuuat, pulmonis, iecoris lienísque vitia expurgat, menses ducit, renum lapides exterit, regium morbum sanat, omnibus denique obstructionibus expediendis & cum febre & sine febre accommodatissima.

Hyssopum solo folio valet, quod calidum siccúmque est ordine tertio, tenuium partium: præcipuam vim habet attenuãdi & detergendi humorem crassum quem per aluum etiam exigit, sic viscerum omnium sed maximè pulmonum obstructiones expedit crassamque eorum pituitam.

Prassium quod & marrubium album appellant, (nam nigrum quia fœtidum intrò nunquam sumendum) folio ac semine secundo est calidorũ ordine, tertio siccorum, quod quia tenue & amarum est, iecur, lienem, thoracem, vterúmque

que validè expurgat & obstructiones liberat. Id tamen censuit Dioscorides renibus ac vesicæ nocere.

Stœchas calida sicca primo ordine, subastringens & mediocriter amara, extenuat, detergit, omniaque viscera obstructione liberat simulque corroborat, & eorum putredinem arcet.

Origanum folio atque vmbella eo quo prassium ordine vniuersas obstructiones aperit. Hinc tussientibus & peripneumonicis ictericisq; cōfert, lienosis atra deducit, menses quoque ciet. Crudo etiam nauseabundóque ventriculo efficax.

Calamintha præcipuè montana eodem quoque ordine incidendo abstergendoq; infarctus omnes expedit, vrinas ac menses expellit, regium morbum & asthma expurgat, corpus sudore digerit, elephanticis, quia crassos humores extenuat, cutem calfacit, mordet, sugit, postremò vlcerat, remedio est. Prægnantibus verò suspecta, quandoquidem seu pota seu admota conceptum interimit ac eiicit.

Pulegium eodem caloris siccitatisque est ordine: crassos humores extenuat & lentos, quia subamarū detergit, crassam pulmonum pituitam & lienis atram bilem educit, mēses secundásque pellit, ventriculi cruditates nauseámque compescit.

Satureia quæ & thymbra pulegij vires ꝓximè imitatur.

Thymus calidus siccúsque ordine tertio, strenuè incidit, viscera omnia potu expurgat, maximè verò pulmones atq; thoracem. Menses quoque ciet, sed fœtum expellit.

Chamædrys quasi pusilla quercus calida sicca tertio ordine, crassos lentósq; humores incidit & terget, atq; viscerum obstructiones expedit vrinásq; & menses ciet.

Chamæpitys sicca tertio ordine, calida secundo, eadem quæ chamædrys efficit, & peculiariter regio morbo correptis & arthriticis auxilio est, ab odore pinus & similitudine quasi pumila pinus appellata.

Rubia radice atq; semine pollet, calida ordine secundo, sicca tertio. Eximia detergēdi facultate insignis, qua iecur, lienem, renes atq; vterum exquisitè purgat. Nam icterum sanat, lienem absumit, vrinam crassam atque copiosam nonnunquam & cruentam mouet, menses ciet, appositáq;

ſecundas fœtumque detrahit: vt proinde minimè ſit tuta prægnanti.

Centaurium minus calidum ſiccumque gradu ſecundo, folio ac flore vtile. Iecoris, ſplenis, renum & vteri obſtructiones vehementer adeò ſoluit, vt etiã tamen immoderato vſu ſanguinem atq; etiam prægnanti fœtum excludat.

Gentianæ radix calida ſiccaque ordine ſecundo, ſummè amara. Terget, tenuat, purgat & obſtructiones liberat, eadem quæ centaurium ac multò etiam validius præſtat.

Ariſtolochia præſertimq; rotunda calida atq; ſicca tertij gradus initio, radice ad omnia quę dixi ſuperioribus quoq; eſt efficacior, adeoque validè cerebri & pulmonum lentam putremq; pituitam expurgat, vt epilepſiæ ab vtero, tuſſi & aſthmati eximiè conferat, & interiores rumpat abſceſſus: ſed abortum quoque prouocat.

Aloë calida ſiccaq; ordine ſecundo, adſtringens & amariſſima, ventriculum impenſè roborat, quæ præſertim lota fuerit: lentam craſſamque pituitam extergit, & omnes omnium viſcerũ obſtructiones validè adeò ſoluit vt & venas corradat & earum oſcula crebriore vſu reſeret & ſanguis emanet, quum præſertim extenuantiũ medicamentorum permiſtione exacuitur, idque non amarore ſolùm, ſed purgandi quoque vi, qua quod deterſit protinus expurgat detrahitq; in aluum. Crudos humores & ſuperuacuos abſorbet, cæteros à putredine tuetur.

Nunc autem extemporaneas aliquot ex his compoſitiones exempli gratia ſubiiciam, quæ lentam craſſamque pituitam appareent, contumacéſq; obſtructiones expediant. ℞ aquarum hyſſopi, feniculi & betonicæ an. ℥ iij. ſacchari albi ℥ ij. fiat iulepus clarificatus & aromatizatus ℈ iiij. cinamomi. Apozema, ℞ radicum apij, petroſelini & feniculi an. ℥ ß. hyſſopi, betonicæ, origani, ſatureiæ an. m. j. coquantur in hydromel. ad ℔ j. decoctum coletur deturque ad ℥ iij. Calidarum enim herbarum vis purior atque validior in hydromeli quàm in aquam transfertur, hebeſcit enim ſi aqua permiſta ſit.

Si acidum magiſq; penetrans apozema eſſe conueniet, radices horis ſex macerentur in acri aceto. Validius id autem reddetur ſi rubiæ radicem, praſſium, calaminthanı,
thymum

thymum aut pulegium habeat, sed insuauius & gestanti in vtero mulieri suspectum. Id hyeme perinde ac æstate comparari commodè potest, quòd calidæ stirpes exarefactæ calfaciendi, incidendi detergendíque integra facultate minimè frustrentur. Quapropter veteres vice apozematis aut syrupi hyeme aridas herbas in exquisitum læuorem tunsas dabant ex hydromelite. Hyeme quoq; in apozemata conferuntur semina anisi, apij, petroselini, fœniculi.

Si magna attenuandi & in distantissima quæque penetrandi vis desideratur, hæc ex gaiaci iusculo seu cocta seu in pulnerem redacta offerantur apozematis specie, maximè in frigidis artuum & articulorũ morbis: promotis quidem sudoribus si vitium in summo est corpore, aut sine his si in viscere reconditur. Si vetustior ac contumacior fuerit interiorum viscerum obstructio, minimè ciendi erunt sudores: sin vitium in summo sit corpore, purgatione præmissa cieri vtiliter poterunt. Ex cęteris simplicibus quę postremo loco inter valentissima recensui, compositiones & ad menses ducendos & atterendos calculos præstitui solent.

Purgantium medicamentorum materia. CAP. VIII.

NVNC quæ medicamenta præparatos iã humores exigant è corpore omnémq; impuritatẽ tollant, proposita iam serie tradendũ. Eorũ autẽ quæ corpus quouis modo seu sursum seu deorsum versus exinaniunt, alia id quadã materiæ conditione, alia formæ & totius substantiæ proprietate, alia vtrisque præstant. Solius materię vi emolliendo quidem & leniendo aluum subducunt, oleum & butyrum, malua, althæa, viola, mercurialis, pruna, psyllium & huiusmodi plurima: quæ quoniã formæ proprietate prorsus destituta sunt, inter purgantia neutiquam recenseri solent, quemadmodum neque hydrelæum, quod tamen vomitiones ciet. Et cotonea mala comprimendo obuias partes sic coarctant & adstringunt, vt humoris in se reconditi non parum eructent & exprimant: Myrobalanos tamen eadem quoque vi purgare cum Mesue non affirmem. Etenim si peculiari quodam instinctu hunc quàm illum potius humorem prolectent, atque vt fatętur, myrobalani citreæ

bilem, cepulæ pituitam, indę melancholiam ducant, ea vacuandi varietas non ab adstringente materia quæ vna omnium est communis, sed à cuiusq; formę proprietate proficiscitur: quanquam non dubito eorum materiam obuios humores quos attigerint adstrictione sua depellere. Quadam igitur formæ proprietate quodammodo prædita hęc sunt. Tertia porrò quę peculiarem quendam humorem insita duntaxat proprietate trahunt, alia vomitione alia deiectione purgant. Et vomitione alia blandè vt semen atriplicis & raphanus: alia mediocriter vt asarum: alia molestè vt elleborus. horum verò quæ aluum mouent, alia bilem flauam, alia melancholiam, alia pituitam, alia humores tenues aquososque deiiciunt. In vnoquoque genere quædam imbecillius, quædam validius id præstant. Bilem blandè purgat rheumbarbarum, valentius scammonium: pituitam modicè agaricus, validè turbith aut colocynthis: melancholiam facilè senna, molestè elleborus niger: aquosum humorem moderatè iris vel cucumer agrestis, immoderatè & impetu daphnoides. Neque solùm ex viribus & energia, verumetiam ex agendi ratione horum differentiæ existunt. Nam licet rheibarbari tanta portio sit, quæ pares atque exigua scammonij portio vires obtineat, non tamen similiter & ratione pari aget: neque potest rheumbarbarum quantumuis auctum scammonij rationem & naturam imitari, neque scammonium quantumuis imminutum rheibarbari conditionem sortiri. Inest enim præter communem & alia sua cuique proprietas indiuidua quam in alio nusquam reperias: hanc ex veterum monumentis nosse aut vsu inuestigare decet. Quæ in vnoquoque genere imbecilliora sunt, è proximis sedibus expurgant, ex ventriculo, intestinis, mesenterio, iecore & ex liene: validiora è distantioribus magna vi extorquent. Cæterùm vt humorum ita & purgandorum locorum certior cognitio ex medicamenti natura capi debet, quæ vt cuipiam humori, ita & cuipiam parti expurgandæ addicta est & accommodata. Capiti agaricus, pectori cassia fistula, ventriculo & intestinis aloë, iecori rheumbarbarum, lieni senna, articulis hermodactyli proprietate affines sunt, qua & eò vim suam dirigunt & inde potentius trahunt. Hæ summæ sunt purgantium medica-

dicamentorum vires ac differentiæ, quas deinceps sigillatim persequemur.

Quæ bilem flauam ducunt, Græcis cholagoga appellata. CAP. IX.

MANNA quæ & mel roridum, calida ordine primo, leniens lenitérque extergens, citrinam bilem creditur blandè expurgare, idque nulla offensione virium. Quocirca infantibus bimulis aut etiã iuniorib⁹ dari potest duarum triúmve drachmarũ pondere, hordei aut pulli iusculo diluta: adultis verò & ætate florentibus tres vnciæ aut non satis, aut parum commodè aluum subduxerint.

Cassia fistularis calida humidáque primo ordine, lenit, emollit & laxat: bilis acrimoniã febriúmq; æstus obtundit, sitímq; sedat, sed flatus excitat. Infantibus sesquidrachmæ, adultis verò imbecillis aut etiã prægnãtibus vnciæ, validioribus sesquunciæ pondere, flauam bilem aluo leniter detrahit. Crassam verò pituitam etiam si contigerit, quia lubrica celerrimè præterfluit, ignauius expurgat. Datur itaq; pulmonum thoracisq; affectibus leniendis, iecori bile æstuanti, febri ardenti, præsertim si squalidũ corpus est aut æstuosum cœlum: datur quoq; renum & vesicæ ardoribus. Ventriculo tamẽ humidiori, laxiori, nauseabundo, ac imbecillo, quemadmodum & profluenti aluo infensa.

Rosarum rubrarum ac præcipuè pallidarum succus calidus siccúsque ordine primo, amarus, detergens, & obstructiones expediẽs. Bilem ab aluo atq; aquas citrinas manifestè ducit. Permiscetur autem conuenienter vel sero lactis, vel saccharo syrupi specie, cuius dosis est à sesquuncia ad vncias tres. Accommodatur autem propriè obstructo iecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi, febribúsque lentis: prægnanti parum tutus, quòd venas plerumque reseret.

Rheumbarbarum calidum siccúmque ordine secundo, amarum, crassiore substantia adstringens atque corroborans, tenuiore verò detergens ac purgans. Educit flauam bilem atq; pituitam. Tenuis eius portio purgandíque vis coctura dissipatur atque disperditur: sincera verò elicitur in extenuante quodam liquore macerata, adiecto vino albo & cinamomo: eiúsque siccitas & adstrictio humectante

aut leniente syrupo vel alio liquore lenienda. Infantibus, pueris, senibus, prægnantibus & ex morbo iam imbecillis familiare ac tutum. Lactantes pueros drachmæ vnius pondere purgat, eiúsq; diluti summum pōdus est drachmarum trium. Febrium omnium materiam blandè subtrahit, iecur propriè expurgat, idque strenuè corroborat, & eius obstructiones incipientésque scirrhos dissoluit, icterum & cachexiam sanat, ventriculum quoq; conuenienter expurgat & firmat, idque mitiùs quàm aloë. E distantioribus verò sedibus noxium vix humorem prolectat: validiorib9 & quibus crassi humores per angustas vias ex alto sunt educendi minus congruit, quòd adstrictionis vestigium purgādo relinquat, sed & iis aduersissimum est totum & cum magmate datum. Hoc autem summè confert vomitioni, lienteriæ, dysenteriæ, sputo cruento, sanguini vndecunque erumpenti, ruptis atque contusis: propriè verò assum & ex plantaginis succo haustum.

Aloë deligenda substātiæ mediocris, nam quæ tenuis est & perspicua, ignauior existit, bilem pituitámq; crassam expurgat, sed lenè ac præcipuè è ventriculo & intestinis, eásque partes detergendo vacuandóque corroborat. Datur à ℥ j ß ad ℥ iij. Huic autem permisceri debent quæ vim eius stimulent, cinamomum, macer, nux moschata, spica, caryophylli: & quæ eius acrimoniam exesionémque retundant, tragacantha & mastiche. Confert autem propriè nauseæ, cruditati & quibus aut ventriculus aut præcordia multo crudo conferta sunt humore, voracibus, frigidis humidisq; corporibus: hæc enim abundè siccat, vix tamen è partibus quæ supra iecur sunt quicquā detrahit in aluum. Nocet hepati vt cuius tenues venas amarore & acrimonia vellicet, podicem corradit, aperitque hæmorrhoidas. Aduersissima igitur iis qui sanguinem aut vomunt aut excreant, aut quouis modo ex aluo aut vtero profundunt. Deinde etiam calidis, siccis, extenuatisque corporibus, nisi quum ingens est humidorum excrementorum prouentus. Nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo vtilis.

Scammonium calidum siccúmque ordine tertio: acre penetrans & conturbans. Bilem tenuem atque citrinam ex vniuerso corpore simúlque aquam citrinam ac serosos humores

mores trahit. Quúmque vis eius quasi furens & effrenata sit, promptè quidem ac citò & è distantioribus vacuat, neq; tamen crassiusculos vllos humores, seu pituitosos, seu biliosos qui circum præcordia ac viscera concreuerunt & obhærent euellit, sed effectum quasi præcipitans & accelerans, eos duntaxat qui tenues sint & fluxioni apti humores secum rapit: idque tum ex abdomine vt hydropicis, tum è venis & è summo corpore, ac inde pauca succedit emictio. Nec puero, nec seni, nec prægnanti, nec imbecillo conueniens, nec ardēte febre alióve acuto affectu iactato: sed robusto duntaxat, qui ætate sit valida & vniuersa purgatione indigeat. Eius tamen nonnihil imbecillis interdum pharmacis vtiliter permiscetur, vt eorum aut tardiorem vim acceleret, aut sopitam extimulet. Opere quidem vniuersum corpus conturbat, calidos humores inflammat, paratis febrem accendit, visceribus principibúsq; partibus qualitate maligna infensum. Quocirca non syncerum sed temperatum retusúmque datur, vt ea permistione quam diadacrydiωn appellant. Fit autem hunc in modum. Scammonium lauatur & concutitur in aqua rosarum, in qua prius incoquantur cortex myrobalani citreæ, spica & cinamomum. In hac horis viginti quatuor maceratum tandem siccatur, deinde diluitur excipitúrque oleo amygdalarum dulcium cum pauca tragacantha, ac demum coquitur in cotoneo malo acido expurgato, ac massa diligenter oblito. Quibus conuenit datur diadacrydiωn à ℈ vj. ad xij.

Quæ atram bilem detrahunt, melanagoga propterea dicta. CAP. X.

SENNA calida siccáque initio gradus secundi: folliculis & semine quàm folio præstantior, subamara abstergénsque est: melancholiam retorridam, bilem atque crassam pituitam commodissimè purgat, non statim è distantioribus locis, sed præcipuè è liene, deinde etiam ex aliis visceribus, ex hypochōdriis & mesenterio, in quibus omnis est illuuiei sentina. Ex iis enim sedibus vix aliud quicquam æquè validè corruptos atque crassos humores prolicit, aut obduratos tumores euacuat, aut in tenues venas subiens

veteres earum obstructiones expedit:neque tamen vicinas hydropicorum aquas detrahere potest. Diuturnorum atque lentorum morborum quos viscerum impuritas, aut vetus obstructio genuit singulare est præsidium, vt lentarum veterúmque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis & omnis deniq; impuritatis. Sensus pariter exacuit, cor exhilarat, torsionibus sæpe molesta, non quòd flatulenta sit, sed quòd firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeāt sine sensu doloris euelli. Nunquam tamen deprehensa est vel intestina corradere, vel sanguinem proritare: blandè alioqui sed tamen lentè purgans, nulla qualitate infensa, nisi quòd ventriculo aliquantum grauis: pueris ac senibus vtilis, neque prægnātibus aduersa. Permiscenda ei sunt quæ ventriculum roborent, simúlque tardiorum vim extimulent, cuiusmodi sunt zinziber, cinamomum aut spica: & quæ leniendo sine torsionibus facilè deducant, cuiusmodi sunt iura pinguia, pruna, iuiubæ, vuæ passæ, viola, althæa, polypodium, & qui ex his fiunt syrupi. Datur autem puluis eius ad drachmas duas: decoctum à drachmis tribus ad drachmas sex: dilutum ab vncia dimidia ad vnciam vnam.

Elleborus radice præcipuè vtilis: hæc autem calida siccáque est ordine tertio. Albus vomitione purgat, sed maxima corporis perturbatione & præfocationis metu ex qualitate venenata. Niger verò bilem imprimis atram, deinde etiam flauam atque crassam pituitam detrahit in aluum, non è visceribus modò, sed & è venis, è quibus sanguinem rapit, & è partibus extremis præcipuéque è cerebro. Quocirca confert in primis elephantiasi, cancro, herpeti, vitiligini, melancholiæ, furori, vertigini & epilepsiæ. Purgatio ex elleboro difficilis terrorisque plena, nec puero, nec seni, nec imbecillo, nec grauidæ, sed robusto soli & animoso adhibenda, quum peruicacioris morbi necessitas expostulat, nec aliis cessit remediis. Infundantur autem radicum cortices contusi, aut etiam coquantur à scrupulo vno ad drachmam vnam in iure carnium pingui, aut in hydromelite, aut in aqua hordei, aut in aliquo leniente syrupo, expressumque detur. Puluis seorsum decernendus non est, ne conuulsionem accersat, eius

quoque dilutum tutius aliis permistũ medicamentis quàm purum offertur.

Quæ pituitam educunt, phlegmagoga ob id dicta.

CAP. XI.

Agaricus albus sit leuis & friabilis, calidus primo, siccus secundo gradu. Crassam præcipuè ac lentam pituitam, deinde etiam bilem vtranque expurgat: maximè quidem à ventriculo, mesenterio, iecore, liene, vtero & pulmonibus, quorum obstructiones atque in iis genitos inueteratos morbos tollit. A cerebro verò, à neruis, articulis, summisque partibus debilius trahit, quòd vis eius ignaua sit & imbecilla. Aliquantum horrendo est sapore, & ventriculo infensus: quapropter maceratus vino in quo zinziber aut caryophyllũ aut spica maduerint concinnatur & confingitur in trochiscos. Datur puluis eius à drachma vna ad drachmas duas, decoctũ vel dilutum à drachmis duabus ad vnciam dimidiam, non robustis modò & validis, sed & infirmioribus, puberibus, senibus nondum præcipitatis, ac etiã grauidis idque nullo periculo, si morbi conditio expostulat.

Turpethum quod album, gummosum eligitur, radix est herbæ lacte turgentis, quæ alypia dicitur, & folia habet ferulæ minora. Id calidum siccúmque tertio ordine, pituitam non modò tenuem, sed & crassam & lentam à cerebro, à neruis & ab articulis euellit, multóq; magis è pulmonibus & è visceribus. Confert morbis frigidis diuturnis, quos leuior purgatio non subtraxit. Ventriculum autem subuertit, corpus conturbat & immodicè siccat. Quę mala corriguntur permistione zinziberis, mastiches, olei amygdalarum dulciũ & sacchari. Rarò seorsum datur, sed lenioribus permistum, nec puero, nec seni, nec grauidæ, nec debili, sed vni robusto conueniens. Datur puluis à scrupulis duobus ad drachmam vnam: decoctum à drachma vna dimidia ad drachmas tres. Nonnulli radicis thapsiæ corticem pro turpetho substituũt graui errore, vt qui scrupulorum duorum pondere vomitionem deiectionémque magna perturbatione ac periculo conciter.

Hermodactylus cuius radix rotunda, tum foris tum intus alba & modicè cõpacta sit, calidus siccúsque initio secundi.

Crassam lentámque pituitam expurgat peculiariter ab articulis, sed admodum lentè & languidè, & idcirco vix vnquã seorsum, sed validiorũ medicamentorũ permistione corroboratur. Ventriculum offendit, flatúsque suscitat: quæ incommoda tollunt cuminum, myrobalani atque zinziber, aut spica. Datur puluis à drachma dimidia ad drachmam vnam: decoctum verò à drachma vna ad drachmas duas.

Colocynthis calida siccáque ordine tertio, amarissima. Lentam pituitã crassosq; humores ac glutinosos, paritérq; bilem vtramq; (quod vix alij concessum) detrahit & aquam citrinam, idq; maximè ex articulis & distantissimis reconditissimisque partibus. Confert morbis inueteratis contumacibus, quos neque agaricus neque turpethum soluerit. Vehementer autem ventriculũ, viscera, corpúsque conturbat: venas aperit & sanguinem elicit quám aloë aut aliud quoduis pharmacũ potentiùs: intestina corradens grauibus torsionibus excruciat. Quocirca exquisitissimè trita diluitur oleo amygdalarum dulcium, additáque tragacantha aut mastiche concinnantur trochisci: vel coquitur ex iure pingui, aut ex alio quouis liquore leniẽte. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantiũ (fœtus enim vel supposita enecat) sed ętate duntaxat florentium & robustorum medicamentum est, vixque nisi aliorum permistione tuta. Datur à scrupulo vno ad drachmam dimidiam.

Quæ aquas & serosos humores ducunt, hydragoga dicta. CAP. XII.

EBVLVS calidus ac siccus ordine secundo, hydropicorũ aquas facilè per aluum deducit, nõnunquam & vomitione reiicit. Est autem ventriculo aliquantum grauis, succi vis efficacior, purgátque vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice stipitis contuso affusa aqua hordei vel vuarum passarum, cum cinamomi vel nucis moschatæ momento & cum saccharo. Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur, neq; vt Dioscorides scribit eam persistere vsu cõpertũ est. Fructum nonnulli condiunt duplo sacchari & cinamomi parte octaua, exhibéntque vnciam vnam. acinorũ verò drachma vna tunsa idem ex mulsa

aut vino albo præſtat. Sambucus eodem temperamento iiſdémque pollet viribus, ſed ebulo aliquanto infirmior.

Hæc ſola ex iis quę aquas ducunt imbecillis & prægnantibus, ſed ne temerè quidem decerni poſſunt: cætera verò quæ deinceps tradentur, vt nec pueris, nec ſenibus, nec imbecillis, nec prægnantibus, quòd menſes ac plerumq; conceptum expellant: ita neque extenuatis, neque biliofis, neque febre, neque acuto morbo correptis, neque æſtuoſo cœlo conueniunt, ſed robuſtis duntaxat, qui frigidis diuturnisque morbis tenentur, idque frigido aut certè temperato cœli ſtatu.

Iris cui flos purpureus, efficacior eſt ea cui albus, calida & ſicca tertio receſſu, acris & fauces exurens, ventriculo ac viſceribus infenſa non parum eſt acrimonia qualitatis ſuæ. Deiectione nonnunquam & vomitione aquam præcipuè citrinam ducit, ab hac deinde & craſſiorem pituitam, viſcerum obſtructionibus expediendis efficaciſſima. Radicis ſuccus vnciæ vnius pondere ex vuæ paſſæ iuſculo & ſaccharo, addita ſpica aut cinamomo moderatè purgat: ſicca verò tunſaque radix ex eodem liquore, aut ex ſero lactis à drachma vna ad drachmas duas. Decoctæ huius purgandi vis vaneſcit: Nec puero nec ſeni, nec prægnanti tuta, quòd cæterorum more quę validè aquas expurgant, menſes moueat abortúmque faciat. Soldanella hydropicorum aquas puluere ad ʒ j. decocto & ſucco ad ſemunciam pota ſalubriter educit.

Cucumer agreſtis calidus ſiccúſque ordine tertio, vehementer amarus, abſtergens & ora venarum aperiens. Fructus præcipuè aquas deorſum ſurſúmque mouet, nec non pituitam atque interdum bilem: nec multo infirmior eius radix: efficaciſſimus autem ſuccus è maturo fructu inclinante æſtate leniter expreſſus ſiccatúſque, elaterium appellant. Permiſcetur autem atque temperatur leniente liquore, vel tragacantha, addito cinamomo vel ſpica. Datur elaterium à granis decem ad viginti, radix verò puluere à granis quindecim ad triginta: decocto à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Ricinus calidus ſiccus tertij ordinis initio. Deiectione ac vomitione hydropicorum aquas & ſeroſos articulorum

humores expurgat, ſimúlque craſſam pituitam ac bilem. Dantur autem eius grana quinque, aut quod ſummum ſit octo, quæ quoniam vehementer magnóque labore ac impetu & turbulenta vertigine purgando corpus iactitant, expurgata torrefiunt ignéque ſiccantur, aut in maſſa coquuntur, ac deinde trita dantur ex decocto feniculi & vuarũ paſſatum, addito ſaccharo & cinamomo. Quinetiã integra & minimè trita grana liquato ſaccharo & melle obducta ſi vorentur, blandè purgant, minima offenſione ventriculi.

Lathyris vires habet ricino proximas, cuius grana haud ſecus præparata dantur à ſeptem ad duodecim. In eundem quoque vſum vulgus tria quatuórve lathyridis folia ex pingui iure cum holeribus coquit. Qui verò tum hæc tum grana cruda ex ſolo vino trita propinant, in magnam perturbationem atque terrifica ſymptomata corpus miſerè præcipitant.

Eſula maior pityuſa eſt Dioſcoridis, cuius radix magna & lacte turgens, turbet appellata, quòd vlceret venenatáque ſit, prorſus exoleuit & ab vſu receſſit. Eſula verò minor eligitur quæ rotunda nuncupatur atque etiam peplos. Huius minor eſt radix calida ſiccáq; ordine tertio, aquas altius immerſas validè purgat, deinde pituitã atque bilem atram. Cordi autem ac viſceribus vim infert, exulcerat, venarum ora aperit excitátque febrem. Quæ mala emendantur permiſtione bdellij, vel tragacanthæ, atque myrobalani vel cotonei mali. Sed antè maceranda herba eſt diem circiter vnum in aceto, vel in ſucco portulacæ, vel ſolatri, vel intybi, facta ſubinde liquoris mutatione. Radicis cortex datur in puluerem redactus à granis v ad x. Lac verò à tribus ad ſeptem. Sunt qui hodie tunſæ herbę ſuccum qua dixi arte pręparatum aut aloë aut pici permiſcent, quam deinde ſubſtituunt pro ſcammonio, ex quo diadacrydion comparatur. Tithymali ſpecies vſurpãtur interdum in eoſdem vſus, præparantúrque ratione non diſſimili.

Mezerei ſpecies tres deſcribuntur Meſuæ. Prima quæ maioribus atq; virentibus eſt folijs iiſque tenuibus & gracilibus: daphnoides eſt Dioſcorid. Secũda quæ folio eſt oliuæ, anguſtiore, ſed multum pingui & viſcoſo: thymelæa eſt. Tertia eſt Dioſcoridis chamęlea. Primam duntaxat admittit

mittit Mesues,posteriores duas vt perniciosas exterminat. Ea calida siccáque est ordine quarto & acerrima,inflammat febrémque accendit, exulcerat,cordis principúmque partium vires veneni modo exoluit. At nihilominus quòd aquas citrinas & melancholicos humores eximiè ducat,hydropicósque mirè iuuet,interdum vsurpatur.In id autẽ eius folia corriguntur vt esula. Propriè verò macerantur in aceto & succo oxyacanthę,vel mali punici,vel cotonei cum tritis myrobalanis: deinde siccantur. Quum vsus postulat hac ratione præparata folia infunduntur à drachma dimidia ad drachmam vnam, vel coquuntur à scrupulo vno ad scrupulos duos in pingui aut leniente iure,adiecto saccharo & cinamomo: puluis autem eorum datur à granis v.ad grana x.mastiche & spica permistus.

Euphorbium calidũ siccum ordine quarto. Vrit,vlcerat & magna angustia in syncopen frigidúmq; sudorem pręcipitat. Anno primo prorsus est venenatũ,hinc in annũ quartum integris persistit viribus. Omnium autem validissimè aquas & crassam lentámque pituitam ab extremis partibus euocat. Sed quæ dixi illius pericula emendãtur,si diem vnũ maceretur in oleo amygdalino, deinde exceptũ mergatur in citreo malo acido,quod deinde massa obductum coquitur. Quumque vsus exposcit, datur à granis vj.ad x. cum mastiche,cinamomo & spica. Ac vbi corpus perturbari cœperit,danda subinde potio quæ refrigeret & leniat.

Quæ vomitum cient. CAP. XIII.

OXYMELI iuniores plerique iis annumerant quæ vomitiones cient, quod nusquam tamẽ est vsu compertum. Quòd enim acetum vt Dioscorides diligẽter animaduertit adstringens sit,idipsum sanguinis eruptiones è naribus,ex vtero & ex hæmorrhoide,alui quoque profluuia & vomitiones cohibet, idque non modò potum, sed & odoratum & appositum. At verò stillaticium acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti sunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum , intestina, omniáq; interiora viscera summis cruciatibus exulcerat,quemadmodum & hoc ipsum metalla omnia dissoluit,ab arte igitur vt

perniciosum exulet. Cęterum quum ventriculus crasso lentóque humore confertus est, multo ante vomitionem tempore is extenuari praeparari que commodè potest oxymelite, non simplici modò, sed & interdũ composito, vt demum addito stimulo expeditior fœliciórque sit vomitio.

Raphanus domesticus esculentus quum sit, offensione nulla vomitione purgat, atque ventriculum blandè exinanit: quæcumque nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulata expultrice vi sursum extollit, nulli ætati neque prægnanti infensus. Teruntur autem radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaque mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. Seminis (quod efficacius sit) semuncia vel ʒ iij. similiter teritur addita mulsa aut sero lactis, aut aqua hordei.

Peponis radix nulla etiam qualitate infensa, ventriculum eo quo & raphanus modo vomitione expurgat: Nec puero, nec seni, nec prægnanti grauis. Ea autem arida atque trita datur ex aqua mulsa à scrupulis duobus ad drachmam vnam.

Vrtica his aliquantò acrior, non modò è ventriculi capacitate sed partibus quoque ei vicinis crassos humores euocat, ac facilè minimóque labore vomitu pellit, nec calore, nec acrimonia quicquam offendens. Datur semen eius tritum ex aqua mulsa, aut leniente iusculo & sacchar o à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Asarum calidum siccum gradu tertio, attenuans, obstructiónesque aperiens, odore aromatico: vomitione validius quàm quæ nunc proposui, primò ventriculum, deinde vicinas quoq; & abditiores partes ex interuallis purgat, è quibus & crassam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginosam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atque etiam prægnanti tutum præsertim quum non exquisitè teritur. Viridia folia dantur à v. ad viij. trita & affuso vel hydromelite, vel sero lactis, vel leniente decocto expressa. Radix cui⁹ pręcipua vis est trita, datur ex liquore simili à drachma dimidia ad scrupulos quatuor. Maceratur verò in eo ipso liquore à drachma vna & dimidia ad drachmas tres, expressumque datur. Coctura vis eius vanescit, quemadmodum & cæterorum quæ vomitione purgant.

Iuglan-

Iuglandis arboris quum præsertim succo madet, decerptus medianus cortex, arefactus tritúsque vomitionẽ ciet, longéque mitius iuli eius qui catuli vocantur, quiq; florem antecedunt, decidúntq; frondescente arbore. Hi enim furno siccati, tusique à drachma dimidia ad drachmam vnam ex leniente liquore, aut ex vino albo sursum purgant, colicósque dolores ac nephriticos tollunt.

Spartum maius quod stipite est quadrangulo calidum siccum ordine secundo, incidit & attenuat, vomitione pituitam aliosque humores trahit tum flore tum semine, atque licet sapore non iniucundo sit, ventriculum tamen conturbat, & aliquantum offendit. Quocirca permiscendum ei feniculi semen cum cinamomo & saccharo, datúrque puluis aut seorsum, aut ex aqua mulsa à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Balanus myrepsica quam granum ben Arabes dixerunt, duplex, maior quæ instar est auellanæ, minor quæ ciceris est magnitudine, vtilior est & ad purgandum accommodatior. Calida tertio, sicca secundo recessu, oleosa sed tamen acris, ventriculum visceráque conturbat, crassos lentósque humores vomitione purgat. Medulla eximitur siccatúrque igne ac torretur, datúrque ex feniculo, cinamomo & saccharo, vel ex feniculo & cinamomo subacta vt ricinus, coquitur in massa datúrq; à drachma dimidia ad drachmam vnam.

Elleborus albus calidus siccúsque tertio ordine: mordet, & vomitu tam violenter purgat vt propè strangulet. Corpori viribúsq; perinde atque venenum infestus prorsum fugiendus est. Si cui tamen robusto hunc exhibere morbi diuturnitas & peruicacia suadebit, radicis fibræ à scrupulo vno ad scrupulos duos in raphani radicem infigātur, iisque postridie exemptis raphani radix offeratur. Aut eæ fibrę in iure pingui, aut in vino dulci, aut in leniente decocto cum cinamomo & aniso macerentur nocte vna, expressusque liquor addito saccharo propinetur.

Non pauca ex iis quæ aquas detrahunt vomitum quoque cient, vt sambucus, ebulus, ricinus, lathyris & esula: sed hoc tamen loco ea solùm persequor quæ citra alui deiectionem vomitione purgant.

Purgantia quæ ab vsu recesserunt. CAP. XIIII.

PLERAQVE veterum monimentis celebrãtur purgantia medicamenta quæ tempore dierúmque numero vt superuacua exoleuerunt, alia quòd commoditate vsúque minimo naturam vehementius conturbarent, alia quòd nulla aut certè quàm minima deiiciendi vi sine fructu molesta ægrotis essent. Prioris generis sunt lapis armenius, lapis cyanæus, nitrum aliæque salis species, sarcocolla, sagapenum, opopanax, æs vstum, antimoniũ & squamma æris, cyclaminus, staphis agria, thapsię succus, inuolucrũ maius. Et quæ rustici interdum vsurpant pix nigra, buxi contrita folia, & eius fruticis quam nigram prunum vocant fructus. Posteriori classe continentur quæ aut alui fæces emolliunt, aut intestina leniunt, pruna, iuiùbę, myxaria, ficus recentes, viola, malua, althæa, atriplex, beta, blitũ, mercurialis, psyllium eiúsque mucor, butyrum: deinde quæ bilem flauã imbecillius trahere dicuntur, tamar indi, eupatorium, absinthium, capillus veneris, rumex maior, chamæpitys, lactuca syluestris, myrobalani citreæ, & quæcunque ferè aluũ mollire diximus. Quæ præterea melancholiæ & bili retorridæ accommodantur: serum lactis, fumaria, volubilis lupulus appellata, brassica semicocta, pulegium, polypodium, cortex radicis capparis, thymus, epithymus, myrobalani nigræ. Postremò quæ pituitæ cõueniunt, stœchas, origanum, tragoriganum, hyssopus, polypodium, cnicum, cẽtaurium minus, scylla, aristolochia, terebinthina, thlaspi, struthiõ id est lanaria, dracuntium maius, myrobalani cepulæ & emblicæ. Ea igitur quòd hac tempestate hísve regionibus minimum sint efficacia, non purgantibus, sed iis quæ ad purgandum iuuant & præparant, & iis in quibus purgãtia maceranda permiscendáve sunt, adscripsimus.

Hæc igitur purgantia simplicia operibus iam diu confirmata, in artis vsus satis supérque fuerint, nisi cui fortè noua quædam benigniora obseruationibus occurrant. Ex his quoque compositiones in pharmacopoliis asseruatæ, quas in antidotarium retulimus. Sunt autem eiusmodi: Ad expurgandos omnes humores, syrupus catharticus minor & maior, catholicum liquidum ac solidum. Ad bilem, syrupus ro-

pus rosarum pallidarum, syrupus persicorum, hiera simplex, electarium è prunis tum simplex tum compositum, electarium è succo rosarum & diacydoniωn. Ad pituitam, electarium diacnicum, diaphœnicωn, benedicta, confectio hamech, hiera diacolocynthidos. Ad melancholiam, è senna & confectio hamech. Ad aquam citrinam, electarium hydragogum minus & maius, & electarium è thymelæa. Ex iisdem quoque pilullæ asseruantur, ad bilem quidem hæ leniores, pilullæ è hiera, pilullæ stomachicæ, pilullæ ruffi & aslaieret, pilullæ imperiales: valentiores autem pillulæ sine quibus, & pilullæ aureę. Aliæ ad pituitam, vt pillulæ de agarico, pillulæ lucis, coccię, de hermodactylis & polychrestæ. Ad atram bilem, pillulæ è fumaria, pillulæ indæ, pillulæ è lapide cyanæo. Aliæ ad aquas, vt pillulæ è thymelæa, & vnguentum lathyridis.

Præscriptionum purgantium formula. CAP. XV.

In eorum gratiam qui vix dum artis operib⁹ initiati præscriptionum formulas quas imitentur expostulant, hoc iam loco explicaturus sum, qua temperatione quibúsque formis tum simplicia tum composita quæ dixi purgantia medicamenta in rem præsentem accommodari discernique soleant, sumpto à balanis & clysteribus exordio: ad ea dein progressurus quę superuacuos humores è singulis corporis regionibus detrahant.

Aluus proritatur glande ac subducitur: pueris aùt infantibus betę vel mercurialis cauliculus radíxve oleo intincta, aspersáve sale aut saliua pro glande est. Recentis etiam oui vitellus cum salis & croci momento linteolo raro illigatus dęlicatioribus & infantibus nodulus fit balani vice subdendus. Sapo quoq; albus aut succidia in glandis formam palmæ longitudine exacuitur, inditúrque blandè, citra morsum aluum exonerat. Crebrius autem ex melle in eandem formam concinnatur, quod eousque coquitur dum crassescat nec amplius digitos inquinet. Euadet is acrior si salis vulgaris drachma dimidia conspergatur. Ne tamē sua acrimonia primo statim ingressu anum stimulet, sal aut quiduis aliud acre melli dum coquitur permiscendum. Mellis

vncia, salis vulgaris drachmam vnam habeat, aut salis gemmei scrupulum vnũ, aut muscerdæ scrupulos duos, aut pulueris hieræ simplicis drachmam vnam, aut hieræ diacolocynthidos drachmã dimidiam, aut agarici scrupulos duos, aut colocynthidos puluerisatæ scrupulum vnum: hæc tandem intestini calore liquefacta atque suscitata idipsum ad excernendum proritant sphincterémque recludunt.

Clysterum formula.

QVVM ad facilem expeditámque purgationem vias liberas esse oporteat per quas detrahendus sit humor, clyster intestinorum capacitatem exinaniens & mesaraicarum ora venarum patefaciens, in præparantium censu habendus est. Alius quidem obduratas alui fæces emollit cohibitásque deducit, alius coërcitos flatus discutit: alius crassam lentámque pituitam infarcientem intestina iisque tenacius adhærentem abstergit, secúmque rapit: alius ex alto vacuandos humores euocat: alius dolorum acrimoniam lenit: alius immodicum alui fluorem sistit: alius sanguinem supprimit, aut intestinorum vlcera siccat. Ferè autẽ clyster libram vnam aut vncias quindecim habet liquoris, mellis vncias tres, olei tantundem, salis momentum. Omniúmque primus ac simplicissimus olim continebat hydromelitis probè cocti vncias quindecim, salis vulgaris drachmas tres, olei simplicis vncias tres. Emolliens hæc contineat, radicis althææ & liliorum an. ℥ j. ficus pingues concisas quatuor, maluæ, violę, helxines, mercurialis, acanthi an. m. j. seminũ lini, fœnigræci & anisi an. ℥ ß. coquantur, & in ℔ j. percolata dissoluatur cassię fistularis, mellis violati, butyri recẽtis, vel axungiæ anseris an. ℥ j. olei violati vel simplicis ℥ iij.

Discutiens flatus, ℞. Quatuor emollientium, origani, calaminthes, chamæmeli, anethi an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui & cumini an. ℥ ß. baccarum lauri contusarum, seminum rutæ & sileris an. ʒ ij. coquantur, & in ℔ j. iusculi dissolui electarij diaphœnicωn vel benedictæ ℥ ß, cõfectionis è baccis lauri ʒ iij. mellis anthosati, sacchari rubri an. ℥ j. oleorũ rutæ & anethi an. ℥ j. ß. Ex inferioribus partibus detur in aluum. Additur his interdum oleum è nuce iuglande, quod

quod etiam solùm vel vino permistũ flatus validè dissipat, quemadmodum & rutaceum oleum.

Clyster detergens hac formula præstituendus, ℞. Origani, calaminthes, abrotani, absinthij, centaurij minoris, furfuris, hordei integri an. m. j. seminis carthami cõtusi, polypodij quercini an. ℥ j. hermodactylorum ℥ ß. percoquantur, & in iuris ℔ j. dissolue hieræ simplicis ℥ j. vel hieræ diacolocynthidos ʒ vj. mellis rosati ℥ ij. salis ʒ ij. fiat clyster sine oleis: his nonnunquam & succi betæ vel mercurialis ℥ j. affunditur. Ex horum quoque materia proritans clyster est comparandus, cui si cæteris purgantibus prætermissis pulpæ colocynthidos semuncia incoquatur, validissimè è distantissimis euocabit atq; deducet.

In varia affectuum concursione atque confusione, ex multorum permistione varij quoq; vsus clysteres fient, hac formula: ℞. Quatuor emollientium, chamæmeli, meliloti, anethi, origani, calaminthes, abrotani, furfuris, hordei an. m. j. seminum anisi, feniculi, carui, lini & fœnigræci an. ℥ ß. In ℔ j. decocti iuris dissolue catholici ℥ j. vel hieræ simplicis, diaphœnici an. ℥ ß. mellis rosati, sacchari rubri an. ℥ j. olei chamæmeli & violati an. ℥ j. ß: hi igitur omnes in præparantiũ sunt genere. A purgatione verò clyster interdum quoque necessarius est, qui aut anodynus sit, aut immoderatum profluuium cohibeat intestinaque corroboret, aut sanguinem supprimat, aut intestinorum vlcera persanet. Anodynus: ℞. Radicum althææ & liliorum an. ℥ j. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti an. m. j. seminum althææ, lini, fœnigræci & cydoniorum an. ℥ ß. coquantur ex lacte & in huius ℔ j. dissolue butyri recentis ℥ ij. vitellos ouorum duorum, subter indatur.

Adstringens: ℞. Rosarum rubrarum, balaustiorum, plantaginis, sanguinalis, arnoglossi, verbasci an. m. j. seminum oxalidis, portulacæ, plantaginis & myrti an. ℥ ß. coquantur in lacte vstulato, vel in aqua fabrorum. In iusculi ℔ j. dissolue amyli ʒ ij. gummi arabici vel tragacãthę vstulatæ vel mastiches ʒ j. clyster fiat sine oleis.

Adstringentior fiet, sanguinemque supprimet, intestinorum vlcera siccabit, & ad cicatricem perducet, si huic præterea addas boli armenæ, sanguinis draconis an. ʒ ij. Multo

quoque præstantior reddetur, si pro iusculo vsurpentur herbarum succi.

Purgationes.

NONNVLLA quoq; assumpta solas ab aluo fæces ducunt & exturbant, eccoprotica propterea appellata. Ea rectè cibis præmittuntur vt eorũ impulsu celeriùs & validiùs excidant. Eadẽ quoque pastis ciboque confertis offerri possunt, sed cibum præcipitant aluúmq; subducunt minore profectu. Nonnulli cibis illa permiscent, sed ij vt aluũ exonerent, aut nondum confectos cibos præcipitant, aut certè corrumpunt. At vnã aloem cibis interponere nihil nocuerit, quũ præsertim in pestilenti cõstitutione in corpus illam distribui volumus, vt humores à putredine vindicet. Itaque ad molliendam aluum si neq; olus, neque oleum, neque butyrum, neque pruna satis erunt, mannæ calabriæ ℥ j. ex carnium iure soluta sorbenda est semihora ante pastũ, aut cassiæ fistularis semuncia ex saccharo. Quũ autem simul quædam desideratur ventriculi detersio, vel aloes vel pilullarum stomachicarũ, vel rheibarbari & aloës drachma dimidia in pillulas duas trés ve concinnata voretur paulum ante pastũ. Ita enim copiosiùs deiiciet, quàm si tripla multò antè tempore fuisset assumpta. Qui hæc vel lenissima auersabitur, pruna circiter duodecim coquatè iure duarum triúmve drachmarũ sennæ, additóq; saccharo edantur ex suo iure. Quũ pleniùs mollienda est aluus citra insignem vllam humorum purgationem, æstuoso præsertim cœlo per febrem ardentem & sitim validam, ita præscribendum. ℞ mannæ calabriæ ℥ ij. dissolue ex iusculo capi, horis tribus cibo præmittatur. Aut validiùs sic, ℞ cassiæ fistularis ʒ x. asperge ducis puluerem fiatq; bolus. Aut sic, ℞ diaprunωn lenientis simplicis ʒ v. medullæ cassiæ fistulæ ℥ ß. cum saccharo fiat bolus. Quum autem seorsum expurgandi sunt humores, medicamentum longiore interuallo cibum præcedat, vt purum nec aliena permistione fractum è ventriculo excidat, penetretque prius in venas quàm cibi potúsve permistione interpelletur. Ventriculo detergendo atque purgando accommodatissima est aloë, lieni senna, iecori rheumbarbarum, mesenterio & intestinis agaricus: quanquã & vnumquodque

Quæ aluum molliunt atq; subducunt.

quodque in alias etiam partes, in aliósque humores vires exercet. His igitur è prima corporis regione citra reliqui corporis perturbationem vllam præparati detrahuntur humores: atque sic è ventriculo. ℞ massæ pillularum assaieret ʒ j. rheibarbari ʒ ß. ex syrupo absinthij malaxentur finganturque pillulæ septem. Potio autem quòd ventriculi latera proluat, validius extergit. ℞ pulueris hieræ simplicis ʒ iij. rheibarbari electi contriti ʒ j. diluta vnciis tribus hydromelitis propinetur ieiuno. Si vires permittant, addetur ʒ j. aut ʒ j. ß. El. diaphœnicon, vt medicamenti languida vis proritetur ocyúsque prolabatur in aluum. At quum ventriculi seu pituitosa seu biliosa impuritas vel nauseā, vel animi exolutionem languescente pulsu, vel syncopem accersit, le nioribus res tutò gerenda. Quum quis præterea aloës amarorem fastidit, rheumbarbarum, & si hoc quoque graue & insuaue, senna in eam quam mox subdam formulam, aptetur. At verò si iam altiùs circum ventriculum, circum pancreas aut mesenterium conditus est humor biliosus præsertim, his ducendus est pharmacis, quæ habent pulpę cassiæ fistularis vel diaprunωn simplicis ʒ vj. rheibarbari electi triti ℈ iiij. ex saccharo bolus fiat, vel potio. ℞ rheibarbari electi ʒ j. ß. electarij lenientis ʒ iij. syrupi violati ℥ ß. aquæ decoctionis hordei ℥ iij. soluātur in potionem. Ita quidem rheibarbari substantia, quia sicca & adstringēs, leniente aliquo (nisi immoderatè aluus profluat) temperanda. Vel sic, ℞ aquæ stillatitiæ endiuiæ, vel cichorij ℥ ij. vini albi odorati ℥ j. in quibus macera rheibarbari selecti triti ʒ ij. vel ʒ ij ß. cinamomi ʒ ß. in expresso dilue syrupi adiantini aut de cichorio simplicis ʒ vj. Eiusmodi potio vel ex aliis quoq; aquis vt buglossi, betonicæ, aut melissophylli comparata, laboranti puero, vel seni, vel iam imbecillo, vel prægnanti mulieri, quum non alia secura fuerit purgatio, decernenda, quæ & interdum syrupi rosarum pallidarum vnciâ vnâ validior euadet. Complurium autem humorum confusa illuuies, ex iisdem sedibus sic eluenda: ℞ endiuiæ, lupuli, betonicæ an. m. j florum cardiacorum an. p. j. foliorum sennę expurgatorū ʒ ij. ß. aut ʒ iij. decoquantur ad ℥ iij. In colato iure macera rheibarbari electi contriti ʒ j. ß. agarici trochiscati ʒ j. cinamomi ʒ ß. in expresso

De expurganda prima corporis regione.

dilue sacchari albi ℥ ß. vel syrupi è cichorio simplicis ʒ vj. Hyeme cùm herbarũ est penuria, ad coquendum assuman tur polypodiũ, cnici semen, vuę passæ, radices cichorij, oxalidis, graminis, aut feniculi. Si casus præceps est, drachmæ decẽ vel sescuncia catholici ex hydromelite aut cõuenienti iure propinetur: vel in decocto & expresso iure quod habeat foliorũ sennæ ʒ iij. agarici ℈ iiij. diluũtur catholici, syrupi de cichorio an. ℥ ß. vel ʒ vj. Quum peruicacius malũ in his sedibus nõ vni purgationi cessurũ speratur, apozema vel syrupus subinde dandus, dũ victum malũ sit. ℞ radicũ graminis, petroselini & feniculi, polypodij, seminis cnici, passarũ expurgatarũ an. ʒ iij. endiuię, lupuli, hyssopi, scolopendrij an. m. ß. foliorũ sennæ ℥ j. ß. decoquãtur in aquæ ℥ xij. ad ℔ ß. In qua colata macera agarici albissimi ℥ ß. cinamomi ʒ j. ß. In expresso solue sacchari albi ℥ j. ß. vel syrupi è cichorio simplicis ℥ ij. Apozema hoc erit in tres doses.

Syrupus in eosdem vsus. ℞ radicum apij, petroselini & capparis in aceto horis sex maceratarũ an. ʒ ß. agrimonię, endiuiæ, cichorij, lupuli, fumariæ, cassuthæ, scolopendrij, hyssopi, origani an. m. ß. seminum anisi, cucurbitę & melonum, glycyrrhizæ an. ʒ ij. coquantur in aquæ ℔. tribus ad ℥ xv. in quibus infunde horis duodecim foliorum sennæ electorũ ℥ iiij. agarici albi ℥ ij. florũ cardiacorum, epithymi an. p. j. zinziberis, cinamomi an. ʒ ij. feruefiant ac exprimãtur, ac dein dissolue syrupi è cichorio, è scolopendrio & hyssopo an. ℥ ij. sacchari albi ℥ ß. coquantur in syrupũ, dentur ℥ ij. ex conuenienti decocto. Si posthac affectus expostulet, seorsum in sescunciam syrupi, ʒ j. aut ℈ iiij. rheibarbari expressum diluetur. Horũ igitur imitatione possint generis omnis compositiones ad expurganda primæ regionis vitia pręstitui. At nihilominus in ascite, quòd aqua citrina dẽsis membranis arctius coercita sit, & à purgationis viis ductibúsq; seposita, validiorum medicamentorum vim efflagitat. Quæ porrò humorum impuritas in secundam corporis regionẽ quæ maiorum est venarum inuaserit, nisi languidiores vires aut acrior morbus obstet, pharmaco valẽtiore demenda est, & iis quæ dixi lenioribus nonnihil eorum adiicienda, herdum quæ scammonium, turpethum, colocynthidem, hermodactylos, huiúsque classis pharmaca continent. Vt cassiæ

Quo modo secunda corporis regio expurganda.

siæ fistulari, vel diapruno simplici, vel catholico pondo semunciæ: vel diluto rheibarbari, vel agarici, vel sennæ miscendum aut diaphœnici, aut diacarthami, aut diacydonij, aut confectionis Hamech ʒ ij. vel ʒ iij. pondo: qua etiam ratione suprà scripto syrupo turpethum & scammoniũ adiungantur: aut syrupus catharticus maior, aut electariũ catharticũ maius vsurpẽtur. Patefactis tandem & expurgatis primis regionibus, tertiæ iam quæ summarũ est partium, vt capitis, lumborum, artuum cacochymia, quemadmodum & hydropicorum serosus humor, aliis insuper vehementioribus detrahenda, quæ vt vires erunt & corporis præparatio, ita conuenienti tum dosi tum forma decernentur. *Regio tertia vt expurganda.*

Capitis & cerebri peculiaria medicamenta. CAP. XVI.

OMNEM iam eorum medicamentorum materiã quæ noxios humores tum apparant, tum è publicis corporis regionibus detrahunt exequutus, ea dein persequar quæ purgationis vniuersæ reliquias è singulis partibus, pręsertim è cerebro, è pulmonibus, è thorace, è corde, è iecore, è liene, è renibus, ex vtero atque ex articulis deriuent. Et ea demum quæ partes ipsas prorsus omni illuuie expurgatas corroborent, pristinæque reddant valetudini. Id autem remediis præstandum quæ peculiari dote partem vnamquamque iuuent. Cerebri igitur mucum atque pituitam per nares hæc eliciunt.

Sampsuchum narium mucum ac pituitam impositum blandè expurgat.

Saluia & betonica vtraque trita & in alterutram narem indita si aliquantum sinitur, pituitam nullo tædio prolicit, cerebrumque mirè leuat.

Anemone quæ pręsertim quadrato est caule & flore purpureo, acris est, propriè verò succus eius naribus infusus cerebrum expurgat: commanducata radix pituitam trahit.

Beta vtraque & nigra & candida nitrosa quadam facultate cerebri excrementa deducit, in idque succus earum ex melle aut hydromelite naribus indendus.

Brassica satiua eadem qua beta vi nitrosa, naribus immissa capitis pituitam elicit, cæterisque humoribus exonerat.

Radix iridis nostratis, naribus subdita sternutamẽta mouet, & pituitam prolicit, quod & succus validiùs præstat, sed quòd acrior sit, leniente liquore temperandus.

Elaterium cucumeris agrestis succus, irridis succum facultate superat, vt maiori quoq; temperatione sit opus.

Cyclamini succus ad purgandum caput omnium efficacissimus, at non satis tutò naribus instillatur, quòd cerebri meninges acerrimè feriat. Qua autem ratione hæc conuenienter aptentur in errhina dicendum.

Errhina. Errhinum blandum. ℞. Foliorum sampsuchi, saluiæ, betæ & anemones (quum haberi potest) recentium an. m. j. Terantur & affunde aquæ betonicæ, vini albi an. ℥ ij. expressus succus accommodetur in errhinum. Si acrius optatur, addenda radicis iridis virentis semuncia: hauriendus autem hic succus est in nares prono capite, vt altius subeat ne relabatur in fauces. Valentius: ℞. Radicis cyclamini ʒ j. elaterij, si in promptu est, ʒ ß. Trita macerẽtur in ℥ iiij. vini albi vel hydromelitis vt mitius euadat. Expressus succus reponatur in ampullã. In hoc maceratũ oblongum contortúmq; linamentũ in nares inserendũ: nam succus si haustus feratur in cerebrũ, abundè quidẽ mucum eliciet, sed acerrimo & tamen momentaneo dolore: neq; aridorũ pulueres tutò possunt in nares inspirari. At tenuissimè contrita illa excipi possunt mellis vncia vna quo nares sublinantur. Cyclamini quoq; radix in oblongę turundę speciẽ præcisa & aqua vitæ macerata si naribus indatur, pituitã abundè proliciet. Oportet autem quæ immittuntur non prorsus nares obturare, vt quum ducetur spiritus errhini vaporem vimq; secum deducat in cerebrum: ipsum quoq; laborantem prono haberi capite, vt excrementum cerebro meningibúsque circumfusum promptius illabatur in nares.

Quæ porrò pituitã sternutamento promouent, diuersa sunt facultate, nam & his acriora ferè sunt, & cerebrum impulsionis vi concutiunt, sicque eius superuacanea vndiq; in priora atque in nares deriuant. Sunt autem huiusmodi.

Struthiũ quę & lanaria & saponaria nũcupatur, sternutamẽta ciet, ac mucũ prolicit trita cũ melle & naribus infusa.

Castoreum vt aliis facultatibus cerebrum neruósque iuuat, ita & ipsum sternutamento purgat.

Ptarmi-

Ptarmica hoc est sternutatoria ex ipsius effectus præstantia nomen inuenit, quandoquidem & foliis & floribus efficacissima est euocando sternutamento.

Batrachij radix acerrima arefacta tritáq; naribus subdita, sternutamento cerebrum expurgat.

Elleborus albus potentissimè sternutamenta mouet, si vel sola radicis eius fibra inseratur in narem, multóque magis si arida ea in aqua vitæ macerata sit. Puluerem eius in nares indere non nisi veterno aut apoplexia correptis & consopitis liceat.

Euphorbium vel odore solo sternutatoriũ est, cuius etiã oleo perunctæ nares, aquoso multo stillant humore.

Quum autem horum effrenata vis sit, ne quid inopinatò contingat, singulis certiùs quàm permistis compluribus atque compositis vti liceat.

Struthiũ & batrachium terantur macerenturq; in hydromelite, in quo dein intincta linamenta indãtur in nares. Veratro tamen & euphorbio ea quã dixi præcautione vtendũ.

Per palatũ verò pituitã hęc pliciũt mãsa aut gargarizata. *Apophlegmatismi.*

Mastiche commanducata blandè & leniter pituitam ex ore & faucibus potius quàm è longinquis elicit, perinde ac omnia ferè diutius ore circumducta. Vua quoque passa & per se cum nucleis & cum pipere commanducata caput blandè purgat.

Sinapi verò tunsum ori quouis modo inditũ, è cerebro pituitã ducit, naribus quoq; admotum sternutamenta ciet.

Nasturtium semine eadem quæ sinapi præstat.

Pyrethrum radice idem & aliquanto validius efficit.

Piper longum tametsi calidius, non æquè ad ducendam pituitam efficax.

Staphis agria non solùm quòd acri semine os faucesq; velut exurat, sed peculiari quoque vi cerebri pituitam euocat, & ore profundit.

Hæc ita comparentur in vsum: ℞. Sacchari candefacti ℥j. mastiches ʒ ß. piperis longi, pyrethri, staphidis agrię an. ʒj. fiat puluis, qui referatur in nodulos ore cõtinendos premendosque dentibus: hæc quidem mansa præcipuè gingiuas, dentes, maxillas & oris fauciúmque partes expurgant, quas nimirum calor attigerit. At verò gargarizatu quo-

niam altius in fauces incidunt, longius quoque proliciunt vt ex ipsis faucibus, ex amygdalis, ex œsophago & palati cauo, quemadmodum & penna altius in fauces indita. ℞. Seminis sinapi tunsi ex aceto ℥ ß. piperis longi in puluerē triti ʒ j. hydromelitis ℔ j. fiat gargarismus. Vel sic: ℞. Ficus pingues incisas quatuor numero, vuarum passarum expurgatarum ℥ j. glycyrrhizę ℥ ß. coquantur ad ℔ j. In expresso iure dissolue radicis pyrethri tenuiter tritæ ʒ j. piperis longi ʒ ß. fiat gargarismus. Piperis enim atq; pyrethri vis coquēdo vanescit atq; disperditur. Sed neq; gargarizatu cerebri interiora exquisitè purgantur, quòd minimè ad cerebri basim is pertingat, quò maximè cerebri excremēta cōfluunt. Optima autem & vtilissima cerebri expurgatio per palatum fiet, si aptus conueniensq; liquor haustus in nares resupino capite relabatur in fauces. Etenim transitu cerebri basim subiens viam per quam excremento cursus est expedit, cerebrum vi sua ferit, cuius etiam excrementa facultate deducit: hanc autē cæteris mitiorem ita decernito. ℞. Radicis althęæ & betę an. ℥ j. hordei integri, glycyrrhizæ, vuarum passarum an. ℥ ß. coquantur in hydromelite ad ℔ j. In quo macera radicis pyrethri, radicis cyclamini cōtritarum an. ℈ ij. exprimatur liquor in eum quem dixi vsum.

Frigida quæ capitis ardores & deliria mitificant accersuntq; somnum. CAP. XVII.

ROSA sicca destillationes arcet, quas tamen humida ac recens odore solo proritat, capitis dolores ex ardore compescit, accersitque somnum, cerebrum mentemque roborat.

Viola frigida & humida, tū odore tum substantia capitis quoq; ardores ac mētis pturbationes lenit inducto sopore.

Nymphæa tota refrigerat ordine secundo; eius radix atque semen exiccat, flos verò humectat, ísque naribus ac fronti admotus, capitis ex bile dolorem lenit, somnū conciliat, sumptusq; omnem extinguit ardorem. Lactuca tum admota tū summo cibo sumpta acres demulcet humores, desipientiam sedat, vaporisque suauitate somnum accersit, ídque blandè & citra offensionem vllam. Solanum furiosum

riosum venenatum est ac inutile, hortense verò esculentum est & admotis foliis somnificum: sed & hortense immoderatè sumptum mentem quoque perturbat.

Hyoscyamus albus eligendus cui flos & semen album est, cui verò flauum aut nigrum quod vel insaniam vel soporem inferat fugiendum. Sed ne albus quidem tutus, quòd immodico vsu dementet. Papauer album medicinis tutius sed minus efficax quàm nigrum, & syluestre quod rhœadá appellant, flore rubro, nigro autem semine: éstq; frigidum ordine tertio. Semperuiuum maius frigidũ quidem abundè, sed nullius particeps malignitatis. Tria hæc fronti & naribus admota acres fluxiones sistunt, capitis ardores extinguunt, dolores leniunt ab æstu & febris ardore natos, somnumq; inducunt ac deliria sedant.

Caphura frigida sicca gradu tertio, acris, odorata, partiũ tenuissimarum. Capitis ardorem, cephalalgiam ab ęstu naribus admota, aut cum santalis & aqua rosarum stillaticia in frontis & temporum fotũ adhibita mitigat, sanguinem è naribus profluentẽ sistit, exęstuans cerebrum recreat odore, sed libidinem extinguit. Mandragora frigida ordine tertio, siccaque primo perhibetur, radice, folio, fructuq; vsurpanda. Eximia ei vis refrigerandi atque compescendi ardentium febrium æstus, capitis dolores ac deliria, sed præcipua conciliandi somnum, soporifera enim est & narcotica. hæc autem præstat tum fructus odore, tum folio radicéve trita, inductaq; ex oleo fronti atq; temporibus. Opium frigidum summo quartóve gradu, siccum primo: planè narcoticum est quòd sublato aut consopito sensu stuporem inferat. Ad leniendum acerbum dolorem, ad quemuis ardorem protinus extinguendum, soporemque accersendum, extrinsecus moderatè appositum omnium quæ suprà dixi efficacissimum, quæ vel naribus illitum odore solo confert. Medicamentis inditur quorum exuperans calor temperari postulat, intro aliàs minimè purum admittitur.

Hæc igitur præcipua est eorũ materia quæ in prædictos vsus coaptantur vel in syrupos, vel in pilullas, vel in antidotos: huiusmodi sunt quæ asseruantur, syrupus rosarum siccarum, syrupus nymphææ, syrupus papaueris, diacodίων simplex, diacodίων compositũ, pilullæ è cynoglosso, Philo

nis antidotus & trochisci è succino, Trochisci de Caphura & Trochisci Narcotici. In rem autẽ præsentem fotus fiunt sincipitis, embrochæ, illitus, cataplasmata, frontalia. Vt in causo & capitis dolore ab æstu, fotus qui habet aquarũ stillaticiarũ plãtaginis, rosarũ, solani an. ℥ iij. aceti ℥ j. ß. caphuræ ʒ ß. misce in fotũ sincipitis & temporũ. Aliud, ℞ rosarũ, violarũ, nymphęæ, lactucæ, solani, semperuiui an. m. j. seminũ lactucæ, hyoscyami & papaueris albi an. ℥ ß. coquantur ex aqua simplici, acetique sextans sub finem indatur: tepido sinciput foueatur per spongiam aut persplenia. Hæc eorum materia (serpillo, meliloto, betonica rutaque additis) tusa cretáque & rosaceo vnguento aut populeo vel oxyrhodino excepta in cataplasma redigitur, accommodatum vigiliis, phrenitidi, omniq; desipientiæ, fronti ac sincipiti inducendũ. Ad hæc quoq; vitia earũ partiũ embrocha, id est irrigatio, fiet ex oleo rosato, nymphęæ, papaueris albi & mãdragoræ: quibus si extrema res est, opium addetur, sed ea temperatione vt eius non supra grana dena olei vnciæ singulæ excipiãt. Addita cera illitus ex his fient, & cerata tum liquida tum solidiora, fronti temporibusque inducenda. Ex his quoq; aceto exceptis oxyrhodinũ fiet cõpositum, iisdẽ partibus inducendũ, vt quod ℞. olei rosarũ, nymphęæ & papaueris albi, aceti, aquæ stillatitiæ solani & betonicæ an. ℥ ß. mista agitẽtur pro embrocha frontis & sincipitis. Aliud: ℞ vnguenti populei & rosacei aceto lotorũ an. ʒ vj. ß. seminis papaueris albi & psyllij contusorũ, ceræ an. ℥ ß. malaxẽtur & concorporentur in cerati formã, quod inductum linteo fronti circundetur. Aliud siccũ, ℞ rosarũ rubrarũ, foliorum violarũ & nymphęæ an. p. j. foliorum betonicæ, lactucæ, & hyoscyami an. m. ß. sem. lactucæ & papaueris albi & amygdalorũ amarorum contusorum an. ʒ iij. concisa omnia & (si aridiora sunt) vapore aquæ rosarũ madefacta exceptaq; splenijs, intersuantur, & applicentur fronti & temporibus.

Calida medicamenta quæ affectuum cerebri præsertimq́; frigidorum reliquias proprietate dissipant.

CAP. XVIII.

SALVIA calida primo, sicca secundo, quæ angustiore folio efficacior habetur, ea leniter adstringit, & emanantem

tem sanguinem cohibet, ventriculum atque cerebrum corroborat, torpentem appetentiã excitat. peculiariter autem neruos firmat, eorumque vitiis omnibus medetur: in idque vires obtinet castoreo finitimas. Betonica cerebro auxiliatur, idque vel odore solo recreat. Hinc comitialibus furiosisq; medetur, paralysim torpentiáq; membra persanat.

Sampsuchus calfacit siccatq; tertij ordinis initio, tenuium est partium, & validè digerit, odorisque suauitate cerebrum neruósque corroborat: ex hísque flatus, crassam pituitam, & hinc subortas obstructiones dissoluit. Rosmarinus sampsucho præstantior, vnà cum cerebro & neruis cor, sensus omnes & memoriam confirmat: tremori atque paralysi salutaris. Stœchas cerebrum neruósque iuuat, & frigidis eorum medetur affectibus, illísque moderato calore quasi vitam restituit: vertigini, epilepsiæ atque melancholiæ saluberrima. Laurus calfacit & subadstringit, baccæ in medicamenta adiiciuntur quæ neruorum lassitudines reficiunt, & ad vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt, earum succus aurium dolori & grauitati instillatur. Myrtus quàm laurus adstringentior, moderato calore atque suauitate cerebro familiaris, eius spiritus vırésque fouet & firmat, nec parum sistendis destillationibus opitulatur. Acorus qui Galanga est, calidus siccus ordine tertio, oris halitum commendat, frigidis & flatuosis ventriculi & cerebri affectibus medetur, inditus naribus cerebrũ iuuat & firmat, ore verò detentus venerem stimulat.

Pæonia mas præstantior est fœmina, calida siccaque ordine secundo, radice, flore, semine celebrata. Cerebrum odorata mirè recreat, sed admota sumptáque magis: mentis perturbationem sedat, nocturna ludibria atque etiam incubos dissipat, timores pauorésque discutit, comitiali morbo medetur. Cerebri quemadmodum & iecoris, renum, vteríque obstructiones tollit. Ruta ordine tertio calfacit & exiccat: odorata & admota mentis hallucinationes & desipientiam arcet, melancholicósq; pauores discutit, cum oxyrhodino illita capitis dolores quacunq; ex causa mitigat.

Serpillum acre, calidũ & siccũ initio tertij, & odoratum & ex oxyrhodino appositum cerebrum iuuat atque corro-

borat, vt idcirco dolores, deliria mentísque perturbationes sedet accersito somno: at nihilominus rheumatismos frigidásq; destillationes capiti inductũ sistit & dissipat. Spica quæ & pseudonardus, calfacit & siccat ordine secundo, caput admota calfacit eiúsque humores superuacuos exiccat, & destillationes arcet, apoplexiæ, paralysi tremoriq; vtilis.

Centaurium minus rheumaticis affectibus auxilio est, neruis accommodatissimum, vt quos humore turgentes citra noxam euacuet ac desiccet. Iridis illyricæ seu florẽtiæ radix & aloë præterquam quòd somnum alliciunt, dolorem etiam capitis temporibus & fronti ex rosaceo illitæ sedant, & odoratæ cerebrum recreant.

Compositiones porrò ex his paucæ extant præcipuúsq; est syrupus è stœchade. Aquæ verò singulorum stillaticiæ ferè vsurpantur, & ex his quædam saccharo conseruantur, vt flores rorismarini & saluiæ & stœchados. Olea quoque non pauca vt myrtinum, laurinum, rutaceum, nardinum. In rem verò pręsentem cùm vel affectuum frigidorum materiam siccare, vel cerebrum corroborare consilium est, horum plurima in capitis lotiones aptantur, additis iuniperi baccis & anisi feniculique semine: coquunturque vel sarmentorum lixiuio, vel aqua cui sub finem vini albi quadrãs affundatur. In id non modò virentes, sed & arefactę herbæ conferuntur, vt quarum integra vis etiam subsistat. Oleum quoque ad frigidos quosuis affectus sic comparari potest. ℞ Baccarum lauri, myrti & iuniperi an. ℥ ß. seminis feniculi, rutæ & peoniæ an. ʒ iij. saluiæ, betonicæ, sampsuchi, florum stœchados, rorismarini & spicæ an. ʒ ij. Tunsa omnia conspergantur ℔ ß aquæ vitæ, dum omnino madescant: deinde affusa olei libra vna coquantur vase duplici dum liquor omnis sit absumptus, expressumque oleum recondatur in vsus.

Quæ destillationes sistunt & quæ cerebrum corroborant. CAP. XIX.

MASTICHE vapore tenues capitis fluxiones incrassat atque cohibet vorataque cerebrum tenuibus expirationibus impetitum tuetur ac firmat, præsertim verò in febri-

febribus, epilepſia, vertigine & in cæteris quæ ſympathia fiunt. Vernice ſuffitu aliquantò adſtringentior & valentior maſtiche, ad cætera tamen non tutò ſumi poteſt. Succinũ quod Arabum eſt carabe, & Græcorum ἤλεκτρον, calidum primo, ſiccum ſecundo ordine, leniter adſtringit, tritúmq; ac potum vomitiones ventríſque fluxiones ac deſtillationes ſiſtit, attritu iucundum ſpirat odorem, ſuffitúque cerebrũ recreat, ſiccat, eiúſq; deſtillationes quocunq; ruant cohibet, quod & collo circumductum non leuiter confert.

Thus calidum ſiccúmque ſecunda claſſe, frigidas capitis deſtillationes tum interiores ad fauces, pulmones & ventriculum, ad dentes & maxillas, tum externas ſiſtit & quodammodo diſcutit atque ſiccat, tum ſuffitu tum appoſitu emplaſtri vice.

Agallochum xylaloë, calidum ſiccum ſecundo gradu, odoratum, adſtringens, ſubamarum, firmat omnia interiora viſcera, ſed peculiariter cerebrum tum manſum tum ſuffitum, eximié ſiccat & corroborat. Spicanardi humores è capite ſeu in fauces ſeu in pectus ſtomachúmve procumbentes ſumpta ac etiam ore contenta proprietate cohibet, viribus cæteris quàm pſeudonardus præſtantior.

Styrax calidus gradu primo, ſiccus ſecundo, cerebro quoque iucundus, cuius ſuffitu cerebrum ſicceſcit, deſtillationes ſiſtuntur, & raucedines grauedinéſque miteſcunt.

Melanthium calidum ſiccum receſſu tertio, ad omnia ad quæ ſtyrax atque etiam efficacius accommodatur. Nam frictum adductumq; naribus expirante odore deſtillationes omnes & coryzam exiccat, imbecillóque cerebro opitulatur. Intrò verò non tutò immittitur. Succus quem officinæ benioin appellant, calidus ſiccus ac ſummè tenuis, odoris ſuauitate cor, cerebrum ſenſúsque omnes exhilarat, caput ſuffitu ſiccat, eiusque ſuperuacua abſorbet, inclinantibus morbis aptus.

Caryophyllum odoratu cerebrum corroborat & exiccat, eiúſque affectus frigidos perſanat, mentem erigit memoriámque firmat. Nux moſchata eiúſque macer ſiue manditur vel naribus inditur tum odore tum ſubſtantia, cerebri, mentis, ſenſuúmque vires auget. Myrrha ſuffitu cerebrum quoque recreat, ſuperuacuos humores abſtergit &

absorbet. Ambarũ caput odoris suauitate roborat & epilepsiæ confert, cæterisque frigidis opitulatur affectibus.

Compositiones ex his nullæ extant, sed re exigente ex tempore comparari possunt: ferè autem singula teruntur in pulueres, quorũ sit varius vsus. Suffitus adstringens destillationes tenues & acres, habet rosarum rubrarum, mastiches, vernicis, succini singulorum contusorum ℥ ß. crassas verò ac frigidas sistit cerebrumque corroborat, qui ℞. Succini, seminis melãthij an. ℥ ß. styracis calaminthæ, benioin an. ʒ iij. maceris, caryophyllorum, nucis moschatæ an. ʒ ij. Terantur in puluerem crassiusculum ad capitis suffitum. Si myrrha & mastiche singulæ pondo vnciæ vnius aqua rosarum stillatitia soluantur, adiecto puluere præscripto trochisci concinnabuntur ad suffitum apti. Puluis capillis inspergendus destillationes arcens. ℞. Xyloaloës, succini, caryophyllorum an. ʒ iij. rosarum rubrarum, sampsuchi, maceris, nucis moschatæ an. ʒ ij. Cucullus verò seu intersutus pileus quo caput ad destillationes & frigidos affectus muniri solet. ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarum, florum rorismarini, saluiæ & stœchados, spicæ nardi arefactorum an. ʒ ij. corticis citri sicci, grani infectorij, maceris, piperis, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. fiat puluis qui bombace carpta exceptus coaptetur in cucullum. Cerebrum quoque roboratur siccaturque odoratis in nodulum coniectis, vel in globum pomi specie, vt ℞ Seminis melanthij torrefacti ℥ ß. spicæ nardi, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. trita concludantur syndone in nodulum. Pomum odoratum hac formula ℞. Sampsuchi, rosarum rubrarũ, pseudonardi an. ʒ ij. maceris, xyloaloës, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ iij. styracis, benioin an. ℥ j. Trita contusaque omnia excipiantur ladano purissimo, vel mucilagine gummi tragacanthæ, finganturque globuli pertusi, asperso puluere ambaris & moschi an. ℈ ß.

Ad pulmonum pectorisq; vitia. CAP. XX.

VITIA quæ tum pulmoni tum pectori inhærescunt purgato iam corpore atque destillatione sedata, ferè quidem vel leniendo, vel detergendo extenuandoque tolluntur.

luntur. In idq; ex infarctu liberantiū ordine aptissima sunt quæ incidendo atq; detergendo, nec vehementer calfaciāt siccéntve, nec exasperent: sed leniant & quadamtenus humectēt, vt strobili, mel, terebinthina. Interdū etiā acriora, sed ex melicrato, ptisana, vino dulci, aut leniente sorbitione data. Arteriæ autem pectorísque asperitatem hæc peculiariter leniunt simulque ardorem extinguunt.

Pruna dulcia moderatè refrigerant, humectant verò ordine secundo, aluum molliunt ac subducunt, pectus arteriamq; leniunt, bilis ardorem ac sitim compescunt.

Zyzypha quæ & iuiubę ac myxaria quæ & sebesten, quo prunis dulciora, hoc viribus omnibus eis antecellunt. Cremor hordei refrigerat, humectat & oblinit, sitim restinguit, deterget sine adstrictione, ac facilè in thoracis partes illabitur.

Succus amygdalarum dulcium arteriam pulmonemq; lenit, ac simul emolliens humores è thorace sputis educit: qui ex amaris elicitur, obduratos ac tenaces validius expectorat. Semen maluæ quia humectat & oblinit asthmaticis bibendum datur, thoracem pulmonemque proprietate iuuat, raucamq; vocem lenit.

Semen bombacis quòd crassa leniendo extenuet, tussi & thoracis vitiis peculiariter medetur. Viola feruidos acrésque humores temperat & siccescentes pulmones humectādo recreat, eorumq; exasperatas vias lenit.

Glycyrrhiza temperata calore, modicè humida: omnia exasperata propriè verò arterias lenit, tussim siccā, asthma atq; sitim mitigat. Gummi arabicum refrigerans ac modicè siccans, sed tamē quia emplasticum, asperitatibus omnibus medetur, nec ventriculum relaxat.

Tragacantha frigida secūdo, humida primo recessu: humidior quàm gummi, aptiusq; tussim veterem omnesque asperitates lenit.

Nuclei pinei calore temperati luculenter humidi emolliunt ac detergunt, purulentam, crassam, lentamque expuitionem promouent.

Pistacia quia leniendo subamara sunt & adstringētia, pulmonis thoracísque obstructiones liberant. Auellanæ tostæ destillationem arcent, crudæ verò ac recentes tussi veteri

medentur, ſtomacho tamen infeſtæ præſertim quæ vetuſtate nimium exaruerint.

Mel calidum ſiccumque ordine ſecundo, valenter detergit, aluumque ſubducit, non niſi coctum ſumitur, nam flatus crudum excitat & ventriculum offendit.

Saccharum minus calidum ac ſiccum quàm mel, vtque gratius eſt & ſuauius, ita & omnia mitiùs quàm mel efficit, nec ſtomacho infeſtum eſt.

Compoſitiones ab his extant, ſyrupus zyzyphorum, ſyrupus violatus, electarium tragacanthæ frigidum, eclegma è pino, pilullæ bechicæ, pilullæ albæ & penidia. Ad quarum imitationem aliæ quoque poſſunt in rem præſentem præſtitui, quemadmodum & potiones quædam lenientes pectorales appellatæ, quales ex hordei m. j. paſſarum ℥ j. zyzyphis, myxariis an. viij. nu. glycyrrhizæ ℥ ß. in aquæ ℔. iij. percoctis.

Hæc verò pectoris pulmonumque vitia detergendo & extenuando purgant. Vua paſſa quę dulcis fuerit, leniendo detergendoq; leniter thoracis ac pulmonis affectibus eximiè ſuccurrit.

Ficus abſtergendi facultatem & incidendi obtinent, pręcipuè verò thoracem purgant, tuſſi veteri diuturniſque pulmonum vitiis conueniunt, gutturi, arteriæ, & anhelatoribus aptiſſimæ. Capillus veneris propriè pectus & pulmones expurgat, pleuritidi & peripneumoniæ vtilis. Adiantũ album craſſa & lenta ex pulmone educit.

Hyſſopus peculiariter peripneumoniæ, aſthmati, orthopnœæ & tuſſi veteri ex deſtillatione opitulatur, præſertim ſi ex melle, aut vuis paſſis, fico & ruta decoctus potetur, deterſor familiaris. Praſſium quod album appellatur, craſſa è pectore educit, vtiliterque datur aſthmaticis, tuſſientibus, & interdum tabidis. Origanum linctum ex melle tuſſibus medetur: inclinanti quoque peripneumoniæ & pleuritidi.

Calamintha orthopnœæ, aſthmatiq; confert ex hydromelite. Abrotanum maximéque eius ſemen recta ceruice ſpirantibus, ruptis, conuulſis, tuſſi, orthopnœæ auxiliatur.

Polypodium radice vſurpatur calida ſiccaque ordine ſecundo: dulcis pariterq; ſubauſtera eſt, craſſam pituitam detrahit, præcipuè verò è pulmonibus, quia lenis eſt & dulcis.

Cnici

Cnici semen ac propriè eius medulla in vsum venit, calida siccáque ordine secundo: abstergens & aperiens, simúlq; leniens, propriè pectús atque pulmonem lenta pituita expurgat, vocem clarificat.

Iris flore ac radice insignis, calida siccáque ordine secundo, inueterata omnia pectoris pulmonúmque vitia blandè expectorat. Hellenium radice vtile, calidum ordine tertio, siccum primo, ad educendos lentos & crassos thoracis humores accommodatum: veterem tussim emendat, orthopnœam, conuulsiones, inflationes, stomachique vitia, menses quoque mouet & vrinas. Satureia quæ & thymbra, medetur pulmonis & thoracis vitiis & thymum viribus æmulatur. Thymus vt obstructiones hepatis & viscerum soluit & expurgat, ita crassa lentáque è pulmone & thorace expectorat, anhelosis & asthmaticis cum melle datum omnia thoracis vitia excreabilia facit, sed fœtum excutit.

Iuniperus calida & sicca ordine tertio, baccæ crassos & glutinosos humores extenuant. Potæ ad vitia thoracis, ad tusses, inflationes & tormina prosunt: sed ramentum ligni deuoratum interficere creditur. Seseli masiliense officinis siler montanum calfacit & desiccat ordine secundo, radix & semen tenuium sunt partium, stomachi viscerúmq; concoctionem iuuant, tusses diuturnas sanant, & orthopnœæ medentur.

Dracũculus calidus siccus, acer & amarus, leniterq; adstringens, tenuium est partiũ. Radice viscerũ omniũ crassos ac lentos humores attenuans expurgat, tussibus ex destillatione prodest: his térve elixa in cibo, radix crassos ac glutinosos humores è pulmone validè exterget, incidit, & expurgat. Arum calidum siccum ordine secundo: easdem atque dracunculum vires, sed multò infirmiores obtinet.

Cepa, porrum, allium, scordium vim acrem & excalfactoriam habent, qua viscerum omniũ imprimisque pectoris crassos & viscosos humores extenuant, detergunt & expurgant: præcipuè verò porrum & scordium purulentam crassámque pulmonum materiam pectore expellunt & arterias purgãt, si aut cum ptisana hydromelitéve cocta edantur, aut cum nasturtio, melle & resina in eclegmate delingantur. Si semel atque etiam iterum mutata aqua parum

præcoquantur, acrimoniam quidem illa & cacochymiam deponũt, sed inefficaciora ad cõmemorata paulò reddũtur.

Scylla pectus crassis & lentis humoribus infarctum expurgat, tussim veterem & asthma persanat, saniem è pectore elicit. Crocus lethargicos strenuè iuuat, sed pituitam attenuans ad spiritus difficultatem, ad tussim & pleuritidem mirè confert.

Zinziber crassam pulmonum pituitã attenuat, tenuem cõcoquit, tussis veteris, asthmatis frigidorúmq; affectuum familiare remediũ, quod pręcipuè recens conditum fuerit.

Aristolochia vtraq; amara & subacris, abstergit & digerit, sed rotunda crassos humores validius extenuat, & ab iis natas obstructiones promptius expedit. Hinc asthmaticis, suspiriosis & pleuriticis auxilio est. Gentianę radix extenuãdo & abstergendo obstructiones efficaciter expedit, idque tanta vi vt iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoque trahentibus auxilietur pota.

Myrrha tuberculo fabæ deuoratur in vetere tussi, orthopnœa, in laterum pectorisque doloribus.

Hæc autem peculiari dote tabidis opem ferunt. Scabiosa calida sicca, non modò quia amara, sed & ingenita facultate validè adeò pulmonẽ expurgat, vt eius tum abscessus atque vomicas tum etiam pleuritidas proprietate rumpat & expurget.

Pimpinella calida siccáque ordine secundo, abstersionis adstrictionisque particeps: tabidis aptissima, cruentas excreationes sistit, sordidas ac purulentas expurgat, vlcera detergit, mirificè siccat & agglutinat.

Tussilaginis radices & folia petuntur, hæc virentia temperatis proxima sunt, siccata verò modicè acria & calida euadunt, hinc siccas tusses & orthopnœas sanant, & accensa inspirato fumo pulmones tam blandè expurgant, vt sine noxa omnes thoracis abscessus rumpere credantur.

Symphytum, consolida maior ordine secundo excalfacit siccatque. Collectum in thorace pulmonéque pus expurgat & sanguinis reiectiones sistit.

Pulmo vulpis arefactus si bibatur suspiriosos adiuuat, tabidorũ vlcera agglutinat, roborátq; pulmonũ substãtiam.

Ex his componuntur extántq; medicamenta huiusmodi,

syrupus

syrupus hyssopi, syrupus prassij, electariũ diaireως simplex & diaireως compositum, condítum adianti, condítum florum iridis, condítum radicum enulæ, zinziber condítum, eclegma è scylla simplex & compositum, pilulæ scabiosæ. Et quæ ad sanguinis excreationem & ad tabidos purulentósve conferunt, trochisci è terra lemnia, syrupus symphyti. Quum magna sit horum compositorum supellex, rarò decernuntur alia nisi cùm penuria subest, aut ad implicitos affectus insueta desideratur permistio, vt quæ leniendi & expectorandi hoc modo vim obtinet. ♃ zyzypha, myxaria, ficus passas an. vj. nu. vuarum passarum ab acinis liberarum ℥ j. polypodij quercini, seminis cnici, radicis helenij an. ℥ ß. adianti albi, hyssopi, prassij, origani, satureiæ an. m. j. seminis althææ & seseleos an. ʒ ij. coquantur exprimantúrque ad sesquilibram, adiectóque pari sacchari pondere recoquantur in syrupum. Si vel eclegmata vel electaria rei præsentis necessitas expostulet, horũ permistio ex his quas antè protuli formulis discenda.

Quæ cordis discutiant affectus cardiaca appellata.

CAP. XXI.

QVOD affectus pauci in cor inuadere posse credantur, cardiacę facultates pręcipuę sunt, noxia omnia malignáq; depellere, & cordi robur cõferre. Malignitatẽ depellũt alia frigida, alia calida. Cardiaca frigida hæc sunt.

Buglossum vtrumque languentibus medetur & syncope vexatis, melãcholicos exhilarat, & ex diuturno morbo cõualescentes recreat. Viola & nymphæa in cardiacis frigidis quoque habentur, vtraque cordis tædia discutit, spiritus excitat ac tetros arcet vapores. Semen mali citrij amarũ, venenis resistit, oris suauitatem commendat, ad mulierum malaciã confert. Succus mali citrij & punici acidi & arancij acidi frigidus siccus ordine tertio, aduersus internas & pestilentes putredines, venena, & partium principum maximéque cordis imbecillitatem in primis vtilis est, & dum cardialgia hoc est mordicatio ventriculi os infestat. Semen oxalidis cordis & oris stomachi inextricabilia vitia, maximè scorpionum ictus sanat.

Mali odorati atque cotonei ſuccus cor & ſtomachum roborat, ſyncopen tollit, venenum conſopit aut arcet.

Calida. Meliſſophyllum ſyncopen ex frigida cauſa, mœrorem triſtitiámq; excutit. Doronicum quod Paulo Arnabo dicitur, radix calida & ſicca ordine tertio, ſubdulcis, intus alba, foris flaua, pollicis craſſitie, nodoſa, denſa, cordis palpitationi & venenatorum morſibus atque ictibus auxiliatur, ipſumque cor peculiariter roborat. Vetonica altera quæ & tunix & biſtorta, calida & ſicca, ſubamara, contra nocturnas peregrinationes & difficiles ſomnos commendatur, aduerſus toxica, ſerpentum & ſcorpionum ictus ex vino albo bibitur: ſuccus peſtis arcet contagia, & vomitiones cohibet. Dictamni radices & folia in vſu ſunt, calfaciunt & ſiccant ordine tertio, tenuium ſunt partium: ad morſus & ictus venenatos exhibentur, & ad peſtilentium febrium malignitatem. Pentaphyllum tormentilla vulgo, ſiccat tertio receſſu citra manifeſtum calorem, ſubadſtringit, tenuium eſt partium, venenis reſiſtit & peſti, omnes ſanguinis eruptiones cohibet. Atractylis hirſutior quibuſdam, aliis acanthium, carduus benedictus vulgò, calidus ſiccus, amariſſimus, obſtructiones internorum viſcerum tollit, & eorum vlcera ſanat: aduerſus peſtilentes alióſque venenatos & putres affectus in primis efficax. Stœbe ſcabioſa, vt abſceſſus interiores rumpere, ita & peſtilentium morborum virus è corde foras extrudere creditur, & eorũ bubonas carbunculóſque diſcutere. Ocimi ſemen cardiacum eſt, cor enim exhilarat eiúsque defectionem tollit & humidum ſtomachum roborat.

Corroborantia frigida. Os è corde cerui, hominis cor quadam ſubſtantiæ ſimilitudine roborat, ad cardiacam affectionem & ſyncopem in primis vtilis. pro quo in eoſdem vſus cornu cerui ſubſtituitur. Cornu vnicornis omnium præſtantiſſimum creditur cor tueri, veneni vim omnem obtundere, & peſtilentium morborum perniciem lenire.

Spri ſymbol et

Ebur frigidum ſiccum primo gradu, cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Aurum temperatiſſimum, foliolis & veluti bracteolis ad naturæ robur & affectus melancholicos, ad exolutum ſtomachum, ad cardiacos & præter rationem mœſtos efficax. Argentum frigidum humidúmque

dúmque temperatè, auri vires quadamtenus æmulatur, ſed iam metallicæ malignitatis quodammodo particeps.

Vniones ſeu margaritæ frigidæ ſiccæ, integræ potiores, cor proprietate roborant, ſyncopen tollunt, putredini cor obſidenti peſtiq́ue & venenis obſiſtunt.

Saphyrus potus ictos à ſcorpione iuuare, & cor ab omni veneni labe tueri creditur, & inteſtinas vlcerationes emendare. Hyacinthus virulentarum quoque beſtiarum ictibus & malignis medetur affectibus. Smaragdus, eadem non potus modò, ſed & collo ſubnexus confert, & melancholiam mœſtitiámq; ſoluit. Corallus frigidus ſiccus ſecundo gradu, vt adſtringendo ſtomachum roborat, & ſanguinis reiectiones magnoperè ſiſtit, ita & cordi robur conſeruat, idq; munit aduerſus peſtilentium morborum iniurias. Succinum cor & ſtomachum firmat, cardiacis & cordis palpitationi accommodatum.

Sigillum lemnium frigidum & ſiccum primo receſſu, morſus ſerpentum & omnium reptilium ſanat, mortiferas & venenatas potiones nocere prohibet.

Bolus armena frigida ordine ſecundo, peſtilenti febri opitulatur eiq́ue reſiſtit, putredinem cohibet, & ſanguinis expuitionem & dyſenteriam & deſtillationem.

Caphura malignos vapores præſertim calidos extinguit, ab hiſq́ue ortam ſenſuum exolutionem reparat.

Calida. Xylaloë ad cardiacos affectus, ad ſyncopem, ad omnia denique cordis frigida vitia vtiliter exhibetur.

Cortex citrei mali, odorus, calidus ſiccus, cor aliáſque principes partes muniens, putredini & venenis reſiſtit.

Cinamomum calidum tertio ordine, ſiccum ſecundo, putridam ſaniem exorbet, ad deleteria & venena vtile.

Caryophyllum calidum ſiccum tertio gradu, odoratũ, acre, ſubamarum: cardiacos affectus & ſyncopem tollit, viſcera corroborat & cordis ſpiritus reſarcit. Amomum calidum ſiccum tertio gradu, validè ſiccat & adſtringit, odoriſq́ue ſuauitate cor recreat. Crocus calidus ordine ſecundo, ſiccus primo, coquit, digerit, mediocriter adſtringit, cor in primis deinde alias partes roborat, emendátque earum putredines: ſed extra modũ ſumptus lethalem vim inferre perhibetur. Moſchus calfacit ſiccat ordine tertio, tenuium

eſt partium, odore ſpiritus inſtaurat, languidas partes ac præcipuè cor firmat & roborat, lipothymiam & vires reſolutas ſarcit, ſed imbecillum cerebrum bilioſis præſertim ferit. Ambarum calidum ſiccum ſecũdo gradu, humores calfacit, incidit, attenuátque, ſtomachicis miſcetur, cor & cerebrum proprietate roborat, & ſyncopem tollit, ſed ebrietatem accerſere dicitur permiſtum vino: ſenibus & natura frigidioribus accommodatius quàm iuuenibus.

Hæc porrò ſimplicia in compoſitiones coaptantur, quæ ſunt huiuſmodi: Syrupus bugloſſi, ſyrupus è ſucco aut infuſo violarum, ſyrupus nymphęæ, ſyrupus è ſucco oxalidis, ſyrupus malorum redolentium, ſyrupus è ſucco perſicorũ malorum, ſyrupus è ſucco limonum, ſyrupus granatorum, ſyrupus è cortice citrij, ſyrupus è ſucco citrij acido. Quibus omnibus cardiaca quodammodo vis ineſt cor muniendo arcendóque putredinem: vnus autem ſyrupus meliſlophylli malignitatem omnem extinguit. Electarium quoque de gemmis, diamargaritωn frigidum, electuariũ de ambra, electuarium exhilarans, mithridatium & theriace. Flores prętereа & fructus ſaccharo conditi conſeruatique, vt bugloſſi flos & radix, flos violarum, perſica condita, mala odorata condita, cortex citri conditus, & nux moſchata condita. Quinetiam non paucæ extemporaneæ compoſitiones in alias quoque trãsferuntur formas, vt in pulueres, in condita, in paſtam regiam, in deſtillatum inſtauratiuum, in epithemata, in ſacculos, in ſuffitus & odoratos globulos: quorum exempla quædã exercitationis gratia hîc ſubieci. Puluis. ℞. Cornu cerui & vnicornis, margaritarum ſplendidarum, ſcobis eboris an. ℥ vj. fiat puluis tenuis ex cochleari ſumendus, aqua bugloſſi & vino albo dilutus. Eiuſce pulueris drachmæ duæ exceptæ vnciis tribus ſacchari albi ſoluti aqua roſarũ ſtillaticia, concinnantur in tabellas quas manus Chriſti appellant. Huic & nonnihil interdũ additur electarij de gemmis aut de ambra, interdũ & ambaris momentum. Fit & ad peſtilentiã hac formula: ℞. Fragmentorum gemmarũ ſapphiri, hyacinthi, ſmaragdi, margaritarũ, coralli rubri an. ℈ j. oſſis è corde cerui, eboris, ſeminis ocymi, cardui benedicti, citrij, oxalidis, radicum tunicis, tormentillæ & angelicæ, doronici an. ʒ ß. terræ lemniæ, boli arme-

nę an ʒ.j.moſchi,ambaris an.g̃ viij.ſacchari albi ſoluti aqua meliſſophylli ℔ ß.cōcinnetur electarium in tabellas pondo ʒ ij. Conditum cardiacum. ℞. Corticis citri conditi, conſeruæ bugloſſi, violarum & roriſmarini an.℥ ß,pulueris electarij diamargaritωn frigidi & electarij de gemmis an.℈ ß,ſacchari albi quod ſatis eſt ad conditi formam.Epithema. ℞.Aquarum ſtillaticiarum meliſſophylli,bugloſſi, cardui benedicti & roſarum an. ℥ ij.aceti ℥ j.In quibus diſſolue omnium ſantalorum, xyloaloës, caryophyllorum, corticis citrij ſicci tritorū omnium an.ʒ j.croci ℈ j.caphuræ ℈ ß,fiat epithema cordi inducendum ad æſtum & malignitatem arcendam. In id quoque pulueres ſacculo includūtur,qui vel ſiccus cordi admouetur,vel ſuprà dicto liquore imbutus. Odore quoq; labes arcetur ex his quæ epithema conſtituunt. Deſtillatū cardiacum & inſtaurans.℞.Cōſeruę bugloſſi vtriuſq;,violarū,roſarum & nymphææ,corticis citrij cōditi an.℥ ij.pulueris electarij diamargaritωn frigidi,electarij de gemmis & de ambra,croci an.ʒ ij.ſeminis citri,oxalidis,cardui,atractylidis & citrij mali,radicum dictamni,vetonicæ & pentaphylli an. ʒ iij.iuſculi caporū iuuenum alteratorū cum lactuca,oxalide,portulaca,ſcabioſa & meliſſa ℔ vj.trita confuſaque omnia vaporario vitreo incluſa igni mandentur,vel aquæ feruenti,ſenſimq; liquor eliciatur. His nonnunquam perdicum aut turturum, aut etiam nemoralium teſtudinum præparatarum conciſa caro permiſcetur cum medulla panis albi. Excepti deinde liquoris libra dimidia cum ſacchari vnciis duabus & cinamomi drachma vna colo tranſmittitur in vſus,affuſa interdum ſemuncia ſucci granatorū aut limonum. Deſtillatum aliud malignitatem arcens & obtundens. ℞. endiuiæ,bugloſſi vtriuſque, ſtœbes, pentaphylli, cardui benedicti, oxalidis, pimpinellæ,betonicæ recentium omnium an.m.j.radicum dictamni, vetonicæ, & pentaphylli, ariſtolochiæ rotundæ, gentianę,doronici romani,zedoariæ an.℥ ß.ſeminū oxalidis,cardui atractylidis & plantaginis an.ʒ vj.theriaces,mithridatij veteris an.℥ ij. Recentes herbæ tundantur hiſque aſpergantur reliqua omnia exquiſitè trita,ſinantúrque triduo macerari: ex his dein in vaporarium coniectis ſenſim liquor excipiatur.

Ventriculo accommodata. CAP. XXII.

QVAE stomachica nuncupantur medicamenta, alia humorum quibus est imbutus ventriculus illuuiem exugunt absumúntque, vel prorsus detergunt, eius robore seruato: alia concoctionem adiuuant, cæterásque illius functiones confirmant. Prioris quidem classis sunt, malum citrium & medicum, malum punicum & cydonium seu cotoneum, cerasium, ribes, oxyacantha, sorba, mespila, & quæcunque suprà dixi æstuantem bilem frenare. Hæc enim bilis reliquias obtundunt, vomitiones sistunt, ęstuantem ventriculum refrigerant, sitim extinguunt, cibi fastidia discutiunt & appetentiam inuitant, dissolutúmque ventriculum adstringunt & corroborant.

Quæ verò deinceps sunt id ipsum pręstant in frigidis humoribus, qui stomachi tunicas infarciunt.

Menta vtraq; calida & sicca principio tertij ordinis, gustu acris, subamara, tenuiũ partium, adstringendi & exiccandi vim obtinet. Stomacho apprimè vtilis est, appetitũ excitat, & in condimentis peculiarẽ vsum inuenit, in eo humores frigidos crassósque excalfacit, attenuat & absorbet, singultus, vomitiones choleráq; sedat, sanguinis vomitiones sistit: sed cõceptioni resistere creditur. Betonica crudorũ cõcoctionẽ adiuuat, datur acidum ructãtibus & stomachicis, dolorẽ capitis ex ventriculi sympathia sedat. Absinthiũ calidum primo gradu, siccum secundo, adstringens, amarũ & acre, excalfaciens pariter & detergens, roborãs & desiccãs: eius decoctum stomachum corroborat, bilem ciique inhærentem pituitam detergit, vacuátque tum per aluum tum per vrinas. Hinc morbo regio correptos sanat, malaciam stomachi, & inflationes discutit, appetitum excitat, nauseã arcet, lumbricos pellit: comæ, folia & semen vsurpantur: sed succus stomacho infensus est. Saluia excalfaciens & subadstringens, appetitum excitat, cruda crassaque conficit, & stomachum corroborat, singultum quoque lenit. Sisymbriũ, balsamita vulgò seu menta aquatica, excalfacit atque siccat tertio ordine, tenuium partium est, & digerentis facultatis, ex redundante pituita vomitiones, singultus, stomachique dissolutiones cohibet seu sumptũ seu admotum,

vrinam ciet. Non edendum grauidis nisi mortuo iam conceptu: quippe etiam impositum ipsum extrahit. Succinum calidum primo recessu, siccum secundo, ventriculũ & cor roborat, nauseam sedat, prauos ventriculi humores absorbet atque eos gigni prohibet, ventrisque fluxiones sistit.

Corroborantia & adstringentia frigida, quæ tum reliquias acrium humorum absorbent, tum concoctionem iuuant. Rosa amara, adstringens præcipuè rubra, arefacta stomachum & iecur corroborat, eiúsque dissolutioni medetur, vomitiones & lienterias sistit. Cytinus mali punici flos, stomachum roborat, fluentem aluum sistit, bibitur cõmodè sanguinem excreantibus. Balaustium adstringentem quoque vim habet, & eandem quam cytinus.

Myrtus tum baccis tum folio citra calorem, ventriculi superuacua & alui illuuiem siccat atque concoquit, fastidiũ abigit, præcipuámque corroborandi facultatem adstringendo obtinet. Oliua recens flaua necdum matura, vtilis stomacho, ipsum roborat, adstringit, appetentiam mouet, humores acres digerit. Idem præstant oliuæ halmades, quę muria condítæ seruantur.

Coriandri semen præparatum adstringit, terget, concoctionem adiuuat, ventriculum roborat, eiúsque exhalationes in caput ferri prohibet. Rhus frigidum ordine secundo, siccum tertio, vehementer adstringit, ventriculum eiúsque facultates omnes roborat sumptum & admotum, vomitiones, dysenterias, sanguinis eruptiones, aliásq; diuturnas fluxiones cohibet obsoniis insperſum, aut aliter sumptum, inflammationes mitigat, menses quoque sistit. Acacia frigida primo gradu, sicca tertio, validè adstringit, stomachi robur virésque omnes fouet, vomitum sistit, menses supprimit. Lycium siccat ordine secundo, calore temperatis proximum est, adstringit, terget, digerit. Hypocistis eadam quæ acacia, & multò validius præstat, eodem quoque censu cistus existit, aliquanto tamen siccantior & adstringentior.

Calida quibus præcipua vis est ad frigidos crudósq; ichores absumendos, & ad concoctionem augendam, hæc ferè sunt. Mastiche calida & sicca ordine secundo, parum adstringit, minimum est acris, stomacho auxiliatur, purgantiũ

acrimoniam frangit, exhalationes reprimit, destillationes arcet & absumit, vomitionésque sistit. Crocus stomacho vtilis est, ciborúmque concoctionem iuuat. Myrobalani omnes vehementer adstringunt, stomachum expurgant & corroborant, vomitiones, dysenterias, & alia alui profluuia compescunt, & appetentiam reuocant.

Galanga calida sicca tertio gradu, sapore acerrimo linguam admodum vellicante, concoctionem adiuuat, oris halitum commendat, venerem stimulat. Spica nardi calida excessu primo, sicca secundo, adstringit, subacris & leuiter amara, stomachum roborat sumpta & admota, omnésque frigidos affectus concoquit. Agallochum odoratum, gustu adstringens & subamarum, ventriculum frigidum corroborat, concoctionem adiuuat, eius putredinem summouet, & superfluentes humores absorbet, flatúsque discutit. Macer calidum siccum tertio gradu, vi aromatica odoréque suaui præditum, subacre, tenuium partium: hoc peculiare habet vt ventriculum roboret, & concoctionem iuuet. Nux moschata calida sicca secundo gradu, vim habet roborandi ventriculum, & frigidos ipsius affectus sanandi, concoctionem iuuandi & flatus discutiendi. Zinziber calidum tertio ordine, humidum primo, odoratum, obstructiones aperit, stomachum corroborat & excalfacit, concoctionem promouet, vapores crassos & flatus discutit, crassos humores attenuat, aquosos absumit. Caryophyllum ventriculi calorem robúrque suscitat, concoctionem perficit, cardialgiam tollit & nauseam, dolorésque ex cruditate & flatuum copia subortos.

Cinamomum excalfacit, adstringit, roborátque ventriculum & concoctionem iuuat.

Ambarũ siccitate ventriculi superfluentes humores absumit, odoris suauitate prauam illorũ qualitatem omnémque impuritatem ac putredinem emendat, suscitato natiuo calore ac spiritu concoctionem iuuat, cæterásque functiones validiores efficit. In id quoque vsurpantur quæcumque cor natiuúmque calorem fouere & roborare tradita sunt.

Ex his porrò compositiones extant asseruantúrque variæ, syrupus myrtinus, syrupus mentæ & absinthij & miuæ cydoniorum, electarium myrtinum, electariũ diarhodων, & aro-

& aromaticum rosarum maius, trochisci è spodio, myrobalani emblicæ & cepulæ condítæ, iuglandes nuces condítæ, sorba condîta, cydonia condîta, conserua rosarũ & mentæ, cortex citri condîtus, & nux moschata condîta. Quarum imitatione aliæ quoq; ex tempore præscribuntur, vt vinum absinthij & iusculum è radice cichorij & absinthij coma, iulepus è succo cydoniorum aut granatorũ, & aqua rosarum stillaticia. Condîta quoque multiplicis vsus. Adhæc fomentum è rosa, cytino, saluia, menta vtraque, & absinthio, cum portione cyperi, calami aromatici & schœnanthi, adiecto sub finem vini quadrante. Ceratum molle ex oleo mastiches, mentæ, absinthij, nucis moschatę & nardino, aut horũ quibusdã cum ceræ momento. His etiam vt vnguenti species euadat, interdum pulueres insperguntur galangę, maceris, nucis moschatę, xylaloës, & zinziberis, vt singulæ olei vnciæ singulas puluerũ drachmas habeant cum cerę tantillo, & ambari aut moschi exiguo. Aut si plusculum puluerũ atque ceræ sit, ceratum solidius existet, in quod plerumque solet mastiches triens quadránsve addi, tundiq; pilo calente: quò etiam pertinere videtur ceratum stomachicum. Sacculus præterea minutim transsutus in scuti formã concinnatur ex aridiorum tritorum puluere, vt qui habet rosarum rubrarum, cytinorũ, mentæ, absinthij, sampsuchi arefactorum an. ʒ iij. spicæ nardi, galangæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. croci ʒ ß.

Iecori peculiaria medicamenta. CAP. XXIII.

CVM iecoris tum substantia tum venæ exiles sæpe infarctu & humorum illuuie præpediri soleant, magnáque sit huius visceris dignitas & præstantia, id quidem maximè medicamenta postulat quæ obstructione liberent atque corroborent, nullo vehementi calore. In hæc autem non omnia promiscuè, sed peculiari quadam dote ista conferre comprobantur.

Gramen modicè frigidum siccúmque, subadstringens & suaue, tenuis substantiæ, iecoris infarctus soluit robúrque tuetur. Intybum omne calidam hepatis intemperiem, atq; etiam inflammationem extinguit, sanguinis feruorem se-

dat, obstructiones iecoris aufert: hinc biliosam eius collectionem expurgat, icterum persanat, iecur proprietate quadam corroborat, nec ventriculum offendit, semen genitale minuit. Cicerbita, hieracium & chondrilla, vt temperatura affines sunt, sic viribus minimum discrepant: eadem quæ intybum, sed ignauius multò præstant. Lichen quæ hepatica, detergit, mediocriter refrigerat, iecoris obstructiones tollit, icterum & impetigines curat, sanguinis inflammationes compescit. Adiantum omne tenuat, digerit, aperitque iecoris obstructiones & ictericis cõfert. Quatuor semina frigida maiora & minora refrigerant, incidunt, ac detergent, tenuium sunt partium, vt iecoris quoque obstructiones expediant.

Plantago frigida sicca ordine secundo, adstringit, & nihilominus digerit, hepatis obstructiones soluit, putredines & dysenterias coërcet, fluxiones sistit tum folio tum semine.

Oxalis omnéque rumicis genus tum radice tum semine blandè iecoris illuuiem expurgat, obstructiones expedit, ex eáque genitos affectus persanat: & adstrictione leni nec iniucunda ipsam pariter iecoris substantiam firmat & corroborat.

Calida. Eupatorium calfacit, incidit, abstergit, peculiariter verò iecoris obstructiones expurgat seruato robore, diuturnis & erraticis febribus apta. Fumaria iecur obstructum aperit, laxiúsque firmat, bilem expurgat, sanguinem impurum clarificat, & putredini resistit.

Lupulus calidus siccus primo ordine, detergit & aperit, expurgat iecur, & obstructionibus liberat, icterum sanat, mensesque mouet. Asparagus iecur infarctu liberat tum radice tum semine: regióque morbo auxiliatur. Idem ac etiam efficacius conferunt apij, petroselini & feniculi radices, quæ si calidior erit affectus, aceto macerandæ sunt.

Absinthium vt ventriculo, ita præcordiis & iecori opitulatur, quódque in venis biliosum est per vrinas expurgat.

Prassium vt gustu amarum est, ita iecur infarctu liberat & regium morbum expurgat.

Peucedanum veteres hepatis obstructiones aperit, confertque incipienti scirrho.

Chamædrys amara, subacris, incidit, terget, viscera præcipuè

cipuè verò iecur expurgat & obſtructionibus liberat. Chamæpitys terget, purgat, obſtructum iecur liberat, ictericis auxilio eſt.

Corroborantia frigida. Santala omnia frigida gradu tertio, ſicca ſecundo, calidis naturis conueniunt, propriè verò hepar corroborant & refrigerant, cardiacos iuuant. Ebur frigidum ſiccum gradu ſecundo, adſtrictionis cuiuſdã particeps, qua viſceribus robur adiicit. Spodium ebur vſtum, refrigerat, adſtringit, ſitim compeſcit, ventriculum & hepar roborat. Roſa & lichen iecur roborant. Corallium frigidum ſiccúmque ordine ſecundo, adſtringit, roborat, bilis feruorem compeſcit, eiúſque impetum ſeu ſurſum ſeu deorſum ſedat, iecoris ſubſtantiam quouis modo ſolutam impingit atque coarctat, & ſanguinis vndecunque manantis fluorem ſiſtit.

Calida. Iuncus odoratus ſeu ſchœnanthum modicè calfacit adſtringitque, mediocriter digerit, ventriculum & hepar corroborat, ſanguinem excreantibus auxiliatur. Calamus aromaticus calidus ſiccus ordine ſecundo, leniter adſtringens, minimum acer, ventriculum & hepar excalfacit roborátque, hydropem ſanat & tuſſim. Eupatorium moderato calore peculiariter hepar corroborat. Vua paſſa tota ſubſtantia iecori familiaris, moderata adſtrictione ipſum roborat. Id ipſum præſtat piſtacium ſubamarum, odoratũ, atque eſſentiæ tenuitate iecur obſtructum expedit.

Compoſita medicamenta quæ humorum reliquias è iecore per vrinas expurgant ſunt ſyrupus cichorij, ſyrupus endiuiæ, ſyrupus bizantinus, ſyrupus è radicibus minor, ſyrupus è radicibus maior, & oxymeli cõpoſitum. Corroborãt verò electarium triũ ſantalωn, & trochiſci eupatorij, electariũ diacubebe, & trochiſci è ſuccino. Refrigerant verò conſerua cichorij, ſurculi lactucę, endiuię & portulacę condíti, ceraſia cõdîta, oxyacantha condîta, & ribes condîtum, aut ſiquando res ipſa expoſtulat, recentia fient apozemata modò ſimplicia, modò acida, affuſis interdum herbarum ſuccis. Electaria quoque & condîta confuſis pulueribus atque conſeruis. Fotus præterea ſiquid emolliendũ aut calfaciendum eſt, & epithema ſi refrigerãdum ex aquis ſtillatitiis endiuiæ, portulacæ, abſinthij, plantaginis, & roſarum paribus

portionibus & aceti parte octaua, in quibus trium santalorum, rosarum, lupinorum & trochiscorum è caphura pulueres conuenienti dosi soluti sint. Illitus quoque & vnguenta ex his quæ ipsi quoque ventriculo accommodauimus.

Quæ lieni conueniunt. CAP. XXIIII.

APTA lieni medicamenta ea sunt quæ suauitate quadam terrenum illius humorē vel emolliunt, vel quodammodo colliquant, detergunt & attenuant, sine adstrictione conspicua, vt deinde obstructione soluta facilius excidat in aluum. Horum quædam moderatè frigida sunt & humida, quæ exuperanti bili retorridæ conueniunt, vt viola, buglossum vtrumq;, succus malorum fragrantium. Plurima verò moderatè calida sunt & tenuium partium, vt crassam fæculentámque melancholiam attenuent atque dissipent: qualia hæc sunt. Lupus salictarius seu lupulus, lienis obstructiones expedit eúmque expurgat. Cassutha peculiariter lienem obstructione liberat, arquatúmque nigrum pellit. Scolopendrium seu asplenum & ceterachum, proprietate lienem expurgat absumitque. Raphanus lienem extenuat & obstructione liberat, iecori etiā prodest. Radix apij lienem expurgat, & obstructione liberat, eiúsque tumores dissoluit. Cortex thamaricis peculiariter lienem expurgat, obstructionibus liberat absumitque & icterum sanat. Capparis radicis cortice imprimis, dein fructu & cauliculis tum decoctis in oxymelite tum pulueratis spleni scirrhoso eximiè benefacit, atque frequenti vsu lentos crassosque humores exterget & incidit, tandémque per vrinas & per aluum exigit. Agnus calidus siccus tertio gradu, flore & semine insignis, aperit, extenuat, flatus discutit, duritiem & obstructionem lienis dissoluit: sed genitale semen absumit, & libidinem extinguit. Chamædrys lienem validè adeò expurgat, vt ipsum absumere credatur. Acori veri radix in vsu est, quæ galanga maior dicitur: calfacit & siccat tertio ordine, gustu acris est & modicè amara, odore nō iniucunda, tenuiū partium, detergit & extenuat: lienes induratos resoluit atque comminuit, duritias & collectiones omnes sanat decocto huius fouentibus. Scylla calida sicca ordine tertio, summè incidit & resoluit, duritias lienis col-
lectionés-

lectionésque discutit,& obstructiones validè expedit: quartanam & icterum sanat.

Lapathum digerente detergentéque facultate prędituum, lienem ex aceto sumptum iuuat, ex vino coctum sumptúmque regio morbo prodest, lepras impetiginésque sanat.

Rubiæ semen ex oxymelite potum lienem absumit. Idipsum præstat & peucedanum & raphanus & iris similiter ex aceto aut oxymelite pota. Aristolochia multò validius lienem obstructione liberat, laterisque doloribus auxiliatur, putrescentia sanat, & sordida expurgat. Cancamum vulgo gummi lacca, obesos extenuat, concretúmque lienem dissoluit. Horum quædam etiam foris admota, sed maximè quæ deinceps sunt lienem plurimum expediunt.

Ruta tum sumpta tum admota ex aceto cataplasmatis vice lienis obstructiones duritiásque tollit. Nasturtiũ præsertimque semen eius cum melle illitum lienem extenuat & comminuit.

Struthium duritiem quoque lienis soluit. Vrtica cum cerato imposita concretum conduratúmque lienem colliquat. Sinapi calidum siccúmque quarto recessu, lienis tumores omnisque generis dolores ex alto in summa trahit.

Centaurium minus calidum primo ordine, siccum tertio, summè amarum & subadstringens, validéque abstergens, optimum est ad lienis & iecoris obstructiones soluendas: sed & lienem induratum foris impositum sanat. Asarum calidum siccum tertio ordine, tenuium partium, hepatis & splenis obstructiones reserat, eorúmque duritias dissoluit, icterum sanat, febribus diuturnis auxilio est: valet foliis sed radice efficacissimum.

Cyclaminus calidus siccus tertio gradu, radix in vsu est. Incidit, terget, aperit, digerit, resoluitque. Lienis durities & tumores fotu aut illitu persanat: tum recẽs tum aridus arquatum sistit, & biliosum sudorem ciet.

Alia ex his aptantur in eos syrupos qui tetrum bilis atræ vaporem demulcẽt, cuiusmodi sunt syrupus violarum, syrupus buglossi, syrupus è succo malorum benè olentium, & syrupus melissæ & confectio alkermes. Alia in eos qui melancholiæ reliquias ex tumente liene vel dissipant vel absumunt: quales sunt syrupus scolopendrij & fumariæ, syru-

pus è radicibus, oxymel ſcylliticum, electarium diacapparis, trochiſci è capparibus & dialacca, electarium de gemmis, electarium exhilarans, & aliæ complures compoſitiones ad cordis affectus relatæ. Ex quibus dein in rem præſentem iulepi fiunt & apozemata, electaria quoque & condita. Fortis præterea fotus ex ruta, vrtica, ſtruthio, naſturtio, centaurio minore, in quo aceti quadrans inſit. Illitus ex oleo rutaceo, oleo de capparibus, oleo amygdalarum amararum, oleo liliorum lotis aceto ſcyllitico cum cera: quibus ſi ſextans adiectus ſit puluerum iridis, aſari & cyclamini, cum bdellio & ammoniaco ſolutis aceto forti, emplaſtrum efficiet lienis obſtructioni tumoriq; accommodatum. Poſſunt & aliæ formæ complures pro rei neceſſitate ex tempore præſtitui.

Renum ac veſicæ medicamenta. CAP. XXV.

QVAE leniunt & refrigerant, arenulas minimè ſinunt in calculum concreſcere, vrinæ ardorem demulcent, eámque facilius emittunt. Quæ vrinas cient tenuitate ſubſtantiæ ac ſiccitate ſanguinē attenuāt & colliquāt, ſerúmq; ſecernunt atque deducunt in renes. In hoc genere nōnulla traduntur moderatè frigida, vt pepones, melopepones, cucurbitæ, cucumeres, hordeum & gramen: ſed omnium efficaciſſima ſunt quæ in ſubſtantiæ tenuitate calida ſiccáque ſunt tertio receſſu: vt apium, petroſelinum, feniculum, daucus, phu, ſeſeli, aſarum & ſmyrnium. Quæcunque vrinas ſtrenuè cient, eadem quoque renes & vrinæ ductus abſtergendo incidendóque expurgant, & arenulas pariter exturbant, & calculos ex arenularū adhæſu leuiter concretos diſſoluunt atq; diripiunt. At verò ſolidiores veróſque calculos quæ propriè comminuere traduntur, attenuant incidúntque nullo calore nulláque ſiccitate inſigni: nimius enim calor concretum calculum magis excoquit & obdurat, obitérque quæcunque mediis viis obhæreſcunt ſuperuacanea ſecum in renes deducit, vnde vrina aliàs ſupprimitur, aliàs tenuis & pellucida præterfluit. Hoc genere ſunt limonum ſuccus, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis & perſonatæ, betonica, adiantum, aſplenum. Nonnulla etiam aſperitate

ritate sua calculi summã faciem abstergunt & attritu comminuunt: vt vitrum combustum, ouorum testæ, milium solis. Nec desunt quę id proprietate efficiant, vt lapis iudaicus. Vtraque igitur affectis renibus opitulantur: sed hæc pręcipuè. Amygdala amara & dulcia eorúmque recens oleum, zyzypha, myxaria, glycyrrhiza, gummi amygdalæ amaræ & cerasi, pistacia, strobili, caricæ, & quæcunque leniendis pulmonibus conuenire diximus, eadem renum ac vesicæ scabriciem leniunt, vrinam demulcent atque effundunt, nec arenulas in calculum coagmentari sinunt. Althææ radicis ius potum eadem confert, & vrinæ difficultati medetur, renum & vesicæ cruditates pellit: eius semen renũ calculos etiam confringit. Quatuor semina frigida minora, lactucæ, portulacæ, intybi, cichorij renum siccitatem, asperitatem ardoresque leniunt. Semen melonum & quatuor semina frigida maiora sicca sunt ad finem primi ordinis, incidunt, tergent, tenui sunt essentia præsertim arefacta & contrita: hinc vrinas adeo mouent, vt renibus arenis aut calculo pressis non mediocriter prosint. Halicacabi rubentes fructus tenuandi & abstergendi vi renes validè expurgant & vrinam pellunt. Fraga quoq; chamæbati Idæi fructus, renum & vesicæ sordes & arenulas eluunt, detritósque calculos excludunt, præcipuè autem ab his aqua stillaticia.

Plantago vtraque semine aut folio arefacto, renum obstructiones tollit, ídque abstergendi quadam & tenuandi facultate qua præter cæteras pollet.

Adiantum omne vrinas ac menses mouet, renesque validè adeò expurgat, vt calculos minuere credatur. Helxine subfrigida, abstergit, leuiterque constringit, calculo tamen & vrinæ difficultati succurrit. Graminis radix moderatè frigida & sicca, tenuiúmque partium, vrinæ difficultatibus medetur & calculosa vesicæ rudimenta comminuit, quod & eius semen præstat. Asparagi radix trita & ex vino pota vrinam ciet, renes infarctu liberat, calculos exturbat, nephriticis auxiliatur: neque credi par est longo eius vsu vesicam exulcerari, semen genitale auget, venerémque stimulat. Ruscus tum radice subamara, tum foliis & baccis ex vino potis vrinam ciet, vesicæ calculos deterit, stillicidio vrinæ medetur, mensesque mouet & morbum regium

ſanat. Eryngij radix calore temperata, non modicè ſicca, pota colicis medetur, calculos, ſtillicidia, difficultates vrinæ & renum vitia ſanat. Chamæmelum potu & inſeſſu calculos vrináſque pellit.

Quæ verò ſubiiciuntur quòd calidiora acrioraque ſint, ad ea ipſa veſicæ renúmque vitia efficaciora comprobantur. Cicer omne calidum ſiccum ordine primo, incidendi abſtergendique facultate præditum, obſtructiones tollit, vrinam mouet & renes expurgat, renum & veſicę calculos exterit: ſed nigrum & paruum validiſſimè, ab hoc deinde rubrum. Terebinthina calfacit, mollit, diſcutit, terget, expurgat, viſcerum omnium maximéque renum obſtructiones tollit, & anguſtos meatus aperit, vrinam ciet, putredinem cohibet. Pimpinélla calida ſicca ordine ſecundo, ex vino pota calculos terit, & ſtranguriam decocta iuuat. Saxi fraga calida & ſicca, eadem ſed multò efficacius confert.

Crithmum vulgo creta marina calida ſicca tertij ordinis initio, dyſuriæ & regio morbo opitulatur, renúmq; calculos confringit.

Lithoſpermum vulgo milium ſolis, ſemine ex vino poto calculos cõminuit, vrinas pellit, ſtranguriámq; diſcutit. Siſymbrium aquaticum & Sion excalfaciunt, tenuiũ ſunt partium & ſapore acri, ea cruda coctáque potenter vrinas mouent, calculosq; diſſoluere atq; excernere traduntur.

Vrtica calida ſicca receſſu tertio, tenuium partium & acris, tanta abſterſione valet vt ventrem ſubducat, renes infarctu expediat calculosque terat. Anonis calida ad finem ſecundi, attenuando tergendóque vrinas ducit, calculósque confringit, radicis cortex præcipuè vtilis, deinde eius cauliculi, qui antequam ſpinis muniantur ſale conditi gratiſſimi ſunt. Petroſelinum vulgare, Plinio apium ſatiuum, Græcis ſelinum, calidum ordine ſecundo, ſiccum tertio, folijs, ſemine & radice obſtructiones tollit, vrinam ciet, renes & veſicam abſtergit, eorúmque calculos comminuit: eadem foris tum fotu tum inſeſſu confert. Feniculi radix & comæ renum & veſicæ vitia expurgant, vrinam mouent tum ſumptæ tum admotæ. Smyrnium quod & libyſticum, radice vrinæ difficultati medetur: ſemen etiam renum & veſicæ vitiis confert, cætera præſtat quæ apium & petroſelinum.

linum. Raphanus vterq; calidus tertio, ficcus fecundo, tum radice tum femine renes expurgat, vrinam ciet, calculos comminuit & exturbat. Apiũ faxatile quod petrofelinum macedonicum, calidum ficcumque tertio receffu, radice præfertimq; femine vrinam ducit, renum & veficæ doloribus potum fuccurrit. Daucus femine primùm, deinde radice calfacit & exiccat, vrinam vehemẽter pellit vt etiam calculos excludat. Sefeli maffilienfe daucum viribus æmulatur. Perfonata quæ bardana, radice & femine vrinas pellit, renes infarctu liberat, arenulas calculosq; excutit. Pæoniæ radix acris & fubamara, ex vino pota renum & veficæ dolores lenit, feminis grana fumpta calculorum rudimenta pueris eximunt. Tribulus vterque præfertímque fyluestris, poto femine renes purgat, calculofisque medetur. Spartum geniſta appellatum, fecunda claffe calidorum & ficcorum, incidendi extenuandíque viribus præditum femine præfertim vrinas ducit, & tum veficæ tum renum calculos comminuit.

Iuniperi fructus calidus tertio, ficcus primo, ſtomacho vtilis eſt, renes deterget, & vrinam pellit: fed caput tentat.

Lauri baccæ & folia tũ fotu tum infeffu veficæ conferunt affectibus: radicis cortex renes expurgat & calculos rumpit, fed conceptus enecare traditur. Calamus odoratus vrinam mouet, renum vitiis & ſtranguriæ commodè opitulatur. Cyperus radice infignis quæ calida & ficca, citra acrimoniã incidit, calculo vexatis congruit, & vrinam mouet.

Cardamomum ex vino fumptum affectis renibus & dyfuriæ medetur. Periclymenum quod eſt inuolucrum maius, & caprifolium officinis, vehemẽter calidum & ficcum, tum fructu tum folio vrinam mouet, calculos pellit, & fi plufculum bibatur cruorem profundit.

Præcipuæ ex his comparatæ compofitiones funt, fyrupus capillorum veneris, fyrupus de limonibus, fyrupus althææ, fyrupus raphani, electarium diafpermaton, & electarium λίθου τρίβον. At verò in rem præfentem varia ex his apozemata decernuntur, alia quæ leniãt & laxent, alia quæ expurgent deturbéntque arenulas aut calculos: quibus interdum oxymeli fcylliticum vtiliter affunditur. Pulueres quoque & electaria & condita his formulis quæ fuprà funt

expositæ. Fotus quoq; & insessus tum ad compescendos nephriticos dolores tum ad comminuēdos calculos, ex radicib' althçæ, raphani, petroselini macedonici, feniculi, eryngij & bardanæ, cum malua, parietaria, berula, chamæmelo, betonica, nasturtio, pimpinella & origano, lauro & iunipero. Ex quorū deinde magmate, addito polline seminis althçæ, lini & fenigræci, seseleos & dauci cū axungia cuniculi & anseris cataplasma concinnādum est. Illitus præterea ex oleo liliorum, chamęmelino, laurino, nardino, è scorpionibus & terebinthino. Nonnulla etiam in clysteres induntur, qui eductis primùm fecibus summè sint profuturi.

Vteri medicamenta. CAP. XXVI.

QVAE vtero conferre traduntur, alia immodicum eius fluorem sistunt, alia suppressum mouent, alia humorum colluuiem eluunt expurgantq; vterum, alia corroborant. Quæ mensium fluorē sistunt ferè frigida sunt omnia, genitale semē extinguunt, sedántq; veneris impetus & vteri strangulatus cōpescunt: nec frigidis aliter iuuatur vterus. Nymphæa quæ præsertim candidam radicem habet, muliebri pfluuio medetur, veneris insomnia cohibet, & semen genitale extinguit. Cytinus & balaustium refrigerant siccantq; gradu secundo, adstringendi vim habent, menses aliásq; vuluæ fluxiones cohibent. Rhois semen obsoniis inspersum pro sale, & decoctū potui datū menstruas mulierū purgationes & alba earū profluuia retardat. Idem ramusculorum rubi decoctū præstat multóq; efficacius eius foliorū & cauliculorū succus expressus & sole siccatus. Cornu cerui vstum & lotum, & ebur in tenuissimā scobem redactum fœminis fluxione vuluæ laborantibus magnoperè prosunt è conuenienti liquore hausta. Portulaca mulierum purgationes sistit, venerísque impetus & insomnia sedat. Plantago refrigerat densatq;, hinc sanguinis eruptiones omnes cohibet, atque vt alui profluuia ita & vuluæ fluxiones compescit, & aduersus vteri strangulationes ex lana subiicitur.

Semperuiuum vtrumque refrigerat gradu tertio & moderatè siccat, muliebres fluxiones sistit & veneris ludibria strangulatúsq; retundit.

Quæ-

Quæcunque autem menses mouent, calida ferè sunt recessu tertio, nectamen vehementer siccant, eiusmodi sunt amara & acria, quorum tanta vis est, vt in distantissima saluis viribus penetrare possint, & venarum ora reserare, crassa extenuare & lenta detergere: atque etiam cum mensibus pleraque peculiari dote alias quoque vteri sordes & illuuies expurgare. Nec pauca ex his cõceptus secundásq; pellunt, aut etiam fœtus enecant. Chamęmelum calidum siccúmque primo recessu, tenuium partium, anodyna digerendíque facultate prędιtum, potu & insessione menses & fœtus euocat, vteri duritias & flatus dissoluit. Betonica vterum expurgat, & nihilominus corroborat & conceptum retinet: vtilis prægnantibus, quibus alba sordidáque illuuies ex vtero manat. Laurus calfacit & emollit eiusque decoctum in muliebres insessus additur, & vuluæ sordes vel pręgnanti tutò eluit. Parthenium decoctum ad vuluæ duritiem & strangulatum insessu prodest. Lilium radice, foliis & floribus vtile, assum & ex rosaceo tusum subditúmq; vuluam emollit, & blandè expurgat. Trifolium odoratum calidum siccumq. ordine tertio, semen & folia ex aqua pota vuluæ strangulatui succurrunt. Pęoniæ radix eiúsque grana nigra vuluæ strangulatui & vteri doloribus ex vino pota medentur. Quæ validius menses cient aut vterum expurgant, minimè tuta sunt prægnanti, quòd pleraque solutis acetabulis conceptum eiiciant, quædam etiam seu sumpta seu admota interimant. Sampsuchus menses ducit tum sumptus tum in pesso subditus. Ocimum sumptum in acetariis vterum expurgat, veneremq; stimulat. Origanum attenuans aperiensq; menses euocat. Melissophyllum secunda classe calidorum, prima siccorum, ad menses educendos tum potu tum insessu vtile & ad concipiendum iuuat.

Prassium mulieribus quæ non purgantur, menstrua & à partu secundas pellit, difficilè parturientibus salutare. Scordium menses ducit, & fotu potúve partum accelerat.

Baccharis odorata, radice subdita partum educit. Artemisiæ species duæ calidæ secundo, siccæ primo, tenuiũ partium, sumptæ aut in vteri fomenta vel insessus accommodatæ, menses ducunt, secundas fœtúsque extrahunt, vteri præclusioni conferunt: earum quoque succus cum myrrha

ſubactus & admotus, elicit quæcunq; concluduntur in vtero. Pulegium calfacit ſiccatque ordine tertio, potum extenuando menſes, ſecundas fœtusq; pellit, tumores, duritias & vteri conuerſiones inſeſſu tollit. Cyperi radix refrigeratæ & præcluſæ vuluæ fotu aux. liatur, menſesq; euocat. Phu valeriana dicta, calida ſiccaque ordine ſecundo, menſes fotu ducit & vrinas. Rubiæ maioris radix ſemenq; menſes, ſecundas, fœtusq; ſubditum trahit, ſumptúmq; pellit.

Polium montanum cui teucrio nomen eſt, menſes & à partu ſecundas, mortuúmque fœtum ſumptum eiicit. Seſeli cum ſemine tũ radice vteri ſtrangulatui medetur: menſes & fœtum vtero excludit. Dauci ſemen efficax adeò promouendis menſibus, vt etiam ſecundas fœtusque pellat, & ſtrangulatus ſumptum ſedet.

Ruta incidit & digerit, menſtrua ducit, flatulentos vteri tumores diſcutit ex oleo cocta & infuſa, & vuluæ ſtrangulatu liberat: cum melle trita & obſcœnis partibus inducta, veneris appetentiam & ſemen extinguit. Calaminthe calida ſiccáque tertio receſſu, acris & modicè amara, vehementer incidit & abſtergit, menſes validè adeò ciet: vt & conceptum ſeu pota ſeu admota interimat & eiiciat. Sabina tertio eſt gradu calidorum & ſiccorum, acris & validè digerens, menſes ſi quid aliud prouocat, fœtum etiam viuentem enecat & mortuum eiicit. Dictamni radix tum pota tum vel ſuffitu vel peſſo excepta, mortuos iam fœtus educit, & ſolo guſtu partus accelerat. Ariſtolochia vtraque menſes, ſecundas, & fœtus cum myrrha & pipere pota pellit: ſubdita eadem præſtat, & vteri ſordes expurgat. Gentianæ radix ſumpta extenuat, abſtergit, purgat & obſtructione liberat, nec modò ſumpta ſed & ſubiecta menſes, fœtus & ſecundas excludit. Iridis radix fotu mollit aperítque locos, & muliebria trahit, & glandis modo cum melle appoſita fœtus euocat. Atari radix ſubdita menſes conceptusque trahit. Smyrnium radice, herba aut ſemine ſumptum, aut etiam feruefactum ſubditúmque menſes ſecundasque pellit, & abortum facit. Myrrha calida ſiccáque ordine ſecundo, tenuis & validè detergens, vuluam emollit, & præcluſam aperit, menſes & partus celeriter extrahit, præſertim quæ ſtacte appellatur. Styrax & bdellium myrrhæ
vires

vires imitantur. Caſtorium cum pulegio potum menſes, partus & ſecundas eiicit. Sagapenum ex hydromelite ſumptum, menſes potenter ciet, ſed fœtum exanimat. Galbanum non ſumptum modò, ſed & admotum menſes partúſque euocat. Oppopanax vteri tumores duritiasq; appoſitũ ſoluit, menſes trahit, ſed fœtum enecat.

Eorum quæ corroborando vtero deſignantur, alia eum ipſum firmant conceptúmq; continent, alia moderato calorę fouent & manantem illuuiem exorbent, amara quadamtenus & odorata vt ſimul aperiant & calorẽ ſuſcitent, odorisq; ſuauitate vterum oblectent. Prioris generis ſunt.

Biſtorta officinis appellata, frigida ſiccáque moderatè & adſtringens, menſtrua ſiſtit, vterũ corroborat, conceptúmque retinet ac fouet tum admota radice tum ſumpta cum nuce moſchata & caryophyllis.

Corallium tum ſumptum tum ſubditum mẽſes cohibet, vterum conceptumque corroborat. Coſtus impurum vterum expurgat tum fotu tum ſuffitu, & ad concipiendum iuuat. Betonica eadem vt ſuprà dixi confert, fœtúmque recreat.

Caryophyllum tum ſumptum ex vino odorato tum ſubditum, vteri ſtrangulatũ lenit, & vterum fœtúmq; recreat. Nux moſchata & macer eaſdem quoq; vires obtinent.

Nardus ſeu ſpica nardi impura vuluę profluuia ſaniemq; ſubdita abſorbet, conceptúmq; ſuffitu adiuuat. Styrax ſuffitu quoq; vterũ expurgat, exiccat & corroborat, vteri ſtrangulatum compeſcit, & ad concipiendum præparat.

Succinum ſuffitu potúque vterum ſiccat, prauos humores in eo gigni prohibet, corroborat, & ad concipiendum iuuat. Melanthium ſuffitu menſes ob craſſitiem lentorémq; ſuppreſſos educit, vterum excalfacit, exiccat & corroborat. Calamus odoratus tum potu tum appoſitu aut ſuffitu menſes euocat, vterum ſiccat & recreat. Benioin liquor creditur cyrenaicus, calidus ſummè tenuis & halitu digerens, vteri fluxiones ſuffitu vel peſſo exorbet, ipſumque vt & partes omnes neruoſas corroborat. Moſchus tum ſumptus tum peſſo ſubditus, vteri ſtrangulatum tollit, venerem proritat, vterum odore recreat, ſiccat & corroborat, concipiendique ſpem auget. Ambar quoque præfoca-

tionem arcet atque sistit, & tum sumptum tum subditum omnia quæ moschus validè confert.

Compositiones verò ad vteri refrigerationem & ad immodicos menses cohibendos hæ extant. Syrupus è portulaca, syrupus è succo oxalidis, syrupus myrtinus, aqua plantaginis aut portulacæ diluti: trochisci spodij, trochisci terræ lemniæ, trochisci succini: oleum rosarũ, nymphææ & myrtinum, vnguentum Comitis.

Ex tempore autem decernetur iulep rosatum, & ex aquis stillaticiis myrti, plantaginis & oxalidis, adiecto succo vel oxyacanthæ vel cydoniorum. Pulueres quoque & electaria aut condîta ex corallio, lapide hæmatite, margaritis, cornu cerui vsto & succino, addito saccharo rosato aut conserua rosarum, aut alia quauis adstringente. Emplastrum quoque quod habet boli armenæ lotæ in aceto ℥ iij. terræ lemniæ similiter lotæ ℥ ij. sanguinis draconis, masticхes an. ℥ j. nucum cupressi, gallarum, rosarum, balaustiorum tritorum an. ℥ ß. ceræ & vnguenti comitis an. quantũ satis est ad corporanda in emplastri formam. Vel farinæ fabarum dilutæ mucilagine gummi arabici vel tragacanthæ quantum satis est ad excipienda & vincienda & cogenda omnia in emplastri consistentiam: quod lumbis & pubi inducetur. Ex eadem quoque materia pessi subdentur vel iniectiones. Ad mouendos porrò menses & ad expurgandum vterum extant syrupus capillorum veneris, syrupus hyssopi, syrupus artemisiæ, electarium diacalaminthes tum simplex tum compositum, trochisci è myrrha qui etiã secundas pellunt, & pilullę sagapeni, quibus etiam vis inest mortuum fœtum excludendi. Harum exemplo aliæ quoque formulæ re vrgente præscribẽtur tum sumendæ tum admouendæ: vt fotus huiusmodi. ℞. Chamæmeli, sampsuchi, ocimi, pulegij, origani, prassij, calaminthæ, artemisiæ, melissophylli, parthenij, abrotani, absinthij an. m. ij. coquantur in aqua quæ satis sit ad fotum vel insessum, vel iniectionem. Eadem aptari poterũt in pessos, quos etiã vtiliter ex radice dictamni, aristolochiæ, gentianæ, ex myrrha, styrace & aloe, terebinthina exceptis concinnare liceat.

Ad vterum verò corroborandum & ad iuuandam cōcoctionem extant electarium de gemmis, electarium aromaticum,

maticum, electarium diasatyrion, satyrium conditum & eryngium conditum. Suffitus quoq; decernetur qui habeat melanthij seminis ℥ ß. styracis calaminthæ, succini, schœnanthi, calami odorati, spicę nardi an. ʒ iij rosarum rubrarum ʒ ij. fiat puluis ad suffitum. Aut pessus: ℞. Liquoris cyrenaici, iridis, rosarum rubrarum an. ℥ ß. zibeti, ambaris an. g̃ iiij. moschi g̃ ij. fiat puluis qui syndone exceptus in balanos aut pessos aptetur.

Quæ arthritidi & externis quibusdam affectibus medicamenta conferunt. CAP. XXVII.

EXTERNI affectus qui in vnamquampiam particulam siue cum vlcere siue citra vlcus incidunt, peculiaria habent libro proximo tradenda remedia. Qui verò in plures partes inuadunt, vt arthritis, paralysis, tremor, artuum dolores & qui ex vniuersa fluxione orti fuerint, huc cõmodè referri possunt. Per hos igitur affectus cùm iam satis purgatum corpus & fluxio cohibita fuerit, si humorum reliquiæ sumendis digerendæ dissipandæque videbuntur, in id apta erunt simplicia quæ ad cerebri affectus suprà attulimus: quandoquidem neruorum eadem atque cerebri est ratio. Propriè verò & peculiariter ad artuum dolores hæc commendantur: Helenij radix & iridis, chamæpytis, verbascula duo, calaminthe, acori radix, centaurium minus, hermodactylus, in apozemata aliásve compositiones aptanda: de quibus mox sigillatim dicam. Cæterùm præcipua ad horum malorũ curationem topicorum vis est, quorũ alia statim initio ardorem si quis inest extinguunt & fluxiones arcent, nec tamen humores in partem inflammatã altius impingunt: alia dolorem qui citra inflammationẽ fuerit compescunt: alia dolore sedato impactum humorem attenuãt, digerunt dissipantque ne tempore obdurescens concrescat in tophum. Quum igitur chiragræ aut podagræ initio dolor ardorque articulos obsidet, hæc ex vsu erunt. Aquæ stillaticiæ rosarum, plantaginis & solani, quibus aceti sextans aut quadrans affundatur. id enim fotu calido inflammationes sedat reprimitque fluxiones, & collectas quodammodo discutit, arthriticis & podagricis accommodum. In eius

℔ j. si caphuræ ʒ j. aut ʒ j. ß. soluatur, cæteros articulorum cruciatus qui etiam altè demersi sunt compescit.

Psylbj semen maceratum mucilaginem edit, ad omnes inflammationes sed propriè ad articulorum calidos dolores in primis salutarem. Cotonei mali & althææ semina mucilagines quoque reddunt non minus efficaces, si præsertim ex aqua solani aut plantaginis elicitæ fuerint. Hyoscyami folia recentia aut per se aut cum polenta calidas acrésque fluxiones sistunt, omnesque dolores mitigant, & medicamentis in id compositis commodè miscentur. Cicutæ folia atq; semen arefactusq; succus omnem dolorem sedãt qui præsertim ex inflammatione ortus fuerit. Eadem quoq; vis semperuiuo vtriq; & mandragoræ: quibus si dolor intolerabilis non facilè finiri potest, opij momentũ addetur, quod sensus torpore inducto in calidis præsertim affectibus dolores omnes sedat atq; consopit.

Anodyna quæ dolores quacunq; ex causa ortos demulcet. Lac vaccinum acres fluxiones partiumq; omnium inflammationes fotu mitigat: quod & polentæ forma permistis anodynis euidentius pręstat. Stercus vaccinum cùm pręsertim depascuntur herbas impositum, emollit & resoluit, ardores doloresque mitigat, vesparum ictus sanat & addito aceto tumores digerit. OEsypus calfacit & emollit, paulumq; digerit, dolores quacunq; ex causa compescit: quod & lana succida eo imbuta præstat. Thus calidum ordine secundo, siccum primo, anodynum quoq; est, & ex oui candido subactum impositumq; omnem dolorem lenit.

Dolorum autem humorumq; reliquias hæc imposita digerunt & euocant. Verbascula duo quæ paralysis & arthriticæ herbæ vocantur, calida & sicca, manifestè adstringunt atq; digerunt, foliaq; tusa vtiliter imponuntur articulorum doloribus & paralysi.

Chamępitys quæ iua arthritica, citra insignem calorem aut acrimoniam latentes in alto & in flaccidis partibus humores imposita absorbet & exiccat, partesque firmando roborat. Calamintha triplex, affecto articulo inducta totum excalfacit, humoremque ex alto euocat, ischiadicis familiaris. Nasturtij quemadmodum & vrticæ semen adurentis particeps est facultatis, & idcirco fixos peruicacesq;

coxen-

coxendicis dolores euellit. Helenij radix frigidos diuturnósque partium affectus sanat, & coxendicum dolores & articulos humore nimio luxatos. Centaurij minoris decoctì ius clystere sæpe infusum ischiadicis mirificum auxilium præstat, humorem enim elicit doloremque leuat. Succus verò epotus, aut etiam herba ipsa ex hydromelite decocta, peculiariter neruorum vitiis succurrit:& cum oleo partibus contusis emplastri modo imposita præsentissimo est auxilio. Hermodactylus pituitam crassam ex articulis trahit & expurgat, podagræ & arthritidi confert tum sumptus tum admotus in cataplasmate. Oppopanax ischiadicis inductum & podagricis opitulatur. Bdellium calfacit, emollit, discutitq; duritias,& neruorum nodos.

Ammoniacum calfacit & inter emollientia principatum obtinet, articulorum tophos dissoluit, & induratos lienes sanat, arthriticos & podagricos iuuat. Sagapenum calidũ tenuiumque partium, paralyticis & conuulsis confert, articulorum nodulos dissoluit. Galbanum mollit ac digerit, eadem quæ sagapenum confert. Castorium tenuium partium & calidum, neruis accommodatum, contumaces & scirrhosos eorum affectus sanat, potum illitúmve prodest tremori, conuulsioni & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium omnium calidissimum, caustice & vrentis facultatis, tenuium partium: crassos & lentos humores quocunq; sint loco incidendo digerit: aurium sonitum & dolorem tollit, coxendicos & paralyticos iuuat.

Non paucæ ab his compositiones deducuntur, aliæ leniter refrigerantes, alię anodynæ, aliæ dissipantes & exiccantes, quæ quoniã externæ sunt in proximum librum aptè referuntur: ex tempore verò hę facilè apparari possunt. Fotus per oxycratum comparatum ex aquis stillaticiis vel succis solani, plãtaginis & rosarum, vel etiam hyoscyami si dolor vehementer excruciet: in quibus quadrans aut sextans insit aceti. Aut si dolor altè sit demersus vt in humeri, cubiti, aut coxendicis articulo, caphurę etiam nonnihil insit, in singulis quippe libris binæ drachmæ. Ad hæc mucilago seminis cydoniorum ex aqua solani inducta, aut è semine psyllij, aut vtraque simul hoc ferè modo, ♃. Aquę stillaticiæ plantaginis & solani an. ℥ iij. in quibus macerari finito super

cineres calidos ſeminis cydoniorũ & pſyllij an. ℥ ß. extrahatur mucilago quę tepida inducatur locis dolentibus, obducaturque ſtupa canabina, aut linteo oxycrato tepido imbuto. Herbæ quoq; ex oxycrato in cataplaſma coquuntur ſine oleo, ſine adipe. Nihil enim pingue inflammatis partibus imponendum: quanquam hac in re non parum confert vnguentum populeum in aceto lotũ. Ardore ſedato quum doloris immanitas repreſſa fuerit, cataplaſma anodynum ex medulla panis in pultis formam fiet hoc modo. ℞ medullæ panis ℔. j. ſenſim ex lacte coquatur dum craſſeſcat, aſperſo puluere qui habeat florum chamæmeli & meliloti an. ℥ j. roſarum rubrarum, ſaluiæ an. ℥ ß. croci ʒ ij. nonnunquam & oleum inditur chamęmeli vel liliorum. In id quoque illit⁹ cõueniet qui habeat mucilaginis ſeminis althęæ, lini & fenigræci depromptæ ex aqua chamæmeli ℥ j ß. olei liliorum, chamæmeli & violarum an. ℥ ß. axungiæ anſeris ʒ vj. croci ℈ ij. ceræ quod ſatis eſt ad illitum.

Doloris demum impactam materiam antequam obdureſcat digerunt, emplaſtrum è mucilaginibus, è meliloto, & oxycroceum: ſed validè quod habet gummi pini, picis nigræ an. ℥ ij. ceræ, axungiæ an. ℥ j. thuris, hermodactylorum, radicis iridis, ſulphuris non extincti an. ℥ ß. olei irini quantum ſatis fuerit ad concorporandum in emplaſtri formam. Locis compactioribus præſertim coxendici ex cæteris gummis validiora inducuntur, ſinapiſmus quoque & alia proximo libro tradenda.

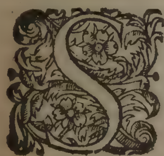
METHODI MEDENDI LIBRI QVINTI FINIS.

METHO-

METHODI MEDENDI, LIBER VI.

DE EXTERNORVM MEDICAMENTORVM MATERIA.

PRÆFATIO.

SVMMAS externorum medicamẽtorum facultates tot omninò ſtatuendas eſſe, quot & ſumma externorum affectuum genera, medendi lex methodúſque demonſtrat: ipſamq; eorum materiam in quam nunc incumbo in quaſdam facultatum claſſes digerendam, quæ affectibus ex aduerſo contrariæ ſunt. Harum quidem aliæ calidis affectibus fluxionibusque ſuccurrunt, quales ſunt refrigerans, repellens, emplaſtica ſeu infarciens, anodyna, narcotica. Aliæ tumoribus affectibusque frigidis, vt rarefaciens, emolliens, attenuans, abſumens vel exiccans, attrahens atq; reſoluens. Aliæ abſceſſibus & vlceribus, vt ſuppuratoria vis, ſarcotica, agglutinans, detergens ſeu expurgans. Aliæ contrà, ſoluendæ cuti & aperiendæ conueniunt, vt veſicans, cathæretica, ſeptica, eſcharotica & cauſtica. De his igitur déque earum contrariis ſigillatim tradendum, & quas vnaquæq; facultas alias de ſe particulatim vires proferat.

Refrigerantia medicamenta. CAP. I.

EORVM quæ refrigerant vt varij ordines, ita & effectus quoque varij ſunt, alia ſimplices inflammationes demulcent, alia eryſipelata, alia herpetes, carbunculos & ignẽ ſacrum: quæ hac ita ſerie ſubiunximus à lenioribus exorſi. Leniora ea ſunt quæ ad interiorum quoque æſtum tutò ſumuntur, vt lactuca tum ſatiua tum ſylueſtris, portulaca, in-

tybi genera quatuor, helxine, hieracium: calidas enim phlegmonas & lenia erysipelata compescunt: sed hęc potétius.

Lenticula palustris frigida & humida ordine secũdo, collectionibus calidis, podagris & igni sacro commodè illinitur cum polenta. Vmbilicus veneris humidus ac frigidus, obscurè adstringentem & leuiter amaram obtinet facultatem, qua phlegmonas erysipelatosas, & erysipelata phlegmonosa persanat, & omnibus partibus excalfactis in cataplasma commodissimè aptatur. Psyllium secundo ordine frigidũ, semine in primis efficax, prodest erysipelatis, fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto aut posca, eius mucilago vtiliter illinitur cuicunque dolori & collectioni inflammationíque: siquidem egregiè adeò refrigerat, vt si in aquam feruentem coniecta fuerit, ea protinus deferuescat. Hyoscyamus albus tertio ordine refrigerat. succus ex tenero semine, foliis caulibusque expressus, collyriis dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidásque fluxiones: cum farina aut polenta contra oculorum, pedum, aliarumque partium inflammationes. semen eadem tritum potest additum cataplasmatis doloré leuantibus, folia ad eadẽ tum per se tum cum polenta vlurpantur. Papauer satiuum ordine quarto frigidum, eius capita trita & cum polenta cataplasmatis mista inflammationibus & ignibus sacris medentur. Capitis ardores cum rosaceo, oculorum inflammationes cum oui candido & croco mitigat. Nigrum frigidius est albo, cuius succus est vocatum opium, ad omnia longè efficacissimum. Caphura frigida sicca gradu tertio, lachryma indicæ arboris, tenuium partiũ, acris & odora: repellit & facilè penetrat, phlegmonas & erysipelata refrigerando mirè iuuat, ad gonorrhœã & albas vuluæ fluxiones efficax, cum succino è conuenienti liquore hausta.

Hæc igitur simplices inflammationes quæ præsertim è feruidiore sanguine profectæ sint, vt phlegmonas, erysipelata & artuum dolores persanant. Quæ verò deinceps erunt, quoniam præterea austeritatem quandam & adstrictionem obtinent, ardentes biliosásque eruptiones extinguunt, herpetas, epinyctidas, carbunculos & ignẽ sacrum.

Portulaca recessu tertio frigida humidaq; secũdo, ęstuantibus

tibus auxiliatur, & calfacta omnia egregiè refrigerat: quódque austeritatis & adstrictionis cuiusdam sit particeps, fluxiones omnes reprimit, biliosas eruptiones vt herpetes, impetigines, ignemque sacrum retundit. Polygonum portulacæ vires æmulatur, collectionibus feruidis ignibusque sacris auxiliatur. Plantago exiccat & adstringit, pariterque refrigerat ordine secundo. Hinc eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidásq; cohibet, ambusta & inflammationes demulcet.

Ligustri folia astrictoria vi feruidis inflammationibus & carbunculis illita prosunt, & commãducata oris vlceribus medentur, & eorundem decocto ambusta vtiliter fouentur. Solanum hortense refrigerat & adstringit ordine secundo, ad inflammata & omnia quæ refrigerari & adstringi postulant, & ad fluxiones acres mirè conducit: ignibus sacris & herpetibus folia cum polenta inducuntur. Somnificum verò multò magis refrigerat, vt penè ad papaueris vires accedat, nec nisi foris illini aut aliter admoueri innoxiè possit. Cortex radicis eius vsurpari debet. Semperuiuum vtrumque ordine tertio refrigerat, desiccat verò & adstringit mediocriter, phlegmonas refrigerat, erysipelata, herpetasq; cohibet. Sed & ad nomas, oculorum inflammationes & ambusta, folia per se vel cum polenta illita conferunt. Succus per se eadem præstat fotu, aut cum rosaceo infusus. Corianum refrigerat & leuiter adstringit, erysipelatis & herpetibus medetur, epinyctidas, testium inflammationes carbunculosque cum melle sanat. Succus eius cum cerusa & aceto ardentes in summa cute inflammationes iuuat. Mandragora tertio ordine refrigerat. Radicis cortex valentissimus est, ab hoc succus è malis aut è caule collectus. Folia recentia oculorum inflammationibus, & iis quas vlcera excitarunt cum polenta inducta prosunt, articulorum dolores leniunt. Radix trita ex aceto herpetibus & ignibus sacris medetur. Acetum refrigerat & adstringit, inflammationes arcet impositum, fluxionésque reprimit, & sedem vuluamq; procidentem: ad ignem sacrum, lepras, impetigines cum aliquo conuenienti efficax est: phagedænas vlcerum nomásque fotu cohibet, item vlcera quæ serpunt, panos & pruritus. Omphacium & mali punici,

citrij limonumque succus perfectè refrigerat, & bilis acrimoniam impositus validè obtundit. Eo commodissimè vtemur contra omnes calidos & biliosos affectus, non quidem puro, ne adstrictione immodica calorem ipsorum cute densata includat, sed succo portulacæ aut semperuiui temperato: ita enim herpetas, impetigines, lepras, phagedænas nomásq; sanat.

Compositiones ab iis fiunt, oleum rosarum, oleum violarum, oleum nymphææ, oleum papaueris, hyoscyami & mandragoræ, vnguentum refrigerans & vnguentum populeum. Præter hęc verò re exigente alia præscribuntur his sanè præstantiora. Nam oleo, cerato aut vnguento moderata vis inest refrigerandi, neque quum ingens inflammatio erysipelásve summa corporis exurit, satis ea prosunt, nisi & aceti momento perfundantur: omnis quippe adeps omnéq; oleum mox vt incaluit, quasi incensum partis calorem auget, & summam cutem exulceratam exasperatámve sorde coinquinat. Multò ad refrigerandum præstantior vis inest epithemati, fomento aut cataplasmati. Epithema fit ex aquis stillaticiis rosarũ, plantaginis, solani, intybi & portulacæ. Valentius comparatur ex recentium herbarum contusarum iure, valentissimum ex earum præsertimque è solani, semperuiui, hyoscyami, papaueris & mandragoræ expressis succis, qui linamentis sint excepti. Quinetiã ex ipsæ tusæ herbæ imponuntur cataplasmatis specie. Benefacit & mucilago è seminibus althææ, cydoniorum & psyllij, aqua vel succo quodam accommodato maceratis deprompta: vix quippe vlla potest adstrictio in lenta mucilagine haberi. Debent autem in liquoris tepidi libris singulis seminum vnciæ quoque singulæ demergi, dum liquor concreuerit. Quum leuior est ardor, mucilagini permiscetur oleum quoddam refrigerans linimenti forma. ℞ ceræ albæ liquefactæ ℥ j. in quam dissolue oleorum violarum & papaueris lotorum aqua solani frigida an. ℥ j. mucilaginis seminis cydoniorum & psyllij extractæ in aquis vel succis solani & plantaginis ℥ ij. fiat illitus, huic addi potest caphurę ℈ ß. Mirè iuuat cataplasma ex refrigerantium succis, & hordei expurgati farina, quæ sine igne agitantur, & ea temperatione permiscentur dum polentæ aut pulticulę nanciscãtur

-tur crassitiem. additur vtiliter caphura: adduntur quoq; sub permistionis finem interdũ mucilagines, rarius olea. Quæ igne permista coquuntur, melius quidem coëunt ac firmiùs cohærent, sed minùs refrigerant. Omnia porrò in vehementi ardore & æstuoso cœlo frigida inducentur, atq; etiã interdũ arte refrigerata, & protinus vt partis feruore acriùs incalescunt arescũntve, commutantur, quod subinde fit, dum represso ardore atque dolore pars liuescere incipiat. consistendum enim tum est, ne pariter extincto insito calore pars gangręna vel sphacelo pereat. Hyeme verò atque mitiore inflammatione tepida etiam subinde admota iuuant. Ad herpetes verò, impetigines, phagedænas aut ignẽ sacrum, portulacæ, plantaginis aut semperuiui succis, aceti, omphacij, succi limonum aut granatorum par modus additur in fotum: aut ex his farina orobi & hordei permistis, pultis specie cataplasma existit.

Repellentia medicamenta. CAP. II.

REPELLENS medicamentum quod Gręci ἀποκρουστικὸν dicunt, id appellamus & quod influentem humorem cohibet, & quod eum ipsum aut etiam parti leuiter infixum in aduersum reiicit, estque hoc priore vehementius. Vtrumque frigoris vi perficitur, cuius natura est cohibere, comprimere, repellere & retrudere. Sed ad hos effectus validissimum id frigus est, quod in crassa terrenáque substantia consistit, qualis nimirum ea est quæ acerbo, austero, adstringentiq; sapore deprehenditur. Ea enim partis substantiam premens atque coarctans, influentem humorem remeare cogit, huic ex diametro attrahens opponitur, de quo postea sermo habendus. Vitis viniferæ folia capreolique refrigerant & adstringunt, trita & illita capitis dolores, stomachi inflammationes, & aliarum partium ardores fluxionésque sistunt. Rosa refrigerat & astringit præcipuè rubra, sed arefacta magis. Contusa & illita præcordiorum inflammationibus & sacris ignibus medetur. Succus oris vlcera, gingiuas, tonsillas & faucium ardores gargarizatu reprimit & fluxiones cohibet. Arida verò rosa vino aut aqua calente dum extabuerit macerata, ad capitis, auriũ, oculo-

rum,sedis,recti intestini ac vuluę dolores facit fotu adhibita. In id efficax quoque est rosarum fæx post rhodostagma in alambici fundo residua, similiter macerata & calens locis dolentibus imposita,partim ita mitigata,partim repressa doloris causa.

Rubus immaturo fructu & floribus refrigerat,potenter adstringit & deficcat, mollioribus & recens natis foliis & germinibus leuius. Hæc tamen mansu aphthas & alia oris vlcera sanãt,& gingiuas firmant.Flos & fructus immaturus vt hæmorrhoidas manãtes, dysenterias, & alia ventris profluuia sistunt,ita herpetas cohibent,oculósque procidentes confirmant.Myrti vtriusque germina, folia, baccæ & semen refrigerant & adstringunt, sanguinem excreantes sanant,& vesicæ erosiones exiccant,oculorũ fluxiones & inflammationes cum polline polentæ leniunt.Semen in dessessionibus vtile,sedis vitiis & vuluæ procidenti aut fluxione laborãti, fluentes quoq; capillos continet. Trita folia & ex aqua imposita,partibus omnibus fluxione laborãtibus cœliacisq; prosunt:& admisto omphacino oleo ad vlcera serpẽtia,ignẽ sacrum,testiũ inflãmationes & ambusta cõferunt.

Cupressus folio & nuce seu pilulla modicè refrigerat,sed valdè siccat &adstringit. Folia hernias intestinorum per se reprimunt,& cum polẽta ignibus sacris,vlceribus quæ serpunt, carbunculis & oculorum inflammationibus illinuntur. At tum folia tum pilullę ex vino potæ dysenterias atque alui profluuia & sanguinis reiectiones sistunt :vulnera glutinant & sanguinem ex iis manãtem supprimunt.Quercus,siccat & adstringit:sed validius adstringit quę in trunci cortice membrana subest,& quæ sub glandis putamine fructus carnem conuestit,ab his folia. Omnium decoctum datur dysentericis,sanguinem excreantibus,ventrisq; diuturno profluuio vexatis: & in pesso cõtra mulierum fluxiones.Eodem ad incipientes & crescentes phlegmonas aliásve humorum defluxiones vtuntur. nam quæ iam vehementes constiterunt,adstringentibus haud indigent.

Galla omphacitis tertij ordinis in siccãdo, secũdi in refrigerando, admodum acerba & terrea: desiccat & reprimit fluxiones:adhæc constringit comprimitque partes laxas ac languidas,omnibúsque fluxionum affectibus strenuè resi-

stit.

ſtit. Galla altera flaua, laxa & magna, exiccat quidem & ipſa & adſtringit, ſed tanto imbecillius quantò acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Decoctum earum ad inſeſſus vtile, contra vuluæ & ſedis procidentias fluxionésque.

Balauſtium ſylueſtris mali punicæ flos, cytinus ſatiuæ & domeſticæ, inſigniter adſtringunt, ſiccant & refrigerant, craſſæ ſunt eſſentiæ, fluxiones cohibent, humida gingiuarum vitia mobiléſque dentes decocto colluto emendant: herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Malicorium aſperum mali punici putamen, eadem præſtat quæ balauſtium.

Acacia ex fructu aut foliis Ægyptiæ ſpinæ expreſſa & arefacta in vmbra, ſiccat ordine tertio, refrigerat primo.

Hæc ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, menſium exuperantiam & prociduã vuluam cohibet, procidentes oculos & citam aluum reprimit. Lota leuem ſuam acrimoniam deponit & commodè oculorum medicamentis admiſcetur. In eius locum ex fructu immaturo & virgultis prunorum agreſtium coctis ſuccum expreſſum, coactum & in tabellas confectum inſolatúmque ſubſtituimus.

Hypociſtis acaciæ vires imitatur, verùm aliquãto magis ſiccat & adſtringit. Rhus vulgò ſumach, fructus eſt racemoſus, cortice acido, adſtringente, repellente: Fracta, contuſa, liuidáq; illitus ex aqua ab inflammatione vindicat, fluxiones omnes cõpeſcit: Aqua in qua is maduit decocta cogitur coitque in mucilaginem, omnia quæ ſemen præſtans: Folia etiam eandem vim ſortita, gangrænas & pterygia cohibent ex aceto illita: liquamentum mellis conſiſtentia fit ex aridis foliis ex aqua decoctis, eadem quæ lycium conferens. Oxyacantha adſtringit & deſiccat, & ſecundo ordine refrigerat: Alui profluuium & muliebrem fluxum, omnésq; fluxionum affectus cohibet atq; ſiſtit. Meſpila adſtringunt, ſtomacho grata ſunt, aluúmque ſupprimunt.

Sorba minus quàm meſpila adſtringunt, aluo fluenti in cibo accommodatiſſima, quod & decoctum eorum poteſt.

Corna in cibo adſtringunt, profluuio alui atque dyſenteriæ ſalutaria. Coronea mala parua rotunda & odorata, adſtringunt & refrigerant, fluxiones ſiſtunt: decocto eorum ſedes & vuluæ procidentes proluuntur. Cruda cata-

plasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contráque stomachi subuersionem & ardorem mammarúmque inflammationes. Hæc quidem sumpta nec minus tamen admota iuuant.

Compositiones quæ fluxionem inhibent repellúntve sunt, oleum omphacinum, omotribes, & ex hoc recenti oleum rosaceum, oleum melinum, oleum myrtinum, oleũ mastichinum comparatum: vnguentum diachalciteos, emplastrum Comitis, emplastrum ad herniam & alia quædam inter emplastica relata.

Quum igitur leuior quædam calidáque fluxio vt phlegmone incipiens fatigabit, reuulsione præmissa & dolore si is acrius vrgeat mitigato, adhibendus fotus oxycrati specie ex aquis stillaticiis rosarum, plantaginis & solatri, addito aceti rosati sextante eáve temperatura vt bibi possit. Mox vnctio ex oxyrhodino, quod interdum myrtini olei dimidium habeat. Benefacit & mucilago è semine cydoniorum & psyllij ex aqua rosarum, plantaginis, solani, affusa aceti parte octaua. Efficacius est cataplasma ex decocto aut succo rosarum, balaustiorum, plantaginis, solani & semperuiui, & ex polline fabarum permistis omnibus coctisque in polentæ aut pulticulæ speciem. huic si grauior fluxio expóscet, pulueres inspergentur rhois, myrti, rosarum, boli armenæ, aut terræ lemniæ. Ad extremum his non satis proficientibus, adstringentis nostri emplastri portio oxyrhodino diluta imponetur vnguenti specie. Supra verò sedem affectam locus per quem fluxio decurrit cingetur emplastro adstringente, quod fluxionis vias coangustet. Horum continuandus eousque est vsus dum fluxio consistat, & tumor aut non amplius increscére aut subsidere videatur. Ac tum deinde ad vnguentum diachalciteos & cætera transeundũ quibus mistæ insunt vires. Atque ita fluxionum quidem initio tempestiuus est repellentium vsus, nisi fortè vel pestilens, venenata alitérve maligna materia existat, vel critico modo depulsa, vel emunctoriis excepta allectáve sit, vel acerbum & excruciantem dolorem habeat coniunctum: quippe illicientibus tum & paregoricis vtendi locus est, nõ repellentibus & exasperantibus.

Empla-

Emplastica medicamenta repellentibus finitima. CAP. III.

EMPLASTICORVM quæ temperatura sit & quæ materia, quásque vires sortita ea sint, suprà quidem comprehensum est cùm detergentibus illa opposui. Quæ verò simpliciter talia dicuntur, frigida crassa atque terrena, nec vlla qualitate molesta sunt: proinde meatus infarciunt, tenuémq; humorem permistione incrassant. Alia quædam insuper siccant & vlcerum humores absorbent. Alia etiam leuiter adstringunt & roborant, nec humores diffluere sinunt. Primo hæc genere continentur.

Triticum lentoris quiddam & obstruentis naturę nactũ est. Eius farina cum oui liquore iuncta fluxiones sistit, ex hyoscyami succo neruorum fluxionibus illinitur, pollen verò eius ex aqua mulsa aut hydrelæo coctus omnem inflammationem valentius quàm farina simplex compescit: extrinsecus admotus cutis spiracula infarcit & humores coërcet. Fabarum farina ex liquore quouis frigido admota cataplasmatis specie eadem confert. Amylum, farinâ triticeâ tum frigidius tum siccius, verè ac propriè emplasticum est: contra fluxiones oculorum & pustulas cauáque vlcera efficax: sanguinis quoque reiectiones potu cohibet. Crudum oui albumen emplasticum est, refrigerat, fluxiones arcet, oculorúmque inflammationes lenit, vesicæ & renum exulcerationibus prodest. Quæ verò sequuntur emplastica, exiccant pariter & vulnerum aut vlcerum quemcunque attigerint humorem, combibunt exorbéntque, vt idcirco sistendo sanguini conueniant. Mumia humani est cadaueris liquamen, thure, myrrha & aloë in sepulchro conditi, calida sicca ordine tertio, leuiter adstringit: peculiariter verò tum sumpta tum admota sanguinem vndecunque prorumpentem sistit. Mastiche leuiter adstringit, siccátque sinę morsu, & sanguinis reiectiones cohibet.

Corallium adstringit & moderatè refrigerat, contra sanguinis reiectiones in primis efficax, excrescentia coërcet, vlcerum caua & oculorum cicatrices abstergit.

Lapis hęmatites adstringit & refrigerat, tenuissimè tritus ex oui candido oculorum phlegmonas lenit, sanguinis ex-

puitioni & cuiuis eruptioni conducit, oculorum vlcera per se siccat, & cicatrice includit. Terra omnis in medendi vsum recepta, summè siccat citra omnem morsum, quòd omnis igneæ substantiæ prorsus fit expers, vt quæ propriè argilla appellatur. hinc leuiter refrigerat siccátque & meatus oblinit occluditque, quæ prætertim lota fuerit. Sigillum lemnium strenuè siccat & leuiter adstringit, viúque emplastica vndecunque prorumpentem sanguinem tum sumptum tum admotum cohibet. Bolus seu terra armena validam siccandi vim obtinet, qua putria oris & tabidorũ vlcera desiccat, sanguinis expuitiones aliásque reiectiones, quemadmodum & dysenterias, compescit.

Sanguis draconis officinis factitius ex hircino sanguine, bolo armena & sorborum aliorúmve adstringentiũ succo, eadem quæ bolus, ac etiam promptius efficit.

Gypsum emplasticum verè est ac siccans, ad sanguinis eruptiones vtile & ad ophthalmias ex oui candido.

Vstum ac deinde lotum, quemadmodum & calx elota, emplasticum magis euadit. Omnia quidem excipienda diluendáque sunt aceto, cui etiam vni præcipua vis est vt fotu solo erumpentem sanguinem protinus compescat.

Metallica quæ subiiciam emplastica quoque sunt, & sine morsu siccant, ad hæc quoque non leuiter adstringunt. Lithargyrus chrysitis & argyritis siccat primo recessu, nullo insigni calore aut frigore, modicè adstringit & terget, cum oxelæo cocta emplastica fit & complurium emplastrorum materia. Vis ei occludere, adstringere & explere caua.

Cerusa refrigerat, siccat, occludit, repellit & adstringit, emplastica tamen est, candefacit emplastra quibus inditur.

Pompholyx, Arabum tutbia, ex æris vel detritæ cadmię fauillis tenuissimis, quæ fornacum metallicarum summis caminis adhærent, progignitur, refrigerat, adstringit & exiccat. lota omnium propè citra morsum siccantium euadit pręstantissima. hinc ad vlcera cancrosa ad aliáque maligna, & ad oculorũ fluxiones efficacissima. Spodium verò pompholyge aliquanto crassius & adstringentius, è crassiusculis enim fauillis quæ in fornacum pauimentum decidunt succrescit: plurimas tamen pompholygis vires imitatur.

Cadmia factitia botrytis appellata, & pompholyge & spodio

ſpodio craſſior ac magis terrena, ſiccior & adſtringentior. Naturalis verò quæ officinis eſt lapis calaminaris, ſicca minus exiſtit, veruntamen vſta ſæpius acetóque reſtincta & in exquiſitum læuorem trita, oculorum inflammationes arcet, palpebras inuerſas reducit & in emplaſtris laxos œdematoſósque tumores ſiccat atque diſſoluit. Stibium vulgo antimonium, valenter adſtringit, refrigerat, meatus obſtruit, fluxiones oculorũ in collyriis inditum & ſanguinem manantem, quod præſertim coctum fuerit ſiſtit, eſt enim roſionis expers, & vim habet vſto plumbo perſimilem. ambuſta igni in puſtulas erumpere non patitur cum adipe recẽti illitum, & maligna vlcera comprimit, nec latius ſerpere ſinit. Plumbum frigidum humidúmque exiſtit multò magis quod aceto lotum fuerit, & in pollinem redactum, adſtringit & phlegmonas incipientes arcet, oculorum fluxiones reprimit, partiúmque omnium ac pręcipuè ſedis vlcera rebellia & cancros demulcet. Plumbum vſtum eadem efficit, ſed acrimonia maiore niſi lotum fuerit. At plumbi recremẽtũ quod ſcoriam appellant, his multò vehementius adſtringit. Molybdæna plumbago dicta recremẽtum in camini fundo repertum, quo vi plumbi argentum aurúmve expurgatur, magis refrigerat & adſtringit quàm lithargyros, eſtq; ſubſtantiæ craſſioris: eundem tamen vſum in emplaſtris obtinet acrimoniæ expertibus, detergentibus minimè idonea. Alumen ſciſſile & candidum adſtrictione eſt vehementiſſima præditũ, ab hoc rotundum, quod aqua ſoluitur & igni liqueſcit celerius quàm ſciſſile. gingiuas humore turgidas comprimit, dimotos vacillantésque dentes cum aceto firmat: ſanguinem profluentem, eruptiones papularum & aurium fluxiones inhibet.

Compoſitiones ab iis extãt vnguenti aut emplaſtri forma, vnguentum album, vnguentum è ceruſa, vnguentum è lithargyro, vnguentum nutritum, vnguentum diachalciteos, vnguentum diapompholygos & vnguentum exiccans rubrum. Ad hæc autem alia in rem præſentem comparantur hac formula, quæ ſanguinis aliorúmque humorũ fluxum ſiſtit. ℞ Boli armenæ ℥ ij. amyli ℥ j. ſanguinis draconis, maſtiches, myrrhæ, olibani an. ℥ ß. ſymphyti, roſarum rubrarum an. ʒ ij. Bolus & ſanguis draconis diluuntur

aceto, cætera teruntur, omniáque oui candido & oleo rosato vel myrtino excipiuntur in cataplasma, his interdum vehementiora accedunt adstringentia, vt trochisci è terra lemnia & alumen vstum. Plæraque etiam intrò sumuntur ad immodicos sudores, ad dysenteriam, ad cruentam excreationem, quæ fiunt ex mucilagine gummi arabici & tragacanthæ deprompta ex aqua plantaginis & rosarũ, asperso amylo aut tritici vel orizæ polline. Conuenit & puluis qui habeat, boli armenæ ℥ j. terræ lemniæ ℥ ß. lapidis hæmatitæ, corallij rubri an. ʒ j. sacchari rosati ℥ j. ß, vel conseruæ rosarum & symphyti an. ℥ j. Idem quoque puluis exceptus mucilagine tragacanthæ in hypoglottidas fingitur aduersus hæmaptoicos.

Anodyna medicamenta. CAP. IIII.

Doloris causa admodum multiplex est, & quicquid eam cõtrarietate tollit, dolorem verè sedat, at nequaquã anodynũ id appellamus, sed quod persistente causa dolorẽ lenit & mitigat, quanquã propriè paregoricum dici debet. Id autem vel temperatum existit corporiq; nostro con simile, vel ordine primo calidum tenuisq; substantiæ: quod nimirum doloris causam æquabilem reddit, temperat, demulcet, corporisq; substantiã fouet. Eius sunt generis quæ tum pus mouent tum emolliunt, præcipuè vero hæc.

Althæa ordine primo calida & modicè humida laxat, digerit, phlegmonem demulcet, mitigat & concoquit.

Radix in aqua mulsa decocta & cum adipe anserino aut suillo subacta ad vteri inflãmationes & præclusiones vtilis. Decoctũ radicis ex aceto collutione dentiũ mitigat dolorẽ: radicis mucilago ad omnia vtiliter accommodatur.

Malua humida & glutinosa, leniter digerit & emollit, moderato & tepido calore prædita. Eius decoctum vuluas insessione mollit, erosionibus intestinorum, vuluæ & sedis prodest clystere infusum, aut fotu admotum. Sacris ignibus & ambustis decocta ex oleo folia imponuntur, neruis prosunt & vesicæ: potum decoctæ ius facilem partum reddit crebriore vsu. illita inflammationes lenit & indurata emollit. Id illi peculiare est vt imposita ictibus vesparum & apum dolores leuet.

Lilium

Lilium radice & foliis deficcat, abstergit & digerit. Radix assa aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vteros emollit mensésque prouocat, & in vino cocta clauos pedum tollit, si triduo non soluitur. Succus è flore expressus ad omnia efficacior. Chamæmelum temperato est calore, extenuat, digerit, rarefacit & laxat, dolores mitigat, & ad lassitudines mirè confert. Tensa remittit & laxat, quæque mediocriter dura sunt emollit & condensata rarefacit, eius decocto vesicæ vitia vtiliter fouentur. Melilotus omnes sed præcipuè oculorum inflammationes mollit, deinde etiam vteri, sedis & testiū in passo decocta & illita, addita aliquando fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario.

Lini semen primo ordine calidum, omnem intus forisque inflammationem cōpescit & emollit cum melle, oleo & exigua aqua decoctum. Cum lixiuio parotidas duritiésque discutit, herpetes & fauos purgat in vino decoctum. Ad vuluæ inflammationes in desessionibus vtile.

Fœnumgræcum secundo ordine calidum, siccum primo, digerit, eius farina molliendi & discutiendi facultate prædita: inflammationes exiguas sed duras digerendo curat. Seminis decoctum insessu ad vteri inflammationes præclusionésque vtile, & exulceratis locis commodè infunditur. Farina cum anserino adipe pessi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum sunt emolliens & relaxans.

Lac alienæ omnis qualitatis expers, medicamentum leniens est, ad acres & mordaces fluxiones præcipuè oculorum commodissimum, non eas modò sero abluens, sed etiam pinguedine corpora illiniens, ad quæ omnia lac mulieris benè habitæ recens, vtilissimum & humano corpori est familiarissimum. Lac omne concoquit & relaxat, sed maximè bubulum, phlegmonas oculorum cum rosaceo & ouo concoquit: infunditur & vtero exulcerato, ad sedis & pudendorum vlcera, & ad omnia quæ leniri postulant apprimè conducit. Hinc cancrosis vlceribus aliis medicamentis anodynis permistum applicatur. Collutū oris phlegmonas mitigat, tōsillas & columellam phlegmone liberat, venena erosione interimentia nocere prohibet.

Butyrum facultatis est remollientis, concoquentis, paulum etiam digerentis. Exiguas & quæ in teneris & mollu-

bus sunt corporibus phlegmonas id solùm persanat, vt parotides, bubones & oris inflammationes. Gingiuis puerorum assiduè illitum, exitum dentibus accelerat: cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponũtur parotidibus, hypochondriis, bubonibúsq;, idque initiò ex aqua rosacea lotum, & modico intinctum croco. Oleum quod ex maturis oliuis exprimitur, salis expers, ætate medium, moderatè calidum est, lenit, omniúmque maximè humectat & emollit, lassitudinis optimum remedium ob idque Græcis acopum appellatum: corpus ad obeunda munera promptius alacriúsque reddit. Oleum amygdalarum dulcium ad hęc omnia quàm simplex oleum præstantius & efficacius tum admotũ tum sumptum. OEsypus calfacit ac emollit, paulúmq; digerit: omnium partium doloribus tum per se tum ex aceto & rosaceo efficaciter imponitur. Succida lana easdem vires habet: percussis & contusis peculiariter succurrit. Adeps omnis qui tenuitate substantię sit præditus, dolorem lenit atq; demulcet, humorum acrimoniam obtundit & aliquantum digerit: eiusmodi est qui à feris & agrestibus animalibus sumitur: at qui à domesticis quæ conclusa degunt in vrbibus, tum crassior est tũ humidior. Adeps suillus insigniter humectat, emollit & relaxat, at nõ admodum excalfacit, quòd calorem obtineat nostro calori finitimũ: e vicinam oleo vim nactus nisi quòd aliquantò magis tum emollit tum concoquit. Quamobrem cataplasmatis quę ad phlegmonas exiguas & aliquantum duras accommodari solent miscetur, in teneris præsertim corporibus. Adeps vitulinus suillo aliquanto calidior & siccior, eúmque proximè viribus imitatur. Adeps gallinaceus suillo vehementius emollit & relaxat, simúlque humorum acrimoniam obtundit. Adeps anserinus tum suillo tum etiã gallinaceo calidior est & partium tenuiorum, magisque obtundit quæ in alto corpore demersa fuerint. Adeps humanus vt omniũ medius, ita & mediocriter ad omnia vsurpatur. Medulla indurata & scirrhosa corpora emollit. Optima omnium ceruina, dein vitulina: ex vtraque pessi componuntur ad emolliendos vteros: miscẽtur commodè omnibus medicamentis emolliendi vi præditis. Et hæc anodyna simplicia. Quæ autem causam vel summouendo vel cõpescendo le-

do leniunt dolorem, quòd curandi lege id efficiant, ex iis petenda & depromenda sunt, quæ ad vnumquemque curandum affectum proferentur.

Eliciuntur extántque ab iis oleum chamæmelinum, oleum liliorum, oleum leucoij lutei, oleum sesaminum, oleum amygdalarum dulcium, oleum anethinum, oleũ irinum, oleum ex vitellis ouorũ. Itaq; cùm dolor vehementer fatigat, is promptè ne vires prosternat leniendus est fotu ex iure althææ, maluæ, violę, liliorum, chamæmeli, meliloti, anethi, semine lini & fœnigræci, ex aqua & lacte percoctis, deinde cataplasmate ex libra vna medullæ panis similaginei ex lacte aut sapa coctæ, adiectis ouorum vitellis tribus, rosacei sescuncia & croci drachma vna. Huic etiã interdum permiscentur mucilagines seminis althęæ, lini & fœnigræci, cum florum chamæmeli & meliloti tritorum an. ℥ ß. Summè conferunt memoratæ mucilagines depromptę ex aqua chamęmeli, additis oleis aut adipibus accommodatis & ceræ momento illitus forma, vt qui ℞. mucilaginis seminis althææ & lini tractæ ex aqua rosarum ℥ j. olei liliorũ & amygdalarum dulcium, œsypi, axungiæ anseris recentis an. ℥ ß. ceræ ʒ vj. Hæc vera est & simplex anodynorum ratio, quorum tamen vis eorum permistione augetur & increscit, quæ doloris causam tollunt. Sic enim ad artuum atque neruorum dolores ex frigida materia ortos, veteres acopa & myracopa ex his concinnarunt. ℞ sampsuchi, rorismarini, rutæ, pulegij, origani, centaurij minoris, marrubij an. libram dimidiam, radicum iridis florẽtinæ, cucumeris agrestis & aristolochiæ rotũdæ, baccarum lauri & myrti contusarum an. ℥ ij. florum iunci odorati ℥ j. Tunsis omnibus affundantur vini & olei an. ℔ vj. macerentúrq; horis xxiiij. postridie coquantur dum vinum fuerit absumptũ. In expresso humore eliquantur terebinthinæ, bdellij, ammoniaci, resinæ & ceræ an. ℥ iij. caryophyllorũ, nucis moschatæ, cinamomi an. ℥ ß. cõpositio in pyxidem reponatur ad vsus. Sic etiam plethorico aut cacochymo corpore quũ acerbus dolor ex fluxione vrget, qui mitigari e uestigio postulet, quòd sola lenientia partes laborantes relaxant & eneruant euocántq; fluxionem, vnde magis distenduntur atque dolent, ipsis propterea conuenienti modò adstringẽtia

permiſcentur. nimia ſiquidem adſtrictio conduplicat dolorem, & relaxatio partes dolentes effœminat. Modus itaq; erit vt fluxio leniter reprimatur, infirmisque partibus robur, & excrucianti dolori lenimentum adferatur.

Narcotica. CAP. V.

DOLOREM idcirco narcotica leniunt, quòd inducto ſtupore partis ſenſum obtundant torpidiorémque reddant, vt doloris vrgentem cauſam ea minimè percipiat. Omnia quidem vehementer frigida exiſtunt, ſed quæ tamen non hac ſed peculiari facultate ſenſum adimant. Etenim ſemperuiuum maius licet alterco frigidius, minimè tamen partẽ vllam admotum ſtupefacit. Hyoſcyamus ſeu altercum cui ſemen & flos candidus eſt, ad externos affectus vſurpatur. Folia recentia tum per ſe tum cum polenta miſta ad oculorum, pedum aliarúmq; partium inflammationes, ad omnes denique mitigandos dolores vtiliter illinuntur. Succus quoque ex virente herba contuſa, aut etiam ex ſemine expreſſus ad acres calidásque oculorum fluxiones, dolores aurium, & vuluæ vitia benefacit. ſemen confert podagris, teſtibus inflammatis, mammisque à partu lacte turgentibus ſi tritum cum vino inducitur. Miſcetur vtiliter & aliis cataplaſmatis dolorem leuantibus.

Cicuta ſumma refrigerandi vi pollet, folia dolorem omnem & epiphoras ſedant. Succus exprimitur è foliis floribúsq; aut etiam è ſemine viridi, qui in ſole denſatus in paſtillos ad inflammationes, eryſipelata & herpetas medicamentis leuandi doloris gratia permiſcetur. Mandragora tertio eſt ordine refrigerantium. Succus è cortice recentis radicis contuſæ aut ex pomis expreſſus & ſole concretus, miſcetur medicamentis ocularibus, & omnibus quæ dolores finiunt. Folia quoque recentia oculorum inflammationibus omnibúſque ab vlcere ortis cum polenta auxiliantur. Radix trita ex aceto ignibus ſacris medetur: articulorum dolores cum polenta ſedat.

Torpedo tanta ſtupefaciendi inſita vi inſignis eſt, vt per ſibi infixum tridentem piſcatorum manus protinus ſtupefaciat: cúmque vniuerſum qui manibus eam prehenderit,

aut

aut nudis pedibus calcauerit. Oleum narcoticum id redditur in quo viua torpedo extincta fuerit. Papauer album quod & satiuum, fotu tum folij tum capitis ex aqua decocti somnum accersit, sed potu magis vigilias discutit. Capita trita & per se & cum polenta ignibus sacris & inflammationibus prosunt: oculorum verò inflammationibus cum tosto oui luteo & croco: igni sacro & vulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco. Papauer nigrum frigidius est magisque narcoticum. Meconium papauere aliquanto magis refrigerat & torpefacit, sed vsu tamen periculosius est. Opium tum ipso papauere tũ meconio multo ad refrigerandum & stupefaciendum potentius, desperatis duntaxat leuioribus auxiliis admouendum in ardore summo & intolerabili cruciatu cum exquisito sensu. Nam sensus obstupefacit, tenues & acres fluxiones coërcet: sed nisi moderatum & correctum fuerit, periculi plenum existit. deuoratum enim mortiferum est: oculis admotum caliginem & rugas inducit, surdastrásque reddit aures, & partes omnes ad motum sensúmque torpidiores factas, excrementis tandem opprimit.

In narcoticis compositionibus præcipuæ sunt, philoniũ romanum, & pillulæ è cynoglosso, oleum hyoscyami, papaueris & mandragoræ, in quibus & opij nonnihil interdũ diluitur. Narcotica leuiora externis medicamẽtis tutò permisceri possunt quæ vigilias & deliria sedant, & iis quæ ardores atque erysipelata extinguunt, ex hisque ortos cruciatus sedant. Opium verò non nisi quum dolor acerbior vires dissoluit syncopésque metum incutit, nec alia remedia iuuant medicamentis permiscendum. Q úmque id rei necessitas exigit corrigitur castorio, myrrha & croco: possuntque trochisci mitigatorij hac ratione teneri, ℞ Gummi arabici & tragacanthæ, amyli an. ℥ ß, cerusæ lotæ aqua rosarum ʒ vj. styracis, myrrhæ, castorij, opij sapa soluti singulorum ℈ iiij. croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllij ex aqua rosacea, fingantúrque trochisci. hi in vsus varios aptari possunt, atque externis præsidiis misceri quæ adhibentur leniendis partium doloribus. Hæ quidem facultates simplicium medicamentorum sunt quæ calidis affectibus eorúmque symptomatis medentur. Q uæ autem fri-

gidis & ex frigido concretóque humore in partem quamlibet impacto genitis opitulentur, proximè tradendum.

Emolliens, relaxans, & rarefaciens medicamentum.
CAP. VI.

Siccitate, Repletione, Concretione } Durũ.

DVRVM id corpus dici solet quod pressum carni nostræ minimè cedit. Est autem id triplex, vnum quod vehementer siccum est atque terrenũ, siue natura tale euasit vt lapis, siue ab externis causis vt exercitatione valida, Solis feruore, æstuario, ardenti febre, aut inedia. Alterum quod plenum distentúmque est largioris humoris affluxu vt plenus vter, aut hydropici venter: idque propriè nobis tensum ac renitens, Græcis ἀντίτυπον appellatur. Tertium quod frigoris vi concreuit, siue id extrinsecus incidat, vt in glacie, siue ex propria partis intemperie vt adeps, siue ex influentis humoris natura, vt crassa pituita in scirrho proprio calore destituta sponte obdurescens atque concrescens. Postremum hoc verè ac propriè durum est medicis: cætera in alias referunt differentias, vt siccitate durum in siccum, plenitudine durum in tensum ac renitens.

Emolliens igitur medicamentum id propriè fuerit, non quod copia distentum ac renitẽs vacuat, aut siccum humectat, sed quod concreta excalfacit, soluit atque colliquat. Est autem mediocris id materiæ, & moderatè nec supra secundum ordinem calidum, ne tenuiorem humoris portionem dissoluens, reliquam obduret. Est id quoque humore aërio confertum, vt oleum maturum, & adeps temperati animalis, omni acrimonia omniq́ue externo sapore & qualitate vehemẽti destitutus, pingui & oleagineo eóque subdulci sapore id deprehenditur. Si tensum totidem modis atque durũ dicitur, trifariam quoque relaxãs dicetur, & quod humectat, & quod calore emollit, & quod in tumore collectam materiam euacuat, siue sanguis ea sit, siue pituita, siue serosus humor, siue flatus. Sed hoc propriè relaxans appelletur quemadmodum Græcis χαλαστικόν, & emolliens μαλακτικόν. Quod verò rarefaciens appellamus & Græci ἀραιωτικόν, solidam compactámque materiam soluit & diffundit, eiúsque partes inuicem longius disiungit vt exiguos poros ampliores reddat.

Eiusmo-

Eiusmodi diaphoreticum quoq; est quòd cutem corporis solutiorem efficiat, vt per eius spiracula vapores commodè difflari possint. Substantia huic tenuis est vt altè satis penetret, eáq; moderatè calida ne adustione aut siccitate immodica meatus coarctet. Quod huic contrariū est condensans seu πυκνωτικὸν partis substantiam solidiorem compactiorémq; reddit, & cutis poros contrahit, vt eorum partes minori interuallo coëant. Id moderatè est frigidum, sed tamē crassum est, acerbum vel austerum. Itaque quæ simpliciter humectant vt viola, helxine, acanthus, malua, althæa, oleum simplex, omnium quidem mitissimè emolliunt. Quæ verò his paulò calidiora sunt & tenuia, emolliunt, laxant atque rarefaciunt vt chamæmelum, lilium, ficus aridæ, butyrum recens, adeps suillus recens. Quæ verò hoc genere calidiora atque tenuiora sunt ad secundum tertiúmve ordinem, scirrhos emolliunt, digerunt, dissipántque, vt hęc. Lini semen omnem duritiem emollit & leuiter discutit ex oleo & aqua coctum: vuluæ tumores & duritias insessu persanat, vteri & intestinorum exesiones demulcet & lenit. Ficus aridæ præsertimque pinguiores coctæ & illitæ tumores duros, strumas, nodósque omnes, parotidas ac furunculos emolliunt. Decoctum earum eiusdem naturæ est: nam cum farina triticea ad tumores maxillarum, panos, parotidásq; illinitur. Fœnigræci semen molliendi & discutiendi quoque facultatem habet. eius farina cum anserino adipe vterum emollit & relaxat, & in hydromelite decocta, addita axungia genitalibus induratis medetur. Vitis albæ seu bryoniæ radix calfacit siccátque moderatè, inflammationes & duritias emollit & discutit, abscessus rumpit, lienes induratos liquefacit & absumit foris cum ficubus imposita. psoram etiam ac lepram sanat, lentigines, varos, sugillata & cicatrices nigras cum fœnogræco emendat. Cucumeris agrestis radix calida sicca, emollit, digerit & abstergit. Illita ex polenta omne vetus œdema discutit. imposita cum terebinthina resina tubercula rumpit. decocta ex aceto & illita podagras alιósque articulorum dolores discutit. arida trita, alphos, lepras & impetiginē abstergit, & in facie maculas aut cicatrices nigras expurgat, ad quæ omnia præstantius est elaterium. Iridis radix calida ordine secūdo, sic-

ca tertio, ſtrumas veteréſque duritias cocta & illita mollit, idem & ſuccus ex ea expreſſus confert, qui malagmatis & acopis vtiliter imponitur, lienes ex aceto impoſita extenuat: decoctum radicis ad muliebria fomenta apprimè vtile, molliens aperiénſque locos. Ebulus exiccandi & modicè digerendi facultate pollet. radix vuluas cocta emollit & aperit, & quæ circa eas ſunt affectiones inſeſſione corrigit, inueteratos tumores cõcretóſq; ſoluit, podagricis cum taurino adipe auxiliatur. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. OEſypus omnium pinguium mitiſſimè mollit, laxat, digeritque. Adeps ſuillus inueteratus & ſalis expers, potentiùs quàm recens emollit: vetuſtate enim ſubſtantiæ tenuitatem, calorem & acrimoniam quandam nanciſcitur, qua recens languidus & imbecillus indiget. Cæteri autem calidiores: vt adeps gallinaceus, anſerinus, anatinus, vitulinus, bubulus, recentes magis, vetuſtate acriores iam facti, minus emolliunt: digerunt verò potentiùs & ſiccant. Qui verò è ſiccioribus ſunt animalibus, vt arietinus, hircinus, ceruinus, abundè ſiccant nec emolliunt. Medullæ omnes vt dolores compeſcunt, ita etiam molliunt, calfaciunt, rarefaciúntque. Colliguntur æſtatis exitu, ex oſſibus humidiores, è ſpina verò ſicciores. Laudatiſſima omnium ceruina, quæ viſcera, chordas, tendonéſque emollit: hanc proximè ſequitur vitulina, eadem, ſed aliquanto ſegniùs præſtans.

Ladanum calfaciendi molliendique vi præditum, venarum ora patefacit, in peſſis vuluæ duritiem ſanat: in medicamẽta quæ dolorem finiunt, vt quæ duritias omnes emolliunt, vtiliter inſeritur. Gummi è pino recens, articulorum maximéque coxendicum lenit dolores, præduros tumores emollit atque concoquit: quod autem vetuſtius eſt calfacit magis ac digerit. Terebinthina reſina, ab hac dein lentiſcina, & aliæ omnes acrimoniæ expertes, emolliunt, concoquunt, leuitérque diſcutiunt.

Ammoniacum calfacit, mollit, extrahit: ex aceto commodè liquatur igne leni ne vratur, aut ex aceto tunditur in mortario: tubercula duritiáſque mollit ac diſcutit, articulorum coxendicúmque doloribus auxilio eſt cum nitro & oleo ſubactum impoſitúmque: & ex aceto ſolo iecoris lieniſque

nisq; duritias soluit: nodos qui in artubus occalluerũt cum melle aut cum pice illitum discutit. Bdellium molle & pingue, calfacit & emollit; coquit, modicéque digerit: duritias omnes & bronchocelas discutit, cum ieiuna saliua subactum: vuluæ spiracula apposita & suffitu laxat: malagmatis inseritur quæ contra duritias & neruorum nodos prosunt: contusum soluitur affuso vino aut aqua calente. Styrax liquidus calfacit, emollit & concoquit: vuluæ præclusæ duritiáve laboranti conuenit, menses educit apposita, miscetur vtiliter emollientibus & discutientibus malagmatis.

Ammoniacum, bdellium & styrax, aliáque generis eiusdem, vbi iam vetustate exaruerint, discutiunt potius quàm emolliunt. Attamen in recentium & molliorum penuria arida ista pingui oleo soluta vsurpantur. Galbanum excalfacit, mollit, coquit & discutit, furunculos sanat, vteri euersiones atque duritias, articulorum nodos, concretáq; omnia aceto liquatum soluit. Opopanax calidus ordine tertio, siccus secundo, emollit ac modicè digerit, galbano aliquanto valentior & calidior.

Compositiones hinc fiunt, oleum liliorum, oleum violaceum, oleum chamæmelinum, oleũ lumbricorum, oleum lini, oleum irinum: vnguentum de althæa, vnguentum resumptiuum, emplastrum diachylωn magnum, emplastrum è mucilaginibus. Cùm autem referentur in vsum, vt sedãdi doloris ita scirrhos concretósq; humores emolliendi initiũ ab humido fotu ducetur. Id autem comparatur ex radice lilij & althææ, ex malua, viola, adiectis quibusdam attenuantibus, anetho, origano, calamintha, serpillo, pulegio, thymo, quę omnia ex aqua simplici vel hydrelęo cocta adhibentur in fotum. Mox à fotu quum tepefactus humor adhuc incalescit, ac modicè solutus est cutisq; spiracula patent, illitus adhibendus ex vnguento althææ vel resumptiuo. Vel ex hoc extẽporali. ℞ mucilaginis seminis althææ, lini, & fœnigræci depromptæ ex decocto ficuum ℥ j. ß. olei liliorum, anethi & irini, adipis anseris & anatis an. ℥ ß. ceræ pinguis quantum satis est ad illitus consistentiam. Hæc igitur quòd calore liquata & frictione adacta altè subeant possintque in affectam sedem & in noxium humorem penetrare, strenuè quidem emolliunt atque iuuant. Proximas

his vires obtinet cataplasma huiusmodi. ℞ radicũ althææ, liliorum, ebuli & iridis an.℥ ij. maluæ, violæ, chamæmeli, meliloti, anethi, an.m.ij. caricas pingues incisas viij. coquãtur dum contabescant, terantur & cribro cernantur, postea adde radicum bryoniæ & cucumeris agrestis crudarum & derasarum an.℥ ij. pollinis seminis lini & fenigræci an.℥ j. adipis gallinæ, anseris & anatis an.℥ iij. Rursum modicè coquantur in cataplasma. Emplastro quòd crassior eius substantia nequeat per cutẽ altè subire, nõ tanta emolliẽdi vis inesse potest. Hoc tamen extemporale vires summas obtinet. ℞. mucilaginis althææ, seminis lini & fenigræci depromptæ ex decocto ficuũ ℔ ß. axungiæ anseris, gallinæ & vituli, medullæ cerui & vituli an.℥ ij. ceræ citrinæ ℥ iiij. coquantur in duplici vase ad emplastri crassitiem, inspergẽdo sub finẽ radicis iridis florẽtinæ, styracis calaminthę an.℥ ß. Validius emplastrum est diachylon, quo rursum efficacius est emplastrum è mucilaginibus, ex quorũ permistione & temperatione varia, alia non pauca decerni solent.

Attenuantia medicamenta. CAP. VII.

ATTENVANTIVM vt ad interiores affectus, ita & ad externos eósque contumaces non paruus est vsus. Ea quidem rarefacta cute dum altiùs intrò subeunt, non modò frigidum, crassum concretúmque humorem calore liquant, sed & partium tenuitate eum ipsum incidunt & extenuant adeò vt exin vel sponte sua in halitum & vaporem abeat, vel saltem trahentium vi facilè dissipetur. Quę subiiciam quòd ea facultate plurimùm valeant, affectus sanè varios calore & attenuatione tollunt, non quòd attrahant digerántve, sed quòd his extenuatus humor sponte sua plerunq; euolet.

Anethum ex oleo decoctum crudos & incoctos humores concoquit & incidit, hinc varios sedat dolores, ex cruditate obortos flatus discutit, tormina compescit. Mulieribus vteri præfocatione correptis decoctũ insessu perutile. Corpus immodico labore defatigatum leuat, somnúmq; conciliat. Pulegium, crassa lentaque incidit, extenuat & concoquit: cum polenta ischiadicis & aliis partibus frigore af-

fectis

fectis inductum confert: neruorum cõuulsiones & opisthotonum sedat: decoctum prurigines, inflationes, vteri duritias & subuersiones insessione tollit: lienosis cum sale vtiliter adhibetur. Satureia, partium omnium crassos lentósque humores extenuat & concoquit, lethargicos calfacta excitat, cum triticea farina ischiadicis opitulatur.

Origanum extenuandi facultate œdemata aliosque laxos tumores fotu illitúve discutit: prurigines, scabies, regiúmque morbum eius decoctum balneo expurgat. Succus eius cum lacte aurium tinnitus doloresque finit. Thymus validè incidit & recẽtia œdemata seu fotu seu illitu ex aceto discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos pensilesque verrucas tollit: coxendicibus cum vino & polenta impositus medetur. Sampsuchus tenuium partium digerentísque est facultatis: arida folia ex melle subacta sugillata eximunt: aceto excepta luxata firmant & œdemata dissoluunt: acopis & malagmatis calfaciendi resoluendíque gratia permiscentur. Rosmarinus abstergentis incidentísque facultatis particeps, ex vino tenui coctus admotusque œdemata dissipat, neruorũ dolores sedat: sed & suffitu destillationes tussimq; compescit. Hypericum calfacit tenuíque substantia incidit & crassa comminuit: lassos fotu illitúque recreat, contusis attritisque neruis eximiè succurrit.

Absinthium peculiariter ilibus, præcordiis, iecori & stomacho dolenti cum cerato tritum imponitur: epinyctidas ex aqua, & anginas cum melle & nitro sanat. Centaurium minus veteres duritias emollit & extenuãdo resoluit, siccat & validè nulla acrimonia adeò deterget, vt sinus fistulásque persanet. Eleniũ lentos crassósque humores extenuat: radix & folia ex vino cocta & admota partes frigidis & diuturnis obsessas affectibus excalfaciunt atq; persanãt, quemadmodum & ischiadas & exiguas articulorum præ humoris copia luxationes. Dauci radix præsertimque semen excalfacere multúmque discutere foris impositum deprehenditur, & œdemata soluere. herba his inferior & hebetior existit. Ruta strenuè incidere ac digerere lentos crassósque potest humores: quin & partium tenuitate flatus dissipat, ad veteres stomachi dolores & cruditates, ad tusses & laterum thoracisque affectus cum spirandi difficultate, ad

coxendicum articulorumque cruciatus fotu & illitu benefacit: testiũ collectionibus inflationibusq; cum lauri foliis, & exanthematis cũ myrto in cerato prodest: succus instillatus aurium doloribus ac tinnitui succurrit, syluestris ad omnia præstantior. Cuminum semine efficax, calfacit ordine tertio, siccat & nonnihil adstringit, tormina inflationesque discutit coctum & illitum ex oleo & hordei farina, testium collectionibus impositũ cum vua passa aut lolij farina cerató ve opitulatur. Laurus calfacit, mollit & incidit: decoctum foliorum eius vuluæ & vesicæ vitiis apprimè conuenit fotu vel insessu, folia cum polenta & pane inducta flatulentum omnem tumorem discutiunt, baccę foliis calidiores omnibus thoracis rheumatismis prosunt. In medicamenta commodè adiiciuntur quæ neruorum lassitudines reficiunt, & in vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt.

Adipes & medullæ ex calidis ferocibusque animalibus quòd calidiores tenuioresque sint, partemque facilè imbuant, attenuandi facultate insignes sunt, cùm præsertim vetustate acriores euaserint: vt adeps vulpinus, caninus, vrsinus & leoninus: & quæ ab his animalibus eruuntur medullæ. Olea quoque vetustate & annis extenuata purgataque, attenuandi vim maiorem nanciscuntur.

Iam ex istorum temperatione constant, oleum anethinum, oleum rutaceum, oleum amygdalarum amararum, oleũ è scorpionibus, oleum è capparibus, oleum nardinum tum simplex tum compositum, oleũ hypericinum, oleum laurinum, oleum vulpinum, oleum terebinthinæ: deinde vnguentũ Agrippæ & vnguentum quod Arogon dixerunt.

Itaque vt frigidi, crassi lentiq; humores qui quauis corporis particula vel in scirrhũ vel circum neruos, membranas aut articulos effusi coierunt, facilè tandẽ euelli, attrahi dissipariq; possint, molliendi in primis deinde verò extenuandi sunt, idque vel vtraque seorsum facultate, vel ambabus pariter confusis. Quæ id efficiant medicamenta, fotus vel epithematis vel embrochæ vel vnguenti forma coaptentur, vt altius possint in corpus & in concretam materiam penetrare. Solidior enim, qualis est emplastri forma, non æquè facilè potest. Itaq; pars affecta hoc decocto primum fouenda, quod non perinde ac emolliens necesse est

è recen-

è recentibus herbis constitui, quandoquidem arefactę efficaciores vel hyeme ad extenuandũ deprehenduntur. ℞. radicum enulæ, iridis & ebuli, baccarũ iuniperi an. ℥ ij. origani, calaminthæ, pulegij, thymi, anethi, sampsuchi, rorismarini, centaurij minoris, foliorum lauri an. m. j. seminis anisi, feniculi, cumini & rutæ an. ℥ ß. modicè coquantur ex aqua sufficienti, affuso sub finẽ vini albi quadrante, pars calidè foueatur per spongiam, vt potentius humorem colliquet & attenuet. Si malũ iam vetustate occalluit, his initio vel pręmitti vel permisceri debent emollientia. Mox à fotu calente adhuc & patente cute embrocha fiat ex attenuante quouis oleo per lanam succidã: aut pars vnguento Agrippæ vel Arogo duriter affricetur ad ignem. Aut si multorum desideratur permistio, emplastrum è mucilaginibus, aut diachylων soluatur duplo triplóve olei irini vel rutacei. Epithema hoc validius humorẽ quemuis frigidum attenuat & liquefacit, in parte pręcipuè neruosa quum cæteris præmissis digerendi atque dissipandi tempus iam instat. ℞. aquæ vitæ ℔. j. in qua tepida macera thymi, calaminthę, pulegij, origani aridorum an. ℥ ß. radicis pyrethri, zinziberis, nucis moschatæ, spicę, caryophyllorum an. ʒ iij. aqua exprimatur in vsus. Detersus dein locus rigandus imbuendúsque est oleo terebinthinæ vel hoc stillaticio. ℞ radicis iridis & helenij, baccarum iuniperi an. ℥ ij. hyperici, rorismarini, sampsuchi, thymi, satureiæ, absinthij, centaurij minoris an. ʒ iij. dauci seminis rutæ & cumini, baccarum lauri an. ʒ ij. nucis moschatæ, caryophyllorum, zinziberis an. ʒ j. ß. croci ʒ j. styracis, castorij an. ℥ ß. Tritis omnibus affunde aquæ vitæ ℔ j. deinde cùm absorpta fuerit, terebinthinæ & olei an. ℔ j. cõfusa omnia excipiantur stillante vaporario, primúmq; eliciatur aqua deinde oleum, vtrumque seorsum recondatur. Ne pars ab vnctione nuda maneat, emplastro tegi poterit constante paribus portionibus vnguenti Arogi & emplastri è mucilaginibus: vel ex fæce stillaticij olei cum cera subacta.

Absorbentia medicamenta. CAP. VIII.

EMOLLITVS, attenuatus & alia quauis ratione apparatus iam humor, tum demum vel absorbendus, vel at-

trahendus foráſque per patefactam cutem euocandus eſt, dum tumor omnis ſubſideat, & affectus ſymptomata miteſcant. Abſorbent quidem validè exiccantia, quibus tanta attenuandi ſiccandiq; vis ineſt, vt quemcunque attigerint humorē præter naturam citra diſſolutionem abſumant. Hæc liquida forma aptari par eſt, ſi altius ſubire cõuenit. Conferunt autē œdematoſis, aquoſis, flatulentisq; tumoribus nõnunquam & ſcirrhoſis & prędurís, ſed inclinantibus, & quibus exquiſita emolliendo attenuandoq; pręparatio eſt adhibita. Acetum tenui ſubſtantia apprimè digerit & vehementer ſiccat, fotu calido œdemata, ſugillata, podagricóſque dolores tollit, & vlcera quæ ſerpunt: feruentis vapor aquā inter cutem abſumit, & aurium tinnitus. Sal humores ſuperuacuos tenuat & abſorbet, & quicquid in corporibus præter naturam humidum eſt, id totum abſumit, reliquam ſolidiorem ſubſtantiam cogit, cõtrahit, & impenſè exiccat & à putredine vindicat, gingiuas humidiores aut putreſcentes perſanat: ex oleo illitus œdemata & hydropicorum tumores minuit, luxatos & podagricos iuuat: pruritus, lichenas, lepras, pſorasq; & vlcera ſerpentia fotu compeſcit.

Muria & aqua marina ſalis effectus exhibent: iſchiadicis, podagricis & œdemate vexatis fotu conueniunt. Nitrum ſalis vires æquat, niſi quòd parciùs cõtrahit: miſcetur emplaſtris quæ extenuant, ſiccant & abſumunt, & quæ lepras abſtergunt.

Cinis omnis vſtione igneas partes conquirit: ficulneus validè extenuat & abſumit, acrimoniæ vrentisq; facultatis plurimum ſortitus. Huic proximus eſt ſarmētitius & qui ex ilice aut braſſica ſumitur. Omnes cum axungia vel oleo illiti œdemata diſcutiunt, articulorum doloribus, neruorum nodis & contúſionibus mirè proſunt.

Lixiuium pro cineris qui eluitur naturâ vires habet. Omne quidē vehementer abſtergit, exiccat & abſumit, flatulentos œdematoſosque tumores diſcutit, & eadem quæ cinis fotu præſtat: ſed omnium maximè quod ex cinere ficus & tithymalorum fit, adeò vt ob ſubſtantię tenuitatem nullo ſenſu doloris exurat. Alumen validè adſtringit, ſiccat & abſumit, excreſcentem carnem, putreſcentia vlcera, gingiuas humore prægnantes, oris vlcera, oculorum epiphoras,

aurium

aurium fluxiones, pruritus atque lepras siccat ac coercet.

Calx cineris species sed tenuioris substantiæ quàm qui è lignis fit, vehementer adeò vrit vt crustas suscitet. Elota vero citra morsum potenter exiccat, validiúsque absumit ac digerit si marina aqua lauetur. Lixiuium quod eius lotione vim & acrimoniam conquisiuit, omnium summè exiccat & absorbet.

Composita in id vsurpantur oleum castorij, oleum euphorbij, oleum philosophorum & petroleum. Si igitur mollis laxúsque tumor doloris ac ruboris expers in parte quapiam vt in genu aut in scroto collectus est, aut latè diffusus vt in tibiis & pedibus eorum qui cachexia, hydrope aut inclinante podagra laborant: pituitosus serosúsque humor aut etiam flatus conclusus primùm absorbēdus est fotu è lixiuio cineris sarmentorũ vitis, aut ilicis, aut ficus, aut brassicæ, per spongiam nouam quæ aliquandiu sinenda arctiúsque vincienda est. Nonnunquam origanum, calamintha, thymus & alia quædam ex incidentium & attrahētium genere vtiliter incoquuntur in lixiuio. Si vehementior desideratur exiccatio, lixiuium vsurpetur ab extincta elotáque calce. Sublata spongia siccatáque cute, embrocha fiat ex oleo castorei, euphorbij, aut è lateribus: aut ex alio quod habeat salis marini vel nitri ℥ ß. aluminis, sulphuris an. ʒ ij. soluantur aqua vitæ ad sordiũ crassitiem: deinde adde olei nucum vel rutæ vel terebinthinæ ℥ iiij. agitentur & modicè calefiant dum permista omnia vnguenti temperaturam habeant. At verò quum scirrhosus tumor est, isque iam quadamtenus emollitus, quicquid in eo pręparatum est humoris, exiccandum non modò præscripto fotu, sed & aceti acerrimi & aquæ vitæ vapore. In hæc duo permista lapis molaris candens immergitur, tumórq; scirrhosus ita exponitur, vt calentem vaporem vndique excipiat. Mox deinde oleo vel vnguēto siccante perfunditur duriúsq; premitur & quasi subigitur. Hac absorpta portione quod reliquum est rursum emollitione præparandum, rursúsq; siccandum: atque sic alternanda remedia dum humore omni absorpto tumor totus subsideat. Vtrique demum tumori tum scirrhoso tum œdematoso continuò ab vnctione emplastrum aliquod digerens, attrahens atque resoluens ex iis quæ

mox dicentur inducendum. Aut hoc etiam emplastrum vehementer siccans imponẽdum quod è vomica saniem per cutis spiracula manifestè exugit. ℞. olei veteris ℥ vij. ceræ albæ ℥ v. liquefactis adde terebinthinæ ℥ iiij. permistis refrigeratisque insperge salis petræ, nitri, cineris ficulnei an. ℥ j. fiant magdaliæ.

Attrahentia. CAP. IX.

ATTRAHENS medicamentum Græcis ἑλκτικὸν & ἐπισπαστικὸν repellenti aduersum, foris impositum humores tum serosos tum crassiusculos, spiritúsq; ex alto corpore in summa transfert. Id autem calore præsertim efficit, cui præcipua attrahendi vis est. Cui tamen si præterea tenuis substantia atque siccitas accedat, multò efficacius euadet. Quod ordine secundo completo calidum est ac tenue, attrahit id quidem: quod verò iam tertio recessu consistit, non attrahit modò, verùm etiam quod attractum est dissipat, éstque metasyncriticum, id est euocans ex alto & resoluens. Quod deniq; hęc tum calore tum tenuitate superat, resoluendo vel pustulas vel vesicas excitat, diciturq; vel rubrificans vel phœnigmus. Attrahẽdi porrò facultatem alia insitam sibi obtinent, vt dictamnus, propolis, sagapenum, thapsia: alia à putredine vt fermentum, fimus columbinus, anserinus, & quicunque à calidiore animante decidit: alia totius substantiæ similitudine, vt scorpius vulneri suo impositus deleterium venenum quod eiaculatus est extrahit & euocat. Anagallis cui flos pupureus, attrahendi adeò insita facultate valet, vt adactos corpori aculeos euellat: succus gargarizatu & naribus infusus capitis pituitam eadem vi purgat. Anemone vtraque acris, commanducata radix, aut succus naribus infusus pituitam trahit, folia & caules menstrua cient vellere apposita, illita quoque lepras eximunt. Calamintha admodum tenui est essentia, qua humores ex alto euocat atq; transmutat, confertque ischiadicis, strenuè digerit, humores incidit & extenuat valẽter crassos, quales sunt qui elephantiasim procreant, ex vino cocta sugillata tollit, nigrásque delet cicatrices. Narcissi radix diuturnis articulorum doloribus trita ex melle & imposita

sita subuenit, infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina & melle. Struthion seu saponaria cum polenta & aceto illita lepras tollit, tubercula discutit cum farina hordeacea & vino decocta: sternutamenta mouet, trita cum melle & naribus infusa ex ore pituitam ducit.

Aristolochia vtraq; surculos & spicula extrahit, squamas ossium illita educit: in pesso subdita menses, secũdas & fœtus omnes educit. Hiberis nasturtium agreste Latinis, ordine quarto calida: radix eius apprimè vtilis ad coxendicis dolores, cum suillo adipe salso emplastri modo horis quatuor insidens, hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos: exiccandi scilicet & ex alto euocandi, trahendique facultatem obtinens. Lepidion vulgo piperitis calfacit etiam ordine quarto, ischiadicis præsenti remedio illinitur tritum cum radice enulæ & horę quadrante impositũ: lepras idem quoque eximit. Thlaspi semen calfacit & exiccat ordine quarto: bilem & pituitam per superna & inferna purgat. menses ciet & fœtus enecat, prodest ischiadicis per sedem infusum. Cardami seu nasturtij satiui semen adurentis est facultatis perinde ac sinapi. Coxendicis dolores excalfacit illitum cum polenta & aceto: œdemata & panos discutit cum pice, extrahítq; infixos corpori aculeos, lienem illitum cum melle extenuat, & fauos expurgat, lepras & impetigines abstergit, furunculos & carbunculos rumpit, & ad suppurationem deducit. herba eadem, sed multò imbecillius præstat. Sinapi calfacit siccatq; ordine quarto, extenuandi & extrahendi vim habet, lethargicis deraso capiti illinitur ficubus admistum & impositum donec rubescat locus: ad coxendicum cruciatus, lienes & omnis generis diuturnos dolores confert, quoties permutandæ affectionis causa ex alto in cutis summa aliquid trahere animus est. Alopeciis illitum medetur, sugillata cum melle aut adipe aut cerato delet, extrahentibus emplastris scabiémq; exterentibus vtiliter admiscetur, ex aceto cõtra lepras & feras impetigines perungitur, grauitati aurium & sonitui tritum cum fico & impositum prodest.

Vrticæ tum folia tum semen articularibus morbis & podagricis cum oleo vetere aut cum vrsino adipe imponũtur, & lienosis cum cerato, tubercula & parotidas sanant, adeò

ſcilicet digerente facultate valent. Hermodactylus calidus ſiccus ordine ſecundo, podagræ omnique arthritidi confert cataplaſmate admotus, cum vitellis ouorum & farina hordei vel mica panis. Pyrethrum calidum ſiccum ordine tertio. Radix pituitam elicit, ſudores ciet inuncta ex oleo, diuturnis rigoribus efficax. contra refrigeratas reſolutasq; partes corporis eximiè conducit: ſtupidis partibus illita ſenſum reſtituit. Dracontij radix acris & amara tenuiumque partium, calfaciendi vim obtinet, craſſa & lenta extenuat, ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. polypos & carcinomata abſumit & eliquat, maximéque ſuccus qui & radice & foliis eſt valentior. Cyclamini eius quæ Arabum eſt arthanita, radix tertio ordine calida & ſicca, aperit, incidit, attrahit & diſcutit. Succus medicamentis tubercula, ſtrumas, aliáſque durities diſcutientibus commiſcetur: ac bile ſuffuſis cum melle illitus competit. Decocto radicis luxata, podagra & capitis vlcuſcula, pernionéſque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo impletur & cineri feruenti imponitur, adiecto interdũ ceræ modico, & vnguentum comparatur imprimis vtile pernionibus & tumoribus omnibus frigidis ac crudis: ipſos enim aut maturat aut reſoluit. oſſicula etiam extrahit. Cyclaminus altera quæ officinis beatæ Mariæ ſigillum nuncupatur, illita cruda (nam coctæ vis perit) ſugillata non ſine morſu tollit, tunſa exceptáq; pari axungiæ veteris modo ſtrumas, præduroſq; tumores omnes emollit, & integra cute diſſoluit. Tithymali omnes ſtrenuè calefaciunt, reſoluunt, ſiccantque & detergent: myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergunt quoq; lichenas & pſoras.

Ellebotus eruptionibus pituitæ medetur cum axungia illitus, & ſuppurationi veteri: alphos, impetigines, ſcabies leprasque eximit. Thapſiæ tam radix quàm ſuccus omnium maximè quæ pares cum eis vires adepta ſunt, vim habent attrahendi, vbi ex imo aliquid euocandum eſt. Succus illitu aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix ſuccusque cum æquis ceræ thuriſque portionibus ſugillata liuoresque tollunt, cum melle lepras cutiſque vitia emendant: cum ſulphure tubercula diſcutiunt: ſed non diutius quàm horis duabus dimittantur, ne inflammatio inuadat: locus

locus deinde aqua maris calida fouendus. Anacardi ordine quarto calidi ac sicci, serpiginem, impetiginem & morphęam illitu tollunt, sed non multò pòst locus aqua abluendus. E resinis autem vua strobilina omnium calidissima & celerrimè siccans, vt terebinthina mordacitatis expers. Illa è profundo validiùs quàm cæteræ resinæ trahit. Pix nigra mollis & pinguis, vuluæ duritias & sedis tubercula discutit, laterum, articulorum partiumque omnium dolores aut sola aut cum sulphure inducta dissipat: carbunculos & strumas dirumpit cum melle subacta, estque digerentium medicamentorum communis materia. Castoreum valde tenuium est partium, calfacit siccatque. coquit ac discutit tumores contumaces & scirrhosos. illitum prodest tremulis, conuulsionibus & omnibus neruorum vitiis. Euphorbium coxarum doloribus, paralysi, tremori, conuulsioni, omnibus frigidis affectibus mirè prodest: squamas ossiũ eadem die eximit, pituitam per nares largiter euocat, & sternutamenta ciet. Sulfur calfacit, trahit è profundo, discutit, terget: saliua, vel lotio, vel vetere oleo, vel melle subactũ ictibus venenatis prodest; psoras, lichenas, lepras cum terebinthina tergendo & dissipando persanat. Ex eorum porrò genere quæ putredinis vi trahunt, mitissimum est fermentum, quod tenuium est partium, mediocriter calidum: proinde citra molestiam quæ in profundo sunt extrahit & digerit, particeps est aciditatis & caloris ex putredine. Fimi omnes attrahendi facultate pollent, at non paruo discrimine. Columbinus admodum calfacit, attrahit & rubrificat, cum hordeacea farina & aceto mixtus strumas discutit. arefactus tritúsq; cum nasturtij semine, inueteratos coxendicis, lateris, ceruicis & lumborum dolores, podagras & arthritides omnes extirpat. Anserinus aliquanto calidior, iisdem viribus sed efficacioribus præditus est, ac vix præ acrimonia vllius est vsus. Gallinaceus verò eadem, sed inefficacius potest. nam multò quoque minus calet, si præsertim à conclusis gallinis sumitur.

Stercus caprillũ digerẽtis & acris facultatis adeò vt induratis & scirrhosis tumoribus congruat non lienis modò sed aliarum quoque partium, idq; fabacea farina & oxycrato permistũ. Confert & ad aquã inter cutem emplastri specie.

Vstum tenuioris essentię nõ tamen manifestè aerius redditur. Miscetur digerentibus cataplasmatis quæ ad parotidas & bubonas diuturniores accommodantur.

Inter composita autem quæ validè trahant ac digerant habentur oleum ricininum, oleum balaninum, oleum sinapinum, quæ pressu perinde ac amygdalinum elici possunt. Emplastrum è meliloto, emplastrum è baccis lauri, emplastrum oxycrocæum. Sed his multò præstantiora sunt quæ ex commemoratis simplicibus possunt in rem præsentem parari. Quum igitur scirrhi duriorísve tumoris attenuatus præparatúsque humor minimè potuit exiccantium medicamentorum vi totus absorberi, euellendus resoluendusq́; est attrahentium medicamentorum vi, quæ in imo cõditos demersosq́; humores in cutem summã transferunt. Eadem porrò si diutius parti insident, attractos tandem aut manifestè aut sine sensu dissipant. Conuenienter ea in solidam pulueris emplastríve formam aptantur, quæ ipsa non intrò se infert, sed aduocat ad sese subditum humorem aut spiritum. Extemporalia igitur his formis describentur. ℞. picis aridæ, ceræ nouæ, axungiæ suillæ, saponis nigri an. ℔ ß. liquefiant cogantúrque in emplastrum. Aut sic, ℞. picis siccæ, ceræ nouæ an. ℔ ß. axungiæ suillæ ℥ vj. sulphuris ignem non experti ℥ iij. liquentur in emplastri crassitiem. Aut sic, sulphuris, radicis pyrethri, hermodactyli an. ℥ j ß. additur & nonnunquam salis nitri vel salis petræ, vel salis marini torrefacti ℥ j. Hoc etiam vehementer trahit & discutit, ℞. olei veteris ℔ j. lithargyri, picis siccæ an. ℔ ß. ladani, ammoniaci, galbani aceto forti solutorum an. ℥ iij. æruginis tritę ℥ j ß. fiat emplastrum. Imponuntur & cataplasmatum formulæ quibus discutiendi vis summa inest. ℞. pulpæ ficuum ex aceto aut ex aqua vitæ coctarum, fermenti veteris an. ℔ ß. radicum ireos, cucumeris agrestis & bryoniæ recentium & crudarum an. ℥ ij. seminis vrticę & nasturtij an. ℥ ß. Trita omnia contundantur in cataplasma. Addi quoque potest fimi caprini aut columbini sescuncia. Hi fimi arefacti tritíq; & cerato aut pice excepti, validè etiam trahunt: at validiùs si ex caricis aut melle in cataplasmatis formã aptentur, validissimè si vel anacardino melle vel sapone nigro coquantur. Sinapismus quoque vehementer discutit, sed vehementiori

tiori dolore & papularum ardore. ℞. pulpæ caricarum coctarum in aqua & aceto, ſeminis ſinapis ex aceto triti an. pares portiones. Aut pulpæ caricarum, fermenti an. partem vnam, ſinapis partes duas. Tenellis corporibus ſinapi minuendum, augendum verò durioribus atque robuſtis, detracta etiam ſinapis portione nonnunquam tantundem vtiliter addetur ſeminis thlaſpi, vel naſturij cõtuſi. Hiſce autem omnibus multò validius trahit cataplaſma quod habet, Radicis thapſiæ tritæ ℥ j. axungiæ ſuillæ ℥ iij. Hoc tamen non modò albicantes papulas excitat, ſed & partem vniuerſam in tumorem attollit nõ leui ſenſu ardoris. Quod verò ſequitur non attrahit ſolùm, ſed & attractum validiſſimè diſſipat leniori quodam pruritu aut ardore. ℞. radicis cyclamini crudæ & contuſæ ℥ j. axungiæ ℥ ij. Prior quidem cyclaminus erit efficax, ſed multò præſtantior eſt altera quæ Dioſcoridi eſt poſterior, & officinis beatæ Mariæ ſigillum appellatur.

Phœnigmus eiusq; vſus. CAP. X.

HVMORES parti cuiuis inſidentes qui neque mollientibus, neq; attenuantibus, neq; attrahentibus reſolui diſcutíve potuerunt, phœnigmis liquati trahuntur ac defluunt. Eorum ope hydropicorum aqua & ſeroſus humor vndeuis educitur, capitis, coxendicum omniumque articulorũ peruicax dolor eximitur. Cõpoſitũ nihil quod veſicas excitet aſſeruari ſolet, prõptè tamen ſic aliquod apparatur. Saponis nigri & ſalis vulgaris triti pares portiones cõfundito dum cõcorporentur & emplaſtri forma fiat: impoſitum veſicas excitat, aquamque ducit nullo ſenſu doloris.

Tithymalus omnis acer quidem eſt, & hoc quoq; acrior eſt ranunculus. Vterque tuſus & impoſitus humores ex alto non ſine dolore prolicit in veſicam. Phœnigmus è cantharidibus omnium promptiſſimè nec admodum vehementi ardore ſeroſos humores largiter euocat. Cantharides in exquiſitum læuorem tritæ parti imponuntur iam frictione rubenti & excalfactæ. At mitius vnguentum fuerit quod in portione vna tritarum canthatidum, axungiæ vel cerati liquidi quadruplum contineat. Tutius quoque & me

deratius fuerit cataplasma quod habet cantharidum tritarum partem vnam, seminis sinapis contusi partes tres, pulpæ ficuum aut fermenti acris partes sex. Cuicunq; autem parti è cantharide phœnigmus insederit, vrinæ ardorē dysuriámque ciet. Rupta aut aperta pustula humor sensim emanat, inductóq; pingui aut leniente vnguento, non antè finitur exulceratio siccari quàm omnis humor ex affecta parte sit exhaustus. Hactenus quidem remedia protuli quę externis affectibus citra exulcerationem medentur, vt tumoribus collectionibusque frigidis, ex hisq; progenitis doloribus. Nunc quæ remedia affectibus opitulentur externis in quibus aperta exulceratáve cutis est, vt abscessibus, vulneribus, vlceribusque variis dicendum.

Maturantia. CAP. XI.

MATVRATIO ἡ πέπανσις à cibi concoctione diuersa, est vitiati corruptíque humoris in conuenientiorem naturæ statum deductio. Est autem ea duplex, suppuratio ἡ ἐκπύησις, & concoctio quædam seu mitigatio ὁ πεπασμός. Suppuratio est corrupti putridique sanguinis in pus exquisitū cōmutatio: ex hoc enim solo pus efficitur syncerū. Pepasmus verò seu mitificatio, est putridæ bilis tum flauæ tum atrę atq; etiam pituitæ, non in pus quidē, sed tamē repressa putredine in benigniorē & minus naturæ molestā substantiam conuersio. Quod pus mouet medicamentum ἐκπυητικὸν dixerunt: quod concoquit πεπαστικὸν seu mitigatorium, cui ex aduerso est σηπτικόν. Vtraque maturatio proprium est naturæ & nostri caloris opus, nec vllum medicamentum per se maturat. Vtrumque tamen tum suppuratorium tum mitigatorium duplex existit: vnum propriè quod insiti nostri caloris vim atque substantiam tuetur vel etiam auget: temperatè id quidem calidum & partis cui foris adhærescit temperaturæ non admodum dissimile. Id quoque in eum humorem qui computruit calorem inducit insito nobis simillimum, cuius etiā beneficio corruptus is humor in benignius quippiam mutatur. Alterum genus ex accidenti maturat: idque moderatè calidum & humidum est, veréque emplasticam materiam sortitum. hoc dum cu-

tis ſpiracula infarcit & obſtruit, ſpiritum caloremq́ue natiuum partis cohibet, nec diſſipari ſinit: qui dein intrò remeans augeſcit & vel pus conficit, vel corruptũ humorem mitificat ac concoquit. De iis igitur quæ phlegmonarum pus mouent in primis tradendum. Aquæ tepidæ fotus per ſe ſemper calfacit & humectat, mollit & concoquit, interdum tamen ex accidenti humores quoque digerit ac diſſipat.

Hydrelæum modicè calidũ parti affuſum maturat & concoquit, idq́ue euidentius quàm aqua tepida. Oleum maturum ſalis expers, calfacit moderatè, humectat & emollit, præſertim quod nec frigidum ſummè, nec calidum, ſed tepidum adhibeatur. concoquit quoque & pus mouet, aucto natiuo calore, dum cohibet occluditq́ue quicquid è nobis foràs effluere eſt natum. Butyrum tum per ſe concoquit & pus mouet, tum medicamentis quæ id præſtant commodè miſcetur, maximè in puerorum molliorumq́ue corporum phlegmonis exiguis. OEſypus non diſſimilem butyro concoquendi & pus mouẽdi vim obtinet. Adeps omnis præcipuéque domeſticorum animalium mollit, concoquit & pus mouet: nam præterquam quòd ſuo lentore perinde atque oleum offarcit cutis ſpiracula, cohibetq́ue quicquid è nobis effluere aptum eſt, calorem etiam obtinet noſtro finitimum. In eorum quos vſurpamus cenſu imbecillior eſt ſuillus, ab hoc vitulinus, hunc gallinaceus ſequitur, anſerinus omnium efficaciſſimus, vt non modò mouendi puris, ſed etiam digerendi facultate iam polleat. Medulla ceruina & vitulina vt ſcirrhos emolliunt ita etiam concoquunt, & pus mouent eadem qua adeps ratione. Farina tritici perpurgata furfure ex oleo aut ex hydrelęo cocta cataplaſmatis forma cutis ſpiracula offarcit, & calorem natiuum intus continet adaugétque, qui demum humorem ſuperuacuum maturat, concoquit, & in pus album, leue & æquale conuertit. Idémque præſtat & tritici pollen. Panis triticeus recens & adhuc calens admotus eadem efficit: aut ſi tempore exaruit hydrelæo aut oleo pingui ac dulci, aut butyro mollitus & in cataplaſma redactus. Caricæ pingues ex aqua aut hydrelæo coctæ & illitæ, aut forma cataplaſmatis ex oleo aut butyro & farina triticea admotæ pus mouent, panos alióſque tumores ad maturitatem perducunt.

Tussilaginis & oxalidis folia sub cineribus cocta & ex adipe tunsa, phlegmonas aliosq; abscessus celeriter maturant.

Radix althææ laxat, mitigat, & difficilia tubercula concoquit. Cocta in aqua mulsa fotu ad parotidas, strumas, aliosque tumores maturandos efficax. Cataplasmatis specie ex adipe suillo vel anserino, aut etiam oleo cocta, adiecta farina triticea, aut panis medulla potentius concoquit & maturat. Liliorum radix cocta dum planè contabescat, mollit atque maturat præsertim assa, & vt althææ radix adipe excepta cataplasmatis specie. Cepa licet cruda acris sit & mordax, coctura tamē dissipata acrimonia, emollit, pus mouet, in his præsertim tumoribus qui ægrè suppurant.

Pix mollis & liquida, lentoris multi particeps, per se molliendi, puris mouendi & concoquendi facultate pollet, arida rosaceo in affectu calido, aut oleo conuenienti dissoluitur in eosdem vsus: dura enim emollit, pus mouet, tubercula panosque discutit, ex pice molli, cera & oleo compingitur ceratum puri generando perutile. Resina terebinthina aut etiam lentiscina dura mollit & cōcoquit cruda. Elotæ omnes acrimoniam deponunt & adiecta cera & butyro, vel oui vitello, vel oleo quopiam accommodato, puris mouendi facultatem adipiscuntur. Thus molle, album & pingue moderatè calidum, mediis ac temperatis naturis consentiens, insignem puris mouendi facultatem obtinet, vtpote nulla siccandi aut adstringendi vi præditum. Ladanum ad primi excessus finē calidum, emollit & moderatè concoquit. Styrax liquida seu rubra, calfacit quoq; emollit & concoquit. In hoc quoque censu habentur bdellium & ammoniacum, & quæcunq; moderato quodam calore emolliunt, eadem quoque pus mouent.

Iam verò vnguenta ab his extant maturantia basilicum minus, basilicum maius, vnguentū de althæa, vnguentum Agrippæ, & quod resumptiuum appellant: emplastrū quoq; diachylων simplex, diachylων compositum, & emplastrum è mucilaginibus.

Itaque si qua collectio aut tumor præter naturā partem obsedit isque calidus cum rubore, calore & dolore lancinante, cuius materia non dissoluenda, sed in pus vertenda videatur, vt in phlegmone, furunculo & carbūculo, fluxio-

ne cohibita repressóque ardore atque dolore, maturatio atq; suppuratio iuuabitur primum quidem fotu ex hydrelæo tepido, aut ex eorum decocto quibus emolliendi pariterque maturandi facultas inest: quibus pariter & dolor leniri & calor obtundi possit. Protinus à fotu conferet illitus facultatis eiusdem: móxque cataplasma pultis specie ex mucilagine althææ, lini & fœnigræci desumpta ex decocto caricarum, in quo farina tritici soluta coctáque sit adiecto oleo & oui vitello. Si minus calida est phlegmone & ægrè suppurat, vt idcirco maturantia validiora postulet, cataplasma fiat ex radice althææ, liliorum & ceparum cum oxalide, malua, acantho, chamęmelo & meliloto exquisitè coctis atq; cretis: quibus deinde farina frumenti, lini & fœnigræci adiecta sit cum butyro & axungia gallinæ vel anseris. his rursum validius est vnguentum basilicum vtrumque & emplastrum diachylωn cōpositum & emplastrũ è mucilaginibus, quorũ vtrumq; olei liliacei vel irini permistione emolliendum est, quò altius subire possit virésq; suas exercere.

Detergentia & expurgantia abscessus & Vlcera. CAP. XII.

QVAE extrinsecus inducta abscessus & vlcera mundant sordesq; expurgant, emplasticis contraria, non aliam naturã sortita sunt quàm quæ intrò assumpta diximus lentos atq; glutinosos ductuum humores detergere & expurgare. Ea Græcis idcirco ῥυπτικὰ & καθαρτικὰ nuncupantur. Ordine autem & viribus plurimum distant: leniora enim apertarum phlegmonarum pus eluunt & euocant, his valentiora sunt quæ crassiorem vlcerum sordem detergunt, valentissima quę malignorum vlcerum corruptam carnem exedunt atq; etiam fistularum callos blandè exterunt, quæ sanè sunt cathæreticis proxima. Sic autem digerenda sunt.

Cichorij, endiuiæ, omniúmque intuborum succus licet frigidus, quia tamen amarus tutò detergit & vlcera nõ minus quàm viscera purgat.

Rosarum præsertim rubrarum succus cum adstrictione leni detersionis tamẽ vt & amaroris particeps est, hinc melli rosato & ex aridis rosis syrupo detergẽdi facultas insignis.

Plantaginis folia vel integra vlceribus inducta sordem luculenter extergunt: succus vlcerum malignitatem emendat, expurgatáque ad cicatricem perducit. Sedi seu semperuiui maioris succus licet refrigeret ac leuiter adstringat, omnia tamen quæ de plantagine protuli potentius efficit. Hæc igitur tuta admodum & vtilia sunt cùm nondum tota ruptæ phlegmones restincta est inflammatio: aut cùm vlcus ardore atque dolore distorquet. Agrimonij & betonicæ succus aliquantulum calidus detergit, omniáque vulnera & vlcera capitis præsertim sanat, nec quicquam putrescere aut in fistulam coalescere sinit. Apij succum ad extergendum non minus efficacem iuniores experti sunt, quem idcirco passim in id vsurpant.

Fabacea farina leuiter abstergit vt idcirco cutis sordes, maculas è sole contractas & lentes in summa cute exterat.

Hordei farina modicè quoque abstergit & paulò plus quàm fabacea siccat.

Cicerum farina incidit & exterget, scabies, impetigines, maligna etiã vlcera cum melle purgat. Orobi farina cutis asperedinem, pruritum, lentigines in facie atque etiam maculas & vlcera cum melle detergit: nomas gangrænásque cohibet. Lupinorum farina exterget validè, alphos, liuores, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas vlceráque maligna partim extergendo, partim digerendo siccandóque citra acrimoniam iuuat. Fœnigræci farina furfures, achoras, lepras & lentigines emendat, & ex vino aut melle subacta carcinomata purgat.

Seminis lini farina varos, fauos, vngues scabros cum nitro & melle eximit: ex vino cocta herpetas & serpentia vlcera cohibet. Mel calidum siccúmque ordine secundo, aperit, putredini obsistit, siccat, deterget, expurgátque meatus & vlcera, nec vt sal corporum substãtiam coarctat: crudum cocto & despumato detergentius quidem multò est & mordacius, sed eo minus agglutinat. Saccharũ mellis species cùm sit, siccat quoque & abstergit, sed quod rubrum est potentius, vtpote calidius & acrius. Terebinthina licet substantia tenuis, quia tamen subamara blandè abstergit, & tum sumpta tum admota sordes expurgat. Aloë vehemẽter amara, moderatè tamen terget vt ne puris quidem &

aperista-

aperiſtatis vlceribus ſit moleſta:peculiariter ſerpentia vlcera cohibet,putridis genitalibus medetur & oculorum medicamentis permiſcetur. Thus extergit quoque,ſed quàm aloë ignauius. Myrrha verò quòd cum amaritudine ſummæ tenuis ſit ſubſtantiæ potentius quàm aloë extergit. propriè autem impetigines ex aceto purgat,albugines tollit, caliginem diſcutit,ſcabritiem læuigat.

Quæ porrò ſequuntur valentiore detergendi facultate prædita,malignis peruicacibúſque vlceribus accommodãtur. Marrubium ſiccat detergitque validè adeo vt folia ex melle illita ſordidis medeantur vlceribus,nomáſque cohibeant:quod efficacius expreſſus ſuccus ex melle confert,& illitus oculis videndi vim exacuit.

Meliſſophylli ſuccus vt marrubij maligna etiam vlcera propriè verò thoracis & pulmonum ſanat,& cum melle oculorum caligines delet. Abſinthij ſuccus calfacit & validè deterget & expurgat,ſordémque vlcerum eluit,ac in fiſtulam abire prohibet,& à putredine vindicat:eadem decoctiius,ſed inefficacius præſtat. Anagallidis vtriuſque ſuccus ſiccando & extergendo putrida iuuat vlcera,& cũ melle oculorum caliginem diſcutit. Scordiũ vetera vlcera purgat, ſiccat & cicatrice obducit. Hypericum arefactum atque tritum inſperſumq; humida atque putrida vlcera perſanat. Vrticæ ſemen ſordida vlcera quę citra acrimoniam detergi exiccarique poſtulant conuenienter ſanat:carcinomata & ſerpentia vlcera addito ſale ſiſtit. Cyperi radix ſiccat & ſine morſu abſtergit, arida tritáq: vlcera omnia præhumida, qualia ſunt oris, genitalium, atque ſedis etiam ſi depaſcant compeſcit.

Ariſtolochiæ vtriuſq; radix ſtrenuè abſtergit, ſed rotundæ potentius:putredines ſanat & exeſt,vlcerum ſordes expurgat,vermésque necat & extrahit.

His verò quæ ſequuntur ad exedendam putredinem & fiſtularum callos exterendos vis maior ineſſe comprobatur. Centaurij & chelidonij ſuccus exiccat detergétque validè adeò vt vetera malignáq; vlcera,ſinus quoque & fiſtulas expurget,detergat,tandémque perſanet.

Iridis radix calfacit, exiccat, abſtergit, arida tritáque cum melle vlcera capitis præcipuè expurgat:eius verò ſuc-

cus infusus fistulas & sinus detergit & carne explet. Sabina calida siccáque ordine tertio, vehementer abstergit, cum sensu quodam acrimoniæ & exesionis: vlcera quæ atra cernuntur & admodum sordida cum melle expurgat, putrida exedit, sinuum fistularúmq; callos exterit, si modò vis eius citra noxam perferri potest.

Gentianæ radix impensè amara, expurgat abstergitque, alphos delet, vulneribus sinuatim depascentibus medetur.

Asphodelus radice efficax, calida sicca extergēte & discutiente: vlcera sordida purgat, fistulosa sanat, depascentia sistit. Ari radix calida sicca & detergendi facultate insignis, vlcera omnium generum siue phagedænæ sint siue carcinomata, siue serpentia, siue fistulosa, commodissimè expurgat. Dracuntij radix vt acrior & amarior, ita efficacius maligna & phagedænica vlcera trita cum melle expurgat, fistulásque & sinus exterget.

Cucumeris agrestis radix arida tritáq; vt alphos, lepras, impetigines, cicatrices nigras, & in facie maculas abstergit, ita & veteres sinus fistulásque expurgat. Elleborus potenter exterget, ad alphos quoque, impetigines & lepras accommodatus: si in fistulam callo obduratam immittatur, duobus tribúsve diebus callum detrahet. Misy, sory, chalcitis & chalcanthum, vsta lotáque maligna vlcera fistulásq; valenter detergēt: cruda verò aut non lota vim habent exedentem & cathæreticam. Pro iis, quòd nobis desint, substituitur vitreolum vstum atque elotum. Ærugo elota putridis quoque vlceribus & sinubus expurgandis aptissima.

Spuma nitri, nitrum & aphronitrum quanquā vehementer tergent, non tamen vlceribus, sed lepris, alphis, impetiginibus aliisque cutis vitiis expurgandis cum aqua calida aut vino infunduntur. Pro his quòd desint sal petræ expurgatus substituitur. Alumen crudum & ex eo comparata aqua nomis, phagedænis, Chironiis, malignis, putridis & pascentibus vlceribus conueniunt, non tam detergendo quàm cohibendo ne longius serpant.

Ex his igitur quę primi sunt ordinis compositiones fiunt expurgandis phlegmonis recens apertis, vt quæ habet mellis rosati ℥ j. vitellum oui vnius, farinæ hordei quod satis est vt in vnguenti speciem concorporentur: adduntur inter-

dum

dum terebinthinæ lotæ ℥ ij. si melior optatur detersio. Valentius autem est quod recipit succi apij ℥ viij. succi agrimonij ℥ iiij. succi plantaginis ℥ ij. mellis rosati ℥ x. coquantur aliquantum, deinde adiice farinæ hordei, lupinorum & fœnigræci an. ℥ j. percoquantur in vnguentum, permiscendo sub finem terebinthinæ ℥ ß. Si crassius aut tenacius pus fuerit, detersio maior fiet hac formula. ℞. resinæ, mellis, terebinthinæ an. ℔ ß. myrrhæ, sarcocollæ, farinæ lupini & fœnigræci, radicis iridis an. ℥ ß. fiat vnguentum. Huc pertinet vnguentũ aureum, cui vis quoq; detergendi par quodammodo inest, & emplastrum de ianua, & emplastrum gratia Dei nuncupatum, quę aut solida aut oleo tenui diluta induci possunt, ad capitis imprimis aliarúmque partium neruosarum vlcera. Huc quoque referri poterunt quę tertij ordinis sunt vehementer detergentia, cuiusmodi ex ærugine cæterisque acrioribus metallicis constant, si lenioribus soluantur & temperentur, veluti emplastri diuini drachma vna si tribus recentis vitelli dissoluatur, aut si vnguenti Ægyptiaci, aut Apostolici drachma cum duabus tribúsve tetrapharmaci aut cerati alterius subacta vnitáque sit, vlceribus blandè extergendis optimum comparabitur remedium. Sic & præcipitati puluisculus leniente quopiam exceptus, nullo morsu superfluam carnem absumit & vlcus sorde expurgat. Si iam vlcus sordidum est, & mali moris, siue id sponte natum est, siue ex vulnere aut ex phlegmone negligentius curata factum, ex his quæ secundi sunt ordinis vnguentum comparabitur hac formula. ℞. Plantaginis, absinthij, marrubij, scordij, melissophylli, hyperici recentium & contusorum an. m. j. coquantur aliquantum in vino albo & olei ℔ j ß. in quo expresso dissolue radicũ cyperi, iridis & aristolochiæ rotundæ tritarũ atque cretarum an. ℥ ß. ceræ ℥ iiij. rursúmque coquantur dum crassescant, ac tum adde resinæ ℥ ij. thuris, myrrhæ, aloes, sarcocollæ an. ℥ j. & postremò terebinthinæ ℥ j. ß. Quæcunque validiora desiderãtur, ea insuper nonnihil habent æruginis: cuiusmodi sunt emplastrum diuinum remollitum, vnguẽtum Apostolorum & vnguentum Ægyptiacum, omnium certè quæ extant præstantissima.

Si verò è sinu aut fistula exterendus est callus, iniicietur

decoctum, quod habeat plantaginis, absinthij, centaurij minoris, sabinæ, foliorum oliuæ & agrimoniæ an. m. j. radicũ gentianæ contusæ ℥ ij. fiat decoctio in vino albo, in quo colato ad ℔. j. dissolue mellis rosati, syrupi absinthij an. ℥ j. ß. Si non id præstiterit quod postulas, vel myrrham, vel aloen, vel vnum quodpiam ex his postremis medicamentis dissolue: vt vnguenti ægyptiaci ℥ ß sicque sensim augeri vis potest dum optatus existat euentus. Exposita eorum medicamentorum materia quæ partium externarum inflammationes, præduros tumores, phlegmonas, abscessus, vlceráque sanant, deinceps ad ea pergendum quæ vulneribus medentur, eáque ad cicatricem perducunt.

Profluentem sanguinem cohibentia ἴσχαιμα Græcis appellata. CAP. XIII.

QVAE sanguinem vberius prorumpentem siue ex aperta exeláve sponte vena, siue ex rupta aut in vulnere præcisa, alia quadã proprietate, alia vi emplastica, alia caustica id ipsum prestant. Quæ primi sunt ordinis, non statim frigida sunt omnia aut adstringentia, sed ex his quædam calida & acria, vt vrtica. Quæ secundi, venarum exitus inferciunt atque implent, móxque arefacta nihil effluere sinunt. Quæ tertij ordinis, vrendo venas coangustant, crustuláque obducunt, quæ omnia cohibet. Telephium tertia semperuiui species & quæ huic similis crassula maior appellatur, in sistendo sanguine & curandis vulneribus efficax: tertio recessu frigida, humida secundo. Polygonũ ab effectus præstantia sanguinariæ nomen obtinuit, quòd eo siue integro siue tunso stillãti parti inducto sanguis coëat & in grumos concrescat, vt non amplius effluat.

Pimpinellæ folia tunsa aut etiam cocta si apertam venam attingant, protinus sanguinem sistunt, quod & radix luculentius efficit: eadem quouis modo sumpta sanguinis vomitiones excreationésque supprimunt: subdita verò mulierum purgationes hæmorrhoidásque cohibent. Vrticæ radice recenti in narem inserta sanguis mox supprimitur, quod nec minus tum ea ipsa, tum foliis tunsis vulneri inductis præstatur.

Penta-

Pentaphylli radices, folia florésque vehementer adstringunt & desiccant sine morsu & in multo sunt vsu ad sanguinis reiectiones. Androsæmum licet calidum & siccum, recenti tamen vulneri impositum, sanguinem continet.

Hippuris seu equisetum adstringit manifestè atque siccat, propriè verò succus sanguinem è naribus manantem reprimit. arefacta folia trita & inspersa cruenta vulnera glutinant. Salicis folia & cortex præcipuéque lanugo & flores inserti naribus erumpentem sanguinem promptè sistunt, & redacti in puluerē & calamo efflati in nares idem præstant.

Isatis valenter quoque siccat & adstringit: cuius folia recens vulnus conglutinant, nec sanguinem effluere sinunt. Symphytum maius atque etiam petręum siccat atque coniungit moderato calore: tunsæ radices vt sumptæ sanguinis reiectionem, ita & recenti vulneri illitæ, eruptionem sistūt, labráque vulneris conglutinant, quemadmodum & minutim concisas carnes cogunt si vnà coquantur. Corallium, hæmatites lapis, iaspis & qui cornalinus appellatur, occultis quoque viribus sanguinem supprimunt. At verò mumia, thus, myrrha, mastiche, sanguis draconis, terra lemnia & bolus armena, in emplasticis habentur, & obstruendi siccandique facultate sanguinis effluuia cohibent.

Quum itaque recens vulnus sanguinem immoderatius profundit, emplastica quædam aceto lota cum puluere eorum quæ proprietate sistunt, aut in pulueris inspergendi aut in cataplasmatis formam aptabuntur oui candido excepta, vt ℞. boli armenæ, terræ lemniæ lotarum in aceto an. ℥ j. mastiches, sanguinis draconis an. ℥ ß. thuris, myrrhæ, radicis consolidæ maioris, pimpinellæ & vrticæ an. ʒ ij. fiat puluis. Vel ℞. boli armenæ, sanguinis draconis an. ℥. ß. thuris, mastiches, aloes an. ʒ ij. pilorum leporis minutim incisorum ʒ iij. pul. succini & corallii rubri an. ʒ j. ß. oui candido excipiantur & turunda oblonga indantur in nares. Causticorum vsus si quando fortè ad cohibendum sanguinem necessarius fuerit, posthac tradetur.

Glutinantia medicamenta. CAP. XIIII.

GLVTINANS medicamentum κολλητικὸν Græcis appellatum est, recentia vulneris labra adducta coniungit & ad pristinam reducit integritatem. Id autem efficit quia prohibet ne inter coitura labra aut influat aut succrescat humor. Adstringens id esse oportet, crassæ terrenæque substantiæ, ac siccum ordine secundo, calore temperatum, vt nec detersione nec acrimonia feriat. Arnoglossum quæ plantago, siccat & adstringit sine morsu, recentibus vulneribus aptum, quæ citra metum inflammationis glutinat, vetera quoque vlcera sordida, maligna & elephantica expurgat, & inæqualia cicatrice obducit.

Cynoglossum seu lingua canina vt oris faucíumque ita & cæterarum partium vlcera terget, recentiáque vulnera glutinat, horúmque calorem temperat. Myriophyllum seu millefolium adeò exiccat vt cruenta vulnera protinus glutinet, & ab inflammatione vindicet, seu viride seu siccum, ex aceto oblitum. Salicis tum folia tum flores citra morsum siccant & adstringunt, cruentúmque vulnus glutinant & inflammationem arcent. Vlmi folia & cortex medianus spissandi vim obtinent multóque magis succus è pomis expressus, recentia vulnera celeriter his admotis coëunt atque solidescunt. Verbena siccat & adstringit, glutinandis vulneribus familiaris, vetera quoq; putrescentia vlcera cohibet, sordida ex melle purgat, & cicatrice obducit.

Myosotis quæ pilosella adstringit atque siccat, foliorum farina vulnera mirum in modum glutinat.

Anagallis citra morsum siccans, tusa & admota recentibus vulneribus præsertim senum efficaciter medetur. Betonica vulneribus quoque recentibus præsertim capitis accommodatur. Stœbe quæ & scabiosa, omnibus quoque vulneribus & maximè pectoris succurrit. Bugula & sanicula recentioribus primum cognitæ inter vulnerarias herbas primas tenere creduntur. Hypericum siccat moderato calore, folia, flores, fructus tunsi glutinandis vulneribus imponuntur. Atractylis in sanandis quoq; vulneribus efficacissima, eadem vlceribus fistulisque diuturnis medetur.

Lumbrici terræ triti & admoti vulnera omnia præcipuéque neruorum glutinare traduntur. Cochleæ pusillæ tritæ iisdē quoq; viribus esse credūtur, quas & ad interiora vlcera præser-

præsertim pulmonum vsurpant. Sarcocolla emplastica & subamara citra morsum siccat, & vlcera glutinat. Myrrha, thus, magisque thuris cortex, aloë, mumia, & omnia ferè quæ sanguinem cohibere diximus, glutinandis sunt vulneribus aptissima. Terebinthina resina, atque etiam abietina quæ nobis frequens est, omnibus medicamentis vulnera glutinantibus vtiliter permiscetur: nec sola aut oui luteo excepta parum conducit. Pix mollis & liquida iisdem quoque medicamentis adiungitur: & pix sicca atque resina arefacta, sed hæ durioribus corporibus aptiores. Lithargyros auri quòd emplastica sit & ferè omnis qualitatis expers non modò glutinantibus, sed & cæteris quoque emplastris vt communis quædam materia substituitur.

Quum igitur recentis vulneris suppressus iā sanguis fuerit idque citra phlegmones metum, labris propiùs adductis atque iunctis, instillanda aut linamentis inducenda erunt vnguenta carptis linamentis excepta, variè ex iis concinnata simplicibus: hisque superponenda lintea vino rubro tepido imbuta expressaque leniter. Si exiguum est vulnus, satis fuerit terebinthina lota adiecto oui luteo & farinæ momento. Efficacissimum quoque est balsamum artificiale ita concinnatum. ℞. vtriusque plantaginis, semperuiui vtriusque, symphyti vtriusque, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellæ, pentaphylli, absinthij, centaurij minoris, millefolij, cynoglossi, equiseti, atractylidis, hyperici an. m. j. recentibus contusis affunde aquæ vitæ ℥ viij. sinantur macerari diebus quatuor, quinto succus ex his tepefactis exprimatur. in quo dissolue olei optimi loti in aqua rosarum stillaticia ℔ ij. coquantur vase duplici dum succi dimidium absumptum sit, ac tum adde terebinthinæ lucidæ ℔ j. percoquantur in reliqui succi consumptionem purè, coletur atque recondatur ampulla vitrea. Potest & oleum tusis herbis cum aqua vitę pariter affundi atque quatriduo macerari ac deinde coqui & liquor totus exprimi, purúsque excolari vt in eo tandem terebinthina vase duplici percoquatur. Hinc & vnguenta quibusdam adiectis comparari possunt in primis efficacia, vt ℞. balsami prædicti ℔ ß. ceræ albæ, resinę an. ℥ ij. sarcocollæ ℥ j. thuris, mastiches an. ℥ ß. fiat vnguentum in vase duplici. Rursum quoq; validius ita com-

parabitur ad neruosarum partium conglutinanda vulnera & carne implenda. ℞ lumbricorum terrestrium expurgatorum atque tunsorum ℔. ß macerentur diebus sex in olei optimi ℔.ß. his deinde feruefactis exprimatur oleum eique adde balsami præscripti ℔.ß. seui arietini mundi ℔.ß. picis nigræ ℥ iij. resinæ ℥ ij. ammoniaci, galbani, opopanacis aceto solutorum & colatorum an. ℥ j. thuris, mastiches an. ℥ ß. coquantur vase duplici in vnguentum, vel etiam si voles in emplastrum.

Ex his quæ ad balsami compositionē protuli, potio quoque perutilis fit ad vulnera, quæ vel in pectoris vel in abdominis caua penetrant cum viscerum offensione, & ad inueterata vlcera præsertim renum atque pulmonum. si amaror metuitur nimius, subtractis absinthio & centaurio minore substituantur stœbe seu scabiosa, agrimoniū & brassicæ cymæ. Tunsæ omnes aut ex his quædā vino aspergantur albo & tenui dum prorsus mersæ madescant, & mellis colati quadrante. Macerentur diebus sex, tepefactis his aut modicè feruefactis vinum exprimatur, dentúrque ieiuno ℥ iij.

Sarcotica medicamenta. CAP. XV.

Σαρκωτικὸν medicamentum est quod deficientem carnem in vulnere aut in vlcere cauo progignit, ipsumq; cauum carne implet. Id quidem proprium est naturę opus: quodcumque tamen medicamentum vlcus moderatè siccat, eiúsque sordes blandè ac mediocriter citra morsum detergit, quoniam sanguinem qui gignendæ carnis est materia tuetur, & impedimenta subtrahens vlcus purū aut quale saltem acceptum est conseruat, sarcoticum dixerunt. Est autem id substantiæ mediocris, moderatè atque infra ordinē secundum tum calidū tum siccum, vt acrimoniæ sit expers. Calidius enim aut tenuius carnem colliquat: crassius autem aut frigidius nimium siccat & adstringit.

Herbę quibus sola sit progignendę carnis facultas, paucæ admodum sunt, sed quæ recentia vulnera conglutinant, & quæ sordida vlcera leuiter expurgant, eædem quoq; carnem gignunt, si modò mitiorum quorundam permistione temperentur.

Fœni-

Fœnigræci, orobi & lupini farina, siue sola siue melle & oui luteo & terebinthinę momento excepta, mitissimè carnem generat. Thus peculiari facultate sarcoticum est, & in mediis corporibus carnem gignit: in aliis verò tum siccioribus tum humidioribus nonnihil additur his consentaneũ.

Manna thuris vulnera quoque caua & vlcera conuenienter explet.

Pix liquida atque etiam sicca mannæ thuris commodè iungitur vt vlcera vulneráque caua impleat. Terebinthina blandè tergendo siccandóque efficit vt vlcerum caua carne impleantur. Sarcocolla quæ præsertim in aqua rosarum stillaticia aut in lacte soluta sit, citra morsum desiccãs & vlcera commodè detergens, ea quoque facilè carne implet.

Aloë præcipuè lota paulum extergit vt ne puris quidem vlceribus sit molesta: hinc ad vlcera carne implenda apprimè vtilis. Myrrha siccans atque detergens, vlceribus carne implendis aptissima.

Si quod igitur vlcus est aut recẽs vulnus cuius portio quędam sublata sit, vt idcirco non protinus agglutinari queat, sarcoticis primùm caro gignenda est, deinde vlcus glutinantibus committendum. Sarcotica autem medicamenta tum ex his quæ protuli tum ex agglutinantium, detergentium atque suppurantium temperatione fiunt. Sic quidem tetrapharmacum quod & basilicum appellant, ad gignendam carnẽ passim extat, & basilicum magnum, & vnguentum aureũ, & emplastrum gratia Dei, & de ianua, & emplastrum diuinum. Potest & præscriptum suprà balsamum ad vulnera implenda atque glutinanda ita comparari, ℞. balsami præscripti ℔ ß. in quo liquentur vase duplici ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, an. ℥ j. galbani, olibani, mastiches, myrrhæ an. ℥ ß. aristolochię rotundę tritæ ʒ ij. fiat vnguentum, aut si voles aucta cera emplastrũ. Puluis quoq; in eundem vsum hac forma præscribitur: ℞. sanguinis draconis, boli armenæ an. ℥ ß. mastiches, olibani, sarcocollæ an. ʒ iij. aloës lotæ, aristolochiæ rotundæ, radicis ireos an. ʒ j ß. fiat puluis. huic etiam addi conuenienter possunt ambræ ℈ vj.

Epulotica medicamenta seu cicatricem inducentia.
CAP. XVI.

Ἐπουλωτικὸν medicamentum Græcis est quod impleti iam vlceris summam carnem vehementer siccat & obdurat,& in cicatricem cuti simillimam cogit.Id autē abundè siccum est, vt humorem absumat:est & crassioris materiæ vt carnem adstringat,contrahat,atque denset. Nullius caloris sed frigoris cuiusdam particeps,omniq́ue morsu destitutum.

Terra armena putrescentia oris vlcera sanat,cæteráque siccat & cicatrice obducit.Terra lemnia eadem quoque,sed imbecillius efficit. Lithargyros moderatè siccat & adstringit,& vlcera cicatrice obducit. Cerusa siccans quoque & adstringens, excrescentia leniter reprimit,& cicatrice claudit. Malicorium & balaustium adstringunt,humida vlcera siccant hisq́ue cicatricem inducunt. Myrtus siccat quoque & adstringit,trita & vlceribus præ nimio humore cicatricē non recipientibus auxiliatur:hæmatites lapis siccat adstrictione leui qua tamen excrescētia reprimit & obdurat,hæc quidem leniora sunt & lenioribus vlceribus tenerisq́ue corporibus apta. Lapis calaminaris qui cadmia est lapidosa, sæpe vstus acetóque extinctus vehemēter siccat,excrescentia reprimit & cicatrice munit. Cadmia vera siccat & adstringit,sed non sine acrimonia,quam tamen lotione ex aqua rosarum & plantaginis deponit,sicq́ue vtilior ad cicatrices inducendas euadit. Spodium & pompholyx acria quoque existunt,sed lotione mitia adeò redduntur,vt citra morsum excrescentem carnem coërceant & cicatrice obducant. Concerpta etiam linamenta sola tum sicca tum madefacta in styptico rubro vino, aut in quo absinthium, rosa & aluminis pauxillum sit incoctū, inter epulotica meritò sunt habenda.

Scoria ferri,plumbum vstum, stybium quod & antimonium vstum,calx viua,alumen vstum, vitriolum vstum,æris squamma,æs vstum,omnia quidem acria sunt,& verè cathæretica , sed quę tamē sæpius lota dum omnem acrimoniam deposuerint, epulotica redduntur,optima sanè malignis vlceribus cicatrice obducendis in durioribus corporibus:idq́ue modò trita & inspersa, modò excepta cerato ex oleo rosaceo,melino,myrtino, omphacino, aut mastichino. Ex eorum leuioribus extat vnguentum album,è cerusa,quod

ſa,quod & in emplaſtri formam aptatur, vnguentum rubrum exiccans.In id quoque valentiora ſunt,vnguentum diachalcitews, auſtero vino ſubactum & myrteo emollitũ, vnguentum diapompholygos, & vnguentum quod propriè adſtringens appellauimus.Poſſunt & alia in rem præſentem ita comparari. Calx viua toties in aqua frigida aut in aqua plantaginis lauetur dum omni deſtituatur acrimonia,& ex oleo roſaceo quantum ſenſim combibere poterit diu in mortario ſubigatur in vnguenti formam. Aliud valentius,℞.plumbi vſti & loti,pompholygis ſeu tuthię lotę, æris vſti & loti,aluminis quoque vſti & loti an.℥ j.oleo roſato & aceti momento excepta in mortario diu ſubigantur in vnguenti ſpeciem.Ex iiſdem quoque puluis tenuiſſimus cõfici poteſt, addendo lumbricorum terreſtriũ arefactorum, ſanguinis draconis an.℥ j.ß.

Cùm plumbi crudi lamina tantoperè cõmendetur non ad ſimplicia modò verùm etiam ad maligna & cancroſa vlcera tum ſananda, tum etiam cicatrice tegenda:cúmq; ad eadem omnia multò præſtantiorem crudi plumbi tenuiſſimum puluerem ſim expertus, inſperſum malignis vlceribus illa blandè citra vllum doloris ſenſum corrigere, expurgare,& ad cicatricem perducere,eius conficiendi rationem ſubticere nolui.Plumbũ in laminas quàm tenuiſſimas ducitur,hæ minutiſſimè cõciduntur,aceto quàm acerrimo immerguntur, macerantúrque triduo,permutato quotidie ſi videtur aceto,poſtea exemptæ & igni ſiccatæ citra vſtionem,in mortario laborioſè teruntur,ſic tandem in tenuiſſimum leuiſſimúmque puluerem rediguntur, cuius vis eſt ad ea quæ dixi,& ad multò maiora ſingularis & eximia.

Cathæretica medicamenta. CAP. XVII.

Exedens medicamentum καθαιρετικὸν Græcis appellatum eſt quod inutilem tum putridam tum excreſcentem carnem abſumit, & polypos,tubercula,verrucas,callósq; detrahit:non quidem vniuerſim ac repentè, ſed quaſi liquefaciens ac ſenſim tabefaciens citra vllam vicinę carnis corruptionem aut putredinem.Id autẽ vehementer & iam quarto ordine calidum eſt atque ſubſtantiæ pertenuis,qua

se altius in absumendam materiam insinuet. Quod igitur epuloticum medicamentum siccando comprimendóque sine doloris sensu facit, id cathęreticum non sine acrimonia & sensu doloris excedit. hoc genere continentur, testarum, concharum & rerum causticarum vt tithymalorum cinis, pumex crematus, sal torrefactus aut melle duplo exceptus; ollâque noua exustus: alumen vstum, pompholyx, plumbũ vstũ, stibij seu antimonij cinis, qui peculiariter cancros absumit. Vitrioli genera, quę pro chalcantho, chalcitide, misy & sory vsurpantur: adhæc ærugo & æris squamma, hydrargyrus sublimatus, & idem præcipitatus, atque cinabrium.

Quum igitur in vlcere aut putredo aut mollis fungosáque caro tantopere luxuriat, vt neque detergentibus, neq; vehementer adstringentibus eximi tota possit, necessarius est cathęreticorum vsus, quę quicquid superuacuum est sensim exedant. Ex his simplicibus compositiones extant: vnguentum Apostolorum, vnguentum Ægyptiacum: possunt & trochisci ex calce viua trita & melle excepta confici, qui acriori igne siccentur, & trochisci asphodelorum hac formula. ℞. succi radicis asphodelorum ℥ iiij. calcis viuæ ℥ ij. æruginis ℥ j. permista in trochiscos concinnentur qui sole feruente siccentur vel igne.

Septica medicamenta. CAP. XVIII.

PVTREFACIENS medicamentum Græcis σηπτικὸν, est quod tum humorum tum corporis materiam labefactat, & cum fœtore quodam corrumpit. Est autem id insito nobis calori aduersissimum, vt cuius vim atque substantiam prorsus demolitur. Quod frigidissimũ & veluti quarto est ordine, naturalem certè calorem extinguit, interimitque partem idque sensim ac plerumque sine sensu. Septicum tamen id appellare nõ licet, sed id solùm quod summa caloris acrimonia insitum nobis calorem aut dissipat, aut in igneum conuertit, simúlque qualitate maligna humidum primigeniũ dissoluit, & omnem partis substantiam tabefacit atque colliquat & putredinem cum fœtore inducit. Id igitur summe est caloris in substantia moderatè crassa: nam tenuior à nostro calore euinci facilè dissipariq́ue posset.

posset. hoc genere sunt, auripigmentum seu arrhenicũ tum purum tum sublimatum, sandaracha, chrysocolla, aconitum, dryopteris, pytiocampe.

Hæc quidem licet vehementer calida, nec tamen caustica sunt, neque escharotica, nec crustam in nuda carne gignunt: sed qualitate prorsus maligna atque venenata carnis quam attigerint substãtiam corrumpunt & in putredinem cadauerosam deducunt, quæ multò deterior est quàm ex gangræna. Venenata autem eorum vis sensim intrò subiẽs præcordia visceráque ferit. Quocirca non nisi repressa crebra lotione ex succo portulacæ, limonum, solatri, aut semperuiui vlli vlceri adhibenda sunt, debéntque cerato leni permisceri, parua copia & in parte quæ à principibus procul absit. Maiore enim copia nec repressa in vlceribus cordi propinquis, vt in mammę cancro, illa præsertim arrhenicum & sublimatum mulierem diebus sex sustulisse notaui perinde ac si id hausisset. Horis circiter tribus ab insperso puluere vehementi rigore cõcussa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris animi defectionibus corripi, cum pulsu languido, quę dein sensim aucta, oborto extremarũ partiũ frigore, & facie reliquóq; corpore supra modũ intumescente, miserè illam iugularunt. Periculosus omnino istorum vsus, nec certè ad chirurgiam necessarius, cum sine fructu vllo perniciosa sint: nec enim partem quam attigerint vt caustica vrunt, nec crustam inducunt, sed quam corruperint ita relinquunt arte excidendam. Quocirca eiusmodi remedia prorsus exterminanda sunt, omniáque vel detergentibus, vel cathæreticis, vel escharoticis, vel causticis citra perniciẽ eximenda absumendáque sunt. Aut si parum meticulosus est laborans & constanti animo, constantibúsque viribus ea vel sectione vel candenti ferro demolienda sunt, quibus nulla in corpus aliena qualitas inducitur.

Escharotica & caustica medicamenta. CAP. XIX.

EXVLCERANS medicamentum, quod Græcis est ἐσχαρωτικὸν, non modò nudam carnem vt cathæreticum absumit, sed & cutẽ ipsam diuellit. Vesicans id quodãmodo efficit, sed leuius & ignauius, quòd ardoris vi humorẽ proli-

ciat & solùm pustulas excitet. Escharoticum multò vehementius vrit vt iam crustas inducat, nec tamen infra cutem subit. Vtrumque summo & quarto est calidorum ordine, sed vesicans in tenui, escharoticum in crassa densaque substantia. hoc ordine sunt, corticis fraxini cinis qui saliua dilutus & parti cuiuis impositus, cutem vrit sine pustula. Sabinæ crematæ cinis verrucas & duriora cutis tubercula exesit: cinis è cremata vini fæce id ipsum quoque præstat exiguo humore liquatus. Sapo niger mistus pari portione salis marini triti, impositus cutem quoque vrit, ruptáq; crustula sanies copiosa manat. Nitrum atq; etiam eius succedaneum quod est sal petræ exquisitus, instar pisi loco madido inductum, cutem diuellit & vrit inducta crustula. Fit autem sapo niger è calce, sale, oleo & seuo. Sapo autem albus è calce, cinere & seuo veruecino.

καυςικὸν medicamentum est quod non modò summam cutem vt escharoticum, sed & veram quoque soluit atque disrumpit: nonnunquam & in subiectam carnem cauterij instar penetrat, non id quidem sensim colliquans & exedẽs, sed repente exurens, crusta dẽsiore inducta. Id quàm escharoticum vehementius est, feruentissimo calore præditum in crassa terrenáque substantia.

Tria hęc igitur, causticum, escharoticum & vesicãs, quòd vires in cutem exerant, vno eodémq; genere contineri par est, & solùm agendi vi distare. Quæ verò non ipsam cutem sed solam nudam carnem afficiunt diuersi planè sunt generis. Quum igitur quauis ex causa cutis aperienda fuerit, nec laborans sectionẽ vstionémve tolerare potest, inducto caustico medicamento vri rumpiq; debet. In causticorũ autem censu præcipua sunt, calx viua, vitriolum vstum, æs vstum, & quæ ex his fit aquà fortis alchymistica. Ex his quoque lapis fit ruptorius qui sesquihoræ spatio cutem penetrat. ℞. vitrioli vsti ℥ ij. salis armeniaci ℥ j. calcis viuæ, cineris è vini fæce an. ℥ iij. Tritis atque permistis affunditur lixiuium ficulneum aut tithymallinum, quod subinde colatur dum istorum materia tota ferè dissoluta sit: lixiuium deinde in olla noua aperta coquitur ac ferueſcit dum crassescat atque lapidescat. In ampullam vitream & obturatam reconditur loco sicco, ne humidioris aëris attactu liquescat.

Cinna-

Cinnabrium, mercurius sublimatus & præcipitatus eius puluis integram cutem nec exulcerant nec diuellunt, neque in hunc ordinem, sed solùm inter catheretica valentiora haberi possunt.

Ad ambusta. CAP. XX.

SEV igni seu aqua oleóve feruente ambusta est corporis pars quæpiam, alia inflammationem sedant simulq; extinguunt empyreuma, aut euocãt, alia pustulas prohibẽt & reprimunt dolorémque leuant, alia vlceratas partes aut excoriatas dolentes leniunt & ad sanitatem perducunt.

Primi generis sunt potestate frigida omnia vt aqua, acetum & ex his oxycratum, oui albumen, succus semperuiui, lactucæ, endiuiæ, solani, hyoscyami, plantaginis & portulacæ, & horum aquæ stillatitiæ, terra quæuis obuia, sed maximè Cimolia & quæcunque leuis vt bolus armena commemoratorum succo aquáve destillata aut oxycráto soluta & protinus illita, coriandrum viride, lenticula semicocta, cerusa, alumen aqua solutum cum oui candido, atramentum scriptorium ex aqua, caphura. Atque hæc ab vstione protinus arripienda & tepida applicanda, quia actu talia anodyna euadunt & empyreuma foras euocant, dein qua valent potestate ardorem extinguunt & inflammationem sedant. Vt enim ignis, si propiùs ipsi pars vsta admoueatur, proprij inusti mali fit alexiterium, eámque reuocato empyreumate dolore leuat: sic nonnulla impressum partibus ardorem foras calore prolectant, atque ita sedata inflãmatione ambustis medentur, vt arî & porri illita folia præsenti sunt ambustis remedio. Cæpæ cum sale contusæ ambustę parti impositæ miraculo persanant. Oleum quoq; sale addito idem efficit. Sambuci & ebuli contusa folia & apposita idem prębstant. Radicis etiam asphodeli decoctæ in oleo succus perniones & ambusta sanat.

Frigidorum vsu quũ partis ambustæ ardor repressus statim initio fuerit & mitigata inflammatio, tum ea inducẽda quæ pustulas prohibent simulque dolorem leniunt. Gluten quod ex tergoribus boum fit pellucens & candidũ, dilutum aqua ambustis vtiliter allinitur & pustulas prohibet. Ligu-

ſtri, ſaluiæ, myrti ſingulorum cruda folia cerato vel adipe ſuillo excepta, quia & ſedandi doloris & reprimendarum puſtularum vim habent, ambuſtis vtiliſſimè imponuntur. Eadem viridia contuſa, & maluæ & papaueris corniculati, admiſta axungia aut cerato efficaciter quoque ambuſtis illinuntur. Mori folia ad ambuſta teruntur ex oleo vel aceto linēda: ſic maluæ folia oleo incocta & trita ſacris ignibus & ambuſtis vtiliter imponuntur. Lactuca cū ſale illita prodeſt recens ambuſtis: & helxine admota. Hyperici folia cū ſemine, & althææ cum pauco oleo illita ſanant ambuſta.

Pulticula ex hordei farina ambuſtis ex vino prodeſt, & ex oui quoq; candido. Ouum crudum cum ſua teſta tritū & illitum, & virides platani pillulæ cum axungia ſanant ambuſta. alba & nigra oliua prodeſt ambuſtis trita & oblita, quòd empyreuma eliciat & puſtulas reprimat. Gummi ſpinæ ægyptiæ ambuſtis quoq; prodeſt, quòd dolorem leuet & puſtulas gigni prohibeat illitum cum ouo. Arctium & verbaſcum & ex floribus huius deſtillata aqua pernionib⁹ & ambuſtis commodè imponuntur. Lilij radices toſtæ cum roſaceo ambuſta perſanant, idem decocta folia præſtant.

Herba cucullus vulgò appellata, charta conuoluta & ſub cineribus cocta, dein contuſa & addito oleo ambuſtis inducta intra triduum perſanat. Thus quia anodynum & aſtringens ambuſta pernionésq; cum pingui ſuillo aut anſerino ſubactum percurat. Ruta in olei libra viniq; ſextario cocta commodè fouentur partes quas penetrabile frigus aduſſerit. Ambuſta aquis feruidis ſi ſtatim ouo occupentur puſtulas non ſentiunt, admiſta præſertim hordeacea farina & ſalis momēto. Chryſanthemi flos vtiliter ambuſtis cum melle imponitur.

At verò pars ſi iam puſtuloſa aut excoriata vlceratáve eſt, quę leniunt & moderatè ſiccant vſurpanda erūt, qualia metallica vſta & lota, leni & blādo liquore excepta. Calx aqua roſarum aut plantaginis lota & roſaceo vnguento ſubacta, blandum fit puſtuloſis & vlceratis remedium: efficacius fiet ſi viuam eam & illotam cerato liquido exceptam, parti puſtuloſę inducas, aut myrrham tritam cum vino rubro adhibeas, aut hyoſcyami viridis ſuccum continenter illinas. Magnes quoque crematus & tritus, & hæmatitęs, & oſtreorum cinis

cinis commodissimè ambustis insperguntur. Ouis in aqua duratis & putaminibus in pruna exustis, tum lutea ex rosaceo aptè illinuntur. Frumentum tostum in ferro & tritum è vino vlceratis præstantissimo est remedio. Betæ folia in vino cocta & trita vtiliter excoriatis illinuntur: eiusdem succus rosaceo liquido paulatim instillatus quantum combibere potest, illis quoque remedio est. Folia myrti puluerata, aqua rosarũ perfusa blandè exiccant & cutim nutriunt. Hordeum tostum, tritum ex oui candido vtiliter illinitur. Ficus cum cera & rosaceo subacta ambustis cicatricem obducit. Cinis sarmentorum vitis & vinaceorum ambustis cum rosaceo prodest, idem brassicæ radicum cinis & folia decocta, & coriandrum cum lacte muliebri præstant.

Cyclamini radices cũ semperuiuo tritæ ambusta sanant, ita vt cicatrix fallat: idem quoque præstat calida admota plantago, & beta. Gallarum puluis intertrigines & ambusta excoriata inspersus sanat. Cinabaris cum sanguine draconis illitus. Hederæ flores ex cera. Lactis cremor cũ hordei combusti cinere. Laridum ad flammam liquatum dum destillet, aqua rosacea exceptum. Oleum ex induratis ouorum vitellis & mortario plumbeo contritis, tandémque in sartagine frixis, vbi crustæ deciderunt pustularũ, eruo cum melle aut iride vlcus expurgandum, tandémque sicco linamento.

Ad hæc compositiones paucæ extant, oleum rosaceum, oleum è tartaro, oleum myrtinum, oleum ex ouis, vnguentum populeum, vnguentum rosaceum, albũ Rasis, diapompholygos & διακριθῶν, emplastrum è cerusa, de minio, diachalciteos & nutritum rosaceo aut aqua plantaginis soluta. Ex tempore verò ex cerusa, oleo myrtino, adipe suillo, spuma argẽti & cera optimum ad perniones & ambusta comparabitur vnguentum: vel sic. ℞. mucilaginis seminis cydoniorum & tragacanthæ an. ℥ ß. olei ouorum & nenufaris an. ℥ j. misce in formam vnguenti. Item ℞. ficus aridas quot voles, cum cera eliquata subiguntur in ceratum.

METHODI MEDENDI LIBRI SEXTI FINIS.

METHODI MEDENDI LIB. VII.

DE COMPOSITIS MEDICAMENTIS.

Præfatio.

RAECLARIS *olim viris qui tum medicinæ tum chirurgiæ vſu & exercitatione celebres euaſerunt, præcipuam curam ſummúmque ſtudium fuiſſe comperimus, vt ad difficiles quoſque affectus peculiaria ſibi remedia quaſi theſauros reconderent, vt fœlici operum ſucceſſu, nominis ſui dignitatem & gloriam augerent atque tuerentur. Ea licet vnuſquiſque domi conficienda curaret, & tanquam arcana haberentur, tempore nihilominus annorúmque numero, aut morte, aut precibus, aut precio, aut commutatione, aut aliis pleriſque modis cognita inuulgatáque fuere. Hinc verò alij publicis mortalium commodis potius addicti, ſparſas medicamentorum compoſitiones quæ iam paſſim innotuerant, congerendas eſſe duxerunt, operámque nauarunt vt è celeberrimis authoribus optimas & quamplurimas in libros quoſdam medicamentarios referrent. Ita quidem Scribonius Largus & Actuarius et Nicolaus Myrepſus et Nicolaus Præpoſitus opera ſua cōcinnarūt. Hoc labore fieri haud potuit quin ex variis authoribus cōplures non*

res non admodum dissimiles in eundem vsum compositiones adducerentur, vt syrupi effectus eiusdem, & pharmaca multa ex aloë, nec pauciora è scammonio, aut è colocynthide, aut turpetho, quæ sola componendi ratione, aut simplicium quorumdam varietate distant, & electaria quoque, & emollientia, & detergentia multa, quorum præcipua vis ex ærugine est, & quæ aliorum simplicium sola immutatione variant, vt est cuiusque authoris arbitrio concessum. Sic igitur multa tandem congesta fuere, quorum pars maxima ociosa & superuacua. Conducibilius autem erat in quouis genere optima quæque seligere, cæteris vt inutilibus prætermissis. Sed & hac remediorum congestione affectus complures omni ope destituti manent, ad quos nimirum non satis accommodata remedia inuenta fuissent. Ea siquidem multorum hinc inde colligendi cura, empirices quodammodo imitatrix & æmula, nullo delectu nulláque methodo adhibita, nec morbis, nec symptomatis, nec eorum causis remedia accommodauit, nec eorum genera ex illorum differentiis constituit. Neque præterea quid vnaquæque compositio aut vtile, aut superuacuum, aut gratum, aut insuaue contineret, vsquam expendit, sed quales ab indoctis plerunque viris vsurpatæ fuerunt, nullo adhibito iudicio recepit atque comprobauit. Ex his quoque plurimas nonnulli suo quique arbitrio inuerterunt atque deprauarunt: vix vt nunc vlla restet pharmacopœis certa componendi ratio, & nondum rata aut stabilita sit ea medicinæ pars quæ inprimis est ad curandos morbos necessaria. Hoc quum multi passim reformandum esse

iudicarent, dedi operam vt compositiones quemadmodum & superiore libro simplicia arte traderentur: & quæcunque vtiles vsuq́ue faciles existunt, pristinam formam retinerent: quæ verò distortæ recta censura in meliorem formã aptarentur, nec quicquam aut superesset aut deesset ad morbos eorúmque causas & symptomata profliganda necessarium. Itaque non omnes veterum monumentis tritas compositiones, sed præcipuas duntaxat persequor, nouas plerunque adiicio, vt opus omni medicamentorum genere compleam: plurimas circumcido quæ sub his comprehensæ confusam & indigestam multitudinem reddunt. Inuulgata earum nomina retinui, sed non iisdem vbique aut simplicibus aut ponderibus, quandoquidem vt curandis morbis aptiores essent atque suauiores, quædam in plerisque commutanda fuerunt. Ut tandem pharmacopœorum commoditati quodammodo responderem, in classem vnam syrupos, in alteram pharmaca, in aliam electaria, & reliqua in suam quæque classem digessi, vnde rursus deprompta facilè possint in medendi vsum referri.

DE SY-

DE SYRVPIS.

SYRVPVS acidus simplex omnes tum calidos tum frigidos humores præparat, & quodam robore attenuat, eorum putredinem coërcet, bilis ardorem febriumque æstus & sitim lenit, obstructas vias expedit, altè in omnia penetrat, vrinas sudoresque à purgatione ciet. ℞. aquæ purissimæ lib. quatuor, sacchari albi lib. quinque, coquantur dum expumauerint & dum aquæ dimidium supersit: ac tum affunde aceti vini albi lib. tres. Rursus coquantur in syrupi crassitudinem.

IN SYRVPVM ACIDVM SCHOLIA AVCTORE GVIL. PLANTIO.

Syrupos & inlepos multáque alia tam simplicia quàm composita medicamenta inuenta Arabum esse vel appellatio ipsa barbara manifestò ostendit. Longo tamen antè tempore veteres Græci & ex eadem materia & in eosdē vsus sua habuerunt apozemata: quæ quòd præparandis ad purgationem tum corporibus tum humoribus accommodarentur, propotismata ipsis sunt appellata, quasi purgationibus prauias potiones dicas, quòd recta medendi ratione viā medicamentis purgantibus sternant. Ita Galenus origanum, hyssopum, pulegium, calaminthiam in mulsa & oxymelite incoquit ad purgandi corporis præparationem. Et, si ipsi credimus, Archigenes, Antonius Musa, aliique complures prisci medici ex cichorij, anethi, iridis, chelidonij, & similium herbarum succis cum mulsa dulciculas eiusmodi potiones ægrotis conficiebant ad varios hepatis aliarúmque partium affectus. Et Dioscorides radices comásque plantarum in aqua decoquit & feruefactum ius excolat, deinde

vel per se, vel mulsa & melle dulcoratum exhibet, aut vt recondatur, tam diu decoquit dum ad mellis craßitudinem peruenerit. Vt hæc tria, apozema, syrupus, iulepus, solo conditura modo inter se differant. In apozemate enim præterea quòd pro re nata ex tempore ferè decernitur in tres quatuorve doses partiendum, ad cõdituram satis erit si sacchari aut mellis trientẽ recipiat, vt subtriplum scilicet saccharum sit ad excolatum decoctum aut expurgatum succum. Syrupum verò qui vt asseruari diu poßit perfectiorem cocturam desiderat, tantundem aut minus aliquãto sacchari vel mellis obtinere par est atq; colati decocti aut purificati succi. His quia dilutior, penetrabilior & delectabilior iulepus est, solùm propterea sacchari sextantem aut pro saccharo conuenientis syrupi parem modum recipere abundè fuerit, vt subduplus sacchari modus sit ad decoctum accommodatum aut aquas stillatitias.

His verò omnibus ex decoctis & succis plantarum & fructuum comparatis potionibus mel & saccharum adduntur, non ad conseruationem solùm aut gustus & saporis suauitatem & gratiam, sed ob proprias etiam mellis & sacchari vires quas ipsis impertiunt. Quũ enim duo hæc quotidiano propemodum vsu consueta nobis sint & familiaria non vt condimenta solùm, sed etiam vt cibaria, vtraque vtiq; ratione potiones quibus hæc admista fuerint, vires naturales in morbis sopitas & languentes exuscitant & erigunt, natiuumq; calorem qui solus morbos concoquit & mitificat recreant, crassaq; extenuando & viscosa extergendo & obstructa expediendo purgationes quàm facillimas præstant. Atq; hæ à melle & saccharo facultates eiusmodi potionibus accedũt, suas & ipsis ad varios vsus haud paruas vtilitates habentibus, quas singulis describendis auunculus ipse operis auctor declarabit, eo seruato ordine quem & componendi ratio postulat, & medendi methodus præscribit. Nam quum simplex prius natura composito existat, & recta adhibendorum remediorum ratio alia aliis ordine vsurpandis præponi velit, à simplicioribus & iis quæ recta medẽdi via præmittuntur orationẽ exorsus est, eãdem toto opere in cæteris rationẽ seruaturus, à syrupo acetoso simplici ducto initio. Nã apozemata & iulepos hoc loco silentio præterit, quòd in præsen-

præsentia de iis medicamentis solùm sermonem instituat, quæ apud pharmacopolas in longum tempus asseruantur, & alioqui singularum partiũ morbis conuenientia apozemata suprà sunt ab auctore tradita. Et quãuis cõdita quas conseruas vulgò appellant, & ex herbis & fructibus condititii quidam succi ἀποχυλίσματα Græcis dicti simpliciores sint syrupis, ob eámq; causam præponendi videantur, post purgationes tamen quia ferè instituuntur ad partium robur tuendum aut etiam conciliandum, ideo auctori consilium fuit in alium locum reiicere, ita scilicet medendi flagitante methodo.

Inuenti autem sunt syrupi vt in promptu essent quoties his vtendi occasio inciderit: quòd herbæ earúmque radices & fructus quouis tempore ad manum præsto non adsint, & quum suppetunt, vrgeat adeò interdum necessitas, vt ex his apozemata & iulepos parare non patiatur. Primo autem loco syruporum compositiones traduntur quæ præparandis ad purgationem humoribus conueniunt: deinde verò quæ partium singularum expurgandis reliquiis, quæquè tuendo ac conseruando illarum robori accommodantur. Atque hæc generaliter de syrupis. Particulatim verò syrupus acetosus simplex non e solo aceto & saccharo (quemadmodũ & alii acidi) componendus erat, sed adiicienda fuit aqua quæ aceti vim & acrimoniam temperaret. Cauendũ ne pro aceto albo destillatum imponatur quod acerrimum interiora omnia ferit non parua sumentis pernicie. Cauendum etiam ne aceti plus adiiciatur, siquidem hæc mensura æquabilis visa est. Si quis autẽ aceti acorem suspectum habeat ne penetrabili suo frigore molli carne corpora, quale puerorum & mulierum, præcipuéque in ipsis vterum offendat (ὑστεραλγὲς enim acetum est Hippocrati) poterit vtendi tempore permistione aquæ dulcis aut stillatitiæ aut etiam conuenientis decocti quàm dilutissimum syrupũ hunc reddere, aut pro eo oxysaccharo vti. Syrupus acetosus compositus descriptus hic non est, ne pharmacopœos inani iactura oneret. Nam addita portione syrupi è radicibus compositus euadet & in vsus eosdem aptus. Id quidem auctori consilium fuit compositiones omnium quàm optimas ad summa quæque morborum causarúmque genera proponere,

vt nihil prorsus maneat remediis destitutum. At verò inanem & superuacaneam compositionum farraginem vndique eorum more corrogare quit incompertis nec comprobatis remediis inconsideratè chartas implent, onerosum nimis pharmacopœis, studiosis verò indistinctum & confusionis plenum fore existimauit.

SYRVPVS è succo limonum minùs quidem quàm acetatus extenuat ac penetrat: at bilis feruorem corporisque æstum ac sitim magis restinguit, & ardentium febrium putredinem pestilentiúmque malignitatem magis cohibet: oris præterea ventriculi & cordis principumque partium robur tuetur, nauseam, vomitionem, animi defectionem & syncopen arcet: peculiariter verò renes expurgat, & vrinam ducit. ℞. succi limonum expurgati & colo laneo sponte sua transmissi lib. vij. sacchari albi expurgati lib. v. lentè coquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de limonibus, de acetositate citrij, de granatis acidis, de aurancijs, de omphacio, è succo oxalidis, oxyacanthæ & de ribes: omnes quidem acidi, è succis fiunt qui aut residendo aut colando clariores purioresque sint redditi, his deinde par sacchari modus aut etiam minus additur sine aquæ permistione, propterea quòd aciditas ea minimè infesta est, sed suauis & cardiaca. Et minus quoque dilueretur sacchari (quemadmodum in iulepis) si diutius succi conseruari possent. Sunt qui succos præpurgant residēdo & insolando, aut per spumantia albumina colando, aut etiā leuiter solùm exprimēdo, vt in protropo vino fit: Deinde cum saccharo expurgato, id est ex æquali aqua cocto, dein clarificato, tandemque in iulepum percocto, paulatim admiscētes bacillo versatili agitant dum cōprehendantur & vnà coeant: aut cum saccharo propè percocto parum coquunt: aut etiam cum primario saccharo (quale Maderanum) eo tantùm

rum vsque coquunt dum colliquefactum saccharum sit & planè dilutum. Atque eo modo syrupus è limonum & citriorum succo, syrupus acetatus simplex & iulepus rosatus albißimi fiunt: granatorum verò, oxyacanthæ, de ribes, & è rubro aceto vt genuini coloris gratiam retineant, minùs sunt diu ad misturam pistillo conuerberandi. Atque conficiendi hæc ratio in succis quidem fructuum præcipuéque acidis locum habere potest. alij verò vt herbarum & radicum succi maiorem ad syrupos præparationem requirunt, atque bis coquendi sunt, semel per se ad tertiæ ferè partis consumptionem: deinde vbi colando & residendo declarati fuerint, cum optimo saccharo in syrupum percoquendi: alioqui facilè corrumpuntur & situm contrahunt.

SYRVPI qui sequuntur ex acidis quoque succis comparati, superioris vires imitantur: vt syrupus è succo citrij acido, syrupus è granatis acidis, syrupus ex auranciis, syrupus ex omphacio, syrupus è succo oxalidis. Peculiariter tamen syrupus è succo citrij acido febris æstum, putredinem & malignitatem restinguit: syrupus de granatis acidis ventriculum & viscera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones sedat: syrupus de auranciis cardiacus magis est & suauis. Syrupus ex omphacio sitim magis compescit: syrupus è succo oxalidis bilem obtundit obstructionésque soluit: syrupus è ribes suauior & adstringentior. Vna eadémque omnium conficiendorum ratio, in succo enim cuiusuis expurgato sacchari aliquantũ minus diluitur: hæcque stannato vase excepta igni dantur, sensimque percoquuntur in syrupum.

OXYSACCHARVM simplex mistas tum attenuandi tum obtundendi & corroborandi vires sortitur, mistæque humorum materiæ, hinc-

que ortis febribus erraticis confert. ℞ ſucci mali punici acidi ℥ viij. aceti ℥ iiij. ſacchari albi & puri lib. j. coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

PLANTIVS.

Oxyſaccharum eaſdē quas ſyrupus acidus vires obtinet, ſed inferiores præter roborandi vim qua præſtat: propterea morbis æſtiuis & mollioribus corporibus eius quàm ſyrupi acidi tutior vſus eſt. Ne tanta ſyruporũ varietas fruſtra aſſeruetur, auctor rectè ac prudenter oxyſaccharum compoſitum, oxymeli compoſitum & oxymeli ſcylliticum compoſitum prætermittit. Nam quum ex vſu eſſe putabuntur, medicus illa expeditè componet atq; præſcribet, oxyſacchari ℥ j. & ſyrupi de radicib⁹ maioris ℥ ij. vel ſyrupi adiãtini ℥ j. ß.

OXYMELI ſimplex craſſos humores valdè extenuat, lentoſque detergit, & veteres ſoluit infarctus, craſſa è pectore ducit, aſthmati contumacibuſque febribus accommodum. ℞. aquæ puriſſimæ, mellis optimi añ lib. iiij. coquantur expumando dum aquæ dimidium abſumptum ſit: ac tum affunde aceti acerrimi lib. ij. rurſumque expumando percoquantur in iuſtam cõſiſtentiam. Dilutius verò quod fit habet aquæ puriſſimæ lib. j. mellis ℥ iij. aceti ℥ j. ß. eáque deſpumando leuiter coquuntur.

Oxymeli ſcylliticum ſimplex multò validius craſſa attenuat, & ad omnia quæ dixi confert. Id ex aceto fit ſcyllitico quod melli ex aqua cocto deſpumatóque affunditur, percoquitúrque vt alterum. Vtrumque autem compoſitum reddetur adiecta dupla portione ſyrupi è radicibus maioris.

PLANTIVS.

Aceti mulſi quod oxymeli vocant, rarior nobis vſus eſt quàm

quàm fuit veteribus, quibus syrupus acetatus nōdum comparatus erat, qui detergēdi vi qua mel saccharo præstat excepta, cætera quæ oxymeli habet minimè inferiora, aliaq́; præterea non parui ad febres momenti. Quod autem hodie passim in pharmacopoliis asseruatur acetum mulsum, ingratum planè est: siue id nimia eius crassitie ex multa coctione nata accidat, siue etiam acore eius nimio, qui non perinde nostratis mellis atque sacchari permistione hebetescat & obtundatur. Quantauis enim aqua dulci aut decocto accommodato crassum istud oxymeli diluas, nunquam tamen similiter gratum & potabile atque syrupum acidum effeceris. Dilutius verò quod in rem præsentem fit à nonnullis & oxymeli Galeni appellatur, id in omnia penetrantius multo est & iucundius. parua enim coctione quū non crassescat, sed in eo aquæ fluxilitas seruetur, quam aceti adiuuat tenuitas, & mellis præterea spurcitia omnis partim spumæ detractione partim clarificatione detergeatur, tenuissimum propterea simul & lucidissimum euadit, si mel præsertim album & acetum album receperit, & pauco aceti acore gustanti fit minimè molestum: frequentiore tamen eius vsu & pleniore haustu stomachum offendi constat, iis præsertim quibus vētriculi os natura est admodum sensile: vnde eius in febribus, ceu acetosius ceu mellitius pares, parum tutus est vsus. Mel autem probū deligatur, quod inter crassissimū & tenuissimum sit mediocre, sapore dulcissimum & acerrimum, simulq́; dulcedinis sensum inferēs & vellicatu pungens linguam, colore pallidum aut subrutilum & pellucidum, odoratissimum & recentissimum, quódque sublatum non facilè ob sequacem lentorem abrumpatur, pondere graue, vnde in imo vasis quod sidit supernatante pretiosius, & inter coquendum spumæ parum emittens. Nostris tamen temporibus candidissimum mel & suauissimum veréque aromaticum, liquidissimum maximéq́; fluxile, albam & durā crustam ducens, ex Lusitania & Gedano Antuerpiam deportari cœpit, quod bonitate Attico & Siculo minimè cedit: verùm id iam institores vt pleraq́; alia nostrates sæpius abluendo & dealbando mentiuntur, quam eorum fraudem insuauitate odoris & gustus deprehendes. Huic bonitate & colore proximè accedit mel

Narbonense, & hisce etiam regionibus quòd è fauis sponte primum defluit virgineúmque mel vulgò appellatur. Improbius verò mel coctione melius redditur: vsusq; despumati semper aptior, nisi stomachum inflaret in eo diutius immorans, æstuosumq; esset & bilem augeret. Mel pueris non tineosis & senibus accommodum, aluum & vrinas mouet, caloremq; natiuum suscitat & tuetur, & longam prorogat senectam: Picrocholis verò & iuuenibus, quòd facilè in bilem conuertatur, aduersum.

SYRVPVS è cichorio moderatè refrigerat, viscera omnia leni adstrictione corroborat, detergendo aperiendóque iecoris aliarúmque partium infarctus soluit, bilem eluit & ad purgationem præparat, initiis acutarum ardentiúmque febrium & pestilentium accommodum atque salutare. ℞. totius intubi agrestis, quod cichorium vocant ℥ iiij. radicum oxalidis, graminis & asparagi contusarum añ ℥ ij. lichenis, eupatorij, intubi satiui, quod endiuiam vulgò appellant, seriolæ, cicerbitæ, lactucæ satiuæ & agrestis, adiãti albi, adianti nigri, adianti simplicis & saxifragi, lupulorum, cassuthæ añ. m. j. coquantur omnia in lib. x. aquæ dum ad sex redeant. In expresso iure dissolue sacchari albiss. lib. vj. coquantur in syrupum clarificatum.

PLANTIVS.

Quum syrupus è cichorio crebrò in vsum veniat descriptione Nicolai Florentini aut Gulielmi Placẽtini, & vterque ex confusa quadam simplicium tum calidorum tum frigidorum miscella atque etiam ex rhab. constet, vix vt dici poßit in quem præcipuè effectum sit accommodandus: non præter rationem hic descriptio immutata est, & prorsus ad eos effectus comparata qui titulo rectè enunciantur: ad quos propter radices calidas aliorum neuter decerni potest.

test. Si fortè acidus desiderabitur, huic syrupi acetosi vel oxysacchari triens permiscebitur: aut si paulò calidior vel magis penetrans velut ad complicatos affectus, syrupi è radicibus tantundem, vel etiam semis affundetur. Rhabarbarum autem si vsquam addendum esset, vtendi tempore potiùs adiiciendũ videretur quàm parandi, quòd eius purgandi vis & coctione & diutina asseruatione vanescat, & ad præparationem humorum hic syrupus non ad purgationem comparetur, roborãdiq; vis insit maior in rhabarbaro quàm quæ præparatorio propotismati conueniat. Sed ne vtendi quidem tempore per se vtiliter permisceri potest, quia purgandi eius facultas nullas aut certè perexiguas vires sit habitura, obstante videlicet nimia syrupi crassitudine. Eadem de causa syrupus ipse ad eos effectus ad quos describi solet non ita efficax per se fuerit, quemadmodum si decocto conueniente diluatur & iucundior reddatur. Nullo itaque ægrorum commodo, sed solo dispendio faciunt qui singulis syrupi libris ℥ j. rhabarbari incoquunt, eámque interdum mensuram non duplicant modò & triplicant, sed quadruplicant etiam & sextuplicant contra omnium codicum fidem, qui pro quaque lib. tãtùm ʒ iiij. permiscendas esse iubent. Hallucinantur & qui syrupum hunc è solo cichorij succo componendum esse contendunt, haud dissimiliter atque syrupum è citriorum succo: qui in eo licet veritate maximè nitantur, quòd componendis medicamentis multorum simplicium inter se pugnantium congeriem reiiciendam esse ducant, ideóque Guliel. Placentini & Nicol. Florentini è cichorio compositiones vt discrepantes temeréque & citra rationem institutas repudient, non tamen propterea è cichorij succo compositio in earum locum substituenda est: quum ad eos effectus quos syrupus de cichorio præstare comperitur, rectè præstitui non possit. Siue enim ad purgationem præparanda bilis est, iecorísque & aliarum partium obstructiones liberandæ, siue moderatè refrigerandum & roborandum, vt acutarum pestilentiùmque febrium initio, quid horum quæso efficere possit eiusmodi succus, qui diu & vehementer contundendo ægréque exprimendo primùm crassior redditus, deinde per se ad tertia partis consumptionem feruefactus, tandémque ad

syrupi craßitudinem cum saccharo percoctus, omnis propemodum virtutis suæ iacturam vaporando fecerit? tantundem ferè ac ipsum merum saccharum. Secus habet in decoctis & succis fructuum præcipueque acidis, qualis citriorum, limonum, granatorũ & similium succus est. Hi enim integras vires suas in syrupos conferunt, quum nec pressu substantiæ tenuitatem, nec coctura facultatem amittant, quemadmodum suprà adnotauimus. Decocta verò quòd multorum simplicium vires recipiant & propter aquam tenuiora sint & fluxiliora, similiter non crassescunt nec vires deperdunt coquendo. Vnde & ex his constantes syrupi præparandis ad purgationẽ corporibus magis conueniunt: qui verò ex aliis succis fiunt, post purgationem patente iam & fluxili corpore, rectiùs in eos vsus decernuntur, quos singulis describendis auctor commemorat.

SYRVPVS intybi domestici bilem obtundit, iecur refrigerat, expurgat atque corroborat, icterum & è iecoris obstructione ortos morbos persanat: post purgationem vtilis, & concocta iam quodammodo febrium aliorúmve morborum materia. ℞. endiuiæ recentis, seriolæ, lichenis, lactucæ, agrimonij, cicerbitæ, hieracij añ m. j. ß. quatuor seminum frigidorum maiorum añ ℥ j. santali albi & rubri contusorum, rosarum rubrarum añ ʒ ij. coquantur ex viij. lib. aquæ ad dimidias. Adde colato iuri sacchari albi lib. iiij. Rursum pariter coquantur, despumentur, expurgentúrque, coquendo adde succi endiuiæ residentia purgati lib. j. Postea succi granatorum acidorum puri & defecati ℥ iiij. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupum hunc endiuiæ tametsi incerti auctoris, componendum tamen atque reseruandum idcirco putauit, quòd summa

summa ratione descriptus videretur, atque ita plus efficacitatis habiturus quàm si è solo endiuiæ succo constaret vt nonnulli volunt: omnibus iecoris vitiis persanandis post corporis purgationem vtilis, atque biliosorum morborum reliquiis expurgandis, imprimisq; cutis scabiei & prurigini accommodatus.

SYRVPVS bizantinus mistas vires sortitus tum iecori tum lieni expediendo expurgandoque comparatus, idque post purgationes: ictero & arquato nigro & diuturnarum febrium reliquiis peculiaris. ℞. succi intybi satiui & apij añ lib. ij. succi lupi salictarij & buglossi añ lib. j. coquendo purgentur dum inclarescant, & cum sacchari lib. tribus syrupus fiat.

PLANTIVS.

Interpres Mesuæ negat in febribus ante diem septimum syrupo bizantino vtendum esse, sed communiter in compositis febribus statim initio apparandæ materiæ vsum fore syrupi acetosi simplicis cum feniculi decocto & tertia parte mellis rosati. Post purgationem verò, quia hepaticorum & splenicorum reliquias validè expurgat curationemque complet, vtilissimus futurus est syrupus hic bizantinus percurandis vtriusque visceris morbis solutu contumacibus, qualis icterus est & arquatus niger, addito præsertim syrupo è radicibus. Compositus prætermissus est quòd simplicis vim peruertat, nimiumq; habeat aceti.

SYRVPVS scolopendrij crassam terrenamque melancholiam extenuat, mollit, fluxamque reddit, lienem obstructione liberat, tumentemque soluit, melancholiæ, quartanis diuturnisque febribus apprimè vtilis. ℞. polypodij è quercu, radicum vtriusque buglossi, corticis radicum capparis, corticum thamarisci singulorum ℥ ij.

ſcolopendrij veri m̃. iij. lupi ſalictarij, caſſuthæ, capilli veneris, meliſſophylli ſingul. m̃. ij. coquantur in aquæ lib. ix. dum ad quinque redeant. Colato adde ſacchari albi lib. iiij. percoquantur in ſyrupum expurgatum & clarum.

PLANTIVS.

Syrupum ſcolopendrij rectè & magno vſu compoſitam huc retulit, quòd nullus apud pharmacopœos extaret veterum deſcriptione ad terrenæ melancholiæ præparationē accommodatus. Eſt autem verum ſcolopendrium aſplenum Dioſcoridis, & officinarum ceterach.

SYRVPVS è radicibus lentam craſſamq́ue pituitam terget & extenuat præparatque. Iecoris omniumq́ue viſcerum obſtructiones ſoluit, tumoresq́ue ſummittit, fœdos virginum colores expurgat, vrinas ciet, febres quæ ægrè ſoluuntur inueteratosq́ue affectus finit. ℞. radicum apij, feniculi, petroſelini, ruſci & aſparagi an̄ ℥ iiij. radicum capparis & rubiæ an̄ ℥ ij. coquantur in lib. x. hydromelitis diluti dum redeant ad lib. vj. & cum ſacchari lib. v. clarus fiat ſyrupus.

PLANTIVS.

Quum duo tradantur ſyrupi è radicibus, vnus è duabus petroſelini & feniculi, alter è quinque, priorē conſultò prætermiſit vt parum efficacem & paratu facilem ſi res poſtulet. poſteriorem vt efficacem ſeruandum putauit, cui vt efficacior exiſteret, & ad plures affectus vtilior, capparis & rubiæ radicem rectè adiecit. Acetum reiecit quòd plerumque ſine eo deſideretur: quodq́ue ſi res poſtulet facilè ei ſyrupi acetoſi portio præſcribendo admiſceri poßit, & interdum aliorum quoque permiſtione temperari.

SYRVPVS adiantinus moderato calore omnes

omnes æquabiliter humores quacunque corporis sint parte leuiter incidit atque deterget: cuius incipienti morbo & cuius naturæ, ætati, regioni, atque etiam prægnanti familiaris. ℞. adianti albi m̃. iij. adianti nigri, adianti simplicis, saxifragi, betonicæ, pimpinellæ, asplenij añ. m̃. ij. coquantur ex aquæ lib. viij. dum ad quinque redeant. In expresso solue sacchari albi lib. iiij. mellis optimi expurgati lib. ß.

PLANTIVS.

Syrupi capillorum Veneris artificiosa descriptio quum nulla extet, his utiliter hæc inserta est: quæ lectissimorum simplicium in varios effectus tum substantia tum temperamento conspirantium delectu absoluitur. Unde præparantium syruporum hic omnium maximè est à vario & multiplici usu polychrestus, ad quarumcunque partium, præcipuè verò thoracis, iecoris, lienis, renum & uteri quosuis affectus, omni ætate & natura vtilis. Sed & ipsius ea est prærogatiua vt aluum in eius vsu aliquãdiu perseueranti soluat, & humores non solùm præparet, sed præparatos etiam exigat inprimisque crassam pituitam & bilem, quemadmodum recentioribus medicis quibusdam & nobis ipsis artis tractãdis operibus sæpenumero obseruatum est, quem quidem effectum pariter præstat quum adiantorum omnium decoctum, tum albi maximè: quamuis contrà Dioscoridi tradatur aluum sistere. Cæterùm qui vel vuas passas vel glycyrrhizam adiãtis permiscent in syrupum, ij quam plurimorum affectuum alioqui communem, paucorum proprium efficiunt, eiusq; arctant vsum quàm latissimè antiàs patentem: ac tenuandi & detergendi vim ipsius istorũ permistione obtundunt. Rectius itaque ex solo adiantorum decocto syrupum hunc conficerent, qui ceu communis materia ipsis asseruaretur ad cuiuscunque generis affectus, deinde quum res postularet peculiari decocto ad huius aut illius partis affectus accommodarent: ad thoracis (exempli causa) passularum aut glycyrrhizæ decocto: ad iecoris, agrimonij aut cichorij: ad lienis, aspleni aut tamarisci: ad re- Chronemburgius.

num, vrinas aut arenulas promouentium. Ita enim decocto conuenienti syrupi vis communis parti cuipiam simul destinatur & augetur, quæ in descripto syrupo inest longè efficacissima.

HAE syruporum compositiones præparandis ad purgationem humoribus sunt aptæ. Nunc autem qui syrupi partium singularum expurgandis reliquiis conferant tradendum.

SYRVPVS è stœchade cerebri atque neruorum affectibus frigidis, vt paralysi, epilepsiæ, conuulsioni, tremori & destillationi è capite quouis procumbenti mirè conducit. ℞. florum stœchados ℥ iiij. thymi, calaminthes, origani añ ℥ j. ß. saluiæ, betonicæ, florum rorismarini añ ℥ ß. seminis rutæ, pæoniæ, feniculi añ ʒ iij. coquantur ex aquæ lib. x. ad dimidias, expressum deius cum sacchari & mellis singul. lib. duabus denuò coquatur in syrupum. Condiatur cinamomi, zinziberis, calami odorati añ ʒ ij. quæ raro linteo illigata in syrupum sint appensa.

PLANTIVS.

Syrupo è stœchade quòd parum capitalis esset, alia quadam non præter rationem adiecit, saluiam, betonicam, rosmarinum, semen rutæ, pæoniæ & feniculi, variis cerebri & neruorum affectibus multum profutura. Aliàs non video quamobrem capitis affectibus destinari debeat hic syrupus, quum stœchas, quæ primas in hac descriptione tenet estque velut basis syrupi, veterum auctoritate hepatica sit potius aut splenica quàm cephalica. Ad viscerum enim omnium obstructiones imprimis commendatur, quas substantia tenui & ignea facilè aperit, simulq; altera subadstringente terrea interiora omnia roborat. Ad conditura autem si calamus aromaticus deerit, substituatur nux moschata, quæ roborandi cerebri vim habet præcipuam.

SYRV-

SYRVPVS rosarum siccarum calidos cerebri affectus temperat, sitim extinguit, ventriculum roborat, somnum conciliat, tenues defluxiones cohibet. ℞. aquæ simplicis lib. iiij. in qua tepida macera horis xxiiij. rosarum rubrarum arefactarum lib. j. In expresso solue sacchari albi lib. ij. coquatur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

Aridarum rosarum macerationem secundò & tertiò plerique renouandam esse volunt, quo (vt ipsi arbitrantur) augeatur vis syrupi, vnica tamē efficax nō minus fuerit. Terna siquidem infusione longè copiosissimam aquam affundi necesse est, veluti pro siccatarū rosarum lib. vna aqua libras octo, alioqui multiplici maceratione vel exhaurietur vel valida expreßione nimium crassescet: sed & singulari infusione rosarum facultatis non minus combibet quàm pluribus, quemadmodum in sale accidit aqua soluendo. in omni autem alui fluore vtilis est hic syrupus confirmandis corroborandisq́; partibus, & vlceribus agglutinandis blandeq́; detergendis tum per se tum aliis excipiendis facultatis eiusdem.

SYRVPVS nymphææ capitis ardores, phrenitides, vigiliasque compescit, & somnum conciliat, destillationum asperitates lenit. ℞. florum nymphææ recentium lib. ß. florum violarum ℥ ij. foliorum lactucæ m̄. ij. seminis lactucæ, portulacæ & cucurbitæ añ ℥ ß. coquantur in lib. iiij. aquæ dum tres supersint, expresso adde aquæ rosarum stillaticiæ lib. ß. sacchari albi lib. iij. percoquantur in syrupum.

PLANTIVS.

Syrupus nymphææ simplex omissus est vt parum vtilis: compositus descriptione Francisci Pedemontani propter semina quamplurima, acetum & succum granatorum, pror-

sus alienus est, & ad ea inutilis quæ desiderantur. Quocirca iure hic alius descriptus est perfacilis & vtilis ad ea quæ inscriptione proponuntur. Alterius autem nymphææ quæ flore est luteo & radice candida flores sunt hoc syrupo componendo præferendi.

SYRVPVS de papauere eadem confert quæ nymphææ, ac peculiariter molestam tussim compescit & destillationes quæ fauces gutturque exasperant. ℞. capitum papaueris albi mediocriter maturorum & recentium ℥ viij. capitum papaueris nigri recentium ℥ vj. aquæ cœlestis lib. iiij. coquantur ad medias, deinde adiectis sacchari & penidiorum añ ℥ viij. coquantur in syrupi consistentiam.

PLANTIVS.

In syrupo de papauere simplici minus inditum est capitum papaueris nigri, quòd eius non æquè tutus sit atque albi vsus. Compositus autem syrupus è papauere complura habens lenientia prætermissus idcirco est & ab vsu reiectus, quòd talis re exigente facilè comparari possit, addito syrupo iuiubino aut violaceo.

DIACODION præterquam quòd somnum accersit, cerebri quoque destillationes quocunque irruant arcet, ventriculum firmat, dysenteriam aliaque alui profluuia sistit. ℞. capita papaueris albi tum magnitudine tum maturitate mediocria xij. num. aquæ cœlestis lib. ij. coquantur ad tertias, colato adde sapæ optimæ ad tertias coctæ ℥ iiij. mellis optimi ℥ ij. Perfectè simul coquantur addendo sub finem rosarum rubrarum, balaustiorũ, acaciæ, rhois culinarij tritorum añ ℨ ij. seminis portulacæ, corallij albi & rubri añ ℨ j.

PLAN.

PLANTIVS.

Diacodίων reiectis quibusdam superuacuis & insuauibus in meliorem formam relatum est, aptam sistendis destillationibus. In eundem vsum Dioscorides capita papaueris in aqua ad dimidias per se decoquit, dein adiecto melle & hypocistidis succo in eclegmatis consistentiã redigit. Capita autem papaueris neque perquam viridia, neque etiam ariditate exucca esse debent, sed quum viridi adhuc maturitate sonare incipiunt ad compositionem decerpenda sunt, propterea κώδωνες & κώδιαι Græcis dicuntur, id est strepentia papauerum capitula. Compositio hæc præ nimia crassitie quia insuauior quibusdam esse queat, vsus tempore poterit hordei decocto aut alio quouis accommodato dilui. Quinetiam si vel cõciliandus somnus erit, vel ab acri & tenui fluxione exulcerationis periculum impendebit, ad eam tum inhibendam tum etiam temperandam, recẽti seminis papaueris decocto, aut eiusdem cremore è decocto hordei expresso. Diacodij vim augere licebit. Neque metuendum est ne noxa ab his vlla corpori oriatur, licet quarto excessu frigefacere tradantur ab auctoribus: quum tenera papauerum germina nationes pleræque olerum modo in cibis adhibeant, & expresso è semine oleo vescantur semenq́ ipsum operibus dulciariis (vt placentis & panibus) ad gustus & saporis gratiam aspergant citra vllam omnino offensam aut somnum grauiorem: quo utique modo AEgyptij sesamino oleo & sesamo palati gratia vtuntur. Ex qua consuetudine omnia dicta factaq́ quasi papauere & sesamo sparsa pro eleganti dulciq́ oratione dixit Petronius. Nam & papaueris lacryma ceu liquor opium Græcè dictus, & succus è foliis & capitulis expressus meconium Græcis appellatus, non vnica sed multiplici substantia constant, vna aquea valdè frigida, altera aërea temperata, & tertia calida amara & odorata. Illa in virentibus & teneris, in aridis hæ magis elucent. At verò opium vel potius meconium quod ad nos conuehitur, adulteratum planè est & occulta quadã vi nobis infensum, ideoque minimè vtendum, quacunque id arte corrigatur. Quum enim opium ex lacte ipso capitum papaueris syluatici cum maximo labore exiguum conficia-

tur, meconium verò sine molestia & abundanter ex foliis teratur, facile institores qui compendium & lucrum quærunt, opium adulterant, aut pro eo meconium ex Apulia aut Hispania comportant.

SYRVPVS violarum compositus acrem destillationem temperat, raucitatem, tussim grauem, & arteriæ asperitatem, pleuritimque lenit & sitim compescit. ℞. florum violarum recentium ℥ ij. seminis cydoniorum, seminis maluæ añ ℥ j. zizipha, myxaria añ xx. num. decocti cucurbitæ vel seminis eius lib. v. coquantur ad medias, & cum sacchari lib. ij. syrupus fiat.

PLANTIVS.

In composito hoc syrupo nihil est immutatum, quòd arte compositus videretur, leniendo, refrigerãdo, humectando ad omnem arteriæ ardorem & asperitatem vtilis, sed & ardentem vrinam & nephreticum cruciatum demulcet, viola autem herba & folia cocta maturandi vim habet: semen cholagogum est ad modum rheibarbarici: habetur & flore medio subcroceum quiddam, quo anginæ & puerili epilepsiæ succurri tradunt si cum aqua bibatur. viola flos & ex eo vna aut altera infusione simplex syrupus comparatus feruidos acresq; humores temperat, lenit atque subducit, idcircoq; in pleuritide vtilis: atram retorridamq; bilem & ab hac fuliginem domat, indeq; suscitata symptomata capitis dolores, vigilias, insomnia consopit, & cordis tædia depellit: Calidiora sicciorаq; medicamenta commodè leniendo frenat. hæ dotes cùm magnæ sint. syrupus ex violarum recentium diluto confectus, meritò inter polychrestos censendus est. Hoc è fragrantibus violis, aliquantulum in vmbra, vt decet, siccatis, et aqua tepida maceratis expressum, cum primario sacchαro si percoquatur in syrupum, in annum & eo amplius citra rancorem vllum aut corruptionem asseruari potest ad commemoratos vsus, ante & post corporis purgationem vtẽdus. Frustra autem quidam tum violaceo tum rosaceo syrupo conficiendo violarum & rosarum

ſarum macerationem nonies renouant, quum vna & altera tertiáve aut ad ſummum quarta infuſione nihilo ineſficaciores futuri ſint, quemadmodum conficiendorum medicamentorum formula ad pharmacopæos oſtenſuri ſumus. At ſyrupus è glycyrrhiza parum neceſſarius viſus eſt, quòd parum ſit efficax, quodque in ſyrupo de hyſſopo ſit comprehenſus, neque tanta alioquin varietas quicquam conferat, ſed confuſionem potius tyronibus adferat.

SYRVPVS zizyphorum eadem quæ ſyrupus violarum & multò efficacius præſtat: vterque morborum initiis aptus. ℞. zizypha lx. num. myxaria xx. num. florum violarum, adianti albi, hordei à cortice liberi, glycyrrhizæ añ ʒ vj. ſeminis maluæ, cydoniorum, ſeminis papaueris albi, melonum & lactucæ, tragacanthæ añ ʒ iij. Semina cydoniorum & maluæ & tragacantha linteo raro illigata cum cæteris coquantur in aquæ lib. v. ad medias, & cum ſacchari albi lib. ij. percoquantur in ſyrupum.

SYRVPVS de hyſſopo thoracis pulmonumque vitia tum calida tum frigida leniendo blandè ac leniter expurgat, ſputum attenuando detergendoque concoquit faciliusque reddit: peripneumoniæ atque pleuritidi inualeſcenti & inclinanti aptus. ℞. hyſſopi arefacti ℥ j. ß. radicum polypodij quercini, feniculi, glycyrrhizæ, ſeminis carthami añ ℥ j. hordei expurgati, adianti albi añ ℥ ß. paſſularum purgatarum ℥ j. ß. ficus ſiccas, palmulas pingues añ x. num. coquantur in aquæ lib. vj. ad dimidias, expreſſum cum mellis & ſacchari añ lib. j. ß. percoquatur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Syrupi de hyssopo descriptio eadem permansit, nisi quòd pro radice apij substituta est radix polypodij, & pro radice petroselini semen carthami, quæ multò aptiora sunt & accommodatiora. Subtracta sunt quædam lenientia, quæ in syrupo violato & zizyphorum satis habentur, vt huic vis esset paulò detergentior.

SYRVPVS de prassio validissimè incidit, tenuat, detergit, expurgatque thoracis pulmonumque vitia: strenuè confert inueteratis affectibus ex crassa lentaque pituita, vt asthmati, tussi veteri, empyemati: quinetiam peripneumoniæ & pleuritidi iam inclinatæ confert. ℞. prassij albi recentis ℥ ij. glycyrrhizæ, polypodij quercini, radicum apij & feniculi añ ℥ ß. adianti albi, hyssopi, origani, calaminthæ, thymi, stœbes, satureiæ, tussilaginis añ ʒ vj. seminis anisi & bombacis añ ʒ iij. vuarum passarum expurgatarum ℥ ij. ficus passas pingues x. num. coquantur in lib. viij. hydromelitis diluti ad dimidias: expressum percoquatur in syrupum cum mellis & sacchari albi añ lib. ij. condiatur ℥ j. radicis iridis florentinæ trita.

PLANTIVS.

Syrupus de prassio veteri descriptione Ioannis Mesuæ ex tanta permistione lenientium, detergentiũ, & incidẽtium confusus videtur, vt dici vix possit in quos præcipuè vsus referendus sit: quod & de aliis plerisque qui nulla methodo nullaque ratione ex variis vndique authoribus cõgesti sunt, dici etiam potest. Quocirca cum propositi iam essent syrupus violarum & zizyphorum pro humectantibus & abundè lenientibus, & syrupus de hyssopo pro moderatè detergente, incidente & expurgante pectoris vitia, ratione optima hunc de prassio syrupum summè incidentem atque detergen-

tergentem esse voluit, vt extremis & inueteratis mederetur affectibus: quem tamen quisquis volet superiorum permistione temperabit.

SYRVPVS symphyti tabidorum & vlceratorum pulmonum saniem & pus blandè ac leniter expurgat sine metu erupturi sanguinis, pulmonesque pariter corroborat. ℞. radicum & cymarum symphyti maioris & minoris añ.m̄.iij. rosarum rubrarum, betonicę, plantaginis, pimpinellæ, polygoni, scabiosæ, tussilaginis añ.m̄.ij. E tussis omnibus recentibus exprimatur succus, coquatur & expumetur ad lib.iij, addendoque sacchari albi lib.ij.ß.syrupus fiat.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus vsquã extaret aut esset in vsu descriptus ad tabem purulentosq́ pulmones, in tanta penuria hic è symphyto vtilis sanè & arte summa præstituendus erat.

SYRVPVS è succo buglossi cor præcipuè corroborat & exhilarat, eiusque palpitationem & syncopen discutit, melancholicos & maniacos iuuat. ℞. succi buglossi defecati lib.iij. sacchari albi lib. ij. Percoquantur in syrupi consistentiam.

SYRVPVS è succo buglossi domestici & syrupus è succo violarum & syrupus è succo persicorum malorum omnes quidem cardiaci eadem ratione confici solent.

PLANTIVS.

In syrupo buglossi tum syluestris tum domestici & in syrupo è succo violarum aut succo persicorum malorum aut è cortice citrij nihil immutandum fuerat. Cæterùm magna fuit necessitas adiiciendi syrupi melissophylli, quòd nullus

in vsum veniret qui cordis affectus & pestilentium venenatorumq; morborum iniuriam propulsaret.

SYRVPVS è cortice citrij mali cor etiã quauis ex causa frigida torpescens aut palpitatione affectum excitat & exhilarat, mœstitiamque discutit. ℞. corticum citriorum malorum recentium in aqua maceratorum & præparatorũ lib. j. coquantur in aquæ lib. vj. dum duæ supersint, & cum lib. iij. sacchari albi syrupus fiat, condiaturque cum moschi granis sex.

SYRVPVS melissophylli omnium maximè cordis palpitationi & syncopæ succurrit, peculiariter verò pestilentium & venenatorum morborum malignitatem obtundit & arcet. ℞. radicum dictamni, pentaphylli, vetonicæ & doronici romani añ ℥ ß. foliorum melissophylli, stœbes & morsus, florum buglossi vtriusque & rorismarini añ. m̃. j. seminis oxalidis, citrij mali, feniculi, atractylidis (qui carduus dicitur benedictus) & ocimi añ ℥ iij. coquantur in aquæ lib. iiij. ad dimidias: expresso adde sacchari albi lib. iij. succi melissæ, aquæ rosarum añ lib. ß. Percoquantur in syrupum conditum cinamomi & santali citrini añ ℥ ß.

SYRVPVS è menta ventriculum moderato calore iuuat lenique adstrictione corroborat, concoctioni opitulatur, nauseam, vomitum, singultum & lienteriam sedat. ℞. succi cydoniorum dulcium, succi cydoniorum acidodulcium, succi granatorum dulcium, succi granatorum acidorum, succi granatorum acidodulcium añ lib. j.

lib.j.ß.in his permiſtis macera horis xxiiij.mentæ ſiccæ lib.j.ß.roſarum rubrarum ℥ ij.coquantur ad medias: colatis adde ſacchari albi lib.iiij. percoquantur in ſyrupum conditum ʒ iij. galliæ moſchatæ linteo raro illigatæ.

PLANTIVS.

In ſyrupo de menta maiore nihil immutãdum fuit, neq; aſſcribendus erat minor alter, vt qui ſub hoc comprehendatur. In ſyrupo abſinthij nihil quoque immutandum.

SYRVPVS abſinthij ventriculi reliquias vel expurgat vel abſumit, ex morbo conualeſcentibus appetentiam viuidumque colorem reddit: iecur infarctu liberat regiumque morbum diſcutit, ac omnia concoctionis inſtrumenta corroborat. ℞.abſinthij romani lib.ß.roſarum rubrarum ℥ ij.ſpicæ nardi ʒ iij.macerentur horis xxiiij. contuſa in vini albi veteris ac odori & in ſucci cydoniorum añ lib. ij. ß.coquantur igne lẽto ad medias & cum ſacchari lib.ij.percoquantur in ſyrupi craſſitudinem.

CYDONIORVM miua appellata vẽtriculum heparque roborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, vomitum & lienteriam compeſcit. ℞.ſucci cydoniorum defecati lib.vj.coquatur prunis lentis ad medias ſenſim expumando, dein affunde vini rubri veteris & optimi lib.iiij. ſacchari albi lib.iij.& denuò coquãtur dum mellis conſiſtentia craſſeſcant,condiantur cinamomi ʒ j.ß. caryophyllorum & zinziberis añ ij.℈.

PLANTIVS.

Hac miua cydoniorum media eſt inter ſimplicem & cõpoſitam, & vtriuſque vires obtinet.

SYRVPVS myrtinus ventriculum & viſcera corroborat, vetus alui profluuium, ſanguinis omnem eruptionem omnemq́ue cerebri deſtillationem ſiſtit. ℞. baccarum myrti ℥ ij. ß. ſantali albi, rhoïs culinarij, balauſtiorum, baccarum oxyacanthæ, roſarum rubrarum añ ℥ j. ß. meſpilorum lib. ß. contuſa omnia coquantur in lib. viij. aquæ ad tertias: expreſſo adde ſucci cydoniorum & granatorum añ lib. ij. ſacchari lib. v. coquatur vt artis eſt.

PLANTIVS.

Syrupus myrtinus veterem retinet compoſitionem. Syrupus autem bizantinus quòd omnium hepaticorum reliquias à purgatione validè expurget curationemq́ue compleat, commodè huc referri poteſt.

SYRVPVS fumariæ è ſanguine ſalſos exuſtosq́ue humores expurgat, pruritum, ſcabiem, impetiginem, lepram, omniaq́ue cutis vitia emendat, maligna fiſtuloſaq́ue vlcera, cancrum & elephantiaſim demulcet. ℞. endiuiæ, abſinthij romani, lupuli, caſſuthæ, ſcolopendrij veri añ. m̃. j. epithymi ℥ j. ß. coquantur in lib. iiij. aquæ ad medias, colatis adde ſucci fumariæ expurgati lib. j. ß. ſucci vtriuſque bugloſſi añ lib. ß. ſacchari albi lib. iiij. coquatur ſyrupus bona conſiſtentia.

PLANTIVS.

Quũ multæ ſint ſyrupi è fumo terræ deſcriptiones, nulla ſanè videtur hac vna conuenientior & vſu facilior ad expurgandam omnem ſanguinis impuritatem.

SYRVPVS è ſucco bugloſſi vtriuſque, è ſucco vio-

co violarum, & ſyrupus meliſſophylli ad lienem quoque pertinent.

SYRVPVS è malis odoriferis tetros melancholiæ vapores infringit, pauores, mœrores, furoremque ſedat & exhilarat. ℞. ſucci malorum acidodulcium fragrantium lib. iiij. ſuccorum violarum, bugloſſi domeſtici & ſylueſtris, aquæ roſarum ſtillaticiæ añ lib. j. coque ſimul expuma & cola, deinde adde ſacchari albi lib. vj. percoquantur in ſyrupum.

PLANTIVS.

Ridiculum videbatur ſyrupum è pomis habere tanquam pomarium ſimplex, niſi & alij ad melancholiam vel atram bilem ſucci acceſſiſſent.

SYRVPVS althææ craſſam obſtruentemque renum pituitam & lentam purulentamque eorum ſaniem & arenulas blandè ac clementer expurgat citra manifeſtum calorem, vrinæ præterea demulcet ardorem. ℞. radicum althææ ℥ ij. cicerum rubrorum ℥ j. radicum graminis & aſparagi, glycyrrhizæ mundatæ, vuarum paſſarum expurgatarum añ ℥ ß. cymarum althææ, maluæ, helxines, pimpinellæ, plantaginis, adianti vtriuſque añ. m̄. j. quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum añ ʒ iij. coquantur ex aquæ lib. vj. dum quatuor ſuperſint, cum ſacchari albi lib. iiij. percoquatur ſyrupus.

PLANTIVS.

Syrupus althææ cùm nuſquam deſcriptus haberetur, frequens tamen eius eſſet vſus ex cuiuſque arbitrio, non aliter potuit nec vtiliùs ad eos qui propoſiti ſunt affectus componi.

SYRVPVS raphani renes & vesicam validius expurgat, calculos cōminuit, arenulas exturbat, suppressam vrinam deducit. ℞. radicum raphani domestici & syluestris añ ℥ j. radicum saxifragi, rusci, leuistici, eryngij, anonis, petroselini & feniculi añ ℥ ß. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegij, cymarum vrticæ, nasturtij, crithmi, callitrichi añ. m̄. j. fructus halicacabi, zizypha añ xx. num. seminis ocimi, bardanæ, petroselini macedonici, seselios, carui, dauci, lithospermi, corticum radicis lauri añ ʒ ij. vuarum passarum expurgatarum, glycyrrhizæ añ ʒ vj. coquantur quo decet ordine in aquæ lib. x. dum sex supersint, è quibus cum sacchari lib. iiij. & mellis expumati lib. ij. syrupus fiat clarus & conditus ℥ j. cinamomi & ℥ ß. nucis moschatæ.

PLANTIVS.

Quòd syrupus nullus descriptus inueniatur ad renū calculos & arenulas exturbādas, magno certè vsu hic è raphano substituendus erat, qui aptè & conuenienter ex iis componitur, quibus summa vis est comminuendi calculos, aliis quibusdam interiectis lenientibus atque detergentibus.

SYRVPVS artemisiæ suppressos aut parcius fluentes menses potenter mouet, quod syrupus adiantinus & hyssopi moderatiùs efficiunt, vteri strangulatus & subuersiones sedat. ℞. artemisiæ m̄. ij. radicum iridis, helenij, rubiæ, pæoniæ, libistici, feniculi añ ℥ ß, pulegij, origani, calaminthes, nepitæ, melissophylli, sabinæ, sampsuchi, hyssopi, prassij, chamædryos, chamæpityos, hyperici, parthenij, betonicæ añ. m̄. j. seminis anisi, petroselini, feniculi, ocimi, dauci, rutæ, nigellæ

nigellæ añ ʒ iij. Contusa macerentur horis xxiiij. in hydromelitis lib. viij. coquãtur ad lib. v. & cum sacchari lib. v. percoquantur in syrupum conditum cinamomi ℥ j. & spicæ ʒ iij.

PLANTIVS.

In syrupo ex artemisia quòd multa continerentur vterinis affectibus parùm apta & inconsideratè confusa, nō pauca quæ aut non suppetunt nobis, aut quorum vis coquendo exolescit, ea vt superuacua aut incommoda author subtraxit, iis solùm derelictis quæ præcipua sunt & optima.

PVRGANTES COMPOSITIONES.

MEDICAMENTA quæ ad purgandos humores comparantur, tametsi in formas aptantur varias, in vnum tamen locum omnia referre expedit, ita quidem ordine à mitioribus instituto.

ELECTARIVM è prunis summè leniens, obduratam aluum molliens, varios humores blandè ac leniter expurgans, per vehementes cœli æstus, in febrium ardore, in siti, omni ætati vtilis.

℞. radicum althææ, polypodij è quercu, passarum expurgatarum añ ℥ ij,
glycyrrhizæ mundatæ, seminis cnici añ ℥ j,
maluæ, violæ, helxines, mercurialis añ. m. ij,
coquantur in lib. x. aquæ dum ad sex redeant: in colati dimidio percoquantur.
pruna dulcia, zizypha, mixaria añ xx. num. ficus passæ pingues x. num.
deinde pulpa cribro transmittatur, in altero

colati dimidio bulliant foliorũ sennæ mundatorũ lib. j. ß, expressumque hoc pulpæ permisceatur cũ sacchari & mellis expumati añ lib. ß. rursum coquantur ad electarij consistentiam, sub finem inspergendo cinamomi tenuissimè triti ℥ j. zinziberis ʒ iij. dosis ℥ j. Tota compositio est lib. iij. doses autem sunt circiter xxviij. aut xxx.

ELECTARIVM è prunis solidũ eadem præstans.

℞. pruna dulcia num. x.

maluæ, violæ, mercurialis, helxines añ. m̃. j.

polypodij è quercu, seminis carthami, radicis althææ, passarũ purgatarum, glycyrrhizę añ ℥ ß,

foliorum sennæ mundatorum ℥ x.

coquantur ex aquæ lib. v. dum duæ supersint, deinde torculari expressis adde sacchari rubri lib. j. ß. coquantur rursum igne lento in electarij solidi consistentiam, asperso sub finem puluere electarij aromatici rosati maioris ad ʒ iij,

concinnentur tabellæ pondere ℥ ß. Tota cõpositio est ℥ circiter xx. doses circiter xxx.

Vtrumque compositum fiet atque validius è locis distantioribus omnes humores, præsertim verò bilem vtramque expurgabit hoc modo,

℞. electarij è prunis simplicis recentis & adhuc calẽtis lib. j. in quo dissolue diadacrydij ʒ iij,

Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. In lib. j. compositionis doses sunt circiter xxxij.

Plantij scholia in purgantes compositiones.

Vt syrupi, ita & purgantium medicamentorum compositiones vndique arte nulla depromptæ sunt, & in medicamentarios codices relatæ, vt idcirco duas tresve aut plures

depre-

deprehendere liceat effectibus planè consimiles, nec aptè ad curandos affectus accommodatas. Quò fit vt non abs re author purgantium compositiones multũ immutauerit, vt ad singula conueniens quiddam & vtile proferret. Quantum autem posteriores istæ à primis nomina sortitæ, à vetustioribus distent, quantumq; propositis affectibus magis conueniant, vnusquisq; simplicium viribus æstimatis facilè intelliget. Diaprunῶν tum simplex tum compositum à Nicolao descriptũ cùm maximè refrigerare debeat & febribus conuenire, aromata plurima continet calidißima, quæ etiam in composito scammonij acrimoniam exasperant.

CATHOLICVM simplex omnes æquabiliter humores blandè ac leniter è quauis corporis particula deducit & expurgat, siue cum febre siue sine febre, nec pueris, nec senibus, nec prægnantibus infensum.

℞. radicũ helenij, buglossi, cichorij, althææ, polypodij quercini, seminis cnici contusorum añ ℥ ij,

stœchados, hyssopi, melissophylli, eupatorij veri, asplenij, betonicæ, artemisiæ añ m̃. ij,

vuarum passarum expurgatarum ℥ iij,

quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis anisi, glycyrrhizæ añ ʒ iij,

coquantur omnia ex arte in lib. x. hydromelitis dum vij. supersint. In colato iure macera horis xij. foliorum sennæ mundatorum lib. j. ß,

agarici albi lib. ß, zinziberis ℥ j. aliquantum bulliant & in expresso liquore dissolue pulpæ myxariorum lib. ß,

foliorum sennæ mundatorum tenuißimè tritorum ℥ iiij, syrupi infusionis rosarum pallidarum lib. j,

mellis optimi expumati lib. ij. percoquantur igne lento in mellis temperaturam, inspergendo sub finem rheibarbari electi & cinamomi electi añ ʒ j,
santali citrini ʒ ß,
nucis moschatæ ʒ ij. Dosis est ʒ j. Tota compositio existit lib. iiij. Doses sunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Catholicum hoc verè dici potest, quòd medicamenta omnes humores purgantia & partibus singulis interioribus præsertim familiaria contineat. Blandè autem atque clementer purgans, ab extremis summisq; partibus nihil aut minimum detrahit: catholicum verò maius id validè & efficaciter præstat, cuius compositio ex omni pharmacorum genere constat, quæ tum è propinquis tum è distantioribus sedibus trahunt, aptè confusis atque repressis. In catholico autē veteri malè coquitur rheumbarbarum & cassia, quæ cum thamarindis acescit, ac totam ferè cōpositionem corrumpit.

CATHOLICVM maius omnes quoque humores promiscuè trahit, idque validius non è vicinis tantùm, sed & è distantioribus sedibus citra corporis perturbationem aut virium iacturam.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis papaueris albi añ ʒ j,
tragacanthæ ʒ iij,
rosarum rubrarum, santali citrini, cinamomi añ ʒ ij,
zinziberis ʒ j,
rheibarbari selecti, diadacrydij añ ʒ ß,
agarici, turpethi añ ʒ vj,
facchari albi soluti in aqua rosarum in qua ʒ ij, foliorum sennæ incoctæ sint lib. j.

con-

concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. Dosis tabella vna. Tota compositio est lib. j. ß. Doses autem circiter quinquaginta.

SYRVPVS infusionis rosarum pallidarum, tenuem bilem serososque humores è primis visceribus nullo labore detrahit, morbis leuioribus, pueris, senibus & imbecillis aptus.

♃. aquæ infusionis rosarũ pallidarum lib. v, sacchari expurgati lib. iiij. coquantur igne lento in syrupi temperationem, macerantur autem rosarum pallidarum recentium lib. duæ in aquæ tepidæ lib. vj. horis xij. operculato vase: rosæ deinde eximuntur exprimunturque, his recentes aliæ similiter substituuntur, hisque abiectis aliæ tertiò, quartò, octauò etiam atque nonò, dum facultatis plurimùm liquor ebiberit, in quo saccharum soluetur, neque profectò ex contusis rosis, neque ex earum succo perinde efficax syrupus fuerit. E persicorum floribus aqua, vt dixi, maceratis syrupus quoque fit, qui similiter bilẽ aquasque ducit & vermes enecat.

PLANTIVS.

Syrupus rosarum pallidarum, electarium è succo rosarum & diacydoniωn veterem componendi rationem retinent, non admodum manifesta mutatione. At in electario diacarthami, quòd manna granatæ, mellis rosati & sacchari geminati adiectio compositionis rationem solidam perverteret, hic rectè est suppressa.

ELECTARIVM è succo rosarum bilem ac tenues aquososque humores validè & è distantioribus locis prolicit: his vtile ac tutum qui ar-

ticulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur.

℞. ſucci roſarum ſiccarum recentium, ſacchari albi añ lib.j.ß.coquantur in electarium ſolidum igne lento.

Inſperge ſub finem trium ſantalorum, maſtiches, cinamomi exquiſitè tritorum añ ʒ ij,
diadacrydij ℥ j. ß,
caphuræ ℈ ß. concinnentur tabellæ ponderis ʒ ij. ß. Doſis tabella vna. Tota compoſitio eſt ℥ xxij. doſes autem ſunt circiter ſeptuaginta.

Diacydoniωn eadem quæ electarium è ſucco roſarum aliquantò moderatius atque facilius efficit,

℞. pulpæ cydoniorum expurgatæ, coctæ & cribro tranſmiſſæ lib.j. ß,
ſucci cydoniorum lib. ß,
ſacchari albiſſ. lib.ij.
coquantur in mellis craſſitiem, inſpergendo ſub finem cinamomi triti ℥ j,
zinziberis, maceris, caryophyllorum añ ʒ ij,
diadacrydij ℥ ij. Doſis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compoſitio eſt lib. iiij. doſes autẽ circiter nonaginta.

Electarivm diacnicu pituitam ſeroſoſque humores, atque etiam bilem è diſtantiſſimis euocat atque ducit: peculiariter capitis, neruorum articulorumque doloribus benefacit,

℞. pulueris electarij diatragacanthi frigidi, medullæ ſeminis cnici, hermodactylorũ añ ℥ ß,
roſarum rubrarum, ſucci glycyrrhizæ, cinamomi añ ʒ ij,

turpe-

turpethi ʒ j,
diadacrydij ʒ ß,
ſacchari albi aqua roſarum ſoluti lib. j.
concinnentur tabellæ ponderis ʒ iij. ß. Doſis tabella vna.

DIAPHOENICωN bilem crudámque pituitam atque etiam lentam clementer expurgat, compoſitis ac etiam diuturnis febribus & morbis ex cruditate ortis, & colico flatulentóque dolori aptum.

℞. pulpæ palmularum mundatarum ex hydromelite coctæ & cribro cretæ, penidiorum recentium añ lib. ß,
amygdalarum expurgatarum ʒ iij. ß. Contuſis & permiſtis omnibus adde mellis expumati lib. ij,
Paulùm coquantur ac deinde inſperge zinziberis, piperis, maceris, cinamomi, foliorum rutæ ſiccorum, ſeminis feniculi & dauci añ ʒ ij,
turpethi tenuiſſimè triti ʒ iiij,
diadacrydij ʒ j. ß. Doſis eſt ʒ iij. ad ʒ ß. Tota compoſitio eſt ferè lib. iiij. doſes autem inſunt centum & circiter triginta.

PLANTIVS.

In diaphœnico palmulæ hîc rectè macerantur & coquuntur in hydromelite, quòd vetus infuſio quæ triduo in aceto fieri præcipiebatur, horrendum ſaporem præ ſe ferat. Subtracta quoque ſunt nonnulla vt leuiſtici ſemen, pinei nuclei, galanga, xyloaloe, quòd nimium multa ineſſent facultatis eiuſdem, auctáque eſt palmularum, penidiorum & aliorum mitiorum quãtitas, vt inde compoſitio tota vſu ſuauior & facilior exiſtat.

Benedicta crassos pituitososque humores atque etiam serosos à parte euocat, calculi materiam reuellit, ipsosque calculos exturbat & nephriticum dolorem lenit, frigidæ naturæ frigidóque cœlo apta.

℞. turpethi ʒ x,
diadacrydij, hermodactylorum, rosarum rubrarum añ ʒ v,
caryophyllorum, zinziberis, saxifragi, seminis apij, salis gemmei, galangæ, maceris, carui, feniculi, acinorum asparagi & rusci, seminis milij solis, quatuor seminum frigidorum maiorum, glycyrrhizæ añ ʒ j,
mellis optimi expumati lib. j. ß. conficiantur ex arte.

Dosis à ʒ iij. ad ℥ ß. Tota compositio est ferè lib. ij. doses autem insunt circiter quinquaginta.

PLANTIVS.

Ex benedicta quòd multò calidior videretur, nec vsu facilis nec propter febrem tuta, optima ratione author subtraxit spicam nardi, macropiper, cardamomum & crocum, atque pro his substituit quatuor semina frigida maiora, & glycyrrhizam.

Confectio Hamech bilem atram ac retorridam salsamque pituitam detrahit, maniæ, psoræ, lepræ, impetiginis, cancri & elephantiasis peculiare subsidium.

℞. corticis myrobalanorum citrearum ℥ ij,
cepularum & nigrarum violarum, colocynthidis, polypodij quercini añ ℥ j. ß,
absinthij, thymi añ ℥ ß,
anisi, feniculi, rosarum rubrarum añ ʒ iij.

Tusa

Tusa omnia macerentur in seri lactis lib.ij.deinde coquantur ad lib.j.fricentur manibus & exprimantur.

Colatis adde succi fumariæ, pulpæ prunorum & vuarum passarum añ lib. ß,
saccchari albi, mellis expumati añ lib.j.
coquantur ad mellis crassitiem, inspergendo sub finem agarici, sennæ tritorum añ ℥ ij,
rheibarbari triti ℥ j. ß,
epithymi ℥ j,
diadacrydij ʒ vj,
cinamomi ℥ ß,
zinziberis ʒ ij,
seminis fumariæ & anisi, spicæ nardi añ ʒ j,
dosis à ʒ iij.ad ℥ ß. Tota compositio est lib.iij.& ℥ viij. doses verò insunt circiter octoginta.

PLANTIVS.

In confectione Hamech frustrà myrobalani geminantur in decocto primùm, deinde rursum triti impositi. Rheibarbari cocti vis perit, cassia & manna cum thamarindis cocta corrumpuntur, scammonij cocti vis exolescit nec facilè aliis permiscetur. Quocirca aptior multò atque vtilior & vsu facilior est ea confectio quã hic nobis author expressit. Hæ compositiones omnium optimæ sunt ac tutissimæ, quòd in iis turpethi & scammonij acrimonia atque feruor pulchrè retundatur permistione vel pulpæ prunorum atque vuarum passarum, vel hermodactylis & amygdalis, vel rosis earumq; succo vel myrobalanis. Aliæ quædam extant non æquè tutæ vt electarium indum, vtrunque electarium elechos, electarium de psyllio & diaturbith, in quibus scammonij & validiorum acrimonia minimè retunditur: imò potius calidorum societate exacuitur. Adde quòd nihil ea contineant aut præstare possint quod non alia hic descripta fœliciter efficiant. Quocirca ad omnium affectuum causas summouendas satis ea possunt conducere.

HIERA simplex bilem pituitamque ventriculo, inteſtinis, hypochondriis & meſenterij venis impactam expurgans, validéque infarctu liberans, morbis omnibus ex cruditate & ex venarum obſtructione genitis blandè ſuccurrit.

℞. cinamomi, maceris, aſari, ſpicæ nardi, croci, maſtiches, añ ʒ vj,

aloës non lotæ ʒ centum ſiue lib. j. & ℥ ß,
mellis optimi expumati lib. iiij.

Conficiantur vt artis eſt. Datur puluis ſolus à ʒ ij. ad ʒ iij. melle verò exceptus ab ℥ j. ad ℥ j. ß.

HIERA diacolocynthidos quæ vna vice fuerit omnium à veteribus deſcriptarum, craſſos lentóſque humores præcipuè verò bilem atram & aquas citrinas tutò ac clementer expurgans: eximiè confert paralyſi, tremori, conuulſioni, arthritidi, inueteratiſque neruorum affectibus atque etiam hydropi, deinde melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, pſoræ, lepræ, maligno vlceri, cancro & elephantiaſi, qui affectus leniora aſpernantur pharmaca.

℞. ſtœchados, marrubij, chamædryos, hyperici, ſcyllæ aſſatæ, polij, calaminthes montanæ, cinamomi, ſpicę nardi, epithymi, polypodij quercini aridi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum añ ʒ j. ß,

pulpæ colocynthidis, ſcammonij, ellebori nigri præparatorum añ ʒ ij,

euphorbij præparati, aloës, myrrhæ, ammoniaci, opopanacis, ſagapeni, caſtorij añ ʒ j,

mellis cocti in ſucco cydoniorum & expumati lib. j.

lib.j. conficiantur ex arte, dantur ʒ iij.

Colocynthis, ſcammonium, elleborus niger & euphorbium trita fricētur cum oleo amygdalarum dulcium, ac deinde macerentur biduum in mucilagine tragacanthæ & gummi arabici deprompta ex aqua roſarum dum mucilaginem totam ebiberint.

PLANTIVS.

Hieræ ſimplicis vetus compoſitio permanſit, neque quicquam mutandum fuit præter xylobalſamum, quod minimè ſuppetit nobis. Compoſitiones multæ ex validioribus conſtant pharmacis, aliæ quidem ex ſcammonio vt electarium è prunis, diacydoniων, & electarium è ſucco roſarum: aliæ præterea turpethum habent vt diaphœnicων, aliæ cum his hermodactylos vt diacnicu & benedicta: aliæ colocynthidem vt confectio Hamech: aliæ inſuper elleborum nigrum & euphorbium, vt hiera diacolocynthidos, quæ quorundam affectuum ſed admodum raro peculiaris eſt. Ex quo intelligi poteſt nullum ſimplex medicamentum purgans in vſum venire, à quo non aliqua extet compoſitio, vt idcirco non aliæ plures videantur expetendæ.

HYDRAGOGVM minus hydropicorum aquas clementer & citra offenſionem deducens, pueris, ſenibus, imbecillis atque prægnāti tutum, ſiue febris vlla ſit ſiue nulla.

℞. ſucci roſarum pallidarum lib. ß,
ſacchari albi, mellis optimi an̄ ℥ xv.
coquantur dum expumauerint & craſſeſcant, ac tum adde ſucci radicis ebuli lib. j,
praſſij ſicci, ſeminis feniculi tritorum an̄ ʒ ij. acinorū ebuli & ſambuci an̄ ℥ ij. cinamomi ʒ vj,
maceris, galangæ an̄ ʒ iij. Igne lēto percoquantur in mellis craſſitiem, datur ℥ ß. ex ſero lactis

aut ex decocto hordei aut vuarum passarum. Efficacius reddetur adiecta elaterij ℥ ß, aut radicis cucumeris agrestis arefactæ ac tritæ ʒ vj, aut succi radicis iridis nostratis lib. ß.

Hydragogum maius ex laureola, aquas potenter detrahens,

℞. seri lactis lib. ij,

sacchari albi, carnis cydoniorum ex aceto coctorum añ ℥ x. mannæ calabrinæ ℥ v.

coquantur igne lento in mellis crassitiem: sub finem adiice foliorum laureolæ præparatorum ex aceto & oleo amygdalarum dulcium ℥ ij. Datur ℥ ß.

Præparandi ratio hæc est: foliorum laureolæ ℥ ij. macera horis xxiiij. in aceto mali punici vel portulacæ: modicè coquantur, exprimantur, siccentur atque terantur, deinde affunde aquæ rosarum lib. ß,

olei amygdalarum dulcium ℥ j. ß. bulliant rursum dum absumpta sit aqua, & puluis superstiti oleo mixtus in compositionem addendus.

PLANTIVS.

Ne quid vllo modo deesset, his postremo loco compositiones adiecit ad detrahendas hydropicorum aquas, has tametsi valentiora pharmaca præsertim scammonium & euphorbiũ expurgent, peculiares tamen compositiones ex his constare voluit, quibus ad aquas vis propria & familiaris est. Vna mitior est, altera vehementior ex laureolæ foliis, quæ nondum in compositionem vllam relata fuerãt. Quàm apposite autem eiusmodi compositiones ad aquas detrahendas institutæ sint, quiuis è simplicium permistione cõiiciet.

Vngventvm è lathyride aluum mollit ac subdu-

ſubducit, & potenter hydropicorum aquas detrahens, diſtentum abdomen remittit. Eas autem infernè & ab aluo ducit, ſi vmbilicus, imus venter, inguina, femoráque oblinantur: supernè verò atque vomitione, ſi ventriculus attingatur.

℞. ſucci lathyridis lib. ß,
ſucci eſulæ ℥ iiij.
In quibus diſſolue radicis cyclamini ℥ ij,
ſcammonij ℥ ß,
granorum ricini & lathyridis expurgatorum añ ℥ j.ß,
ſeminum feniculi, rutæ & anethi, baccarum lauri añ ℥ j. Trita omnia macerentur in ſuccis diem vnum.

Poſtea axungiæ ℥ viij. & ceræ ℥ iiij. liquefiant, in hisque ſenſim omnia diſſoluantur, & igne non acri coquantur, dum totus abſumptus ſit humor, & omnia in vnguenti temperaturam coëant.

Si eadem materia ex olei ℥ xv. coquatur ad totius liquoris conſumptionem, expreſſum oleum eaſdem quoque vires nanciſcetur.

Vnguento præterea ſi vel gummi ammoniacum, vel cera concorporetur in emplaſtri conſiſtentiam, aquas quoque id impoſitum ſed ignauiùs promouebit.

ELECTARIVM diaſaru omnis generis humores circum ventriculum & præcordia exuperantes vomitione ducit, non continuato ſed ex interuallis facto impetu: ſeni atque prægnanti tutum ac facile.

℞. syrupi mentæ & violarum an̄ ℥ viij. coquantur in mellis crassitiem.

Sub finem subducto igne insperge radicis peponis arefactæ, seminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua rosarum & arefactorum & tri torum an̄ ℥ j,

radicis asari contritæ & cretæ ℥ ij,

cinamomi, seminis feniculi an̄ ʒ iij. confice in electarium liquidum.

Dantur ʒ iij. ex aqua hordei vel ex mulsa vel ex sero lactis.

PLANTIVS.

Magnas rei medicæ suppetias tulisse author videtur his postremis compositionibus, & ea præsertim quæ ad ciendam vomitionem destinatur: quòd nulla vsquam extaret, qua tutò nobis liceret humores sursum purgare, cùm sit tamen ea vacuatio ad multorum morborum curationem in primis necessaria.

QVA ratione electaria tum liquida tum solida, eadem & nunc pilullas ad omne tum morborum tum causarum genus accommodemus.

PILVLLAE è hiera simplici fiunt è ʒ j. pulueris cum melle rosato subacti.

PILVLLAE stomachicæ quæ cibo præmissæ ventriculum expurgant, concoctionem iuuant, cibum deducunt, aluúmque blandè exonerant.

℞. aloës ʒ vj,

masticbes, rosarum rubrarum an̄ ʒ ij. cum syrupo rosato vel absinthij cogantur in massam.

PLANTIVS.

Pilullarum stomachicarum cùm sex descriptiones existant,

stant, omnes hac vna dempta stomacho sunt aduersissima, nec cibo præmitti possunt, quòd vel scammonium vel turpethum contineant, quibus corpus vniuersum præcipueq; ventriculus conturbatur.

PILVLLAE ruffi quæ & communes appellantur, crebro vsu concoctionem iuuant, nec cibum corrumpi sinunt, humores atque corpus à putredine vindicant, qua ratione aduersus pestiferæ luis contagia mirificè prosunt.

℞. aloës optimæ ℥ ij,
myrrhæ electæ, croci synceri añ ℥ j. excipiantur vino aromatico.

PLANTIVS.

A pilullis quæ ex sola constant aloe compositiones sensim deducens ac veluti coagmentans, alias iis deinde subiecit quæ ex aloe & rheobarbaro, mox ex aloe & agarico componuntur: postea quæ ex agarico, aloe & rheobarbaro, ab iis alias ex aloe, agarico, & rheobarbaro & senna: quibus demum pilullas sine quibus subiunxit, in quibus præter ea quatuor, scammonij vis atque infusio magis quàm substantia continetur, ex his autem myrobalanorum portionem subtraxit, quòd re vera nimium multa cum aliis etiam adstringentibus inesset.

PILVLLAE assaieret quòd plus aloës quàm quæ hiera contineant, efficaciores quoque existunt.

℞. pulueris hieræ simplicis ℥ j,
aloës ℥ ij,
masticheS, myrobalanorum citrearum añ ℥ ß, cum syrupo è stœchade cogantur in massam.

PILVLLAE de eupatorio bilẽ leniter expurgant, & iecur infarctu liberant corroborantque,

præſtantiores quàm quæ è rheobarbaro inſcribuntur.

℞. ſucci eupatorij, ſucci abſinthij, myrobalanorum citrearum añ ʒ iij,
rheubarbari electi ʒ iij. ß,
maſtiches ʒ j,
croci ʒ ß,
aloës ʒ v,
ſucci endiuiæ quantum ſatis fuerit vt cogantur in maſſam.

PILVLÆ maſtichinæ quòd agaricum contineant validius bilem craſſamque pituitam expurgant quàm quæ ex ſola aloë conſtant.

℞. maſtiches ℥ ij,
aloës ℥ iiij,
agarici trochiſcati, pulueris hieræ ſimplicis añ ℥ j. ß. cum vino maluatico cogantur in maſſam.

PILVLLAE ex tribus, conſtant ex iiſdem addendo rheibarbari ſelecti ℥ ij,
cinamomi ℥ ß. cũ ſyrupo è cichorio fit maſſa.

PILVLLAE imperiales clementer ac moderatè omnes humores è viſceribus expurgant, ea pariter corroborant, infarctu liberãt, omniumq; nutrientium partium concoctionem iuuant.

℞. aloës optimæ ℥ ij,
rheibarbari electi ʒ j. ß,
agarici trochiſcati, foliorum ſennæ mundatorum añ ℥ j,
cinamomi ʒ iij,
zinziberis ʒ ij,

nucis

nucis moſchatæ, caryophyllorum, ſpicæ nardi, maſtiches an. ʒ j. cum ſyrupo violato ſubacta cogantur in maſſam.

PILVLÆ ſine quibus eſſe nolo, bilem, pituitam & melancholiam vndique ſed præcipuè ex capite, oculis & ſenſibus detrahunt, oculorum ſuffuſiones minuunt, & viſum cõſeruant, aurium dolores tinnitumq́ue tollunt.

℞. aloës optimæ ʒ xiiij.

myrobalanorum citrinarum cepularum & indarum, rheibarbari, maſtiches, abſinthij, roſarum, violarum, ſennæ, agarici, caſſuthæ an. ʒ j,

ſcammonij ʒ vj. ß. Scammonium ſoluatur ſucco feniculi quãtum ſufficit, traiiciaturq́ue per pannum, eoq́ue liquore pulueres tenuiſſimi excipiantur in maſſam.

PILVLÆ è fumaria bilioſos humores, acres quoque & ſalſos extrahunt, cutis vitia emendant.

℞. myrobalanorum citrearum, cepularum & indarum an. ʒ v,

diadacrydij ʒ v,

aloës ʒ vij. Trita omnia ter imbuantur ſucco fumariæ terq́ue ſiccari ſinantur, ac demum cogantur in maſſam.

PILVLÆ aureæ iis quidem propter colocynthidem validiores, caput & ſenſus oculosq́ue præſertim expurgant, hisq́ue aciem reſtituunt, bilioſos pariterq́ue pituitoſos humores detrahunt.

℞.aloës,diadacrydij an.drach.v,
rosarum rubrarum,seminis apij an.drach.ij.ß,
seminis anisi & feniculi,mastiches an ℥ j.ß,
croci, pulpæ colocynthidos an. drach.j,muci-
laginis gummi tragacanthę quantum satis est:fin-
gatur massa.

PILVLLÆ de agarico pituitam lentosque humores vndique,præsertim verò è capite & è thorace potenter ducunt, destillationi & asthmati peculiares.

℞.agarici,mastiches an.drach.iij,
radicis iridis,prassij an.drach.j,
turpethi drach.v,
pulueris hieræ picræ ℥ ß,
pulpæ colocynthidos, sarcocollæ an.drach.ij,
myrrhæ drach. j,sapæ quantum satis est vt cogantur in massam.

PLANTIVS.

In pilullis ex agarico congesta sunt præstantissima quæque ad crassam pituitam tum è vicinis,tum è distãtioribus partibus detrahendam.In quarum compositione nihil prorsus immutandum fuit.

PILVLLÆ cocciæ bilem quidem,sed pituitam crassam validius vndique purgant, peculiariter tamen è cerebro atque neruis, quorum præcipuè morbis medentur.

℞.pulueris hieræ simplicis drach.x,
pulpæ colocynthidis drach.iij,& ℈ j,
diadacrydij drach.ij.ß,
turpethi, stœchados an. drach.v.cum syrupo è stœchade massa concinnetur.

PLAN-

PLANTIVS.

Pilulæ cocciæ licet bilem pituitamq; validè purgent, non tamen omnes pariter humores perinde atque hæ quæ polychrestæ & vulgò aggregatiuæ maiores vocantur, quarum compositio nihil à vetere distat, nisi quòd pro ratione ponderum transposita quædam sunt simplicia. Harum autem compositio multò conuenientior est quàm pilullarum de octo rebus & quàm pilullarum de quinque generibus myrobalanorum, quæ tamen eadem pharmaca comprehendunt. Harum igitur descriptiones hîc iure prætermissæ videntur. Prætermissa quoq; & descriptio pilullarum de colocynthide, quòd sub istis contineri videantur: quemadmodũ & pilullæ de euphorbio sub pilullis de hermodactylis.

PILVLLÆ ex hermodactylis crassos humores simulque serosos potenter ab extremis partibus præsertim ab articulis euellũt, cerebri, neruorum articulorumque frigidis morbis familiares.

℞. hermodactylorum, aloës, myrobalanorum citrinarum, turpethi, colocynthidis, bdellij mollis, sagapeni an. ℥ vj,

castorij, sarcocollæ, opopanacis, seminis rutæ agrestis & apij an. ʒ iij,

croci ʒ j. ß,

succi brassicæ quantum satis fuerit ad massam conformandam.

PLANTIVS.

Pilullæ ex hermodactylis veterem compositionem retinent solæq; satis sunt ad veteres articulorum dolores: efficaciores in id quàm quæ arthriticæ vocantur, & tutiores quàm quæ fœtidæ aut de opopanace aut de sagapeno aut de sarcocolla, vt idcirco harum descriptione minimè fuerit opus.

PILVLLÆ polychrestæ ad capitis, ventriculi, hepatis, aliorumque viscerum varios & impli-

citos affectus: ex his enim pituitam & bilem vtramque purgant.

℞. myrobalanorum citrearum, rheibarbari añ ℥ ß,
succi eupatorij, succi absinthij, myrobalanorum cepularum & indarum, agarici, colocynthidis, polypodij añ ʒ ij,
diadacrydij, turpethi, aloës añ ʒ vj,
mastiches, rosarum rubrarum, salis gemmei, epithymi, anisi, zinziberis añ ʒ j. confice cum syrupo rosarum. dantur à ℈ ij. ad ʒ j.

PILVLLÆ è lapide cyanæo bilem atram crassamque pituitam eximiè purgant, ad melancholiam, mœstitiam & furorem, ad cancrũ & elephãtiasim, ad alphos nigros idque in primis vtiles.

℞. lapidis cyanæi abluti ʒ vj,
epithymi, polypodij añ ʒ viij,
diadacrydij, ellebori nigri, salis indi añ ʒ ij. ß,
agarici ʒ viij,
caryophyllorum, anisi, añ ʒ iiij,
pulueris hieræ picræ simplicis ʒ xv. cum succo intubi seu endiuiæ massa fingatur.

PLANTIVS.

Pilullæ è lapide cyanæo propter elleborum nigrum vsurpatæ vsitatiores sunt quàm pilullæ indæ quæ elleborum quoque cõtinent. Eas idcirco descripsit aliis prætermissis, & efficaciores quoque ad melancholicos affectus quàm pilullæ è lapide armeno, quas eadem ex causa prætermisit.

PILVLLÆ è thymelæa serosos humores & hydropicorum aquas strenuè proliciunt.

℞. foliorum thymelææ aceto maceratorum & exiccatorum ʒ v.

myro-

myrobalanorum flauarum ℥ ß,

myrobalanorum cepularum ʒ. iij, mannæ & thamarindorum aqua intubi ſolutorum quantum opus eſt ad pilullarum formam.

PLANTIVS.

In pilullis è thymelæa nihil immutatũ eſt, his & aliæ acceſſerunt ex eſula aptè quidem compoſitæ, & quibus magna vis eſt ad aquas detrahendas.

Pilullas lucis tũ maiores tum minores idcirco derelictas fuiſſe conſicio, quòd nimium multa & parum apta ſimplicium miſcellanea miſtura confuſæ ſint, quodq́ ad oculorum affectus ſatis efficaces ſint pilullæ ſine quibus.

PILVLLÆ ex eſula hydropicorum quoque aquas ab aluo deducunt non leui perturbatione, vt idcirco ſolis robuſtis atque iis non febricitantibus conueniant.

℞. corticis radicis eſulæ minoris maceratæ horis xxiiij. in aceto & ſucco portulacæ ʒ ij.

grana ricini expurgata torrefactaque quadraginta,

myrobalanorum citrinarum ʒ j. ß,

chamædryos, camæpityos, ſpicæ nardi, cinamomi añ ℈ ij. trita omnia tenuiſſimè excipiantur ℥ j tragacanthæ aqua roſarum ſolutæ, cogantur in maſſam. dantur ℈ ij.

PILVLLÆ è cynogloſſo non ad purgandum quidem, ſed ad omnes deſtillationes cohibendas comparatæ, ſiue in thoracem & pulmones cum tuſſi, ſiue in dentes aut aliò procumbant.

℞. myrrhæ ʒ vj,

thuris maſculi ʒ v,

opij, hyoſcyami ſeminis, radicis cynogloſſi aridę añ ℥ ß, croci, caſtorei añ ʒ j. ß. cum aqua ro-

sarum stillaticia fiat massa. dantur à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Pilullis è cynoglosso rectè additum est castorium, vt cui cum croco præcipua vis sit emendandi opij malignitatem, idq; videbatur inconsideratè prætermissum.

PILVLLÆ aristolochiæ summam incidendi detergendique vim adeptæ, epilepsiæ, paralysi, asthmati, tussi veteri, iecoris renumque incipienti scirrho, nephritidi, suppressis mensibus, excludendo fœtui atque secundis vtiles, hyeme humidisque naturis conuenientiores purgato iam corpore.

℞. radicis aristolochiæ rotundæ ℥ j,
radicis gentianæ, myrrhæ electæ an̄ ʒ iij,
aloës, cinamomi an̄ ℥ ß,
zinziberis ʒ j. Omnia exquisitissimè trita excipiantur oleo amygdalarum dulcium recenti. datur ʒ j. ß, ac protinus sorbendum iusculum quo diluantur.

PLANTIVS.

Pilullæ aristolochiæ his postremò vtiliter adiectæ sunt & præclarè institutæ, quòd summa aperiendi vi polleant. Poterant & in potionem referri, sed quòd forent amarissimæ, catapotiorum forma tædio minori deuorantur.

DE ANTIDOTIS AC PRIMVM DE SOLIDIS QVIBVS MAXIME PRINCIPIBVS partibus robur additur.

DIANTHωN cerebrum imbecillum recreat, eiusque destillationes compescit, melàncholiam & tristitiam quæ præter rationem fit lenit, animique defectionem tollit.

℞. flo-

℞. florum rorismarini ℥ ß,
rosarum, violarum, glycyrrhizæ añ ʒ iij,
caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, galangæ, cinamomi, zinziberis, maceris, ligni aloës, cardamomi, anisi, seminis anethi añ ℈ ij,
sacchari albi aqua saluiæ aut betonicæ soluti ℔. j. ß. Concinnetur electarium per tabellas.

ELECTARIVM pleres archonticon cerebrum mirè corroborat, sensus exacuit, abolitam memoriã restituit, epilepticos iuuat & asthmaticos, tristes, melancholicos & animi delirio pressos recreat, diuturno morbo confectos instaurat.

℞. cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zinziberis, spodij, schœnanthi, cyperi, rosarum, violarum añ ʒ j,
folij aut maceris, glycyrrhizæ, masticches, styracis calaminthæ, sampsuchi, balsamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, myrtilorum, corticũ mali citrij añ ʒ ß. & g̃ vj.
margaritarum splendidarum, been albi & rubri, corallij, serici combusti añ g̃ xviij.
moschi g̃ vj.
caphuræ g̃ iiij.
sacchari albi aqua melissæ soluti decuplum vel etiam duodecuplum.

PLANTIVS.

Quòd antidoti principibus partibus corroborandis destinētur, rectè earum compositiones ex partium corporis ordine hîc instituit, ab ijs exorsus quæ cerebro, deinde quæ thoraci aliisq; partibus conuenirent.

DIATRAGACANTHVM frigidum omni-

bus pulmonis thoracisque vitiis, peripneumoniæ, pleuritidi, tabi, tussi calidæ cum febre, faucium & arteriæ asperitati conuenit.

℞. gummi tragacanthæ albissimi ℥ j,
gummi arabici ʒ v,
amyli ʒ ij,
glycyrrhizæ, seminis papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorum cortice liberorum añ ʒ j,
caphuræ g̃ v,
penidiorum ℥ j ß,
sacchari albissimi aqua violarum soluti ℔ .j.
electarium concinnetur in tesseras.

PLANTIVS.

Diatragacanthum calidis confert affectibus, viresq́ obtinet alterias cõpositionis quæ diapapauer appellatur, hacque idcirco rectè prætermissa est.

DIAIREως simplex thoracis pulmonumque vitia blandè attenuando expectorat, sputumque facilius reddit: calidis morbis increscentibus aut frigidis leuioribus accommodatum.

℞. radicis iridis florentinæ ℥ j,
pulueris electarij diatragacanthi frigidi, sacchari candi añ ℥ ß,
sacchari albiss. hyssopi aqua soluti ℥ viij. fiat electarium solidum.

ELECTARIVM diaireως compositum benefacit calidis morbis iam inclinantibus & frigidis inueteratis, vt tussi, asthmati, raucitati.

℞. radicis iridis ℥ ß,
pulegij, hyssopi, glycyrrhizæ añ ʒ iij,
tragacanthæ, amygdalarum amararum, pinearum,

nearum, cinamomi, zinziberis, piperis an ʒ j ß,
ſeminis lini, althææ & fœnigræci an ʒ ij,
ſacchari albiſſ. aqua tuſſilaginis ſoluti ℔. j.
vel ℥ xiiij.

PLANTIVS.

Electarium diairews compoſitum eſt hic quoque pro electario diatragacantho calido, & pro electario diapenidiων, quæ idcirco non niſi fruſtrà & pharmacopœorum iactura his inſeri poſſent, hac autem compoſitione pro caricis, paſſulis, palmulis & ſtyrace, quæ malè ad hanc compoſitionem apta erant, rectè ſubſtituit ſemen lini, althææ & fœnigræci, quibus vis eximia eſt ad inueterata pectoris vitia.

DIACALAMINTHES contumacia & inueterata pectoris pulmonumque vitia horumque craſſos lentosque humores attenuat, detergit & expectorat, flatus diſcutit, concoctionem alimentique diſtributionem adiuuat, vrinas, menſes, ſudoresque ciet.

℞. calaminthes montanæ, pulegij, petroſelini, ſeſeleos, origani an ʒ ij,
ſeminis apij, cymarum thymi an ℥ ß.
libyſtici, piperis an ℥ j,
ſacchari albiſſ. aqua violarum aut roſarum ſoluti ℔. ij. ß. fiat electarium.

PLANTIVS.

In hac diacalaminthes compoſitione rectè adiectum videtur origanum: in cæteris Galeni compoſitionem author eſt imitatus, & ſimplicium pondera, præterquam in libyſtico & in pipere. hic enim libyſtici ſemiſſem duntaxat, piperis verò ſextantem, quòd ſcilicet compoſitio hæc quadrans ſolùm ſit totius eius quæ à Galeno deſcribitur lib. iiij. de tuenda valetudine. Quũ præterea in cæteris electariis ſuprà deſcriptis quæ mitia erant, ſuaui ſapore nec vſu difficilia, ſextuplo aut octuplo ſaccharo pulueres exceperit, in hac certè compoſitione quæ calida multum eſt & vſu difficilis, duo-

decuplum adiecit. Hæc porrò diacalaminthes compositio earum vice etiam fuerit, quæ appellatur diahyssopu & diaprassiu, & quæ iure tanquã superuacuæ exolescant, ne multitudo grauis sit.

DIAMARGARITωN frigidum febriũ æstus atque malignitatem cõpescit, cor munit, roborat, & à maligna cõtagione vindicat, animi defectione & syncope liberat, mœroremque discutit.

℞. quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum, seminis portulacæ & papaueris albi, seminis endiuiæ, oxalidis & citrij, trium santalorum, ligni aloës, zinziberis, rosarum rubrarum, florum nymphææ, buglossi & violarum, baccarum myrti, ossis è corde cerui, eboris, doronici romani, cinamomi aña ʒ j,
corallij albi & rubri aña ʒ ß,
margaritarum splendidarum ʒ iij,
ambaris, caphuræ aña ℈ vj,
moschi ℈ ij,
sacchari albi aqua buglossi vel rosarum soluti lib. ij.

PLANTIVS.

Hoc electarium diamargaritωn, vt præstantius & efficacius existeret, supra vulgarem descriptionem quæ incerti est authoris rectè & vtiliter continet semina endiuiæ, oxalidis & citrij, ebur quoque, os è corde cerui, doronicum romanum, cinamomum: quæ constat omnia cardiaca esse. Nonnulli in hoc etiam electarium gemmarum fragmenta adiecerunt, sed tamen frustrà, quòd omnia in electario de gemmis comprehensa sint, quòd huic interdum præscribendo admisceri potest. Hoc autem calida pauca continet aromata, frigida verò plurima, vt idcirco tutus sit vsus.

ELECTARIVM de gemmis cor eximiè roborat, idque in febribus à maligna & pestilenti putre-

putredine tuetur, animi defectioni, cordis palpitationi & tristitiæ spontaneæ succurrit.

℞. margaritarum splendidarum ʒ j. ß.
saphiri, hyacinthi, sardæ id est corneolæ, granatorum, smaragdi, aā ℈ ij. & g̃.v,
zedoariæ, doronici, corticum citrij mali, maceris, seminis ocimi, caryophyllati aā ʒ j,
corallij rubri, succini, eboris aā ℈ ij. ß,
been albi, been rubri, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, spicæ indicæ, folij, croci, cardamomi maioris aā ʒ ß,
trochiscorum diarhodon, ligni aloës aā ʒ ij. ß,
cinamomi, galangæ aā ℈ ij. g̃.v,
foliorum auri, foliorum argenti aā ℈ j.
ambræ ʒ j,
moschi g̃ xv,
sacchari albi aqua rosarum soluti ℥ xx. quod est octuplum.

PLANTIVS.

Electarium è gemmis omne ferè calidiorum aromatum genus complectitur, neque ea iam harum fragmentis multum retunduntur. Expediret igitur portionem eorum subtrahere, præsertim been album & rubrum, piper longum, cardamomum maius & folium: quod etiam rarò suppetit.

ELECTARIVM diambræ cor, cerebrum, principesque partes corroborat & exhilarat, insitum calorē senibus præsertim ac imbecillis, frigidisque naturis suscitat, non alimenti modò, sed & frigidorum humorum concoctionem iuuat: omnemq; corporis ac vteri perfrigerationem discutit, vt idcirco ad concipiendum conferat.

℞. cinamomi, doronici romani, caryophyl-

lorum, maceris, nucis moſchatæ, folij, galangæ añ ℨ iij,
ſpicæ nardi, cardamomi maioris & minoris añ ℨ j,
zinziberis ℨ j.ß,
ſantali citrini, ligni aloës, piperis longi añ ℨ ij,
ambaris ℨ j,
moſchi ℨ ß. Singulæ pulueris vnciæ excipiuntur ſingulis libris ſacchari aqua roſarum ſoluti.

PLANTIVS.

Diambras ex omnibus quoq; aromatum generibus promiſcuè nulloque delectu congeſtis atque confuſis conſtitui videtur, quemadmodum & diacyminων & dianiſων & diacinamomu, diazinziber, diatriū piperεων & diaxyloaloes et diamargaritων calidū, & diamoſchu dulce, et diamoſchu amarum: quæ omnia vehemēter calida ſunt, ex calidis minimè repreſſis conſtantia, vt idcirco videantur eaſdem facultates ſortiri, & eoſdem penè effectus proferre. Quocirca reliquis omnibus ſuppreſſis author hic vnicā diambræ compoſitionem inſeruit, quæ vice ſit omnium, ne multitudine obruatur medicinæ ſtudioſus, & ne immodicam pharmacopœus iacturam faciat. Sed & in hac compoſitione quæ vt cæteræ vehementer calida exiſtit, vtiliſſimum putarem ſubtrahere cardamomum vtrumque & piper longum, atque pro his ſubſtituere roſarum rubrarum ℨ iij. Vix enim aliter vti ea liceat in calidis naturis aut æſtuoſo cœlo, in febribus, aliisve morbis calidis. Sed & immodicus compoſitionum eiuſmodi calor effecit, vt & vſus quoq; difficilis eſſet, & tanquam inutiles exoleſcerent: quemadmodum & diatrium piperεων Galeni & diacalaminthes. Hæc autem proſpiciens author rectè iuſſit pulueres duodecuplo ſacchari excipi, ita nimirum ſuauitati conſulens.

PVLVIS cardiacus cor mirificè corroborans & muniens, ne in peſtilenti conſtitutione contagione offendatur: in ardenti febre & æſtuoſo cœlo tutus, quòd moderato ſit calore.

℞. radicum tormentillæ, dictamni, tunicis & scabiosæ, seminis acetosæ, endiuiæ, coriandri præparati, seminis citrij, rutæ & cardui benedicti añ ʒ j,

trium santalorum, been albi, been rubri, doronici romani, ligni aloës, zedoariæ, cinamomi, cardamomi, maceris, croci, rosarum rubrarum, florum buglossi vtriusque, florũ nymphææ añ ℈ ij.

rasuræ eboris, spodij, id est eboris vsti, ossis è corde cerui, coralij albi, coralij rubri, succini, margaritarum splendidarum, smaragdi, hyacinthi, granati añ ℈. j,

serici crudi torrefacti, boli armenæ, terræ lemniæ añ ʒ ß,

caphuræ, moschi, ambaris añ g̃ vj. fiat puluis & ex octuplo sacchari albi aqua rosarum soluti concinnentur tabellæ.

AROMATICVM rosatum maius moderato calore ventriculum omniumque viscerum concoctionem adiuuat, cruditatem emendat, humores superuacuos absumit, flatus discutit, ex morbo conualescentibus aptissimum.

℞. rosarum rubrarum ʒ xv,
glycyrrhizæ rasæ ʒ vij,
ligni aloës, santali citrini añ ʒ iij,
cinamomi electi ʒ v,
maceris, caryophyllorum añ ʒ ij. ß,
gummi arabici, tragacanthę añ ʒ ij. ℈ ij,
nucis moschatæ, cardamomi, galangæ añ ʒ j,
spicæ nardi, ambræ an. ℈ ij,
moschi ℈ j. ex octuplo sacchari tabulæ concinnentur.

PLANTIVS.

Aromatici rosati vsitata compositio placuit.

ELECTARIVM diarhodon Abbatis ventriculi & præcordiorum æstus temperat, ac eorum nihilominus concoctioni opitulatur, flatus dissipat, doloresque lenit.

℞. rosarum rubrarum ℥ j. ß,
santali albi & rubri an̄ ʒ ij. ß,
tragacanthæ, gūmi arabici, eboris vsti an̄ ℈ ij,
mastiches, spicæ nardi, cardamomi, succi glycyrrhizæ, croci, xyloalces, caryophyllorum, galliæ moschatæ, anisi, feniculi, seminis ocimi, acinorum berberis, seminis scariolæ, portulacæ & papaueris albi, quatuor seminum frigidorum maiorum, rheibarbari electi, cinamomi an̄ ℈ j,
margaritarum, ossis è corde cerui an̄ ℈ ß,
caphuræ gr. vij,
moschi gr. iiij. ex octuplo sacchari aqua rosarum soluti fingantur tabellæ.

PLANTIVS.

Ab electario diarhodon asarum subtraxit quòd ventriculum subuertat etiam leuissimè tritum, & saccharū candum quòd nihil magis quàm saccharum album conferat. electarium diagalanga tametsi à plerisque ad vētriculi cruditates celebratum, propter tamen immodicum calorem exoleuit, cuius etiam loco si res postulet substitui poterit diambras vel diacalaminthes.

ELECTARIVM diatrium santalωn calidam iecoris intemperiem emendat, eiusque obstructi reliquias tollit, & icterum persanat, viscus ipsum & ventriculum corroborat.

℞. trium santalorum albi, rubri & citrini, rosarum rubrarum an̄ ʒ iij,

rheu-

rheubarbari electi, eboris vsti, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ an. drach. ij.

gummi arabici, tragacanthæ, quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, ſeminis intubi an. drach. j. ß,

caphurę ℈ j. ſacchari albi aqua roſarum ſoluti octuplum.

PLANTIVS.

Ex electario trium ſantalorum ſubtractum eſt & exemptum amylum tanquam ſuperuacuum, neque in hunc ordinem relatum eſt electarium diacubebæ, quod ad iecoris calidos affectus & obſtructiones plerique celebrant, quandoquidem non aliud complectitur quàm hoc electarium trium ſantalorum.

DIACROCV quod & diacucurma vulgò appellatur, inueteratos hepatis lieniſque affectus ſoluit, peruicaces obſtructiones atque iam incipientem ſcirrhum euellit, hincque ortam cachexiam & hydropis rudimenta perſanat.

℞. croci, aſari, petroſelini macedonici, dauci, anisi, apij ſeminis an. ℥ ß,

rheibarbari, meu, ſpicæ nardi an. drach. vj.

coſti, myrrhæ, caſſiæ ligneæ, ſchœnanthi, carpobalſami, radicis rubiæ, ſucci abſinthij, ſucci eupatorij arefacti, olei balſami an. drach. ij,

calami odorati, cinamomi an. drach. j. ß,

ſcordij, ſcolopendrij, ſucci glycyrrhizæ an. ℥ ij. ß, ſacchari albi aqua endiuiæ ſoluti decuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacrocu quadam continet admodum rara & quæ vix ſuppetunt nobis, vt caßiam ligneam, carpobalſamum, opobalſamum: quæ ſi prætermittantur, non minus efficax medicamentum erit ad ea quæ propoſita ſunt.

DIALACCA maior ad iecoris lienisque veteres obstructiones, ad malum habitum & incipientem hydropem efficacior quàm diacrocu.

℞. laccæ præparatæ, rheibarbari añ. ʒ iij,
spicæ indicę, mastiches, stipitum schœnanthi, absinthij romani, succi eupatorij Mesuæ, sabinæ, amygdalarum amararum, costi, myrrhæ, rubiæ, seminis apij, ammios, feniculi & anisi, asari, aristolochiæ longæ, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyssopi, cassiæ ligneæ, summitatum schœnanthi, bdellij añ ʒ j. ß,
piperis, zinziberis añ ʒ j, sacchari albi duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium dialacca maior, plires archonticon & exhilarans veterem retinent componendi rationem, quòd satis accommodata viderentur ad affectus titulo designatos.

ELECTARIVM exhilarans Galeno falsò adscriptum, mœrorem & melancholiam prauasque cogitationes discutit, spiritus omnes suscitat, concoctionem iuuat, natiuum calorem auget, & canitiem arcet.

℞. florum ocimi, caryophyllati, croci, zedoarię, xylobalsami aut ligni aloës, caryophyllorum, corticum citrij mali, galangæ, maceris, nucis moschatæ, styracis calaminthæ an. ʒ ij. ß,
anisi, scobis eboris, thymi, epithymi an. ʒ j,
caphuræ, moschi, ambaris, margaritarũ splendidarum, ossis è corde cerui an. ʒ ß,
foliorum auri & argenti an. ℈ ß, sacchari albiss. octuplum.

ELECTARIVM diaspermatωn renes & vri-

næ ſeminisq́ue vias refrigerans ac leniens, ab omni humoris illuuie clementer expurgat.

℞. quatuor ſeminũ frigidorum maiorum & minorum, ſeminis aſparagi, pimpinellæ, ocimi & petroſelini, granorum halicacabi an. ʒ ij,
milij ſolis, ſucci glycyrrhizæ an. ʒ iij,
cinamomi, maceris an. ʒ j. ſacchari albi aqua althææ ſoluti octuplum.

ELECTARIVM λίθων θρυπτικὸν lumborum dolores compeſcit, renum ac veſicæ arenulas exturbat, nephritico dolori & dyſuriæ ſuccurrit, calculum ſenſim comminuit ac proterit.

℞. ſpicæ nardi, zinziberis, cinamomi, melanopiperis, cardamomi, caryophyllorum, maceris an. ʒ ß,
coſti, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, an. ℈ ij,
ſeminis apij, ammios, aſparagi, ocimi, vrticæ, citrij mali, ſaxifragi, pimpinellæ, carui, dauci, feniculi, ruſci, petroſelini macedonici, bardanæ & ſeſeleos, aſari an. ʒ j,
Lapidis ſpongiæ, lapidis lyncis, lapidis cancri & lapidis iudaici an. ʒ j ß,
ſanguinis hircini præparati ℥ j ß, fiat puluis, ſacchari albiſſ. aqua betonicę ſoluti decuplum.
Vrgente autem doloris neceſſitate aut vrina ſuppreſſa puluis purus datur ex paſſo cretico à ℈ ij ad ʒ j.

PLANTIVS.

Electarium diaſpermatωn variè & ad pleroſque affectus deſcriptum legimus, hoc tamen ſub eodem nomine aptiſſimè compoſitum videtur ad renum æſtus, vrinæ ardores & cæteros affectus qui titulo deſignantur. Ab electario quod

lithontribon appellant, detracta sunt ea imprimis quæ vix vsquam syncera inueniri queunt, & alia quædam adstringentia quæ obsunt confringendo calculo & exturbandis arenulis. Adiecta verò sunt pleraque semina & lapides nonnulli, & sanguis hircinus præparatus, quibus certè omnib⁹ eximia vis est & facultas ad calculos & adsymptomata omnia eorum vitio genita. Si qua ex causa immoderatus huius calor metuitur, altersus electarij diaspermatωn temperatione leniri poterit.

ELECTARIVM diacalaminthes compositum potenter menstrua omnesque vteri purgationes ciet.

℞. pulueris electarij diacalaminthes simplicis ℥ ß,

foliorum prassij, sampsuchi, melissophylli, artemisiæ, sabinæ aridorum añ ʒ j,

cyperi, seminis rutæ & rubiæ, maceris, cinamomi añ ℈ ij, sacchari albi aqua parthenij soluti duodecuplum.

PLANTIVS.

Electarium diacalaminthes compositum rectè his postremò loco adiectum videtur, quòd nullum extaret ad vteri illuuiem expurgandam aptum.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

ANTIDOTVS analeptica vires omnes exolutas instaurat, cardialgiam, animi defectionem & syncopen tollit, corpus sanguinis profusione aut quauis immodica vacuatione extenuatum resarcit, tabidis & consumptis succurrit: humectans nimirum, nutriens & corroborans.

℞. ro-

℞. rosarũ rubrarũ, glycyrrhizæ añ ʒ ij. g̃ v,
gummi arabici & tragacanthæ añ ʒ ij. ℈ ij,
santali albi & rubri añ ʒ j ℈ j,
succi glycyrrhizæ, amyli, seminum papaueris albi, portulacæ, lactucæ & seriolæ añ ʒ iij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, seminis cydoniorum, seminis maluæ, seminis bombacis, seminis violarum, strobilorum, pistaciorum recentium, amygdalarum dulcium, pulpæ sebesten añ ʒ ij,
caryophyllorum, spodij, cinamomi añ ʒ j,
croci g̃ v,
penidiorum ℥ ß. trita omnia excipiantur triplo syrupi violati.

PLANTIVS.

In antidoto analeptica quam resumptiuam appellãt nihil prorsus immutandum visum est præter simplicium ordinem, quódq; pro granis berberis adiecta sint pistacia.

ANTIDOTVS diasatyriωn semen genitale auget, venerem excitat, eamque ignauiorem & velut sopitam erigit, renum & spermaticorum vasorum imbecillitati auxilio est, & ad liberorum procreationem confert.

℞. radicis satyrij recentis ac solidæ, radicis pastinacæ satiuæ, radicis eringij, nucis indicæ, strobilorum, pistaciorum añ ℥ j. ß,
caryophyllorũ, zinziberis, anisi, seminis erucæ, linguæ auis quæ semen est fraxini añ ʒ v,
cinamomi, caudarum scincorum, seminis bulbi añ ʒ ij. ß,
moschi g̃ v,
mellis optimi expumati lib. iij. Radices tunsæ

coquuntur ex melle ac subiguntur, his deinde nux indica, strobili & pistacia tusa similiter adiiciuntur: reliqua postremò exquisitè trita.

PLANTIVS.

Diasatyricon tres quidem compositiones traduntur, sed quarum hæc vna vt efficacissima vice sit omnium.

ANTIDOTVS è cocco baphico seu grano infectorio, quod kermes est Arabibus, cor exhilarat, mœrorem sine occasione discutit, melancholiam domat & maniam, spiritus virésque exolutas resarcit.

℞. succi malorum fragrantium, aquæ rosarum an. ℔. ij. In quibus macera horis xxiiij. serici staminis crudi lib. j. modicè bulliat & exprimatur, in liquore coquantur granorum infectoriorum ℥ ij, decoctum iam rubens coletur, in quo dissolue sacchari albi lib. j ß. Rursum coquantur ad mellis consistentiam, adiice sub finem ambræ crudæ contusæ ℥ ß, cúmque liquefacta fuerit, insperge hos pulueres.

ligni aloës crudi, cinamomi an. ʒ vj,
lapidis cyanæi loti & præparati ʒ j ß,
margaritarum non perforatarum ʒ ij,
foliorum auri purissimi ʒ j,
moschi ℈ j.

PLANTIVS.

Antidotus è cocco baphico, confectio Alkermes appellata, vix tutò potest ex serico iam tincto & (vt appellant) kartamesino comparari, quòd id non sine galla, alumine & arrhenico, quod prorsus venenatum est, infici soleat. Multò igitur tutior atque præstantior est hæc componendi ratio.

ANTIDOTVS è baccis lauri calore ac tenuitate fla-

tate flatus potenter discutit, colico atque etiam iliaco dolori familiaris.

℞. foliorum rutæ ʒ x,
ammios, cumini, nigellæ, libystici seminis, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis longi, mentastri, dauci, acori, baccarum lauri, castorij an. ʒ ij,
sagapeni ℥ ß,
opopanacis ʒ iij,
mellis optimi expumati lib. j. ß.

PHILONIVM post sex mẽses datum ex opio vehementes & acerbos dolores cõsopit, colicos, nephriticos, atque pleuriticos: somnum accersit, destillationem sistit, tussimque lenit, sanguinis excreationem cohibet.

℞. croci ʒ v,
pyrethri, euphorbij, spicæ nardi, myrrhæ, castorij an. ʒ j,
piperis albi, hyoscyami an. ʒ xx,
opij ʒ x,
mellis optimi expumati lib. ij. huius dosis est à ℈ j. ad ʒ ß.

PLANTIVS.

Philonij hanc descriptionem Galeni authoritate & vsu comprobatam cæteris author prætulit, quòd vna satis sit ad vehementes cruciatus consopiendos. Et tamen, Mesuem secutus, myrrham & castorium addidit, quæ neque Galenus improbat, vt tutior sit permistio, quandoquidem his peculiaris vis inest corrigendi opij. Si compositionis modus spectetur, hic opij pondus et ferè duplum est quod in Philonio romano. Philonium maius quod romanum appellant, quoniam non nisi circiter dimidium habet opij, dupla dosi dari potest à ℈ ij ad ʒ j.

ANTIDOTVS requies appellata sine opio summum febrium ardentium æstum restinguit, sitim lenit, deliria reprimit, somnum accersit, & requiem præstat.

℞. rosarum, violarum, an ℥ iij,

corticum radicis mandragoræ, seminis hyoscyami albi & papaueris albi, seminis seriolæ, lactucæ, portulacæ & psyllij, nucis moschatæ, cinamomi electi an ℥ j. ß,

trium santalorum, spodij, tragacanthæ an ℈ ij. mellis optimi expumati triplum.

PLANTIVS.

Antidotus requies appellata minus habet opij quàm omne philonij & opiati genus, validè tamen refrigerat ex aliorũ simpliciũ permistione, quia omnia ferè frigida sunt. Eius tamen usus vix tutus esse possit, propterea quòd opium non satis emendatur calidorum mistione. At verò si ea compositio sine opio comparetur, non parum certè conferet ad leniendos ardentiũ febriũ æstus & deliria & sitim & quæcunque symptomata ex febris feruore prodeunt.

Cæteræ philonij compositiones exterminandæ sunt, ut minimum necessariæ, quemadmodum & antidotus diolibanu & athanasia & musa anea, & requies cum opio, & tryphera magna, & Esdræ magna à quouis authore sit, & aurea alexandrina. Eiusmodi enim compositiones quæ opium habent, si ad dolores sunt compescendos, pro his satis fuerit descriptum philonium: sin verò desiderantur vel ad principes partes corroborandas, vel ad arcendam veneni cuiuscunque malignitatem & alios plerosque affectus, ut tryphera magna, Esdræ magna & aurea alexãdrina, & athanasia, satis pro his fuerint theriace & mithridatium. Prætermittitur quoq; confectio anacardina, his quas dixi planè contraria. Nam tametsi ad multos celebretur affectus, calore tamen quo summo exuperat, parum tuta est quòd spiritus & humores promptè inflammet & febrem promptè accersat.

THE-

THERIACE diatessaron ad epilepsiam, conuulsionem, paralysin, ventriculi cruditatem, cachexiã & hydropem, aliosque frigidos affectus, præterea aduersus haustum venenum, & virulentarum bestiarum morsum & pestilentem constitutionem apprimè vtilis.

℞. radicis gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ añ ℥ ij. laboriosè trita omnia excipiantur lib. ij. mellis optimi expumati.

THERIACE Andromachi senioris, virulentarum bestiarum ictibus & exitialibus venenis aduersatur, comitiales, attonitos, resolutos, cephalalgicos, asthmaticos, hæmaptoicos, stomachicos, ictericos, hydropicos, nephriticos, colicos, arthriticos, melancholicos, lymphaticos, atque etiam elephanticos iuuat: menstrua & mortuum fœtum excludit, cor, cerebrum, hepar, stomachum & corpus vniuersum mirè corroborat, idque à pestilenti contagione tuetur.

℞, trochiscorum scylliticorum ℥ vj,
trochiscorum theriacorum, magmatis hedychroi, piperis longi, opij añ ℥ iij,
rosarum rubrarum, iridis illyricæ aut florentinæ, glycyrrhizæ, seminis napi syluestris, scordij, opobalsami, cinamomi, agarici añ ℥ j. ß,
myrrhæ, costi, croci, cassiæ ligneæ, nardi indicæ, schœnanthi, thuris masculi, piperis albi & nigri, dictamni, marrubij, rheibarbari, stœchadis, seminis petroselini macedonici, calamites, terebinthinæ, zinziberis, radicis pentaphylli añ ℥ vj,

polij montani, chamæpityos, ſtyracis calamitæ, mei, amomi, nardi celticæ, ſigilli lemnij, phu pontici, chamædryos, foliorũ malabathri aut macis, chalcitidis toſtæ (quæ vtiliter prætermitti poteſt) radicis gentianæ, aniſi, ſucci hypociſtidis, carpobalſami, gummi arabici ſplendidi, ſeminis feniculi, cardamomi minoris, ſeſeleos, acatiæ, thlaſpios, ſeminis hyperici, ammios añ ℥ ß,

caſtorij, ariſtolochiæ longæ ſeu tenuis, ſeminis dauci, bituminis iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani añ ʒ ij.

mellis optimi expumati triplũ, id eſt lib. xiiij. ℥ iij, vini optimi odorati quantũ ſatis fuerit diſſoluendis liquoribus & ſuccis. Summa doſis eſt ℈ iiij, aut ſeſquidrachmæ. Nã ℈ j pulueris aut ℈ iiij compoſitionis continent opij granum vnum.

PLANTIVS.

Theriaces compoſitionem ab Andromacho ſeniore elegiaco carmine traditam ſequutus idcirco eſt, quòd neque ſimplicium numerus neque pondus carmine facilè mutari poßit. Hanc nonnulli poſtea alio & fortaſſe conuenientiore ſimplicium ordine digeſſerunt, quibus etiam abrotanum & acorum adiecerunt, mutatis quoq; quorundam ſimplicium ponderibus, vt idcirco minus certa haberi debeat, ſitque huic vni inſcriptioni citra controuerſiam inſiſtendum. Quod de chalcitide, id eſt vitriolo vſto huic compoſitioni non admiſcendo Valerij Cordi imitatione monet, id quidem in primis conſentaneum videtur. Cùm enim medicamentum id præſertim vſtum ſummè cauſticum ſit, eſcharoticum & internis viſceribus infenſißimum, nihilque ad vllum interiorem affectum conferre proditum ſit, non eſt cur tanto incommodo & saporis inſuauitate in hanc compoſitionem admitti debeat. Si vt quibuſdam videtur compoſitionem totam nigriorem reddit, non debet in vnam coloris gratiam ſapore & viribus tantopere corpori incommodare:

modare. Eo subtracto compositio tota vtilior, minus acris & calida, & suauior euadet.

MITHRIDATIVM theriacæ vires proximè æmulatur, & ad eosdē vsurpatur affectus, vsu quidem faciliore & minore actimonia caloris. Ex Andromachi descriptione quæ Galeno aliisque vetustioribus medicis probatur.

℞. myrrhæ, nardi indicæ añ ℥ j. ℈ ß,
croci, cinamomi, scordij, zinziberis añ ʒ vij ß,
opij ʒ iiij. g̃ xxv,
styracis, seseleos, abrotoni, libanotidis, añ ʒ v,
castorij ʒ vj. ℈ ß,
polij, costi, piperis longi, seminis dauci, schœnanthi, galbani, terebinthinæ añ ʒ vj ß,
piperis albi ʒ v. ℈ j,
petroselini seminis, nardi celticę, seminis feniculi, folij indi aut maceris, gentianæ, rosarum siccarum, mei athamantici añ ʒ iiij,
cassiæ ligneæ ʒ v ß,
thuris ʒ vj. ℈ j,
succi hypocistidis ʒ vj. g̃ xv,
acori aut calami aromatici, phu pontici, sagapeni, fructus balsami, hyperici, iridis, acatiæ, gummi, cardamomi, pelicini, id est nigellæ añ ʒ ij,
terræ lemniæ, lumborum scinci, cypheos, opopanacis añ ʒ vj,
thlaspios ʒ vj. ℈ ij,
anisi, hyssopi, chamæpityos añ ʒ iij,
opobalsami, aristolochiæ rotundæ, marrubij añ ʒ j,
mellis optimi expumati ℔. vij. ß,

PLANTIVS.

Mithridatij antidoti compositiones quatuor extant varia quidem & admodum dissimiles: vna omniumq; maxima Nicolai est Myrepsi à Nicolao Præposito descripta, & ab omnibus vbique pharmacopœis vsurpata, quam omnes quotidie experiuntur magna vi pollere aduersus febres malignas & pestilentes, venenũ, vomitiones, cruditates, lienterias aliosque plurimos affectus. Ea quacunque primum authorem aut inuentorem habuerit, longè lateque inuulgata tandẽ est. Altera est Democratis vetusti Græci authoris ab Auicenna quoq; vsurpata & in Nicolai Præpositi medicamentarium librũ relata: quæ vt compositione, ita & vsu superiore facilior, nec viribus inferior est deprehensa, sed sanè ad malignos & contagiosos affectus multò præstantior. Tertia ab Andromacho descripta, deinde & quarta quam Galenus, Aetius, aliique Græci ex Antipatro & Cleophanto vetustioribus medicis deprompserunt. Posteriores hæ duæ non admodum dissimiles videntur, nam ex iisdem ferè simplicibus ordine licet transpositis hæ constant, quorum pondera paucis quibusdam obolis euariant: vt idcirco hæ videantur in eosdem vsus coaptandæ. At nihilominus quoniam postrema hæc paulò locupletior est, ex duobus & quinquaginta simplicibus composita, & Galeni diligentia iudicioq; reformata atque comprobata, tanquam omnium præstantissima & ad eos qui dicti sunt affectus efficacissima censeri debet. Hanc igitur vnã à medicis omnibus vsurpãdam Author in antidotos retulit, transposito tamen simplicium ordine, & omnibus quorum idem pondus erat in eandem classem reductis, vt hinc minor esset pharmacopæo componendi atque conficiendi labor.

DE TROCHISCIS SEV PASTILLIS.

TROCHISCI è vipera quorum vsus est ad magnæ theriaces compositionem. Viperarum electarum atque præparatarũ caro ex aqua pura cum

cum anetho viridi & ſale coquitur dum oſſa deſerat: exempta teritur pila marmorea, ſenſimque aſpergitur pari pondere medullæ panis triticei arefacti, affuſo interim proprio viperarum iuſculo ſi opus ſit, & opobalſami vel ſuccedanei momento, trochiſci concinnantur drachmæ pondere diligenterque ſiccantur in vmbra.

TROCHISCI ſcyllitici in eandem theriaces compoſitionem referendi.

℞. medullæ ſcyllæ aſſatæ lib. j,
farinæ erui ℥ viij. ſimul exquiſitè tunſa digeruntur in trochiſcos, & in vmbra exiccantur.

TROCHISCI hedychroi quorum idem quoque eſt vſus ad theriaces compoſitionem.

℞. mari aut balſamitæ, amaraci, aſari, aſpalathi aut eius ſuccedanei an̄ ʒ ij,
ſchœnanthi, calami odorati aut galangæ, phu pontici, xylobalſami, opobalſami aut ſuccedaneorum, cinamomi, coſti an̄ ʒ iij,
myrrhæ, folij, nardi indicæ, croci, caſſiæ an̄ ʒ vj,
amomi ʒ xij,
maſtiches ʒ j. vini optimi quantum ſatis eſt ad trochiſcos fingendos.

TROCHISCI cypheos ad mithridatij compoſitionem expetiti.

℞. pulpæ vuarum paſſarum, terebinthinæ coctæ an̄ ℥ iij,
myrrhæ, ſchœnanthi an̄ ℥ j. ß,
calami aromatici ʒ ix,
cinamomi ℥ ß.
bdellij, onychis id eſt blattæ byzantiæ, ſpicæ

nardi, caſſiæ ligneæ, cyperi, arceuthidum, id eſt baccarum iuniperi an̄ ʒ iij,
aſpalathi ʒ ij. ß,
croci ʒ j, mellis expumati, vini optimi an̄ quãtum ſatis fuerit ad trochiſcos concinnandos.

PLANTIVS in trochiſcos.

Trochiſcorum qui ad magnas compoſitiones veterum omnium ſententia celebrati ſunt, nulla facta eſt mutatio, ne quid etiam in maioribus compoſitionibus vſu confirmatis immutaretur.

TROCHISCI è capparibus lienis duritiem, terrenam melancholiam flatusque diſcutiunt.

℞. corticum radicum capparis, ſeminis agni an̄ ʒ vj.
ammoniaci ℥ ß,
ſeminis nigellæ, calamitæ, ſucci eupatorij, amygdalarum amararum, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſeminis naſturtij an̄ ʒ ij,
cyperi, ſcolopendrij, id eſt ceterachi, an̄ ʒ j. Pulueres excipiantur ammoniaco in aceto diſſoluto, finganturque paſtilli.

PLANTIVS.

Trochiſci è capparibus optimè etiam deſcripti ſunt, quibus ſi præterea addere placet gummi laccæ ſeu caucami & rubiæ tinctorum an. ʒ j. efficaciores reddentur: nec alij trochiſci de lacca in hunc vſum admittēdi erunt, quòd hi è capparib⁹ ſatis ſint ad lienis obſtructiones & veteres affectus.

TROCHISCI de eupatorio iecoris præſertim obſtructiones tumorémque ſoluunt, diuturnas hinc natas febres, icterum & incipientem hydropem ſanant.

℞. mannæ electæ, ſucci eupatorij an̄ ℥ j,
roſarum ℥ ß,

ſpodij

ſpodij ʒ iij ß,

ſpicæ nardi indicæ ʒ iij,

rheibarbari, aſari, aniſi an̄ ʒ ij ß. Excepta omnia ſucco eupatorij & manna redigantur in trochiſcos.

PLANTIVS.

Trochiſci ex eupatorio ſubſtituuntur quoque pro trochiſcis ex rheobarbaro & pro trochiſcis ex abſinthio, quòd eorum magna ſit affinitas, idemq; vſus.

TROCHISCI alkekengi ſeu halicacabi renũ ac veſicæ exulcerationes, hincque natam vrinæ difficultatem & ſanguinis emictionem compeſcunt.

℞. baccarum halicacabi ʒ iij,

ſeminum citrulli, melonũ & cucurbitæ mundatorum an̄ ʒ iij. ß,

boli armenæ, gummi arabici, thuris, ſanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, ſtrobilorum an̄ ʒ vj,

ſeminis apij, ſuccini, terræ lemniæ, ſeminis hyoſcyami, opij an̄ ʒ ij. ex ſucco halicacabi trochiſci fiant. Alij quoque his perſimiles ſine opio componantur.

TROCHISCI è myrrha menſes validè cient, morbiſque ex eorum ſuppreſſione medentur, ſecundas, fœtumque mortuum excludunt.

℞. myrrhæ ʒ iij,

lupinorum ʒ v,

foliorum rutæ, mentaſtri, pulegij, cumini, rubiæ, aſſæ fœtidæ, ſagapeni, opopanacis an̄ ʒ ij. ex ſucco artemiſiæ paſtilli formantur.

TROCHISCI è terra lemnia incitatos & ferocientes humores præsertimque tenues compescunt, immodicum alui fluorem sumpti sedant, sanguinis sputum, vomitionem atque mictionem sumpti quoque compescunt, & aliam siue è naribus, siue ex vtero, siue ex hæmorrhoide & vndeuis factam sanguinis profusionem admoti supprimunt.

℞. sanguinis draconis, gummi arabici assati, rosarum rubrarum, seminis rosarum, amyli assati, spodij, acatiæ, hypocistidos, lapidis hæmatitæ, balaustiorum, boli armenæ, terræ lemniæ, corallij rubri, succini añ ʒ ij,

margaritarum, tragacanthæ, papaueris nigri añ ʒ j. ß,

seminis portulacæ tosti, cornu ceruì vsti, thuris, nucũ cupressi, croci añ ʒ ij. cum succo aut stillaticio liquore plantaginis fingantur trochisci.

PLANTIVS.

A trochiscis è terra lemnia subtracti sunt trochisci ramich, quòd bonam istorum partem contineant. Hi autem plurimam adstringentium pariterque refrigerantium medicamentorum materiã complexi videntur, vt idcirco non alius sit opus adstringentibus compositionibus: cumq; hæc omnium sit validissima atque tutissima, aliæ omnes supprimantur vt trochisci ramich, trochisci diarhodon, trochisci oxyacanthæ, trochisci è succino seu carabe & trochisci è spodio, quorum omnium minus est apta compositio. Trochisci diarhodon qui ex rosis, spodio santalo rubro & albo, ex croco & caphura constant, in istorum locum suffici quoque poterunt, si sapore nimium horrendi videbuntur.

TROCHISCI è caphura febrium ardentium æstus, sanguinis bilisque feruorem, viscerum inflamma-

flammationem calidiorémque intemperiem, ex hisque ortam sitim compescunt.

℞. rosarum rubrarum ℥ ß,
spodij, glycyrrhizæ añ ʒ ij,
quatuor seminum frigidorum maiorum, tragacanthæ, gummi arabici, croci, spicæ nardi indicæ añ ʒ j,
santali citrini ʒ ij. ß,
ligni aloës, cardamomi, amyli, caphuræ añ ℈ ij. sacchari albiss. mannæ electæ añ ʒ iij. mucilaginis psyllij ex aqua rosarum deprompte quantum satis est ad concinnandos trochiscos.

Trochisci galliæ moschatæ sumpti cor, cerebrum, reliquáque viscera mirè corroborant, os corpusque totum odoris suauitate perfundũt.

℞. ligni aloës crudi ʒ v,
ambræ ʒ iij,
moschi ʒ j. mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis est ad trochiscos.

Trochisci aliptæ moschatæ idem quoque tum sumpti tum suffitu excepti prestant, difficilique respiratione liberant.

℞. ladani puriss. ℥ iij,
styracis calaminthæ ℥ j ß,
styracis rubiæ ℥ j,
ligni aloës ʒ ij,
ambræ ʒ j,
caphuræ ʒ ß,
moschi ℈ ß, aquæ rosarum stillaticiæ quantum exigitur.

Trochisci bechici albi qui & pilullæ al-

bæ nuncupantur, acrem destillationem leniunt, raucitatem & assiduam tussim compescunt.

℞. sacchari albissimi lib.j.
sacchari candi, penidiorum an̄ ℥ iiij,
radicis iridis florentinæ ℥ ij,
amyli ℥ j ß, mucilaginis tragacanthæ ex aqua rosarum factæ quantum satis fuerit ad trochiscorum conformationem.

Trochisci narcotici tutò admoti capitis dentiúmque dolorem consopiunt, in febrium ardoribus somnum accersunt, erysipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis soluti compescunt.

℞. gummi arabici & tragacanthæ, amyli an̄ ℥ ß,
cerusæ lotæ aqua rosarum ʒ vj,
styracis calaminthæ, myrrhæ, castorij, opij sapa soluti an̄ ℈ iiij,
croci ʒ ß. Trita omnia excipiantur mucilagine psyllij ex aqua rosarum deprompta, finganturque trochisci.

PLANTIVS.

In trochiscorum ordinē ad vrgentes cruciatus rectè hos loco postremo trochiscos adiecit narcoticos, quorum inprimis apta est compositio, & vsus pernecessarius: nec villi extabant in eos affectus accommodandi.

DE ECLEGMATIS ET CONDITIS.

Eclegma è pineis nucleis crassos thoracis pulmonúmque humores extenuat atque deter-

detergit, asthmati, spirandi difficultati, tussique veteri idoneum.

℞. nucleorum pineorum recentium ʒ xxx,
pulpæ palmularum ʒ xxxv,
amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, auellanarum assatarum, tragacanthæ, gummi arabici, glycyrrhizæ, amyli, capilli veneris, iridis florentinæ añ ʒ iiij,
pulpæ passularum, butyri recentis, sacchari albiss. añ ʒ iiij,
mellis albi expumati lib. iij. fiat eclegma.

Eclegma sanum & expertum, ad ea quæ proposita sunt superiore validius.

℞. cinamomi, hyssopi, glycyrrhizæ, añ ℥ ß,
zizypha, myxaria, añ xxx. num.
vuarum passarum purgatarum, ficuum aridarum, palmularum pinguium añ ℥ ij,
fœnigræci ʒ v,
capilli veneris m̃. j,
seminis anisi, feniculi & lini, radicis iridis, foliorum calaminthæ añ ℥ ß. coquantur omnia in aquæ lib. iiij. dum libræ duæ supersint: expressum ius coquatur cum penidiorum lib. ij. ad mellis crassitudinem, ac tum adiice,
pinearum purgatarum ʒ v,
amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi arabici, amyli añ ʒ iij,
iridis ʒ ij.

Eclegma è scylla ad eadem vitia accommodatum.

℞. succi seu mucoris scyllæ & mellis optimi

expumati añ lib. j. coquantur in eclegmatis consistentiam.

ECLEGMA ad asthma omnium quæ proposita sunt efficacissimum.

℞. scyllæ assatæ ℥ ß,
radicis iridis, hyssopi, prassij, marrubij, añ ʒ j,
myrrhæ, croci añ ʒ ß, ex melle sufficienti fiat eclegma quod etiã ex scylla compositũ appellant.

SIMPLICIA multa saccharo condiuntur, vt diutius integris viribus persistant: alia quidem integra, alia contusa. Integra quidem triplo sacchari syro coquuntur, dum omni absumpto humore syrupi perfecti consistentia supersit: vt acorus conditus, ad frigidos cerebri & neruorum affectus, & eorum robur accersendum.

ZINZIBER conditum ad ventriculi cruditates & lentam pulmonum pituitam.

Buglossi radix cõdita ad cordis palpitationem & animi defectionem.

Persica condita, Mala odorata condita, Cortex citrij conditus ad cardialgiam & melancholiam.

Cydonia condita & diacydoniωn, Pyra condita ad ventriculum firmandum atque corroborandum.

Nuces iuglandes conditæ, Myrobalani emblicæ atque cepulæ conditæ, Nux moschata condita ventriculi concoctionem iuuant, appetentiam inuitant, roburque augent.

Cerasia condita, Surculi lactucæ, endiuiæ & portulacæ conditi refrigerant, sitim leniunt, appetentiam excitant.

Oxyacantha condita, Ribes conditum sitim & bi-

& bilis ardorem extinguunt, reprimuntque alui profluuia.

Satyrium conditum, Eryngium conditum ſeminis prouentum faciunt & libidinem excitant, conceptionemque iuuant.

At verò quæ coctionem vix ſuſtinent contrita duploque ſaccharo permiſta inſolantur conſeruanturque, & nomen retinent ſacchari compoſiti vt ioſacchar, rhodoſacchar: hæc autem præcipuè extare debent, ſaccharum roriſmarini, ſaccharum florum ſaluię, florum betonicæ, florum pæoniæ & ſtœchados, ad cerebri neruorumque frigidos affectus & eorum robur continendum, ad epilepſiam & apoplexiam.

Saccharum è floribus iridis & è capillis veneris, & è radice enulæ, pectus blandè expurgat, pulmonesque iuuat.

Saccharum ſymphyti cruentam excreationem ſedat.

Saccharum violarum & florum bugloſſi, cor refrigerat & exhilarat.

Saccharũ roſatum ventriculũ firmat, arcetque deſtillationes, & ſanguinis eruptiones cõpeſcit.

Saccharum è floribus cichorij iecur refrigerat eiusque obſtructiones expedit.

Svcci præterea medicati non pauci in vſus aſſeruantur alij ſimplices ac ſynceri, alij ſaccharo permiſti, qui quòd coquendo in ſapæ conſiſtentiam craſſeſcant, Arabibus propterea robub, id eſt ſapales appellãtur. Expreſſi ſubſidere permittuntur dum inclareſcant, purior portio percoquitur in mellis craſſitudinem, deinde inſolatur & re-

conditur. Si saccharum permiscendum est, debet id pari dimidium modo esse.

Succus è ribes asseruatur ad sitim, ad biliosas vomitiones aut alui excretiones.

Succus è nucibus diacaryωn dictus, ad acres destillationes & anginas, habet succi nucum iuglandium recentium lib. iiij. mellis optimi lib. ij. coquuntur ad mellis consistentiam.

Succus è moris diamorωn dictus, ad depascentia oris & gingiuarum vlcera & ad destillationes acres.

℞. succi mororum domesticorum lib. ß,
succi mororum rubi, mellis optimi expumati añ lib. j,
sapæ ℥ iij. coquantur in mellis consistentiam.

Succus prunorum syluestrium coquitur dum prorsus crassescat, & pro acatia vsurpatur.

DE EXTERNIS MEDICAMENTIS, AC PRIMVM DE OLEIS.

OLEVM rosarum inflammationes & stomachi ardores extinguit, roborat, densat, fluxionesque sistit.

℞. gemmarum rosarum rubrarum recētium, vnguibus expurgatarum atque tritarum, succi rosarum añ lib. j. macerentur in olei omphacini salis expertis lib. v. in vitreo vase obturato, diebus septem insolentur, coquantur tribus horis in vase duplici, expressis abiectisque foliis noua immittantur, permutenturque secundò ac tertiò.

tiò. Postremò expressis abiectisque foliis insolentur & coquantur vase duplici, dum succus absumptus sit. Si oleum deest omphacinum salis expers, vulgare identidem agitãdum lauandumque succo vuæ acerbæ.

OLEVM violarum ardores extinguit remittitque phlegmonas, pleuriticos iuuat, pulmonis thoracisque vitia lenit. Fit ex vulgari oleo maturo vel amygdalino recenti & insulso, aut quod saltem aqua frigida elotum sit. In id igitur recentes violæ purpureæ coniiciuntur operculato vase, insolanturque dies solùm x. tertio quoque die violis mutatis additisque postremò siccis.

OLEVM nymphææ magis refrigerat, ardoresque pręcipuè renum, vesicę & capitis, ac etiam delirium compescit, accersitque somnum. Fit vt violaceum ex floribus nymphææ albis oleo loto maceratis, at insolatur dies xx. floribus ter interea mutatis.

OLEVM papaueris omnia efficaciùs quàm nymphææ præstat, & propriè capitis dolores atque deliria sedat, somnumque conciliat. Papaueris albi flores, folia, atque capita contusa macerantur oleo loto, perficiturque vt nymphææ. Coqui etiam potest leniter vase duplici. Sunt qui è papaueris albi semine perinde atque ex amygdalis oleum hoc exprimunt.

OLEVM hyoscyami albi eadem ratione comparatur atque papauerinum, tum macerãdo tum exprimendo: non minus ad omnia efficax quàm papauerinum.

OLEVM mãdragoræ simplex multò euiden-

tius refrigerat, dolores ex inflammatione compescit & somnũ accersit. Fit autem è pomis mandragorę tusis & oleo maceratis leniterque coctis vt nymphææ oleum.

Olevm mandragoræ compositum omnium summè refrigerat & dolores omnes ex inflammatione atque etiam alios consopit, capitis dolores, phrenitides compescit illitum & naribus obiectum, prompteque somnum conciliat.

℞. olei ℔. ij. ß,
succi pomorum mandragoræ ℥ iiij,
succi hyoscyami albi ℥ ij,
succi capitis papaueris albi ℥ iij,
succi violarum, succi cicutæ tenerrimæ añ ℥ j,
opij, styracis calaminthæ añ ℥ ß. permista omnia diebus x. insolentur, deinde coquantur vase duplici dum succi absumpti sint, oleum tandem coletur atque recondatur.

Olevm melinum quod & cydoniorum, refrigerat & adstringit, ventriculo, iecori, intestinisque imbecillis accommodatum: hinc vomitum, alui profluuium, sudoremque illitu sistit.

℞. cydoniorum cum cortice & semine tusorum, succi cydoniorum añ lib. ß.

misce in vase vitreo & affunde olei omphacini lib. j. ß. Insola diebus xv. deinde bulliant horis quatuor in vase duplici. Expressis cydoniis alia deinde similiter secundò incoquantur, atque etiam tertiò dum nihil reliquũ sit humoris. Expressum tandem oleum recondatur.

Olevm myrtinum refrigerat, adstringit, & roborat, propriè verò cor, ventriculum, cerebrum atque

atque neruos: fit vt melinum ex myrti baccis & foliis, addito etiam ſucco cùm haberi poteſt.

OLEVM maſtichinum cerebrum, neruos, ventriculum heparque adſtrictione corroborat, lienteriæ, vomitioni & cruditati accommodatum.

℞. maſtiches ℥ iij,

aquæ roſarum ℥ iiij,

olei omphacini vel roſacei lib. j. coquantur in vaſe duplici ad aquæ conſumptionem. Vinum vice aquæ roſarum imponitur, quum neruorum laſſitudo lenienda eſt.

OLEVM mentæ ventriculum aliasque partes illitu corroborans concoctionemque iuuans moderato calore: mentæ ſatiuæ tunſa folia cum ſucco macerātur in oleo omphacino, inſolantur, coquuntur, ſæpiusque mutantur, vt in roſaceo præceptum eſt.

OLEVM abſinthij modicè calfacit & corroborat, concoctionem iuuat, appetentiam excitat, obſtructa ſoluit, lumbricos enecat. Abſinthij comæ tunſæ in oleo quoque omphacino macerantur, hocque vt mentæ oleum perficitur.

OLEVM chamæmelinũ neruos atque membranas moderata adſtrictione corroborat, modicè reſoluit, dolores apprimè ſedat.

℞. florum chamæmeli recētium & tuſorũ lib. j. mergantur & macerentur in oleo dulci maturo & inſolentur diebus canicularibus xx. Expreſſis reiectisque foliis oleum recondatur.

OLEVM liliorum thoracis, ventriculi, vteri, renum, veſicæ atque neruorum dolores ſedat, lenit atque coquit.

℞. florum liliorum alborum integrorum abiectis duntaxat filamentis croceis lib. j. macera in oleo dulci & maturo & insola diebus xx. Fit & aliud quod compositum appellant ad omnia quæ dixi efficacius, quod recipit,

mastiches, calami aromatici, costi, olei pyrethri, carpobalsami an̄ ℥ j,

caryophyllorum, cinamomi an̄ ℥ ß,

croci ʒ iij. Tunsa omnia aqua macerentur horis xxiiij. bulliant modicè, subtractis igne affunde olei dulcis lib. ij,

Foliorum lilij ℥ viij. Insolentur dies xl. expressumque oleum reponatur.

Oleum leucoij lutei, thoracis, renum, vesicę, neruorum articulorumque dolores compescit.

℞. florum leucoij lib. j. macera in ℔. j. ß, olei dulcis. Insola dies x. ter mutatis floribus: expressum oleum reponitur, adiectis si placet florū siccorum ℥ iij.

Oleum iasminum eadem quę leucoij oleum multoque validius confert, summè pręterea molliens ac leniens. Similiter è iasmini floribus comparatur atque liliorum.

Oleum anethinū modicè calfacit & digerit, cephalalgiam neruorumque dolores lenit & somnū conciliat. Fit ex comis anethi viridibus quæ in sufficienti oleo dulci macerantur, insolanturque die vno: aut coquuntur in vase duplici, expressisque comis colatum oleum reconditur.

Oleum amygdalarum dulcium dolores demulcet,

mulcet, partes exaſperatas, præcipuè verò pulmones reneſque lenit, ſicca & dura emollit, hecticis & tabidis familiare. Fit autem ſic, amygdalæ dulces diligenter expurgatæ plurimum teruntur, affuſo aquę roſaceæ momento, deinde vaſe exceptæ circiter horas quinque in aqua calida contineantur foueanturque vt aliquantum incaleſcāt. Poſtea ſacculo concluſæ torculari premātur dum oleum emanet.

Olevm lumbricorum moderato calore emollit lenitque dolorem, contuſis & arthriticis in primis aptum.

℞. lumbricorum terreſtrium lotorū & præparatorum lib. ß,
vini albi ℥ ij,
olei dulcis lib. ij. bulliant dum vinum conſumptum ſit, & lumbrici contabuerint, percoletur oleum & ſeruetur.

Olevm irinum coquit, extenuat, reſoluit, hepatis, ſplenis, vteri, & articulorum dolores ſedat, thoracis pulmonumque materiam coquit.

℞. radicum iridis tunſarum lib. ß. florum integrorum lib. j,
decocti vel ſi potentius optatur ſucci alterius radicis iridis lib. j,
olei dulcis lib. ij. ß, coquantur in vaſe duplici dum liquor euaporauerit: expreſſis deinde radicibus & foliis recondatur oleum.

Olevm rutaceum calfacit, craſſos humores attenuat, diſcutitque flatus quàm anethinum va-

lentius, confert dolori colico, paralysi, spasmo, vteri ac vesicæ perfrigerationi.

℞. foliorum rutæ modicè siccorũ, succi eiusdem añ ℔. ß. Macera triduum in olei dulcis ℔. iiij. bulliant in vase duplici dum succus sit absumptus: expressa deinde ruta ter quatérve mutetur, postremò expressum oleum seruetur.

OLEVM amygdalarum amararum validè attenuat atque incidit, flatus omnes præsertim aurium tinnitus dissipat, obstructiones iecoris aliorumque viscerum tenuando tergendoque expedit, duritias præsertimque neruorum mollit. Fit ex amygdalis amaris siccis & expurgatis, tunsis, aqua feruente calfactis, pressisque torculari dum oleum emanet.

OLEVM è cappatibus extenuando detergendoque duritiem omnem proprieque lienis & obstructionem soluit, eiusque dolorem omnemque affectum lenit.

℞. corticis radicum capparis ℥ j,
corticum tamarisci, foliorũ tamarisci, seminis agni, scolopendrij seu asplenij, cyperi añ ʒ ij,
rutæ ʒ j,
aceti, vini optimi añ ℥ ij,
olei maturi lib. j. coquantur in vase duplici ad consumptionem vini & aceti, percolatum oleum recondatur.

OLEVM nardinum calfacit, tenuat, digerit ac roborat: cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, vesicę ac vteri frigidis & flatulentis affectibus mirè succurrit tum simplex tum compositum.

℞. spi-

℞.ſpicæ nardi ℥ iij,
vini optimi,aquæ roſaceæ añ ℥ ij.ß,
olei dulcis lib. j. ß. coquantur horis circiter quatuor vaſe duplici prunis non acribus dum vinum & aqua euaporent.

OLEVM nardinum compoſitum.
℞.ſpicæ nardi ℥ iij,
ſampſuchi ℥ ij,
xyloaloës,enulæ,folij aut maceris,calami aromatici aut galangæ,foliorum lauri, cyperi,ſchœnanthi,cardamomi añ ℥ j. ß.contuſis affunde,
vini,aquæ roſaceæ añ lib.j.
olei dulcis lib.v.macerentur horis xxiiij,deinde coquantur in diplomate horis ſex ſubinde mouendo dum vinum & aqua abſumatur.

OLEVM laurinum calidũ & extenuans,ventriculi flatus colicosque dolores, capitis, viſcerum,vteri,renum neruorumque frigidos morbos diſcutit. Lauri baccæ maturæ tundantur diuque ex aqua coquantur,colato iuri atque refrigerato pinguedo innatans colligatur & pro oleo recondatur.

OLEVM vulpinum attenuat & aliquantum digerit: podagræ omnique arthritidi leniendæ omni morbi tempore vtile.
Vulpem pelle nudam & exenteratam,minutim conciſam,coque in aquæ fontanæ & marinæ ſeu ſalſæ paribus portionibus: ex dimidio coctæ adde
ſalis ℥ iij,

olei veteris puri lib.iiij,
thymi, anethi, origani añ lib. ß. coquantur ad artuum dissolutionem & aquæ consumptionem, exprimaturque oleum.

OLEVM è scorpionibus extenuat adeò vt illitum lumbis renum calculum, pubi verò aut perinæo illitum aut in vesicam iniectum vesicæ calculum terere & exturbare credatur.

℞. radicis aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis añ ℥ j. contusa omnia macerentur in lib. j. ß, olei amygdalarum amararum & insolentur dies xx. deinde modicè coquantur in vase duplici, iniectis sub finem scorpionibus quindecim. Iterum insolentur dies xxx. ac tum excolatum oleum recondatur.

OLEVM terebinthinæ calidum est ac tenue, alteque penetrans magis quàm terebinthina: præduros tumores mollit & extenuat, frigidos neruorum & articulorum morbos tollit addito robore.

℞. terebinthinæ lucidæ lib. iiij. repone in cucurbitam vitream, quam in arenas immerge, igneque subdito arte alchymistica aquam primùm, deinde lucidissimum elicies oleum, ac postremò flauum.

OLEVM ricininum quod de kerua appellant, summè tenuans ac digerens, aurium dolores tinnitusque dissipat, manantia capitis vlcera, psoras, lepras fœdasque cicatrices extergit, clystere aquas & lumbricos elicit.

Ricini

Ricini grana expurgata tunduntur, ex hisque perinde atque ex amygdalis oleum prolicitur.

OLEVM balaninum aurium quoque dolores & strepitus soluit, varos, lentigines, maculas, cicatricesque nigras delet, & aluum subducit, vomitumque ciet. Fit ex balano myrepsica quod granum ben Arabes appellant, teritur, calefit, oleumque exprimitur, non aliter quàm ab amygdalis.

OLEVM è castorio frigidis confert cerebri & neruorum affectibus, surditati, aurium tinnitui, paralysi, tremori, spasmo & febrium rigori inuncta dorsi spina.

℞. castorij aqua vitæ soluti ℥ j, olei ℔ .j. bulliant in vase duplici dum tertia pars absumpta sit.

OLEVM euphorbij simplex eadem sed efficacius multò præstat, ac præterea naribus immissum pituitam elicit.

℞. euphorbij ℥ ß,
olei leucoij lutei, vini odoriferi añ ℥ v. coquantur ad vini consumptionem.

OLEVM è lateribus, quod & philosophorum appellant, calfacit, penetrat, mollit dura, resoluit ac discutit tumores frigidos: opitulatur spasmo, epilepsiæ, paralysi, podagræ, & omnibus iuncturarum & neruorum frigidis affectibus. Laterem ruffum ac inueteratum in frustula confringe, hæc vrito in prunis donec tota excanduerint: deinde exempta restinguito in oleo claro veteri, & dimittito quousque se oleo impleuerint. Postea oleo exempta in tenuissimum pul-

uerem contundito, atque in cucurbitam vitream indito & arte oleum elicito & reponito.

PETROLEVM summè calidum, attenuans, penetrans, siccans, ac digerens: materiam omnem frigidam è quauis corporis sede absumit, epilepsiam, paralysim, spasmum, neruorum articulorumque dolores, lienis, renum, vesicæ, vteri frigidiores affectus soluit: hoc non arte sed natura prouenit, ac plerisque locis ex petris & rupibus emanat.

PLANTIVS in olea.

Oleorum compositiones veteribus vsurpatas secutus anthor, nihil in iis immutandum putauit, nec (quod extrinsecus solùm inducantur) tanta fuit in laborantium gratiam mutandi necessitas. Ad omnium causarum affectuumque genera, præstantissima quæque olea selegit ac protulit, cæteris prætermissis, quæ aut parum efficacia aut superuacua videbantur. Nec enim necessarium videbatur oleum nymphææ citrinæ quòd sub altero comprehendatur, nec oleum populeum quòd efficacius eo sit vnguentum populeum: nec oleum alterum mãdragoræ, nec oleum costinum, nec oleum de piperibus, nec oleum maioranæ, nec irinum compositum, nec sambucinum, nec moschelinum, quòd alia satis multa existant quibus vsu faciliore maior sit calfaciendi, attenuandi digerendiq; facultas.

DE VNGVENTIS.

VNGVENTVM Galeni refrigerans, ad phlegmonas, erysipelata, herpetas, omnemque calidiorem intemperiem efficax.

℞. ceræ albæ ℥ iiij, olei rosati lib. j. liquata vase duplici in vas aliud transfundantur, sensimque

que affuſa aqua frigidiſſima ac ſubinde mutata diu ſubigantur. Poſtremò autem ſemperuiui aut ſolani defecatus ſuccus ſubigendo infunditur, ſi præſertim ad affectus non exulceratos expoſcitur, aut acetum ſi integra necdum exaſperata eſt cuticula.

PLANTIVS in vnguenta.

Vnguentũ Galeni refrigerans tametſi deſcriptione vulgari nec ſolani nec ſemperuiui ſuccum habeat, his tamen adiectis efficaciſſimum redditur ad omnes affectus qui refrigerari poſtulant.

VNGVENTVM roſatum ad eoſdem quoque affectus adhibetur, at certè inefficacius.

Adeps ſuillus membranis expurgatus nouies lauetur aqua calida, ac deinde toties aqua frigida: poſtea roſarum rubrarum recentium contuſarum par pondus ei permiſceatur, ſinaturque marceſcere diebus ſeptem. Fuſus adeps igne lento percoletur, rurſumque in eo roſarum tuſarum tantundem maceretur diebus ſeptem, affuſo pariter ſucci roſarum dimidio & olei amygdalini partibus ſex: rurſum ſenſim coquantur dum ſuccus totus abſorptus fuerit.

VNGVENTVM populeum phlegmonas, febrium æſtus, renum capitiſque ardores compeſcit, ſomnum temporibus illitum conciliat.

Gemmarum populi recentium lib. j. maceretur in axungiæ ſuillæ inſulſæ præparatæ lib. iij. dum quæ ſequuntur omnia æſtate comparari poſſint.

℞. foliorum papaueris rubri, foliorum man-

dragoræ, foliorum hyoſcyami, cymarum rubi tenerrimarum, ſolani, lactucæ, ſemperuiui maioris & minoris, bardanæ, violæ, vmbilici veneris añ ℥ iij. contuſa omnia permiſceantur axungiæ & oculis populi, exactis diebus x. affunde aquę roſarum lib. j. coquãtur igne lento dum aqua omniſque liquor ſit abſumptus: coletur exprimaturque, ac ſi opus ſit recoquatur dum vnguenti temperaturam acceperit.

VNGVENTVM album refrigerans ac leuiter adſtringẽs, inflammationes exuſtioneſque compeſcit, ſcabiei & pruritus ardorem omneſque bilioſas eruptiones reſtinguit.

℞. ceruſæ ℥ iiij. lithargyri ℥ ij. lauentur diu in aqua roſarum, qua eiecta mortario excipiantur, ſenſimque oleum affundatur roſaceum quantum combibere poſſint, continenter agitando atque ſubigendo dum bona ſit vnguenti conſiſtentia: addatur ſub finem aceti albi pauxillum & caphuræ ʒ j. ß.

PLANTIVS.

Vnguentum album quale hic deſcriptum eſt, vnum erit vice eorum quæ inſcribuntur, vnguentum de lithargyro, vnguentum nutritũ, vnguentum de ceruſa crudum, & vnguentum de ceruſa coctum, quod & emplaſtrum de ceruſa appellatur: eorum enim vires hoc vnum complectitur.

VNGVENTVM adſtringens laxiores partes contrahit, ductus viaſque coarctat, fluxiones intercipit atque repellit, vuluę, vteri, ſedis, inteſtinique prolapſum cohibet, & profluentem ſanguinem admotum ſiſtit.

℞. gallæ immaturæ, nucum cupreſſi, baccarum

rum myrti, balaustiorum, malicorij, corticum glandium, acatiæ, rhoïs, mastiches añ ℥ j. omnia exquisitissimè trita macerentur dies circiter quatuor in succis mespilorum & sorborum immaturorum, deinde siccentur igni non acri, & cum olei rosati sæpius in aqua aluminosa loti lib. j. ß. & ceræ albæ ℥ iiij. fiat vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc adstringens quòd validissimum sit & paratu facile, vsurpandum erit pro vnguento comitissæ & alio quouis adstringente.

VNGVENTVM diachalciteos, quod & palmæum appellant, omnes recentes fluxiones sistit, veteresque resoluit, vlcera maligna & dysepulotica glutinat.

℞. adipis suilli recentis sine sale & fibris lib. ij, olei veteris, lithargyri triti & creti añ lib. iij, chalcitidos læuigatæ ℥ iiij. Adeps & oleum liquantur prunis non acribus, iisque insperguntur lithargyros & chalcitis, mouenturque continenter tribus palmæ aut saltem myrti, sorbi, mespilive ramis recentibus, vbi cerati crassities erit, inter coquendum ramus tenellus minutim concisus iniicietur: rursumque coquetur donec digitos non inquinet, veramque emplastri temperaturam sit assequutum.

PLANTIVS.

Vnguentum diachalciteos ex hac Galeni descriptione vsurpadum est vice eorum quatuor quæ à Mesue traduntur, duo sub descriptione vnguenti diaphœnicon, aliáque duo sub descriptione vnguenti palmæi.

VNGVENTVM diapompholygos refrigerat, adstringit, fluxiones inhibet & vlcera caua implet, maligna ad cicatricem perducit.

℞. olei rosacei ℥ x,
succi solatri ℥ iiij. bulliant ad succi cõsumptionem: adde ceræ albæ ℥ v,
cerusæ lotæ ℥ ij,
plumbi vsti & loti, pompholygis, thuris an̄ vnciam: coquantur in vnguenti formam.

VNGVENTVM rubrum exiccans eiusdem facultatis.

℞. olei rosarum lib. j.
ceræ albæ ℥ v. liquatis insperge
lapidis calaminaris, terræ lemniæ exquisitè tritorum an̄ ℥ iiij,
lithargyri, cerusæ an̄ ℥ iij,
caphuræ ʒ j. coquantur in vnguentum.

VNGVENTVM dialthæas modicè calfacit, emollit, humectat atque lenit.

℞. althææ radicum recentium & contusarum lib. ij,
seminis lini & fenigræci contusorum an̄ lib. j. macerentur in aquæ lib. viij. dein leniter coquantur exprimaturque mucilago: de hac lib. ij. & olei lib. iiij. pariter bulliant dum mucilago sit absumpta, ac tum adde
ceræ lib. j,
resinæ lib. ß,
terebinthinæ ℥ ij. percoquantur in vnguenti crassitiem.

PLAN-

PLANTIVS.

Vnguentum dialthæas simplex descriptum est, quòd compositum propter colophonium & galbanum, & gummi hederæ sordidum nimis esset, aliaque extarent ad digerendum efficaciora.

VNGVENTVM resumptiuum dictum, cui etiam summa vis inest emolliendi blandè & sine manifesto calore asthmaticis, hecticis, tabidis, pleuriticis atque febricitantibus tutò adhiberi potest.

℞. seminis lini, althææ & fenigræci, gummi arabici, tragacanthæ an̄ ʒ ij. macerentur & bulliant in lib. ß. aquæ rosarum, eliciatur mucilago, in qua dissolue

adipis suilli, gallinæ, anseris & anatis an̄ ℥ ij, œsypi ℥ ß,

olei violarum, chamæmeli & amygdalarum dulcium an̄ ℥ ij,

medullæ vituli, butyri recentis, ceræ albæ an̄ lib. ß. coquantur in vnguentum.

PLANTIVS.

Vnguentum hoc, quod resumptiuum inscribitur, ea est compositione, vt cæteris quæ ad emolliendum, leniendum aut relaxandum composita sunt, iure præferēdum sit. Nam neque vnguentum diadipibus, neque vnguentum pectorale geminum, neque vnguentum philagrij, neque vllum vsquam ad emolliendum & ad eos quos dixi effectus præstantius.

VNGVENTVM agrippæ non modò emollit, sed & validè attenuat & incidit, corporisque œdemata discutit, & vetera neruorum vitia sanat, renum dolori succurrit, ventrem illitu subducit, & hydropicos iuuat.

℞. radicis bryoniæ lib. ij,
radicum cucumeris agrestis lib. j,
scyllæ lib. ß,
radicis ireos recentis ℥ iij,
radicum filicis & ebuli, tribuli marini añ ℥ ij.
Tunsa omnia recentia macerentur diebus sex vel octo in olei veteris non rancidi lib. iiij, parum deinde ferueſiant, & in expresso oleo ceræ citrinæ ℥ xv. liquefiant in vnguenti consistentiam.

PLANTIVS.

In Vnguento Agrippæ rectè monet simplicia omnia recentia sumenda esse, nec admodum esse coquenda: his enim crudis tametsi vis inest molliendi & attenuandi validissima, coctione tamen perit atque disperditur. Vnde alio loco rectè præcepit author ad scirrhos emolliendos ex hisce radicibus contusis atque crudis addita axungia & cera cataplasma confici in primis efficax.

VNGVENTVM ἀῤῥῆγον, id est auxiliare calfacit, validè extenuat atque digerit, corporis præsertimque neruorum frigidis affectibus, conuulsioni, resolutioni, lumborum, articulorum, colicoque dolori aptum.

℞. rorismarini, maioranæ, radicis iari, serpilli, rutæ, radicis cucumeris agrestis añ ℥ iiij ß,
foliorum lauri, saluiæ, sabinæ, pulicariæ maioris & minoris, radicum bryoniæ añ ℥ iij,
laureolæ ℥ ix,
foliorum cucumeris agrestis & nepitæ an lib. ß. Omnia Maio mense collecta & expurgata tunduntur recentia, & macerantur diebus septem in olei optimi lib. vj. affusa aqua vitæ ad lib. j.
deinde coquuntur dum contabescant & absumpta sit aqua, oleum percolatur in quo ceræ ℥ xvj.

℥ xvj. liquantur, & adipis vrſini, olei laurini añ ℥ iij,
olei moſchelini ℥ ß,
petrolei ℥ j,
butyri ℥ iiij, agitando hi pulueres inſpergũtur,
maſtiches, olibani añ ʒ vij,
pyrethri, euphorbij, zinziberis, piperis añ ℥ j.
Omnia in vnguenti formam coëant.

VNGVENTVM marciatum magnum cerebri, neruorum articulorumque frigidis affectibus, tremori, conuulſioni, paralyſi, arthritidi in primis vtile: præduris tumoribus lienis præſertim emolliendis efficax.

♃. ceræ albæ lib. j,
olei lib. iiij,
roriſmarini, foliorum lauri añ ℥ iiij,
tamariſci ℥ iij,
rutæ ℥ iij. ß,
ebuli, ſabinæ, balſamitæ, id eſt mentæ aquaticæ, ocimi, ſaluiæ, polij, calaminthes, artemiſiæ, helenij, betonicæ, acanthi quæ eſt branca vrſina, aſpargulæ quæ eſt aparine, anemones quæ herba venti dicitur, pimpinellæ, agrimonij, abſinthij, phlomi minoris qui & herba paralyſis, coſti herbæ hortenſis, quæ herba dicitur ſanctæ Mariæ, cymarum ſambuci, ſemperuiui minoris quod craſſula appellatur, millefolij, ſemperuiui maioris, chamædryos, plantaginis ſeu quinqueneruiæ, centaurij minoris, fragariæ, quinquefolij, tetrahit id eſt herbæ iudaicæ añ ℥ ij. ʒ ij,
radicis altheæ, cumini, myrrhæ añ ℥ j ß,

fenigræci ʒ vj,
butyri ʒ v,
seminis vrticæ, violarum & papaueris rubri, mentastri seu mentæ agrestis, mentæ satiuę, oxylapathi, polytrichi, cardiobatani, id est cardui benedicti, periclymeni, id est caprifolij seu matris syluæ, marathri, herbæ moschatæ quæ est prima geranij species, trifolij acetosi quod aleluya dicitur, scolopendrij quod est ceterach, crispulę, id est buphthalmi, caphuratæ herbæ, id est abrotoni, styracis, medullæ ceruinæ añ ʒ ij,
adipis vrsini, adipis gallinacei, mastiches añ ℥ ß,
thuris ʒ ij,
olei nardini ℥ j. Herbæ ad finem Maij mensis collectæ recentes terantur macerenturque diebus septem in vino optimo odorato, octauo die coquuntur simul dum vinum ex dimidio absumptum sit, ac tum oleum affunditur. Rursumque coquuntur dum herbæ cōtabescant & vinū prorsus sit absumptum: deinde colatur & exprimitur oleum, in quo rursus concalefacto styrax, butyrum, adipes, mastiche, thus, oleum nardinum & cera quo dixi ordine adiiciuntur, cumque dissoluta fuerint agitatione continenti, subtrahantur igni, & concretum vnguentum recondatur.

PLANTIVS.

Vnguenti martiati tres apud quosdam traduntur descriptiones non admodum quidem necessariæ ad frigidos neruorum aliarumq́ partium affectus, cùm ad hos abundè faciat vnguentum aregū nunc descriptum. At verò qui martiatum hoc habere velit, descriptionem hanc sequatur ex Nicolao Myrepso depromptam atq́ reformatam.

VN-

VNGVENTVM basilicum minus quod & tetrapharmacum veteres appellarunt, calfacit, humectat, dolorem mitigat, ac pus mouet, phlegmonis increscentibus vtile.

℞. resinæ, picis, ceræ añ ℔. ß, olei quod satis est.

BASILICVM magnum eadem præstat & detergendis quoque & implendis vlceribus idoneum.

℞. ceræ albæ, resinæ, seui vaccini, picis, terebinthinæ, olibani, myrrhæ añ ℥ j, olei quod satis est.

PLANTIVS.

In vnguento basilico, aureo, apostolorum, ægyptiaco & enulato nihil immutandum putauit: in vnguento citrino simplicium doses admodum incertas atque deprauatas reformauit, atque plus inesse voluit radicis dracuntij (cuius ad propositos cutis affectus summa vis est) quàm cerusæ aut alterius cuius vis simplicis. In componendi quoque ratione certum modum expreßit adiiciendorum citriorum malorum, quorum pulpa atque succus ad ea cutis vitia non minus vtilis, imò etiam vtilior quàm cortex habetur.

VNGVENTVM aureum vulnera leuiter detergit, glutinat ac tutò curat.

℞. ceræ citrinæ ℔. ß,
olei non rancidi ℔. ij ß,
terebinthinæ ℥ ij,
resinæ, colophoniæ añ ℥ j ß,
thuris, mastiches añ ℥ j,
croci ʒ j. Cera ex oleo liquatur, adiiciunturque reliqua exquisitè trita.

VNGVENTVM apostolorum vulnera & vlcera contumacia itemque fistulas detergẽdo ex-

purgat, fungosam aut mortuam carnem absumit & nouam restituit.

℞. terebinthinæ, ceræ albæ, ammoniaci aā ʒ xiiij,
opopanacis, floris æris aā ʒ ij,
aristolochiæ rotundæ, thuris masculi, bdellij aā ʒ vj,
myrrhæ, galbani aā ʒ iiij,
lithargyri ʒ ix,
olei si æstas fuerit lib. ij, si hyems lib. iij. Bdellium, ammoniacum, opopanax & galbanum aceto macerata atque soluta cum cæteris tritis in oleum & ceram liquefacta coniiciūtur, coquunturque agitando in vnguenti formam.

VNGVENTVM Ægyptiacum multò validius quàm apostolorum vlcera vetera atque fistulosa extergit, excrescentem aut emortuam carnem vehementer exiccat & exedit non sine sensu doloris.

℞. æruginis ʒ v,
mellis optimi ʒ xiiij,
aceti fortis ʒ vij. coquūtur simul omnia dum vnguento sua crassities & purpureus color accedat.

VNGVENTVM ex enula quod enulatum appellant, ad pruritum, ad scabiem tum siccam tum humidam, & ad alias cutis fœditates mirè efficax.

℞. radicis enulæ ex aceto coctæ, tusæ & cretæ ℔. j,
axungiæ porci, olei aā ℥ iij,

ceræ

ceræ nouæ ℥ j,

argenti viui extincti, terebinthinę lotę añ ℥ ij,

salis vulgaris bene triti ℥ ß. Cera & axungia ex oleo liquantur, his additur enula, deinde argentum viuum & sal, postremò terebinthina. Tutior eius fuerit vsus, si vice argenti viui imponantur succi fumariæ & limonum añ ℥ j. Vtrumque igitur seorsum habendum est.

VNGVENTVM citrinum aut rectius citreum, papulas ex bile aut salsa pituita in cute prę sertimque faciei erumpentes reprimit, lentigines, impetigines, liuores, fœdas cicatrices & oculorum rubores extergit.

℞. boracis ℥ ij,

caphuræ ʒ j,

corallij albi ℥ ß,

amianti, id est aluminis plumosi, vmbilici marini seu belirici, tragacanthæ, amyli, crystalli, enthali, dentali, thuris albi, nitri añ ʒ ij,

cerusæ ex radice dracuntij factæ ℥ j,

cerusæ vulgaris ʒ vj,

adipis suilli recentis salis expertis & puri lib. j. ß,

seui caprini ℥ j. ß,

adipis gallinacei ℥ j. Adipes in duplici vase liquefiant, in iis macerentur & leniter coquantur citrea mala duo minutim concisa. Adipes colentur in hisque trita omnia laboriosè iniiciantur & rudicula subigantur: nouissimè borax & caphura tenuissimè tritæ inspergantur. Coctum vnguentum ac deinde concretum recondatur.

DE EMPLASTRIS.

EMPLASTRVM diachylωn ſimplex iecoris, lienis, externarumq́ue partium præduros tumores incipienteſque ſcirrhos emollit, ſenſimq́ue diſſipat.

℞. mucilaginum, ſeminis fenigræci, ſeminis lini & radicum althææ añ lib. j,
olei veteris puri ℔. iij,
lithargyri purgati atque triti ℔. j. ß, lithargyrum in mortario ſenſim oleo diluatur dum exquiſita ſit permiſtio: igni dein lento coquantur ſpatha aſſiduò ſubigendo dum craſſeſcant: ac tum his paulatim infundantur depromptæ mucilagines, percoquanturq́ue in emplaſtri ſubſtantiam. Si valentius deſideratur in ſingulas libras ſingulæ vnciæ radicis iridis tritæ inſpergentur.

EMPLASTRVM diachylωn magnum cuivis ad omnia quæ dixi quàm ſimplici pręſtantior eſt, propterea quòd ex pluribus tum mollientibus tum digerentibus conſtet.

℞. lithargyri puri, triti & creti ℔. j,
olei irini, chamæmelini, anethini añ ℥ viij,
mucilaginum ſeminis lini, fenigræci, ficuum pinguium, & vuarum paſſarum, ſucci iridis & ſcyllæ, œſypi, ichthyocollæ añ ʒ xij ß,
terebinthinæ ℥ iij,
reſinæ pini, ceræ citrinę añ ℥ ij. Omnia in emplaſtrum redigantur eadem arte qua in ſimplici diximus.

EMPLASTRVM è mucilaginibus præduros

quoque

quoque tumores validè mollit ac digerit, abſceſſus quoque maturat, eorumq́ue ruptorum ſaniem ac pus abſtergit.

℞. mucilaginum ſeminis lini, althææ, fenigræci, & mediani corticis vlmi añ ℥ iiij ß,
oleorum chamæmeli, liliorũ & anethi añ ℥ j,
ammoniaci, galbani, opopanacis, ſagapeni añ ℥ ß,
croci ʒ ij,
terebinthinæ ℥ ij,
ceræ nouæ ʒ xx, fiat emplaſtrum arte iam præſcripta.

PLANTIVS in emplaſtra.

Multa quidem ad emolliendum emplaſtra veteres deſcripſerunt, & ex his quatuor ſub nomine diachylωn, quorum duo hæc tamen præſtantiſſima ſunt. Sed & hoc emplaſtrum è mucilaginibus multò ad omnia potentius exiſtit quàm quod Zachariæ filio adſcribitur, quod proinde minimè deſcribendum fuit.

EMPLASTRVM è meliloto ſtrenuè quoque emollit ac digerit, doloresq́ue lenit, accommodatum ventriculi, iecoris, atque lienis præduris tumoribus tenſisq́ue hypochondriis.

℞. meliloti ℥ vj,
florum chamæmeli, ſeminis fenigræci, radicis althææ, baccarum lauri, abſinthij, ſampſuchi añ ʒ iij,
cardamomi, cyperi, ireos, ſpicæ nardi, ammios, caſſiæ ligneæ, ſeminis apij, aniſi añ ʒ ij. ß,
ammoniaci ʒ x,
ſtyracis, bdellij añ ʒ v,
terebinthinæ ℥ j. ß,

ficus pingues xij,
seui hircini, resinæ añ ℥ ij. ß,
ceræ ℥ vj,
olei maioranæ & nardini añ quantum sufficit, fiat emplastrum. Seuum hircinum, resina & cera in oleis liquentur, his ficus pingues tritæ & cretæ addantur, deinde ammoniacum & bdellium aceto soluta, postea terebinthina, postremò reliquorum pulueres creti.

PLANTIVS.

Emplastrum è meliloto, è baccis lauri, ceroneum & oxycroceum satis quidem esse videbuntur ad omnes affectus & dolores qui digeri resoluiq; postulant, vt idcirco non alijs opus fuerit, neque emplastro è sinapi, neque emplastris varijs è fermento, neque emplastro de allijs, neque emplastro relato ad Aristarchum.

EMPLASTRVM è baccis lauri ventriculi, præcordiorum, intestinorum, vteri ac vesicę, aliarúmque partiũ dolores à flatibus aut à frigida quauis causa subortos mirè demulcet.

℞. thuris, mastiches, myrrhæ añ ℥ j,
baccarum lauri ℥ ij,
cyperi, costi añ ℥ ß, mellis colati quantum ad omnia cogenda satis est. Id putant ad hydropem mirabile reddi si pondus cyperi sit ℥ ij. ß, & caprinũ stercus arefactum addatur pondere ℔. ß.

EMPLASTRVM ceroneum lienis duritiem mollit, hydropi & frigidis vteri affectibus, thoracis scapularumque doloribus à frigore ortis succurrit.

℞. picis naualis colatæ, ceræ añ ℥ ij. & ʒ iij,
sagapeni ℥ ij,

ammo-

ammoniaci,terebinthinæ, colophoniæ,croci
añ ℥ j. & ʒ iij,

aloës,thuris,myrrhæ añ ℥ j,

opopanacis, ſtyracis, galbani, maſtiches, aluminis,fenigræci,ſtyracis rubri, bdellij añ ʒ iij,

lithargyri ʒ j, ß. Emplaſtrum hac forma concinnetur:ſagapenum,galbanum,opopanax, ammoniacum & pix vino liquentur & colentur, his colophoniam colatam, deinde ſtyracem, maſtichen, thus, myrrham, bdellium trita cretáque, paulò pòſt iniice terebinthinam, alumen, lithargyrum & fenigræcum. Coctum ex his emplaſtrum in aquam mergitur frigidam & ſubigitur manibus addito puluere aloës & croci manibus ſemper vnctis oleo laurino, concinnantur magdaleæ.

EMPLASTRVM oxycroceum omnem quoque duritiem mollit, atque diſcutit, articulorum dolores & eos qui circum membranas ſunt oſſium, euocat atque diſperdit.

℞. ceræ, picis naualis, croci, colophoniæ añ ℥ iiij,

terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, maſtiches añ ℥ j. & ʒ iij. Galbanum & ammoniacum aceto liquantur atque colantur: pix dein colata additur, ab hac cera, mox colophonia & terebinthina, non multò pòſt thus, maſtiche & myrrha. Coctum emplaſtrum in frigidam mergitur, expreſſumque ſubigitur cum puluere croci, manibus oleo perunctis.

EMPLASTRVM de ianua ad vulnera & recentia vlcera mirè efficax inflammationē ſedat,

detergit, agglutinat & carne implet, & ad cicatricem perducit.

℞. ſuccorum apij, plantaginis & betonicæ añ ℔.j,
ceræ, picis, reſinæ, terebinthinæ añ ℔ ß. In ſuccis reliqua tria ſenſim agitando coquantur ad ſuccorum conſumptionem, ac tum igni ſublatis addatur terebinthina.

EMPLASTRVM gratia Dei ex eadem ferè materia & ad eoſdem vſus.

℞. terebinthinæ ℔. ß,
reſinæ ℔. j,
ceræ albæ ℥ iiij,
maſtiches ℥ j,
betonicæ, verbenæ, pimpinellæ recentium añ m̃. j. tunſæ herbæ ex vino albo coquantur dum tabeſcant, liquor exprimatur in quo cera, reſina & maſtiche coquantur in idoneam emplaſtri conſiſtentiam: igni ſublatis terebinthina permiſceatur.

EMPLASTRVM diuinum ad maligna vlcera multò præſtantius, eorum enim ſaniem ac putredinem detergit & abſumit, nouam carnem profert & ad cicatricem perducit.

℞. galbani, myrrhæ añ ℥ ij, & ʒ ij,
ammoniaci ℥ iij, & ʒ iij,
opopanacis, maſtiches, ariſtolochiæ longæ, æruginis añ ℥ j,
lithargyri, olei communis añ lib. j. ß,
ceræ nouæ ℥ viij,
thuris ℥ j, & ʒ j,
bdellij ℥ ij,

magne-

magnetis ℥ iij. Lithargyrum cum oleo agitando permiſcetur, poſtea coquitur dum craſſeſcat, tum cera additur minutim conciſa, ea liquata igni aufertur, adduntur que galbanum, ammoniacum, opopanax & bdellium ex aceto vel vino diſſoluta, cocta & colata: deinde puluis inſpergitur myrrhæ, maſtiches, thuris, ariſtolochiæ & magnetis: poſtremò æruginis, ne hac diutius cocta emplaſtrum rubrum euadat.

PLANTIVS in emplaſtrum diuinum.

Emplaſtra quæ ad vulnera & vlcera deſcribuntur, de ianua, gratia dei & diuinum, ea quoque ſatis ſunt, nec plura huc adferēda fuerāt. Nam emplaſtrum Oribaſij duplex & emplaſtrum apoſtolorum comprehenduntur ſub hoc diuino, quòd in eoſdem ſint vſus, minus tamen efficacia.

EMPLASTRVM AD HERNIAM.

℞. gallarum,
nucum cupreſſi,
pſidiæ,
balauſtiorum,
acatiæ,
ſeminis plantaginis,
ſeminis pſyllij,
ſeminis naſturtij,
cupularum glandium,
fabarum torrefactarum,
ariſtolochiæ longæ & rotundæ,
myrtillorum ā ñ ℥ ß, hæc omnia pulueriſentur & in aceto roſato macerentur per quatuor dies, deinde torrefiant & exiccentur.

TVM

℞. consolidæ maioris & minoris,
caudæ equinæ,
glasti,
scolopendrij,
radicis osmundæ regalis & filicis añ ℥ j,
thuris, myrrhæ, aloës, masticheς, mummiæ an. ℥ ij,
boli armenæ lotæ in aceto, lapidis calaminaris præparati, lithargyri auri, sanguinis draconis añ ℥ iij,
picis naualis ℔. ij,
terebinthinæ ℥ vj, vel quantum satis sit ad emplastrum fingendum.

PLANTIVS.

Prætermissa hic quoque sunt alia emplastra adstringentia & corroborantia ventriculum, renes & vterum, quæ non vsurpantur, & pro quibus alia quædam in rem præsentem præstitui solent: vt idcirco videatur hic emplastrorum & aliarum compositionum numerus satis esse ad pharmacopœiam & ad curanda summa morborum, causarum & symptomatum genera: neque opus fuit medicamentarium hunc librum otiosis & superuacuis compositionibus implere, quæ non nisi frustrà & ad confusam multitudinem augendam recenseri possunt. Quæ autem compositiones ad peculiares quosdam & singulares affectus curandos vtiles existant, quia rarius contingunt, in propria singulorum curatione tanquam illis peculiares & accommodatæ tradentur.

METHODI MEDENDI LIBRI SEPTIMI FINIS.

IOAN-

IOANNIS FERNELII AMBIANI, FEBRIVM CVRANDARVM METHOdus generalis.

NOBILISSIMO LITERATISSIMOQVE IOANNI BARJOTTIO Marcheffræo, Philiberti Barjottij Equitis, Prætoriani Consilij Pręsidis, sacriq́ue consessus Consiliarij Fil. primogenito, IOANNES LAMY Medicus Paris. S.

T quisque eius artis quam cupidè exercet ac profitetur amore delinitus est (Barjotti iurisperite clarissime) ita ad eius summum perfectionémque studiosè contendit. Quod cùm in cæteris omnibus, tum maximè in politioribus disciplinis, quæq; ad humanitatem pertinent, factitari solet. Qui enim in iis principes haberi volunt, tametsi ipsa re ac veritate victi, multos olim ijsdem in tractandis rebus ingenio ac gloria floruisse fateantur, tamen partim iis non assentiuntur artificiúmq; eiurant, partim nonnulla imitantur, nonnulla suo marte excogitant, vt in ea contentione quod veterum industria opponere possint, assequantur. Ita quippe in-

dustrij architecti quum aliorum & inuenta & perfecta opera admirentur, tamen à populari eorum via interdum deflectentes, ex iisdem ea eliciunt ac mendicant, quibus sua ad numeros omnes artificij componant. Sic dum eorum vestigia negligenter sequi videntur, in iis tamen diligenter ac laboriosè insistunt. Quo exemplo D. Fernelius auus tuus (cuius recordatio tibi semper iucundissima esse debet) arte medicinæ clarissimus, omniq; laude (testante ipsa inuidia) cumulatissimus, palmam tam solidam promeruit, vt suo ipse lumine non solùm Galliam, sed exteras quoque gentes illustrasse videatur. Etenim quia in eo maxima & præclara fuit ad præclaras artes indoles, ab ea virtutis ac absolutæ eruditionis primam etiam apud suas (quod rarò homini concessum est) commendationem facilè reportauit. Idcirco cùm Henricus II. Galliarum Rex Christianissimus (cui consiliarius ac primarius erat medicus) iussisset, vt pro ea quam apud omnes sustinebat expectatione, artem medendi meliori formæ redderet (eam enim multis locis deturpatam, & pluribus imperfectam esse acceperat) aut iam tum fortassis magnitudine & mole nimia laborantem, instauraret: ad id muneris præclarè exequendũ omnia veterum monumenta (nullum enim vel minimum scriptorem neglexit) cùm accuratè excussisset, nusquam se tamen illis omnino addixit. Verùm eximij illius pictoris exemplo, qui Agrigentinis tabulam politissima arte depicturus, nudas eorum virgines inspexit, vt quid in quaq; pulchrum esset (cùm natura in vno nihil omni ex parte expoliat) ex iis tanquam viuo exemplari in mutum simulachrum artificiosè transferret: præstantissimæ

artis

artis veram imaginem, veris coloribus additis, ad vnguem expressam, maximis laboribus insumptis, posteritati ille consecrauit. Etenim obscuram antè illustrauit, contaminatam perpurgauit, proiectam erexit, & stabiliuit, ita vt suis iam restituta natalibus vnius hominis industria videatur. Idq́; non secus ac arbores & flores qui ἀκμὴν & vigorem suum hyemis molestia decussum vnius solis accessu ac fauore ineunte vere recuperant. Denique quod factu difficillimum erat, tanto ingenij acumine, verbis tam eximiis ac venustis veterum sensa expressit, vt aut noua omnia fecisse, aut mira luce collustrasse meritò censeatur. Ac proinde omnes fateri necesse est vnicum Fernelium in tantis medicinæ tenebris clarissimum lumen prætulisse. Quod vtique Rex veri prouidus augur iam tum præsentiens, Alexandri magni exemplo, qui edicto cauit, ne quis præter Apellem suam depingeret effigiem, vnicũ Fernelium huius tantæ artis (qua nulla est nec honestior nec diuinior possessio) habere voluit illustratorẽ & amplificatorẽ, qui & rerũ & verborũ supellectile maxima hanc nondũ satis dotatam & comptã locupletaret & augeret. Enimuerò si pares ingenio corporis vires nactus fuisset, fortasse nunc haberemus quem non Hippocratis aut Galeni tantùm interpretem, & tantis ingenijs dignum genium, sed exornatorem diceremus. Quinetiam propter excellentem ingenij magnitudinem, necnon summam in re medica peritiam tantum aliquando maximus ille Rex huic tribuit, vt aulæ proceribus insolentiùs de domesticis & suis medicis inter se aliquando gloriantibus clarissimo de eo elogio illam ostentationem represserit. grauiter enim & verè re-

ſpondit ſe non reperiſſe quenquã præter vnum Fernelium quem iure Medici nomine cohoneſtaret. Adeò nempe Regi maximo ſatisfecerat Fernelius, vt vnus inſtar omnium videretur. Atqui principibus placuiſſe viris (inquit ille) non vltima laus eſt. Verumenimuero licet hoc grauiſſimum fuerit Regis de Fernelij medicinæ parentis ſingulari doctrina iudicium, & dignum tanto viro teſtimonium, haud tamen obtrectatores literarum & literatorũ oſores defuerunt, qui crabronibus deteriores non irritati aculeos in bene meritum exacuerint: magiſtro enim veteris diſciplinæ iucundiſſimam ingenij laudem inuidentes, & ſanctiſſimam eius exiſtimationem virtute & labore partam violare fruſtra cupientes, Fernelium docuiſſe res admirari, non autem intelligere, dictitarunt. Quæ cenſura hominum tantum ſibi tribuentium, & famæ viri ſemper ſuſpiciendi detrahentium admiratione eſt digna. Mirum enim eſt cenſores tam acutos & tam doctos aut non intelligere aut in admirationem trahi, quam ab ignoratione proficiſci philoſophus teſtatur. Prætereo quorundam aliorum effrænatam maledicendi licentiam & contumelioſas ingratorum diſcipulorum voces, cum præſertim nemo ſit qui neſciat eum in tanto precio & exiſtimatione apud omnes fuiſſe, vt qui Fernelium repudiat, idem omnes omnium hominum ſtatas ratáſque de homine erudito opiniones ac ſententias (quod impium eſt) reiiciat ac eiuret. Quem enim innumeri pleniore quaſi ore laudant & amplectuntur, eum nefas eſt ab oppidò paucis repudiari. Vtris magis ſana fuerit mens, nemo non intelligit. Quantò enim vniuerſorum iudicium paucorum æſtimationi & pondere & numero ante-

antecellit, tantò faciliùs laudātium iudicij grauitas, obtrectantium leuitatem pessundat ac opprimit. Ut enim aquæ particula faciliùs corrumpitur quàm tota aqua: sic probabilius est paucos cæco amore sui occupatos quàm multos veritatis studio impulsos, à ratione ac vero deflexisse. Ac illi pauci meliùs sibi suóque nomini consuluissent, si vocem inhumanam continuissent, vt paucitatis testem, sic stultitiæ suæ indicem ac leuitatis. Aut me domesticus amor fallit, aut nullus vnquam intelligendo res abditas luculentiùs docuit admirari, & intelligere admirando. Testis diuinus ille de abditis rerum causis liber, vniuersa ferè naturæ mysteria complexus, qui posteritatis memoriam promeretur. Testis & vniuersa Fernelij medicina multis præclarisq; monimentis ad omnem memoriam commendata, qua sibi monumentum ære perennius extruxit, quæ iam velut altissimis defixa radicibus sic ab omnibus expetitur, tanto ardore legitur, vt iam passim vno Fernelij nomine publicæ scholæ personent. Quinetiam nullus adhuc ad bene fœliciterque medendum præclarè secum agi putat, qui in ea non sit sæpe versatus. Quod nuper Ioannes Crato vir præter morum grauitatem vitæq; integritatem omni litterarum genere clarissimus, Cæsareæ Maiestatis ἀρχίατρος ac consiliarius, elegantissima illa epistola qua in opus Fernelij nuper ab Andrea Wechelo Typographo diligentissimo excusum præludit, videtur confirmasse. Illic enim vtilem sibi fuisse lectionem scriptorum Fernelij ex animo professus, eum demum in medicina profecisse statuit, cui Ferneliana non displicent. Quinimò illis tantum tribuisse, tantóque studio prosequutum accepimus, vt ea viaticum

vitæ appellarit, nec sine iis vnquam Alexandri magni exemplo qui Homeri Iliadem sub puluino seruabat, pernoctarit. Alij in eum paulo iustiores, præclara quidem eruditione atque doctrina ornatum, & in arte medendi in primis versatum quodammodo commendarunt, quòd viderint admiranda artis opera scriptis consentire, & ea quotidie fœlici rerum euentu confirmari, magísque ac magis illorum veritatem elucere, quam cum nec auderent nec possent rationibus vllis conuellere, tandem veritate victi istorum scriptorum inuentionem vni Fernelio attribuerunt. At ne quid ad virulentam rabiem deesse videretur, intestino velut flagrantes odio necdum adhuc vetere deposita inuidia, dictionem diuulgarunt cuiusdam alterius esse, nec illi licuisse tot occupationibus districto tam accuratè & eleganter tantum opus concinnare. O puerilem hominum cauillationem, qui ocio & ignauia liquescentes, aliena duntaxat opera vellicare atq; insectari norunt, quiq; omnino philosophiæ rudes, prætermissa æstimatione rerũ, verba sola grammaticorum more ponderant & examinant. Quisquis priora eius opera, quæ omnes sine controuersia Fernelio adscribunt, cum posterioribus contulerit, aut dicendi characterem illum ipsáq; verba accurata obseruatione animaduerterit, sui sanè vbiq; similia & ex eadem officina profecta (nisi prorsus sit mente captus) agnoscet. Alij denique vt ea etiamnum improbarent, & in summam inuidiam adducerent, nouas eum & falsas opiniones inseruisse & insitas euulsisse peruulgarũt. At verò noua quo pacto dici possũt, quæ ex limpidissimis veterũ fontib. hausta sunt & depromta, aut quorsũ falsa & adulterina, præsertim cùm & veritati

& præ

& praeceptis artis sint consentanea? Nam constans & firma de calculo, paralysi, catarrho & arthritide eius opinio tot alioqui doctissimorum virorum exquisitissimis rationibus tanquam machinis oppugnata ita firmiter stat & subsistit, vt nulla vnquam ratione (qua rerum omnium veritas est exquirenda) conuelli adhuc potuerit. Quendam esse audio, qui fame potius quàm famâ conspicuus eô venerit impudentiæ, vt eũ etiam dicere non puduerit, vniuersam Fernelij medicinam procul à libera beneq́ constituta academia esse relegandam, quòd ex turbidis Arabum riuulis petita, & ab eodem tantùm dictionis quodã lenocinio philosophis indigno, ornata, omnem medicinæ splendorem contaminarit, sustulerit, peneq́ extinxerit. O subtilẽ philosophum, sed crassum medicum, cùm nemo vsquã sit gentium, qui perlectis eius operibus, & eorum veritate comperta, summam in ijs rerum inuentionem nõ admiretur & suspiciat, fateatúrque supra modũ auctam, magno cum mortalium commodo & profectu illustratam esse medicinam. Sic virum omni disciplinarum genere insignem, quem non fortuna ad gloriam erexit, sed virtus ad laudem extulit, contumelijs dilacerant ac proscindunt. Sic magni animi & ingenij virum, cui virtute & eruditione pares esse nequeunt, aulicorum exemplo, qui subitam aliorum fœlicitatem ternis oculis intuentes, & viribus suis diffidentes, industriis hominibus obtrectant, inuidia ac maleuolentia prosequuntur. Adeò laudi & gloriæ inuideri solet. Sed id mirum, quem viuum apertè petere noluerunt, eum mortuum (si modò is mortuus est qui libris editis tanquam liberis nouáque sobole fœcundus reuiuiscit) clàm

oppugnare voluerunt. At mortuorum laudibus obtrectare, id illorum manes violare est. Quod quàm impium, id etiam Scytharum ipsa testatur barbaries. Est ne quicquam crudelius quàm hunc dolorem Fernelij cineri atque ossibus inurere, vt quam ei laudem multi graui iudicio tribuerunt, eam pauci malè feriati leui opinionis vento agitati imminuant & detrahere conentur? Quod tibi (Barjotti optime) gloriosum esse debet, cùm auum tuum inuidis non caruisse videas. Id enim præclarum est auitæ in auo tuo & augustæ virtutis argumentum. Hac linguæ procacitate perculsus si quid amisit, id plurimi amiserunt: consecutus est gloria sua quod pauci obtinuerunt. Quo fit, vt tibi gratuler cùm ab auo patréque ortus tui principia duxeris, quibus inuidi non pepercere, id est, quorum gloria tanta extitit, vt male sanorum oculis aciem præstrinxerit. Quæ causa fuit vt acerbitatis suæ virus in eos frustra euomuerint. Et ni fallor sustines imitandæ & auitæ & paternæ virtutis expectationem. Immò si quis istam tuam frontem apertam ac ingenuam indolem inspiciat, iam magnum quid promittis, quo vtriusque parentis imago viua in te vno reluceat. Et si bene ominor, æmulis cariturus non es: solidam enim virtutem plerisque scientiarum generibus cumulatam amplecteris, quod vt semper facias, te per istum tuum genium, & per istam frontem tuam oro & obtestor. Oro & per vtriusque parentis lineamenta quæ tu exprimis. Omitto corporis, quæ vt sunt inferiora, ita pro nihilo duci debent. Ac dubito an tibi maior vtilitas, quàm tuis voluptas futura sit. Vtilitas quidem, cùm insistes iis vestigiis, in quibus parentes pedem presserunt, & cùm labores tui

honesto

honesto gloriæ præmio lenientur, & mitigabuntur. Voluptas verò, cùm & ad demortuos, & ad viuos perueniet tui in excolenda virtute & terendis maiorum vestigiis progressus fama. Ita enim tãquam idoneum solum eris, cui virtutis parentum semen commissum natiuo quodam ac verno tepore excitatũ reuiuiscit, adolescit, fructum vberem iuxtà & suauem redditurum. Iam locus postulat, vt institutum consilij nostri cursum persequamur. Vt primùm Fernelij quæ restant nondum vulgata opera in manus meas fato potius quàm iure hæreditario peruenerunt, consilium hoc meum & institutum fuit, ea primo quoque tempore in lucem emittere, vt multorum desiderium nouo hoc edito partu explerent. Ab eo consilio quædam me reuocabant, ad id multa hortabantur. Reuocabat ea difficultas quam in diuulsis, dispersis, ac dissipatis aduersariis repereram. Reuocabat exigua perficiundi spes, & parua de iudicio meo opinio, vt qui in ea re præstanda impar ac inferior forem. Sed inuitabat primùm Guilhelmi Plantij viri Græcè Latinéque periti, de arte medica suprà quàm credi potest meriti, fides quam præstiterat. Spoponderat enim, nisi matura mors (quæ laudi, gloriæ, & conatibus virorum illustrium semper obsistit) nobis eum eripuisset, eam se diligentiam præstaturum, vt quæ dispersa dissipatáque forent, colligeret, ac in optimum ordinem redigeret. Ac lubens eius fidem liberarem, nisi improborũ versutia ac præpropera festinatio per medios conatus transuersa ageretur. Maximè verò quòd Fernelius animam agens vni Plantio, qui illi quoad vixit intimus fuit & domesticus, omnia sua monumenta & aduersaria credidisset, ac veluti testamento legasset.

Hortabantur quoque & plerique de me bene meriti, qui me assiduis litteris solicitarunt, cùm me in eam honestam familiam accitum & cooptatum intellexissent, vt diuturnæ multorum expectationi & desiderio aliquando satisfacerem. Et mecum quasi ex scripto agere voluerunt, quòd Plantius in Epistola nũcupatoria id promisisset. Nam id se suo iure postulare credebant, quòd ad quem & Fernelij & Plantij istud luculentũ scriptorum patrimoniũ tanquam ad filium, aut affinem peruenisset, is aut de iure teneretur, aut ingrati & inhumani hominis crimine conuinceretur, nisi de emittendis in lucem libris laboraret. Cæterùm Plantius receperat se septem libellos in lucem editurum. Et nos idem iam præstitissemus, nisi fregisset consilium meum, propensamq; animi voluntatem retardasset plagiarius quidam, cuius fidei multa aduersaria precariò (inconsultò fateor) commiseram, qui vniuersalem febrium curãdarum methodum furtim à me acceptam cùm transcripsisset, iam veluti alienis spoliis ac furto insolescens, cœpit iactare sese ac gloriari, quòd iampridem iis de rebus libros conscripsisset, quos propediem prælo esset commissurus. Atque eo veluti temerario ausu cœpit Fernelij (qui virtute tantùm duce & comite fortuna caput extulit) famæ ac nomini insidiari, dum istis verborum præstigiis venerandum senem, quem non solùm sui, sed & exteri æterna laude decorandum putant, honore merito ac omni dignitate fraudare vult atque spoliare. Et vt est vir maximè popularis, malis istis artibus falso doctrinæ prætextu auram vulgarem captat & venatur. Quem vt consilio & diligentia anteuerterem, necnon Typographos eius studio obsequentes,

quentes, nimiúmque festinantes retardarem, à priore instituto abductus, duos tantùm libros, priorem qui febrium, posteriorem qui morbi Gallici curationem continet coactus sum euulgare, fidem de reliquis datam breui (σὺν Θεῷ) liberaturus. Quod eò lubentius fecero, si nostræ industriæ primitias ac magni laboris præludia, medicinæ studiosi grato susceperint animo. Quòd iam penè me consecuturum spero, si nouæ successus industriæ, expectationi nostræ aliquando responderit. Nam si scripta considero, ea cùm per se plausibilia sint, nemo non boni consulet laborem nostrum & institutum. Sed maior sperandi occasio sese offert, quod in tuo nomine (Barjotti ingenuè) hic liber veluti reliquæ naufragij tabulæ & luculenti tui patrimonij pars, est proditurus. Tuarum enim est partium, tui muneris, vt diligentia hunc librum ab improborum manibus veluti lacerum ac spoliatum asseras, liberes, ac restituas. Alioquin vix effugias quin neglecta hac patrimonij parte, veluti aliquo parricidio te inquines. Id enim potes si vis, velle autem debes, quia potes. Hoc aui tui manes iure suo à te repetere possunt. Quòd si in hac officij tui in parentes parte claudicares, iniuriam tibi tuisque faceres, & veluti desertoris crimine tete alligares. Bonis tinctus es literis, ius, iusticiámque colis, liberè educatus, raris animi dotibus insignitus, in vrbe terrarum principe natus, tuo ipsius genere & nomine nobilitatus, fortunis denique amplissimis illustratus. Si quæ iuris sunt, quod tu tantopere colis, præstare vis, hoc iam auus tuus iure à te postulare debet, vt sua monumenta ab omni impietate vindices. Quòd autem cla-

rissimus quisque iuuenum pro amplificanda & retinenda re domestica plurimum laboris sustinet, deforme tibi existimato ab iis te virtute superari, quibus dignitate præstas. Atq; si eam nauabis operam quam spero, meam augebis industriam, vt tandem vtriusq; nostrûm consensione atque conspiratione aliquid eximium & augustum in commendationes tuorum parentum, in virtutis tuæ laudem & laborum meorum quandam subleuationem, existat. Vale, Barjotti clarissime, Lutetiæ Parisiorum Cal. Sept. 1577.

VICTIS NIL NISI DOLOR.

IOANNI LAMY PARIS. MEDICO Ioannes Barjottius Paris.

Hippolytum, quondam, sacris Epidaurius herbis
Eripuit diris correptum faucibus Orci:
Hinc genitus Phœbo, Nympháque Coronide, Parcis
Cessit. At ἀρχίατρος, *posthac,* FERNELIVS, *iisdem*
Passibus incedens, Stygiáque palude, suorum
Vmbras educens, (tantum profecerat arte
Delia) ad Empyreum sublimis fertur olympum.
Sed tuus iste labor, rediuiuum reddit, AMICE,
Cuius de Medicis diuulsa volumina rebus
Congeris, incudi tradis, donásque nitori:
Ex quibus, haud prodit, FERNELIVS *vnus, & alter,*
At plures, illinc qui Parcæ tela retundent.
Sic facis, vt mors hæc, reparabilis alitis ortu
Sit melior: similem, qui per sua funera, tantum
Suscitat. Inuideat quantum volet Atropos: vni
Liuor edax Domino pectus miserabile rodit.

NON INFERIORA SEQVVTVS.

Fernelius vegeto lustrans arcana labore
Artis, Apollinei quam coluêre Patres,

Eripit innumeros fato, sibi nilq́ue pepercit,
Dum positum contra sæpe resurgit onus.
Nil intentatum liquit, dum pollice docto
Expolit obscuras nobilis Artis opes.
Vitam non clausit senio, sed membra labore
Condit in emissis languida facta libris.
Nam tumulus liber est. Aliena salusq́ue fit illi
Chara nimis: moritur mortem aliis adimens.
Scriptáque quæ toto spargit ditissimus orbe,
Vitam Erebo raptam, post sua busta dabunt.
Claras fatalis nequit Vrna capessere mentes,
Fœtura ingenii non peritura viget.
Nam non intereunt, quorum post debita fata
Diuitis ingenii vis rediuiua manet.

Sacris Ioannis Fernelij Regij Archiat. manibus Gul. de Baillou Parrhis. medicus B.P.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΥ ΦΕΡΝΕΛΙΟΥ ΠΕΡΙ πυρετῶν σύγγραμμα, Ἐρρῖκος ὁ Βλακοδαῖος Σκότος ἰατρός.

Λεύσσετε Φερνέλιον τὸν τῆς φρενὸς ἥλιον αὐγαῖς
Φαινόμενον καινῇσι βροτοῖς, λάμποντά τε βίβλῳ
Τῇ περὶ τῶν πυρετῶν, μετὰ ταῦτα φρενήλιος αὐτῷ
Οὔνομα· τῆς γνώμης γὰρ φῶς παραπλήσιός ἐστιν
Ἠελίῳ μερόπεσσι φίλῳ, καὶ λαμπετόωντι.
Εἰ δέ σε Φερνελίου τὸ παλαίφατον οὔνομα θέλγει,
Ἥλιον θνητοῖσι φέρει συγγράμματι τούτῳ,
Κάμνοντας φερέβου ῥεῖ ἐλῶν, καὶ φωτὶ δεδωκώς.

EIVSDEM BLACVODÆI.

Frustratus olim Sisyphus inferos
Paruo reuixit tempore, coniugi
Sibique fallax. Nam retractum
Atropos ad Phlegethontis Vndam
Et furua saua regna Proserpina
Non passa technas reddere commodo,
Damnauit aterni Laboris.
Fata dolo nequeunt repelli.
At rectè diuis fata Volentibus
Orco remittunt Fernelium, sua
Virtute terris sempiternum
Viuere promeritum: nec antè
Sedes reuiset Ditis, & AEaci
Sauum tribunal, donec erit genus
Mortale. Nam Viuet sibi, qui
Vitam aliis bonis arte confert.

Igniuomas solitum febres extinguere, febris
FERNELIVM è Viuis insidiosa tulit.
Sed fugite ô febres: quia nunquam febribus hostis,
Dum liber hic Viuet, FERNELIVS deerit.

I. R.

IO. FERNELII AMBIANI FEBRIVM CVRANDARVM METHOdus generalis.

PRÆFATIO.

TANTA olim Empiricæ sectæ vis fuisse videtur & celebritas, vtapud eos, qui se se Rationales profitentur, non parum etiamnum pristinæ retineat authoritatis. Perpauci enim morborum causas, aut continentes, aut antecedẽtes, aut etiam concomitantes accuratè satis scrutantur, sed morbi cuiusque audito nomine, seu quòd febris continua tertianáve sit, seu pleuritis, seu nephritis, aut arthritis, protinus ad peculiares traditas sibi medendi præceptiones concurrunt, quas mirificè, sed nullo aut certè minimo iudicio amplexantur & excolunt, vmbras potiùs & nomina quàm morbos ipsos sequuti. Si qui fortè ex his continentes causas attingunt, antecedentes tamen aut concomitantes (vniuersam dico corporis, principumque partium, & humorum, qui in his peccant, constitutionem) prætermittunt. Generalem igitur medendi rationem ac methodum, & summa, quæ hactenus protuli, remediorum genera statuens ad singulorum deinceps morborum peculiarem curationem accommodare, insuper & propria cuiusque remedia producere, hoc quasi initio præceptiones tradam: quibus, qui medicinam facturus est, curandi iudicium dirigat atque confirmet: tum ne quid inconsideratè gerat, tum etiam ne in singulorum tractatione breuitatis studiosi cogamur hæc subinde inculcare, quæ multorum sunt communia.

Ante morbi cuiusque curationem omnium, tum humorum, tum partium corporis, vitia peruestiganda esse. CAP. I.

OMNIVM id iure primum videtur, vt ad ægrum veniens, ex symptomatum quæ plurimùm fatigant recensione, & affectam primariò sedem, & affectum qui in ea consistit, & eius continẽtem causam intelligas, vt quorum gratia sis maximè accersitus. Deinde verò reliqui quoque corporis (vt secundo pathologiæ docui) constitutionem discas, sine qua nihil tutò aggredi possis. Inter sermonem tacitè obserues, quo habitu, gracili an obeso, & quo ferè temperamento decumbens sit: deinde scisciteris, quæ viuendi consuetudo olim familiaris, quæ ante morbum integra valetudine esset corporis constitutio, quis habitus, mediocris an plethoricus, qui non nisi purorum est & bene valentium. Si deterior corporis constitutio suspecta fuerit, quærendum quibus olim grauioribus morbis conflictatus sit, & perfecténe sublati sint: in hos enim facilis est relapsus. Ad hæc quoque propriis notis de corpore sciendum, purúmne id sit an impurum: si impurum, quæ corporis regio obsideatur vitioso humore, primáne, an secũda, aut tertia: is verò humor alteratus solúmne sit: vt crudus aut leuiter corruptus (qui citra vacuationem seu naturæ, seu artis beneficio, possit in pristinam bonitatem redire) ánne sic vitiatus, vt naturæ limites prætergressus, & omninò præter naturam prorsus extirpari vacuaríque debeat. Tertiò, vagúsne ac diffluens sit: an contrà venarum, aut viscerum, aliarúmve partium substantiæ impactus & adhærens: ille enim breuiorem morbum facit, promptéque medicamento cedit: hic verò difficilè, & morbum peruicaciorem reddit. Si adhærens, an cum obstructione simplici, aut etiam cum tumore, qui in aliquo viscere aut alia parte contactu mollis aut durus, renitens aut laxus percipitur. Tumor enim, præsertim durus atque diuturnus, non nisi præparatione adhibita, multo tempore eximitur. Quartò sit vitiosus humor, ánne corruptus: hic enim accelerandam curationem cautione maiore indicat, præsertim si febris adest: & hæc corruptio atque putredo simpléxne sit & solitaria:

an

an præterea partis, cui adhærescit, substantia labefactata sit. Hæc rursum labes sitne ex diutina humoris corrupti contagione & adhæsu, an ab ipso ortu & à prima origine quasi hæreditariò iure contracta. Postremò, leuisne ea sit ac recens, an consummata adeò vt non amplius in naturalem atque bonum statum pars reuocari possit. Grauissimum sanè vitium est labes aut corruptio substantiæ visceris, quòd, etiam si omnem noxium humorem expurgaueris, persistit in viscere, & vix aut vllo modo arte corrigi potest, præsertim si hæreditarium est, vel graue atq; consummatum existit. Hæc præcipua interiorũ est causarum obseruatio, tum ad prædicendum, tum ad curandum imprimis necessaria. Nam siue interior præter naturam causa morbum protulit, eiq; coniuncta est atq; continens, siue illi duntaxat implicita sit, propterea tamen quòd vel eum ipsum fouet, vel eius symptomata asperiora reddit, prętermitti non debet: quandoquidem sine eius animaduersione neq; prædictio neque curatio iniri rectè potest. Magni igitur interest, morbus hoc illóve modo affectum corpus inuadat. Qui in purum & bene constitutum corpus inciderit, certos atq; legitimos, qui in vitiosum atque impurum, distortos atque inopinatos progressus habebit. Si quem euchymo & puro corpore, partibusq; principibus bene constitutis, euidentium causarum vi, ex subita post exercitationem validam refrigeratione, pleuritis adoriatur: ea vtique pura & exquisita existet, quam protinus secta vena quamplurimum leniet, aliaque adhibita remedia luculentè iuuabunt: huius quoque concoctio statis fiet periodis, nec alia quàm pleuritidis symptomata ægrum affligent. Alium item bene constitutum, pluuioso cœlo simúlque æstuoso iter facientem, si constipata cute obsideat continua febris, eáque conclusa ex putrefactis humoribus qui in maioribus sunt vasis: ea omnino simplex quum sit, propriis duntaxat stipabitur symptomatis, constantes nec perturbatos, sed decretoriis diebus definitos motus habebit, legitimáque iudicia. In hoc statim initio, nulla purgatione præmissa, venæ sectio quæ multitudinem conclusæque putredinis magnam portionem subtrahat, plurimum ad curationem conducet: deinde detergentia medicamenta & attenuantia, quæ corpus reliquámque

putredinem præparent, vt insiti caloris beneficio cocta secretáve, tum arte, tum naturæ beneficio atque impetu deducatur in salutem. Ad eundem quoque modum pestilens febris, quæ ex inquinati aëris contagione maligna purum corpus inuaserit, sui duntaxat generis symptomata promet, & antidotis maximè cardiacis, & iis quæ malignitatem frenant, abigetur, nulla vacuationis necessitate. At si contrà statuamus iisdem ex causis alios, quibus ante morbum vel impurum corpus esset, vel malè constituta viscera, morbis similibus exerceri: horum neque certa lex, neque certum fuerit iudicium: sed omnia perturbata, confusa, & plerumque inopinata ingruent, ac velut tumultuosissimè adorientur, vt subinde remedia mutanda atque permiscenda sint. Pleuritis enim si obtigerit, neque exquisita neque legitima existet, sed vel è destillatione frigida, vel è corporis frigido pituitosoque habitu crudior euadet, concoctúque difficilior, è qua vix quicquam tussi educetur, neque hanc vena secta conspicuè minuet: sed & extraordinaria ac illegitima symptomata, vt suffocationis metus, progressus ordinem peruertent, præsertim si olim asthmati opportunus fuit æger. Si verò continua aut etiam pestilens febris idipsum occupauerit corpus, impuritatis symptomata, vt cordis dolor, animi defectio, nausea, frequens vomitio, oppressio, hisque similia propriam febris conditionem mutabunt, vt eius incertum futurum sit iudicium. Eadem quoque impuritas viscera primásque venas inferciens, obsistet ne statim initio propria febri remedia accommodari possint. Ea enim antequam venæ sectio adhibeatur, expurgari postulat, non paruo temporis viriúmque dispendio. Febris etiam longior, & tum iudicatu, tum curatu difficilior atque periculosior euadit: multo autem magis, si quod viscus ante morbum malè iam affectum erat. Hæc igitur sunt ante cuiusque morbi curationem animaduersione digna: quibus prætermissis, nihil certò potest de morbi cuiusque iudicio aut curatione statui.

Quænam plethoræ, quæ cacochymiæ præcipua sit sedes, & quæ vtriusque sint causæ.

CAP. II.

PLETHORA, quę probi ac vtilis sanguinis seu succorum omnium est redundantia, maximè ac præcipuè è venis oritur maioribus, è quibus anastomosi tenue nõnihil, quẽadmodum è pleniore sinistro cordis sinu crassiusculum aliquid, vnà cum vitali spiritu in maiores effunditur arterias: quæ non minus quàm venæ, copia turgentes atque distentæ validum tum pulsum edunt E maioribus tum venis tum arteriis copia turgentibus in minores, ex hisque in carnis molem, habitúmq; corporis effusio fit, atque plethora summas corporis partes ac musculos implens & distendens: addito robore coloréq; viuido. Porrò autem in prima corporis regione, quæ ante portas est iecoris, nulla propriè plethora succrescit: neq; quum ventriculus, & partes sub abdomine cibi vel optimi copia quasi saginatæ distenduntur, plethora est: sed solùm multitudo, quę in vasis maioribus & in habitu corporis sani ac bene constituti cumulatur ex opportunè dati cibi potúsq; vbertate & affluentia. Quæcunq; aliis ex causis redundantia in vasis congeritur multa potius est cacochymia. Omnis autem cacochymia & humorum impuritas aut ex vitiosa viscerum affectione, aut ex improba viuendi ratione, non aliis ex causis, proficiscitur. Iecur, lien, ventriculus, assidentésque partes seu intemperie, seu impuritate, seu substantiæ labe inquinentur, humores succósque vel ex temperato & puro alimento proferent sui similes & labefactatos. Intemperatus quoque cibus, aut crassus, aut tenax, aut corruptus, non sic exquisitè poterit concoctione mutari, quin vel in sanguinem, vel in alium humorem facessens pristinæ conditionis & naturæ nonnihil retineat atque redoleat, aut vitium aliud contrahat, si immodicus sit & à nostro calore minimè vincatur. Præcipua verò cacochymiæ sedes est prima corporis regio, ventriculo, liene, iecoris cauo, circumpositisque partibus circumscripta. Hęc enim vt cibi promptuarium est, in quod omnia demittuntur, ita & corporis totius velut sentina quædam est, in quam illorum superuacua amandantur, siue sanum, siue ægrum corpus sit, siue purum, siue impurum alimentum. Non solùm enim cibi reliquiæ & fæces, verumetiam humores superuacui è iecoris concoctione & ex succis in venas delatis secreti, illic subsistunt. In ventriculo, & in-

testinis membranosis quidem ac frigidis cruda ac superuacanea cumulatur pituita, quæ eorum proprium excrementũ est, primùm quidem aquea, deinde calore crassescens & mucosa euadens: ab hac vitrea, postremò gypsea omnium crassissima, & intestinis tenacius adhærescens. In folliculo fellis, & secundum iecoris caua, flaua bilis abundat, quæ feruore in vitellinam, deinde in porraceam, in æruginosam, in cœruleam, & in atram omnium acerrimam atque perniciosissimam facessit. In liene melancholicus atque terrenus humor colligitur, qui vstione in atram eam bilem, quæ mitior appellatur, degenerat. Sic igitur in regione prima coërcentur humores superuacui, iique interdum cum putredine, interdum citra putredinem. Illic verò interdum vsque adeò exuperant, vt è propriis conceptaculis in alienas sedes redundent, & præ copia irruant in mesenterium, in pancreas, & in intestina: in quibus etiam diuturnitate in præduros plerumque concrescunt tumores. Ab his interdum per iecur in secundam quoque corporis regionem, quæ maiorum est venarum, hincque tandem in corporis habitum incurrunt, vt in regio morbo, in arquato nigro, in leucophlegmatia. Interdum, at rarius, venarum succi corrumpuntur labémque contrahunt, etiam si nulla sit viscerum impuritas: nam æstu, exercitatione, vel ira incalescunt, inspiratione graui & putrida corrumpuntur, pestilente cœlo labefactantur. hinc autem magna curandi varietas (vt mox dicam) depromitur. Hæc verò externarum causarum vis sine præparatione corporis leuis. Quocirca temerè ac fortuitò omnia dirigit, qui neglecto viscerum statu morbi cuiusquam curationem suscipit.

Summa ratio eximendæ tum plethoræ tum cacochymiæ, quæ duæ sunt communes morborum causæ.

CAP. III.

PLETHORA, quæ iam grauis citra morbi vllius metum esse cœpit, tenui cibo potúque, aut etiam inedia lentè, sensim, ac tutò eximitur. Quæ verò instans morbi periculũ minatur, repentè venæ sectione soluenda, vt periculo subtrahat, tutúmque corpus reddat. Quæ iam morbũ protulit, vt com-

vt continuam febrem, interiorem phlegmonem, suffocationem, hæmorrhagiã ex rupta, aperta, aut exesa vena, protinus quoq; sectione venæ minuenda, vt morbi cursum intercipiat, &, quidquid eius factum iam est, breuius efficiat. Plethora quæ alieno morbo duntaxat comes assistit, neque efficiens eius est causa, vt quæ febrem comitatur intermittentem, aperta etiam vena vtiliter eximitur: tametsi enim propriam morbi causam non tollit, multa tamen eius symptomata lenit, & cætera deinceps remedia tutiora expeditioráque facit. Quocunque igitur modo venę multo feruidóque sanguine turgebunt, si modo carnosum ac bene habitum corpus est, & vires, vt ferè fit, constant, quæ superat, & copia sui grauis est materia, nullo incommodo detrahi potest, etiam si secta vena nihil ad primariam morbi curationem conferre videatur. Ea tamen, si lentus morbus minimè vrget, sub victu tenui spacio eximi tutò potest. Plethoram impuram, quę multa est cacochymia, iisdem casibus repentinis, & simili rerum necessitate, tutò venæ sectione subtrahes: præcordiis tamen, si huic initium dederint, prius expurgatis. Nam quauis materia turgentes distentæque venæ repentinis casibus depleri tutò possunt, vt ea vacuatione leuetur æger, & multitudinis pericula declinet. Citra plethoram verò, etiam si non superet, sed vel integra, vel deficiens sit venarum materia, interdum tamen reuulsionis gratia emittitur, vt alio dato itinere, eóque contrario, eius cursus auertatur. Id autem commodissimum est, quum sanguis præter naturam è venis prorumpens immodicè è naribus, ex vtero, hæmorrhoidibus, aut vomitione, screatúve profunditur, aut quum in partem quamuis irruẽs erysipelatis phlegmonésve collectionem minatur, siue id sponte exesis aut apertis venis contingat, siue ex aliquo subito casu, vt labore, vociferatione, ictu, contusione, disruptæ sint venæ. Hæc igitur affectuum & vitiorum genera sunt, quibus aut vtiliter, aut necessariò, secta vena succurritur.

Summa ratio eximendæ cacochymiæ. CAP. IIII.

De cacochymia autem, cui peculiaris est purgatio, ita statuendum. In prima corporis regione, si recens ad-

huc est impuritas, nec morbum vllum progenuit, quoniam ferè cruditatis soboles est, parciore victu aut inedia emendari potest: vetustiorem, quam nec victus tenuis ac siccans, nec inedia sustulit, aut vomitione, aut deiectione, aut vtraq; subtrahes, vt quum in omnes primæ regionis partes æquabiliter effusa est: tùm enim aluus molli clystere primùm ducenda: deinde, si crassioris pituitæ atq; glutinosæ prouẽtus intestina (vt plerumque fit) infarciat, ea detergente clystere eluenda subinde repetito, dum (si cætera sinunt) nihil graue, tensum, durúmve reliquum sit in imo ventre, & viæ omnes in aluum directæ, liberæ sint & expeditæ. Expurgatis intestinis si ventriculus impuritate grauatur, eáque vel cordis dolore vel frequenti nausea sursum obrepere cõtendat, vomitione ducenda, leui primum, deinde si opus sit validiore. Sin verò citra nauseam grauis est, & ventriculi distentione, dolore, ructu, rugitu, cibi fastidio, aut oris amarore affligit, potione ex hiera detergenda deiiciendáq; est, idque sæpius ex interuallis, dum quæ dixi mala omnia, aut certè plurima defierint. In interuallis autem subsistens materia apparetur attenuante atq; detergẽte apozemate, foris quoque illitu, atq; etiam si rei grauitas exposcit, fomento, cui similis insit facultas. Victus tenuis sit atq; boni succi, qui exigua materia vires aut pares, aut paulò infirmiores conseruet, vt natura concoctione cibi minimum impedita, eos qui lædunt humores mitificet atque domet. Si victus pariter siccans sit & attenuans, medicamentorum vis maior existet, nulla aliena permistione retusa. Expurgatus ventriculus propriis demum corroboretur subsidiis. Præcordia verò, si tum etiamnum impura maneant, ídque nullo tumore conspicuo, sed obstructione sola, quam sitis, vel oris amaror indicet (vt in simplici duplicíve tertiana) vel virium imbecillitas, vel fœdus faciei color (vt in ictero) vel mala corporis enutritio (vt in leucophlegmatia & atrophia) purganda aliquanto validius erunt ac sæpius, sed nulla tamen scammonij, vel colocynthidis, vel turpethi facultate, quòd è distantioribus ea sedibus tenues proliciant humores, iis plerumque prætermissis crassiusculis qui præcordiorum obstructiones parere solent. At verò si quis in iecore, aut in liene, aut in pancreate, aut in alia quauis mesenterij sede tu-

mor

mor obduruisse deprehendetur, ídque vel situ doloris, vel ingrauescente pondere, vel decubitu difficili, vel contactu atque renixu, diutius continuandæ purgationes erunt, eæque blandæ ex senna, agarico, atque interdum rheobarbaro, ita quidem detergentibus aperientibúsq; medicamentis dilutę, vt crassum & tenacem humorem eúmque in progressu syncerum detrahant: atque, si virium status patitur, subinde repetendæ erunt, dum pedetentim tumor omnis sublatus appareat, laboránsque nihil amplius de se queratur. Hæc medendi ratio, citra virium offensionem, inueterata & obdurata vitia sensim demolitur, quæ vehementiora pharmaca summa vi, summáque virium perturbatione, non excutiunt, & quæ antiqui vt immedicabilia reliquerunt. His autem purgationibus interserenda erunt quæ concretum humorem incidant ac detergeant, vt validiora apozemata, fotus molliens, colliquans, & incidens, illitúsque similis, cui inducetur lana succida, vel similis facultatis emplastrum, vt omnium ope humor fluxilior euadat, & ad purgationem sequacior. Si pars quæ intumuerat, iam conuenienter expurgata, proprię substantiæ labem contraxisse tandem noscatur iis notis quas in pathologia recensui: aut si languidiores vires curationis longitudine labascunt, & ægrè possunt curationis longitudinem perferre: medio etiam cursu subsiste, ne in vitæ discrimen adducas eum, cui maximè opitulari consilium est. Sedata enim medicamentorum perturbatione, cùm corpus in tranquillum iam se receperit, non parua adhibitæ curationis emolumenta commodáque percipiet. Si tum non parum ipse sibi adiutus æger leuatúsque videatur, spes est reliquam posse curationem aliquando compleri. Sin verò eadem quæ antè symptomata, aut non multò mitiora persistunt, non leuis suspicio sit labefactatæ substantiæ partis, quæ vix vnquam pristinam & integram constitutionē sit receptura: Tum blandiri, & quod mali reliquum est suauiter lenire satius est, quàm ope irrita ægrum præcipitare. Hæc summa expurgandæ cacochymiæ ratio exquisitè & ad vnguem, si lentus nec admodum præceps est morbus, obseruari potest, siue cum diuturna febre, siue sine febre sit. At verò in acuto & præcipiti morbo, vt in cōtinua febre, aut pleuritide, cuius præser-

tum ea impuritas causa non fuerit, vix antè tota demi potest, quàm breui acutus morbus finitus fuerit. Nunc de cacochymia, quæ in vasis & in habitu est corporis vacuanda, dicendum. Hanc vix tutò aggredi possis, antequã sit primæ regioni prospectum: quæ quasi sentina est & prima origo omnis impuritatis. Ea neglecta quisquis morbi vllius curationem suscipit, tanquam cæcus omnia fortunæ temeritate dirigit. Vnde veteres mirari subit, qui hac prętermissa de sola vasorum & habitus corporis impuritate verba fecerunt. Vasorum impuritas, si immodica fuerit, venásque distendat, venæ sectione tutò (vt dixi) minuitur. Quæ verò citra plenitudinem est, si ab euidẽtibus causis, quæ sanguinem succósque corruperint, profecta est, tum venę sectione tum purgatione peræquè subtrahi potest. Corrupto enim sanguine detracto, purior è sanis visceribus euchymisque cibis succedet. Sin verò primæ regionis impuritas, aut mala viscerum affectio (vt ferè fit) huic initium dedit, nihil potest venæ sectio cõferre, quòd impuro sanguini mox impurior succedat, neque possit impuritatis eum fontem secta vena exhaurire. Purgatio sola eam eximet impuritatem, vt quæ primùm regionem infimam, deinde maiores venas, postremò corporis habitum illuuie liberat, nõ semel quidem & vniuersè, sed pedetentim ac sensim auctis (vt antè dixi) remediorum viribus, idque dum puriores vrinæ existant, & color corporis viuidior, cęteráque symptomata mitiora. Ad eos humores qui in vasis peccant, præparatio quoque necessaria validis apozematis, quæ vias in aluum directas reserent, visceráque expediant, humores crassos attenuent, lentósque detergant. Quorum omnium administratio non citra dierum, in quibus maior est tranquillitas, & in quibus concoctionis notæ se produnt, obseruationem, tutò fieri potest. Humorum vitia, quæ in habitum summáque corporis è subiectis regionibus emerserunt, alia purgatio, alia venæ sectio vacuat. Phlegmonas enim, carbunculos, furunculos, erysipelata, scabiem sordidam, tensiuam lassitudinem, & alia quæcunque cum inflammatione mala ingruunt, venæ sectio tollit, expurgatis tamen antè visceribus, primísve sedibus, si sordidæ fuerint. Secta vena impuritatis reliquiæ medicamento ducendæ, cuius vis non ad venas

modò

modò maiores, sed ad corporis quoque partes summas attingat. Si quid præterea in corporis summo reliquum subsistat, iis dissipabitur quæ halitu digerunt sudorésve cient. Sin verò collectum in tumorem idipsum est, vt in phlegmone, in carbunculo atque furunculo, peculiaribus remediis curandum. At verò herpetas, impetigines, icterum, leucophlegmatiam, cachexiam, eiúsque generis affectus, quos non inflammatio, sed vna humoris vitiositas protulit, valida purgatio reuocat & exigit per aluum. Expurgato corpore, sudores aut halitus quod reliquum est eripiunt. Id tamen si extremis partibus, vt articulis, capiti, alis, inguinibúsve aut artubus impactum, ac velut concretum adhæresceret, siue scirrhi, siue œdematis, siue laxioris tumoris specie, non nisi topicis remediis mollientibus, incidentibus, aperientibus, digerentibúsve tolli posset. Hęc in singulorum morborum, qui vacuationem vllam exigunt, curationes præfari decuit. Medendi præceptiones simplicium quidem morborum hæ sunt, quum solitarij non aliis implicantur affectibus: quandoquidem non omnes implicatos persequi licet. Si tamen aliquando simplices illi variè concurrant, hac vna præfatione sua cuique curatio poterit accommodari. In simplicibus eum, quem in pathologia institui, sequar ordinem, primúmque febrium curationem tradam: deinde morborum qui partes supra diaphragma obsident: tertiò eorum qui sub diaphragmate sunt: postremò exteriorum quos in chirurgiam referunt. Neque, vt plerique omnes, in solam remediorum enumerationem, empiricorum more, incumbam: sed qua etiã ratione, quo morbi tempore, quibus naturis ea conueniant, quamdiu singulis vtendum, & quando ad alia transeundum indicabo, vt remediorum inuentioni methodus quoque & vtendi ratio coniuncta sit propriis confirmata signis.

Quæ ad methodicam febrium curationem observanda. CAP. V.

QVAS olim febrium differentias atque causas tractaui, eas nunc ad medendi rationem accommodare præstat. Febres aliæ repentè hominem adoriuntur & inuadunt,

certúmque habent ſui ortus initium: aliæ verò clam & ſenſim, quarum adeò obſcura ſunt initia, vix vt laborans febricitare ſe putet, nec niſi quũ vehementius increuerint agnoſci poſſint. Illarum rurſus aliæ ab horrore aut rigore, aliæ ſine his, aut à manifeſto calore, aut à capitis dolore, à ſiti, ab alióve pathemate initium habent. Earum etiam quæ ſenſim inuadunt, alię lentæ ac pigræ perſiſtunt, aliæ paulò pòſt incrementum ſumunt, dum in ſummo ſint vigore. omnes autem eiuſmodi differentiæ non in intermittentibus modò, verùm & in continuis notantur. Nam ſæpe continuas videre licet biduum, atq; etiam triduum, quadam inæqualitate modò caloris, modò frigoris affligere. Quocirca ex inuadendi modo vix poteſt certò febris genus vllum dignoſci. At nihilominus quum iam illa vel frigore, vel calore, vel ſymptomatis moleſta eſſe cœperit, lenioribus quidem ſubſidiis quoad licet leniri debet, ac deinde depoſito ac remiſſo primi impetus feruore, antequam propriam curationem aggrediare, febris ſpecies atque magnitudo exploranda. Rarò quidem contingit, vt citra vllam remiſſionem vel aſſiduò increſcat, vel biduum eadem magnitudine perſiſtat: quod tamen ſi obtigerit, ſynochi ſpecies quædam putanda. Vbi igitur febris vel eodem, vel poſtero die, ſeſe remiſit, videndum qua id ſit ratione factum. Si impetus, qui ab horrore aut rigore inuaſerat, copioſo vniuerſóque ſudore ſit remiſſus, eóque deterſo febris prorſum deſinat, pura & ſimplex eſt intermittens, cuius ſpeciem poſtero die cognoſces. Sin verò febris à ſudore perſeuerat, implexus eſt continuæ & intermittentis, pręſertim ſi hæc diu permaneat illius cõditio. Ferè tamen longiore progreſſu ea vel in ſimplicem intermittentẽ, vel in continuam degenerat. Ita quidem plerunq; febres per initia ambigunt, & ancipitis naturæ quum ſint, in alterutrum poſtea genus diuertũt. Si ſudor nullus emanauit, ſimplex eſt continua, licet ab horrore quodam initium fecerit, Ea autem cauſúſne ſit an continua concluſa, ex impetus vehementia, atq; etiam ex propriis ſignis internoſcendum. An verò continua tertiana, tertius id poſtea dies certò patefaciet. Si tum cœli ſtatus peſtilens infeſtat, ſuſpicio ſit, ne continua hæc vulgaris malignitatis ſit particeps. Atq; tum in propria illius ſigna ſedulò intendendum, quòd

quòd omnibus morbis propè illa insidietur. Lenta porrò febris obscura admodum initiò, nec nisi dierum progressu nosci potest, ac tum laborans sibi vires imminui sine febre putat. De hac etiam obseruandum ex viscerum constitutione, nunquid tandem hecticæ quandam speciem minetur. Symptomatica, quoniam aliorum affectuū, vt pleuritidis, peripneumoniæ, hepatitidis, & similium comes est, ex eorum signis deprehenditur. Quanquam primarij illi affectus, quemadmodum vomica pulmonum, & hepatitis, diu plerumq; latent incomperti. Symptomaticæ febri primaria nonnunquam permiscetur, quum ante partis affectum laborans se febricitasse sensit. Ex iis igitur atque ex propriis signis cuiusque febris species die saltem secundo dignoscenda: ac tum quoque eius, quacunque specie fuerit, magnitudo spectanda. Intelligitur autem febris magnitudo ex impetus vehementia, quemadmodum & mos eius ex malignitate. Nam in vnoquoque continuarum genere interdum mitis, interdum vehemens febris existit. Causæ præterea eius magnitudo ex iis quæ antecesserunt, inuestiganda. Si febris nulla euidente causa, sed sponte prehendit, & antequam hominem adoriretur, corporis grauitas, lassitudo, vigilia, inappetentia, nausea afflixit: si impuram & improbam viuendi rationem diu laborans exercuit: si consueta quædam & vtilis euacuatio iamdiu suppressa est: interior ea humoris causa, quę febrem fouet, multa copiosáque est: pauca verò, si cōtraria præcesserint. Quísnam autem is humor sit, simpléxne an mistus, ex iis quæ de proprij humoris dominio olim prodita sunt, percipi debet. In quam autem maximè corporis partem humor febris causa (is verò ferè coërcetur in venis maioribus) incumbet & impetū faciet, symptomatum species ostēdet. Quum enim aut nausea, aut vomitio, aut ventriculi atque præcordiorum dolor, aut tensio atque grauitas, aut inappetentia, aut oris amaror vehementer laborantem fatigat, morbus præcipuè in iecur atque præcordia impetum facit: quum lumborum grauitas, aut renum dolor vel ardor, in venam maiorem quæ lumbis incubat: quum vehemens cordis æstus & spirandi difficultas cum pectoris laterúmve grauitate, in cor & venam cauam quæ illi assistit: quum vehemens capitis dolor, aut tēporum

pulſatio, aut vigiliæ, aut grauitas, aut cataphora, in caput & cerebrum: quum denique artuum grauitas, aut laſſitudo, aut ſummarum & externarum partium dolor, in corporis ambitum. Hæc verò non initio ſolùm, ſed & toto morbi decurſu accuratiùs obſeruanda. Tertiò autem, quum iam febris ſpecies atque magnitudo innotuerit, laborantis conſtitutio exquiſitè tenenda: & quibus is præcipuè morbis olim fuerit opportunus: num quod vitium aut in iecore, aut in liene, aut in ventriculo contactu aliiſve ſignis percipiatur, númve mala quædam affectio aut renes aut pulmones aut caput obſideat. Ac tum quoque de his quę dixi ſymptomatis perpendendum, an ex propria febris & cauſæ eius eſſentia, ánne ex veteri quadam vitioſa conſtitutione procedant: his quippe neglectis curatio nulla rectè inſtituitur. Iam verò iis ad vnguem exploratis curatio quædam ineunda. Si parum vehemens acutáve febris coniicitur, dies ſecundus non ſine vacuatione prætereat: ſæpe enim ab exordiis leuioribus incrementa magna morbi capeſſunt. Non ſolùm igitur in valde acutis morbis, quorum materia turget Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant) verumetiam in quouis modo acutis vtiliter ſtatim initio vacuandum. Secundus dies, quòd ferè tranquillior ſit, vacuationi accommodandus: cui tamen præparatio ſub primi finem ſyrupis aut clyſtere ſit præmiſſa. In morbis autem lentis ac leuibus, non æquè feſtinanda vacuatio: ſed cunctari ac ſuperſedere licet, dum certiùs conſtet de morbi genere, præſertim ſi vel ægroti conditio, vel ætas, vel cœli conſtitutio non facilè vacuationi conſentit. Si primis diebus quauis occaſione prætermiſſa ſit euacuatio, quoquo primùm tempore ſis accerſitus, quaſi incipienti morbo remedia decernes, omnibus quidem exploratis quæ initio inueſtiganda eſſe dixi. Hęc igitur in vniuerſum de quauis incipiente febre præfari viſum eſt. Nunc autem quod vacuationis genus, quæ medicamenta, quæ denique curatio, atque viuendi ratio vnicuique tum incipienti tum procedenti morbo aptius conueniat, particulatim tradendum.

Ephemerarum febrium cauſæ, indicia, & curationes. CAP VI.

FEBRIS

FEBRIS, quæ euidentium causarum vi derepentè purum benéque habitum corpus etiam ab horrore inuaserit, ephemera putetur. Non enim euidentes illæ & prægressæ causæ putridam repentè ingenerant, nisi quum vitiosa subest corporis præparatio. Licet autem per ephemeram spiritus soli incendantur, humorésque puri ac boni duntaxat incalescant, agitati tamen horrores acrimonia sua sępe excitant, febrémque sudore soluunt. Itaque si calor halituosus, & citra acrimoniam, vehementius increuit, corporisque exolutio quædam existit, pulsus celerior, frequentior, ac vehementior citra inæqualitatem (quæ putredinis index esse solet) si vrina nec colore, nec substantia, nec contentis à naturali differt, & euidentium causarum insueta vis præcessit, nec antè vlla erat functionum querimonia, quæ ita repentè orta fuerit febris, ephemera coniicienda est. Ea autem cognitu difficilis, sed curatu perfacilis, ac nisi in pestilentium sit numero, toto genere salutaris est, ac ferè solet die naturali finiri, sensimque mitescente calore decedere, interdum manifesto sudore, interdum perspiratione sola: quanquam dum vehementior fuit occasio, in secundũ tertiúmve diem nonnunquam exporrigitur. Vna quidem curandæ omnis ephemeræ communis ratio est. Etenim spiritus & humores perciti atque concitati tum animi tranquillitate, tum quiete corporis atque somno compescendi sunt: in idq; tumultus omnis & motus, nimiúsque luminis splendor arcendus est: ac nisi necessitas (vt quum ab inedia aut inanitione fit) postulet, sine cibo continendus æger est, dum sese calor remittat. Cibus autem tum conueniens erit hordei cremor, aut iusculum è gallinaceis, aut ex vitulina hœdináve carne, in quo lactuca, oxalis, buglossum & portulaca incoxerint: panis quoq; ex eo iusculo coctus & ipsarum carnium nõnihil oxalidis vel citrij mali succo vel omphacio intinctum: oua insuper sorbilia, eorumq; præsertim vitelli: fructus etiam passi, aut dulces, aut aciduli. Potus verò vel aqua simplex, eáque frigida, si nulla suspecta est viscerũ imbecillitas, aut certè iam prius feruefacta, vel ea in qua hordeum incoxerit, vel glycyrrhiza macerata, aut solutum saccharum sit, vel vinum album tenue & oligophorũ aqua multa dilutũ. Sitis verò, quę per febris æstum vehementius

excruciat, lenienda est syrupo violato, aut iuiubino, aut adiantino, aut iulebo rosato, aut (quia dulces molesti sunt) succus limonum aut punicorũ his affundetur, propinabuntúrque ex aquæ quadruplo aut sextuplo. Inclinante iam ea dulcis aquæ balneum confert, nisi aut putredinis, aut destillationis fluxionisque suspicio sit. Quinetiam si compactior aluus negocium facessit, hanc opportunè molli clystere ducere nihil noceat. Plenior autem vacuatio rarò arte tentanda est, quòd integra sponte sanatio succedat. Hæc igitur habenda est omnium ephemerarum communis curatio. Cæterùm, vt earum variæ ex euidentium causarum numero statuuntur species, quæ & diuersa symptomata proferunt, ita & his leniendis peculiaria quædam aptantur remedia. Ephemera, quæ ab æstuoso aëre, aut à solis ardore, aut à balneis, aut ab æstuario inducta fit, rarò sine capitis est dolore. hunc verò lenire oportet oxyrrhodino simplici, vel eo cui olei nympheæ vel papaueris, vel vnguenti populei quiddam sit admistum, aut etiam oxycrato simplici, vel eo quod ex aquis stillatitiis rosarum, plantaginis, solani, atque betonicæ & aceti sextante comparatum sit. His non modò frontem & tempora, sed & sinciput quoque irrigare liceat, modò tepidis, modò frigidis. Contrariis ex causis ephemera quoque interdum succenditur, vt quum æstuans concalfactúmque corpus derepentè in frigidiorem aërem se confert, qui cutim denset atque constipet, nec concalfactos humores expirare sinat: aut quum in balneum frigidum aut aluminosum descendit: quod minimè contingeret, si pariter interiora, vt per brumam iter facientibus, frigerent. Per hanc igitur frictione molli, aut vnctione laxanda cutis est, vel sudoris promotione, vel balneo calido: quòd si horror in balneo percipiatur, confestim egrediendum: conceptam enim iam esse putredinem testatur, alioqui si diutius cutis constipetur metuenda putrida erit. Ephemera ex motu, ex peregrinatione, aut labore immodico generata, lassitudinem artuum musculorumque dolores exhibet: quos vel leni ac molli frictione, vel vnctione ex oleo dulci ac tenui, vt violato, aut chamæmelino, aut liliaceo, demulcere iuuat: quumque iam febris inclinare cœperit, sudor fomentis blandè prouocetur, aut etiam dulci balneo: cui peculiare id

ac proprium est eiusmodi lassitudinis dolores finire. Eadem ferè sit ratio, si ephemeram vehemens dentium cruciatus, aut colicus nephriticúsve dolor excitarit. Neque admodum dissimilis est ratio si eam vehementiores animi perturbationes, vt ira, excandescentia, protulerunt: summa quippe animi tranquillitas & hilaritas imperanda, bilisque feruor frenandus est victu potúque refrigerante, & vini abstinentia. Quæ ex vigiliis, ex literarum studio, ex multa meditatione, ex curis, ex mœrore, aut ex tristitia processerit, ignauior quidem existit ac minus feruida, pulsúque languidiore & contractiore. Atque vt ex iis causis rarior est ephemera, ita quæ fortasse inciderit, proprios ferè limites excedit, & causis perseuerantibus in diuturnam lentam plerumque abit, quæ marcorem accersit. Per hanc omni studio exhilarandus est animus, spiritus excitandi, cardiacis cor fouendum, atq; muniendum epithemate odorato: somno sarciendus est spiritus dissipatus, & cibi bonitate, odorato tenuíque vino moderatè reparandus humor benignus, qui exhaustus fuerat, & corpus balneo sine sudore humectandum. Simili propè ratione curari ea postulat, quam fortè inanitio immoderata induxit, siue ex inedia aut siti intolerabili, siue ex vacuatione spontanea, aut medicamenti vi facta. Raro tamen aut exinanitio, aut inedia febrem infert, hæc enim præcipuè humores compescit atque spiritus, non autem excitat aut impellit, corpúsque sæpius refrigerat. Si enim bilem ab hac accendi contingat, putrida quàm ephemera potius metuenda: quæ ne succedat, refrigerans humectánsque cibus, etiam inuadente ea, multóq; magis inclinata, conceditur. At verò repletio immodica, tum quę ex cohibitis naturę excrementis, tum quæ ex pleniore aut calidiore alimento proficiscitur, frequens est febris gignendæ causa, principio quidem ephemeræ, deinde etiam putridæ, si quidem inualescat aut diutius ea persistat. Primùm enim suppressorum excrementorum vapore spiritus humorésque inquinantur & incalescunt: caput dolore tentatur, & eorum mole oppressum corpus ingrauescit, quæ peculiaria huic febri symptomata sunt. Præter cætera igitur confestim naturalis consuetaq; omnis vacuatio est molienda: adstrictior aluus clystere solicitãda: vrina parcior

diureticis mouenda: sudores præter naturam cohibiti cienadi sunt diaphoreticis: hæmorrhoides, aut menses, qui præter consuetudinem subsistunt, proritandi sunt: quemadmodum & vetus fistulosúmque vlcus, è quo consueta sanies iamdiu non emanarit. Huius quidem ephemeræ facilis est in putridam transitus. Itaq; si causis perseuerantibus ea longius excurrat, & ex impuritate impendeat suspectáve sit putredo, purgatione quidem aut accommodata venæ sectione arceri poterit, si plethora iam grauis euaserit. Ea enim ephemera, quæ ex subita frigidiusculi humoris fluxione in inguina, aut in alas, aut in aliam corporis sedem obtigerit, purgationem postulat, quemadmodum & venæ sectionem quæ ex tenui feruidíque sanguinis irruptione in crura, in aliásve sedes, erysipelatis specie cum horrore inuaserit: & quæ ex pruritu, ex scabie, ex furunculis, aut ex abscessu externo. Nam interior omnis putridam parit. Iam verò immodica alimenti eiúsque optimi repletio quòd ægrè domatur atque coquatur, cruditatémque pariat, diar ę plerumq; fit occasio: multo autem magis, si ex acriori calidioréq; alimento fuerit, vt ex immodico generosi vini potu, ex sinapis, nasturtij, ceparum, alliorum, & aromatum esu. Sub hac ventriculus distenditur, ac plerumque dolet, caput vapore impletur: tempora pulsant: corpus ignauum, graue, & inquietum existit. Quocirca præter quietem & refrigerationem, quæ omnium communis est, inedia atque cibi parcitas apprimè est vtilis. Potus tamen, si implacabilis sitis est, permittendus. Vomitio, aut etiam alui subductio accommoda, si malum crudelius increuit. Imò etiam si cruditas nondum euicta calore, putredinis nidorem quendam induxisse videatur, purgatio accedat ex puluere hieræ, aut rheo barbaro, aut ex senna, aut ex catholico, eáque sic aptè comparata, vt ventriculum primásque sedes exquisitè purget. Multò autem magis hæc necessaria fuerit, si ex immodico & intempestiuo fugacium fructuum, vt persicorum, malorum, chrysomelorum, fragorum, mororum, peponum, melonum, cucumerum, vuarum, lactis, & omnium quæ promptè corrumpuntur, esu oborta sit. Etenim corruptio, si diutius in ventriculo primísve sedibus resedit, aut si hinc in iecur venasq; maiores penetret, cum spiritu humores sanguinémque

némque contaminans, putridam febrẽ accendet. Quocirca expurganda eſt protinus, etiam ſi portio eius vomitione, aut alui deiectione ſponte proruperit: quandoquidẽ ſolus corruptionis nidor derelictus putridæ febris initium plerumque fuit. Ab his deinde concoctio iuuanda electario diarrhodon, vel aromatico roſato, vel cortice citri condito, vel myrobalano, vel nuce moſchata condita, vel condito ex his concinnato. Firmandus quoque ventriculus oleo maſtichino, nardino, mentæ, vel abſinthij, idque dum concoctionis bonitas exiſtat. Poſteriora hæc ephemeræ genera, ſi vel cauſarum magnitudine inualeſcant, vel negligentius curentur, quòd aliqua intus materia foueantur, in putridarum ſpecies deſciſcunt. Id autem certò & circumſpectius ex inclinatione præuidendum. Si longa atque difficilis eſt diariæ inclinatio, quam neque ſudor, neque mador excipiat, aut ſi à ſudore frequens adhuc pulſus inæqualitatem nanciſcitur, aut capitis dolor, aut ſitis, aut inappetentia, aut aliud ſymptoma perſiſtit, neque biduo triduóve pura ſequitur integritas, metuenda certè in putridam permutatio. Hoc tandem loco minimè prætereundum duxi, febres quaſdam tum aſſiduas, tum intermittentes, artis vſu notari quodammodo ancipites, & quas neque in ephemeras, neque in vllum putridarum genus certò referre poſſis. Quædam enim vltra diem tertium excurrunt, ac eodem interdum die ſæpius exaſperantur, idque aut dum cibus conficitur, aut ſub veſperam, nullã intermiſſionem puram ſortitæ; blandæ quidem, & quibus laborans vix ſe teneri putat: pulſus tamen celeritate ac frequentia, laſſitudine, corporis grauitate, aut exolutione, interdum etiam grauioribus ſymptomatis conſpicuę. Quædam verò ad puram intermiſſionem deductæ ſine horroris ſenſu, leuiter, vt dixi, aut dum concoctio fit, aut ſub veſperam, aut quauis occaſione recrudeſcunt. Eius generis nonnullæ à vehementiore pruritu, à ſcabie, à furunculis, ab externis abſceſſibus, & ab acri deſtillatione fiunt. Nonnullæ etiam à cruditate indomita, vel à bile citra putredinem efferueſcente, vel à ſemimala humorum qualitate, quæ aut primam, aut alias corporis regiones obſideat: hæc enim vitioſa illorum qualitas media quædam via eſt ad putredinem, in qua plerumque affectio ſubſiſtit.

Quocirca eius generis febres omnes aut tenui refrigeranſtéque victu ſuſtuli, ſub quo natura qualitatis vitium ſola emendaret: ſi victus parum profuit, huic inſuper aut venæ ſectionem, aut purgationem accommodaui, quibus breui eſt ſolutio ſequuta.

De putridis febribus. CAP. VII.

PVTRIDARVM febrium curationem non apud veteres modò, ſed & apud iuniores pleroſq; ancipitem parúmq; tutam effecit cauſarum affectarúmq; partium ignoratio. Neque enim humorum qui peccant recta eſt habita internotio, neq; locorum in quibus illi computreſcunt. Etenim bilem, verbi gratia, vnam eandémque malè ſtatuunt tertianę intermittentis, & continuæ, atq; etiam cauſi materiam, illíque ſedem perperam deſignant. Quocirca, poſthabitis eorum ſententiis, traditas olim per demonſtrationem hac de re hypotheſes ſequuti, earum curationem trademus, non contemplatione ſolùm, verumetiam vſu longo & obſeruatione comprobatam, idque veritate magis quàm aliorum teſtimonio & authoritate ductus. Si quem horror aut rigor adoritur, qui ab extremarum partium refrigeratione ſenſim auctus corpus vehementer concutiat, hinc deinde calor acer atque ſiccus cum pulſu celeri, crebro, & inæquali excipiat, qui ſummo acceſſionis vigore in ſitim inexhauſtam capitiſque dolorem pungentem, & æſtuantem cordis dolorem, atque irrequietam corporis totius iactationem deducat, nec ſupra horas duodecim productus, copioſo eóque calido & acri ſudore ſolutus integrè ſoluatur ac deſinat, vt in intermiſſione nihil quicquam ſymptomatum ſuperſit, exquiſita tertiana expectari poteſt, ſi præſertim laborantis natura & ætas, anni tempus, cœlique ſtatus in id conſpirent. Hanc verò proximus circuitus ſiue ſtatus ſit, ſiue anticipet, ſiue cunctetur, confirmabit. Proxima continénsque eius cauſa bilis eſt ſuperuacua, citrina quidem, aut etiam praſina, eáque ſyncerior, nec frigido humore permiſta, non exuperans modò vel nimium exæſtuans, verumetiam putreſcens, idque aut in propria cyſti, aut circum caua iecoris, aut in pancreate, aut in vicinis ſedibus.

In iis quidem ea neque concreuit, neque obduruit, neque impacta vlli parti tenacius adhæreſcit, vt tumorem vllum pariat in viſceribus, ſed tenuis liberè diffluit. Quocirca niſi obſtructione coërcita fuerit, acceſſionis impetu excuti ſolet, aut prorumpere vomitione, deiectione, mictione, & ſudore: hinc tertiana exquiſita breuis exiſtit, nec vltra ſeptimum circuitum producitur. Tantò autem breuior eſt, quò aut parcior materia ſubeſt, aut expeditior eius eruptio: quibus verò non ita ſenſim per circuitus ea prorumpit, plenior ſub finē, & in ipſa totius declinatione quaſi decretoria vacuatio expectanda eſt, quæ omnino tutam illius ſolutionem facit. Acceſſiones ab ortu inualeſcunt ad quartam, quæ tum longitudine, tum magnitudine & acrimonia omnium eſſe ſolet vehementiſſima: quæ deinceps ſunt, inclinant ad ſeptimam. Si qua citius miteſcit, ante ſeptimam ſoluitur: ſi tardius, longius excurrit. Itaque acceſſione quarta ſtatus eſt & ſummus morbi vigor, reliquo deinceps tempore declinatio. Hæc raro repentina criſi vt continua, ſæpius lentè ſoluitur. Vrina interdum toto progreſſu pura & cum ſedimento deprehenditur, quum ſcilicet bilis non admodum proſilit in venas: quum autem eò fertur, ſummè turbida eſt, acceſſione quarta, exinde verò inclareſcit, ſedimentúmque deponit: tum enim minus bile perfunditur, minúsque ſunt impeditæ functiones natiui caloris. Itaque concoctionis indicia non in incremento, aut in ſtatu intermittentium febrium, quemadmodum continuarum, ſed ferè in declinatione viſuntur, cùm peccantis materiæ pars magna iam eſt exhauſta. Neque tamen ea noxiæ materiæ, ſed cibi cocti indicia ſunt: neque præterea bilis ſuperuacua, quæ putreſcens intermittentium eſt materia, concoctionem ſimiliter admittit atque putredo, quæ in maioribus concluſa venis continuam febrem profert.

Continuarum febrium iudicia.

Porrò febres terminantur criſi, ſolutione, & commutatione. CAP. VIII.

CONTINVAM febrem secunda, aut (quod tardissimum est) tertia hebdomada decretoriè soluit. Siue enim synochus ea sit, siue causus, siue continua conclusa, si primaria est, putredinis materiam habet in venis coërcitam maioribus, quę inter alas & inguina excurrunt: quumq; nulli visceri, nulli parti affixa ea sit, sed in venarum capacitate cum sanguine eiúsq; sero fluctuet, satis hoc temporis curriculo solet à natura domari atq; concoqui, & nusquam hærens excludi forásq; depelli: id autem decretoria est solutio illius: quæ etiam febris commutatione soluitur, quoniam hæc imperfecta quædam crisis est, qua non omnino natura potest materiam excludere, sed subsistit ea aut in aliquo viscere, aut in adenibus, aut in alia parte corporis, in qua morbum nouum progignit: ea inquam commutatio, quia crisis quædam est, tertia saltem hebdomada fit. Quæ verò non repentè crisi, nec excretione, nec commutatione, velut abscessu, soluitur, ea tamen vel decimo quarto die, vel vigesimo summum feruorem summámque symptomatum sæuitiam deponit, idque nulla, vel imperfecta excretione, ac deinde quasi speciem genusque mutet, lento progressu & dierum numero sensim paulatimque desinit. Longa huius est inclinatio, dicitúrque concoctione paulatim solui. Etenim vitiosus humor, qui sanguini permiscetur in venis, ac etiam sanguis totus venarum si vitiosus fuerit, diebus viginti aut triginta totus absumi solet, ac ferè totus renouari, si modò purius sufficitur alimentum, nec iecoris viscerúmque impuritas, aut vitiosa quædam constitutio obsistit. Si quam igitur febrem contingat supra diem vigesimum pari, aut etiam maiore acrimonia & magnitudine exporrigi, hanc tu symptomaticam censeto: atque eam vel interiore phlegmone & abscessu, vel ex putredine visceri alicui impacta profectam. Solutio autem, quæ perfecta fit crisi, imprimis optanda, vt quæ depulsa morbi materia omni, nihilque reliquum faciens, summam quietem & integram valetudinē restituat. Quæ verò sensim ac paulatim fit, vt maximè fastidiosa est prolixitate, ita & minimè tuta, & sæpe cum metu recidiuæ. Atq; si quidem ipsa declinatione (quia adhuc impurum est corpus) ęger quicquam committat, facilè relabitur. Putridæ porrò febris continuæ crisis nulla fit perfecta

perfecta sudore: quanquam enim sudor decretorio die (ex Hippocratis sententia) confert, atque dissipata, tenui quadam humoris portione febris feruorem lenit, & impetum sedat, non tamen potest crassiorem eam putrescentem materiam educere, quæ febris est fomes, Sanguis quoque seu ex naribus, seu ex hæmorrhoidibus, seu ex vtero profluens die critico, licet synochum soluat, neq; tamen causum, neque continuam terminare potest: neque harum perfectam atq; tutam crisim fecisse deprehenditur, quòd exiguam duntaxat impuritatis portionem cum maiore portione vtilioris sanguinis magna virium iactura educat. Abscessus vnus, vt parotis aut bubo, nequit vniuersam febrem excutere. At si vel plures sparsim erumpant, vel vndiq; in articulos artúsve confluentes tumores excitent, febrem quidem soluere possunt, at certè difficultate non modica, quòd exorti dolores non parum excrucient, eósq; ferè lenta quædam febris comitatur, ac tum febris nō criticè nec solutione, sed commutatione potius terminatur. Vna igitur alui spontanea solutio atque perturbatio continuam febrem tutò ac perfectè iudicat. Ea quippe sola potest putridam febris materiam perfecta iam concoctione apparatam prorsus excludere, atque viscera & maiores venas, sordida illuuie obsessas, citra virium & naturæ iacturam & offensionem expedire. Vomitio intermittentes febres plerumque iudicat, continuas verò non item. Licet enim ventriculus & circum posita, vomitione sese facilè exonerent, maiores tamen venæ deiectione potius per eas venas quæ è iecore in intestina contendunt expurgantur. Perspecta igitur febris specie cognitum hinc esse potest qua ratione ea si salutaris sit, secundum naturā facilè, vtiliter, perfectè, ac tutò iudicari & decretoriè solui debeat. Nunc autem exponendum, quo pacto ea toto morbi progressu debeat à natura dirigi, vt ad hanc cōuenientem & perfectam crisim perueniat. Primùm autem in exquisitis typis exercitari vnumquenque velim. Continua febris quę ex sua magnitudine, impetu, & more, primis diebus cognoscetur, iudicanda decimóquarto die, si exquisitam motus & progressionis formā seruat. Primùm quidem repentè inuadit, & certam atque manifestam habet inuasionis horam. Quæ enim repentè inuaserit, repentè

quoque(nisi aliundè quippiam obstet)soluetur: quæ verò clàm,obscurè,& longa præcedente lassitudine vel inæqualitate inuadens nullum manifestum ortus sui initium habuerit,nec repentè,nec crisi vlla solui potest:par enim exitus atque ortus est ratio. Rursum quæ nullius euidētis causæ vi,sed in corporis animiq; quiete summa,vt sub noctis & somni finem suscitatur, grauior ac multò periculosior est, quàm quæ prægressæ causæ impulsu,& post diei æstum atque laborem obtingit: omnem enim ortus sui causam intus habet in corpore. Febris igitur cuius formam & progressum explico, siue ab aliqua,siue à nulla euidente causa processit,repentè prehendit, certúmq; habet ortus sui initium: hócque modò blandum est ac mite, modò acre ac vehemens. Sensim hæc increscit ad diem septimum, licet non pari semper impetu laborantem exerceat. Vrinas exhibet interdum biduo (quum nondum putredo inualuit)sanis nō admodum dissimiles, sed quæ postea, augescente putredine,crassescunt,rubent atque confusæ sunt. Interdum etiam statim initio crassæ, rubicundæ & confusæ,mox dein obscuræ coctæ existunt:talésq; ferè in diem septimum permanent. Septimo die grauior quædam fit morbi perturbatio, quam vel sudor,vel spontanea alui biliosa deiectio excipit: quemadmodum salutaris est & pollicetur perfectam crisim posthac futuram. Sedata diei septimi perturbatione vrinæ manifestam coctionem exhibent, estque tum verè morbi incrementum, licet ab ea perturbatione,sæpe tanquam ex imperfecta crisi symptomata mitescunt:æger enim plurimum leuatur, atque interdum sine febre existit. At iis,quæ ex ratione non leuant,confidendum non est,inquit Hippocrates. Vrinarum concoctio nonnunquam persistit,nōnunquam intermittit:ac deinde redit atque relucet. Vndecimo autem die febris aut redit,aut inualescit,isque summus est morbi vigor,qui ferè permanet in diem quartum decimum. Hoc die,atq; interdum decimotertio,febris vehementius excandescit cum signis perfectæ cōcoctionis, nempe cum hypostasi alba,leui & æquali: quumq; ea excandescentia & exacerbatio inclinat,febris repentè soluitur ac definit, ídque suborta deiectione biliosa & copiosa,quæ in diem vnum aut etiam in alterum perseuerat. Ab hac igitur

perturbatione & copiosa alui deiectione æger necessariò imbecillior euadit: at nihilominus si perfecta crisis ea fuit, febris nulla prorsus manet, nullus capitis dolor, nullum denique febris symptoma, sed summa inest corporis tranquillitas: plerisque tamen sudor præsertim dormientibus emanat, quæ omnium est euacuationum postrema. Hæc quidem perfecta est & repentina morbi sanatio, cuius breuis est admodum declinatio, tum solùm durans, quum aluus solutior noxiam materiam excludit. Si non omnino perfecta crisis fuit, cohibita aut subsistente alui deiectione, febris etiamnum aliquanta manet, quam & symptomata leuia comitantur: sed non multò post omnia desinunt, ac tum morbi inclinatio prolixior est atq; manifestior, in qua & plures sudores erumpunt. Si (quod rarius est) acutior febris septimo die soluenda est decretoriè, ea primo statim die hominem vehementius adoritur, vrinasque rubras, crassas, atq; confusas promit: quarto verò die concoctionẽ quandam sed quiete manifestiorẽ exhibet, nulláq; aut certè leuissima atq; minima remissione in diẽ septimum perseuerans, tum magna admodũ perturbatione concutiens, repentina quoq; alui deiectione crisim habet, eámq; modò perfectã, modò imperfectam. Quæ vndecimo die soluetur, omnia quadam mediocritate habet, & rarior est ea solutio. Quæ verò vigesimo die aut vigesimo primo crisim est acceptura, ferè languidior initio existit, die septimo summam cruditatem habet, quæ in vndecimum ac sæpe in decimum quartũ perseuerat: ac tum ferè primùm apparente concoctione mitescit, idq; interdum vacuatione quadam imperfecta, interdum etiam nulla. Raro enim fit vt in diem vicesimum summa illius sæuitia perduret: quumq; sese illa remiserit, vigesimo tamẽ appetente, excandescit & perturbatione suborta, alui tandẽ eruptione biliosa soluitur, quę in plures sæpè dies cõtinuat. Hîc autem obiter animaduertendum, febris atq; symptomatum sæuitiam, quum primum signa concoctionis apparẽt, sæpius mitescere: neq; vsu obseruauimus in ipso statu cõcoctionis omnia esse grauissima, neq; (quod dixit Hippocrates) omnia cũ incipiunt & finiunt leuiora esse, cùm consistunt grauiora. Raro enim fit, vt tempora concoctionis prorsus respondeant & consentiant symptomatum

temporibus. Id autem idcirco contingit, quòd non parum materiæ morbi vacuatione subtraximus ante concoctionem, qua subtracta tum febris, tum symptomata eius mitescunt. Fortasse autē Hippocrates omnia censuit in statu fieri grauissima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuersaq; morbi materia conseruatur in extremam crisim. Tum quippe ratione optima & crisis ipsa vehemēti perturbatione fit, & status quoq; crisim præcedens vehemens existit.

Pro Curatione.

QVONIAM autem vehementi huic perturbationi & crisi periculū non deest, præstat certè multo antè tempore nonnihil materiæ morbi demere, vt omnia deinceps tranquilliora & tutiora succedant. Atq; licet & venę sectione & medicamentis purgantibus multum sit illius materiæ ante iudicationem detractum, natura nihilominus motus suos statis temporibus obseruans, concoctionem ac tādem decretorio die crisim molitur ac perficit, sed tamen perturbatione atq; vacuatione minore. Id igitur in morbis salutaribus efficit artis curatio, vt & breuiores illi euadant & securiore tranquillitate soluantur. Nonnunquam etiam leniter exitiales salutares reddit. Hæ formulæ sunt continuarum febrium, quæ perfecta crisi terminantur ad salutem.

De febribus continuis quæ crisi non terminantur. CAP. IX.

CONTINVA verò febris, si crisim habitura non est, vix initiò potest internosci, at in progressu, præsertim quū iam concoctionis signa apparebunt. hinc autem dignoscitur, quòd neque vomitio, neque alui deiectio biliosa vlla sponte fit, nec facilè sudore corpus diffluit, nec facilis est aut libera satis medicamentorum purgatio: sed quasi præclusis omnibus vacuandi viis, aut humore contumaciore existente, nullam natura vacuationem sponte molitur. Raròquippe perfectam crisim natura efficit, quam non antè spontanea quadam vacuatione præmonstrauerit. Contrà, quum viis omnibus expeditis ac liberis humores purganti medicamento facilè obtemperant, & nonnunquam, præsertim

ſertim diebus iudicibus aut decretoriis, aut vomitiones, aut deiectiones biliosæ ſponte prodeunt, facilè laborantis tolerantia futura criſis ſperari poteſt. Continua igitur febris, quæ iam apparente concoctione ſalutaris ſperatur, ſi nulla vacuatione ſpontanea impetum fecerit, ſenſim atque paulatim concoctione atque digeſtione ſoluetur. Licet autem nullas ſponte vacuationes exhibeat, ſingulis tamen criticis diebus exacerbationum impetus habet, quibus victricis naturæ molitionem oſtendit: qúmque vel ſeptimo, vel quarto decimo, vel vigeſimo die, perfectæ concoctionis ſignis apparentibus, ſummum vigoris impetum fecerit, reliquo deinceps tempore ſeſe remittit, ac perſeuerante concoctione ſenſim decedit, dum prorſus deſinat, nulla vacuatione ſuborta. Hoc autem tempus totius eſt morbi declinatio, quæ longa planè, ac interdum toto morbo diuturnior obtingit. Quæ nulla vacuatione, ſed ſenſim concoctione ſoluitur, facilè minimóq; errore redit. Ab hac enim corpus non æquè purum, atque à perfecta criſi manet: qúmque priſtinę qualitatis nonnihil etiam num retineat, ſi quid vel alimentorum copia & qualitate, vel labore, vel vigiliis peccatur, ex veteri fermento noua putredo excitatur, facilisq; in priſtinum morbum relapſus. Corpore verò per criſim exquiſitè purgato, nihil efficere poteſt externarum euidentiúmque cauſarum iniuria. Eſt porrò tertia febrium ſolutio, quæ commutatione fit. Nonnunquam enim continua in tertianam, nonnunquam (idque ſæpius autumno) in quartanam degenerat. Id autem accidit, quum craſſior eſt venarum materia, quàm vt in aluum prorſus extirpari poſſit: aut quum magna viſcerum obſtructio ac denſitas obſiſtit, ne morbi materia deuoluatur in aluum. Ab his quippe cauſis peccans febris materia, vincentis naturæ robore à venis excuſſa, nec excidere potens in aluum, hæret ac ſubſiſtit in mediis viſceribus, illicque fixa & obhærens, ſeruansque putredinem ex loci, id eſt, præcordiorum natura atque conditione, intermittentem facit, quæ præſertim materiæ ſitu à continua differt. Sic propemodum nonnunquam natura, materiam noxiam è venis in ſummum corpus expellens, dolores articularios infert pro ſolutione, quam criſi tentat & molitur, nec tamē perficere poteſt. Sic & abſceſſus

& bubones interdum ſub febris finem erumpere videmus. De iis porrò febribus, quarũ materia turgere dicitur, quos impetus faciant æſtimandum, vt intelligatur quis earũ tandem ſit exitus futurus. Cauſa quæ hunc illarum impetum facit, non ſimplex eſt putredo, ſed peculiaris quædam humoris malignitas, aut ex acrimonia vehementiore, aut ex venenata qualitate profecta, ob quam ita impulſus humor nullo poteſt loco ſubſiſtere, ſed in venis maioribus licet conclusus, huc tamen illúcque, quaſi æſtuans vt mare, effertur, ac plerumque è venis in nobilem aliquam partem erumpit. Noſcitur autem materia turgere, quòd in ea febre, licet nec dolor vllus nec calor atrocius vrgeat, magna tamen percipitur corporis perturbatio, magnáque inquietudo atque iactatio. Dolores quibuſdam modò in hanc, modò in illam partem inſiliunt: quumque materia ſeſe aliquò infixit, ſæuiora ſymptomata emergunt. Itáque alios ſumma ſpirandi difficultas obſeſſis pulmonibus premit, cum ſuffocandi periculo: alios ſyncope repentina, aut periculoſa animi defectio: quam interdum vidi ſupra horas 24. fine vllo pulſu perſeuerare citra exitium: alios cruenta expuitio, apertis magna vi pulmonum venis: alios delirium, quum cerebri arcem humor inuaſit: ac deinde eius impetu & ardore ſedato cataphora: nonnunquam in externas quoq; partes proſilit ſummo dolore, tanquam ſit abſceſſus futurus & eruptu tus modò in alas & inguina, modò in latus, idq; cum tuſſi, cum ſpiritu difficili, & cum expuitione cruenta, quaſi vera pleuritis eſſet. Hinc igitur fit, vt acutorum morborum, quorum præſertim materia turget, prorſus (vt inquit Hippocrates) incerta ſit prædictio. Ancipites enim ij ferè ſunt, & inopinata quoq; eorum ſymptomata, idq; ob turgentis materiæ impetum: neq; ſi iam concoctio appareat certa ſalus eſſe debet. Quæ per has febres ex humoris impetu emergunt, vt laterum dolores, ſanguinis vomitiones & expuitiones, exanthemata purpurea, bubones, parotides, animi defectiones, aut ſyncope, pro criſi perfecta cenſeri minimè debent: licet enim ipſum humoris furorẽ atq; malignitatẽ interdum finiant, reliquam tamen putredinem, quæ pręcipua eſt febris cauſa, nõ eximunt: ſed huic neceſſaria eſt alia maior, eaque vniuerſalis, vacuatio, quæ totius febris iudicatio ſit:

sit: parotidas igitur, vel delirium, vel cataphoram, at non ipsam febrem vniuersam soluit. Hactenus omnem rationẽ atq; formam expressi, qua cõtinuæ febres salutares progrediuntur, & qua etiã aut repentè crisi, aut sensim concoctione soluantur, siue earum materia turgeat, siue non turgeat. Nunc de exitialibus dicendum, quis earum progressus, & quis exitus sit: idem quoque de pestilentibus.

De exitialibus atque pestilentibus febribus. CAP. X.

EXITIALIS eadem plerumque ac salutaris febris exordia sunt, nec sæuitiæ eius, nec symptomatum vis aut ratio diuersa: at progressu vniuscuiusque genus dignoscitur. Aliàs enim statim ea dum incipit vehementer conturbat, talisque persistit: aliàs à leuibus orta initiis sensim inualescit, dum summam vehementiam aut malignitatem nacta prorsus iugulet. Atqui alterutrum etiam incipiente salutari febre deprehenditur, raroque primis diebus exitialia signa existũt. Quocirca initio nihil de morbi exitu citò pronunciandum, sed omnia adhuc in ancipiti versari. Atque licet nonnulla symptomata mitescant, vt hinc aliquid melius sperari possit, quamdiu tamen confusæ aut crudæ apparent vrinę, spes semper dubia est & incerta, atque inter spem metúmque versatur æger, præsertim si acuta febris & anceps est. Nonnunquam enim in leuioribus cum cruditate (quemadmodum in quibusdam tertianis) certa est salus. Si deinde quarto, septimo, alióve decretorio die aut circiter manifesta elucet concoctio, spes quoque elucet, si modò ea permaneat. Interrupta autem concoctio infida est. Perseuerans verò atque in dies melior succedens concoctio, certæ salutis est nuncia: modò nec pestilens febris sit, nec malignitatis occultæ particeps. In pestilente simplici vrina nonnunquam toto decursu concocta existit. In pestilente, quæ est coniuncta putridæ, licet quæ confusa & cruda fuerat vrina, superata deinde putredine, coctionis notas exhibeat, permanens tamen cæca eius malignitas plerumque hominem de medio tollit. Nonnúnquã etiam (licet admodum rarò) in putrida simplici, quæ nullius erat malignita-

tis pestilentis particeps, notaui post vrinas diu concoctas interitum nullo errore consequi. Vrinis igitur non semper fidendum, nisi & vndiq; meliora signa compareant, præsertim ex pulsu & virium robore. In acuta febre putrida, cui nulla malignitas comes sit, si crudæ vrinæ, aut etiam obscurè seu ex dimidio coctæ diutius perseuerent, diémque decimumquartum excedant, si natura nullam procedente morbo vtilem vacuationem per os, per aluum, aut sudores molitur, qua leuari æger videatur, tota morbi materia intus ad vndecimum vel decimumquartum diem, aut si vehementior febris est, ad septimum subsistente, tum quidem anceps adhuc morbus est: ac tum siue symptomata ingrauescant, siue mitescant, si concoctionis indicia apparebunt, salus quidem sperari potest, non crisi, sed lenta paulatinaq; concoctione, cui sanè diuturnitas comes est. Sin verò omni suppressa vacuatione naturali, cruditas aut etiam obscura concoctio diutius perseueret in vrinis, nec manifesta concoctio in valde acuto septimo die, nec in mitiore decimoquarto appareat, formidabilis est. ac deinde siue symptomata ingrauescant, siue mitescant, si perseuerante cruditate, pulsus languidior, vox respiratióque difficilior euadit, & laboranti robur virésq; concidunt, res ad exitum vergit: natura quippe morbi magnitudini succumbit. Quanto postea deteriora hæc omnia fient, tantò propinquior exitus erit: ad hæcq; attentus si diligenter æstimes quantum vires declinent, aut quantum sustinere morbum queant, æstimare quoque possis quando moriturus sit æger. Exitialis morbus interdum ipso statim initio dignosci potest, quum summo quodam furore incipiens vel corrupti humoris copia, vel malignitate, vires natiuúmque calorem premit ac ferè obruit, spiritu difficili, cum vomitione vel nausea, cum pulsu paruo ac celeri, cum magna corporis dissolutione, & cum vrinis confusis. Qui ita statim dum incipit, tam sæua & tam exitialia signa exhibet, vix arte potest euinci. Licet enim vacuationes idoneæ tempestiuè decernantur, aut etiã sponte contingant vtiles, quibus noxij humoris portio quædam detrahatur, omnia tamen quæ dixi exitialia signa permanent, aut etiam deteriora fiunt, aut noua emergunt. Quum igitur procedente morbo sic omnia progredi videbuntur,

deplorata

deplorata sit omnino salus. Exitialis alius est initio qui lentius inuadit atque progreditur, nec multum distat ab eo qui simpliciter crudus est, atq; is sanè anceps est: quia licet quædam præ se ferat lethalia signa, ea tamen emendari possunt: & qui sic leuiter exitialis est, arte potest salutaris reddi. Crudus morbus vrinas habet, quales ferè exitialis: at lethalia signa non adsunt: hicq; quamdiu crudus est, facilè potest vel errore, vel negligentia in exitialem transire. Quorsum autem fiat mutatio procedente morbo, ex his quæ nunc dixi deprehēdi potest. Salutaris simpliciter morbus nec magnæ cruditatis nec mortis notas habet: atq; licet nulla artis subsidia opitulentur, aut leuis quidam viuendi aut medendi error committatur, sponte tamen sua soluitur ad salutem.

Curatio febrium. CAP. XI.

QVVM per accessiones multæ bilis spontanea vacuatio contingit, febris sine medicamento integrè solui potest. At quū ea aut nulla, aut parcior existit, medicatio adhibēda, ne neglecta febris speciem mutet, & deterior vel prolixior euadat. Itaque statim die secunda, cùm iam accessione soluta, detersoque sudore, laborans cibum sumpserit, & horæ circiter octo quietis interuenerint, medicamentum dato. Interdum etiam serius, si longa speratur intermissio futura, in qua ante proximam inuasionem totus compleri potest purgationis effectus. Quum enim præcipuè impura sit prima corporis regio, in qua & humor noxius fluctuat, neq; (vt dixi) coarctatus sitis, statim initio eius nonnihil tempestiuè expurgandum est, præsertim si vel oris amaror, vel cordis dolor, vel nausea, vel inappetentia, vel stomachi præcordiorúmque dolor, vel suffocatio acrius vrget. Si verò hæc desint, nihilque sollicitet post circuitum secundum, differri medicamentum potest. At interim tamen præparatio quædam adhibenda in intermissione, clystere molliente atq; detergente, & apozemate quod leniter obstructiones expediat, è radicibus cichorij, oxalidis, graminis, ex endiuia, eupatorio, & adianto, aut ex syrupo adiantino, vel è cichorio simplici: in accessionibus quoque syrupo acetoso, vel è limonibus, vel oxysaccharo. Si tempe-

ſtiuè purgandi occaſio quauis ex cauſa periit, primo quoque tempore accerſitus hanc decernito. Conueniens autem ea fuerit ex manna, ex medulla caſſiæ, ex leniente electario, ex catholico: aut, ſi quæ dixi ventriculi tædia deterſionem maiorem poſtulent, ex diluto rheibarbari, vel ex ſennæ decocto iure, vel ex his aptè permiſtis, ac tum laborantis naturæ & ætati, tum regioni & cœli conditioni, ea arte quam alio loco tradidi, accommodatis. Hieram quidẽ etiam ſimplicem, quòd humores maximéque bilem acrius incendat, febrémque bilioſis non elota aloë ſuſcitet, non admiſerim: nec myrobalanos, quòd tandem adſtrictione humores viasq; coarctent: qua ex cauſa rheumbarbarum ſine aperientibus & lenientibus pleriſque incommodum: nec præterea acriorum medicamentorum, quæ vel ſcammonio vel turpetho conſtant, lenibus iſtis quidquam permiſtum, niſi fortè robuſtis qui ægrè purgantur, aut hyeme rigidioréq; cœlo. Ad hanc quidem purgationẽ licet præparatio quædã (vt dixi) conducat, minimè tamẽ eſt neceſſaria, vt neq; concoctio ex vrinis, quòd è primis his ſedibus humor aut ſponte prorũpat, aut facilè trahatur. Venæ ſectio exquiſitæ tertianæ eſt incommoda, vt quæ vtilem ac neceſſarium humorem detrahit relicto impuro ac noxio. Sub hac enim febre attenuatum corpus eſſe ſolet, pauciq; ſanguinis: bilis verò acrior ipſa febris materia ſub cauo iecoris exuperare & æſtuare, quã venæ ſectio minimè eximit, nec proinde morbi ſubſtantiam minuit. Imò verò, ſi vel ſponte, vel arte nimium profuſus ſanguis ſit, plerumque deprehendes bilem acrius ferocire, febrémq; inualeſcere. Peccant igitur, qui ex vrina craſſa atq; citrina ſtatim mittendum ſanguinem pronunciant. Ea enim non ſanguinis exuperantiam, non eius incendium, quemadmodum quæ ardens eſt, & flammea, ac verè rubra, ſed bilis è iecore effuſionem portendit, quę in tertiana, perinde ac in ictero, & in hydrope, non ſubſtantiæ ſanguinis, ſed vni ſero permiſcetur, pręſertim acceſſionis vigore. Ita enim ſecta fortaſſe tum vena videas illam ſanguini minimè permiſceri, nec cum ſanguine concreſcere, neq; ſanguinem, ſed ſerum ipſum bile inquinari, quod poſtea in intermiſſione emictũ purius apparet. At nihilominus, ſi quando febris ea in corpus inciderit bene carnoſum, boniquе habitus,

habitus, cui amplæ venæ copia distentæ sint, & plethoræ speciem exhibeant, ob quam febris symptomata grauiora existant, vt capitis dolor, temporum pulsatio, spiritus difficilis, corporis grauitas, phlegmonosa lassitudo, summáque iactatio, sanguis vtique ob plethoram venæ sectione minuendus est, perinde atq; si tertianæ febri pleuritis superueniret: quod certè non febris, sed eorũ, quę aliunde committãtur, symptomatũ gratia, conceditur. In plethora, si non iuuet, non tamen læsura est venæ sectio. Ita igitur de sanguinis emissione in tertiana febre statuendum. Si purgatione impuritas, aut etiam noxiæ bilis portio iam multa detracta ex purioribus vrinis percipitur, & æger leuatus quodammodo est, sequénsque accessio tum breuior tum mitior, & eius symptomata faciliora existunt, totius morbi breuitas speranda est. Reliquo igitur eius tempore ac progressu apozematis, aut syrupis leniter refrigerãtibus & aperientibus obstructiones blandè soluentur, & naturæ opus dirigetur ne quid subsistat, vt apozemate è cichorio, endiuia, oxalide, gramine, agrimonia, lichene, & ex seminibus frigidis tum maioribus tũ minoribus, syrupo quoq; adiantino & è cichorio simplici, quibus & interdum acetosi simplicis portio adiecta sit. Sæpe enim tertiana mitior, cuius pauca est materia putris, vna leni purgatione tollitur, sæpe etiam feruidioribus papulis circum labra narésq; obortis spõte soluitur: quanquam & hæ interdum solius feruoris sint indices, & cum his febris persistat. Iam verò si tã acris est febris, tantáq; noxiæ materiæ vis, vt data purgatio non quod sperabatur contulerit, nec breuior mitiórve sequens fuerit accessio, quod defuit indito clystere supplendum: & eo aluus quoties pigrior fuerit sollicitãda, vt natura ad eam aliquando futuram alui excretionem proritetur: hac enim via libera & expedita tutior fuerit morbi exitus. Ac tum temporis in ipsa febris intermissione apozemata, & syrupi offerendi sunt, quibus tum incidendi tum detergendi maior vis insit, cuiusmodi sunt quæ præter commemorata, apij quoque, & petroselini, & fœniculi radicem in aceto maceratam, & hyssopi nonnihil continent: syrupus etiam byzantinus, & endiuiæ, & nonnihil acetosi compositi. His igitur recludendæ sunt viæ, attenuandique humores etiam biliosi, quum

non facilis eorum est aut in ventriculum, aut in aluum excursio. Si bilis vel sponte, vel istorum ope concitata iam frequentius aut vomitione, aut deiectione prorumpat, tutus ac breuis morbi exitus erit. At si eius duntaxat quædam veluti stimulatio appareat, vomitio quidem præcipuè accessionis initio vel hydrelæo, vel oxymelite, alui autẽ deiectio acriori clystere in intermissione procurabitur. Eadem quoque opera tum vrinę, tum sudores liberè & copiosè cientur: tametsi ad bilis euacuationem minus conueniant atq; vtiles sint. Hæc in vehementi & exquisita tertiana ad quartam ferè accessionem molienda sunt. Ab hac verò si (vt plerunque fit) vrinæ minus crassæ, & citrinæ, puriorésq; iam euadent, & hypostaseos quoddam signum apparebit, expurgati magna ex parte fomitis indicium est. Quòd si prętereà sequens circuitus breuior atq; tranquillior inclinantis totius morbi initium portendat, quod reliquum est morbi iam dominanti naturæ committi potest, præsertim si reliquam vacuationem æger auersatur ac metuit, multò autem magis si quæ spontaneæ vacuationes satis procedunt, & nihil supra exquisitæ tertianæ conditionem obtigit: tametsi & in iis moderata quoq; purgatio conducat, morbúmque tutò soluat. In iis saltem tum temporis natura ad spontaneam curationem apozematis atq; syrupis, vt dixi, dirigenda. At verò si quinta accessio sextáve vehementior sit, aut symptoma quoddam acrius inualescat, aut vrinæ nondum satis puræ extant, metusq; sit ne proprios limites febris transcendat, non vtilis modò, sed & necessaria ante accessionem septimã purgatio ex rheobarbaro macerato, vel ex rheo & ex senna, vel ex catholico, cuius beneficio præparati humoris pars maxima euellatur, naturáque accessione proxima ad perfectam iudicationem incitetur, & nihil aut minimum morbi reliquum fiat. Quinetiam si febre soluta symptomata quædam diutius persistant, vt cibi fastidium, sitis, capitis dolor, & cętera: nec facilè æger conualescat à morbo, ne quod ex morbo derelictum est recidiuam faciat, purgatio quoque necessaria: sic enim tutior ac firmior sanitas existet. Ea igitur medendi ratione tertianæ exquisitæ ardor pariter cum causa tollitur. Si qua tamen per curationem peculiari refrigeratione febris ardor indigeat, salubriter per

ea fiet

ea fiet quæ refrigerando pariter attenuant, nec putridum humorem impingunt, nec difflari prohibent, nec vasorum meatus coarctant: dum etiam febrem restinguũt eius pariter causam dissipant, quod in putrida febre vehementer óptandum: imò etiam si ardentior febris æstus vires nimium prosternit, & ægrè tolerari potest, causæ obseruatione aliquantum prætermissa, refrigeratione multa (etiam quæ putredinis dissolutionem cohibeat) vtitor, viresque idoneo cibo ne concidant foueto, ne in tortoris calumniam incurras: deinde remisso feruore ad causam reuersus noxium humorem exime, ac cibum in reliquam curationem subtrahe. Non pauci iuuenes atque robusti in tertianæ simplicis & exquisitæ accessione, trium horarum spatio, ab iis qui causam solam intuerentur, vestibus multis extincti, & siti sudoribusque exhausti fuere.

Summa refrigerandi nutriendique ratio in febribus.

AMPLO & quàm maximo conclaui cubare debet, qui acuta febre iactatur, quo multum purumque aerem ducere possit, eumque refrigeratum, abacta omni turba & hominum frequentia, sparsa quoquouersum aqua gelida & aceto, stratis herbis frigidis, vt salicis foliis, vitis, lactucæ, nymphęæ, rosarum & violarum: odoribus quoque & rosis, violis, nymphęa, & santalis, aqua rosarum stillatitia, & aceto & camphoræ momento conspersis. Tum temporis non multis, sed admodum leuibus vestibus tegendum corpus est, ne vniuersè refrigescat. At si nihilominus ardore nimio id torretur, in ipso vigore æstuantes partes hydrelæo perfundentur, cuius oleum & aqua manu permisceantur donec albescant: huic & aceti sextans interdum adiici potest, & vice simplicis olei rosatum, violatum, nymphatum, aut papauerinum substitui. Id autem iocineri, renibus, æstuantique capiti induci potest, idque tutò, si modò nulla tussis, nulla capitis grauitas, nullaque destillatio molesta sit, nec cataphora profundiórve somnus obrepat. Epithema iisdem quoque partibus atque cordi vtiliter accommodatur, ex liquore stillatitio rosarum, violarum, plantaginis, sola-

ni,nymphææ,& aceti sextante, in quibus santali & campho ra,aut pastilli albi Rasis soluti sint. Ex iisdem quoque tracta psyllij vel cydoniorum muccago eximiè opitulatur. Obseruandum autem, ne hæc instante sudore corpori insideant illiusque eruptionem cohibeant,breuemque morbum producant: quanquam longitudo interdum optabilior est acrimonia. Interiora verò corporis si æstu atque siti vruntur,lenienda sunt succo vel aqua cucurbitæ,aut melonum, aut cucumeris, aut esu oxalidis, portulacæ,lactucæ,ex aceto, quæ aut crudæ sint, aut aqua feruente contabuerint: aut, si fortè corroboratio quædam adstrictione petitur, succo mali punici acidi, aut limonis, aut citrij, aut cerasij, aut oxyacanthæ, aut oxalidis, aut vuæ acerbæ, eoque vel puro, vel aqua diluto: horum enim quàm syruporum maior refrigeratio. Hæc ipsa alimenta quoque sunt, in quorum moderato vsu olim veteres tenuissimum victum collocauerunt, quemadmodum & longè tenuissimum in cibi potusque abstinentia: ab hoc sensim ad tenuem, & ad plenum, qui sanorum & integrè valentium est peruenerunt. Omnis autem febricitantium victus humidus, frigidusque habendus est, ex materia leui. Primus autem cibus est aqua hordei simplex, quæ refrigerando, humectandoque leniter abstergit: deinde aqua mulsa, quæ melle temperata minùs refrigerat, sed magis abstergit & aperit: vel aqua saccharo condita, quæ minùs quàm mulsa viscera calfacit, sed minùs quoque abstergit. Ab his hordei cremor refrigerans & humectans, abstergens, leniens, sitim compescens,nusquam ductuum viis adhærescens. Hæc sequitur sorbitio è pulli gallinacei vel columbini iusculo, in quo frigidiora olera, lactuca, oxalis, portulaca, buglossum, & vua acerba incocta sint. Mediæ verò materiæ sunt ea ipsa olera, deinde hordeum integrum saccharo consperfum: ab his panis medulla elota, & ex aqua cocta: sequitur quæ ex pullorum iusculo coquitur: hinc pisces saxatiles, deinde oua tremula sine testa in feruentem aquam coniecta: carnis deinde aqua liquidior vaporario elicita, modò simplex, modò rosarum, buglossi, aut violarum saccharo temperata. Valentioris iam quodammodo, sed nondum plenæ materiæ sunt pulli gallinacei & columbini,

ni, & gallinarum caponumque extrema, deinde ius eorum feruore consumptum, & quod iam quasi in gelu concreuit: ipsa quoque eorum caro, & hœdina, & vitulina, ea quidem elixa, & dum editur succo quodam refrigerante intincta, vt carnis saporem quodammodo sopiat: quod & amygdalæ tunsæ iusculis quoque præstant. Quæcunque iam crassiusculæ sunt materiæ, vt ea ipsa assa, & perdices, auiculæ montanę, lepusculi assi, & assorum quorumuis expressus succus, aut qui elicitur è carne in diplomate sine aqua elixa, quòd nimium alant, ægrè coquantur, æstumque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, sed in sanorum cibis numerantur. Si quid tamen horum vehementer expetitur, id ex succo, aut condimento refrigerante in laborantis gratiam concedi potest. Potus esto vel aqua feruefacta & refrigerata, vel aqua hordei simplex, vel aqua cum sacchari sextante feruefacta, vel quiuis potus ex his quos connumeraui refrigerantibus, & aqua quoque frigida vini albi tenuis sextante conspersa: sic enim magis refrigerata, & citra viscerum offensionem, quoquouersum expeditiùs digeri distribuíque putatur. Frigida verò quæ pura sit ac simplex, minimè cibis permiscenda. At verò quum summus ardor ingensque sitis summam quoque refrigerationem postulant, sine qua metuitur ne nimiùm vexatus æger exarescat, marcescat, aut fortè exhausto spiritu breui exoluatur, præstanda quidem frigida; qua nihil ad infringendum calorem valentius. Sed & ipsa quoque synochi, causi, aliarumque continuarum ardentium peculiare remedium est, quum illas vel extinguere, vel infringere, vel in aliud temperatum genus commutare consilium est. Id tamen non nisi eorum quæ sequuntur obseruatione tentandum. Noxia morbi materia ex vrinis iam concocta appareat, quod non ante diem morbi quartum contingere solet. Laborans bono sit habitu, carnosoque corpore, integris viribus, insito calore exuberans, potui frigidæ dum bene valeret citra læsionem vllam assuetus: ei quoque pectus & viscera firma sint & valida, sine dolore, sine obstructione magna, sine tumore, sine abscessu: nec alui deiectio nimia,

nec cruditas vlla fatiget. Hæc igitur cùm adsunt, magna siti antecedente, frigida aqua copiosè, ad duas circiter heminas, & vltra satietatem epota, dum venter præcordiaque distendantur, satisque refrigerata sint, & horrore quasi inalgescant, summum febris ardorem tutò extinguit. Protinus autem multis stragulis operiendus est qui bibit, moxq; cogendus vt vomat, aut aluum copiosè dejiciat, aut ingentem sudorem effundat. Cohibita enim aut subsistens tanta frigidæ moles, summo vitæ discrimine, natiuum calorem cũ febrili pariter extinguit, aut saltem partium nutrientium functionem tollit, spirandi difficultatem, tremorem atque conuulsionem, deglutiendi meiendique difficultatem infert, ipsas insuper ductuum vias coarctans, morbique materiam compingens, morbum multo diuturniorem facit. In eadem atque etiam in grauiora incommoda eos præcipitat, qui contrà affecti fuerint, extenuati, exangues, imbecilli, pauci caloris, non assueti eius potui, visceribus dolentibus, tumentibus, obstructis, aut vlceratis, maximè autem si adhuc crudus est morbus: vnde constat, febribus intermittentibus, quarum scilicet peccans materia in primis est visceribus, liberaliorem frigidæ potionem aduersissimã esse: neq; semper continuam etiam, quæ ardens fuerit, tutò extinguere: & sub tanta refrigeratione omnino ancipitem esse febris curationem. Talis igitur per febres esto cibi potusque qualitas. Quantitas verò vtendiq; ratio non parum difficilis: summa quippe controuersia certatur, quantum & quando cibus in acutis morbis offerendus. Antiqui, præsertimque Asclepiades, primis totius morbi diebus non modò à cibo, verumetiam à potu abstinendum putabant, vt ne os quidem elui sinerent: ita quidem superantem materiam minui digerique rati, si nulla noua accederet. Eam Hippocratis sententiam esse censuerunt: quia, inquit, vbi morbus peracutus est, statim & labores summi fatigant, & tenuissimo victu (quæ pura est abstinentia) vti necesse est. Quum verò ægrum triduo per omnia fatigassent, quarto die cibo destinabant, interdum etiam quinto aut sexto, sed quartus in plerisque ad initium cibi aptissimus habebatur. Dein verò altero quoque die alebant, ac vlterioribus diebus summo vigore, contra Hippocratis doctrinam, vberiùs

dum

dum prorsus morbus decederet. Postea verò eorum æmuli cum ægris mitiùs agere cœperunt, pauloque maturiùs alere. Sed hæc fuit eorum olim doctina, qui purgantia aliáque medicamenta ex arte sustulerunt, omnem prorsus curationem vno victu moliti. Quoniam verò qui prorsus computruit humor inedia absumi non potest, sed quòd totus præter naturam sit, medicamento exigendus est, necessariò quidem non ex victu tantùm opportuno, sed ex medicamentis quoque instituenda est morborum putridorum curatio: & eius materiæ, quæ lædit, pars crudior concoctione per inediam victúmque tenuem, pars corruptior purgatione extenuanda. Itaque quum ex interiorum causarum obseruatione nunc tutior quàm olim expeditiórque morborum curatio ex medicamentis constituta stabilitáque sit, non tam exquisitè tenuis victus imperandus, neque omnino vires abstinentia infringendæ sunt, sed tenui cibo sustinendæ, vt facilè necessariam medicationem ferant. Vix vllo die æger abstinere rectè potest. Si per initia ventriculi præcordiorumque dolor, aut tensio, aut nausea, aut cibi fastidium, aut vomitio nimiùm affligit, tum medicamento, tum parciore victu demenda est materia, præsertim si anteactis diebus laborans gulæ liberaliùs indulsit. Deinde verò ea imminuta quum iam puriora erunt præcordia, ex morbi magnitudine, acrimonia, & motu, æstimandum quousque producendus is sit, aut quando summum vigorem habiturus. Si peracutus existit, & ex eorum numero qui statim dum incipiunt florescunt ac vigent, statim quoque tenuissimo victu vtendum. Si paulò mitior atque etiam diuturnior in diem septimum excurrat, simpliciter tenui: sin verò in decimum quartum diem producendus videatur, paulò pleniore. Perpetuò autem cibus initio plenior sit, sensimque minuatur dum ad summum vigorem morbus pertingat, in quo dari tenuissimum præcipit Hippocrates. Sic igitur temperandus est, vt in summo vigore summè quoque tenuis sit, incremento tenuis, initio aliquantum plenior, quo tamen corpus vires non acquirat, sed duntaxat paulò infirmiores confirmet, vt aduenturi mali spatium sustinere, & in eo morbi concoctionem moliri, & eas quæ tum arte tum sponte fient va-

cuationes tolerare possit, & ne ante summum vigorem deficiat atque hebetescat, & tum temporis nutrire & naturam ad cibi concoctionem reuocare cogamur, cùm maximè in morbi concoctionem pugnamque incumbit. Hæc vt declines incommoda, in paulo pleniorem potiùs quàm in tenuiorē victum deuerges: quandoquidem (vt est apud Hippocratem) victus nimis tenuis & exquisitus paulò pleniore periculosior est, & error ex tenui quàm ex pleno grauior, quem & ægroti difficiliùs ferunt. Et hæc quidem acutis omnibus communia sunt. Quibus autem horis, & quoties conueniat videndum. In morbis, qui ex interuallis exasperantur atque fatigant, obseruanda hæc tempora sunt: instans accessio, initium, incrementum, status seu vigor, decessio, remissio, aut etiam intermissio, si perfecta integritas est insecuta. Integerrimo corpori cibus est offerendus, minùs enim corrumpitur qui in vas syncerum demittitur. Itaq; si tempus intermissionis in intermittente, aut etiam remissionis in continua febre, longius est, eius initio quum iam maximè omnia tranquilla sunt, & arteriæ conquieuerunt, dare cibum expedit, rursumq; secundo si longum est interuallum. At quum quietis breue tempus erit, & maturè altera timetur accessio, inhærente adhuc febre, & eius reliquiis manentibus, cibus etiam tutò dari potest: præstat enim decedente febre quàm instante ægrum cibo destinari. Eadem ratione si vaga febris est, & incertum eius recursuræ tempus, ne inopinatò eum excipiat, quandocunque quis ex accessione leuatus apparebit, etiam si nondum ex toto integer sit, cibum assumat, & cibus semper ab accessione proxima quàm maximè reducatur. Atque etiam, si bis eodem die accessiones complures hominem adoriantur, post grauiorem præcipuè alendum. Cæterùm in accessione iubet Hippocrates prorsus abstinere, & totius eius tempus sine cibo præterire. At nihilominus si quis propter viriū imbecillitatem deficit, nullo accessionis tempore non est sustinendus, idque aut prunis cerasiísve coctis, aut conditis saccharo, aut hordei cremore, aut etiam pauco concreto carnium iure, quæ refrigerata sitim pariter extinguūt. Hæc tamen minore periculo dabuntur instante quàm incipiente febre, & increscente quàm summè vigente. In ea porrò

febre,

febre, quæ continua est & remissionem nullam habet, neque lenior vnquam fit, antelucanis horis, quibus omnes ferè in somnum propensi sunt, aut matutino tempore, quod natura sua lenissimum est, plenior dandus est cibus, quàm meridiano aut vespertino, quo ferè asperior morbus est. Veruntamen in homotono febre aptæ sunt cibo horæ, quibus & integra valetudine quis ali consueuit. In quacunq; nihilominus febre continua vis corpori deesse videtur, & arteriæ pre exilitate concidunt, & laborans exolui se metuit, eum cibo fouere, viresq; recreare licet.

Symptomatum quæ per febres affligunt remedia. CAP. XII.

RIGOR continuæ febri superueniens, quòd eam plerunque soluat, in malis non est, nec vlla ratione cohibendus, si eum præsertim sudor excipiat. Frigus autem, horror, aut rigor intermittentium inuasionibus si vehementiùs fatiget corpúsve concutiat, leniri tutò potest. Primùm autem sub expectatione accessionis maturè vestibus multis operiendus est æger, & omni potione prohibēdus: summis partibus, & iis quæ plurimùm inalgescunt, adhibenda fomenta calida atq; sicca, vt lapides candentes, aut titiones extincti: simul quoq; obuolutus laborans spiritum diu continere debet. Si nihilominus horror rigórve prorumpat inter vestimenta, extremæ partes perfricandæ sunt oleo chamemelino calefacto, vel liliaceo, vel anethino, vel rutaceo, vel vnguento quod ex his & ex piperis, cardamomi, pyrethríve conficitur. Si vnctionum grauis est vsus, ea ipsa in aqua vitæ maceranda sunt, qua dein expressa rigentes partes perfundentur. Nonnulli vehementiùs rigoris initio eum qui conflictatur, in balneum deducunt, in quo etiam calidiores herbæ incoctæ fuerint. At certè ne quid in eo peccetur, néve calor acriùs inualescat, commodissimum sit ventriculum atq; præcordia fouere, feruefacto iure calidorum stirpium vt menthæ, absinthij, saluiæ, rutæ, origani, chamæmeli, & anethi, cum anisi & fœniculi semine, cui etiam vini albi paulum sit adiectum: concalfacta enim febris origine, horror sæpè discutitur, simulque melior fit præcordiorum

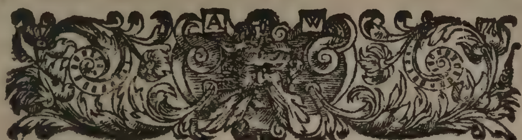
ſtatus. Quum quis ex horrore iam incaleſcere cœpit, ſi (vt ferè fit) nauſeabundus eſt, data aqua tepida interdum ſubſalſa vomere cogendus eſt, vel mulſa data, vel hydrelæo, vel ſi tenacior humor eſt, ſyrupo acetoſo, aut oxymelite tum ſimplici, tũ ſcillitico, aqua hordei tepida diluto. Quin etiam qui ſponte euomuit, horum ope iterum vomere cogendus eſt, vt proritans intus materia radicitus extirpetur: quæ ſi multa tenaciorque exiſtit, vehementiora etiam ſuo loco tradenda poſtulat. Nam vt circumſpectè Celſus ante nos animaduertit, ferè talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Si per hæc vomitio proritari nequit, piper tritum drachmæ vnius pondo, ex aqua calida, ante acceſſionem potum horrorem inhibebit: ſed efficaciùs pillulæ quæ habent rad. ariſtolochiæ rotundæ ℈ ij. myrrhæ ſelectæ, piperis an. ℈ ß. ex abſinthij vel mentæ ſyrupo concinnatæ. Sæpe etiam, per quartanam maximè, omnia tum externa tum interiora corporis vſq; adeò perfrigerata ſunt, vt in ipſo horrore aut vinum generoſum, me racum, & calefactum, aut aromatites, aut aquam vitæ, aut calidiora quædam offerre cogamur. Sitis, quam ſolius linguæ & faucium ariditas parit, oris collutione ex aqua hordei tepida, vel ex aqua ſtillatitia plantaginis compeſcitur, vel ex ea, in qua cocta ſint pruna dulcia, zizypha, myxa, aut cydoniorum, cucurbitæ, vel lactucæ ſemen, aut glycyrrhiza, aut quæcunque citra adſtrictionem & calorem blandè leniunt atque humectant. Ea ipſa ore diutiùs etiam contenta lentore ſuo linguam, os, & fauces ſicceſcere non ſinunt. Si dulcia non arrident, fallenda ſitis eſt acinis mali punici, vel citrij, aurantiíve laminis aqua roſata & ſaccharo maceratis, vel oxalide manſa. Scabrities verò, atque etiam linguæ oríſve lentor detergendus primùm eſt penicillo ex melle roſato: quod ſi non ſatis reſpondeat, penicillus aqua roſata intingẽdus eſt, in cuius vncia aluminis drachma vna & ſacchari candi ſemuncia ſit ſoluta. At ſi exarefacto, aut æſtuante ventriculo & præcordiis, ſitis vehementer excruciat, neque his, quæ nunc dixi, falli poteſt, potus permittendus eſt, ſed quàm tardiſſimè, vt hunc ſudor promptus excipiat. Maturior acceſſionem producit, ſitimque nouam mox exaſperat. Conueniet autem potus ex diluto iure lactucæ,

ctucæ, portulacæ, plantaginis, & eorum lenientium quæ dixi ex syrupo violato, zizyphorum aut nymphęæ & aqua sextupla: aut si putrescens stomachi humor situs occasio fuerit, è succo oxalidis, vuæ acerbæ, cerasiorum, mali punici vel citrij, aut è syrupis qui ab his comparari solent, pari aquæ modo dilutis. Quum ceruicis, * aliarúmve partium * madior sudorem instare pollicetur, vinum album tenue, quadrupla aut sextupla aqua dilutum, hunc liberaliùs ciet. Potus autem omnis moderatus esto, ne præcordia diuellat, & frigidiusculus, ne crudiorem aluum liquidioremq; reddat. Capitis ex febre dolorem sedat rosa, viola, nymphęa, lactuca, plantago, semperuiuum, & alia quælibet herba ex refrigerantibus tunsa, & ex aceto fronti temporibusq; inducta: & quæ ab his extant tum olea, tum vnguenta, cuiusmodi est quod populeum appellant. Si vigiliæ, aut delirium molestè exercet, his adiici poterunt hyoscyami, papaueris, & mandragoræ folia, vel semen, quæ & ipsa odoratu quoque non parum iuuant. Ex his lotiones, vnctiones, cataplasmata, non fronti modò & temporibus, sed syncipiti quoque tutò admouentur: si neque capitis grauitas, neque destillatio, neque tussis dehortatur. Si nimia metuitur refrigeratio, permisceantur his serpillum, anethum, & ruta, quibus etiam ad vigilias & deliria non parua vis est. Si extremum malum est, in quouis oleo solui potest opium, vt in singulis vnciis huius bini sint scrupuli, eóque frons, tempora, & ipsæ nares oblinantur. Sed & interdum drachmam vnam Philonij Romani, aut scrupulos duos pillularum è cynoglosso vorare extrema necessitas expostulat. His etiam præsidiis succurritur, cùm febricitans, aut quouis acuto morbo decumbens, citra manifestam occasionem huc illuc immodica iactatione sese deuoluit. Aut si fortè iactationis causa fuerit capitis, præcordiorum, aut lumborum æstus, his refrigerantibus, quæ suprà retuli, demulcendus erit. Spirandi difficultas, quæ ferè ob febris æstum vehementer premit ac penè suffocat, iisdem quoque tollitur remediis, & cordis epithemate, quod inter refrigerantia retuli, & potu frigido, quo minimè prohibendus est æger si tum maximè exigit. Animi defectio, aut etiam syncope, quum per febres ardentes ex bile in os ventris effusa profi-

* *Aliàs legitur, alarum mador.*

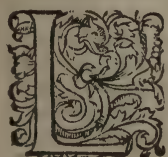
ciſci ſoleat, non meliùs arceri abigíve poteſt quàm ſucco mali punici, aut citrij, aut vuæ acerbę ſumpto, aut pane vorato iiſdem intincto. Spongia quoq; miſtis inter ſe aqua roſacea & aceto imbuta, quę vētriculi ori tepida imponetur, ad id nō parū cōducit. Sudor optimus, tenuis, tepidus, calidúsve, minimè fœtidus, facilè ac citra laborem vniuerſum è toto corpore dimanans, qui ſitim ardoremq; compeſcit, & intermittentis febris acceſſionem integrè finit, aut continuæ acrimoniam remittit, qualis ferè eſt qui decretorio die ſuperuenerit. Is verò quoad vires permittunt tolerandus eſt, atq; etiam, ſi parciùs erumpit, proliciendus. Si verò immoderatiore corpus iam diffluit & exoluitur, coërceri debet tum aeris, tum corporis refrigeratione: interdum profuſione ex oxycrato aut omphacio, aut ex aqua in qua incoctæ ſint roſæ, cytini, balauſtia, malicorium, myrti, ſalicisque folia, gallæ & cupreſſi glandes: interdum vnctione ex oleo roſato, myrtino, maſtichino, aut melino, in quibus (ſi neceſſitas poſtulat) ſuccinum tritum, aut gummi, aut ceræ exiguum ſolutū ſit, vt emplaſtica vi cutis ſpiracula tenaciùs infarciat. At verò ſudor craſſus, glutinoſus, frigidus, ac fœtidus, ęgrè, nec è corpore toto prorumpēs, initio quidē nō omninò malus: ſæpe enim qui eiuſmodi primus vel è capite, vel ex alia parte manat, poſtea melior ex vniuerſo corpore euadit. Talis autē diu ac multùm perſeuerans, omnino malus: nam cum virium robore, impuritatē ſummam & morbi longitudinem: cum imbecillitate, extinctionem fore denunciat. Sudorem malum nunquam prouoces, ſæpè cohibeas, ac tum præcipuè purgando corpori ſuſtinendisque viribus operam nauato. Si qua alia ſymptomata præter febris conditionem obrepunt, vt lienteria ex frigidiore & immodico potu, vt tuſſis ex refrigerato pectore, vt ex nudato capite deſtillatio, propriis ea tollantur remediis, ſed quæ tamen aut nihil aut minimum curandæ febri obſint, & hanc, quoad fieri poteſt, leniant.

FINIS.

IO. FERNELII AMBIANI, DE LVIS VENEREÆ CVRATIONE PERFE-ctissima, liber.

Luis Venereæ definitio. CAP. I.

LVES Venerea totius substantiæ morbus est occultus, contagiosus, tuberculis, maculis, vlceribus, cruciatibus & doloribus sese prodens: *solo concubitu, aut alio impuro contactu contrahendus*. Atque vt huius morbi vis & natura, de qua hactenus inter Medicos parum conuenit, certiùs innotesat, paulò altiùs repetenda est definitionis explicatio. Cùm omnis morbus primùm & per se in aliqua parte corporis insideat; partes autem omnes similares sint & dissimilares: necesse profectò fuerit in harum alterutra vel in vtraq; luem Veneream primùm & per se inhærescere. At verò in dissimilaribus primùm & per se non consistit, neque enim conformationis neque magnitudinis, neq; numeri, *neque collocationis siue situs* morbus exsistit. Restat igitur vt partium similarium primùm & per se vitium sit, & affectus præter naturam: neque enim, si cum omni genere morborum concurrit & complicatur, aut etiam varios partium dissimilarium affectus inuehit; idcirco sanè morbus vnus non fuerit, aut etiam partium dissimilarium primùm & per se affectus censebitur. Ita enim & febris partes omnes obsidens, dissimilarium partium pri-

mum & per se morbus diceretur, nec vnus esset affectus, sed plures: quod veterum auctoritas redarguit. Verùm enimuerò cùm affectuũ partis similaris tria sint summa omnino genera, intemperies, materiæ immoderatio, & totius substantiæ corruptela: ad quod Lues hæc sit referenda, videndum. Primùm ad intemperiem non pertinere, apertè posthac demonstrabimus, cùm de eius causa dicemus. multo minùs ad materiæ ametriam referri potest: neque enim mollities aut durities est, neque laxitas aut adstrictio, neq; tenuitas aut crassities, neque demum raritas aut densitas, qui materiæ immoderatæ omnes sunt morbi. Ad formam ergo necessariò referenda est. quæ quoniam præcipua est, & pene tota rei cuiusque substantia; eius affectus totius substantiæ morbi dicentur. Atque ideo lues Venerea meritò totius substantiæ affectus dicetur. Iam verò cùm morborum totius substantiæ alij intemperiem manifestam sequantur, cuiusmodi sunt febres omnes putres, aliarumque partium affectus ex putredine ortum ducentes; alij alias causas occultiores: ad quod genus Lues pertineat, videndum. Qui intemperiei succedit morbus, manifestus est, ísq; vel putredo quædam exsistit, vel putredinis quædam soboles, quod Lui non conuenit. Superest igitur, vt à secretiore causa orta putetur. Atque hîc occulti morbi dicuntur, qui non ex dissoluto temperamento, neque ex simplici putredine, sed ex abditiore quadã causa procesere, quæ corporis totam substantiam primùm & per se afficit. Hoc causarum genere continentur omnia pestifera deleteria & venena, quorum ferocia in natiuum nostrum calorem, in ipsumque vitæ principium, cui tota essentia contraria est & infensa, maximè ac primùm sæuit ac debacchatur. Non enim eiusmodi causæ sola putredine, vt iunioribus plerisq; visum est, sed tota specie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant. Hæc autem quæ toto genere & prorsus venenata sunt, tribus omnino modis nos attingunt: aut enim cum aere spirando ducuntur, vt pestilentiæ semina: aut extrinsecus nos attingunt, vt rabidi canis & venenatarum bestiarũ virus: aut intrò sumũtur, cibi, potus, aut medicamenti specie. Venenum, quod nõ nisi intrò sumptũ vires habet, omniũ infirmissimũ exsistit: non in spiritu, non in tenui hu-

more

more, sed in crassiore quadam substantia inhærescens. huius generis sunt fungi, arrhenicum, auripigmentum, & alia pænè innumera, quæ non odore, non adhæsu, sed haustu solo enecant. hæc Chirurgi in malignorum vlcerum curatione citra vllam partium corporis iacturam, magnoque vsu extrinsecus adhibere solent. ex quo intelligitur non esse illa contactu deleteria. At verò si quid istorum sumatur; è crassiore materia venenum vi nostri caloris suscitatum in principes demum partes sese inserit, profertque sui furoris incommoda. Venenum, quod halitu nos ferit, omnium præsentissimum est & efficacissimum, nec humore, nec crassiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat, ac commigret: sed tenuissimum cùm sit, spiritu haustum, celerrimè per pulmones in cor viscus nobilissimum & in arterias, in omne denique corpus irrepit: primumque spiritus, deinde humores, postremò ipsarum partium substantiam labefactat. Quod autem venenum contactu ferit, minùs efficax est: neque in solo spiritu, vel in aere, sed in humore quodam prouehente vires habet. Hoc verò cùm in partem cute nudatam insederit; contactu quidem eam primùm, dein verò proximas, reliquumque corpus omne consecutione quadam inquinabit. Non enim rabidi canis halitus solùm contagione quempiam polluit. at in partem demorsu apertam vel humor vel saliua eructatur: cum quo virus illinc sensim in omne corpus euadit. In integram verò cutim si inciderit, nihil efficit. epidermis enim densa cùm sit atque valida, horum hebetiorum & crassiorum venenorum substantiam altius penetrare non sinit, nisi vel findatur vel dilaceretur. Sic enim bestiarum, quæ virus eiaculantur, venenum prouehente ducitur humore. sic sagittarum venenatarum, sic elephantiasis, aut luis Venereæ virus, non inspiratu, sed humore in quamuis partem cute nudam defixo sensim prorepit in omne corpus. Ex iis tamen quæ solo contactu officiunt, pauca quædam numerantur, quæ integram etiamnum cutim, quamuis validam & densam, peruadunt & penetrant, introque subeunt: vt quod à basilisco aut torpedine pisce infligitur virus. Atque hæ tres occultæ atque venenatæ causæ tres occultorũ morborum differentias constituunt: quorum alij ab aere; alij contactu;

alij à venenata, quæ intus ſit, materia procedunt contrahunturque. Hi quidem omnes venenati ſunt: at non ſimiliter, neque iiſdem ex cauſis. Nam qui ex intus concluſa materia proceſſerunt, quia foras non emigrant, neque in vicinas partes prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupantur. qui verò ab aere, aut contactu fiunt, contagioſi: quòd vel externæ, eiúſque venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuaque ſocietate vicinas partes contaminent. At hi qui ſolo contactu contrahuntur, vt hydrophobia, Lues Venerea, & qui beſtiarum venenatarũ ictu fiunt, ſimpliciter contagioſi dicuntur. alij qui ab aere procedunt, peſtilentes. Vt idcirco breuiſſimè dici poſſit, Occultorũ morborũ alios venenatos eſſe, alios cõtagioſos, alios peſtilẽtes. Sed venenatis & peſtilentibus relictis, de cõtagioſis pauca quędã dicemus. Contagioſi tota ſubſtantia morbi alij manifeſti ſunt, alij occulti. Manifeſti ſunt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui & reliqui huius generis: qui licèt cõtactu & fiunt & afficiunt; nihil tamẽ occultũ malignũq; reſipiunt: ſed à manifeſta putredine, & qualitatũ primarum intemperie, oriuntur. Contagioſi occulti dicuntur, qui externi cuiuſpiã veneni occurſu & contagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce, vel ab opio, hydrophobia, & qui ſcorpionũ beſtiarumq; venenatarũ morſu vel telorũ veneno infectorũ ictu fiunt. In horum cenſu iure numeranda venit Lues Venerea. cùm enim neminẽ vnquam hac Lue labefactauerit, inquinauerítve aeris inſpiratio, nec multos communiter illa inuadat: non poteſt inter Epidemicos morbos cenſeri. cumq; nec alimentorũ impuritate nec vitio ſit orta, non numerabitur in venenatis. Reſtat igitur vt habeatur inter cõtagioſos, quorum peculiaris eſt ſua cuiuſq; cauſa. Et licèt fortaſſis ab externis hæc cauſis primùm originem non habuerit: quoniam tamen hæc ſemel genita non niſi contagione poſtea afficit, contagioſorum more, contagioſus quoq; morbus dicendus eſt. alioqui nec elephantia, nec qui Luis Venereæ & Elephãtiæ permixtione fieri poſſunt, inter morbos contagioſos recenſerentur. quod tamẽ veterum auctoritas & vſus coarguit. Itaq; Lues Venerea totius ſubſtantiæ affect' eſt occultus & contagioſus.

Lues

Luis Venereæ origo. CAP. II.

ANNVS fuit à Christo nato post M. & CCCC. nonagesimus tertius (aliis secundus) cùm irrepsit lues Venerea apud Neapolim primùm in Gallorum exercitum. Vnde à Gallis Neapolitanus, à Neapolitanis Gallicus morbus est appellatus. Hunc irã Dei Opt. Maximi interpretati sunt Theologi, cùm hanc malorum à nobis morũ pœnam exigi, hoc supplicium de scortatoribus sumi publicè docuerunt. Hinc statim mira tam horrendum affectum superstitio excepit, indoctis quibusq; hominib. & mulierculis ad Diuos nescio quos vota sua referentibus, opemq; ab iis poscentibus. Non defuerunt etiam Astrologi & Meteorologici, qui morborum popularium causas altiùs repetentes, insolentem quandam siderum constitutionem ac binas solis eclipses, aeri inquinamenta quędam respergentes accusarunt, Epidemicumque hunc affectum dixerunt: quorum etiam opinionẽ plures Medici postea sunt secuti. At ego vel ab insulis quibusdam Americis, in quibus populariter affectum hunc grassari audio, per Hispanos in Gallorũ exercitum vitium allatum crediderim: aut illic certè scorti cuiuspiam magna impuritate contractum: cuius dein contagio in omnem Europam, Asiam, Africam, & extremã Indiam defluxerit, omnemq; orbis partem, quæ nostratum commerciis vtitur, impleuerit. Etenim si Epidemicorũ morborum conditione, à certo astrorum influxu deriuata est hæc Lues; quomodo paucis diebus plures non afflixit, tandẽq; tempore desiit? Ita enim pestis illa Anglica hoc seculo nata sæpiùs iam & inuasit, & exstincta est penitus. Ita morbi omnes Epidemici ab Hippocrate celebrati: ita exanthemata & ecphymata ortus & interitus sui cursum semper absoluunt. At aut ab vno aut admodum paucis apud Neapolim originem habuit lues Venerea: cuius contagio hactenus serpsit in reliquos, nec tempore desiit. Itaque accusanda hoc loco multorum credulitas, qui multas se in cœnobiis virgines arte conclusas hac lue labefactatas vidisse scripserunt sine viri consuetudine, & impuro contactu, sola inquinatas aeris inspiratione. Non minùs explodenda est illorum opinio, qui alimentorum impuritate & vitio luem hanc sæpius oriri contendunt. quasi verò nun-

quam antea putridis & vitiosis alimentis vsi sint homines sine lue Venerea: aut hæc in plebeios tantùm & infimæ sortis homines vitiosis plerumque cibis victitantes, non autem in magnates & reges ipsos selectissimis cibis vtentes grassata sit. Multi etiam Luem hanc indies mutari, & ita inclinare atque consenescere, vt sit posthac breui finem habitura, litteris prodiderunt. aiunt enim, cùm primùm orietur, tanta fuisse fœditate, vt quæ nunc grassatur, vix illius generis esse putetur. Vlcera erant innumera, in quernæ glandis speciem & magnitudinem aspera, exporrectáque: spurcus ab iis profluens humor, fœtor verò tantus exhalans, vt cuius nares attigisset, is infici mox crederetur: color pustulis ex nigro virescens, ipso aspectu non minùs ægros quàm dolore cruciabat. Fugiebant idcirco omnes eius aspectum, nedum contactu abstinebant, vt morbi præterea nullius. Quæ verò secuta est, & iam passim vagatur, pustulas quidem habet paucas, vt & vlcera; dolores autem atroces cum tuberculis scirrhosis. ea vt fœditate tolerabilior; ita certè doloribus & cruciatibus immanior euasit. Id verò minimè senescentis Luis naturæ & conditioni tribuerunt, sed præposteræ multorum curationi. Adeò enim est hæc Lues mortalibus formidabilis, vt vel illius minima suspicione confestim ad remedium ex hydrargyro concurratur: quod sanè pustularum ardorem extinguit, exsiccatque vlcera: at distillationes, articulorúmq; dolores adauget. Itaq; hanc, nisi Deus Opt. Max. sua clementia ipse exstinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nunquam exstinctum iri, sed fore humano generi comitem, & immortalem crediderim.

Luis causa efficiens ex nonnullorum opinione. CAP. III.

DIXIMVS de Luis origine & externa occasione. Iam de efficiente causa, cuius ad curationem in primis est necessaria cognitio, accuratiùs differendum. Huius quidem natura & essentia quæ sit, quæ qualitas, quantæ iamdiu, quamque odiosæ concertationes, quot opiniones, quàm maximè à Neotericis agitatæ & summa discordia conuersatæ!

ſatæ! at nondum tamen definita quæſtio eſt. Alius enim hepatis intemperiem valdè ſiccam & paulo calidiorem per cõtagium impreſſam arguit, ac eam primùm quidem ſimplicem, deinde verò increſcente humore noxio, compoſitam: qui in carnes ac corporis habitum à natura propulſus, & continuum ſoluat, & puſtulas, vlceráq; excitet, dolores, tophos, aliáq; incommoda innumerabilia accerſat. neque mirum videri debere ſi medicamentis, quæ ad omnis generis intemperiẽ comparata ſunt, hactenus non ceſſerit: quòd omnis ſicca intemperies partis alicuius nobilis maximéq; hepatis humidi primogenij plurimum abſumat atq; diſſipet, nec niſi arte ſumma & ſummo remediorum vſu tolli emendaríve poſſit; cùm reliquæ omnes intemperies facilè corrigantur. Intemperiem calidam eſſe à natura rei cognoſci, & ab eius effectibus. ſiquidem puſtulæ & vlcera, quæ in hoc ſunt morbo, duritiem habent inſignem: durities autem fit vel à pituita craſſa, vel à melancholia. At pituita craſſa facta non corrodit. Eroſiones enim, quæ cum duritie affligunt, ſui cauſſam materiam craſſam & denſam agnoſcunt. Adhæc materia tenuis eryſipelata vel herpetes excitat: vlcera autem Luis profunda ſunt & caua. Denique luis Venereæ vlcera iis tolluntur remediis, quæ veteres Arabes ad vlcera à ſicca & torrida materia compararunt. Quocirca à materia calida ſicca & denſa emergunt. Hæc autem materia non poteſt aliunde peti quàm ab hepate: ſiquidem medicum eſt theorema: Actione aliqua per corpus totum æquabiliter læſa, principium eius naturale neceſſariò eſſe malè affectum. neque enim (quod exempli cauſſa dictum ſit) motu & ſenſu totum corpus priuari poteſt, illæſo cerebro, motus & ſenſus principio: neque aſphyxia, id eſt, ſumma pulſus imbecillitas, in toto corpore deprehendi poteſt, illæſo eius principio corde. Sic profectò vitiato ſanguine in omnibus corporis partibus, neceſſe eſt hepar læſum eſſe, & cuiuſmodi eſt ſanguinis vitium, talem quoque eſſe iecoris noxam. At omnes eo morbo affecti, liuidi ferè & ſubnigri cernuntur, floridúmque tum faciei tum reliqui corporis amittunt colorem. quo fit, vt ſanguis in hepate gignatur craſſus, denſus & mordax, qui poſtea in ſuperficiem protruſus, eum colorem inuehit. nam talis eſt cutis in ſuperfi-

cie, quales sunt humores in intimo corpore exsuperantes; nisi ad profundum frigore aut alia occasione decubuerint, recesserintve. Alij omnes in hoc conueniunt, quatuor humorum exustionem & malignã quandam affectionem antecedentem caussam esse Luis, dum nec dolores, nec pustulas excitat: coniunctam verò & continentem, dum illa iam protulerit: humores autem in hunc modum vitiati atque corrumpi, scilicet vel aëris vitiati atque corrupti inspiratione, vel cibi cacochymi & aquæ corruptæ vsu, vel certè alterius inquinati cuiuspiam contagione atque congressu. Quidam nihil aliud esse scripsit, quàm deprauati sanguinis suppurationem, quæ pòst in tumores & nodos conuccata induretur, & cuius scaturigo à malè affecto iecinore pullulet. Horum rationes quam vim habeant, paucis excutiamus, vt veritas magis elucescat.

Intemperiem siccam Luis causam non esse, ex inuadendi serpendíque modo conspicuum est. Omnis enim viscerum intemperies, præsertim verò sicca paulatim contrahitur, ídque vel potus penuria, vel rerum calidarum & siccantium diuturno vsu. Est enim siccitas patiens qualitas minimam vim agendi sortita. Atqui Luis causa, quãquam non semper subitò se prodit, sed interdum, vt rabidi canis virus, aliquandiu in nobis delitescit; repentè tamen semper contrahitur eo ipso die vel altero, vel certè breui admodum temporis spacio. qua parte contracta est, ea vlcere aliòve symptomate certa de se indicia prodit, totúmque corpus vel optimè sanum peruertit. At potéstne iecur tam citò siccescere, humidúmque eius primogenium absumi, & retorridus in eo genitus humor in corporis ambitum propelli? Quænam ista, aut in quo alio morbo tam repentina perspecta est humorum secretio, genitáve intemperies? In febre quidem pestilenti, dum inquinati aëris inspiratione repentè cordis spiritus contaminantur, lacessitum cor suæ affectionis indicia carbunculum & bubonem foras eructat. At minimè tamen accensa aut reficcata sunt viscera. cor siquidem maligna quadam & inexplicabili qualitate obsessam sæpe prius extinguitur, quàm viscerum temperies possit permutari. Adhæc cedo, quæ intemperies vnquam contagiosa visa est? Neque verò si tubercula dura & vlcera exeden-

exedentia Luem Veneream statim excipiunt, idcirco sanè horum principium iecur sicca intemperie statim laborat. Ea quippe non tam à iecoris vitio & noxa, quàm à malignitate causæ, quæ humores in sui naturam deprauat, proficiscuntur. Itaque calida & sicca hepatis intemperies Luis Venereæ causa esse non potest. Indignum certè fuit tanti philosophi grauitate in re adeò aperta cæcutire. Aliorum ego omnium opiniones, quæ non nisi simplicem humorum corruptionem & exustionem proponunt, nihil moror: cùm vel ipsis Medicinæ tironibus ac tonsoribus notum sit, omnis generis ex humorum putredine morbos sine Lue superioribus seculis grassatos fuisse: nec iis remediis, quæ humorum putredinem arcent & emendant, luem Veneream bene vnquam fuisse curatam.

Vera luis causa efficiens. CAP. IIII.

EFFICIENS Luis Venereæ caussa occulta est, & venenata qualitas atque perniciosa labes attactu & contagione contracta: quæ licet leuis admodum & ferè corporis expers sit, sensusq; nostros effugiat, non simplex tamen & solitaria existit, sed in humore aut alio quouis corpore inhærescit; quo vt subiecto quodam & vehiculo vtitur. Qui enim possit corpori nostro vim inferre virtus incorporea? Huius perniciei vis & efficacia diutius aliquando in nobis delitescit, tempore tamen copiosis signis & argumentis se prodit. Vt enim rabidi canis aut scorpionis, ita huius venenum ab ea sede, quæ fit primum contagione inquinata, sensim in omne corpus spargitur, contagiosorum morborum naturam & conditionem imitatum. maximè autem Venereo contrahitur concubitu, à quo & nomen inuenit, & eius frequentatione propagata est Lues in hominum genus, & ex vnius impuritate & inquinamento sensim in vniuersum orbem disseminata, miserabile scortorum flagellum. Itaque qui Venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis Luem contrahit: nutrix, à qua infans pollutus lac sugit, à mammis: obstetrix, quæ infectæ parienti opem tulerit, à manu: infans à vitiata nutrice altus, nunc ab ore, nunc ab interioribus: condormiens inquinato sudore

diffluenti, à cute & à summis partibus: qui effusiore osculo saliuam exceperit, ab ore. Huius tamen veneni vis, quia est hebetior, non nisi in apertam nudámque partem sæuit. neque qui iam inquinatus est, alium halitu solo, sed liquore de se in alterius corporis partem epidermide nudatam reiecto contaminat, à qua malum prorsus initium sumit. Partium à quibus Lues initium capit, aliæ aliis grauius vitæ discrimen inferunt. omnium exitiosissima est Lues, quæ ab interioribus & reconditis visceribus, aut à partibus obscœnis inchoat: cæteræ leuiores & minus periculosæ. Cuicumque particulæ Lues primùm insederit, illic inhærescens pustulā excitat, interim & vlcusculum inde longius prorepens radices figit, sensimq; partium continuatione interiora subit, & ex prauo initio & quasi suscitabulo profecta paulatim propagatur & inualescit; dum non spiritus modò atque humores, sed & carnem & partes solidas omnes peruagetur, & ad extremum, ni medicamentum adhibueris, furore omne corpus vastet atq; depopuletur. idq; hac ferè ratione. Cùm virus, exempli caussa, concubitu à pudendis madore perfusis initium habet; pustulas in his primum & vlcuscula euocat contumacia, malique moris. Vapor deinde aut spiritus ductu cauo pudendi introrepens (neque enim credibile est, humoris quidquam eò subire) venæ cauæ sanguinem arteriæque maioris spiritum labefactat. tunc etiam bubo prorumpit in inguine: hinc vasis spermaticis, renibúsque affectis, gonorrhœa se prodit, qua virus velut eructando turpissimè eiicitur. Cùm exsecrandum malum iam iecur & ventriculum inuasit; leuis quidam alui fluor suboffendit: móxque cum iecore sanguis polluitur, cuius cunctæ postea venę participes fiunt: eóque in artus, in cutim, in musculos disseminato, compressum maleficium atque tacitum erumpit, prosiliúntq; liuidæ rubentésq; pustulę, vlcuscula crustosa & herpetes, nonnullis caua vlcera atque maligna, biliosis quidem phagedænica & exedentia, melancholicis cancrosa, pituitosis leuiora, sed fœdiora, & humore quodam mucoso fœtidóque manantia: sanguineis crebriora carbunculi effigie: omnia quidem labris prędûris, tumentibus & inuersis, quæ exesa carne ipsa etiam ossa depascunt, primùm tenella, qualia sunt nasi & palati; deinde solidiora, quæ putria cariosáque

riosáque tempore excidunt. Ab iis cùm malum iam cerebrum, summámque corporis arcem obsidet, multa superuacua pro partis conditione pituitosa colligi necesse est: quæ si interclusa capite cõtineantur, magnum & acerbum dolorem commouent. Sin foras sub cutim capitis promineant, vel in articulos vel artus deturbentur, cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè ingrauescant: aut tophos præduros scirrhososque tumores, haudquaquam tamen doloris expertes, progignunt. Quanquam enim pituitosa videtur materia, veneni tamẽ maleficio perfusa acrimoniæ particeps est. Hinc sub ossium membranas se recondens tum acrimonia, tum distentione dolorẽ excitat: in ossium verò substantiam per tenues quasi tubos sese inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie consumpta putrescunt. Si minus acris materia & mordax cutim non exedit; ad pilorum radices effusa malignitate aut venenato vapore effluuium concitat: quo plerique visi sunt sine capillis, sine supercilio, sine barba, sine pilis, qui postea repullularunt. Cùm tamen multa vbique sint huius perniciei signa, nullum tamen cernitur in vrinis: neque ex iis quisquam aut hoc aut aliud vllum veneni genus possit deprehendere. Iam verò hæc paucula de lue Venerea si acriore iudicio studiosè obseruaremus, cui non perspicua fuerit eius pernicies, quis eam veneni participem inficiabitur? Si enim minima eius portio in totum corpus disseminata serpit non aliter, quàm quæ à canis rabidi morsu infertur, possítne esse veneni expers? Non enim in externas duntaxat, quæ sub aspectum veniunt, verumetiam in interiores quasque partes, in ipsaque viscera penetrat, quæ dissectis mortuis comparent pustulis vlceribúsque fœda. Itaque hoc in morbo, aliisque venenatis plurimos videas captiosa eáque admodum inani ratione falli, quòd dum vident symptomata hæc omnia cum humoris cuiuspiam vitio insultare; nihil præter humorem inesse putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore animi acie perscrutantur, num aliud quippiam in humore subsit, in quo præcipua affectionis caussa consistat: quale procul dubio, si sensu non cernimus, potest certè ratione ac intelligentia comprehendi. alioqui in maxima rerum ignoratione versamur. sed de his

aliàs. Hanc luem nulli adnasci, nisi contagio quisc polluerit, diximus. quod quoniam in cõcubitu solet euenire, pueros & senes aut alioqui coitus expertes rarius occupat: sæpius & facilius, quo quis salacior, & in Venerem est procliuior. qua de re & à partibus obscœnis sæpissimè incipit: licet & interdum ex aliis plerisque, vt dixi, locis expullulet, quib' labes contagióque fuerit aspersa. Inquinatur autem duntaxat vel purus ab impuro, vel impurus ab eo qui sit longè impurior: à simili verò, vel minus impuro nunquam. Æquè impuros citra offensionem congredi licet: & vterque tamẽ alium puriorem congressu labefactat. Hauritur etiam interdum Lues è scorto, quod nondum sit inquinatum, cùm quis cum eo volutatur, mox ab alio impuro scortatore. Impuritas non ex cute spectatur, quòd sæpe inueteratę luis fermentum intus reconditum sit & abstrusum. Iam quos corripuit, vt quisque viuit, ita eum aut citò deserit, aut diu tenet, & in totum absumit. In Italia & Hispania ac sicubi præterea sobrij sunt homines, mitior: in Germania propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius hæret, ita prehensos infestissimè torquet, & acerbissimè affligit. Secundo loco sunt Galli.

Luis species, signa & symptomata.

CAP. V.

LVIS differentias speciésque nonnulli, quibus symptomatum quàm essentię maior cura fuit, varias multiplicésq; statuerunt. Vna tamẽ & eadem est essentia totius: sed variis distincta ordinibus, vt alia leuior sit, alia grauior. Est & corporum, in quę illa incidit, permagna varietas. Ac vtraque ex causa fit vt lues alia leuioribus alia grauiorib' symptomatis exerceat. Omnium leuissima est ea species, qua solùm capitis & barbæ pili sensim citra vllam corporis effusionem defluunt. Eius quippe virus in tenui quodã vapore consistit, qui in corporis summa diffunditur ad pilorum radicem. Atque vt ephemera febris à putrida, ita & hęc species distat à cæteris. Altera paulò deterior est, qua cutis vniuersa crebris maculis minimè tuberantibus aspergitur, iisque paruis lẽtiginis instar, ac modò rubris, modò flauis:

qua

quæ non antè deleri extinguíve possunt, quàm morbi radix sit euulsa. Hæc in tenuissimo sanguine virus habet: quam nulla alia grauiora sequuntur symptomata. Tertia species grauior, ac iam vera Lues est. Hac rubræ aut flauæ pustulæ primùm quidem circa frontem ac tempora, ponéque aures, dein in capite atque etiam in reliquo corpore erumpũt, & extuberant rotundo schemate, siccæ sine pure, quæ dein sicca crusta obducuntur: atque si negligantur, serpunt in ambitum, excauántque cutim, dum ex pustula verum vlcus fiat: quod ferè virulentum est ac sordidum. partes quæ ad podicem, nares atque fauces sunt, quia tenellæ, omniũ primæ exulcerari solent. Emergunt autem hæc, cùm iecur ipsum, atque sanguinis humorúmque massa labefactatur: à qua protinus carnosæ mollésque partes detrimentum capiunt. Quarta his species succedit, cùm iam inualescens Lues solidas partes, ossa, vincula, membranas ac neruos adoritur. In his iam vitiatis excrementa multa, crassa quidem ac glutinosa pro partis conditione, sed tamen maligna congestione accumulantur. quæ nonnunquam in tendones, sæpius inter ossa & periostia confluunt. Hæc cùm vel membranam ab osse diuellunt, vel eam maligna acrimonia feriunt; cruciatus cient implacabiles, qui noctu ferè ingrauescunt. Ab his demum coaugmentatis præduri tophi cum cruciatu multò grauiore succrescunt. Eadem porrò cùm in osse figuntur, id amplificant, distendunt, atque exedunt, vt eius sæpe deprehensa sit monstrosa figura. Tandem verò corpus vigiliis, dirísque cruciatibus confectum, & atrophia marcescens, vita destituitur. Quæ Luis natura ac conditio, & quibus illa ordinibus tanquam differentiis discreta sit, ex his constat. Iam certa eius signa, quæ causæ efficientis symptomata sint sparsim proposita, seorsum enumeranda, & in epilogum coartanda sunt. Itaque si capillorum aut barbæ defluuium citra morbum grauem & acutum incidat, & maculæ exiguæ lentiginis instar, modò rubræ, modò flauæ per cutim vniuersam exortæ sint. Lues Venerea contracta est, ídque certius constat, si vel in pene vel in inguinib⁹ ἐπιφαινόμενον aliquod præcessit. Eadem sententia ferenda est, si rubræ, aut flauæ, aut liuidæ pustulæ circa frontem & tempora, ponéque aures, dein in capite &

podice ac reliquo corpore extuberant rotundo schemate, quæ cùm initio siccæ essent & sine pure; dein sicca crusta obducuntur, aut etiam exulcerantur, excauantúrque & in vlcus sordidum rotundum ferè degenerant. Sed omnium harum pustularũ & vlcerum ab aliis simplicibus distinctio vix planè & ad vnguem literis explicari potest: oculorum intuitu & frequenti aspectione cognoscenda. Si dolores & cruciatus ingentes noctu ingrauescentes non in articulis, sed in mediis artubus affligunt, in quibus etiam tophi prædurì inter ossa & periostea ex crassa lentáque materia succreuerint; aut etiam carie consumptum os est exesúmque: Lues iamdiu contracta est. Horum multis aut aliquibus tandem comparentibus, Lues contracta intelligitur, & curatio maturanda. Multos video symptomatum multitudinem inter Luis signa reponere. quæ quoniam illius propria non sunt; cognitionem interturbant, & tyronum ingeniis nondum exercitatis & vsu confirmatis, caliginem offundunt. Quorsum autem attinet lassitudinem, prostratã appetentiam, somnolentiam, faciei pallorem, linguæ scabriciem, aliáque innumera, sine lue quotidie affligentia inter Luis signa recensere? Iam verò cùm clanculum sæpe serpat Lues, hęreatque in corpore diutius, nullis signis prædictis conspicua, illius ab aliis affectibus internotio atq; diremptus accuratè tradendus. Itaque cùm ex dubiis signis de Lue ambigitur, eius origo est altius inuestiganda, & partes omnes adeundæ, à quibus initium habere potest. Et quoniam non nisi attactu contrahi potest: necesse est, vt labes aliqua in ea parte primùm comparuerit, per quam insertũ est virus. Quendam exempli caussa statuamus, multos iam menses de scapularum & occipitis dolore, noctu quàm interdiu grauius affligente conqueri: qui iustis purgationibus & topicis remediis non cesserit. Cùm dolor externus sine manifesto tumore aut abscessu tamdiu afflixerit, frigidum ex capite humorem eò confluere sensim, aut certè partis vitio & imbecillitate gigni, cumularíque necesse est. Qui tantùm à visceribus in partes externas pellitur noxius humor siue tubercula aut pustulas excitet, siue scabiem, siue per vniuersum corporis habitum diffundatur, dolores non efficit tam atroces, non noctu excandescentes, sed qui duntaxat

taxat circa partes membranosas cumulatur. Luis enim initio ex interioribus noxia materia ad cutim pellitur: quæ postea in tubercula & pustulas erumpit: nullus tamen antè affligit dolor, quàm circum membranas venenata qualitate iam perfusas vitiosus humor *venenata* & maligna congestione coaceruatus sit. Et in hydrope Anasarca licet totius corporis habitus cruciatibus distendatur, nullus tamen aut obtusus admodum dolor est, vt nec in tumoribus pedum œdematosis, circa finem diuturnarum febrium contingentibus. Vtrum verò frigidum hunc humorem simplex partis intemperies cumulet, an qualitas potius maligna ei perfusa, inuestigandum diligentius. Perscrutandum ergo num ante hos dolores, quidquam in partibus obscœnis comparuerit. Emergunt autem in his pustulæ, vlcera maligna, virulẽta, gonorrhœa, & inguinum bubones. Hæc tametsi nondum lues Venerea dicuntur, sunt tamen rudimentum & veluti character eius impendentis. quorum si quippiam præcesserit, quod postea quibusdam remediis fuerit sublatum, quoniam tamen scapularum dolores diutius perseuerant, venenatæ cuiusdam qualitatis inde relictæ suspicio esse debet: quæ solidas partes iam obsidens, ac illarum concoctionem peruertens, excrementa multa congerit, eáque crassa & maligna, quæ doloris causa sunt efficiens. & hîc communia omnia destillationum remedia conueniunt. Si vel in faucibus vel in ore vlcus, vel excoriatio, aut quauis alia corporis parte contagione aliquid inhæsit, eadem est ferenda sententia. Licet enim resiccatum fortasse fuerit vlcus, non est tamen mali radix euulsa, sed sensim interiora vastans, tempore sui testimonia profert. Suspicionis porrò occasionem confirmabit, si circa os tibiæ, aut brachij, aut frontis, aut alterius partis alicuius humor in callum aut tophum concrescens, nocturno dolore fatigans, exstiterit. hic enim non aliunde nasci solet, & huic morbo familiaris est. Quòd si præterea inunctiones ex hydrargyro æger expertus est: multò erit certior caussæ interioris coniectura. At verò si istorum nihil præcessit, sed solitarius dolor est; caussæ internotio difficillima existit: quam tamen hac ratione assequi licet, si dolor, cuius causa inuestigatur, vel in articulis, vel mediis artubus & musculis sedem

habet. Qui in articulis, vel circa hos existit, fixúsq; est: non Venereus, sed vel Arthriticus, si consuetus est, ex interuallis repentè inuadit, paulatímque soluitur: vel à simplici est defluxione. Non enim Venereus dolor articulos (id pace multorum dixerim) sed medios artus obsidet. In quibus etiam diximus plerumque tophos succrescere, maximè verò in fronte & capite, in clauibus, in medio humeri radio, & cubiti osse, in parte priore tibiæ: nonnunquam & in aliis quoque ossibus. Iam verò ex iis qui in mediis artubus fiunt, qui breui paruóque tempore exoriũtur, à defluxione simplici sunt, quæ repentè è capite eò labi solet: cuius etiã fons antea fortasse fuerat deprehensus. Qui verò sensim multóque tempore procedunt ab eo excremento, quod pars malè affecta paulatim congessit, Luis materiam redolent. atque idcirco cunctandum est, dum alia se produnt symptomata. Neque enim incogniti & nondum planè perspecti affectus tentanda vnquam est curatio. Solent enim complures admissum scelus constanter denegare, dum dolorum vehementia & ingenti symptomatum turba conuincantur. Sed de his satis. Iam agnitæ Luis tradenda curatio.

Curatio per hydrargyrum.
CAP. VI.

QVI omnium primi tetri huius & immanis morbi curationem sunt aggressi; neglecta eius essentia, horum duorum symptomatum, tuberum nempe & vlcerum tantùm curam habuerunt. Ac primùm cùm illa corpus depascebantur, causticis comburere conati sunt. Dein quia vno exstincto, noua renascebantur; permulta excogitauerunt vnguento eodem restinguere omnia, in aliarum pustularum & scabiei modum. Aliter atque aliter hoc tentabant, verùm nullo quisquam effectu, argentum viuum qui non addidisset. Huius enim vsum aui nostri ex Arabum schola deduxerunt, quos constat hydrargyrum ad vlcera maligna & cacoëthea coërcenda, atque ad scabiem omnem siccam feliciter vsurpasse. Itaque eo cum aliis quibusdam oleis & pulueribus in vnguenti formam concinnato, inungebant brachiorum & crurum iuncturas, alij & spinam

ſpinam & ceruicem: nonnulli etiam tempora; item & ventrem: atq; iterum alij vniuerſum corpus. Quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis: nonnullis tertio iterum die; nonnullis quarto. Claudebatur æger in æſtuario, quod calebat aſſiduè atque intentiſſimè, alij viginti, alij triginta totos dies, nonnulli plures. perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant, ac multa ſuperiecta veſte ſudare cogebant. Empiricã hanc curandi rationem hactenus ſecuti ſunt medici & chirurgi ferè omnes, non ſine magno Reip. detrimento. Tanta ſiquidem huius vnguenti crudelitas eſt atque ferocia, vt ſecundo ſtatim aut tertio die langueſcere incipiat æger. quippe quod in ſummo corpore eſt, & in toto corporis ambitu, ſumma ſua tenuitate colliquat ac diſſoluit, ac tandem extrema refrigerandi, qua pollet, facultate, ad interna repellit: inde in ventriculum & thoracem, è quibus deinde ſurſum partium continuatione ad gulam & os compellit, tanta támque violenta iniuria, vt dentes quibus, vt & cerebro, peculiariter inimicum eſt, ſtatim omnibus vacillent, ac nonnullis liuidi decidant omnes. Quædam è corpore per ſudores diſſipat: quædam purgatoria vi in aluum deturbat magnis torminibus. Atque vt paucis complectar, omnibus certè, qui ita curantur, exulcerantur fauces; lingua, & palatum intumeſcunt, gingiuæ, dentes vacillant: ſputum per ora ſine intermiſſione profluit, omni prorſus fœtore olentius, tanto contagio, vt labia eius contactu vlcus contrahant, & intus buccæ vlcerentur. frigefacto ſtomacho, & turbato fœtore, appetentia cibi deſtituuntur ægri: cúmque ſiti intolerabili crucientur, vix tamen bibere poſſunt, os alioqui totum vno occupante vlcere. Quinetiam lingua balbutiem, aures ſurditatem contrahunt nonnullis immedicabilem. Fœtet omnis circum habitatio. Atq; adeò durum eſt hoc medicationis genus, vt perire morbo complures malint, quàm tanto periculo tam acerbo diſcrimine leuari, quanquam vix centeſimus quiſque leuatur, recidiuo vt plurimum ægro. Recidiua rarò ſimilis eſt radici: neque iiſdem ſymptomatis exercet, ſed ferè diſtillatione, arthritide, tophis vel oſſium carie. Neque pari contagione eos, cum quibus ſocietas eſt, afficit; quòd humoris furor & impetus illis auxiliis repreſſus ſit, etiam nondum mali radice reuulſa.

tempore siquidem ea reuirescit, recurritque interdum post annum vigesimum, aut etiam trigesimum: tantóque interuallo mali fomes, quasi sepultus, delitescit. Et nihilominus, qui tum expertes mali, prorsusq; expeditos se putant, alios cũ quibus concubuerint, contaminant, prolémq; gignunt ea Lue consparsam: indicium sanè, tum temporis mali fermentum in venis, in ipsisque partibus reseruari, &, vt dicere solent, in ipsis quasi medullis delitescere. Est igitur omniũ curationum acerbissima, quæ huiusmodi perunctione fit: & in ea miserrimum hoc quoque est, quòd plerique omnes qui sic medentur, medicinam non callent, sed vt audacissimus quisque aut in aliis vidit, aut ipse tulit, ita medicum agit, vno quopiam ad omnes vnguento vtens, &, vt ille ait, vno collyrio omnes persanans, nullius neq; temporis neq; corporum qualitatis habita ratione. Si quid accidat interim ægro, consilij inopia, quid suadeat non habens, morbi peruicaciam & malignitatem arguit, quæ non nisi iterata vnctione tolli possit. Hinc alius bis, alius ter aut quater, nonnulli decies, alij etiam vndecies aut duodecies eam curationem experiũtur, tanta cum doloris acerbitate & malorum aceruo, vt credi possit, nimium viuendi cupidos, qui non mori maluerint, quàm sic vitam proferre. Multis namq; ad vertiginem, quibusdam ad insaniam vsque infestatur cerebrum post curationẽ. Tremunt multis non manus tantùm, sed pedes etiam & vniuersum corpus, aliis quidem ad annos aliquot, aliis ad omnem vitam. Multos in media curatione interire vidimus, dum carnifices illos hypocausto plus æquo calido includunt: in quo illi salutis, quam sic adepturos se esse sperant, studio patientius consistunt, donec resolutis caloris vehementia spiritibus, ac defectis cordibus mori se non sentiant. Alios vidimus, intumescente ad fauces gutture, cùm exitum non haberet sanies & spiritus, suffocari: quosdam cùm meiere non possent, alios exorta dysenteria ac febre, mori. Omnino pauci ita conualescunt: iique validi ac robusto corpore, quibus malum inter initia consistit, solúsque corporis spiritus vel humor, non autem partium substantia obsidetur. atque illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis affliguntur. Nam cùm initium præterlapsa Lues ipsam iam partium substantiam obsidet, vt argentum vi-

uum

num pustulis, vlceribus, tophis, doloribus, aliisque symptomatis tanto periculo opem ferat; mali tamen radicem haudquaquam euellit. Et si quod iuuamentum eius adferat vsus; id profectò vix ad paucos menses ne dicam dies durare consueuit. Pro hac tam acerba, támque periculosa curatione, Chirurgi naturæ arcana penitus (si Diis placet) intuiti, veluti pro aris & focis decertant. Nec inuenta meliore fruge, glandibus etiamnum vesci desinunt, veriti credo, ne vel ipsis de suo aliquid decedat lucro, vel à iunioribus aliquid didicisse videantur. His ego ad Solem cæcutientibus longum Vale præfatus, quæ de hydrargyro sentiam, paucis exponam.

Hydrargyri Vires. CAP. VII.

HYDRARGYRVS summa partium tenuitate præditus tantam vim purgandi sortitus est; vt ne vstione quidem, ea spoliari, priuarique possit; sed quod aliorum purgantium nulli concessum video, in eius cinere supersit ea multo etiam, quàm antea vehementior. Purgat autem peculiari & sibi insita proprietate crassum lentúmque mucum, atq; ipsam pituitam, deinde consecutione quadam bilem vtramq;. Crassum hunc lentúmq; mucum cùm ex corporibus vel exquisitè sanis eo perunctis detrahat, tendones, membranas, neruos aliásque partes solidas dissoluere videtur: atque propriam ipsorum substantiam colliquare, & in eam materiam conuertere, quam ex ore stillare manifestè cernimus: carnosas verò & molles in sudores digerere, totiusq; corporis constitutionem adeò peruertere, vt diu postea non nisi crassum lentúmque mucum vel ex puris alimentis proferat. Sed ne ossibus quidem, si quis sæpius vnguine ex eo illitus fuerit, vel eius vapore, aut cinnabaris eius sobolis suffitu, pepercerit. Siquidem dẽtes eo sępius inunctis statim postea vacillãt & liuescentes marcescunt. alia verò crassiora cariem parte quadam contrahunt, quam ferro excidẽs guttulas argenti viui tremulas non rarò ipse cõperi. Quanquam autem vt & reliqua omnia validiora, ita hydrargyrus nonnunquam supra & infra vacuat non intra corpus modò assumptus, sed etiam foris inunctus; maximè tamen

& propria vi supra purgare natus est, & humores omnes præsertim crassos & lentos ex corporis ambitu, & vniuersa mole primùm in ventriculum & pulmones regerere, ex his deinde in fauces, tandémque in os compellere, non quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Vnde & Saliuatio vulgo dicta noua hæc & veteribus intentata purgationis forma. At hæc quidem foris inuncto hydrargyro, nunquam intrò sumpto, tentatur purgatio. quæ quoniam inchoata semel in multos dies velis nolis producitur, imbecillis viribus quisquis illam promouerit, in certum vitæ discrimen laborantem adducet. Rectè Dioscorides argentum viuum seu facticium ex minio, quod cinnabaris dicitur, siue minerale in argenti fodinarum tectis stillatim concretum, aut per se in metallis repertum, potum vim pernicialem habere censuit: eius vsu grauissima fieri tormina, interna exedi & exulcerari, vrinam supprimi, corpus intumescere, plumbeámque deformitatem concipere testatus. Ac Galenus suspectum eius vsum ita meritò abhorruit, vt interimat necne sumptus vel admotus, periculum nunquam facere voluerit: nec dēnique ex veteribus Græcis in medicinæ vsum tam periculosum pharmacum inducere quisquam est ausus. Quod igitur ex Arabum medicorum sententia à multis argentum viuum vel extinctum cum aliis sumi intrò posse dictitant, suáque, vt interpretantur, instabilitate & grauitate, mox vt ingestum est, ad aluum deuolui, reddíque sincerum nullo ventriculi aut interaneorum vulnere, minimè recipiendum censeo. Multò minus verò consentit, quod Antonius Musa multis literarum monumentis clarus scriptum reliquit, infantium lumbricos argento viuo propinato tutò sese enecasse professus. Nec, si puerorum pediculos vnguento ex hydrargyro in capite parte neruosa & frigida mulierculæ nullo discrimine interimunt, idcirco sanè statim licuerit argentum viuum, cuius solo vapore non homines solùm perculsi, sæpe stupidi ac prorsus veternosi redduntur, sed aues quoque omnes repentè mortuæ concidunt, intra corpus assumere. Quid igitur de his sentiam, expertúsque sim, paucis complectar.

Equidem tam mihi peccare videntur, qui hydrargyrum

quouis

quouis modo præparatum tuto ore porrigi posse contendunt, quàm qui venenatum adeò & humano generi ita periculosum existimant, vt à remediorum etiam externorum censu prorsus sit expungendum. Nam tametsi fortasse intrò sumptum ventriculum & interanea, pondere non exulcerat, sicut neque plumbei sclopetorum globuli, (siquidem hi diu interdum in corpore hærent sine incommodo, dum sibi viam & exitum pondere suo pararunt) alia tamen ingenti frigore, quo os præsertim ventriculi lædit, alia eáque multo grauiora, venenata sua qualitate ac malignitate symptomata concitat, iis non dissimilia, quæ sumpto puluere plumbi amicus quidam meus his diebus expertus est. Erat is distillationi è capite interdum in ceruicem & scapulas, interdum in pedum articulos obnoxius: qua tamen superueniẽte iustis vacuationibus haud ægrè liberari solebat. Huic à me iam doloribus liberato Empiricus quidã plumbi puluerem aduersus Arthritim ita commendauit, vt in eo solo eius recurrentis præcautionem positam esse statim persuaderet. Cuius idcirco vsum amplexus, pulueris eius sesquilibrã ex iusculis, ex vino, & pyris coctis aliisq; cibis sacchari loco dierũ quindecim spacio absumpsit. Sed dij boni! quot quantáque incommoda statim persensit! Dysenteria crudelis febri stipata die duodecimo exorta est cum grauissimis non ventris solùm, sed & ventriculi torsionibus ad eam spinæ dorsi partem, in quam os ipsius incumbit, pertinentibus. Ventriculi tanta dissolutio, tanta oris oblæsio, subsecuta est, vt ne contactum vel blandissimum ferre posset. Et quæcumque ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox reuomebantur. Inde ructuum tanta edebatur copia, vt in flatus omnia abire viderentur. Sedata dysenteria, graues illi ventris, lumborum & ventriculi cruciatus dies viginti perseuerarunt cum incendij interni molestissimo sensu, totidémque noctes peregit insomnes. Atque hoc temporis interuallo licet sitis ipsum non valde exercuerit, appetentia tamen semper prostrata iacuit: nec aluus quidquam nisi vel clystere, vel cathartico medicamento proritata reddidit: & quæcunque tum infrà tum suprà aut sponte aut artis beneficio prodiere, plumbeo colore infecta erant omnia. suam illam qua-

litatem internis partibus pertinaciter adeò impresserat. Interim exorta ictero corpus totum fœdatum apparuit, ac sanguis sedata dysenteria ad febris curationem reserata vena detractus, totus flauus, biliosus ac spumosus deprehensus est. Hæc tam grauia támque periculosa symptomata si plumbum non tam pondere aut insita frigiditate, quàm occulta quadam eáque inexplicabili malignitate, oblæsis visceribus inferre animaduertimus, quid de hydrargyro intrò sumpto censendum putemus?

Pictor quidam Andegauensis annos natus xxx. firma ac laudabili corporis constitutione non ita pridem hic agens anno M. D. LVII. manuum digitos grauiores solito, torpidiores, ægriusque mobiles percipiens, paucis pòst diebus contrahi illos, conuellique sensit: atque sensim indies magis ac magis aucta affectio est; dum incurui illi & pæne inflexibiles manerent. Quin & carpum & brachia peruasit affectio, dum neruis tendonibúsque infrigeratis, humoréque crasso imbutis admodum torpida, conuulsa, grauiaq; redderentur. Haud multò pòst idem pedes vitium sensere, sublata incedēdi potentia: in his tamen vt neque in brachiis neque in manibus, non admodum vehemens dolor affligebat. Misellus hic tot malis non satis, credo, diuexatus, aliud symptoma longè grauissimum ac crudelissimum incurrit. Dolor enim acerbissimus atque atrocissimus ventriculum atque hypochondrium vtrumque occupare cœpit, sed qui ad totum ventrem pertineret. cui, cùm nec noctu nec interdiu intermittebat, clysteribus, fotibus, balneis, ac aliis quibusdā remediorum generibus, sed frustra, leuatio quæsita est. Vnicum tantùm in accessione inuentum est solatiū, tres quatuórve robustos homines ventri superpositos sustinere. Compresso siquidem ventre, paulo mitior cruciatus erat. Vbi sex, octóve dies, nonnunquam & duodecim miser ille adeò fuerat discruciatus, sensim abeunte dolore languidus quidem ac pæne moribundus cernebatur, sed qui statim restituta appetentia vires aliquas reciperet, dum alia rursus simili accessione correptus prosterneretur. Viginti enim non amplius dies intermittebat. Atque in accessionibus aluus ne validis quidem proritata medicamentis quidquam demittere poterat. quòd si quando contingeret;

nigrum

nigrum omnino ac liuidum stercus erat. Sed & in intermissionibus, quæcunq; purgantium medicamentorum vi detrahebantur, atrabiliaria omnia ac splenis purgamenta iudicari poterant. Adhibiti ad tanti mali expugnationem celeberrimi quique Medici brachiorum & pedum resolutionem ad cinnabrium, quo pictores non rarò vtuntur, referendum putauerunt. Cùm enim penicillum ille sæpe digitis extergeret, iis inhærens cinnabrium ex hydrargyro facticium, partium continuatione vim suam in cerebrum, cui vt & neruis & tendonibus & membranis omnibus imprimis inimicum est, transmisit. in quo frigefacto pituita multa tandem collecta est, quæ postea in tota brachia & pedes influens eorum tendonibus & neruis symptomata iis non dissimilia, quæ vnguento ex hydrargyro perunctis accidunt, excitauit. Et hæc sana fuit, me iudice, sententia. At in doloris illius atrocis peruestiganda causa quandiu laboratum est? quot habitæ concertationes! quàm varia fuerunt Medicorum iudicia! Alius frigidam vitreamque pituitam intestinis firmiùs inhærescentem quàm vt facilè posset detergeri, in flatus resolui, doloremque colicum excitare contendebat. Alius bilem acrem, quam natura in intestina expurgare debuerat, inter abdominis membranas effusam, illicque coërcitam certis cruciatibus inualescere, intumescere, & quoquouersum furibundè moueri iudicabat; atq; in ipso motus impetu tum distentione, tum compunctione membranarum crudelem illum dolorem excitare. Alij denique alias causas astruebant: quas superuacaneum fuerit recensere. Etsi autem vnusquisque positæ à se & probabilibus coniecturis inuentæ causæ remedia opposuit consentanea; nullus tamen potuit dolorem non dico in totum tollere, sed ne aliqua ex parte quidem minuere, vel accessiones eius breuiores aut tardiores efficere. Immò verò annos tres crudeliter excarnificatus, exsanguis tandem ac planè tabidus vitam cum morte commutauit. In dissecto huius corpore singula ad causæ inuestigationem inspicientes, iecur, lienem, ventriculum, & renes naturalem constitutionem præseferre vidimus: nulla in cysti fellis obstructio: nulla in mesenterio humoris vitiosi congestio: nihil denique in vlla alia parte notari potuit, quod tam

torum fuisset malorum causa. Omnes siquidem longè aberamus à scopo,& tota;quod aiunt,via errabamus. Cùm enim penicillum non digitis modò extergeret, sed etiam imprudens & incautus ore exsugeret, verisimile est, vt è manuum digitis,partium continuatione cerebro, totíque generi neruoso communicata fuit cinnabaris, ita ore acceptam ventriculum & intestina, membranasque omnes interiores non humectasse solùm aut frigefecisse, sed inexplicabili vitio & maligna quadam qualitate, quæ oculorum refugiat obtuitum,infecisse; quæ tantorum dolorum causa occulta fuerit: cui non tam purgantibus, quàm contrario erat antidoto succurrendum. Sicuti dolores his non dissimiles plumbei pulueris vsu concitatos,cùm nullis purgationibus cedere viderentur, balneorum & lactis asinini vsu curauimus. Ratum sit igitur argentum viuum & plumbum incomprehensa sua qualitate venenata, inexplicabilia vitia partib.internis inurere, vnde vix vnquam expediri queant: nec intra corpus vnquam sumi debere. quod & alia obseruatione constat. Populi qui ad Alpes habitant, bronchocelis turgida guttura habent: id quod & nos aliquando vidimus, & veteres etiam complures litteris prodiderunt. Id autem illis vitium peculiare est, quòd Alpes metallorum venis, maximéque argenti abundant, per quas aquarum scaturigines emanant. aquæ autem vitiosa hydrargyri facultate imbutæ suos tumores proferunt, quæ & dentib. & toti cerebro non parum obsunt. Qua ex causa veteres multos fontes notarunt, ex quibus qui biberant, alij intra biennium, alij citius vitam amittebant. Quanquam tamen hydrargyrus externis affectibus sæpe auxilio fuit: quippe qui sanguinis incendium, bilis ardores exesionesque foris admotus mitiget, sistat atque compescat, ex iisq; nata vlcera persanet. Quocirca ad cohibendam omnis generis serpentem scabiem siccam, ad lichenas, ad psoram ac lepram affectus sanè perquàm rebelles, nec aliis quantumuis accommodatis remediis obsequentes, magno profectu illud aliis ritè permistum, vt proprio dicetur loco, vsurpauimus. Sed de his satis. iam de primis qualitatibus.

Argentum viuum aliud ex plumbo, aliáve materia fieri, aliud in argenti-fodinarum tectis stillatim concretum inueniri,

ueniri, inter omnes constat metallicæ rei peritos scriptores. Verùm de eius temperie non parum inter se Medici dissentiunt. Aliis frigidum & humidum, aliis calidum & siccum existimatur. Qui de fodinis inueniendis ac de ipso in illis legendo obseruationes litteris mandarunt, montes locosque omnes in quibus abstrusus delitescit hydrargyrus, ineunte verè crassis densisq; vaporibus ac nubibus circundari, altiùs ob sui grauitatẽ ascendere nequeuntibus, vixq; vnquam aquæ penuria vel media æstate laborare prodiderunt. Idcirco arboribus plurimis illa loca luxuriant, & herbis variis decorantur, alias viriditate & venustate facilè superantibus. Sua enim frigiditate ac humoris multi copia æstatis æstum & siccitatem hydrargyrus contemperat. Contrà sulphur, vitriolum, & sal calore suo & siccitate arida omnia & sterilia vicina loca reddunt. Adhęc arbores ad fodinas argenti viui tardiùs multo quàm aliis in locis folia emittunt, & vix vnquam flores edunt: qui si fortè aliquando erumpant; fructus certè ad maturitatem peruenire nequit. Postremò in fodinis, qui hydrargyrum legunt, aut præparant, nisi prudenter & cautè se gerant, in neruorum contractionem facilè incidunt. Et hæc quidem, quæ vel rei Medicæ ignaris experientia quotidiana innotuerunt, hydrargyrũ frigidum & humidum esse testantur. Sed ad alia pergamus.

Argentum viuũ aliud facticium ex plumbo, vel, vt Dioscorides censuit, ex minio, quod Cinnabaris dicitur: aliud spõte naturæ prouenit, legiturq; in propriis fodinis. Illud originis suæ nondũ immemor crassius & impurius, vt quod ad inaurandum, nisi accurata præparatione expurgatum attenuatumq; fuerit, accommodari nequit. Naturale verò tenuius, purius, & ad omnia multò præstantius, durissima quęq; metallorum corpora subit ac penetrat, secúmq; in his affusum retinet aurum. Vtrumq; tamen eiusdem esse naturæ, eodemque temperamento prædita, inter omnes constat. Quocirca si facticium ortus sui ratione frigidũ sit, argentum omne viuum frigidũ esse necesse est. Sed ad eius opera & effectus oculos mentemq; conuertamus. Dolores quoscunq; tum calidos tũ frigidos vi narcotica sistit, & cõsopit, perinde atq; opium: sanguinis eruptiones omnes

ſiſtit, bilis ardores exeſionesque retundit, & acriũ omnium humorum impetus cohibet: puſtulis vlceribusque ex iis natis opitulatur. Hæcne vllus ad cauſam caloris participem referet? Sed mala, quæ corpori admotum inuehere Auicennas commemorat, & nos longa didicimus experientia, percurramus. Cerebrum neruorum principium ita refrigerat, emollit, & laxat, vt rheumatiſmis nulla aut leui admodum occaſione tentetur in poſterum. atque ſi aliquando in aurem incidat, præterquam quòd tanto frigore dolores excitat diuturnos, ſurditatem quoque parit, atq; mentem peruertit, & ſua ſede dimouet: ſed, vt ſæpe, conuulſionem; qua conquieſcente, magna partis conuulſæ relinquitur grauitas; interdum vertiginem, ſæpiſſimè epilepſiam concitat; nonnunquam veternum, aut etiam apoplexiam cerebri ſubſtantia nimiopere refrigerata commotáque. Hęc ſi inunctus ac corpori affrictus hydrargyrus infligit incommoda, nónne impenſè frigidus & humidus ſit óportet?

Faber quidam aurarius anno Christi 1556. ſolius hydrargyri vapore grauiſſima, quæ mox dicam, ſenſit incommoda. Is bis aut ter ad ſummum, dum argenteam ſupellectilem inaurabat, hydrargyri vapore admiſſo imprudentiùs, ſtatim ſtupidus, veternoſus ac planè mutus euaſit. quę in os indebantur, deuorabat ille quidem; ſtercus tamen & vrinam minimè exire ſentiebat, neq; ad aurem inclamantes audiebat. Exactis menſibus ſex accenſus humor febrim tandem acutam concepit: ac tum excuſſo torpore loqui cœpit, & quæſitis reſpondere, ſed perturbata omnia & confuſa. Remiſit die xx. poſt accommodatas vacuationes febris, & in lentam degenerauit: qua tandem liberato, cerebrum graue torpidíque ſenſus omnes remanſerunt, ménsque ex interuallis perturbata. Hîc quis opera non agnoſcit immenſæ frigiditatis & humiditatis? Sed quid hæc vt noua profero? Nónne ex iis, qui vel vnguento ex hydrargyro illinuntur; vel eius vaporem aut cinnabaris ſuffitum admittunt, alios quotidie videas ſubitò reſolutos aut attonitos repentè concidere; quoſdam aſthmate anhelos, alios paralyticos, collo, manibus, pedibusque tremulis vacillantes, alios ſurdos, reliquam vitam miſerè exigere? Hiſpano-

rum

rum & Italorum aliptæ ex hydrargyro fucum mulieribus quærentes in quàm fœda mala illas coniiciunt? Solius faciei illitu dentes his breui liuidi marcescunt, fœtet anhelitus, facie corrugata oculi caligant, & senescentes asthmate pereunt. Sed rem in hydrargyro admiratione dignam, à nullo, quod sciam, animaduersã contemplemur. Hic enim, si quis rerum euentus bene obseruet, non modò pituitosis morbis obnoxia nostra reddit corpora, partesque omnes in primis carnosas suo frigore & humore lædit; verùm ita labefactat, & sua qualitate imbuit, vix vt corpus febre corripi possit, etiamsi multa scateat cacochymia.

Anno à Christo nato 1556. Coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus; repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis os totum paulatim computruit, exesumque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta, subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est; vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex ea tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est. quo tempore mors repentè hominem diu miserè afflictum è medio sustulit. Alios complures vidimus non minùs crudeliter excarnificatos ad longum tempus vitam produxisse sine vlla febre; nisi fortè dolorum vehementia, aut vigiliarum diuturnitate lentæ cuiusdam species inducatur. quæ etsi diutius perseuerauerit, non tamen, vt parum in his versatus existimare posset, in hecticam degenerat: sed remediis quæ Luem, eiusque symptomata tollunt, interdum etiam febri aduersis, delitescit. Huc quoque spectat, quod Medicis in artis quidem operibus diu versatis & exercitatis, sed parum oculatis sæpe imposuit; eos qui vnguento ex hydrargyro semel fuerunt inuncti, ægrè adeò medicamentis purgantibus moueri, vt ea duplo validiora, quàm antè, facilè

perferant. Quæ omnia si quis acriore animi acie intueatur, & ponderet iudicio; nónne à frigida quadã causa hæc proficisci existimet, quæ non modò corporis nostri natiuũ calorem ita obtundit, vt ægrè postea catharticum è potentia in actum reducat: sed & partes omnes humoresq; ita refrigerat & humectat, & in similem sibi qualitatem alterat, vix vt vel medicamentorum vim sentire, vel inflammationem concipere possint. Summa autem hæc refrigerandi humectandiq; potentia nisi in tenui substantia consisteret, haudquaquam tantis operibus excelleret.

Qui contrariæ sunt sententiæ, his maximè argumentis nituntur. Argentum viuum temperie calidum esse, ex effectis, inquiunt, intelligitur: licet aliis quibusdam probabilibus rationibus frigidum esse appareat. Crassa quippe attenuat, incîdit, dissoluit, & in sudores dissipat, obstructa aperit, durissima quæq; penetrat, aliáq; multa edit opera, quæ non aliunde, quàm ab eius calore peti possunt. Sunt enim illa caloris propria effecta, frigoris planè contraria. Verùm enimuero si quis hanc rem propiùs intuetur, efficientem istorum causam aliò referendam esse, quàm ad hydrargyri calorem, intelliget. Etenim demonstratũ est à philosophis & medicis, summas medicamentorum vires & facultates, quæ causæ sunt efficientes, alias à qualitatibus primis, calido, frigido, humido, sicco: alias à secundis, quæ à materia prodeunt, cuiusmodi est tenuitas, crassities, lentor & acrimonia: & alias à forma & occulta proprietate proficisci: eosq; prorsus cæcutire, qui in medicamentis vires omnes à primis qualitatibus quærunt, nihilq; in tota arte præter intemperiem circumsonant. Itaque argentum viuum summa partium tenuitate, qua vel durissima metallorum corpora subit ac penetrat, non calore attenuare, incidere, & sudores mouere credendum est. Piper & pyrethrum calidissima cùm sint; imbecilliùs tamen sudores promouent, quàm Guaiacum temperatum. minùs quoque attenuant & incidunt pulmonum crassum lentumq; mucum, minusq; menses promouent, quàm Gentianæ aut Aristolochiæ radix, illis calore cedens. Sed quæret fortasse aliquis, quî fieri possit, vt in medicamento impensè frigido & humido materia insit summa partium tenuitate prædita? quærendum quoque

que fuerat, cur opium adeò frigidum, vt narcoticorum sit vehementissimum, amarore gustantibus sit molestum. Multa crede mihi deprehendas in rerum natura, si singula bene examines, in quibus cæcutire humanum intellectum sit necesse. Iam verò hydrargyrum vehementer humidum esse, non siccum, præter suprapofita, hinc colligitur: quòd præduros scirrhososque tumores præ cæteris omnibus emolliat, concretosque dissoluat: quodque neruos omnes & articulos adeò relaxet & debilitet, vt omnem fluxionem facilè admittant; suscitenturque eius vsu tremores immedicabiles. At nihilominus quoniam vi specifica omnis generis humores violenter euacuat, rectè ex accidenti exsiccare perhibetur. Hos quidem tremores ad Luis malè curatæ reliquias neruos obstruentes, vel ad motorum spirituum resolutionem dissipationemque non ad argenti viui humiditatem aut vim & qualitatem maleficam referendos esse contendunt Chirurgi: & ad hoc argumentis vtuntur parum validis, quæ nobis redarguere facilè liceat.

Tremore videntur corripi non Lue modò contaminati, sed alij ferè omnes exquisitè sani, quicunque argentum viuum in puteis legunt, vel minium effodiunt, vel ex eo hydrargyrum & hinc addito sulphure cinnabarim decoquũt, vel qui inaurando vel alio quouis modo venenatum argenti viui vaporem aut cinnabaris eius sobolis suffitum, ore naribusq; exceperint. Tremunt etiam iis manus, qui Lue Venerea affectos vnguento ex hydrargyro sępius inunxerunt, idque sine momentanea ac effatu digna spirituum motorum resolutione, ac sine Lue Venerea. Non ita pridem inauratorem quendam inuisi, hominem alioqui robustum & quadratum, cui hydrargyri vapore ita cerebrum, totúmque genus neruosum repentè affectum est; vt non modò brachia & tibiæ vehemẽter illi tremerent; sed ne stare quidem aut incedere, aut attonitum caput & tremulũ attollere posset. Hic curatus standi ac incedẽdi vires paulatim recuperauit. Verùm cerebrum illi graue torpidumque remansit, & rheumatismis obnoxium. Occurrunt quotidie & alia eius generis symptomata, quorum animaduersione intelligere est, vim summã inesse hydrargyro refrigerandi, laxandi, &

molliendi, cerebro, neruis, tendonibus, membranisque omnibus in primis perniciosum. atque idcirco hoc vix vnquam, nisi in calido & sicco corpore ad calidum siccumq; affectum vtendum, qua ratione mox dicetur.

Iam verò ex purgantibus medicamentis omnibus crassum lentumq; mucum spuitione solus vacuat inunctus hydrargyrus, Luisque incipientis symptomata interdū compescit. Chirurgi verum illius alexipharmacum esse rati, reliquis omnibus remediis posthabitis, hunc medicis omnibus eruditis meritò suspectum & inuisum ad Luis curationem vsurpandum contendunt. At licet hydrargyro, vt suprà comprehensum est, eam vim insitam esse, eámque naturam nouerimus, vt vel tibiæ affrictu è corpore etiam exquisitè sano crassum lentumque mucum spuitione violenter prouocet: quemadmodum sanè agaricus, scammonium, colocynthis tenues serososq; humores insita proprietate vel ex sano corpore detrahunt in aluum: quoniam tamen malignam humoris qualitatem ipsumque Luis venenum iam fortasse solidis partibus tenaciùs inhærens atque impressum, manifesta cōtrarietate, aliáve occulta proprietate non exstinguit, ipsius alexipharmacum aut antidotum dici non potest: vt neque colocynthis distillationum antidotum dicitur: nisi fortè communi appellatione alexipharmaca & antidota nomines medicamenta omnia, quantumque vel purgando vel aliqua facultate alia morbo cuipiam auxiliantur. quod tamen veterum auctoritas & vsus loquendi ac nominis etymon redarguit. Antidota enim & alexipharmaca propriè appellamus, quæ non quidem extrinsecus imposita, sed intra corpus ipsum assumpta, tota substantia & occulta proprietate venenis resistunt, atq; aduersantur; ipsamque malignitatem exstinguunt. Nam & lethalia venena, quæ deleteria appellantur, vbi in animalis corpus ingressa sunt; totum id momento temporis immutant, sibique simili affectione alterant: ita sanè alexipharmaca seu alexiteria, quæ venenorum remedia & antidota sunt, contraria venenis lethalibus alteratione totum etiam corpus immutant, & alterationem à deleteriis impressam, exstinguunt: non sanè quòd substantia ipsorum per totum corpus penetret (neq; enim potest tam paucus succus tam

breui

breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientem aerem diffunditur, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur.

Hydrargyro tantam vim purgandi inesse diximus, vt ne vstione quidẽ depereat, sed in cinere supersit multo etiam quàm antè vehementior. Siquidem vstione consumpta exhaustaque aquea hydrargyri substantia, in qua vis refrigerandi insidebat, etsi natiua eius temperies dissoluta est, manet tamen in cinere, quæ à forma nascitur vis purgatrix multo quàm antè efficacior. estque is tum vstione, tum aquæ fortis admistione acerrimus, hoc ab argento viuo differens, quo acetum ab eius vsta fæce. Hunc autem exhibent circumforanei, tonsores, scelerati impostores, non medici, ad luis Venereæ dolores diuturnos, vel alios frigidos quoscunque affectus, vt hydropem, febrim quartanam, idque granorum VIII. aut X. pondere ex oui luteo, aut Mithridatio vel Theriaca. ac statim ex vniuerso corporis ambitu omnis generis humores sursum ac deorsum prorumpunt, tanto impetu, tamque violento, vt exhaustis spiritibus, fractisque viribus, vel repentè moriatur æger, vel aliquot dies sine viribus, sine pulsu, sine voce iaceat mortuo persimilis. Os interdum totum inflammatur, ac gingiuæ vlcera contrahunt putria ac valde fœtida: faucesque interdum ita intumescunt, vt æger ad multos dies nihil prorsus deglutire possit. Sic dum hæc scriberem, in mea vicinia scelestus quidam huius vrbis pharmacopœus ad quartanæ curationem tria catapotia ex eo & Mithridatio concinnata exhibens, iuuenem quadratum paucis diebus exorta dysenteria & delirio è medio sustulit.

Quæ ante Luis curationem obseruanda.
CAP. VIII.

ANTEQVAM agnitæ Luis curationem aggrediamur, multa sunt pernoscenda: ac primùm, quamdiu ea afflixerit, & quibus symptomatibus stipetur. Recens quippe humores ac carnes tantùm obsidens, aut vixdum solidas

attingens, nullo graui ſymptomate, ſolis maculis aut puſtulis quibuſdam conſpicua, facilè curationem recipit; ægriùs verò, quæ præterea doloribus & ſcirrhoſis tumoribus moleſta eſt. Omnium difficillimè, quæ confirmata, quæ oſſium carie ac partium cartilaginearum exeſione ſe prodit: quam in interioribus etiam viſceribus vlcera & tubercula multa proferre in mortuorum corporibus diſſectis notaui. Ab his conſiderandus venit totius affecti corporis habitus, & viſcerum, præſertim verò iecoris conſtitutio & temperies. Nam qui ſicco ſunt & ſqualido corporis habitu, & os ventriculi debile nacti ſunt, mitiora, quàm qui frigido & humido ſunt corpore, remedia expoſcunt; vt qui raro & laxo ſunt corporis habitu, quàm qui craſſo & denſo. Idem de his quoque ſentiendum, qui improba viuendi ratione intemperiem hepatis calidiorem & ſicciorem contraxerunt. Hi enim omnes nec magnam inediam, nec validas exſiccãtes vllas purgationes perferre poſſunt, cùm tenui bile & malis humoribus os ventriculi imbuatur, atq; compungatur; vnde in graues ſtomachicas ſyncopas incidant. Inſpicere verò oportet, & qui in ipſis viſcerib. humores exſuperẽt. Nam ſi vel partium nutrientium inſito vitio, vel viuendi errore & longa crapula, vel alimentorum impuritate & intempeſtiuo vſu illuuiem multam in primis venis & viſceribus congeſſerint, quæ etiam inde in venas maiores effunditur, antequam Luis propria ſuſcipi poſſit curatio: purgandum corpus ſæpius eſt, & cacochymiæ focus prorſus exhauriendus, primùm quidem apozematis aliiſque quibuslibet blandioribus primæ corporis regioni expurgandæ deſtinatis. Ab iis deinde ad ea venietur, quæ è venis maioribus aliquid etiam euellant: tãdemq; ad venæ reſerationem. Quòd ſi quis temerarius & rei medicæ faciendæ ignarus cacochymia manente tentare audeat Luis curationem: vt ipſam (opus ſanè quàm difficile) tollat; corpus ſanè variis affectibus in omne fortaſſe vitiũ obnoxium reliquerit. Non enim bilioſa, melancholica, aliáve craſſa illuuies circum viſcera collecta tota in ſudores digeri, diſſiparíve poteſt; vt quę circum membranas, neruoſas ac ſolidas omnes partes maligna luis congeſtione ſuccreſcit, ſed tenuiore parte reſoluta ſicceſcit impingiturq; viſceribus, ac tandem acrem malignamque quali-

qualitatem contrahens, ipsorum substantiam labefactat. Hinc profectò curata Lue lienis scirrhus comparet vel iecoris tensio: hinc & herpetes sæpius in manibus, nonnunquam & in aliis corporis sedibus maligni erumpunt: qui non nisi longa viscerum detersione, humectatione & refrigeratione mitescunt. Contrario errore tenentur, qui partibus externis iam impactam crassam lentamq; materiam, aluum ducentibus, aut vomitoriis medicamentis validioribus reuocare cōtendunt, atq; ita luem curare Veneream. Hi certè ventriculum & viscera omnia grauiter offendunt, ac multis symptomatis nullo pæne vsu laborantem conuellunt, eiúsq; vires adeò prosternunt, vt nequeat postea propriam curationis viam perficere. Neq; igitur, quę in primis est corporis sedibus humorum illuuiem per vrinas, aut sudores euacuare, neq; quod externis partibus tenaciùs iam inhæsit, per aluum reuocare tentandum, sed Hippocrati auscultandum. Quæ ducere oportet; per loca conferentia, quò natura vergit, ducere monenti. At verò si per vniuersum corpus fusa iam sparsaq; erit cacochymia, quæ tamen à visceribus prodierit: non modò ante Luis curationē primæ ac secundæ corporis sedes iustis purgationibus identidem repetitis detergendæ erunt, ac omni illuuie liberandæ; sed & per totam curationem, ne quæ in affectis visceribus denuò succrescant sordes, diligenter prouidendū. Nam si bene habiti (vt rectè censuit Alexander Aphrodisæus) famescentes solito cibi vsu prætermisso bilescunt, & materiam congerunt acriorem; multo certè magis, quibus viscera latenti vitio & prima affectione laborant, per inediam alimenti portionem corrumpent. Itaque purgatione, quod sic quotidie cumulabunt extrahetur, vt vacuum maneat ægri corpus, tutiorque sit alterius affectus curatio. Considerandaa & consuetudo. Hæc enim nec sanis nec ægris repentè mutari potest sine discrimine. oportet igitur ad insueta paulatim transire. Videndum, & quod anni tempus sit, quæ regio, quæ ambientis aeris conditio. Hæc enim si ad calidum declinârint; blandioribus agendum esse suadent: si verò ad frigidum, validioribus. Ætas quoque puerilis & senilis eandem indicationem præbent, ceteræ contrariam. Sed & symptomata grauia cùm su-

peruenerint, si vires ademerint, curationis ordinem peruer-
tent, dum leniantur.

Alia Luis curandæ ratio, sed minus perfecta. CAP. IX.

QVAM paulò ante proposuimus curandi rationem, quæ argenti viui inunctione fit, cùm inefficacem & parum tutam multorum periculo experti essent maiores; aliam tentare aggressi sunt. Itaq; purgabant validè sæpius: Deinde quibus competebat, sanguinem mittebant: mox reliquias idoneis syrupis præparabant: quas postea purgationibus identidem repetitis exhauriebant: ita Luis radicem multiplici præparatione mitigatam penitus euelli citra vllam virium iacturam aut corporis noxam sperantes. Hæc quidem curatio si vitium recens contractum sit, solusque spiritus aut humor contaminatus, interdum liberat. at certè, si iam obsessa est partium substātia, impetum quidem & humoris furorem reprimit ac mitigat: sed qui postea crudeliùs excandescat, sensim & clanculum radice altiùs defixa: ita vt vix vllis remediis inueteratum vitium possit extirpari. Hoc igitur lenit, non causam eorum euacuat: differt perniciem, non aufert. Interuenerunt & alij, qui ratione non admodum dissimili, tenui extenuantéque victu & potu ex hebeno, Guaiaco, vel ex sancta Chynarum radice corpus absumunt, humores detergunt, dissipantque in vrinas & sudores. Hinc necesse est pustulas & vlcera cum corpore siccari & sanescere, tophos præduros incidi atque dissolui, ex hisque natos dolores mitescere. At symptomata isthæc putato; morbi verò essentiam multo diuersam, quæ illis abeuntibus etiamnum tāquam radix solidarum partium substantiæ firmiùs inhærescit. Quocirca tametsi hæc, quàm superiores, multò tutior & efficacior curatio; minimè tamen periculo recidiuæ liberat: cùm præsertim Lues initium præterlapsa ipsam partium substantiam obsedit. Itaque quibus remediis, quáque methodo vsurpatis perfecta compleri possit tanti morbi curatio, tradendum, vt nos quoque Christianæ Reip. pro viribus consulamus. At quoniam hîc Guaiacum causæ sine qua non, non commodè, aut

citò

citò perfici queat curatio, locum obtinet; de eius ortu & viribus priùs dicendum.

Guaiaci inuentio, nomen & descriptio.

CAP. X.

INSVLA quædam superioribus annis inter nouas terras & antiquis incognitas reperta est, ea parte Americæ sita, qua longitudine in Septentrionem desinit. huic Spangiola à repertore Hispano nomen inditum est. Illius insulæ accolis omnibus Luem quandam, Venereæ hîc grassantis persimilem, aliquando familiarẽ esse, & endemiam, quemadmodum exanthemata & ecphymata hîc nobis, litteris prodiderunt.

Huius Luis vnicum remedium illis est ligni cuiusdam decoctum. Quod cùm animaduertisset nobilis quidam Hispanus, illic Gallico morbo, quem in Hispania contraxerat, diutiùs & immaniùs distortus, eadem medicina vsus feliciter conualuit. Cuius idcirco vsum postea in Hispanias attulit, primùm anxius ne non trans mare, qualis in Insula, esset eius effectus. Nomen ei ligno fecerunt Guaiacum, quod cum hiatu Huiacum pronunciant insulares. Aiunt crescere, qua apud nos fraxinus proceritate, arborem teretem: folia habere plantaginis, neruosa, sed minora ac rotundiora & duriora, ac nuces gignere castanearum forma. Cortex huius cùm ad nos peruenit, colore cinericeo, haud ita densus, sed immodicè durus. Color, qui buxeo ligno, externæ parti, nigrescens internę, quam medullam dicunt. Pondus ei, quale nulli præterea ligno. Nulla eius quamminima pars in aqua fluitat, sed mergitur continuò & subsidit. Duritie robur omne superat, & idcirco quamminimè hiat; neq; facilè videas, quòd rimas traxerit. Vritur ac inflammatur odore suaui. ab accenso gummi profluit subnigrum, & prædurum, vbi refrixerit. Huius ligni sapor subamarus, miti acrimonia palatum ac fauces compungens: qui semel cognitus nunquam errare in dignoscendo sinit emptorem; vt neque odor. Huius ligni quanquam vna est species, varij tamen ad nos mittuntur trunci, alij crassiores ab arbore, alij minores, vbique ferè albicantes à ramis de-

ci. Præferendum quod recens fatis, non vetus aut cario-ſum exiſtit, cui cortex proximè adhæret: quod quamplurimum nigri habet, & veluti lineis quibuſdam colore fuſco per longum interſectum eſt: quod quammaximè pingueſcit, & pondere valet: Eius enim ſenecta leuitas eſt, & macredo. Fallitur itaque Manardus ligni huius differentias conſtituens: truncos enim albicantes & prorſus buxeos acriores & odoratiores, atque idcirco valentiores eſſe colligit: aliiſque parte nigricantibus interna præferret; niſi decoctum redderent & aſpectu turpius & guſtu inſuauius. Eſt enim lignum illud omnino buxeum pæne inodorum & inefficax, redditq; decoctum clarum & limpidum, nulla acrimonia fauces mordicãs, ſed vt cortex amarore moleſtum. At quod intus multum nigri obtinet, vt odoratius & acrius, ita decoctũ facit albidius, & minimè lucidum: plurimam enim obtinet reſinam, quæ aquæ incocta turbidam illam albidamq; reddit. Sed & rationi conſentaneum eſt, arbori quàm ramis maiorem eſſe vim: & quanto truncus quiſque radici eſt propinquior, tanto præſtantiorem eſſe: ac rurſum qui ab arbore nec ſenio marceſcente, nec recens orta decidunt rami, iis qui à modò natis aut ſeneſcentibus, multò eſſe præſtantiores & efficaciores. Præcipiunt nonnulli fugiendum eſſe vſum eius, cuius trunci afferuntur magni, & valde craſſi, vbique nigri. id enim contingere ſeneſcentibus arboribus, vt ſucco deſtitutæ paulatim nigreſcant. At verò cùm omnes eos truncos experiundi gratia ſæpius diſſecuiſſem, ac non modò gummi multis locis concretum deprehendiſſem, ſed etiam è ligno accenſo profluere vidiſſem; eius decoctum vſurpare cœpi, quod vt maximè craſſum & albidum, ita omnium efficaciſſimum longa experientia deprehendi. Quocirca hoc ego vel natali ſolo, vel arboris parte, non ſolo ſenio ab aliis differre exiſtimo, eiuſque vt maximè ſucculenti vſum in primis commendo. Iam verò cùm in multis inſulis reperiatur; nullius tamẽ litteris certè proditum eſt, ex qua mittatur præſtantius. Video magnam copiam albicantis, quod imbecillius diximus, perexiguam nigri ad nos vehi. Hoc mercatores ab inſula Ioanni ſacra, illud tum ab inſula S. Crucis, tum ab inſula S. Dominici adferri aſſerunt. Itaque Guaiacum aliud ab alio differt, vel

pro

pro arboris parte è qua deciditur, vel pro solo in quo ortum incrementumq́; sumpsit, vel certè pro ætate.

Guaiaci Vires. CAP. XI.

CVM medicamentum vnumquodque calidum aut frigidum, humidum aut siccum ad corpus humanum dicatur; quòd ipsum per se ac semper calefaciat, refrigeret, humectet, aut siccet: Guaiacum temperamento calidum & siccum existimandum est. Si quis enim ramentum aut puluerem diutius mandat; caliditatem quandam percipiet, acrimoniæ participem. quin & externa vlcera, si eius decocto, aut bullientis spuma illinantur; diu postea calor, & acrimonia quædã sentietur. huic opinioni subscribunt odor & sapor. Nam vt auctor est Galen. 11. Simplic. cap. v. odorata omnia calida esse certum est. fit enim, vt scripsit Aristoteles, à vaporatione odor seu exhalatione quapiam: quorũ vtrumq; caliditatẽ arguit. Hæc autẽ cùm temperata sint & mitia; tẽperatã & mitẽ caliditatẽ declarant; quæ secundi ordinis initium non transscendat. Est enim secundo ordine calidum, frigidum, humidum, siccum medicamentum, quod manifestè suam qualitatem imprimit: primo verò, quod obscurè. Non tamen vt quibusdam placet, siccitas in eo obscura est, vt in primo ordine subsistat. quin potius secundi finem assequi ex manifestis morborum humidorum curationibus opinor. Quanquam verò Guaiacum calidum deprehenditur & siccum; est tamen humiditatis cuiusdam particeps, maximè parte interiore nigra, præpingui, & resinacea, qua viscerum & partium solidarum humidum primogenium conseruat & alit: ventremque lubricum facit, præterquam dum sudores promouentur. Quod si cuiquam mirum videatur; veteres consulat artis proceres, qui medicamentum vnum & simplex pluribus interdũ, iisq́; planè contrariis pollere facultatibus experti sunt, vt excalfaciendi, refrigerãdi, aut exsiccandi & humectãdi, aut tenuiũ partium & crassarũ, &c. Et nisi primæ illæ & efficacissimæ qualitates ita in vno medicamento confunderentur: haud sanè quæ ex illis oriuntur, secundæ similiter complicatæ forent. Iam verò materia Guaiaco eiusque cor-

tici ineſt valdè tenuium partium: cuius vi ac ſua temperie præſtantiſſima edit opera. Hinc enim craſſa incidit & attenuat, lenta deterget, obſtructa aperit & liberat, ſudores prouocat, vrinas ciet, ſputa adiuuat, ſtomachum prehumidum, nauſeabundum & reſolutum ſua ſiccitate aſtrictionis participe exſiccat & corroborat, vt & alia omnia viſcera: oris malum odorem tollit: diuturnas & inueteratas iecoris & lienis obſtructiones, icterum, hydropem, aliáque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium ſuperfluos humores frigidos diſſipat atque abſumit: capitis deſtillationes omnes exhaurit, ex iiſque natos dolores tollit: anginam notham, podagram, chiragram, iſchiada, omnemque arthritim mirè iuuat: aſthmaticos, paralyticos, ſtupidos, & quouis modo reſolutos curat. Neruorũ affectionibus omnibus ſubuenit. tumores omnes frigidos & duros ad ſuppurationẽ perducit. vlcera cacoëthea & Chironia ſiſtit, exſiccat, & cicatrice obducit. Luis puſtulas, tubercula, vlceráq; omnia, atque omnes ex iis natos dolores, aliáque ſymptomata nulla corporis noxa nulláque virium iactura paulatim cohibet & tollit. Vt non abs re lignum hoc Guaiacum ob admirabiles in hoc morbo percurando proprietates Sãctum à multis dictum ſit. Vt autem cortex ligno aliquanto acrior & amarior guſtu deprehenditur, ita maiorem vim ſiccandi ac ſudores promouendi obtinet: præſtantiórque & efficacior in ſiccando & tenuando haberetur; niſi iecori calida & ſicca intemperie laboranti & febricitanti multum eſſet noxius.

Guaiaci præparatio. CAP. XII.

LIGNVM oportet lima in ſcobem planè ac puluerem redigere, quo penetratu ſit facilior, & melius eius excoquatur vis. Nonnulli ad tornum in fruſta quantumuis puſilla comminuunt. quod vt inefficacius eſt, ita limpidius reddit decoctum. Hunc puluerem pondere ſelibræ in aquę fontanæ aut fluuialis libris VI. diem vnum macerare oportet: deinde percoquere lento igne, leni vapore, in fictili olla noua, plumbo intus illita, & diligenter priùs elota, ad prunam, dum ad libras duas ſeſe imminuat, magna cura &

attenta custodia, ne nimio calore ebulliat, néve exæstuet, aut efferueat. Nam si quid exundauerit; multum de vi & efficacia perit, minúsque efficax reliquum existit. ob idq; ad flammam coqui nõ debet: & prunam quoque modicam petit; atque ollam quæ non repleatur, sed cuius quarta pars ad minimũ vacet: quæque perpetuò sit cooperculata, nequid virium exspiret. Sunt qui ad dimidias tantùm percoquunt partes. Sed ego illud certè decoctum magis probo, quod ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno paucum peruenit. Ita vt suadeam ad morbos inueteratos ad quartam etiam partem decoquere, modò nulla obsit calidior hepatis intemperies. Sic decoctum perfrigerari sinendum, dum scobs desideat: dein percolare & in vitreum vas defundere oportet: in quo diligenter obstructo conseruetur ad vsum. Hoc primum decoctum alij Guaiaci cremorem appellant; alij serapium. Color huic decocto est, qui aquæ ex limo minimum turbatæ. Sapor gustanti subacidus, initio quidem ingratus, sed paulatim assuescenti iucundus. Nonnulli ex relicta denuò scobe cum libris VI. aut VIII. aquæ quandam quasi loram percoquunt ad libras IIII. aut VI. Hoc tenue percolatum ad cibum potui dant: cùm prius medicinę loco sorbeatur. Ego verò puluerem nouum Guaiaci pondere selibræ in libris decem aquæ tepidæ horis XV. maceratum ad prunas decoquo, dum ad libras VII. redigantur. Hoc non modò alit & humectat, sed etiam medicatæ cuiusdam est virtutis particeps; vt idcirco in pastu & extra pastum quantumlibet tutò concedi possit.

Acerba hoc loco inter medicos de Guaiaci natura & viribus exorta quæstio est: aliis quidem eius solius vsu Luem Veneream penitus exstingui, nec aliorum medicamentorum mistionem ipsum sustinere; quin de vi & efficacia deperdat: aliis contrà eius imbecillas vires aliorum validiorum mistione intendi augerique, & quod eius naturæ deest, id aliorum admistione suppleri contendentibus; si perfecta Luis, eius vsu exspectatur curatio. Ego verò opinionem indefinitè prolatam falsi insimulo. Neque enim ita per se efficax exsistit Guaiaci decoctum, vt nullius alterius præsidij ope Luem percuret Veneream: neque ita imbecillum, vt non nisi aliorum mistione vires habeat. Cùm ergo eius

quidem solius vsu absumptis humoribus Luis symptomata omnia cohibeantur; vis tamen & qualitas partibus iam insidens eodem penitus decocto exstingui delerive nequit; nisi cum eo aliquod incoquatur alexipharmacon, aut eius præmittatur, misceatúrve decocto. Itaque si solius Luis suscipitur curatio; solius Guaiaci decoctum ad sudores promouendos, cohibendáque eius omnia symptomata satis esse profiteor. cui tamen ad exstinguendam latentis veneni perniciem, impediendáq; recidiuam, nostrum alexipharmacum, qua ratione mox dicemus, adiungetur. Nisi fortè pauca quædam incoquere placet, quæ ipsum iucundius reddant, cuiusmodi sunt vuæ passæ in primis & glycyrrhiza. Quod si quis cum eo ingentem tot simplicium medicamentorum sarcinam decoquere iubeat; eius sæpe vim & efficaciam ita obtundet, vt optatus minimè succedat effectus. Non enim bene illi cum omnibus conuenit: sed habent nonnulla certam inter se repugnantiam medicamenta. quam nisi medicus longo vsu & experientia agnouerit, vnius interdum permistione, multorum sæpe egregias vires obtundet, & effectus cohibebit. At verò si Lues in corpus inciderit vel asthmate, vel arthritide, vel iecoris aut lienis inueterata obstructione, vel scirrho, vel certè insigni aliqua intemperie pressum, cuius eadem opera tentanda sit curatio; Guaiaco ea incoquenda erunt medicamenta, quæ particulæ laboranti eiúsque affectui sint accommodata. Exempli caussa, si annuo asthmate Lues coniungatur Venerea, multis iisque diris symptomatis stipata; est vterque quidem affectus diuturnus & curatu difficilis. sed Lues Venerea tamen multis doloribus acerbior. eius itaque curatio, quamprimũ fieri poterit, suscipiẽda est, sed iis admistis Guaiaci decocto medicamentis, quæ asthmatis fontem & scaturiginem exsiccent, ac cerebrum corroborent: Cuiusmodi sunt flores rorismarini, saluiæ, betonicæ, stœchados: & quæ pulmones multa pituita crassa ac lenta infarctos & obstructos expediant. Huius ordinis in primis commendantur enulæ campanæ radix sicca, glycyrrhiza, polypodium, hyssopus, satureia, scabiosa, vngula caballina, mel; nonnunquam & liquor Cyrenaicus, & styrax calamita, modò iecoris intemperies non reclamet. Huius decocti vsu Lues pariter atque asthma

afthma ita iuuari aliquando mihi viſa ſunt; vt eodem pæne temporis ſpacio, vtriuſque ſequeretur ſanatio. Sed ſunt interim topica alia multa Lui minimè aduerſa remedia ad afthma adferenda. Eiuſmodi ſunt tum ſyrupi tum linctus omnes, qui craſſa attenuant & incidunt, ac ſputa promouent. Item quæ extrinſecus capiti admota ipſum exſiccant & corroborant: cuiuſmodi ſunt calida omnia, præſertim verò hæc, quæ modò nominauimus: item ſuffitus. Hic manè & veſperi, in ſudoris exitu per nares & os excipiendus. Et vt paucis perſtringam, erunt ea ſemper Guaiaci decocto incoquenda, quæ tum aduerſus affectum Lui implicatũ vires habere putantur, tum partes primario obſeſſas corroborent. Eſt enim Guaiaci decoctum optimum aliorum omnium, quæ vel illi permiſcentur, vel præmittuntur, vehiculum ad ſolidas partes quaſque etiamnum illa deducens.

Curatio per Guaiacum, & ipſius luis Venereæ Alexipharmacum. CAP. XIII.

IN conclaui, hyeme præſertim, curatio tentanda, aëri minimè, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuò ſit: aut vt in Germania, intra æſtuariũ tepidum, cuius oſtio velum aut tapetes obtendantur intus & foris; ne qui egredietur, aut intrabit, aërem frigidiorem intromittat. Melius eſt enim corporis ſpiracula laxa habere & patefacta, quo virus vndique exſpiret. Æſtate eſt hæc cautio noxia, nedum ſuperuacua. Primo ſtatim die aluus ducetur medicina purgatoria, quæ ad eximendam noxij humoris in corpore exſuperantis portionem dicata ſit: ne is poſtea remediis cõcitatus curationem cœptam interturbet. Concinnetur autem ferè eiuſmodi, vt ad coërcendam graſſantem veneni perniciem apta ſit. Poſtridie purgationis aperienda eſt vena mediana aut baſilica, maximè ſi plenum & ſucculentum ſit corpus, aut aliqua venarum plenitudine preſſum. Hinc opus auſpicari ſic licet in hunc modum. Prius illud & valentius decoctum bis die propinetur tepidum ad cyathum vnum; manè quidem ad quintam; veſperi ad quartam aut quintam. Porrò cyathum voco ℥ vj. quanquam dimidium libræ commodè datur. Hauſto Guaiaci decocto inter-

quiescendum horis aliquot: & tamdiu stragulis munitum & contectũ esse oportet, dum caloris ope digesto in artus medicamento noxium exsudet ęger. Cúmque alij hausto potu statim sudoribus diffluant; alij non nisi post duas trésve horas; nemo possit certum sudoris excipiẽdi tempus præfinire. Constat tamẽ quibus ab hausta potione sudores mox erumpunt; citius detergendos esse, & calidis linteis extergendos, ne vires labascant. Qui cõtrà verò, tardius. Sudandum ergo erit, quamdiu vires ferre poterunt: & cùm deficere sentientur: etiamsi vix parum quid eruperit, subsistendum. ac resiccato corpore & venis concidentibus è lecto surgere, & ad cibum se præparare par est. bis enim die cibus est exhibendus, manè quidem post quartam à sumpto poculo horã, ad nonam, vel iuxta horam; vesperi ad septimam. sitque is quidem satis tenuis & exiguus sed boni succi. nam inanem in primis ventrẽ quærit hoc medicamentum. itaq; qui celerrimè sanescere cupiunt, cibum sumunt, non qui vires augeat, sed deficere qui non sinat. Neq; periculum metui debet. siquidem vis tanta inest Guaiaco reficiendi alendique, vt nullus hactenus defecerit, quantumcunque parum ederet; qui eius cremore fideliter præparato vteretur. Sit autẽ cibus assus potius quàm elixus; pulli scilicet colum bini aut gallinacei adhuc molliusculi, magnitudinem non excedentes. Non ignoro alios esse, qui carnes omnes ablegant; solùm biscoctum panem ad ℥ ij. cum vuis passis Corinthiensibus aut Damascenis concedentes. quod vt inueterato morbo & altius fixo interdum concedi potest; ita in recenti minimè necessarium est. Sed hi solis resiccantibus Luem Veneream curare contendunt: nos alexipharmaco malignitatem exstinguimus & cohibemus. Panis verò quatuor ℥, delicatioribus, validioribus sex, nõ amplius in diem scilicet concedantur. bellariorum loco sint passulæ & modicum panis nautici biscocti aut ad ignem exsiccati, aut etiam intermedia panis crustula. Potus erit supradictũ aquosius alterum Guaiaci decoctum. Vinum ne delibare quidem oportet toto curationis decursu. tale enim huic ligno est vinum, quale cicutæ: cum qua si hauseris; nullo remedio restitui possis. Nonnulli cœnæ tempus circumcidendum volunt, & ad meridiem tantùm reficiendum. ego verò vix

bis

bis die ſudoribus tutò corpus exerceri diu poſſe exiſtimo, niſi cibus aliquis interueniat, qui vires diſſolutas recreet & reficiat. Alij non ante cœnam, ſed tribus horis ab ea hauſto decocto ſudores prouocant, crudum aut ſemicoctum cibum in totius corporis partes malè diſiicientes. Porrò inter vtrumque paſtum legendis iucundis rebus, aut familiarium gratis colloquiis, aut lepidis confabulationibus, aut cantorum vel citharœdorum modulationibus aut alio denique aliquo cõſueto luſu oblectamenta quærenda. Omnia verò negotia, omnes circumcidendæ grauiores cogitationes, & ab omni cura conquieſcẽdum. Cauendum & ab iracundia, quę bilioſas in primis materias accendit. Sed & Venerem tanquam peſtem fugere oportet. Iam verò ſi hauſtu Guaiaci ſudores non facilè proliciantur; vtres aqua calente pleni, vel lapides candentes, vel titiones in vino exſtincti, pedum plantis & genibus admouendi. ita enim tepente calore fuſus liquatúsque frigidus & craſſus humor in extima corporis digeſtus facilius in ſudores abibit. Sed & hauſto validiore Guaiaci decocto ſacculi ſequentes calidiſſimè admoueantur capitis externæ parti; totúmque caput linteis calidis diligenter ſuperintegendum eſt, ne aërem frigidiorem ſentiat: idque præſertim cùm dolore caput obſidetur. Non enim in parte frigida collectus vitioſus humor decocti beneficio in ſudores facilè reſoluetur; niſi externorum pręſidiorum ope incaleſcat. Sudore quantum vires ferre poſſunt effuſo; linteis calidis exſtergendum exſiccandúmque corpus eſt, & lenibus frictionibus, quod in partibus extimis hæſit, diſſipandum. Sed & in primis calidis linteis aut pannis exercendũ caput eſt, aut etiam calentibus ſacculis perfricandum. Seruetur aluus toto curationis tempore quam tenerrima. Itaque ſi ſponte ſua nõ fluet; vel Senna carnium iuſculo, vel decocto matutino validiori incoquenda, vel certè caſſiæ fiſtularis ſemiuncia alternis diebus paſtus initio voranda. Hæc enim præterquam quòd vẽtrem inanem reddunt, quæ in ventriculo & hepatis cauis & in liene iamdiu fortaſſe deliteſcebant, detergunt & expurgant. Sed nihilominus in ſextum aut iuxta curationis diem ſæpe ſit, vt incidentis & attenuantis decocti vſu vitioſi humores concitati non modò cõſuetos artuum aut capitis dolores crude-

lius

liores reddant; sed alia quoque varia, in qua inhærent pro partis conditione symptomata proferant: vt in os quidem ventriculi incidentes, nauseam, inappetentiam, interdum propter malignitatem syncopas cardiacas; in pulmones verò tusses, initio inanes & siccas, sed tandem incrassato humore humidas. In thoracis partes externas, si liquefactus humor est, aut à capitis externis partibus influat; nouos dolores omnium atrocissimos, ac spirandi difficultatem, sine febre pleuritim mentientes inuehit. Si verò è posterioribus partibus capitis per ceruicem in dorsi aut lumborum vertebras, aut etiam in ischion illabatur, altiúsque subeat; diris adeò cruciatibus laborantem prosternit; vt in peiore res statu videatur esse quàm vnquam. Hæc aliáque multa curationi huic superuenientia non modò laborantibus spem de salute conceptam adimunt, sed & medicos nondum artis longo vsu confirmatos de cœpta curandi ratione ad aliam transire cogunt. Atq; hîc mirè gestiunt tonsores: & dum hydrargyri vim & efficaciam in cœlum laudibus efferunt; neque Guaiaci decocto neque vllis aliis remediis vllum vnquam restitutum fuisse impudenter mentiuntur: solùm hydrargyrũ vim alexipharmaci habere contendunt. At ea certè Guaiaco vis est, eáque natura, vt quos initio impetus agitatis humoribus concitauerit dolores, hos tandem iisdem absumptis cohibeat atque cõpescat, si quis eo constanter vtatur. Itaque iis imminentibus aut certè iam exortis purgãs medicamentũ initio vsurpatum aut ei simile repetendum; quod humores cõcitatos & furibundos è toto corpore potenter expurgat, intermisso eo die validiore decocto. Sed & sexto & septimo quoque huius curationis die catharticum aliquod validum repetendum. Ita enim non modò quod Guaiaci decocto sensim attenuatum concitatum fuerit; sed & quod de quotidianis alimẽtis pro partium vitiosa actione corrumpitur & curationem retardat, repentè extrahitur; vacuúmque excrementis marcet ægri corpus. Interea quibus perierat appetentia, restituitur, aliis post secundam medicinam purgatoriam septimo statim die; aliis non nisi decimo aut decimoquinto. Hæc ratione moderari oportet; & in victus ratione initio prudenter instituta constanter perseuerare. Vnicum ibi solatium est, non videre plures
cibos,

cibos,non videre edentes, & nidorem non ſentire. Ad diem huius curationis decimum aut duodecimum corpore bis aut ter iam purgato, liberatis obſtructionibus viſcerum, totóque corpore iam aperto & patente, Opiata noſtra ſuperioribus remediis adiicienda hunc in modum.

Quotidie manè & veſperi decoctum validius Guaiaci hauſturus, opiatæ ſeſquidrachmam deuoret, hinc ſtatim prędicti decocti ℥ vj. aut vij. ſuperbibat, ac in lecto ſe ad excipiendos ſudores, qua ratione ſuprapoſitum eſt, componat. Huius per octo decémve dies continuandus eſt vſus, aut etiam diutius, dum veneni radix ſit euulſa, prorſuſque extincta eius pernicies. quod quoniam fit aliàs breuiore temporis ſpacio, aliàs ſeriùs pro veneni conditione, & affectionis diuturnitate, tutius omnino eſt paulò vltrà progredi, quàm infrà ſubſiſtere. Itaque ſi quis perfectiſſimè liberari cupit; hyeme aut cœlo frigidiore & aquilonio, conclaue vbi ipſe cubat, non excedat, priuſquam omnis in totum morbus ſit abactus, & reſtituta valetudo. Sed & ſedatis doloribus, omnibúſque ſymptomatis ſuperiorũ remediorum vſu ſublatis; ne quid altius demerſum non prorſus extinctum, denuò ſe prodat: perutile ſit laconicum adire exquiſitè paratum, in quo ſudores ſumpto in ingreſſu Guaiaci decocto cum opiata, dies aliquot promoueantur pro viribus; in eius verò exitu, dum in lecto rurſum ad ſudores excipiendos ſe componet; aquæ noſtrę ad omnia venena ſanè quàm efficacis, ℥ v, haurire. Hæc vbi iam ſeptem octóve dies aut amplius pro affectionis diuturnitate & ſuiipſius natura, ac viribus pertulerit; ſumendum iterum erit quod purget medicamentum, atque ab eo quatuor ſéxve diebus in paſtu aquoſum bibendum decoctum omiſſo fortiore. pòſt ad priſtinam viuendi rationem paulatim redeat, ac exire incipiat, ſed cautè & longiùs ac longiùs, nec in apertum ſtatim; ſed primùm intra parietes, & de vno cœnaculo in aliud inambulandum: deinde ad vicinam aliquam nec longiùs domum, donec aërem ferre aſſueſcat. Nihil enim hîc repentè fieri aut mutari debet, ſed omnibus paulatim aſſueſcendum. Alij viginti, alij triginta dies ſatis eſſe putant, quibus concludatur æger. ſed ſecundarium decoctum minimum dies quindecim bibat valdè dilutum. Ita ſanè eſſe in recens affe-

ctis comperio. quos cùm quindecim, aut ad summum viginti dies in cubiculo continui; exire sino, & ad consuetam viuendi rationem paulatim redire; vlceribus etiam nõdum cicatrice obductis, nec maculis prorsum exstinctis: quæ tamen postea paulatim exsiccantur, euanescúntque omnia, idque hyeme. Nam æstate & temperato cœlo domi laborantes continere superuacuum puto: quin & detersis sudoribus matutinis sumptóque cibo vel foris inambulare, vel quotidianis muniis vacare permitto, dum ad vespertinos sit redeundum. ac nihilominus perfectè curantur. tanta est opiatæ vis atque efficacia. At verò cùm vel minimum huius Luis fermentum aliquando diu consopitum intúsque delitescens recidiuam haud rarò inuehat: quãdiu vel tubercula, vel vlcera, vel maculæ, vel dolores supersunt; tãdiu profectò suspecta esse medico debet futura valetudo. Eam ob rem si quis existimationem integram tueri, & nominis famã præclaris curationibus extendere contendit; remediorum vsum minimè intermittat, dum omnem Luis sobolem radicitus exstirpauerit, tantique ac tam crudelis tyranni omnia vestigia deleuerit. Quòd si fortè vel cubantis intemperantia, vel exoleti ligni infirmitate quippiam aliquando reuirescat, recurrátque post aliquot menses aut annos; simulatque hoc deprehensum fuerit; eandem omnino suaserim subire curandi rationem; dum nihil prorsus supersit. neque igitur dierum numerus, neque ligni & opiatæ pondus vtendum certò definiri potest. Recens inquinati sæpe xv aut xx diebus perfectè liberãtur. vtuntur ligni pondere sex, septem, octóve ad summum librarum: opiatæ ℥ iij. aut paulò amplius. At qui morbi diuturnitate extenuati sunt, & doloribus ac nodosis tuberculis iam obsessi, vix quadraginta aut quinquaginta diebus euadunt. Ligni ℔. xv. aut xx. aut vltra insumunt: opiatæ ℥ iij. aut iiij. Qui sæpius etiam fuerunt peruncti, omnium difficilimè, & vix vnquam in totum liberantur, duplici de caussa: quòd & ea sit hydrargyri vis & proprietas, vt qui eo fuerunt peruncti, aliorum remediorum vires vix sentiant: & quòd etiam morbi huius caussam altius illa in corpus impingant. Metuunt ac verentur nonnulli, cùm gracile & siccum corpus, aut morbi diuturnitate exsangue & exarefactum occurrit; viribus ne destituatur in hac curatione,

tione, aut etiam in hecticam tandem coniiciatur vel corporis atrophiam: ob ídque parum quid satis esse putant, cui vis morbi cedere possit, dum vires recreentur. At certè multorum fide & experientia comprobatum est, hac victus obseruatione siccos humescere & macros pinguescere. estque huius cremoris natura, neminẽ destitui vt sinat. Quare etiam infirmissimis non minus, sed aliquanto etiam plus dandum est, quia nihil cum impetu facit, cùm eius iuuamentum sit paulatim sanare. In his tamen aut nulli aut parcè mouendi sunt sudores, dum vires paulatim huius decocti beneficio receperint. Interim nisi vlcera & vulnera sint, nihil foris illinitur. His verò si exigua sint, neque vnguentum neque aliud quid imponendum: sed exspectandum, dum exstincta mali radice sponte siccescant. Sin altius serpunt, sordidioráque sunt; aqua nostra planè diuina bis térve quotidie abluantur, carpinatúmque gossypium in ea maceratum imponatur vlceris cauo. Hæc non modò mirificè deterget & siccat, serpentemque malignam putredinẽ arcet & cohibet, sed etiã quidquid in vlceris cauo durum est, paulatim maturat & in pus deducit. vlcus dein carne replet & tandem cicatrice obducit, vt multorum vnguentorum vice meritò vsurpari possit.

Luis aliis affectibus implicatæ curatio.
CAP. XIIII.

CVRATIONEM Luis Venereæ simplicis recens aut non ita pridem contractæ, quàm breuissimè licuit, perstrinximus. Nunc cùm plures cum ea concurrant & implicentur morbi; aut iamdiu inueterata est, quænam tenenda curandi methodus, tradendum. Lues Venerea morbis quibuscumque componitur ac complicatur: interdum omnino consentit atque congruit; interdum dissentit. Consentit, cùm eius curatio aliis quoque sanandis conducit, aut nihil saltem obest. Dissentit, cùm eius curatio alteri incommodat morámque adfert. Lui consentiunt Arthritis omnis, & dolores externarum partium omnes à capitis distillatione; intemperies ventriculi aut iecoris humidior aut frigidior, hincque nata obstructio, vel etiam hydrops,

epilepſia, vel etiam ſtupor, paralyſis, aliíque complures ab humida & frigida cauſſa etiamnum præſente contracti. Hos itaque & ſimul cum Lue & ſeorſum ſanare licet. Cúmque id tentare libet; ab vrgentiore ſemper incipere iubemur, altero tamen, quoad fieri licet, minimè neglecto. Diſſentiunt febris omnis, intemperies hepatis calidior & ſiccior, pſora, lepra, aliáque omnia ſcabiei ſiccæ genera: omnis ſanguinis ſiue ex vtero, ſiue ex ano, ſiue ex pulmone reiectio, aliíque affectus complures à calida & ſicca cauſſa etiamnum præſente profecti: horum enim legitima curatio legitimis & refrigerantibus medicamentis perficitur. quorum vſu quoniam Lues fit deterior multo, eius quoque & difficilior & longior futura eſt, quæ calidis & ſiccis & valdè attenuantibus remediis perficitur, curatio. Itaque cùm horum quiſpiam acutus & præceps, vt pleuritis, vel febris ardens Lui complicatur, poſthabita Lue, eius ſtatim debet tentari curatio; iis tamen remediis, quæ quàm minimum Luis cauſſam augeant. In connexis enim affectibus vrgentiori vel præpoſtero ordine in primis eſt ſuccurrendum: atque in id quod eſt grauiſſimum, omni cura & cogitatione primum incumbendum; ſiue id ante Luem Veneream & cœptam eius curationem partum iam erat, ſiue recens, dum legitima tentabatur curatio, interuenerit. Grauiſſimum porrò eſt vel quod maximè ægrum in vitæ diſcrimen adducit; vel de quo is grauiſſimè conqueritur, cuius interdum precibus cedere cogimur. Horum exempla ponenda.

Non ita pridem tonſor me ad viſendum ruſticum quendam bene habitum & quadratum deduxit. qui cùm duos iam annos ab inunctione ex hydrargyro, omni dolore vacaſſet, ac omnino reſtitutus ſibi videretur; in recidiuam tamen incidit, qua duos iam menſes crudeliter admodum premebatur. Dolores acerbi tibias & brachia media obſidebant, atque ipſas etiam ſcapulas, noctu grauius excandeſcentes: ſed omnium grauiſſimi in capitis externa parte figebantur; in qua etiam aliquid

quid circa pericranium occalluiſſe plurimis in locis deprehendebatur. fauces quoque ingens vlcus ad palati baſim iamdiu occupabat ſordidum. nihilominus tamen nec decumbebat, nec cibi faſtidio, nec ſiti premebatur, ſed muniis omnibus pro more vacabat; dum ſuperueniente inopinata deglutiendi difficultate, & viribus repente concidentibus in lecto manere coactus eſt, in quo eum deprehendi languidum cum pulſu frequenti & celeri, febre teneri, ac maxima difficultate non modò deglutiendi bibendiq́ue, ſed etiam loquendi: nihil interim tumoris foris in faucibus, vt neque intus in amygdalis apparente. Quis non hîc agnoſcat periculoſam anginam Luis recidiuæ implicitam, omni celeritate accommodatis remediis, Lue etiam neglecta curandam? At imperitus tonſor moræ impatiens, lucro inhians, omnia deglutiendi ſymptomata ad faucium vlcus pertinere credens, ſtatim me inſcio ſuis ſeruis inungendum aut potius miſerè iugulandum ægrum commiſit. Itaque vnguento proritata fluxione noua, biduo extinguitur. Haud mitius cum aliis multis agitur Lue Venerea correptis, ſi vel febris adſit continua, vel etiam grauis morbus aliquis, cuius poſtponatur curatio.

Familiaris quidam meus annos natus triginta quinque, quater aut quinquies in anno diris cruciatibus ſpinam dorſi à ſcapulis ad finem lumborum obſidentibus, & nonnunquam iſchiade ſolebat torqueri ſine febre, ſine vlla ſpirandi aut meiendi difficultate, ſine vomitione, idque à maligna quadam diſtillatione, Luis naturam, qua olim inunctione fuerat curatus, reſipiente. Hic cùm ſæpius à nobis fuiſſet his doloribus liberatus, iteratis purgationibus, vnguentis, & ſolis anodynis primùm, deinde reſoluentibus & roborantibus, ac demum recreatis viribus æſtuariis ac fotibus ſiccis capiti admotis; recurreretque nihilominus dolor conſuetus; atrocis tandem Chirurgi induſtriam experiri cogitauit, num fortè horum dolorum radicem penitus eximere poſſet, ac re-

cidiuæ periculo liberare. Hic dolorem crudeliſſimum ad lumborum regionem pertinentem nephriticum eſſe ratus; languidum iam ægrum quatuor iam dies noctésque inſomnem in balneum præcipitat aquæ dulcis calidioris, ibíque morari diu iubet. quod ille doloris crudeliſſimi leniendi ſpe fretus exequitur; dum reſolutis ſpiritibus ac defecto præ virium inopia corde, mori ſe non ſentiret. Rectè quidem hic properabat dolori, vt crudeliſſimo ſymptomati vires frangenti corporis gubernatrices, neglecto etiam morbo ſuccurrere. Hoc enim præſtabilius, quàm vrgentioris ferocia ſinere proſterni ægrotantis vires, quarum gratia curatio inſtituitur. Nam quanquam ſublato morbo ſymptomata protinus vaneſcunt, neque vſquam poſſint in corpore ſola ſubſiſtere; ſi tamen grauia adeò infeſtáque ſunt, vt periculum ſit, ne antequam dematur morbus, violentia aut pernicie iugulent; lenienda protinus, ipſaque medendi methodus inuertenda. At ibi tamen peccatum grauiter eſt. Eſt enim terminus nunquam prætereundus medico, qui ex arte generosè contra morbum quempiam pugnare contendit, conſtitutus, vt tutò medicetur ei cui dolorem mitigat, vt vires cuſtodiat, per ea ſcilicet, quæ virium robur tuentur atque conſeruant ſymptomata leniendo, quo & morbo reſiſtere & curationis ſpacio ſufficere poſſint. Iam verò ſi Lui complicatus diſſentaneus affectus diuturnus & lentus eſt, cuius nequeat ſtatim curatio perfici, & à quo etiamnum aliquando neglecto minus quàm à Lue impendeat periculi, eo poſthabito Lues curanda perículoſior, iis tamen remediis, quæ contrario & diſſentienti morbo quam minimùm obſint. At ſi æquè graues & periculoſi exſiſtunt; non huic aut illi prorſus, ſed vtrique mediocritate quadam & remediorum contrariorum temperatione eadem opera ſuccurrendum.

Eſto itaque, nobis occurrat quiſpiam annorum XXV. Lue Venerea contaminatus: cui corpus ſit ſiccum & aridum, variis febribus bilioſis obnoxium: volæ manuum plantæque pedum impendio ſæpè caleant: os amarore perfuſum ſit, atque perpetuò aridum, vnde cibi inappetens & ſiticuloſus euadat. Luem Veneream ſi quis remediis deſcriptis curare aggredietur, aliis affectibus neglectis, in certum vitæ

vitæ diſcrimen ægrum adducet. Etenim manifeſta hæc viſcerum intemperies calida & ſicca refrigerari & humectari poſtulat, ſeruato robore: Lues verò contracta, non niſi attenuantibus & reſoluentibus, quæ omnia ferè ſiccant & excalfaciunt, curari debet. Itaque ſumma methodo opus eſt, quæ eodem tempore remediorum contrariorum permiſtione, vtriuſq; affectus curationem perficiat: vt increſcenti phlegmonæ digerentia remedia reprimentibus permiſta adhibemus. Victus inſtituatur non omnino ſiccans, aut tenuis, vt in curatione legitima; ſed quodammodo humectans & refrigerans: in quo per initia loco Guaiaci ſola in potu vtatur ptiſana. In cibo conuenient non modò pulli columbini aut gallinacei, aliæve carnes coctu faciles, aſſæ in ſucco oxalidis aut mali granati aut aurancij maceratæ, ſed etiam elixę. atq; etiam interdum ex iis paratæ ſorbitiones refrigerantes, aut etiam hordeatum. Æger quoq; non ſemel tantũ die aut bis, ſed ter quatérve copioſiùs alendus. Soluẽda primo ſtatim die erit aluus medicamento è Catholico: aut ſi magis arrideat, per caſſiam fiſtulam: aut per apozema aliquod in duos matutinos hauſtus alternos ex decocto aperiente, incidente, detergente & refrigerante comparatũ cum ſenna & agarico. Hęc enim omnia quoniam purgando humectant, pariter & refrigerant, idcirco ſanè viſcerum ſiccitatem & calorem emendant immodicũ, non tantùm quòd humores acres bilioſoſque expurgent; ſed etiam propria vi & inſita facultate. Rhabarbarum ſola ſiccitate noxiũ eſt, multóque magis, quæcunq; vehementiore aliqua ſiccandi & excalfaciẽdi vi pollent, vt ſcammoniũ, colocynthis, aloë. Poſtridie purgationis apozema bis die vſurpandum ad materiæ præparationem paretur. Repurgato bis aut ter alternis diebus corpore mittendus ſanguis eſt, pro plenitudinis & virium ratione. Ita enim non modò viſcera totúmque corpus refrigeratur, ſed plenitudinis etiam pericula, quæ aliis attenuantibus reſoluentibúſque concitari facilè poſſent, declinantur. Poſteaquam viſcerum impuritati & intemperiei proſpectum erit VII aut VIII diebus, refrigerantibus his & blandè expurgantibus: propria Luis remedia adiungenda ſunt. Itaq; ptiſanę loco decoctum Guaiaci hoc modo præparetur, quo & in paſtu & extra paſtum

cùm volet vtatur. Ad sudores quoque promouendos concinnetur etiam validius Guaiaci decoctum, quod longo vsu notauimus non modò non augere calidam & siccam viscerum intemperiem, sed ita etiam humectare, vt quauis ratione extenuatos & macros pinguiores reddat, & omnia symptomata ab intemperie calida & sicca hepatis cõtracta demulceat. Quod in legitima curatione monuimus aluum semper liberam esse oportere; id in hac corporis cõstitutione maximè curandum, obseruandumque est: neque committendum, vt quippiam circum hepar aut lienem aut in ipso etiam mesaræo indurescat. Tertio igitur quoque die si ea subsistat; aut etiam, si sponte aliquid deponat, quarto tamen quoque die, si quid in visceribus iamdiu hærere vel de quotidiano etiam alimento gigni, cumulariq; existimatur; expurgandum vel apozematis suprapositi dosi; vel cassia fistula, vel Catholico: eodémque die validiore Guaiaci decocto manè saltem abstinendum: nisi in eius ℥ vj. sennæ ℥ ß. incoquere visum fuerit, idque percolatum loco apozematis vsurpare ad vtrumque efficax. Cùm iam horum remediorum alternato vsu, toto corpore humorũ portio maior absumpta dissipatáque fuerit, ac corpus ad opiatæ vsum rectè præparatum: balneum paretur aquæ dulcis tepidæ: in quod ingressus æger opiatæ iustam quantitatem deglutiat, ac mox Guaiaci decoctum superbibat, ibique desideat integram horam. In exitu dein ad sudores pro viribus excipiendos in lecto se componat. Balneum præterquam quod è corpore sicco sudores copiosiores elicit; partium etiam solidarum omnium nedum viscerum siccam & calidam intemperiem si quid aliud emendat, impeditque quo minus sudorum eruptione ac moderatè siccantium remediorum vsu, quæ ad curationem reliquam necessaria sunt, lædi possint. Maximè autem melancholicis omnibus Lue impeditis conuenit: quos constat sicco esse viscerum & partium solidarum temperamento, quod humectari desiderat. Id itaque vel quotidie vel alternis diebus semel ingredi siccos & attenuatos, calida & sicca vel alterutra hepatis intemperie affectos confert. Ad id autem præparentur, qua ratione iam dixi, perseuerentque dum Lues omnino sit sublata, aut certè quandiu opiatæ vsus erit necessarius: nisi fortè inter-

intermittere aliquot dies adstantis medici prudentia aliquando censuerit. Quòd si fortè per curationem, iudicatione quapiam repugnante balneum ingredi non licuerit; ea certè absoluta, si qua longo remediorum vsu partium temperiei labes inusta est: ea tepentis balnei vsu ad multos dies continuato facilè delebitur; nisi vel hydropis vel distillationis cuiusdam consuetæ metus abstinendum exhortetur. Sit autem vt dixi tepidum ex decocto herbarum refrigerantium & humectantium comparatum: in quo, vt neque in egressu, sudores nec promoueantur, nec excipiantur. Conferet tamen ingredientem sequentis decocti refrigerantis & viscera roborantis ℥ vj. ebibere, quamdiu assidenti medico videbitur. (*Hoc decoctum in neutro exemplari video descriptum, sed medico ad praxim suam vera arte instructo facilè erit simile formare.*)

Curandi modus perfectiss. CAP. XV.

IAM verò si neglecta Lues aut imperfectè curata tamdiu in corpore hæsit, vt non modò dolores implacabiles, sed nodos etiam complures vel in tibiis vel in capite inuexerit; suprapofita quidem curandi methodus tenenda est; sed cui alia atq; alia pro laborantium natura & symptomatum varietate validiora remedia accedant. Duos referam à me restitutos, quorum imitatione cæteri curari possint.

Dominus de Mesieres, Prior S. Dionysij à carcere, annos natus XL. corpore mediocriter carnoso & bene habito, Lue correptus Venerea, seniores statim consuluit præclaræ huius vrbis Medicos & Chirurgos. Horum omnium communi consilio atque consensu repurgato prius corpore ac sanguine misso, hydrargyro accuratè inungitur. sputatio erumpit VII. die copiosa: tandémque aluus etiam sponte resoluitur. quod animaduertentes, qui hunc inungebant Chirurgi, breui adeò curatum iri pollicebantur, vt iam sibi restitutus videretur, eorum nimirum omnium vsu, quæ ad perfectam per hydrargyrum curationem spectant. Verùm enimuerò cùm iam exactis diebus viginti, opis nihil afferretur; reuocati in subsidium Chirurgi, morbi contumaciam arguunt: quæ interdũ nisi iterata simili inunctione

compeſci aut cohiberi non poſſit: ad quos accerſiti medici facilè annuunt. Itaque eandem, ſed tamen crudeliorem curationem expertus eſt: cùm nihilo magis quàm prima leuaretur. calumniam amolientes chirurgi, quoſdam eſſe propoſuerunt, qui licet curatione hac non modò non liberentur, ſed etiam crudelius multo, quàm priùs crucientur; exacto tamen ab ea menſe vno atque altero paulatim poſtea ſaneſcunt, hydrargyro partibus ſolidis admiſſo morbi cauſam ſenſim demoliente, ſuperantéque. Quod ſibi laborans ſalutis cupidus facilè perſuaſit. Sed cùm totos tres menſes muſſitans nihilo meliùs haberet; ac multi præterea ſcirrhi ac tophi in capite, in oſſe crurium, humerorum & brachiorum exorti eſſent diris cruciatibus moleſti; Chirurgos reuocat: qui vno omnes ore curationem per hydrargyrum repetendam putant. Neque hi priùs finem inunctionibus imponunt, quàm duodecies duobus annis eandem curationem tanto dolore tantisq; cruciatibus ſine vlla ope perpeſſus eſt. Inde ſiccum adeò & exſangue corpus euaſit, vt in eo nihil præter aridã cutim & oſſa ſupereſſet, ac τὸ σκελετὸν potius videretur, quàm viuum corpus. Tophi interim multi obſederant tibiarum, cruriũ, brachiorum & capitis oſſa diris cruciatibus, qui impedierunt, quo minùs integro biennio ſomnum inire potuerit. Hos Chirurgi alia curandi ratione deſtituti, cauterio aperire cogitant: ita virus aliquod aperta cute ſtillaturum ſperantes. Itaq; cùm duobus in locis, vbi tophi crudelius affligebant, nudatum in capite os nigrum cerneretur: ipſum terebello eximunt humoris acrimonia parte iam interna exeſum, & veluti terebra omnino perforatum. ac cùm ne ſic quidem dolores remitterent; nec ſomnum inire poſſet: emplaſtris de Vego cum duplicato mercurio hominem per menſem veſtiunt. Alij vinum Guaiacinum poſtea per menſem exhibent: alij etiam balneo ex decocto Guaiaci mergunt: ſed omnia nullo auxilio. Itaq; hominem moribundum pro deplorato deſerunt, nulla ei medicamenta opem allatura profeſſi. Quam cedo cladis tantæ cauſſam afferent? Cur hydrargyrum, quod Luis alexipharmacum vnicum prædicabant, hunc atrociter adeò diuexatum reſtituere non potuit? Empiricos credo curationem inſtituiſſe dicent. At chirurgi erant huius præ-

claræ

claræ vrbis celeberrimi, medicorum etiam multorum adiuti consiliis. nec ægrotus ipse sibi vnquam defuit. nihil enim ei vnquam tam durum, támque molestum præscriptum est, qúod non dicto citius subire voluerit. Nemo à seruis accuratiùs vnquam fuit tractatus. Denique non opes, non ætas, non vires, neque quidquam aliud illi defuit, quod ad curationem requiri possit. Ratum igitur sit, hydrargyron Luis non esse antidotum, sed Empiricorum inuentum, quod tanquam fucum malo adhibent. neque à viris bonis & reip. studiosis tam fallacem, incertam, atque adeò crudelem curationem vnquam tentari debere. Non multò melius, cùm hæc scriberem, actum est cum huius vrbis medico docto quidem & bene noto, sed nimis credulo. Hic cùm ex impuro concubitu contraxisset penis vlcus, ac tandem in Luem Veneream incidisset: quinquies crudelem eam curationem frustra tentauit. Nodosis tandem tumoribus & diris cruciatibus in dies inualescentibus prorsum contabuit, dum dentibus excidentibus, ac gingiuis putredine absumptis, crudeliter vitam finierit.

Qua ratione restitutus ille sit.

Cùm aridum corpus lenta etiam febre contabescere videretur; visum est ægrum alere euchymis & concoctu facilibus, cuiusmodi sunt pulli gallinacei, columbini, perdices iuniores, dein vitulina caro & hœdina, hisque persimiles aut etiam præstantiores. Sint autem hæc ob corporis ariditatem maciemque modò elixa, modò assa. facilius est enim liquidis impleri, reficique, quàm durioribus. Conueniebat itaque ex Guaiaci decocto vitulina caro cum pullo gallinaceo diu elixata, circa finem adiecta oxalide, boragine, buglosso, portulaca & pimpinella. siquidem eorum expressum ius bis die ad ℥ vj. exhibitum, præterquam quòd vires promtissimè & sensim instaurat; morbi quoque causam mitigat. Ab ea sorbitione, quæ octaua quaque hora exhibebatur, quippiam assum, si poterat, assumebat: tandẽ pro bellariis vuas passas & panem biscoctum. A vino toto curationis decursu abstinendum censuimus, id nimirum verum esse experti, quod iam semel admonui, Guaiaci & aliorum

alexipharmacorum beneficio neminem qui vino vtatur facilè posse restitui. Eius loco Guaiaci decoctum, quale in legitima curatione descripsi, tum in pastu, tum in siti extra pastum vsurpabatur: cui inter coquendum cornu ceruini rasuræ ℥ ß. addebatur. Manè hora sexta & à prandio hora quarta ℥ vj. sequentis decocti exhauriebat: neque tamen sudores, qui è corpore exsangui & præarido nullis præsidiis elici possunt, exspectabat: neque si erumpere potuissent, vires ferendo fuissent.

Decoctum.

℞ rasuræ Guaiaci interioris nigri, odoriferi, resinacei quart. iij. corticum eiusdem puluerisatorum ℥ j. ß. infunde in ℔. vj. aquæ tepidæ: fiat decoctũ addendo rad. helenij, polypodii querni, gran. iuniperi, radicum cichorei an. ℥ j. passularum enucleatarum ℥ j. ß. seminum cardui benedicti, radicum tunicæ tormentillæ an. ℥ ß. pimpinellæ, morsus, scabiosæ an. p. j.

Semel in hebdomade repurgabatur sequenti aut simili medicamento: quod licet languido videri posset validius paulo, si quis tamen quæ alibi diximus memoria repetat, corpora nempe quæ hydrargyro fuerunt inuncta, duplo validiora medicamenta perferre, nec facilè iis commoueri; aliter iudicabit.

(*Nec hoc auctoris medicamentum purgans nancisci potui.*)

Hæc dũ fiunt, cataplasmata instituì ad scirrhos remolliendos discutiendosque efficacissima huiusmodi.

℞ sem. sinapi in aceto macerati per horas x x. dein contusi ℥ ij. radicum bryoniæ crudæ ℥ ij. radicum sigilli beatæ Mariæ crudi ℥ vj. axungiæ porcinæ veteris omnium æquale pondus: croci ℥ ß. malaxentur simul in formam cataplasmatis pro partibus dolentibus. renouetur semel quotidie, & ad multos dies perseueret.

Fiat & emplastrum nostrum, quod capiti toti quidem insideat per tres aut quatuor hebdomadas, sed ea lege, vt leuetur quotidie semel, dum totum caput oleo nostro efficacissimo obungatur. renouetur verò sexto quoque die.

Em-

Emplastrum.

℞ sem. sinapi per noctem in aceto macerati ℥ ij. piperis, pyrethri, caryophyllorum an. ʒ ij. maceris ʒ j. hellebori nigri, rad. ireos Florentinæ, hermodactylorum an. ʒ iij. sem. staphisagriæ ʒ j. ß. gummi pini & ammoniaci an. ʒ j. ß. malaxentur simul cum oleo de euphorbio, addendo in fine terebinthinæ q. s. vt bene cohæreant omnia, fiat emplastrum per magdal. extendatur portio super alutam, pro nodosis tumoribus aut doloribus diuturnis capitis à Lue, aut alia caussa frigida circum pericranium collectis.

Oleum.

℞ rad. acori, galangæ, cal. aromatici an. ʒ iij. mucis moschatæ, caryophyll. cinnamomi, piperis vtriusque, pyrethri, maceris an. ʒ ß. foliorum siccorum lauendulæ, maioranæ, origani, saluiæ, pulegij, mentæ, rorismarini an. p. j. florum anthos, saluiæ, lauendulæ, an. p. ß. olei communis ℔ j. vel amplius si voles, aquæ vitæ ℥ ix. reponantur omnia in phiala vitrea, bulliant supra cineres calidos ad aquæ consumptionem, deinde exprimatur oleum in torculari ad vsum dictum in curatione.

Cùm primum horum remediorum vsu dolores aliquantum cõquiescere cœperunt: non modò lenta illa febris, quę hectica putabatur, euanuit; sed corpus cum carne sensim ita vires recepit, vt in lecto sedere posset. Æstuarium tum temporis parari iussi, in quo tertio quoque die semel intromitteretur, ac illic sederet, quamdiu vires facilè ferre possent. sed prius decocti ℥ vj. exhauriebat, prę missa opiatæ ʒ j. Deinde ad ignem totum corpus oleo nostro calente inungebatur molli frictione. hoc enim si quid aliud infestas hydrargyri qualitates venoso generi impressas delet, & natiuum recreat calorem, omnium quæ in nobis sunt functionum auctorem. In æstuario exiguus aliquis sudor statim eliciebatur: quem imbecillæ vires cùm sustinere haud possent, aperto æstuarij ostio, ac lectum repetente laborante, statim sistere cogebamur. In hanc medendi rationem dum pertinaciter insisto: ita ægri iacentis vires paulatim recreari in dies visæ sunt; vt tandem circa quadragesimum

diem certa nobis salutis spes affulgeret. Nam non modò dolores illi capitis inueterati resoluto humore extinctaque causa euanescebant; paulatimque scirrhi omnes nodosi dissoluebantur: sed & quæ cruda & cinericia initio fuerant alui excrementa; bene figurata & rufa reddebantur: simulque pro aquosis & tenuibus vrinis crassiores & flauiores effluxerunt. ipseque æger, qui duos annos fuerat peruigil; noctu aliquantum dormitabat. Hinc pulsus statim meliores euaserunt, & vox initio ita exilis vt vix obaudiretur, validior ac plenior edebatur. Sed & seruo & baculo innixus ad L X. curationis diem corpus erigere cœpit, ac tãdem incedere. quo tempore sudorem satis copiosum semel die per vires elicere licuit, non in æstuario solùm, sed etiam in eius egressu in lecto, non quidem diebus continuis, sed triduum interquiescendo; dum validior natura quotidie eorum eruptiones perferre posset. Iam verò cùm corpus initio osseum, carne iam satis vestitum videretur: sorbitiones & elixa omnia circumcidimus, assis solis eum committentes, ne (quod in fine aliorum multorum diuturnorum morborum nimio potu aut humidorũ ciborum vsu fracto iecoris robore contingit) in huius quoque declinatione, tumor aliquis œdematosus in pedibus ac tibiis irreperet. Huius enim rudimenta vesperi iam in pedibus cernebantur; cùm præsertim aliquantisper stabat aut incedebat. Sed & electuar. trium santalorum quadruplicato Rheo parari curauimus, cuius tabellam vnam manè bis in hebdomade ad iecoris robur potioni Guaiacinæ præmitteret. Cúmque omnis doloris expers fuisset dies iam quindecim, ac bene adeò omnia iam membra nutriri viderentur, vt paulatim magis ac magis omnes eius artus corroborarentur: die tandem curationis L X X. Guaiaci decoctum validius aliquot menses intermittendum, censuimus; si quid interim non prorsus exstinctum dolores tuberáve protulisset: nos id verè nouo tutius faciliúsque remediorum vsu repetito exstincturos, roborata nimirum quiete & natura ferente. Verendum enim ne iisdem remediis natura diutius assuefacta, illorum vim tandem non sentiret, aut certè aspernaretur. Neque verò hîc, vt in recenter contaminatis metuendum ne interim radices altiùs morbus agat, reddaturque

turque difficilior. Immo qui in tam calamitosum corporis statum aut sua negligentia aut medicorum inscitia præcipitati sunt, vix vnquam nisi in annum iterata curatione modò proposita restituuntur. Verùm enimucro Guaiaci imbecillius decoctum in ipso etiam interuallo vini loco prudenter me consultore vsurpauit, ne vaporem quidem vini admittens. Mense exacto bellè adeò habere cœpit, vt consueta munia omnia obire posset. Idcirco & aeri die Februarij XII. se committere cœpit & quoquouersum discurrere, nullis dolorum vestigiis, ne in iis quidem locis in quibus ante curationem tubera discruciabant, remanentibus. Tantùm capite & artubus grauis sibi videbatur, & veluti lassitudine quadam pressus, idque præsertim cùm è sereno in nubilum aut pluuiosum cælum mutabatur. & post exercitationes œdemate quodam pedes vesperi dolebant, sed quod manè prorsus euanuerat.

Quanquam post exactos quatuor menses neque dolor, neque aliud extimescendum quidquam superuenerit, quod latentis fermenti suspicionem vllam mouere posset: visum est tamen curationem repetere feliciter antea vsurpatam. vt si fortè lentus crassusque humor aliquis, aliúdve Luis fermentũ circa periostea supererat, prorsus huius remedij continuatione attenuari, paulatimque in sudores resolui posset: simúlque malignitas siqua solidis partibus infixa delitesceret, exstingui, atque ita omnium tuberum dolorúmque causa exstirpari ac funditus euelli. Ingrediebatur porrò semel in die æstuarium. inungebatur quoque oleo nostro: in quo æstuario, vt & ab eius egressu sudores in lecto excipiebat pro viribus. Vesperi verò hora quarta sorbebat quidem decoctum, sudores tamen minimè promouebat, nec lectum repetebat. In pastu vtroque mediocriter assis omnibus alebatur ac biscocto pane vtebatur, quem in hunc modum parari curabam.

℞ sem. card. benedicti mundati, pimpinellæ mundatæ, anisi & feniculi an. ℥ j. misceantur diligenter cum quantitate sufficienti pastæ ex optima farina, seu ex qua fiunt panes ciuium Parisiensium fermento adiecto. Dein fiant panes bene cocti. qui vbi refrixerint, in tesseras secentur, ac saccharo in aqua rosata soluto abluti, in furno tepido diu sic

centur, atque ita ad vſum referuentur. Iſtorum tandem remediorum vſu ſalubriter adeò viuit, vt nunquam laboraſſe videri poſſit. Quam Deus mentem omnibus indat, vt ita curari velint, antequam tam crudeliter fuerint excarnificati.

Quidam non ita pridem ad me venit, cui vlcus ingens à penis radice totum imum ventrem & inguina atrociter depaſcebat, vmbilicum etiam ſupergreſſum. quod neque emplaſtris de Vigo cum ſuperaucto Mercurio, neque vllis inunctionibus sputationem & alui fluorem mouentibus coerceri potuerat, adeò interim extenuato corpore, vt qua oſſa tegerentur, nihil præter cutim ſupereſſet. Alius faucium malignum adeò vlcus & omnibus remediis ex hydrargyro rebelle gerebat, vt columella iam exeſa radice decidiſſet, exederenturque omnia tenella narium & palati oſſa. Vterque curatione ſupradicta XXIV. diebus conualuit, nullius alterius medicamenti ope, niſi quòd exeſæ & vlceratæ particulæ aqua noſtra diuina bis aut ter quotidie admouebatur.

Opiata antidotus alexipharmaca.

℞ ſcordij ℥ ß. polij montani, pulegij, praſſij albi, origani, calaminthę, hyperici, centaurij minoris, ſtœchados, chamædryos, chamæpityos, ſpicæ nardi an. ʒ ij. ſeminum aniſi, fœniculi, petroſelini, dauci, ſileris montani, rutæ, ocymi, hormini, thlaſpi, baccarum lauri, ſem. pæoniæ maris an. ʒ j. ß. rad. ariſtolochiæ rot. gentianæ, diptamni, Valerianæ, aſari, an. ʒ j. zinziberis, nucis moſchatæ, caryophyll. piperis, croci an. ℈ iiij. cinnamomi electi, myrrhæ, caſtorei, ſtyracis calamitæ an. ʒ iij. mellis boni q. ſ. fiat opiata.

Aqua mirifica.

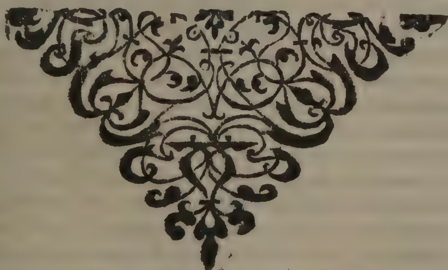
℞ ſcordij m. ij. calendulæ, morſus, pimpinellæ, hyperici, betonicæ, maioranæ, bugloſſæ, ſcabioſæ, ſaluiæ an. m. j. hyſſopi, meliſſi an. m. j. ß. contundantur & in vaſe terreo nouo ad ſolem exponantur, adiecta ea aquæ quantitate, qua omnia bene mergi poſſint, ita vt aqua ſuperet.

Vbi

Vbi sex septémve dies in sole efferbuerint, exprimere vehementer ea oportebit: deinde in remanente humore similes herbas contusas reponere, & rursus soli exponere vt suprà, dum octo aut decem dies efferbuerint (sed interim semel saltem quotidie ista moueri debent baculo) ac tum exprimere. Deinde in manente liquore sequentia miscere. ℞ rad. tunicæ tormentillæ, sem. card. benedicti an. ℥ ß. zedoariæ, nucis moschatæ, caryophyllorum an. ʒ j. macis ʒ ß. sem. pimpinellæ ʒ j. ß. croci ʒ j. Mithridatij opt. ℔. j. theriacæ veteris ℥ iiij. commista soli exponantur ad 5. aut 6. dies aut amplius in alembico obturato. Deinde fiat omnium distillatio in vase duplici, & seruetur ad vsum.

Aqua diuina ad Vlcera.

℞ sublimati optimi gr. XII. aquæ plantaginis ℥ VI. decoque super calidos cineres in phiala vitrea ad dimidias, & vtere.

IO. FERNELII CONSILIVM EPILEPTICO præſcriptum.

QVVM apud eruditos experientesq́; viros ſcholaſtica & minutiſſima quæq; perſequi indignũ videatur, & ſuperuacaneum, operæ precium & veſtra eruditione dignum de affectione propoſita duxeram, etiamſi apprimè grauis & curatu ſit difficilis, paucis multa complecti, & ſummas rerum ſententias appoſitè apud vos proferre. At quoniam ita nunc veſtra exigit ſedulitas, vt non contracta, ſed effuſiore quadam orationis ſerie rem totam particulatim explicem: obſeruata quadam ſtyli moderatione, neq; periphraſi, neq; metaphoris, neq; iocis, ſed ſeriis nudiśq; verbis orationem aliquantum dilatare contendam: non tam vobis, quàm laboranti, & iis qui ingentem admirantur ſcriptorum vocem ſatisfacturus. Sequar autem non eum quem de exponẽdis naturalibus, non naturalibus, & contra naturam rebus artificioſè ordinem proponitis, ſed quem tandem reſolutione ad curationem tenendum exiſtimaui. Primúmq; quæ propoſiti morbi aut ſymptomatis notio ſit, & ratio, & quæ vis, attingam.

Morbus, item ſymptoma quod in conſultationem & deliberationem venit, epilepſia eſt, quæ annos decem inſedit, ac inueterauit. Hæc licet à leuioribus orta initiis, olim in vertiginis potius quàm in epilepſiæ genus diuertiſſe videbatur, progreſſu tamen dierum verã & exquiſitam epilepſiæ ſpeciem eſt conſequuta. Tanta affinitate hi affectus connexi ſunt, vt rectè Auicenna vertiginem diminutã epilepſiam ex eáq; in hanc tranſitum fieri notauerit. Cùm etiã in conſummata epilepſia obſeruemus non ſemper grauiores illos & immaniores, ſed & interdum leuiores quoſdam & irritos inſultus fieri, qui vt in vertigine nulla conuulſione, ſed ſola ſenſuum & viſus hallucinatione cerebrum impetunt. Cùm nimirum

nimirum proxima illa, continensq; mali causa leuius excandescit, & exiguum de se vaporē effert. Hanc autem quæ illustrem & magnificum virum diris modis exercet, & exquisitam & consummatam epilepsiam esse recipio, quòd in eius paroxysmo absoluta fiat totius corporis conuulsio, quódq; spuma stridore quodam elidatur ab ore, & sensus omnis atque cognitio cum memoria pereat. Imò verò si neque vllum eius signum describeretur à vobis, vestra tamen authoritate innixus, hanc pro epilepsia habendam esse non dubitarem.

Sed quum tamen tria à Galeno tradantur, vsuq; notentur epilepsiæ genera: Vnum ab extremis suscitatum corporis partibus, vt à manuum pedumq; digitis: Alterum ab interioribus visceribus: Tertium à cerebro, quod primarium est, & ipsi proprium: Optarem sanè à vobis indicia tradita pathognomonica, tum epiphænomena, quibus certò & luculenter intelligerem in quod genus epilepsiam hanc referendam putetis. Id enim tum ad medendi rationem, tum ad remediorum inuentionem imprimis necessarium videbatur, quum non vna omnium, sed sua sit cuiusq; generis curatio. Aliis multo ante paroxysmum tempore caput artusque omnes ingrauescunt, aliis nausea, aut etiã vomitio molesta est, aliis stupore quodam refrigescunt artus: Alij instantem paroxysmum præsentiunt, possuntq; impendentis repentini casus pericula vitare: alij derepentè prehenduntur & concidunt, nulla præsensione futuri mali. Sunt qui paroxysmo soluto protinus surgũt nullo affecti symptomate: nonnullis verò symptomata quædam ab accessione grauia manent. Horum igitur animaduersione propriũ epilepsiæ genus designari internosciq; debuerat. Cæterùm in hac reticentia coniiciendum nobis & disquirendum in quod hæc genus maximè pertineat. Comitiali morbo intercipiuntur mentis sensuũq; functiones, hinc cerebri censetur affectio. At quoniam ea interceptio interdum fit consensu aliarum partium, vt duobus prioribus generibus: interdũ verò per se affecto cerebro, neq; ex his quæ describuntur vlla priorum generum audio pathognomica signa, in postremum diuertendum puto, & recipiendũ cerebrum ἰδιοπαθείᾳ atq; etiam πρωτοπαθείᾳ concuti. Nec enim venenatus vapor in-

star auræ frigidiusculæ, aut è pedibus, aut è manibus sensim partium continuatione in caput aut cerebrũ obrepere percipitur, nec ventriculi cordisve subuersio, aut præcordiorũ molesta coarctio paroxysmum anteuertit, aut ob oculos nõnulla quasi spectra obuersari videntur. Sed cùm illustrissimus derepentè quasi attonitus, aut fulgure percussus corruat, necesse est cerebrum, & ipsam mentis ac sensuum arcem obsideri, in eáq; proximam & continentem huius epilepsiæ causam contineri, ac proinde in tertium hanc genus esse coniiciendam. Hanc denique epilepsiam esse primariam, & vt appellant essentialem.

Percepta iam affecta sede, & quòd cerebrũ non aliarum partium consensu, sed per se & primariò laborat, disquirendum quæ in ea sit causa. Galenus tertio de locis affectis, & libro de symptomatum causis, epilepsiam, quæ præsertim primaria sit, contendit ex obstructione quadam omnium vẽtriculorum cerebri proficisci, ob quam animalis spiritus liberè nequit in sensuum motusq; neruos influere, & omnis legitima tum mouendi tum sentiendi, atque ratiocinandi functio perit. Impedita verò natura arctius oppressa nondum tamen prostrata onus quasi excutiens, caput corpusq; vehementer concutit, dum obstructione soluta infarctum humorem expellat. Hanc causam, quam vos rectè formalem nuncupatis, magnæ licet rationum probabilitati innixam, & Galeni decreto passim comprobatam, validis tum argumentis tum experimentis in pathologia & in dialogis de abditis rerũ causis infregimus, aliam statuentes, nempe malignã & occultam qualitatẽ cerebro cunctisq; facultatibus animalibus perinde atq; venenum infensam, quæ vt è pede percipitur specie quadam frigidioris & malignæ auræ per continuatas partes sursum in cerebrum efferri: ita ex ipso quoque cerebro suscitari potest, idque protinus sua malignitate ferire nulla præsensione paroxysmi futuri. Hanc verò qualitatem malignam & aduersissimam cerebrũ multo validius excutere contendit, quàm humorem simplicem sola mole obstruentem, neque tamen concussioni aut conuersioni finis est, donec qualitas illa vaporis specie suscitata dissipetur, aut sponte sua euanescat. Causa hæc non admodum ei dissimilis est quam vel ipse Galenus libro sexto de

Obstructionẽ ventriculorũ cerebri non esse causam epilepsiæ, sed qualitatem quandam malignã occultam cerebro veneni instar infestam.

locis affectis de vteri ſtrangulatu fatetur. Vt enim è ſanguine menſtruo, atque è ſemine corrupto vis quædam venenata profertur, quæ in pręcordia, in fauces, atq; in ipſum cerebrum prorepēs paria ſtrangulatus ſymptomata gignit: Ita ſanè & alia quædam venenatæ & malignæ qualitatis ſpecies epilepſiam facit. Propriè autem epilepſia ſymptoma eſt: qualitas verò maligna cerebro inſidens ipſa morbus eſt, isq; partis ſimilaris, & quem alibi demonſtrauimus totius ſubſtantiæ morbum appellandum eſſe. His ergo principiis firmius innitendum, hæc ſtabilienda ſunt nobis fundamenta, ſi quæ tam diri & inueterati morbi curatio ſperetur.

Cauſa materialis continens ſeu proxima.

Quanquam autem huiuſce qualitatis ad excitandam epilepſiam ſumma atque etiam præcipua vis eſt, non parua tamen exiſtit & eius materiæ, è qua tanquam è fonte qualitas illa prodit, & ſine qua vix illa ſubſiſtit. Eam quidem eſſe craſſam lentamq; pituitam cuidam melancholico humori permixtam, & in cerebro contineri, eique pertinaciùs adhæreſcere, multis complector indiciis. Ac quidem vetus illa dextræ naris obturatio, ante annos quindecim nata, oculi quoque dextri obtuſior acies, dextræ auris grauior auditio, dextram ipſam cerebri partem, non parum offendi, luculenter demonſtrant. In ea autem cerebri parte dextra, pituitæ lentæ magnum eſſe prouentum, oſtendit, inſita cerebri temperatura humidior, quam deinde ſupra modum auxerunt ingluuies, crapula, cruditates, & aer impenſè frigidus ac humidus. At verò melancholiam pituitæ permiſceri, teſtantur ætas in eum humorem gignendum propenſa, curæ, mœrores, & graues cogitationes quibus dominus implicatur. Quod etiam nobiliſſimus vir plerunque citra occaſionem metu atq; mœſtitia iactetur, Hippocrati indiciū eſt iam obſidentis melancholiæ. Hic certè affectus illos tanta affinitate coniunxit, vt ex eo eodemque melancholico humore naſci putet: qui ſi in cerebrū inſideat, epilepſiam: ſi in mentem, melancholiam facit. Itaq; pituitæ ac melancholiæ nō exigua eſt redundātia in parte dextra cerebri. Sed hęc ſi ſimplex ſit, minimè epilepſiā infert, niſi & ea quā dixi externa qualitas accedat. Quocirca varia hęc cerebri excremēta diutius cohibita, & inhęrētia, dierū numero,

progressuq; temporis corruptione nacta sunt externam illam ac prorsus malignam qualitatem, in qua dixi mali essentiam haberi. Ad hæc multum mihi contulisse videtur tuberculũ in dextro tempore instar oui columbini exortum, & ipsi comitiali morbo coætaneum. Memini iis dissectis quos viuentes morbus comitialis aliquando immaniter corripuerat, me aliàs circa meninges, aliàs in cerebri substantia putridam quandam & glutinosam saniem quantitate fabæ aut nucis iuglandis inuenisse, quæ crudelis huius & immanis affectus fomes fuerit. Ita igitur de continenti mali causa, deque primaria affecta sede statuendum.

Quoniam verò continentem illam & proximam morbi causam, alia quædã antecedens appellata fouet, quæ & ipsa interior existit, & sine qua summoueri illa integrè non possit, de hac quoq; dicendum. Ea est totius corporis cacochymia & impuritas ex praua viscerũ constitutione profecta. Magna hæc quidem & inprimis obseruanda, quòd affectæ sedi ipsiq; cerebro primo mali fonti nouam assiduè materiam suppeditet. Illustrissimo igitur viro iecoris, cordis, cerebri, & renum insita temperatura ex parentum semine, & primo ortu calida humidáque est, ac deinde similis reliquo corpori est impartita, quandoquidem totius temperatura principũ partium, vt autor est Galenus, constitutionẽ ferè sequitur. Optima quidem illa, & ad probũ sanguinem, & bene quadratum corpus comparandũ apta: at verò postea in frigidiore humidioriq; cœlo frequens habitatio, paludum, lacuum, & stagnorum expiratio fœtida, victus omnium quos audiui intemperantissimus, omnium obsoniorum & ferculorũ varietate confertus, nullo instructus ordine, supra satietatem ferina quadam voracitate grauis, vt ei qui gulæ & abdomini omnino sit natus, viscera, venas, habitumq; totum cruditatibus implens: Somni, laboris, exercitationis, inanitionis, & pathematum animi ratio prorsus neglecta, bonam illam & laudabilem temperaturam, atq; insitam corporis constitutionem penitus euerterunt, & pro ea vitiosam substituerunt: nuncq; ingluuie aliisq; commemoratis causis obruto calore natiuo, vires & facultates, præsertim naturales, quæ illius beneficio fouentur, impeditæ ac etiam debilitatæ, tantam alimentorum molem mo-

dificare

dificare atq; domare minimè potuerunt. Hinc non cruditates modò, sed & omnis generis excrementorum prouentus, toto sic corpore succreuit, vt pars nulla existat quæ non proprio quodam superuacui humoris vitio prematur. Ventriculum multa esse pituita confertum indicio est nausea illa frequens, & tenebræ à cibo ob oculos offusæ, huiúsq; ingentem copiam in intestina deuolui, aliam in eis etiam gigni, minimè dubitari potest. Cerebrum multò grauiùs illius redundantia offundi testantur peculiares eius affectiones. Sed & iecur, & lienem obstrui, atq; etiam turgere, illud quidem bilis flauæ, hunc verò atræ copia, indicio sunt præter cætera, mores olim quidem ob hepatis calorem, & bilis feruorem in iracundiam, nũc verò ob nimiam adustionem in melancholiam propensi. Sub hac vitiosa constitutione viscerum, quis reliqui corporis bonus habitus esse possit? Corpus totum supra naturam & ætatem ingrauescens, impuritatis ingentem molem & aceruum confirmat. Hæc igitur corporis impuritas ob viscerum imbecillitatem, & continuatam viuendi rationem illegitimam, quotidie noua etiam atq; etiam succrescens, nouum quoque pabulum suggerit continenti causæ quam in cerebro constituimus. Neque hæc antè conuenienter extirpari potest, quàm corpus ipsum omni sorde & illuuie sit expurgatum.

Prognosticum.

Epilepsiam quæ aut annum ætatis vigesimumquintum excessit, aut postea hominem adoritur, cõmori, & in supremum vitæ diem manere autor est Hippocrates: Cùm præsertim vt hæc vehemens fuerit, & originis suæ nec certum habuerit initium, nec compertam sedem. Classici verò autores toto hanc genere immedicabilẽ statuunt, quòd causa non satis perspecta illam videant neq; medicamentis, neq; vacuationibus vllis, neq; cœli mutationi, neq; viuendi legibus cedere, neque temporis diuturnitate vinci. Quibus de causis plerique omnes diuinam hanc appellant, & pro eius curatione implorant diuorum operam. Huius sanè conditio & essentia supra elementorum naturam est, omnemq; sensum, & humanæ mentis aciem effugit: non ratione aut demõstratione, sed obseruatione sola & vsu comprehensa.

Quanquam autē difficilis est epilepsiæ curatio, præsertimq́; in malè habito corpore, suscipienda tamen ea est, atque iis remediis tentanda quæ multis sæpe profuerunt. Ea licet quadam substantiæ proprietate id prȩstent, arte tamen adhibenda sunt exinanito & puriori iam facto corpori.

Medendi Methodus.

Curationis initium ab eo quidem ducendum est, quod resolutione atq; inuestigatione postremò fuit inuentum. Id autem est totius corporis cacochymia & impuritas, qua præsente, nec tutò quidem medicamenta, quæ substantiæ proprietate prodesse solent, adhibeantur. Sȩpe enim vel malum ipsum ingeminatur, vel etiam noua quædam symptomata accersunt. Itaque corporis hæc immodica moles inprimis absumenda, & in pristinum naturalemq́; statū quoad licet reuocanda. Deinde caput & cerebrū modis omnibus exhauriendum, ac demū ipsa morbi radix funditus euellenda, corroboratis simul hisce partibus quæ vehementius afflictæ fuerant. Quæ omnia si non æquè distinctè vt pronuntiantur, tutò nihilominus & pro eius quod curationi profuerit iudicio, opportunè decernentur.

Corporis totius curatio.

Nec superuacuam humorum exuperantiam, nec corporis tantam molem semel & vniuersè demoliri licet. Non enim tam repentinam mutationem illa natura ferat, sed sensim ac pedetentim, vt quæ longo tempore contracta sunt, lentè quoq; citra virium offensionem tollantur. Neque id profectò solis medicamentis præstandum, vt quorum immodico vsu corpus nimium labefactetur, sed tum his, tum victu tenui & accommodato. Hic enim cruditates & luxuriantem corporis molem sensim absumet: illa verò superuacuos ac etiam iam corruptos humores sensim quoq; excludent. Quoniam verò methodicam illam curandi formam satis videor demonstratione prosequutus, vt tandem frugifera sit hæc nostra contemplatio, conducibile sit omnem deinceps curationis seriem subnectere. Nec enim verebor apud eruditissimos viros ipsas medicamentorum formas depromere, quòd sæpe curandi summa vis posita sit in remediorum quantitate, & vtendi ratione. Autumno igitur aut

alio quouis clementiore cœli ſtatu curatione ſuſcepta, primùm aluus ſi adſtrictior erit, clyſtere proritetur, qui etiam craſſam inteſtinorum pituitam eluat, atque detrahat. Atq; is in ℔. j. decocti accõmodati habeat hieræ ſimp. diaphœnici an. ℥. ß. mellis roſ. & anthoſati an. ℥. j. olei rutæ & anethi an. ℥. j. ß. Poſtridie portio humorum ſuperuacuorum qui in ventriculo & in primis ductibus ſine adhæſu fluctuant, expurgetur hoc medicamento: ℞. polypodij quercini, ſem. carthami, carui, fœniculi, foliorum ſenæ an. ʒ. iij. epithymi ʒ. j. fiat decoctio in vnam doſim. in colatura infunde rhabarbari electi ʒ. j. ß. agarici trochiſcati ʒ j. cinamomi ʒ. ß. expreſſioni adde ſyr. capillorum Ven. ʒ. vj. fiat potio. Detur manè horis ſaltem quatuor ante cibum. Tertio die conſtituatur viuendi ratio tenuis, & citra manifeſtũ calorem attenuans, eaq; ex cibis euchymis, vt ex pullis gallinaceis & columbinis, ex perdicibus, auiculis montanis, phaſianis, & ſimilibus: iiſque aſſis potius quàm elixis. A iuſculis & ſorbitionibus multis abſtinendum, quoniam præcordia nimis implent atq; diſtendunt. A fructibus quoque, & leguminibus, & ab omnibus flatulẽtis aut vaporoſis. His igitur & purioribus cibis qui facilè deſignari poterunt, parcè nec vnquam ad ſatietatem vtatur, & ſolum bis die cibum ſumat, idque ex iuſtis interuallis quæ concoctioni ſint ſatis. Percipiet autem dominus laborans ſe his conuenienter vti, ſi nec ventriculi diſtẽtionem, nec rugitum, nec ructum vllum in concoctione ſentiat. Vt etiam potu cruditatum portio facilius abſorbeatur, in eaſq; natiuus calor validius incumbat, parcus ſit potus, iſque in paſtu ſolo: potu enim quàm cibo impleri facilius eſt. Immoderatus corpus grauat, omnemq; concoctionem interpellat. Hoc etiã tempore humores ad pleniorem purgationem apparandi erunt, vel apozemate ex rad. petroſelini, fœniculi, & polypodij cũ hyſſopo, betonica, & ſtœchade, in quo nonnihil oxymelitis diſſolutum ſit. Vel ſi mauult guaiaci decocto in quo commemoratę radices, & herbæ ſub finem aliquantũ incoctæ fuerint. Alterutro aut bis die, aut certè ſemel vtẽdũ horis duab. tribúsve ante cibũ. Sed quàm minimè ciendi ſunt ſudores. Si interim alu⁹ ſubſiſtat, ſollicitetur cõmemorato clyſtere. Cùm & victus ratione, & apozemate diebus quinq; aut ſex

apparati iam satis, ac fortassis concitati erunt humores, altero medicaméto proliciendi erunt, quod aut priori simile sit, aut aliquanto efficacius, & curando affectui accõmodatius. Quale hoc est: ℞. rad. apij, polipodij quercini, sem. carthami, passularũ mundatarum, fol. senæ mundatorũ an. ʒ iij. epithymi ʒ j. fiat decoctio pro vna dosi. In colatura dissolue pulueris hieræ simpl. diaphœnici an. ʒ ij. fiat potio. Detur manè horis saltẽ quatuor ante cibũ. Ab hac purgatione ad apozema redeundũ, victusq; similis continuandus, ac deinde post dies circiter quinq;, tertio medicamento, si res, postulet purgandum, quod horũ persimile sit. Vbi autẽ circiter diebus quindecim horũ remediorum ope ventriculus, iecur, lien, pancreas, & partes omnes quæ in prima corporis regione cõsistunt, puriores existent, tũ deinde secunda corporis regio quæ maiorum est venarũ tempestiuè vacuabitur sectione venæ. Hanc enim non modò morbi species atq; magnitudo, sed & corporis habitus & antè acta vita postulant, vires verò & ętas permittunt. Secanda porro erit vena cubiti media, quę & è cerebro, & è iecore, ac inferis partibus perinde vacuat: & ea quidẽ in brachio dextro, quò d oculus dexter sit hebetior, eiusq; lateris auris, atq; etiã naris obturetur, & tuberculũ in dextro tempore promineat, partesq; omnes dextrę ad motũ, & ad sua munera sint ob humorũ copiã & grauitatẽ ignauiores. Detrahetur autẽ sanguis non minus quàm libra vna q̃ vnciarũ est duodecim.

Cerebri particularis curatio.

A venę sectione cùm iã corpus extenuari & macrescere cœperit, ne quid ad perfectã curationẽ desit, tertia corporis regio, quę summas omnes partes ipsumq; caput cõplectitur, exinaniẽda erit. In idq; vtiliter guaiaci decocto, vel simplici, vel, vt dixi, cõposito sudores bis die aut semel cientur. Et quo tempore dimanabunt, tonso iam capite adhibeãtur hęc calorifica. ℞. seminis anisi, fœniculi, cumini, baccarum lauri contusarũ an. ℥ ij. milij ℔. j. salis vulgaris librã semis. torrefiant omnia in sartagine, reponãtur in sacculis qui calidi applicentur capiti tempore sudoris. Sudore deterso pituita è dextra præsertim nare proliciatur hoc errhino: ℞. saluię, maioranæ an. ℔. iij. tritis affundantur vini albi ℥ iiij. fiat expressio in qua maceretur radicis cyclamini minutim

concisæ

concisæ ℥.j.rursum exprimatur, reponatur pro errhino, hauriatur in narem dextram, vel penicillus in eo intinctus immittatur in narem dextram, contineatúrq; dum pituita profluat. In aurem verò dextram quotidie manè huius liquoris duæ tréſve guttulæ instillentur. ℞. aquæ vitæ, ſucci cepæ an. ℥.ij. in quibus infundatur pulpæ colocynthidos ʒ.j. in expreſſione caſtorei ℈.ij. repone, & vtitor vt dixi, obtureturq; auris bombace. Pomeridianis horis ſub cœnam cucurbitulæ ſcapulis, ceruici, & occipitio affigendæ, modò leues, modò cum ſcarificatu, idq; maximè parte dextra quæ grauius afficitur. Hæc igitur topica remedia cum guaiaco, & victu tenui eouſq; cõtinuanda erunt, dum odoratus nari, & auditus auri dextræ ſit reſtitutus. Quod ſi non facile ſit aſſequi, nonnunquam manè caput ieiuno lauandum, fouendumq; erit lixiuio calido in quo cephalicæ herbæ incoxerint, quod & eius noxios humores vetuſtate concretos colliquabit, fluxosq; reddet, vt deinde topicis illis promptius obtemperent, ſimul etiam occulta quæcunque cerebri vitia deteget.

Peculiaria huius epilepſiæ remedia.

Superiorum remediorum continuatione, cùm & corporis totius, & cerebri vitioſa conſtitutio, in priſtinam ac ferè naturalem rediiſſe videbitur, intermiſſo guaiaci & topicorum remediorum vſu, ſed tamen victu ſiccante, tenui, & attenuante ſemper obſeruato, epilepſiæ remedia propria opportunè decernuntur, hac ferè methodo. Primùm quòd vniuerſalis purgatio aliquandiu fuerit intermiſſa, hoc modo repetenda erit: ℞. fol. ſaluiæ, betonicæ, ſtœchad. anthos, an. m. ß. epithymi ʒ j. fol. ſenæ mundat. ʒ.iij. fiat decoctio pro vna doſi, addendo ſub finem agarici ʒ.j.ß. in expreſſo adde pul. hieræ diacolocynthidos ʒ. ij. fiat potio ſumenda die electa, horis quatuor ante cibum. Poſtridie bolus hic voretur: ℞. conſeruæ betonicæ, anthos an. ʒ.ß. mithridatij veteris ʒ.j. miſce. capiat manè horis tribus vel quatuor ante cibum. Sequenti die qui tertius erit, puluis hic ſumatur, vel ſolus, vel hydromelite dilutus: ℞. rad. ariſtolochiæ rotundæ, epithymi an. ℈.ß. rad. aſari ℈.ij. fiat puluis tenuis, ſumat manè horis duabus ab accepto iuſculo, aut ab alio quouis leui cibo. Si fortè vomitionem concitet, non antè cibus alius offeratur, quàm ea deſierit: ac tum pulli aut capi iuſculum apprimè cõueniet, ad hoc deinde conſuetus cibus. Si ob amarorem huius pulueris difficilior ſit vſus, poterit in pillulas redigi, quæ parem vim & facultatem obtinent. Eſt autem vis huic medicamento ſumma ad epilepſiam. At nihilominus ne quid ſuſpectum ſuperſit, die quarto, cauterio

aperiatur tumor in tempore dextro prominens, illæsisque venis, arteriis, & musculis, sensim omnis eius illuuies eluatur atque detergatur, sinaturque aliquandiu manare dum in naturalem statum redeat. Occipitium verò, aut synciput ad coronalem commissuram cauterio inurere, nihil mea sententia contulerit, neque id citra grauioris periculi discrimen experiri licet. Thermarum, quacunq; sint facultate præditæ, vis ad affectum hunc nulla deprehendetur. Neque fieri potest vt corpus à prauis humoribus aptius vindicetur, quàm exposita ratione curandi. His ita paucis videor ad quæstiones respondisse in quibus plurimum inerat difficultatis.

Cæterùm vt totam curationem compleam, & huic quasi colophonem addam, dum vlcus in dextro tempore inustum curabitur, vsurpanda erunt remedia, quæ secreta proprietate epilepsiam inhibent, atque etiam depellunt. Cuiusmodi est puluis, aut electuarium ex scobe cornu cerui, & eboris, cranio humano, radice & semine pœoniæ maris, visco quercino, corallio, & gingibere exceptis saccharo soluto aqua betonicæ. Semen pœoniæ maris collo subnexum vim habere experimur, & vngulam eius animalis quod vestrates *ellend* appellant, vel appensam, vel annulo inclusam vidimus epilepticam accessionem cohibere. Æstiuo solstitio, & maximè diui Ioannis Baptistæ profesto, si artemisiæ herbæ radix euellatur, sub ea verus carbo, sed tamen bene odoratus, inueniri solet, qui sindone inclusus appensusque collo epilepsiam arcet. Et hæc quidem propriè symptomati, cætera verò quæ prædixi eius causæ succurrunt.

Præcautio.

Hac autem curatione prorsus & ad vnguem completa, ne postea in consimilem affectum relapsus contingat, obseruanda erit aut exquisitè, aut quàm proximè licebit viuendi ratio iam exposita. Circum solstitia & æquinoctia Luna decrescente, clystere præmisso corpus purgetur medicamento quod præscripsi ex hiera diacolocynthidos. Postridie bolus detur ex mithridatio. Tertio die vomitio proritetur vel puluere, vel pillulis præscriptis. Reliquo deinceps tempore ex interuallis ea vsurpentur, quæ dixi proprietate valere. Si certus & status est epilepticæ accessionis recursus, iisdem mediis quinque sexve diebus vtiliter anteuertetur, nec eius præcauendi certior lex vlla statui potest

FINIS.

INDEX

INDEX IN THERAPEVTICES SEV METHODI MEDENDI LIBROS VII. ET ANNEXOS TRACTATVS.

Ana-

Coctio-

Diaireωs

Expe-

Hippo-

Oleum

Prægnanti

est

Thymus

Venæ

INDICIS IN THERAPEVTICES SEV METHODI MEDENDI LIBROS SEPTEM FINIS.

FRANCOFVRTI
Excudebat Andreas Wechelus,
ANNO SALVTIS M. D. LXXXI.

